ÇEVRE DURUM RAPORU - 2017 YILI ÖZETİ: İLLER

ÇED İZİN VE DENETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI

ÇEVRE DURUM RAPORU
2017 YILI ÖZETİ: İLLER

Bu çalışma Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı, Çevre Durum Raporları Şube Müdürlüğü tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Bu yayının 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre her hakkı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na aittir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından izinsiz çoğaltılamaz.

ISBN : 978 – 605 – 5294 – 99 - 1

Yayın No : 42

Adres : Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü
Mustafa Kemal Mahallesi Eskişehir Devlet Yolu (Dumlupınar Bulvarı) 9. km
No: 278 Çankaya/ANKARA - 06520
Tel : 0 312 410 16 91
Faks : 0 312 417 02 57
e-ileti : cebyd@csb.gov.tr
Ağ : https://ced.csb.gov.tr

ANKARA – 2019

KISALTMALAR

AAT	Atıksu Arıtma Tesisi
AGS	Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayısı
ÇDP	Çevre Düzeni Planı
ÇŞİM	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
DDD	Derin Deniz Deşarjı
IUCN	International Union for Conservation of Nature – Uluslararası Doğa Koruma Birliği
GKT	Geri Kazanım Tesisi
MÇK	Mahalli Çevre Kurulu
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖBA	Önemli Bitki Alanı
ÖKA	Önemli Kuş Alanı
ÖTL	Ömrünü Tamamlamış Lastik
ÖTA	Ömrünü Tamamlamış Araç
PET-DER	Petrol Sanayicileri Derneği
PGD	Piyasa Denetimi ve Gözetimi
UATF	Ulusal Atık Taşıma Formu
USAK	Ulusal Sulak Alan Komisyonu
TABS	Tehlikeli Atık Beyan Sistemi
TAP	Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği
TAT	Toplama Ayırma Tesisi
TUBİVES	Türkiye Bitkileri Veri Servisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WWF	World Wide Fund for Nature – Dünya Doğayı Koruma Vakfı
YHGS	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

İÇİNDEKİLER

Sayfa

01.ADANA 1

1. Hava Kalitesi 1
2. Su ve Atık Su Yönetimi 2
3. Atık 3
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 4
5. Arazi Kullanımı 7
6. ÇED İşlemleri 7
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 7
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 7

02.ADIYAMAN 9

1. Hava Kalitesi 9
2. Su ve Atık Su Yönetimi 9
3. Atık 10
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 10
5. Arazi Kullanımı 11
6. ÇED İşlemleri 11
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 11
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 11

03.AFYONKARAHİSAR 13

1. Hava Kalitesi 13
2. Su ve Atık Su Yönetimi 13
3. Atık 15
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 15
5. Arazi Kullanımı 19
6. ÇED İşlemleri 20
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 20
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 20

04.AĞRI 22

1. Hava Kalitesi 22
2. Su ve Atık Su Yönetimi 22
3. Atık 24
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 24
5. Arazi Kullanımı 25
6. ÇED İşlemleri 26
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 26
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 26

05.AMASYA 27

1. Hava Kalitesi 27
2. Su ve Atık Su Yönetimi 29
3. Atık 30
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma 30
5. Arazi Kullanımı 32
6. ÇED İşlemleri 32
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 32
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 33

06.ANKARA 34

1. Hava Kalitesi 34

2. Su ve Atık Su Yönetimi 37
3. Atık 40
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma 41
5. Arazi Kullanımı 42
6. ÇED İşlemleri 43
7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri 43
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 43

07.ANTALYA 44

1. Hava Kalitesi 44
2. Su ve Atık Su Yönetimi 45
3. Atık 48
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 49
5. Arazi Kullanımı 57
6. ÇED İşlemleri 58
7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri 58
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 58

08. ARTVİN 60

1. Hava Kalitesi 60
2. Su ve Atık Su Yönetimi 60
3. Atık 61
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 62
5. Arazi Kullanımı 64
6. ÇED İşlemleri 64
7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri 65
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 65

09. AYDIN 66

1. Hava Kalitesi 66
2. Su ve Atık Su Yönetimi 66
3. Atık 71
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 72
5. Arazi Kullanımı 76
6. ÇED İşlemleri 76
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 77
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 77

10. BALIKESİR 78

1. Hava Kalitesi 78
2. Su ve Atık Su Yönetimi 79
3. Atık 81
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 83
5. Arazi Kullanımı 86
6. ÇED İşlemleri 86
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 87
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 87

11. BİLECİK 88

1. Hava Kalitesi 88
2. Su ve Atık Su Yönetimi 88
3. Atık 90
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 90
5. Arazi Kullanımı 91
6. ÇED İşlemleri 91
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 92
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 92

12. BİNGÖL 93
1. Hava Kalitesi 93
2. Su ve Atık Su Yönetimi 93
3. Atık 95
4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 97
5. Arazi Kullanımı 98
6. ÇED İşlemleri 98
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 98
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 99
13.BİTLİS 100
1. Hava Kalitesi 100
2. Su ve Atık Su Yönetimi 100
3. Atık 101
4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 102
5. Arazi Kullanımı 103
6. ÇED İşlemleri 103
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 104
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 104
14.BOLU 105
1. Hava Kalitesi 105
2. Su ve Atık Su Yönetimi 105
3. Atık 106
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 107
5. Arazi Kullanımı 110
6. ÇED İşlemleri 111
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 111
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 111
15.BURDUR 113
1. Hava Kalitesi 113
2. Su ve Atık Su Yönetimi 113
3. Atık 114
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 115
5. Arazi Kullanımı 116
6. ÇED İşlemleri 117
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 117
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 117
16. BURSA 118
1. Hava Kalitesi 118
2. Su ve Atık Su Yönetimi 120
3. Atık 123
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 124
5. Arazi Kullanımı 127
6. ÇED İşlemleri 127
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 127
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 128
17.ÇANAKKKALE 129
1. Hava Kalitesi 129
2. Su ve Atık Su Yönetimi 130
3. Atık 131
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 133
5. Arazi Kullanımı 136
6. ÇED İşlemleri 136

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 137
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 137

18. ÇANKIRI 138

1. Hava Kalitesi 138
2. Su ve Atık Su Yönetimi 138
3. Atık 139
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 140
5. Arazi Kullanımı 143
6. ÇED İşlemleri 143
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 143
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 144

19. ÇORUM 145

1. Hava Kalitesi 145
2. Su ve Atık Su Yönetimi 146
3. Atık 147
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 148
5. Arazi Kullanımı 149
6. ÇED İşlemleri 149
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 149
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 149

20. DENİZLİ 151

1. Hava Kalitesi 151
2. Su ve Atık Su Yönetimi 151
3. Atık 153
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 155
5. Arazi Kullanımı 159
6. ÇED İşlemleri 159
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 159
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 160

21. DİYARBAKIR 161

1. Hava Kalitesi 161
2. Su ve Atık Su Yönetimi 161
3. Atık 162
4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 162
5. Arazi Kullanımı 164
6. ÇED İşlemleri 164
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 164
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 165

22. EDİRNE 166

1. Hava Kalitesi 166
2. Su ve Atık Su Yönetimi 167
3. Atık 168
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 169
5. Arazi Kullanımı 170
6. ÇED İşlemleri 171
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 171
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 172

23. ELAZIĞ 173

1. Hava Kalitesi 173
2. Su ve Atık Su Yönetimi 173
3. Atık 174
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 174

5. Arazi Kullanımı 176
6. ÇED İşlemleri 176
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 176
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 177

24. ERZİNCAN 178

1. Hava Kalitesi 178
2. Su ve Atık Su Yönetimi 178
3. Atık 179
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 181
5. Arazi Kullanımı 182
6. ÇED İşlemleri 182
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 182
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 183

25. ERZURUM 184

1. Hava Kalitesi 184
2. Su ve Atık Su Yönetimi 185
3. Atık 185
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 187
5. Arazi Kullanımı 189
6. ÇED İşlemleri 189
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 189
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 190

26. ESKİŞEHİR 191

1. Hava Kalitesi 191
2. Su ve Atık Su Yönetimi 191
3. Atık 192
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 193
5. Arazi Kullanımı 193
6. ÇED İşlemleri 194
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 194
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 194

27. GAZİANTEP 196

1. Hava Kalitesi 196
2. Su ve Atık Su Yönetimi 196
3. Atık 197
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 198
5. Arazi Kullanımı 200
6. ÇED İşlemleri 200
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 200
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 200

28. GİRESUN 202

1. Hava Kalitesi 202
2. Su ve Atık Su Yönetimi 202
3. Atık 204
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 204
5. Arazi Kullanımı 205
6. ÇED İşlemleri 206
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 206
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 206

29. GÜMÜŞHANE 208

1. Hava Kalitesi 208
2. Su ve Atık Su Yönetimi 208

3. Atık 209
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 210
5. Arazi Kullanımı 214
6. ÇED İşlemleri 214
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 214
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 214

30. HAKKARİ 216

1. Hava Kalitesi 216
2. Su ve Atık Su Yönetimi 216
3. Atık 217
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 218
5. Arazi Kullanımı 218
6. ÇED İşlemleri 219
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 219
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 219

31. HATAY 220

1. Hava Kalitesi 220
2. Su ve Atık Su Yönetimi 220
3. Atık 221
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 222
5. Arazi Kullanımı 224
6. ÇED İşlemleri 225
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 225
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 225

32. ISPARTA 226

1. Hava Kalitesi 226
2. Su ve Atık Su Yönetimi 226
3. Atık 227
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 228
5. Arazi Kullanım 230
6. ÇED İşlemleri 230
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 230
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 230

33. MERSİN 232

1. Hava Kalitesi 232
2. Su ve Atık Su Yönetimi 232
3. Atık 233
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 235
5. Arazi Kullanımı 238
6. ÇED İşlemleri 239
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 239
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 239

34. İSTANBUL 241

1. Hava Kalitesi 241
2. Su ve Atık Su Yönetimi 251
3. Atık 255
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 257
5. Arazi Kullanımı 262
6. ÇED İşlemleri 262
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 263
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 263

35.İZMİR 264

1. HAVA KALİTESİ 264
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 266
3. ATIK 269
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 271
5. ARAZİ KULLANIMI 275
6. ÇED İŞLEMLERİ 275
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 275
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 276

36. KARS 277

1. HAVA KALİTESİ 277
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 277
3. ATIK 278
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 278
5. ARAZİ KULLANIMI 279
6. ÇED İŞLEMLERİ 279
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 280
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 280

37. KASTAMONU 281

1. HAVA KALİTESİ 281
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 281
3. ATIK 282
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 283
5. ARAZİ KULLANIMI 285
6. ÇED İŞLEMLERİ 285
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 286
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 286

38. KAYSERİ 287

1. HAVA KALİTESİ 287
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 288
3. ATIK 289
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 289
5. ARAZİ KULLANIMI 292
6. ÇED İŞLEMLERİ 293
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 293
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 293

39. KIRKLARELİ 294

1. HAVA KALİTESİ 294
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 294
3. ATIK 295
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 296
5. ARAZİ KULLANIMI 297
6. ÇED İŞLEMLERİ 298
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 298
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 298

40. KIRŞEHİR 299

1. HAVA KALİTESİ 299
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 299
3. ATIK 301
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 302
5. ARAZİ KULLANIMI 303
6. ÇED İŞLEMLERİ 304
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 304
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 304

41. KOCAELİ 306
1. Hava Kalitesi 306
2. Su ve Atık Su Yönetimi 308
3. Atık 314
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 317
5. Arazi Kullanımı 319
6. ÇED İşlemleri 319
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 320
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 320
42. KONYA 321
1. Hava Kalitesi 321
2. Su ve Atık Su Yönetimi 323
3. Atık 324
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 326
5. Arazi Kullanımı 334
6. ÇED İşlemleri 334
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 335
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 335
43. KÜTAHYA 336
1. Hava Kalitesi 336
2. Su ve Atık Su Yönetimi 336
3. Atık 337
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 337
5. Arazi Kullanımı 338
6. ÇED İşlemleri 338
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 338
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 339
44. MALATYA 340
1. Hava Kalitesi 340
2. Su ve Atık Su Yönetimi 340
3. Atık 342
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 342
5. Arazi Kullanımı 345
6. ÇED İşlemleri 345
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 345
8. Çevre Denetimleri Ve İdari Yaptırım Uygulamaları 346
45. MANİSA 347
1. Hava Kalitesi 347
2. Su ve Atık Su Yönetimi 347
3. Atık 348
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 350
5. Arazi Kullanımı 351
6. ÇED İşlemleri 351
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 351
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 352
46. KAHRAMANMARAŞ 353
1. Hava Kalitesi 353
2. Su ve Atık Su Yönetimi 353
3. Atık 354
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 355
5. Arazi Kullanımı 356
6. ÇED İşlemleri 356

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 356
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 356

47. MARDİN 358

1. Hava Kalitesi 358
2. Su ve Atık Su Yönetimi 358
3. Atık 359
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 359
5. Arazi Kullanımı 360
6. ÇED İşlemleri 361
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 361
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 361

48. MUĞLA 362

1. Hava Kalitesi 362
2. Su ve Atık Su Yönetimi 362
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 365
5. Arazi Kullanımı 369
6. ÇED İşlemleri 369
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 369
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 369

49. MUŞ 371

1. Hava Kalitesi 371
2. Su ve Atık Su Yönetimi 371
3. Atık 372
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 372
5. Arazi Kullanımı 373
6. ÇED İşlemleri 373
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 373
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 374

50. NEVŞEHİR 375

1. Hava Kalitesi 375
2. Su ve Atık Su Yönetimi 375
3. Atık 376
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 376
5. Arazi Kullanımı 378
6. ÇED İşlemleri 378
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 378
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 378

51. NİĞDE 380

1. Hava Kalitesi 380
2. Su ve Atık Su Yönetimi 380
3. Atık 381
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 382
5. Arazi Kullanımı 383
6. ÇED İşlemleri 383
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 383
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 383

52. ORDU 385

1. Hava Kalitesi 385
2. Su ve Atık Su Yönetimi 386
3. Atık 387
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 388
5. Arazi Kullanımı 390

6. ÇED İşlemleri 390
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 390
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 390

53. RİZE 392

1. Hava Kalitesi 392
2. Su ve Atık Su Yönetimi 392
3. Atık 393
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 394
5. Arazi Kullanımı 397
6. ÇED İşlemleri 397
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 397
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 397

54. SAKARYA 399

1. Hava Kalitesi 399
2. Su ve Atık Su Yönetimi 400
3. Atık 401
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 401
5. Arazi Kullanımı 405
6. ÇED İşlemleri 405
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 405
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 405

55. SAMSUN 407

1. Hava Kalitesi 407
2. Su ve Atık Su Yönetimi 408
3. Atık 410
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 411
5. Arazi Kullanımı 414
6. ÇED İşlemleri 414
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 414
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 415

56. SİİRT 416

1. Hava Kalitesi 416
2. Su ve Atık Su Yönetimi 416
3. Atık 417
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 417
5. Arazi Kullanımı 418
6. ÇED İşlemleri 418
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 419
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 419

57. SİNOP 420

1. Hava Kalitesi 420
2. Su ve Atık Su Yönetimi 420
3. Atık 421
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 422
5. Arazi Kullanımı 424
6. ÇED İşlemleri 424
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 424
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 425

58. SİVAS 426

1. Hava Kalitesi 426
2. Su ve Atık Su Yönetimi 426
3. Atık 428

4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 429
5. ARAZİ KULLANIMI 431
6. ÇED İŞLEMLERİ 431
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 431
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 432

59. TEKİRDAĞ 433

1. HAVA KALİTESİ 433
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 434
3. ATIK 435
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 436
5. ARAZİ KULLANIMI 438
6. ÇED İŞLEMLERİ 438
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 438
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 439

60. TOKAT 440

1. HAVA KALİTESİ 440
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 441
3. ATIK 442
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 443
5. ARAZİ KULLANIMI 444
6. ÇED İŞLEMLERİ 445
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 445
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 445

61. TRABZON 447

1. HAVA KALİTESİ 447
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 448
3. ATIK 449
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 450
5. ARAZİ KULLANIMI 452
6. ÇED İŞLEMLERİ 453
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 453
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 453

62. TUNCELİ 454

1. HAVA KALİTESİ 454
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 454
3. ATIK 455
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 456
5. ARAZİ KULLANIMI 457
6. ÇED İŞLEMLERİ 458
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 458
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 458

63. ŞANLIURFA 460

1. HAVA KALİTESİ 460
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 460
3. ATIK 461
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 462
5. ARAZİ KULLANIMI 464
6. ÇED İŞLEMLERİ 464
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 464
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 464

64. UŞAK 466

1. HAVA KALİTESİ 466

2. Su ve Atık Su Yönetimi 466
3. Atık 467
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 468
5. Arazi Kullanımı 469
6. ÇED İşlemleri 469
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 469
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 469

65. VAN 471

1. Hava Kalitesi 471
2. Su ve Atık Su Yönetimi 471
3. Atık 473
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 473
5. Arazi Kullanımı 475
6. ÇED İşlemleri 475
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 475
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 475

66. YOZGAT 477

1. Hava Kalitesi 477
2. Su ve Atık Su Yönetimi 477
3. Atık 478
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 479
5. Arazi Kullanımı 480
6. ÇED İşlemleri 480
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 481
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 481

67. ZONGULDAK 482

1. Hava Kalitesi 482
2. Su ve Atık Su Yönetimi 482
3. Atık 483
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 485
5. Arazi Kullanımı 485
6. ÇED İşlemleri 486
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 486
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 486

68. AKSARAY 487

1. Hava Kalitesi 487
2. Su ve Atık Su Yönetimi 487
3. Atık 488
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 488
5. Arazi Kullanımı 489
6. ÇED İşlemleri 489
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 489
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 490

69.BAYBURT 491

1. Hava Kalitesi 491
2. Su ve Atık Su Yönetimi 491
3. Atık 492
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 493
5. Arazi Kullanımı 493
6. ÇED İşlemleri 494
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 494
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 494

70. KARAMAN 495

1. HAVA KALİTESİ 495
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 495
3. ATIK 496
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 496
5. ARAZİ KULLANIMI 497
6. ÇED İŞLEMLERİ 498
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 498
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 498

71. KIRIKKALE 499

1. HAVA KALİTESİ 499
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 499
3. ATIK 500
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALAR 501
5. ARAZİ KULLANIMI 501
6. ÇED İŞLEMLERİ 501
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 501
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 502

72. BATMAN 503

1. HAVA KALİTESİ 503
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 503
3. ATIK 504
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 505
5. ARAZİ KULLANIMI 506
6. ÇED İŞLEMLERİ 506
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 506
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 506

73. ŞIRNAK 508

1. HAVA KALİTESİ 508
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 508
3. ATIK 509
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 509
5. ARAZİ KULLANIMI 510
6. ÇED İŞLEMLERİ 510
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 510
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 511

74. BARTIN 512

1. HAVA KALİTESİ 512
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 512
3. ATIK 513
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 514
5. ARAZİ KULLANIMI 517
6. ÇED İŞLEMLERİ 517
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 517
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 517

75. ARDAHAN 519

1. HAVA KALİTESİ 519
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ 519
3. ATIK 520
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 521
5. ARAZİ KULLANIMI 524
6. ÇED İŞLEMLERİ 525

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 525
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 525

76. IĞDIR 526

1. Hava Kalitesi 526
2. Su ve Atık Su Yönetimi 526
3. Atık 527
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 527
5. Arazi Kullanımı 529
6. ÇED İşlemleri 529
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 529
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 529

77. YALOVA 531

1. Hava Kalitesi 531
2. Su ve Atık Su Yönetimi 532
3. Atık 533
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 534
5. Arazi Kullanımı 535
6. ÇED İşlemleri 535
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 536
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 536

78. KARABÜK 537

1. Hava Kalitesi 537
2. Su ve Atık Su Yönetimi 538
3. Atık 538
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 539
5. Arazi Kullanımı 540
6. ÇED İşlemleri 540
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 540
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 540

79. KİLİS 542

1. Hava Kalitesi 542
2. Su ve Atık Su Yönetimi 542
3. Atık 543
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 543
5. Arazi Kullanımı 544
6. ÇED İşlemleri 544
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 544
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 544

80. OSMANİYE 546

1. Hava Kalitesi 546
2. Su ve Atık Su Yönetimi 546
3. Atık 547
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 548
5. Arazi Kullanımı 548
6. ÇED İşlemleri 549
7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri 549
8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları 549

81.DÜZCE 550

1. Hava Kalitesi 550
2. Su ve Atık Su Yönetimi 550
3. Atık 551
4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları 552

5. ARAZİ KULLANIMI 556
6. ÇED İŞLEMLERİ 557
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 557
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 557

01.ADANA

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Adana'da tüketilen doğal gazın kullanım yerleri ve miktarları Çizelge 1'de verilmektedir.

Çizelge 1 - Adana ilinde 2017 yılında kullanılan doğalgaz miktarı (EPDK, 2018)

Yakıtın Kullanıldığı Yer	Tüketim Miktarı (Sm^3)	Isıl Değeri (kcal/kg)*
Konut	55.199.943,30	9.155,00
Sanayi	274.608.479,48	9.155,00
Dönüşüm/Çevrim Sektörü	30.170.477,42	9.155,00
Hizmet Sektörü	19.875.956,99	9.155,00
Diğer	8.449.867,61	9.155,00

2017 yılında Adana ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 2'de verilmektedir.

Çizelge 2- Adana ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri [1] [2]

	Çatalan				Doğankent			
	SO_2	AGS [3]	PM10	AGS	SO_2	AGS	PM10	AGS
Ocak	1		13		16		18	
Şubat	2		25		-		27	
Mart	1		26	3	8		18	
Nisan	1		25		6		18	
Mayıs	1		29		14		36	
Haziran	2		35		16		47	6
Temmuz	1		38		-		57	9
Ağustos	-		-		2		46	2
Eylül	-		37		-		-	
Ekim	3		22		7		52	11
Kasım	5		24		10		62	10
Aralık	6		23	2	15		81	15

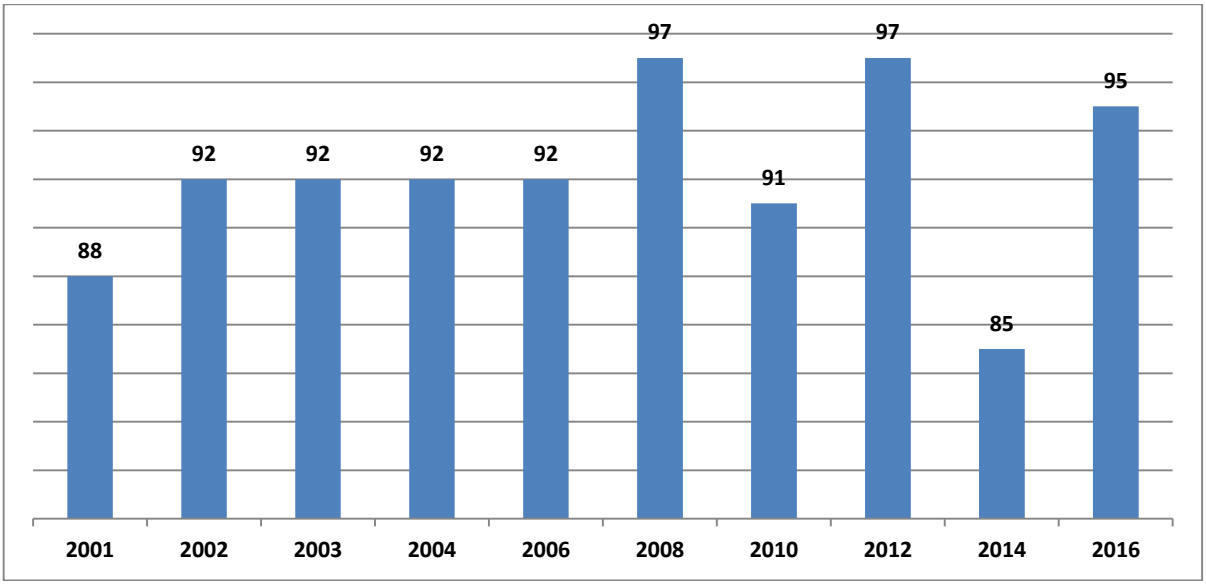
	Meteoroloji				Valilik			
	SO_2	AGS	PM10	AGS	SO_2	AGS	PM10	AGS
Ocak	2		74	17	-		56	9
Şubat	3		69	13	-		64	13
Mart	2		78	14	-		61	8
Nisan	2		82	18	6		52	4
Mayıs	2		81	21	5		52	**4**
Haziran	2		77	17	7		51	2
Temmuz	2		83	31	7		57	3
Ağustos	2		94	31	-		-	-
Eylül	2		-	-	-		-	-
Ekim	3		83	21	5		56	10
Kasım	4		109	23	3		74	14
Aralık	7		140	30	4		99	20

[1] Tüm iller için sonuçlar www.havaizleme.gov.tr adresinden alınmıştır.
[2] Hava kalitesi parametrelerinin birimleri $\mu g/m^3$; *CO: mg/m^3*
[3] Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

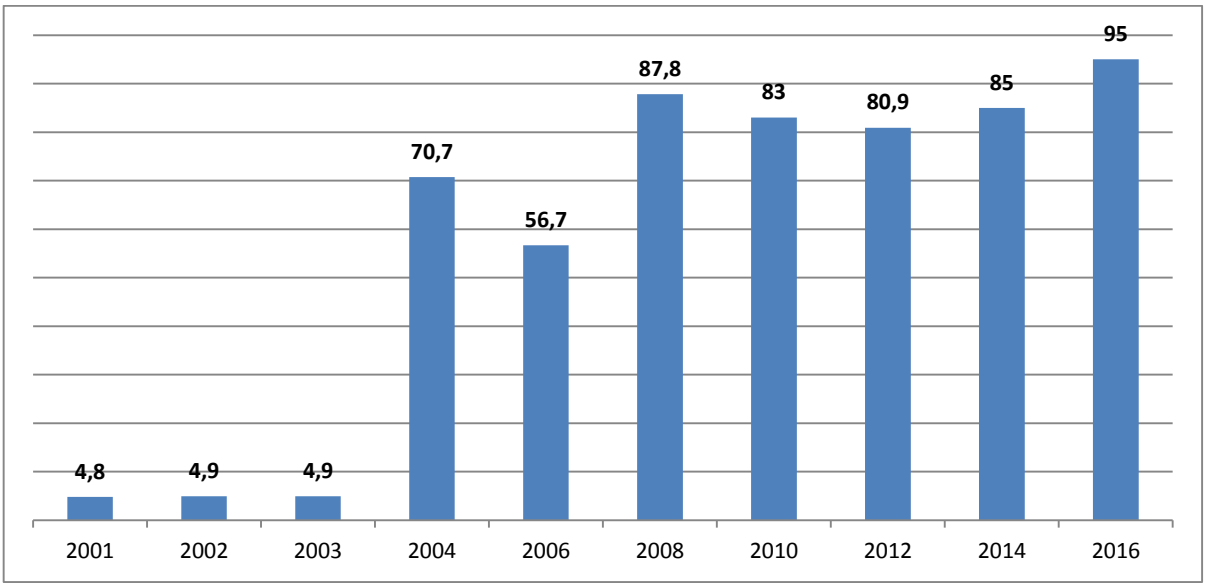
Adana Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde 33 adet sabit, 1 adet Seyyar Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. 2017 yılı içerisinde 204.130 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Pulu ve 58.895 adet Egzoz Gazı Emisyon Ruhsatının satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Adana şehrinin içme ve kullanma suyu Çatalan Baraj Gölünden sağlanmaktadır. 1998 yılında yapımına başlanan Adana Çatalan İçme Suyu Temin Projesi 2003 yılında tamamlanmış ve şehre arıtılmış içme kullanma suyu verilmeye başlanmıştır. Bugün itibari ile şehir nüfusunun %98'ine Çatalan Baraj Gölünden sağlanan su verilmektedir. Çatalan Barajından alınan su miktarı 2016 yılında 147.139.370 m^3 olmuştur. %2'lik nüfusun içme kullanma suyu ise yeraltından sağlanmaktadır. Şehir nüfusunun %2'sine yeraltından 69 noktadan sağlanan içme kullanma suyu dezenfekte edilerek verilmektedir.

Grafik 1 - Adana ilinde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TUIK, 2018)

Grafik 2 - Adana ilinde 2017 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı (TUİK, 2018)

İlde bulunan 15 İlçenin 7 tanesinin atık suları (Yumurtalık, Ceyhan, Karaisalı, Seyhan, Çukurova, Yüreğir, Sarıçam) ASKİ Genel Müdürlüğüne ait kanalizasyon sistemine bağlıdır. Adana şehir merkezinin evsel atık sularının çevre yapısını bozmadan şehirden uzaklaştırılması ve Seyhan nehri ile Akdeniz kıyılarının doğal yapısını bozmaması için Adana'da ASKİ Genel Müdürlüğü'ne bağlı Seyhan AAT, Yüreğir AAT, Karaisalı AAT, Ceyhan AAT, Yumurtalık AAT olmak üzere toplam 5 adet kentsel atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Adana ilinde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne kayıtlı toplam 2.353 faaliyet bulunmaktadır. Atıksu arıtma tesisi bulunup alıcı ortama deşarj yapan toplam 168 tesis bulunmaktadır. Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nde 72.000 m^3/gün kapasiteli, 16.150 ton/gün çamur üreten endüstriyel atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Adana OSB'de şu anda 242 firma faaliyet göstermektedir. Bu firmalardan kaynaklanan atıksular bölge müdürlüğüne ait atıksu arıtma tesisinde arıtılarak Ceyhan Nehri'ne deşarj edilmektedir. Ayrıca ilde münferit olarak çalışan 139 adet atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 3– Adana ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Seyhan	X			Biyolojik	227.000		1.151.066 EN	55.000
	Çukurova				Seyhan Belediyesinin arıtmasına verilmekte				
	Yüreğir	X			Biyolojik	128.000		531.940 EN	29.000
	Sarıçam				Yüreğir Belediyesinin arıtmasına verilmekte				
İlçeler	Karaisalı	X			Biyolojik	2.000		10.000 EN	16
	Aladağ			X					
	Ceyhan	X			Biyolojik + İleri Arıtma	22.000			10-15
	Feke		Proje aşamasında						
	İmamoğlu			X	-	-	-	-	-
	Karataş			X	-	-	-	-	-
	Kozan	X			Biyolojik	22.000		100.000 EN	
	Pozantı			X	-	-	-	-	-
	Saimbeyli		Proje Aşamasında		-	-	-		-
	Tufanbeyli		İnşaat Aşamasında		Biyolojik	1.500	-	7.500 EN	-
	Yumurtalık	X			Paket+biyolojik	900	-	3.000 EN	-

Adana'da Yumurtalık ilçe sahilinde Mavi Bayrak almış 2 adet plaj bulunmaktadır.

3. Atık

Adana ilinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve kanun doğrultusunda yayımlanarak yürürlüğe giren başta Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği olmak üzere yasal mevzuat çerçevesinde üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmek ve halka katı atık yönetimi alanında daha çağdaş bir hizmet vermek amacıyla merkez ilçelerden olan Sofulu'da Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi kurulmuştur. Adana Büyükşehir Belediyesi Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi 2011 yılı başında hizmete girmiştir. 2017 yılı içerisinde 15 ilçede toplam 684.858,91 ton/yıl Belediye atığı bertaraf edilmiştir. Tesiste, karışık atıklar için 3 hattan oluşan günlük 2.000 ton kapasiteli ayrıştırma ünitesi bulunmakta olup atıklar, organik atık ve ambalaj atıkları (cinslerine göre) olarak ayrıştırılmakta ve ambalaj atıkları lisanslı geri kazanım firmalarına gönderilmektedir.

Fermantasyon Sistemi ve Düzenli Depolama Sahasından toplanan metan gazının aktarıldığı 16.000 m^2'lik iki gaz depolama alanına sahip bir elektrik santrali bulunmaktadır. Depolama sahasında toplanan gaz ve fermantasyon tanklarında üretilen metan gazı enerji üretim santraline yönlendirilmektedir. Enerji üretim santralinde, atmosferi ısıtma kapasitesi CO_2 gazından 25 kat fazla olan metan gazının bertarafı sağlanmaktadır. Santralin enerji üretim değeri 10 MW/s civarında seyretmektedir bu değer de yaklaşık 50.000 hanenin elektrik ihtiyacını karşılamaktadır.

Çizelge 4 – Adana ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Adana ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	74
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	81
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Adana Büyükşehir Belediyesi tarafından Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları Yönetim Planı hazırlanmıştır. 2017 yılında Belediyeye ait olan Hafriyat Döküm alanımıza yaklaşık olarak 1.111.738,46 m^3 hafriyat dökülmüş ve kayıt altına alınmıştır.

2017 itibariyle Adana'da ambalajda 364 piyasaya süren, 82 ambalaj üreticisi vardır; 9 adet Belediyenin onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı vardır.

Adana ilinde, 2017 yılında toplam 46.746 ton tehlikeli atık beyanı yapılmış, bu atığın 31.490 tonu geri kazanıma, 14.742 tonu bertarafa gönderilmiş, 255 tonu ihraç edilmiş ve 259 tonu da stokta bulunmaktadır. Adana ili sınırları içinde üç adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

2017'de Adana ilinde 118,66 ton kullanılmış akü, 233 kg atık pil toplanmıştır.

"Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında ilde faaliyet gösteren 2 adet bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır. İlde 2017 yılında toplanan ve bitkisel atık yağ toplamaya yetkili firmalara sevk edilen kullanılmış kızartmalık yağ miktarı 619,44 ton, kullanım ömrü dolmuş yağ miktarı da 150 kg'dır.

Adana ilinde ÖTL Geçici Depolama Alanı ve ÖTL Bertaraf Tesisi bulunmamakta olup 3 adet ÖTL Geri Kazanım Tesisi bulunmaktadır. 2017'de Adana ilinde 55.065 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 75.995 ton'u da çimento fabrikalarında bertaraf edilmiştir.

İlde 2 adet termik santral bulunmaktadır. Adana ilinde 2017 yılında İsken Sugözü Termik Santralinde 3.300.000 ton kömür kullanılmış, 350.000 ton da cüruf-uçucu kül oluşmuştur. EnerjiSA Tufanbeyli Termik Santralinde de 5.417.233 ton kömür kullanılmış, 1.086.958 ton cüruf ve uçucu kül oluşmuştur.

Tıbbi atıklar Seyhan ilçe Belediyesi, Yüreğir ilçe Belediyesi, Ceyhan ilçe Belediyesi, Sarıçam Belediyesi ve Çukurova Belediyesi tarafından Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliğine uygun donanımlı, sıkıştırmasız araçlarla toplanmakta ve taşınmaktadır. Tıbbi atıklar Sofulu Çöp Alanında Sterilizasyon Tesisinde bertaraf edilmektedir. Tesiste günlük 8-10 ton tıbbi atık işlenebilmektedir. Tıbbi atıkların sterilizasyonunda önden parçalamalı otoklav teknolojisi kullanılmakta ve 135°C sıcaklıkta buhar ile sterilizasyon gerçekleştirilmektedir. 2017 yılında Adana'da 3.190,99 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Adana ilinin yabani hayvan biyoçeşitliliği il geneli biyolojik çeşitlilik envanter çalışmalarıyle ortaya konulmuştur. İl sınırları içerisinde 65 adet memeli türü olduğu tespit edilmiştir. Adana ilinde arazi gözlemlerinde 337 kuş türü tespit edilmiştir. Adana ilinde 34 içsu balığı, 6 kaplumbağa, 19 kertenkele, 1 kör kertenkele ve 23 yılan olmak üzere toplam 49 sürüngen türünün yaşadığı tespit edilmiştir. Bu

türlerden 4'ü ülkemiz için endemik türlerdir (Toros Kertenkelesi, Bolkar Uysal Yılanı, Baran Cüce Yılanı ve Eiselt Cüce Yılanı).

Adana İli sınırları içerinde 2 tanesi Ramsar Alanı (Yumurtalık Lagünü ve Akyatan Lagünü) sulak alan bulunmaktadır. Yumurtalık Lagünü ve Akyatan Lagünü'nün koruma bölgeleri sınırları çizilmiştir.

Akyatan Lagünü: (yüzölçümü: 14.400 ha) Türkiye'nin en büyük lagün gölü olup ortalama su seviyesindeki alanı 4.900 hektardır. Üreyen yaz ördeği, turaç, sazhorozu, kocagöz, akça cılıbıt, mahmuzlu kızkuşu ve küçük sumru populasyonlarıyla "Önemli Kuş Alanı" statüsü kazanır. En önemlileri flamingo (maksimum 9.579), suna (maksimum 854), fiyu (maksimum 13.900), elmabaş patka (maksimum 16.801), dikkuyruk (maksimum 978) ve sakarmeke (maksimum 46.000) olmak üzere, büyük sayıda sukuşu (maksimum 85.054) gölde kışlar. Alan göç sırasında, küçük karabatak ile en önemlileri kılıçgaga (maksimum 1.589), akça cılıbıt (maksimum 3.918) ve küçük kumkuşu (maksimum 5.165) olmak üzere, kıyı kuşları için büyük önem taşır.

Yumurtalık Tabiatı Koruma Alanı: Tabiatı koruma alanı olarak kapladığı alan 16.430 ha, Ramsar Alanı olarak da 19.500 ha'dır. 9.11.1993 tarih ve 1609 sayılı kararı ile Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Aynı sınırlar korunarak 31 Mart 1994 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. 2005 yılında ise Ramsar Listesine dahil edilmiştir.

Çizelge 5 – Adana ilinde bulunan sahip sulak alanlar

No	Sulak Alan Adı	Alanı (ha)	Enlem	Boylam
1	Akyatan Lagünü Sulak Alanı	14.700	36 37	35 16
2	Yumurtalık Lagünü Sulak Alan	19.853	36 44	35 41

Ağyatan Lagünü: (yüzölçümü: 2.200 ha) Alan, deniz kaplumbağası üreme bölgesinde olması ve ekosistem enderliği sebebiyle 11.03.1997 tarihinde Adana Kültür Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile 1. Derece Doğal Sit ilan edilmiştir. Bugüne kadar yapılan teşhisler neticesinde kritik öneme sahip 4'ü kritik toplam 11 nadir bitki vardır. Yapılan araştırmalar neticesinde alanda 117 farklı kuş türü belirlenmiştir. Bu türlerden 27 tanesinin alan içerisinde muhtemel veya kesin olarak üredikleri tespit edilmiştir.

Adana ilinde 2 adet milli park, 3 adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Aladağ Milli Parkı: 21.07.1995 tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına göre 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesine dayanılarak Aladağ Milli Parkı ilan edilmiştir. Milli Park ile ilgili ayrıntılı bilgiler Çizelge 6'da verilmektedir.

Yumurtalık Lagünleri Milli Parkı: 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na göre, Bakanlar Kurulu'nun 94/5451 sayılı kararı ile 8 Temmuz 1994 tarih ve 21.984 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Yumurtalık Tabiatı Koruma Alanı" olarak ilan edilmiştir. 2016 yılında mahkeme kararı ile alan Milli Park statüsüne dönüştürülmüştür.

Kumluk Tabiat Parkı: Karataş ilçesinde olup, İl merkezine 45 km uzaklıktadır. Alan: 30 hektardır. Tescil yılı: 2011

Dağılacak Tabiat Parkı: Kozan ilçesinde olup, İl merkezine 95 km ilçe merkezine 15 km uzaklıktadır. Alan: 2,53 hektardır. Tescil yılı: 2011

Belemedik Tabiat Parkı: Pozantı ilçesinde olup, İl merkezine 117 km ilçe merkezine 9 km uzaklıktadır. Alan: 6.675,27 hektardır. Tescil yılı: 2014

Tuzla Sulak Alanı (Lagünü): Tuzla Lagünü 1995 yılında "Yaban Hayatı Koruma Sahası" ilan edilmiş, 2005 yılında ise "Tuzla Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Potansiyel Ramsar alanı olarak da statülendirilmiştir. Kapladığı alan 3.974 ha'dır. 1. Doğal Sit, Yaban Hayatı, Potansiyel Ramsar, Önemli Kuş Alanı, Önemli Bitki Alanıdır. Alan, üreyen yaz ördeği, turaç, kocagöz, akça cılıbıt, mahmuzlu kızkuşu ve küçük sumru populasyonları ile "Önemli Kuş Alanı" statüsü kazanır. Kışlayan sukuşları (maksimum 28.901) arasında çamurcun (maksimum 13.000) başta gelir.

Çizelge 6 – Aladağ Milli Parkı ve özellikleri

Aladağ Milli Parkı	
Alanın Resmi Adı	Aladağ Milli Parkı
Coğrafik Konum	Saha Kayseri, Niğde, Adana illeri sınırları dâhilinde kalmaktadır. Genel alanı içinde 1.056 m rakımlı yerler olduğu gibi 3.756 m rakımlı yerlerde mevcuttur. Ortalama rakım 2.500-3.000 m civarıdır.
Alan	Toplam alan 54.524 ha alan olup bu alanın 11.702 hektarlık kısmı Adana il sınırları içerisinde kalmaktadır.
Alanın Açıklamalı Tanımı	Saha içerisinde, Demirkazık Tepesi (yüksekliği 3.756 m olup en yüksek tepedir. Aynı zamanda ülkemizde önemli yükseltileri arasında kalır), Yedi Göller (3.500 m yükseklikte bulunur), Hacer Ormanı (2.750 ha), Kapuzbaşı şelaleleri ve Acısu gibi doğal kaynakları ile yurdumuzun ender doğa parçalarından biridir.
Yasal Konumu	21.07.1995 tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına göre 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesine dayanılarak Aladağ Milli Parkı ilan edildi.
Sosyo- Ekonomik- Kültürel-Tarihsel Özellikler	Saha Torosların yüksek dağ köylerini içine almaktadır. Sosyo-ekonomik ve kültürel değerleri yönünden bakıldığında; mevcut yöre halkı, tarım ve hayvancılıkla uğraşan fakir orman köylülerini kapsamaktadır. Koruma alanı içerisinde tarihsel/kültürel değeri olan yapılar bulunmamaktadır.
Yerleşimler ve Nüfusları	Aladağlar Milli Parkı, Kayseri ili, Yahyalı ilçesine 30 km, Niğde ili, Çamardı ilçesine 15 km ve Adana ili, Aladağlar ilçesine 26 km uzaklıktadır. Aladağlar Akdeniz Bölgesinde yer alan Orta Toros Dağları'nın en yüksek ünitesidir. Ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır.

Çizelge 7- Adana ilindeki tabiat anıtları (Tabiat Varlıkların Koruma Şube Müdürlüğü, 2015)

Adı	Alanı (m^2)	Kaynak Değeri
Bığbığ Orman Sarmaşığı	184	Yörenin en yaşlı sarmaşığı olması ve kayaya yapışık olarak 15 m boya sahip olması
Kandildere Çınar Ağacı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması
Acıkise Doğu Çınarı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması
Acıkise Ardıç Ağacı	1.000	Ardıç Ağacı (Juniperus foetidissima) ürünün, 630 yaşlarında, 19 m boy, 1,88 m çap ve 5,90 m çevre genişliğine sahip olması. 11,0 m boy, 1,70 m çap ve 4,90 m çevre genişliğine sahip olması

Çizelge 8 - Adana ilindeki yaban hayatı geliştirme alanları

	Adı	Alanı (ha)
A	Akyatan Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15.304
B	Tuzla Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	3.974
C	Seyhan Baraj Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	11.436
D	Karanfildağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	31.020
E	Hançer Deresi Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	6.048

Çizelge 9 - Adana ilindeki Tabiat Anıtları Alanları (Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü, 2016)

Adı	Alanı (m^2)	Kaynak Değeri
Bığbığ Orman Sarmaşığı	184	Yörenin en yaşlı sarmaşığı olması ve kayaya yapışık olarak 15 m boya sahip olması.
Kandildere Ardıç Ağacı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması.
Acıkise Doğu Çınarı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması.
Acıkise Ardıç Ağacı	1.000	Ardıç Ağacı (Juniperus foetidissima) ürünün, 630 yaşlarında, 19 m boy, 1,88 m çap ve 5,90 m çevre genişliğine sahip olması. 11,0 m boy, 1,70 m çap ve 4,90 m çevre genişliğine sahip olması.

İl sınırları içerisinde toplamda 7 adet doğal sit alanı ve 19 adet anıt ağaç bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 10 - Adana ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ADANA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	23.314,97	1,65	28.272,69	2,00	33.653,84	2,44	36.578,06	2,65
2) Tarımsal Alanlar	711.364,75	50,32	699.706,61	49,50	684.980,61	49,58	683.381,3	49,46
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	648.294,71	45,86	647.383,25	45,80	627.147,22	45,39	624.281,33	45,18
4) Sulak Alanlar	8.321,33	0,59	8.322,41	0,59	10.548,3	0,76	10.548,3	0,76
5) Su Yapıları	22.254,41	1,57	29.865,13	2,11	25.355,16	1,84	26.896,15	1,95
TOPLAM	**1.413.550,17**	100,00	**1.413.550,1**	100,00	**1.381.685,1**	100,00	**1.381.685,1**	100,00

Mersin-Adana Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 16.09.2013 tarihinde Bakanlık Makamının 14398 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır. Bu tarih sonrasında bazı paftalarda Çevre Düzeni Planı Değişiklikleri gerçekleşmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 11 – Adana ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Adana ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	22	2	11	8	10	0	4	**57**
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	**2**
ÇED Olumlu Kararı	8	2	0	1	1	3	0	**15**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 12 – Adana ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Adana ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	16	59	**75**
Çevre İzni Belgesi	12	60	**72**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	21	79	**100**
TOPLAM	**49**	**198**	**247**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 13 – Adana ilinde 2017 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adana ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	67
Ani (plansız) denetimler	1.577
Genel toplam	**1.644**

Çizelge 13 - Adana ilinde 2017 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adana ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	115	115.168,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	132	0,00

Çizelge 14 – Adana ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Adana ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	İzin	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	389.139,2	203.912	197.368	841.157	0	101.950	248.549	61.831	**2.043.907**
Uygulanan Ceza Sayısı	230	1	9	3	0	2	20	2	**267**

2017'de Adana'da 3 faaliyete ÇED Kararı olmadan kapasite artışı yapması ve 2 faaliyete de Çevre İzin ve Lisans Belgesi almadan faaliyete başlaması nedeniyle Çevre Kanunu uyarınca durdurma cezası uygulanmıştır.

2017 yılı itibariyle Adana ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 10 adedi üst seviye ve 11 adedi de alt seviye olmak üzere toplam 21 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

02.ADIYAMAN

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Adıyaman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 15'te verilmektedir.

Çizelge 15 - Adıyaman ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	0	58	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	59	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	0	39	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	1	0	31	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	0	30	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	52	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	0	48	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	3	0	79	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	6	0	123	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Adıyaman ilinde 2017 yılında konutlarda 59.355.128 m^3 ve sanayide 15.275.366 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

İlde 14 özel firma ve 1 adet mobil araç muayene istasyonuna Adıyaman Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından Egzoz Emisyon Yetki Belgesi verilmiş olup; ölçümler bu firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. 2017 yılında Adıyaman ilinde 39.766 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde Gürlevik, Kırkgöz, Medetsiz, Koru ve Palanlı Kaynaklarından içme suyu temin edilmekte olup kaynaklar 24 hm^3/yıllık potansiyele sahiptirler.

Çizelge 16 – Adıyaman ilinin içme suyu temini için projeleri

İçme Suyu Projeleri	İçme Suyu Kaynakları	İçme suyu temini (hm^3/yıl)
Adıyaman İçmesuyu I. Aşama projesi (2018 Yılı)	Zebran ve Havşari kaynakları + İndere Barajı	(21+12)
Adıyaman İçmesuyu II. Aşama projesi (2018-2040 Yılına kadar)	Gömikhan Barajı	56

Çizelge 17 – Adıyaman ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Adıyaman	X			Biyolojik ve ileri	32.808	0,38	246.000	15
İlçeler	Gölbaşı	X			Biyolojik	3.768	0,035	32.000	Çamur Ünitesi faaliyette değil

Çizelge 18 – Adıyaman ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Adıyaman Bölgesel Evsel ve Endüstriyel Atıksu Arıtma Tesisi	Faal	6.000	Fiziksel+İleri Biyolojik	0,05

Adıyaman ilinin akarsularında 2 adet alabalık çiftliği bulunmaktadır. Balık çiftlikleri konum olarak Fırat Nehrinin Atatürk Barajına aktığı noktada bulunmaktadır. Kapasite itibarıyla ikisi de ÇED Ek-3 listesine tabidir. İlde 16 tane Hidroelektrik Santrali bulunmaktadır.

3. Atık

İlde, katı atık düzenli depolama tesisi kullanımı mevcut değildir. Mevcut Belediyeler vahşi depolama yöntemini kullanmaktadır. Adıyaman belediyesi düzenli depolama tesisi yapımı devam ederken İdare Mahkemesi yürütmeyi durdurma kararı alınca düzen depo sahası yapımı durdurulmuştur.

Çizelge 19– Adıyaman ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Adıyaman ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde 2017 yılında 1.535.092 ton tehlikeli atık Ulusal Atık Taşıma formu ile Lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir. İlde tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisi bulunmamaktadır.

Adıyaman ilinde, "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 2017 yılında Kayıtlı Ekonomik İşletmeler sayısı 105'tir.

İlde 2017 yılında 75 kg atık pil toplanmıştır. Ayrıca 335,845 ton atık akü il dışındaki yetkili firmalara geri kazanım için gönderilmiştir.

Adıyaman ilinde 2017 Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastiklerden 1.172,65 tonu 1 adet ÖTL geri kazanım tesisinde geri kazanılmıştır. 675 tonu ise çimento fabrikasına gönderilmiştir.

İlde 2017 yılında 436,63 kg tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmiştir.

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında her belediye uygun görünen mesire ve park yerlerin düzenlemesinde altyapı çalışmalarında kullanılmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Biyolojik Çeşitlilik Envanter İhalesi yapılmış olup, 2018 de sonuçlandırılacaktır.

İlde Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında Gölbaşı İlçesinde Gölbaşı, Azaplı ve İnekli gölleri mevcuttur.

Nemrut Dağı Milli Parkı Adıyaman ili Kahta ilçesi sınırları içerisinde olup 1988 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. 13.850 ha büyüklüğündedir.

Gölbaşı Gölleri Tabiat Parkı 2008 yılında tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. 2.080 ha büyüklüğündedir. Doğanlı Çınarı Tabiat Anıtı bulunmaktadır. Adıyaman ili Çelikhan İlçesi, Doğanlı Köyü, Meydan tepe Mevkii'nde bulunan tahmini 550 yaşında olduğu sanılan Çınar Adıyaman-Çelikhan karayolu üzerinde olup, Adıyaman'a 40 km uzaklıktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 20 - Adıyaman ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ADIYAMAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.454,58	0,61	5.152,66	0,71	5.429,10	0,74	6.422,03	0,87
2) Tarımsal Alanlar	381.309,00	52,32	359.967,09	49,39	365.115,07	49,68	364.359,33	49,58
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	327.480,10	44,93	318.260,45	43,67	311.429,75	42,37	311.192,56	42,34
4) Sulak Alanlar	1.517,26	0,21	1.252,37	0,17	1.134,06	0,15	1.134,06	0,15
5) Su Yapıları	14.100,03	1,93	44.218,42	6,07	51.846,96	7,05	51.846,96	7,05
TOPLAM	**728.860,97**	100,00	**728.850,99**	100,00	**734.954,94**	100,00	**734.954,94**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 21 – Adıyaman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Adıyaman ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	29	2	4	2	1	1	1	**40**
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	**2**
ÇED Olumlu Kararı	4	1	0	0	0	0	0	**5**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 22 – Adıyaman ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Adıyaman ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	3	**3**
Çevre İzini Belgesi	0	14	**14**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	3	**3**
TOPLAM	**0**	**20**	**20**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 23 – Adıyaman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2018)

Denetimler	Toplam
Planlı denetimler	89
Ani (plansız) denetimler	465
Genel toplam	**554**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	65	68.396,00

Çizelge 23 - Adıyaman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	15	0,00

Çizelge 24 – Adıyaman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	153.146,48	0	0	0	0	0	129.410,00	0	**282.556,45**
Uygulanan Ceza Sayısı	146	0	0	0	0	0	6	0	**152**

2017 yılı itibariyle Adıyaman ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 2 adet alt seviye adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

03.AFYONKARAHİSAR

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Afyonkarahisar ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 25'te verilmektedir.

Çizelge 25 - Afyonkarahisar ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	52	0	117	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	47	0	129	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	18	0	78	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	62	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	33	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	13	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	33	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	49	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	20	0	92	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	55	0	192	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	60	0	152	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılında konutlarda 44.779.401 m^3, sanayi ve ticarethanelerde ise 35.610.307 m^3 doğalgaz kullanılmıştır. 2017 yılında Afyonkarahisar ilinde satılan egzoz emisyonu ölçüm pul sayısı 64.200 olmuştur.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Afyonkarahisar ilinin içme kullanma su ihtiyacı 20 adet derin kuyu, Akdeğirmen Barajı ve Kadınana Kaynak Suyundan sağlanmaktadır. İlde 500 lt/sn kapasiteli içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Atıksu arıtma tesisi çıkış suyu tuzluluk, sodyum, klorür, toplam çözünmüş madde ve SAR parametreleri açısından II. Sınıf su kalitesi özelliği göstermektedir. Atıksu arıtmadan tesisinden elde edilen 44.000 m^3 suyun sulamada kullanılması halinde sulanacak alan yaklaşık 4.740 da olarak belirlenmiştir.

Atıksu arıtmadan tesisinden elde edilen 44.000 m^3 suyun sulamada kullanılması halinde sulanacak alan yaklaşık 4.740 da olarak belirlenmiştir.

Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisinde evsel nitelikli ve ön arıtımdan geçen endüstriyel atıksular arıtılmaktadır. Tesisten çıkan çamurun tamamı kurutma yataklarında susuzlaştırıldıktan sonra Afyonkarahisar İli Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisine gönderilmektedir.

Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesi atık suları yapılan protokolle Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisine bağlanmıştır. İlde diğer ilçelerimizde bulunan organize Sanayi Bölgelerinde yeterli kapasiteye ulaşılamadığından Atıksu Arıtma Tesisleri inşaatına başlanmamıştır.

Endüstriyel tesislerden ve sanayiden kaynaklanan arıtma çamurları ise yine aynı şekilde Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik hükümleri gereğince analizleri yaptırılarak bertaraf ettirilmektedir.

Çizelge 26 – Afyonkarahisar ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Biyolojik	44.000	0,509	237.171	15
	Bolvadin	X			Fiziksel + Biyolojik	6.000	0,069	31.227	
	Dinar	X			Fiziksel + Biyolojik	20.000	0,231	24.744	0,27
	Emirdağ	X			Fiziksel + Biyolojik	5.400	0,062	19.101	0,35
	Şuhut	X			Fiziksel + Biyolojik	4.000	0,046	23.457	6,02
İlçeler	İscehisar	X			Fiziksel + Biyolojik	3.800	Deneme aşamasında	12.402	
	Çay	X			Fiziksel + Biyolojik	2.300	0,012	14.604	0,49
	Sandıklı	X			Fiziksel + Biyolojik	7.000	0,081	32.068	
	Sinanpaşa		Plan aşamasında						
	Sulatandağı		Plan aşamasında						
	Başmakçı		Plan aşamasında						
	Bayat		Plan aşamasında						
	Dazkırı		Plan aşamasında						
	Çobanlar		Plan aşamasında						
	Evciler		Plan aşamasında						
	Hocalar		Plan aşamasında						
	İhsaniye		Plan aşamasında						
	Kızılören		Plan aşamasında						
Beldeler	Karadilli	X			Fiziksel + Biyolojik	400		2.476	
	Dereçine	X			Fiziksel + Biyolojik	300		2.131	

Çizelge 27 – Afyonkarahisar ilinde 2017 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (ÇŞİM, Bolvadin Belediye Başkanlığı, Sandıklı Belediye Başkanlığı, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesi	Afyonkarahisar İli Atıksu Kurma ve İşletme Birliği tarafından arıtılarak Alıcı ortama verilmektedir.				
Emirdağ Organize Sanayi Bölgesi	Emirdağ Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine bağlı durumda				
Bolvadin OSB ve Münferit Sanayi Kuruluşları	Bolvadin Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine bağlı durumda				
İscehisar Mermer OSB	İscehisar Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine bağlı durumda				
Sandıklı OSB	50 hektarlık 1.Etap için imar planı onaylanmış ve altyapı çalışmalarına başlanmıştır.				

3. Atık

Afyonkarahisar ilinde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Afyonkarahisar İli Çevre Hizmetleri Birliği (AFÇEBİR) tarafından işletilen düzenli depolama tesisine birlik üyesi olan 52 adet belediye atıklarını getirmektedir. Yaklaşık 500.000 nüfusa hizmet verilmektedir. Günlük atık miktarı yaklaşık 45 ton/gün'dür. Birliğe ait 7 adet aktarma istasyonu bulunmaktadır.

Afyonkarahisar ilinde 2017 yılında kayıtlı 331 ekonomik işletme mevcuttur. Bu işletmelerden 50 işletme tedarikçi, 255 işletme piyasaya süren, 14 işletme ise ambalaj üreticisi, 7 işletme toplama ayırma tesisi, 5 işletme geri kazanım tesisi konumundadır.

Afyonkarahisar ilinde 2017 yılında tehlikeli atık miktarları; 616.252 kg geri kazanım, 645.445 kg bertaraf, 207.945 kg stok, 93.503 kg olmak üzere toplam 15.631.145 kg'dır.

2017'de Afyonkarahisar'da 192,8 ton atık motor yağı, 123,4 ton da atık endüstriyel yağı toplanmış, bu yağların 219,6 tonu geri kazanılmış ve 93,5 tonu ihraç edilmiş, 8,5 tonu da stoklanmıştır.

Afyonkarahisar'da 2017 yılı içerisinde 7,338 ton atık akü ve 51 kg atık pil toplanmıştır. 2017 yılında hanelerden 572 lt, işletmelerden 93.622 kg atık yağ toplanmıştır.

Afyonkarahisar ilinde 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmakta olup Uşak, Burdur, Antalya Eskişehir illeri ve Akşehir ilçesinden de tıbbi atıklar bu tesise gelerek sterilize edilmektedir. Afyonkarahisar ilinde 2017 yılı itibariyle toplanan tıbbi atık miktarı 645,134 tondur.

Çizelge 28 – Afyonkarahisar ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Afyonkarahisar ÇŞİM, Ocak 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	14
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde Başkomutan Tarihi Milli Parkı, Akdağ Tabiat Parkı ve 26 Ağustos Tabiat Parkı (65 ha) ve Okturdede Tabiat Parkı (56,85 ha) bulunmaktadır. Ayrıca Dandindere Tabiatı Koruma Alanı (260 ha) mevcuttur.

Başkomutan Tarihi Milli Parkı 40.940 ha'lık alanı kapsar, Kocatepe ve Dumlupınar bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Jeolojik ve Jeomorfolojik yapısı ile sosyal - kültürel kaynak değerleri olan ve 137.000 şehidimizin yattığı alan Türkiye'nin 17. Milli Parkı olarak ilan edilmiştir.

Kocatepe Bölümü (Afyonkarahisar İli Sınırlarında)

1. Kocatepe Anıtı ve Kitabesi,
2. Yüzbaşı Agâh Efendi Şehitliği,
3. Zafer Müzesi,
4. Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı,
5. Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği

Dumlupınar Bölümü (Kütahya İli Sınırlarında)

1. Zafertepe Anıtı,
2. Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı,
3. Şekip Efendi Şehitliği,
4. Üç Tepeler Şehitliği (Büyük Aslanlılar Şehitliği),
5. Dumlupınar Müzesi,
6. Dumlupınar Anıtı ve Atatürk Evi,
7. Dumlupınar Şehitliği

Fotoğraf 1 – Başkomutan Milli Parkı

Akdağ Tabiat Parkı: 29.06.2000 tarihinde ilan edilen Akdağ Tabiat Parkı, 14.692 ha büyüklüğündedir. 8.535.5 ha'ı Afyon ili Sandıklı ilçesinde 9.229 ha'sı Denizli İli Çivril İlçesinde kalmaktadır. Tabiat parkı jeolojik, jeomorfolojik ve hidrojeolojik karakterinin yanı sıra Türkiye'deki 3 fitocoğrafik bölgenin geçiş sahası üzerinde bulunduğundan tür ve ekosistem çeşitliliği açısından zengindir. Bunların yanında Uluslararası Öneme Sahip Acıgöl ile Akşehir ve Eber Gölleri il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Akşehir Gölü, 01.07.1992 tarihinde Doğal Sit Alanı ve 27.03 2008 tarihinde USAK (Ulusal Sulak Alan Komisyonu) Onaylı bir gölümüzdür. 35.300 hektar büyüklüğünde alana sahiptir.

Eber Gölü 1992 yılında 1. Derecede Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. 27 Mart 2008 tarihinde Ulusal Sulak Alan Komisyonu (USAK) tarafından onaylanmış bir göl olup 10.400 hektar alana sahiptir.

Eber Gölü'nde gerçekleştirilen arazi çalışması ve literatür taramasına sonuçlarında 65 farklı su kuşunun varlığı ortaya konmuştur. Alandaki kuşların mevsimsel alanda bulunma durumlarına baktığımızda, alanda gözlenen 65 su kuşu türünden, 18 tür yerli, 22 tür kış ziyaretçisi, 16 tür yaz ziyaretçisi ve 9 tür transit göçmendir. Göl Önemli Kuş Alanı, Önemli Doğa Alanı ve Doğal Sit Alanı gibi statülere sahiptir.

Acı Göl, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereğince koruma altına alınmış bir göldür ve yaklaşık 21.100 hektar alana sahiptir.

Acıgöl, ülkemizde yer alan en tuzlu ikinci göldür. Özellikle sukuşları için büyük öneme sahip olan göl, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası gibi, Önemli Kuş Alanı ve Önemli Doğa Alanı gibi statülere sahiptir.

Alanda varlığı literatür araştırması ve arazi çalışmaları sonucunda tespit edilen su kuşlarının mevsimsel alanda bulunma durumlarına bakıldığında, Acıgöl'de gözlenen 78 su kuşu türünden, 20 tür yerli, 33 tür kış ziyaretçisi, 19 tür yaz ziyaretçisi ve 6 tür transit göçmendir. Alan özellikle flamingo için büyük öneme sahip olup, yıl boyunca flamingolar için önemli bir beslenme alanıdır.

Diğer Sulak Alanlar ise **Karakuyu ve Karamık (Sazlığı) Sulak Alanları**dır. Karamık Sazlığı, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereğince koruma altına alınmıştır. 16.06.1993 tarihinde 1.derece doğal sit olarak ilan edilmiş olup 4.500 hektar alana sahiptir.

Çizelge 29 - Afyonkarahisar ilinde bulunan tabiat varlıkları, milli parklar, tabiat parkları ve sulak alanlar listesi

Doğal Sit Alanları					
Sıra No	**İlçesi**	**Beldesi/Köyü**	**Sit Adı**	**Sit Türü**	**Derecesi**
1	Afyon	Merkez	Sarıkız Kayalığı 624 Ada 1 Parsel	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
2	Afyon	Merkez	Cirit Kayalığı	Doğal Sit	1.Derece
3	Afyon	Merkez	Kaplıca İlk Su Kaynağı Havuzu	Doğal Sit	2. Derece
4	Afyon	Merkez/Bolv.	Kamış Höyük	Doğal Sit	3.Derece
5	Afyon	Merkez	Ömer-Gecek Kaplıcaları	Doğal Sit	2. Derece
6	İhsaniye	Döğer	Kızkapanı Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
7	İhsaniye	Döğer	Karamusa Urumkuş-II Karahasan	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
8	İhsaniye	Döğer	Urumkuş-I Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
9	İhsaniye	Döğer	Eski Döğer Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
10	İhsaniye	Döğer	Memeç Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
11	İhsaniye	Döğer	Alacaasma Kayalığı ve İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
12	İhsaniye	Döğer	Kırkmerdiven Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
13	İhsaniye	Döğer	Asar Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
14	İhsaniye	Döğer	Nallıhan Kayalığı ve İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
15	İhsaniye	Bayramaliler Köyü	Basamaktaşı ve Püren Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
16	İhsaniye	Döğer	Aslankaya ve Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
17	İhsaniye	Demirli Köyü	Kurt Gediği Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
18	İhsaniye	Kayıhan	Köhnüş Vadisi	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
19	İhsaniye	Bayramaliler K	Bayramiler Köyü	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
20	İhsaniye	Üçlerkayası K	Üçlerkayası Köyü	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
21	İhsaniye	Demirli Köyü	Kocataş Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
22	İhsaniye	Demirli Köyü	Aktepe	Doğal Sit	1.Derece
23	İhsaniye	Ayazini	Deliktaş Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
24	İhsaniye	Kayıhan	Asarlık Tepe	Doğal Sit	1.Derece
25	İhsaniye	Ayazini	Bedesten Kayalıkları	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
26	İhsaniye	Döğer	Kızkapanı Kayalığı-2	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
27	İhsaniye	Ayazini	Ayazini 1.Derece Doğ. Sit Alanı	Doğal Sit	1.Derece
28	İhsaniye	Gazlıgöl	Gazlıgöl Kaplıcası	Doğal Sit	2.Derece
29	İscehisar	Doğanlar K	Sarıçayır İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
30	İscehisar	Seydiler	Kuztepe	Doğal Sit	1.Derece
31	İscehisar	Seydiler	Seydiler Kuzeyi	Doğal Sit	1.Derece
32	İscehisar	Merkez	İscehisar Gölü (Kocagöl)	Doğal Sit	1.Derece
33	İscehisar	Seydiler	Seydiler Kalesi	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
34	İscehisar	Seydiler	Han Yakası Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
35	İscehisar	Seydiler	Balıklı Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
36	İscehisar	Seydiler	Leylek Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
37	İscehisar	Seydiler	Yanarlar	Arkeolojik ve Doğal Sit	3.Derece
38	Dinar	Yıprak	Kale	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
39	Dinar	Karakuyu	Karakuyu Gölü Doğal Siti Doğa Sit 1. Derece	Doğal Sit (1.375,02 ha)	1.Derece
40	Çay	Eber	Eber Gölü 1. Derece Doğal Siti	Doğal Sit (12.418,75 ha)	1.Derece
41	Sultandağı		Akşehir Gölü 1. Derece Doğal Siti	Doğal Sit (382.240,05 ha tamamı)	1.Derece
42	Çay	Karamık	Karamık Sazlığı	Doğal Sit (8.341,68 ha)	1.Derece
43					
44					
45	Dinar	Merkez	Ilıca-Kemeri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
46	Bolvadin		Böceklerin Ağılı	Doğal Sit	3.Derece
47	Bolvadin	Kemerkaya	Sülünün Öreni ve Yedikapılar Yer.	Doğal Sit	

Çizelge 29- Afyonkarahisar ilinde bulunan tabiat varlıkları, milli parklar, tabiat parkları ve sulak alanlar listesi (devam)

Doğal Sit Alanları					
Sıra No	**İlçesi**	**Beldesi/Köyü**	**Sit Adı**	**Sit Türü**	**Derecesi**
48	Bolvadin		Heybeli (Kızıl Kilise) Kaplıcası-2	Doğal Sit	2.Derece
49	Bolvadin		Heybeli (Kızıl Kilise) Kaplıcası-2	Doğal Sit	3.Derece

Milli Parklar					
50			Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Milli Park (17.950 ha'ı ilde)	2873 S.K. Uyarınca
51			Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Tarihi Sit	1.Derece

Tabiat Parkları					
52			Akdağ Tabiat Parkı	Tabiat Parkı (6.972,5 ha)	2873 S.K. Uyarınca
53			26 Ağustos Tabiat Parkı	Tabiat Parkı (65 ha)	2873 S.K. Uyarınca
54			Sandıklı Menteş Oktur Dede	Tabiat Parkı (57 ha)	2873 S.K. Uyarınca
Tabiat Koruma Alanları					
55	Dandindere Tabiat Koruma Alanı			Tabiat Koruma Alanı (260 ha)	2873 S.K. Uyarınca

Sulak Alan Yönetim Planı Bulunan Sulak Alanlar		
Eber-Akşehir Gölleri Sulak Alanı	Sulak Alan Koruma Bölge	Ulusal Sulak Alan Komisyonunca
Karakuyu Sazlıklar Sulak Alanı	Sulak Alan Koruma Bölge	Ulusal Sulak Alan Komisyonunca

Fotoğraf 2 – Eber Gölü. (Afyonkarahisar ÇŞİM (TVK Şube), 2016)

Fotoğraf 3 - Acı Göl Flamingolar. (Afyonkarahisar ÇŞİM (TVK Şube), 2016)

Çizelge 30- Afyonkarahisar ilindeki anıt ağaçlar listesi

Anıt Ağaçlar	
Istıranca Meşesi	Anıt Ağaç
Istıranca Meşesi	Anıt Ağaç
Tüylü Meşe	Anıt Ağaç
Hükümet Meydanı Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Çarşı Camii Önü Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Kestane Meşesi	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 1	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 2	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 3	Anıt Ağaç
Anıt Ağaç	Anıt Ağaç
Saçlı Meşe	Anıt Ağaç
Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Türk Fındığı (1)	Anıt Ağaç
Çınar Yapraklı Ak Ağaç	Anıt Ağaç
Adi Porsuk (1)	Anıt Ağaç
Adi Porsuk (2)	Anıt Ağaç
Türk Fındığı (2)	Anıt Ağaç

5. Arazi Kullanımı

Afyonkarahisar ili Çevre Düzen Planı, 06.08.2008 tarih ve 247 karar nolu İl Genel Meclisi Onayı ile 01.09.2008 tarih ve 376 karar nolu Afyonkarahisar Belediye Meclisi Onayı ile düzenlenmiştir.

Çizelge 31 - Afyonkarahisar ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

AFYONKARAHİSAR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.890,47	1,42	21.977,5	1,57	24.300,24	1,73	25.338,26	1,81
2) Tarımsal Alanlar	688.077,27	49,28	688.966,69	49,34	698.303,55	49,85	697.047,87	49,76
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	647.219,84	46,35	646.979,68	46,34	638.443,63	45,58	637.816,24	45,53
4) Sulak Alanlar	24.176,66	1,73	21.035,54	1,51	13.412,54	0,96	13.656,41	0,97
5) Su Yapıları	16.901,32	1,21	17.306,13	1,24	26.397,68	1,88	26.998,88	1,93
TOPLAM	**1.396.265,56**	100,00	**1.396.265,54**	100,00	**1.400.857,64**	100,00	**1.400.857,7**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 32 – Afyonkarahisar ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda Hayvancılık	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	74	0	1	11	2	0	3	91
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	2	2	1	0	6

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 33 – Afyonkarahisar ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	32	**33**
Çevre İzini Belgesi	3	42	**45**
Çevre İzini ve Lisans Belgesi	0	1	**1**
TOPLAM	**4**	**75**	**79**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 34 – Afyonkarahisar ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	37
Ani (plansız) denetimler	202
Genel toplam	**239**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.108,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0

Çizelge 35 – Afyonkarahisar ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Anız	Egzos	ÇED	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	49.095	152.925	1.061	306.053	806,36	2.108	376.388,24	**888.436,60**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	3	1	4	2	2	18	**31**

2017 yılında herhangi bir kapatma/durdurma cezası verilmemiştir.

2017 yılı itibariyle Afyonkarahisar ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 3 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

04.AĞRI

1. Hava Kalitesi

Ağrı ilinde 2017 yılında 128.783 ton ithal kömür, 75.150 ton yerli kömür ısınma amaçlı kullanılmıştır. 2017'de ilde Ağrı Şeker Fabrikası 8.730.084 m^3, üniversite de 2.362.000 m^3 doğal gaz kullanmıştır. 2017 yılında Ağrı ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 36'da verilmektedir.

Çizelge 36 - Ağrı ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	66	1	118	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	49	-	90	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	36	-	66	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	21	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	-	26	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	50	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	53	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	-	48	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	20	-	61	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	32	-	108	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

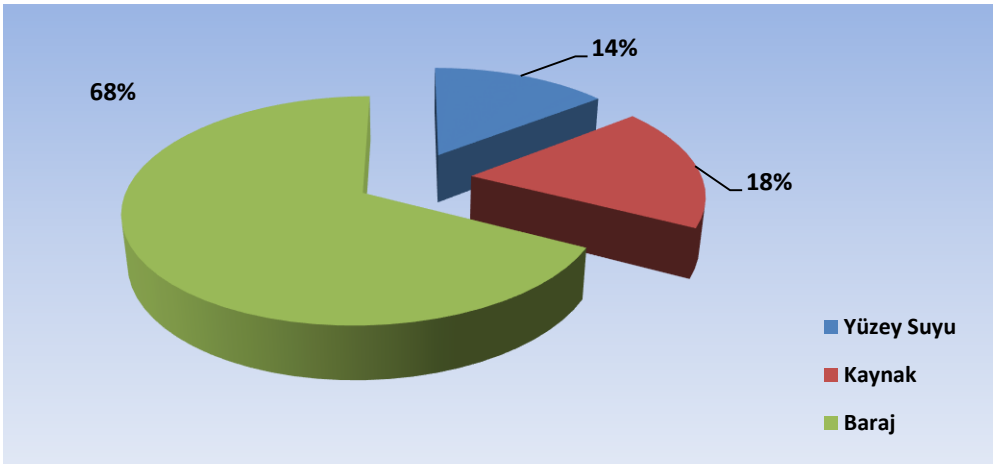
DOĞUBAYAZIT	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	95	3	202	30	2,47	-	41	-	79	-	119	12	15	-
Şubat	62	-	132	26	1,75	-	10	-	47	-	57	8	29	-
Mart	31	-	165	21	1,25	-	10	-	41	-	50	10	31	-
Nisan	18	-	95	14	0,61	-	6	-	27	-	33	13	34	-
Mayıs	14	-	37	2	0,38	-	5	-	18	-	23	3	40	-
Haziran	14	-	92	7	0,53	-	8	-	18	-	26	7	43	-
Temmuz	14	-	101	10	0,55	-	8	-	19	-	27	5	49	-
Ağustos	13	-	53	4	0,51	-	6	-	20	-	26	3	45	-
Eylül	14	-	52	12	0,47	-	8	-	25	-	34	19	34	-
Ekim	24	-	49	9	0,77	-	23	-	37	-	60	28	23	-
Kasım	40	-	66	16	1,37	-	30	-	40	-	71	30	16	-
Aralık	88	-	119	25	2,18	-	47	-	56	-	103	28	13	

PATNOS	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	49	-	90	17	1,63	-	6	-	51	-	57	26	48	-
Şubat	44	-	40	3	1,47	-	8	-	27	-	31	4	89	-
Mart	27	-	19	-	1,16	-	4	-	21	-	26	-	91	-
Nisan	12	-	10	-	0,62	-	4	-	15	-	19	-	83	-
Mayıs	4	-	8	-	0,37	-	3	-	8	-	11	-	93	-
Haziran	7	-	8	-	0,38	-	4	-	13	-	17	-	95	-
Temmuz	8	-	12	-	0,37	-	5	-	18	-	23	1	95	-
Ağustos	8	-	62	16	0,45	-	7	-	17	-	24	1	95	-
Eylül	9	-	81	23	0,55	-	10	-	20	-	30	14	70	-
Ekim	16	-	61	15	0,77	-	12	-	20	-	32	15	75	-
Kasım	31	-	62	17	1,37	-	16	-	25	-	41	24	49	--
Aralık	62	-	96	24	1,96	-	24	-	31	-	55	25	45	

İlde 2017 yılında 16.840 adet araç emisyon ölçümü yaptırmıştır.

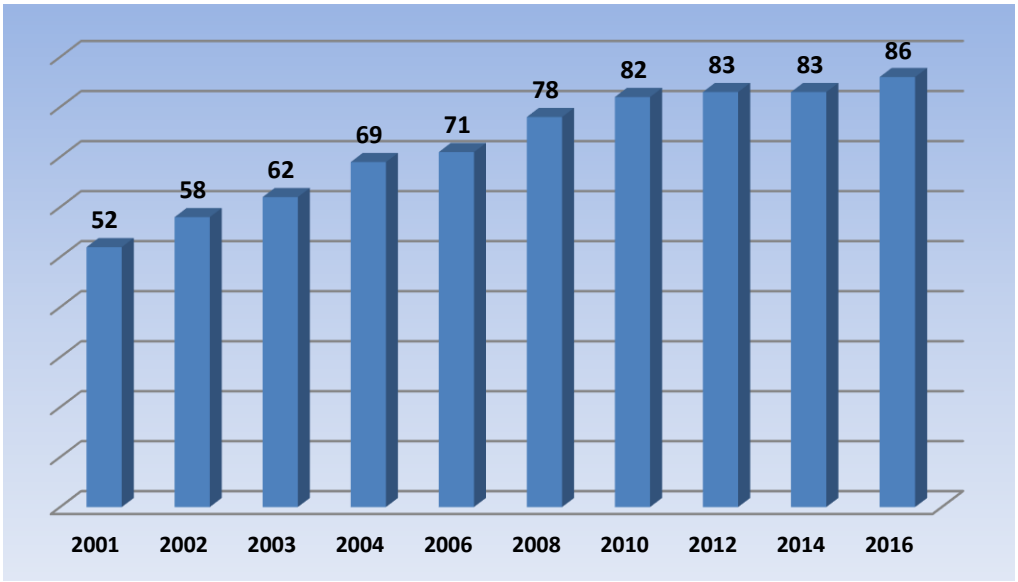
2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl dahilinde DSİ tarafından inşası yapılan ve 1993 yılında faaliyete alınan Patnos Barajı ile yapımı devam eden Yazıcı Barajı bulunmaktadır. Bunun dışında baraj bulunmamaktadır. İçme suyu kaynağı olarak, il ve ilçelerde bulunan kaynak suları değerlendirilmektedir.

Grafik 3 - Ağrı ilinde 2017 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (D.S.İ. 8. Bölge Müdürlüğü, 2017)

Ağrı ilinde 2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oran %86'dır. İlin evsel atık suları kanalizasyon boruları ile toplanmakta olup, bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla toplama sistemleri ve arıtma tesisleri bulunmamaktadır. Ağrı OSB'de atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Grafik 4 - Ağrı ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2017)

Çizelge 37 – Ağrı ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Ağrı		İlde kentsel AAT bulunmamaktadır	X	-	-	-	-	-
İlçeler				X	-	-	-	-	-

3. Atık

İlde ortalama aylık 11.513 ton çöp çıkmaktadır. Belediyeler tarafından toplanan bu çöpler herhangi bir atık ayrışımına tabi tutulmamaktadır.

Çizelge 38 – Ağrı ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Ağrı ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde tehlikeli madde oluşturan tesis sayısı az olup, Tehlikeli Atık Kontrolü Yönetmeliğine göre gönderilerek bertaraf/geri kazanılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Ağrı ilinde tehlikeli atıklarla ilgili lisans almış tesis bulunmamaktadır. Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Ağrı'da toplam 184,5 ton tehlikeli atık oluşmuş, bu atığın 3.028 kg'ı geri kazanılmış, 263,04 tonu da bertaraf edilmiş, 559 kg'ı da stoktadır.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2017 yılında ilde 700 kg atık motor yağı toplanarak geri kazanıma gönerilmiştir. İlde bir adet Ömrünü Tamamlamış Araç Teslim Yeri bulunmaktadır.

Ağrı ilinde Tıbbi Atıklar, Tıbbi Atık Yönetmeliğine uygun şekilde toplanarak Van'da bulunan bertaraf tesisiyle yapılan protokol gereği sağlık kuruluşlarından alınarak sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2017 yılında 293,72 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırlarında Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünün 1988 – 1990 yılları arasında yaptığı Ağrı Vejetasyonunun bitki sosyolojisi yönünden araştırılması çalışmasında 2.250 bitki örneği toplanmış, bu örneklerin değerlendirilmesi sonucunda 78 familyaya ait 316 cins 618 tür, 105 alt tür ve 35 varyete tespit edilmiştir. Bu türlerin 3'ü Bryophyta, 5'i Pteridophyta, 750'si Spermatophyta divisyonlarına aittir.

Ağrı genelinde fauna üzerine geniş kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Fakat ilin Doğubayazıt ilçesinde bulunan Doğubayazıt Çevreyi Koruma ve Güzelleştirme Derneğinin UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), GEF – SGP (Küçük Destek Programı) Projesi kapsamında Doğubayazıt ilçesi çevresinde yapılan çalışmalar sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir. Doğubayazıt bölgesi dağlık alanlar, çayır ve meralar ile birçok memeli hayvana ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar arasında ayı, kurt, tilki, vaşak, yaban koyunu, yaban keçisi, çengel boynuzlu dağ keçisi, yaban domuzu, kır tavşanı, arap tavşanı, porsuk, kaya sansarı ve kirpi sayılabilir. Yaban koyunu ve yaban keçileri İran sınırını kullanarak iki ülke arasında göç etmektedir. Yaylacılıktan ötürü yaban keçileri daha yüksek yerlere çıkmak zorunda kalmışlardır. Bölgede bol miktarda tavşan ve tilki görülmektedir. Bölgedeki aşırı susuzluk memeli hayvanlarının bazılarının sıkça İran sınırı tarafına gitmelerine sebep olmaktadır. Bölgedeki mevcut memeli hayvanlar şunlardır; Ayı (Ursus artos), Vaşak (Lynx lynx), Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (Rupicapra rupicapra), Yaban Keçisi (Capra aegagrus), Yaban Koyunu (Ovis gmelinii), Kurt (Canis lupus), Tilki (Vulpes vulpes), Kaya Sansarı (Martes foina), Porsuk (Meles meles), Yaban Domuzu (Sus scrofa), Kır Tavşanı (Lepuz Capensis), Arap Tavşanları (Allactağa williamsi). Doğubayazıt kırsalında ürkeklik, çilkeklik ve kaya kartalı yaşamaktadır. İshakpaşa Sarayı'na yakın yerlerde Doğu Alameceğine (Bucantes mongolicus) sıkça rastlanır. Bölgede Balık Gölü ve Doğubayazıt Sazlığı olmak üzere iki Önemli Kuş Alanı bulunmaktadır.

Ağrı Dağı, 01.11.2004 tarihinde Milli Park ilan edilmiştir. **Ağrı Dağı Milli Parkı** Büyük ve Küçük Ağrı Dağları, Meteor Çukuru ve Nuh'un gemisinin bulunduğu alan olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile ülkemizin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması

yanında zirvesinde de ülkemizin en büyük buzulu bulunmaktadır. Dünyada Alaska'daki meteor çukurundan sonra ikinci büyük göktaşı çukuru milli park sınırları içerisindedir.

Balık Gölü, Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Gölün üzerindeki 0,15 ha alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife Ördek populasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. Türkiye'nin en yüksek rakımlı göllerinden birisi olması bakımından da değerlidir.

Fotoğraf 4 – Balık Gölü

Doğu Beyazıt Sazlıkları, Türkiye'nin Ulusal öneme sahip sulak alanlarından ve önemli kuş alanlarından biridir (22.179 ha). Küçük gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırlıklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturan ve dolambaçlı bir yatak çizen bir dere ile birbirine bağlı olduklarından, bu iki göl tek bir önemli kuş alanı olarak değerlendirilmektedir. Bölgedeki önemli kuş türleri: Çayır delicesi, Kadife ördek, Ur keklik, Kınalı keklik, Çil keklik, Kaya kartalı, Turna, Şahin, Doğan, Pasbaş Patka, Boz Ördek, Kızıl Bacak, Bıyıklı Kamışçın, Arı Kuşu, Kılıçgaga, Erguvani Balıkçıl, Büyük Dağ Bülbülü, Doğu Kiraz Kuşu, Ak Kanatlı Kumru, Sarı Başlı Kuyruk Sallayan türleri bulunmaktadır.

Sarısu Sazlığı da Türkiye'nin Ulusal öneme sahip sulak alanlarından ve önemli kuş alanlarından biridir (10.092 ha). Bıldırcın, Kız kuşu, Su çulluğu, Çamurcun, Kılkuyruk, Elmabaş, Kara Ördek, Kınalı keklik, Çil keklik, Angıt, Gri balıkçıl, Toy, Uzun bacak, Bağırtlak, Tepeli taygar, Doğan, Kaya kartalı, Şahin, Karga, Saksağan gibi türler yaşamaktadır.

İlde tabiat koruma alanı bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 39 - Ağrı ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

AĞRI	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.251,67	0,55	7.319,71	0,65	8.921,10	0,80	9.549,31	0,86
2) Tarımsal Alanlar	403.151,31	35,56	401.900,3	35,45	465.161,35	41,97	464.326,3	41,89
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	705.955,63	62,26	705.928,44	62,26	611.459,17	55,16	610.926,92	55,12
4) Sulak Alanlar	12.566,25	1,11	12.566,25	1,11	16.016,50	1,44	16.044,97	1,45
5) Su Yapıları	5.907,07	0,52	6.117,1	0,54	6.878,22	0,62	7.588,84	0,68
TOPLAM	**1.133.831,93**	100,00	**1.133.831,8**	100,00	**1.108.436,34**	100,00	**1.108.436,3**	100,00

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi'nin 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı, Bakanlık Makamı'nın 24.02.2014 tarih ve 3025 sayılı Olur'u ile Bakanlığımızca onaylanmıştır. Çevre düzeni planı; Ağrı, Kars, Ardahan, Iğdır illeri il sınırının bütününü kapsamaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 40 – Ağrı ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 Yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ağrı ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	0	1	0	0	3	0	**8**
ÇED Gereklidir	3	0	0	0	0	0	0	**3**
ÇED Olumlu Kararı	1	2	0	0	0	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 41 – Ağrı ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ağrı ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	1	**1**
Çevre İzni Belgesi	0	2	**2**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**3**	**3**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 42– Ağrı ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ağrı ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	19
Ani (plansız) denetimler	17
Genel toplam	**36**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 43 – Ağrı ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ağrı ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.054	0	20.978,35	0	212.419	0	0	0	**234.451,35**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	3	0	1	0	0	0	**5**

2017 yılı itibariyle ilde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında tesis bulunmamaktadır.

05.AMASYA

1. Hava Kalitesi

Amasya'da 2017'da konutlarda 22.635.570 m^3 ve sanayide ise 59.575.061 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.

İlde, 2006 yılından beri faaliyette olan ve Meteoroloji İstasyonu bahçesinde yer alan 1 adet hava kalitesi izleme istasyonunda, Kükürt dioksit (SO_2) ve Partikül Madde (PM_{10}) ölçümü tam otomatik yapılmaktadır. Öte yandan Samsun Temiz Hava Merkezine bağlı iller bünyesinde yürütülen hava kalitesi ön değerlendirme projesi kapsamında İl genelinde belirlenen hava kalitesi izleme istasyonlarının kurulumu işi için yüklenici firma ile sözleşme imzalanmış olup, yapılan çalışmalar sonucunda;

- İl merkezine 1 adet trafik kaynaklı emisyon ölçüm istasyonu
- Merzifon ilçesine 1 adet ısınma kaynaklı emisyon ölçüm istasyonu
- Suluova ilçesine 1 adet ısınma kaynaklı emisyon ölçüm istasyonu kurulmuş olup, 2015 yılı içerisinde hepsi faaliyete geçmiştir.

2017 yılında Amasya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarında aylara göre veriler Çizelge 45'de verilmektedir.

Çizelge 44 - Amasya İlinde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yeri ve Ölçülen Parametreler (Amasya ÇŞİM, 2018)

İstasyon Adı	Ölçülen Parametreler	İstasyon Tipi	Koordinatı	
			X	Y
Amasya Merkez Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	SO_2 ve PM_{10}	Isınma	40° 40'.03''	35°50'.09''
Amasya Şehzade Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	PM_{10}, $PM_{2.5}$, NO, NO_x, NO_2, O_3, CO	Trafik	40° 39.427'	35°50.293'
Merzifon Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	PM_{10}, SO_2, NO, NO_x NO_2,	Isınma	40°52.463'	35°27.447'
Suluova Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	PM_{10}, SO_2, NO, NO_x NO_2,	Isınma	40°49.383'	35°38.877'

Çizelge 45 - Amasya ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	0	36	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	19	0	39	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	36	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	24	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	**	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	**	**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	**	**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	**	0	30	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	0	**	**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	22	0	33	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

***Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.*

Not: Veriler 24 saatlik ortalama ile hesaplanmıştır.

Çizelge 45 - Amasya ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

ŞEHZADE (TRAFİK)	$PM_{2,5}$	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	38	-	104	23	1317	0	60	-	61	0	121		23	0
Şubat	36	-	118	25	1376	0	70	-	68	0	138		21	0
Mart	30	-	**	**	1153	0	62	-	63	0	125		24	0
Nisan	27	-	72	14	959	0	46	-	56	0	102		33	0
Mayıs	21	-	70	13	754	0	36	-	49	0	85		39	0
Haziran	22	-	65	8	923	0	41	-	58	0	99		38	0
Temmuz	22	-	63	8	690	0	47	-	81	1	128		46	0
Ağustos	24	-	64	10	460	0	51	-	94	0	145		47	0
Eylül	26	-	81	16	667	0	65	-	87	0	152		35	0
Ekim	39	-	98	22	1082	0	74	-	66	0	140		10	0
Kasım	66	-	92	24	1436	0	105	-	72	0	177		7	0
Aralık	62	-	78	20	1186	0	87	-	75	0	162		10	0

Not:05.06.2015 tarihinde ölçümlere başlanmıştır.
***Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.*
****Veri alım yüzdesi yaz dönemi için %90, kış dönemi için %75 in altında olduğundan veri girişi yapılamamıştır.*
-Sınır değer bulunmamaktadır

MERZİFON (ISINMA)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS (Saatlik)	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	14	0	60	11			35	-	132	51	167			
Şubat	19	0	62	9			33	-	135	50	168			
Mart	14	0	45	4			12	-	65	19	77			
Nisan	9	0	36	0			5	-	20	0	25			
Mayıs	6	0	33	1			3	-	12	0	15			
Haziran	5	0	19	0			4	-	13	0	17			
Temmuz	5	0	**	**			2	-	11	0	13			
Ağustos	5	0	43	1			1	-	9	0	10			
Eylül	7	0	50	8			3	-	19	0	22			
Ekim	8	0	55	7			9	-	30	0	39			
Kasım	12	0	70	16			20	-	48	0	68			
Aralık	14	0	78	15			41	-	60	0	101			

Not:01.03.2015 tarihinde ölçümlere başlanmıştır.
***Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.*
-Sınır değer bulunmamaktadır

SULUOVA (ISINMA)	SO_2	AGS*	PM10	AGS	CO	AGS*	NO	AGS*	NO_2	AGS* (Saatlik)	NO_X	AGS*	OZON	AGS
Ocak	136	10	64	12			13	-	42	0	55			
Şubat	152	9	74	8			14	-	44	0	58			
Mart	63	1	**	**			8	-	34	0	42			
Nisan	23	0	41	1			3	-	20	0	23			
Mayıs	6	0	36	3			1	-	12	0	13			
Haziran	4	0	28	0			1	-	9	0	10			
Temmuz	3	0	35	1			1	-	8	0	9			
Ağustos	**	**	31	0			1	-	4	0	5			
Eylül	9	0	63	8			**	-	**	0	**			
Ekim	17	0	90	15			10	-	23	0	33			
Kasım	27	0	115	23			18	-	42	2	60			
Aralık	37	0	103	21			23	-	52	0	75			

Not:01.11.2015 tarihinde ölçümlere başlanmıştır.
***Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.*
-Sınır değer bulunmamaktadır

Amasya ilinde egzoz emisyon ölçümleri; il merkezinde 5 adet, Merzifon ilçesinde 5 adet, Taşova ilçesinde 1 adet ve Gümüşhacıköy ilçesinde 1adet olmak üzere toplam 12 adet "Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi" sahibi firma tarafından yürütülmektedir. Ayrıca, 1 adet mobil araç muayene istasyonu da merkezdeki bir istasyona bağlı olarak faaliyet göstermektedir. 2017 yılı içerisinde toplam 38.036 araç

egzoz ölçüm muayenelerini gerçekleştirmiş olup, İl Müdürlüğü elemanlarınca 2017 yılında yapılan denetimlerde toplam 109.616 TL idari para cezası kesilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Amasya il merkezine içme suyu, 60 km uzaklıktaki Akdağ'dan Aktaş-Karakise ve Koçalan gözlerinden drenajla alınıp çelik borularla ile ulaşmaktadır. Sertlik derecesi ortalama 10 Fr'tir. Akdağ içme suyunun normal şartlarda en düşük debisi 160 lt/sn'dir.

Merzifon ilçesinin içme suyu ihtiyacı 14 adet sondaj kuyusu ile Muşruf Deresi ve Şırgayıp Kaynaklarından gelen cazibeli sular ile sağlanmaktadır. Suluova ilçesinde içme suyu 4 ayrı kaynaktan

Alaçam, Ladik, Evricek ve Havza) ve Derinöz Barajından sağlanmaktadır.

Gümüşhacıköy İlçesinde kentsel su temini için çekilen suyun % 20'si Kaynak, % 80'ni sondaj suyudur. Taşova ilçesinde kentsel su temini için çekilen suyun tamamı kaynak suyudur.Bu kaynağın adı Destek Çatağındere'dir ve alınan suyun tamamı evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Göynücek İlçesinin içme suyu %20 cazibeli bir şekilde Saz Mevkiinden, %80'lik kısmı Çayırlık Mevkiinde bulunan tesis edilmiş olan 2 adet sondaj (derin kuyu)'dan isale hattı ile depoya aktarılmaktadır. İlçede kentsel su temini için çekilen suyun tamamı evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Hamamözü İlçesinde kentsel su temini için 2 adet kaynaktan (Yemişen ve Heykel) su temin edilmektedir. Bu kaçak ve kayıplar hariç %100'e yakın kısmı evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Çizelge 46 – Amasya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Amasya	X			Fiziksel+ Biyolojik	12.126	0,14	97.728	7-10
İlçeler	Merzifon		X						
	Suluova			X					
	Gümüşhacı köy			X					
	Taşova		X						
	Göynücek			X					
	Hamamözü	X	(Faal Değil)						

Amasya Belediyesi hizmet alanı içerisinde bulunan yerleşim yerlerinin kanalizasyon sistemleri uzun yılardır kullanılmaktadır. 2016 yılı itibariyle % 99'luk nüfus kanalizasyon sisteminden yararlanmaktadır. Amasya Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi 2015 yılında faaliyete başlamıştır. Hizmet verdiği nüfus belediye nüfusunun % 96'sı kadardır.

Çizelge 47 - Amasya ilinde 2017 yılı itibariyle OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Amasya ÇŞİM, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Merzifon	Var-Çalışıyor	300	Fiziksel + Biyolojik	0,72
Amasya	Proje			
Suluova	Proje			

3. Atık

1 adet düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Merkez İlçesi Bağlarüstü Mevkii'nde bulunan 67 hektarlık alana 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi kurulmuştur. Tesisi depolama hücresine proje ömrü boyunca toplam 2.395.000 ton katı atık depolanması planlanmaktadır.

Proje sınırları (Amasya, Merzifon, Suluova ve Gümüşhacıköy) içerisinde günlük ortalama toplanan evsel katı atık miktarı 239,98 ton/gün'dür. (Amasya Katı Atık Birliği (AKAB) Katı Atık Bertaraf Tesisi) kişi başına üretilen evsel atık miktarları; Amasya: 1.21 kg/gün, Merzifon: 1.19 kg/gün, Suluova: 1.20 kg/gün, Gümüşhacıköy: 1.27 kg/gün olarak tespit edilmiştir.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Amasya ilinde 4 adet, ilçe belediyeleri sınırlarında da birer adet, Ziyaret belde belediyesinde 1 adet hafriyat sahası bulunmaktadır.

İlde Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan sayısı 1 adettir. 132 adet ekonomik işletme bulunmaktadır.

Çizelge 48 – Amasya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Amasya ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

İlde bir adet tehlikeli atık geri kazanım konusunda faaliyet gösteren lisanslı tesis bulunmaktadır.

Atık Beyan Sisteminden elde edilen verilere göre, Amasya ilinde 2017 yılında toplanan tehlikeli atıktan; 256,970 tonu bertaraf işlemine, 681,741 tonu ise geri kazanım işlemine tabi olmuştur.

2017 yılında ilde toplam 49 kg atık pil, 143,080 ton atık akü toplanmıştır.

2017'de Amasya'da 30.742 ton atık motor yağı, 13.026 ton endüstriyel yağ toplanmıştır. Ayrıca, 46,657 ton Kullanılmış Kızartmalık Yağ, 3,370 ton Kullanım Ömrü Dolmuş Yağ toplanmıştır.

Amasya ilinde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında ÖTL geri kazanım tesisi bulunmamakta olup 1 adet toplayıcı bulunmaktadır. İlde 2017 yılında beyan edilen ÖTL 59.048 kg.'dır.

2017 yılında 27 ton atık elektrikli ve elektronik eşya (AEEE) toplanmıştır.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında Amasya ilinde 3 adet ÖTA Geçici depolama ve 1 adet ÖTA Teslim Yeri bulunmaktadır. İlde TAT Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma belgeli 5 adet tesis bulunmaktadır.

İlde 1 adet Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi ve 1 adet lisanslı tıbbi atık taşıma aracı bulunmaktadır. 2017 yılında 231,613 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma

İl dahilinde "Milli Parklar", "Tabiat Anıtları" ve "Tabiat Koruma Alanları" bulunmamakta, bir adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Çizelge 49 - Borabay Gölü Tabiat Parkı'nın özellikleri

ALANIN ADI	**AMASYA BORABAY GÖLÜ TABİAT PARKI**
COĞRAFİ KONUMU	
İli	Amasya
İlçesi	Taşova
Köyü/Mevkii	Borabay Belediyesi
ALAN BÜYÜKLÜĞÜ	259 ha
BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	
Ekosistem	Tabiat Parkı alanı, coğrafik olarak İç Anadolu ile Karadeniz Bölgeleri arasında, bitki coğrafyası bakımından ise Avrupa-Sibirya ile İran-Turan floristik bölgeleri arasında bir geçiş bölgesinde bulunmaktadır. Bu geçiş bölgesi bir yandan Karadeniz'in nemli, diğer taraftan İç Anadolu'nun kurak ikliminin etkisi altında kalması nedeniyle her iki bölgeye ait bitkileri barındırmaktadır. Bu durum gerek flora ve vejetasyon gerekse bitki coğrafyası bakımından oldukça ilginç özellikler göstermektedir. Alanda orman, step ve sulak alan ekosistemleri bulunmaktadır. ORMAN EKOSİSTEMİ, Alanın kuzey yamaçlarında ağırlıklı olarak Doğu Kayını *(Fagus orientalis),* Karaçam *(Pinus nigra* subsp. *nigra),* Sarıçam *(P. sylvestris)* ve Saçlı meşe *(Quercus cerris) endemik meşe (Quercus macranthera subsp sypiransis)* alanın güney yamaçlarında ise orman bitki örtüsünün yerini lokal olarak karışık çalı toplulukları yer alır. Orman kesimi ve aşırı otlatma sonucu ortaya çıkan antropojenik etki ile ova ve yüksek dağ stepleri olarak açık zirve sırtlarında yastık formundaki bitkilerden oluşan geniş bir STEP EKOSİSTEMİ mevcuttur. Alanın önemli SULAK ALAN EKOSİSTEMİ Borabay Gölü'dür. AKDAĞ ÖNEMLİ BİTKİ ALANI (ÖBA)'sında yer aldığından Küresel ölçekte tehlike altında bulunan ***Onobrychis bornmuelleri*** de dâhil olmak üzere ülke çapında nadir 10 tür ile alanda ilk kez dünyaya tanıtılan 25 tür yer almakta olup, 200'e yakın da endemik tür bulunmaktadır.
Flora	Amasya bölgesi endemik bitkiler açısından önemli bölgelerden birisi olup, Borabay Gölü ve çevresi Amasya'nın en önemli endemik alanıdır. Amasya'da son yapılan değerlendirmeler sonucunda Amasya il sınırlarında 245 endemik taksonun bulunduğu anlaşılmış olup, bunların çoğu (yaklaşık 200 tane) Amasya Borabay Gölü ve çevresinde yayılış göstermektedir. Listede fazla yer kaplamaması için endemiklerin ancak 168 tanesine yer verilmiş olup Tabiat Parkı olarak belirlenen alan içinde ve çevresinde tip yeri Borabay Gölü olan 35 tane endemik tür yer almaktadır. Bunlardan da 25 tanesi listede (**) ile işaretlenmiştir. Bu türlerin dışında endemik olmayıp ancak nadir ve önemli olan türler ilave edilmemiştir. Bu liste "Hikâyeleri ile Amasya ve Akdağ Endemikleri" adlı devam etmekte olan çalışma ile "Türkiye Florası" ve "Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı" adlı eserlerden yararlanarak hazırlanmıştır. (168 adet endemik tür bulunmaktır).
Fauna	Tabiat Parkı Alanında, halen varlığı bilinen yaban hayvanları şunlardır: Memelilerden: Ayı, karaca, tavşan, kurt, tilki, yaban domuzu, sincap, kirpi, gelincik, porsuk Kuşlardan: Yerli ve göçmen birçok kuşa ev sahipliği yapmaktadır. Küçük sakarca, yeşilbaş, fiyu, bıldırcın ördeği, kuğu, bıldırcın, kınalı keklik, çil keklik, sakarmeke, çulluk, üveyik, kumru, kaya güvercini, tahtalı, karatavuk, bülbül, öter ardıç kuşu, karabatak, gri balıkçıl, beyaz balıkçıl, balaban, leylek, kara leylek, şahin, atmaca, akbaba, uludoğan, baykuş, puhu, alaca ağaçkakan, serçegiller, kırlangıçgiller, sığırcıkgiller, kargagiller Sürüngenlerden: Kır kaplumbağası, su kaplumbağası, kertenkeleler, yılanlar, salyangozlar Balıklardan: Borabay Gölü içerisinde sazan ve yayın gibi tatlı su balıkları mevcuttur.

Çizelge 50 – Amasya ilinde bulunan doğal sit alanları (Amasya ÇŞİM, 2017)

1	SULUOVA	Yedikır Barajı-Yedikuğular Kuş Cenneti	1. derece doğal sit alanı
2	TAŞOVA	Borabay Gölü	1. ve 3. derece doğal sit alanı
3	TAŞOVA	Mercimek Köy Mezarlık Alanı	Doğal sit ve mezarlık alanı
4	MERKEZ	Amasya Kalesi	1. derece arkeolojik ve doğal sit alanı
5	TAŞOVA	Yukarıbaraklı Köyü Kayabaşı Şelalesi	1. derece arkeolojik ve doğal sit alanı

Çizelge 51 – Amasya ilinde bulunan tabiat varlıkları (Amasya ÇŞİM, 2017)

NO	**İLÇESİ**	**MEVKİİ**	**STATÜ**
1	MERKEZ	Yeşil Yenice Beldesi Anıt Ağaç	Anıt Ağaç (1 adet çınar)
2	MERKEZ	Sultan Beyazıd Camii Avlusu	Anıt Ağaç (2 adet çınar)
3	MERZİFON	Karamustafa Paşa Camii Avlusu	Anıt Ağaç (2 adet çınar)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 52 - Amasya ilin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

AMASYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	9.462,29	1,68	101.59,57	1,80	7.571,31	1,34	8.296,63	1,47
2) Tarımsal Alanlar	246.215,11	43,73	245.383,13	43,59	257.203,36	45,63	256.762,67	45,56
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	306.092,93	54,37	306.033,45	54,36	297.397,04	52,77	29.7021,7	52,70
4) Sulak Alanlar	56,54	0,01	56,54	0,01	177,23	0,03	177,23	0,03
5) Su Yapıları	1.172,11	0,21	1.366,31	0,24	1.271,74	0,23	1.362,45	0,24
TOPLAM	**562.998,98**	100,00	**562.999**	100,00	**563.620,68**	100,00	**563.620,68**	100,00

Amasya İl Genel Meclisinin 06.02.2009 tarihli ve 30 sayılı kararına istinaden Valilik Makamınca 10.02.2009 tarihinde onaylanan Amasya İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Amasya il sınırları içerisinde planın amacına yönelik mekânsal kararlar, politika ve stratejileri kapsamaktadır.

Uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle ilin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında revizyon ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle İlin 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonu 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın Olur'u ile 05.08.2015 tarihinde onaylanmıştır. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (Plan Açıklama Raporu, Plan Gerekçe Raporu) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın Olur'u ile 26.12.2016 tarihinde onaylanmıştır

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 53 - Amasya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Amasya ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	1	0	1	4	0	0	**15**
ÇED Olumlu Kararı	0	5	0	1	0	1	0	**7**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 54 - Amasya ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Amasya ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	12	14
Çevre İzni Belgesi	3	9	12
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	2	3
TOPLAM	**6**	**23**	**29**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 55 - Amasya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Amasya ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	308
Genel toplam	**313**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	1.054,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 56 - Amasya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Amasya ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	101.950	1.267	10.957	0	25.486	86.157	141.751	418.543
Uygulanan Ceza Sayısı	102	1	1	10	0	1	5	24	**144**

Amasya ilinde “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında 2 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

06.ANKARA

1. Hava Kalitesi

2017 yılı itibariyle Ankara'da konutlarda 1.926.082.813,13 m^3, sanayide de 58.955.930,01 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. Katı yakıt olarak 306.806,5 ton ithal, 19.751 ton yerli kömür tüketilmiştir. 2017 yılında Ankara ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 57'de verilmektedir.

Çizelge 57 - Ankara ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

BAHÇELİ-EVLER	PM_{10} Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O_3 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Ocak	44	4	6	0	92	0	799	0	Ölçülmüyor	-
Şubat	51	7	4	0	107	0	753	0	Ölçülmüyor	-
Mart	40	2	4	0	88	0	916	0	Ölçülmüyor	-
Nisan	39	4	6	0	51	0	774	0	Ölçülmüyor	-
Mayıs	43	2	5	0	31	0	614	0	Ölçülmüyor	-
Haziran	40	1	5	-	14	0	613	0	Ölçülmüyor	-
Temmuz	45	2	12	0	21	0	639	0	Ölçülmüyor	-
Ağustos	44	1	15	0	33	0	846	0	Ölçülmüyor	-
Eylül	70	13	8	0	54	0	847	0	Ölçülmüyor	-
Ekim	63	13	8	0	51	0	1212	0	Ölçülmüyor	-
Kasım	82	17	9	0	62	0	1012	0	Ölçülmüyor	-
Aralık	71	13	9	0	59	0	918	0	Ölçülmüyor	-

CEBECİ	PM_{10} Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O_3 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Ocak	48	5	12	0	73	0	1089	0	31	0
Şubat	82	18	6	0	110	0	1096	0	39	0
Mart	65	11	5	0	64	0	871	0	39	0
Nisan	55	8	5	0	40	0	818	0	29	0
Mayıs	49	4	5	0	44	0	835	0	27	0
Haziran	41	0	7	0	45	0	954	0	30	0
Temmuz	42	3	9	0	39	0	972	0	43	0
Ağustos	43	1	9	0	30	0	755	0	58	0
Eylül	71	13	8	0	28	0	818	0	55	0
Ekim	68	14	7	0	53	0	964	0	40	0
Kasım	74	18	9	0	72	0	1395	0	30	0
Aralık	95	16	8	0	84	0	1498	0	33	0

Çizelge 57 - Ankara ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

DEMET-EVLER	PM_{10} Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O3 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Ocak	54	10	16	0	75	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Şubat	80	15	22	0	92	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Mart	53	6	8	0	80	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Nisan	54	7	7	0	57	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Mayıs	52	5	7	0	43	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Haziran	44	2	7	0	41	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Temmuz	42	3	7	0	27	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Ağustos	43	1	7	0	32	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Eylül	73	13	8	0	58	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Ekim	67	13	8	0	63	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Kasım	103	20	10	0	80	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Aralık	83	13	8	0	76	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-

DİKMEN	PM_{10} Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O_3 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Ocak	65	11	7	0	73	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Şubat	65	11	3	0	78	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Mart	55	7	4	0	59	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Nisan	52	5	6	0	58	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Mayıs	49	5	6	0	47	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Haziran	46	1	6	0	53	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Temmuz	45	2	4	0	45	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Ağustos	52	2	3	0	47	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Eylül	79	18	5	0	30	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Ekim	67	13	8	0	63	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Kasım	90	19	7	0	89	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Aralık	71	12	6	0	101	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-

Çizelge 57 - Ankara ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

KAYAŞ	PM_{10} Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O_3 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Ocak	59	12	15	0	58	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Şubat	109	6	8	0	57	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Mart	68	13	9	0	45	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Nisan	102	19	8	0	41	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Mayıs	101	18	7	0	30	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Haziran	85	18	8	0	23	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Temmuz	143	29	9	0	18	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Ağustos	120	23	9	0	21	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Eylül	134	23	8	0	31	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Ekim	84	17	10	0	27	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Kasım	105	21	11	0	32	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-
Aralık	92	18	11	0	33	0	Ölçülmüyor	-	Ölçülmüyor	-

KEÇİÖREN	PM_{10} Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O_3 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Ocak	61	9	7	0	59	0	Ölçülmüyor	-	22	0
Şubat	89	18	7	0	69	0	Ölçülmüyor	-	19	0
Mart	63	10	5	0	48	0	Ölçülmüyor	-	30	0
Nisan	55	6	6	0	39	0	Ölçülmüyor	-	41	0
Mayıs	52	7	4	0	36	0	Ölçülmüyor	-	52	0
Haziran	45	2	4	0	35	0	Ölçülmüyor	-	52	0
Temmuz	52	3	5	0	32	0	Ölçülmüyor	-	70	0
Ağustos	51	2	4	0	35	0	Ölçülmüyor	-	78	0
Eylül	71	9	6	0	45	0	Ölçülmüyor	-	62	0
Ekim	75	15	7	0	44	0	Ölçülmüyor	-	25	0
Kasım	106	20	7	0	51	0	Ölçülmüyor	-	16	0
Aralık	98	18	7	0	51	0	Ölçülmüyor	-	16	0

Çizelge 57 - Ankara ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

SİNCAN	PM_{10} Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO_2 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O_3 Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Ocak	54	7	15	0	69	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Şubat	65	10	8	0	63	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Mart	48	7	6	0	55	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Nisan	46	3	5	0	47	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Mayıs	32	0	6	0	27	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Haziran	39	1	7	0	29	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Temmuz	51	4	6	0	28	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Ağustos	50	4	6	0	30	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Eylül	78	11	8	0	60	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Ekim	67	14	6	0	55	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Kasım	98	21	8	0	68	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Aralık	86	17	8	0	64	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-

Çizelge 58 - Ankara ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları (Ankara ÇŞİM, 2018)

ANKARA	PM_{10} Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO_2 Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO_2 Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O_3 Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Bahçelievler	53	79	8	0	52	0	862	0	Sistemde veri yok	-
Cebeci	61	111	8	0	59	0	1012	0	38	-
Demetevler	62	108	9	0	61	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Dikmen	61	106	6	0	65	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Kayaş	100	217	10	0	34	0	Sistemde veri yok	-	Sistemde veri yok	-
Keçiören	68	119	6	0	44	0	Sistemde veri yok	-	41	0
Sıhhiye	Sistemde veri yok	Sistemdeveri yok	Sistemde veri yok	Sistemde veri yok	Sistemde veri yok	Sistemde veri yok	Sistemde veri yok	Sistemde veri yok	Sistemde veri yok	-
Sincan	61	99	8	0	51	0	Sistemde veri yok	Veri yok	Sistemde veri yok	-

Ankara ilinde 2017 yılında egzoz emisyon ölçüm yetki belgesine sahip ocak ayında 116 aralık ayında 78 adet istasyon bulunmaktadır. Yıl çerisinde satılan egzoz emisyon pulu sayısı 590.000'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Ankara'da içme suyunun temini amacıyla 2017 yılında arıtmalara su çekilen kaynakları Kurtboğazı, Çamlıdere, Çubuk II, Eğrekkaya Akyar, Kavşakkaya Kargalı ve Kesikköprü Barajları ile kuyulardır. İlde toplam 71 adet içme ve kullanma suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. İlde toplam 9 adet konvansiyonel ve membran tip olmak üzere büyük çaplı ve 113 tane paket tip olmak üzere küçük çaplı mahalli noktaları besleyen, toplamda 124 adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır.

İvedik İçme Suyu Arıtma Tesisi, Ankara'nın içme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Ankara'nın su problemini 2020 yılına kadar uzanan bir perspektif içinde çözmek üzere inşa edilmiştir. Türkiye'nin en büyük içme suyu arıtma tesisi olan "İvedik Su Arıtma Tesisleri" 4 ünite olarak projelendirilmiş olup her bir ünitenin kapasitesi 564.000 m^3/gün'dür. İvedik Su Arıtma

Tesislerinin I. kısmı 1984 yılında, II. kısmı ise 1992 yılında, bitirilerek işletmeye alınmıştır. Tesis dört ana ünite olarak proje kapsamına alınmıştır. İnşası tamamlanan ilk iki kısmın toplam su işleme kapasiteleri 1.128.000 m³/gün'dür. Bazı birimler bu kapasitenin %20 fazlasını taşıyabilecek şekilde tasarlanmıştır.

Çubuk İçme Suyu Arıtma Tesisi, 1996 yılında işletmeye açılmış olan tesis, Çubuk İlçesinin içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Çubuk Belediye Başkanlığı'na ait tesis, 10.03.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5594 sayılı kanun gereği 10 Temmuz 2008'de ASKİ Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Tesisin günlük arıtma kapasitesi 8.640 m³ olup, %20 artırıma gidilebilmektedir. Ayrıca Çubuk Çayı üzerinde bulunan iki adet derin kuyudan günlük 2.400 m³ su çekilmektedir. Depoda arıtılan su ile kuyulardan gelen su karıştırılarak dezenfekte edilmekte ve ilçeye verilmektedir. Tesise gelen su ile ilçeye verilen suyun kimyasal ve bakteriyolojik tahlilleri tesise ait laboratuarın yanı sıra ASKİ laboratuarlarında da yapılmaktadır.

Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi, Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde Çubuk-2 Barajı'ndan cazibe ile gelen su arıtılmaktadır. Tesisin arıtma kapasitesi 75.000 m³/gün'dür. 24.01.2000 tarihinden beri Ankara şehrine arıtılmış su sunmaktadır. Çubuk-2 Barajında su seviyesi azalması üzerine 19.11.2007 tarihinde devre dışı bırakılan tesis, 24.09.2008 tarihinde tekrar devreye alınmıştır. Çubuk-2 Barajından 2009 yılında toplam 14.686.000 m³ su çekilerek, Çubuk içme suyu arıtma tesisi ve Pursaklar içme suyu arıtma tesislerinde arıtılmış ve şebekeye verilmiştir.

Kayaş-Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi, Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde Bayındır Barajı'ndan pompa vasıtasıyla alınıp tesise pompalanan su arıtılmaktadır. Tesisin arıtma kapasitesi 30.000 m³/gün'dür. Tesis 1999 tarihinde devreye girmiştir.

Çizelge 59 - 2017 yılı itibariyle Ankara'da bulunan içmesuyu arıtma tesisleri (ASKİ Genel Müdürlüğü, 2017)

ADI	KAPASİTESİ (m³/gün)
İvedik İçme Suyu Arıtma Tesisi	1.692.000
Kayaş-Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi	30.000
Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi	75.000
Kazan İçme Suyu Arıtma Tesisi	30.000
Çubuk İçme Suyu Arıtma Tesisi	8.640

Ankara ilinde bulunan 25 ilçenin 9 tanesinin atık suları (Çankaya, Altındağ, Keçiören, Pursaklar, Yenimahalle, Mamak, Etimesgut, Sincan, Gölbaşı) ASKİ Genel Müdürlüğüne ait kanalizasyon sistemine bağlıdır ve Sincan ilçesi Tatlar Mevkiinde bulunan merkezi atık su arıtma tesisinde arıtılarak Ankara Çayı'na deşarj edilmektedir. Nallıhan İlçesi'ne bağlı Çayırhan Belediyesi'nin atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Evren, Çubuk, Akyurt, Elmadağ, Ayaş, Kazan, Kalecik ilçeleri atık su arıtma tesislerinin inşası tamamlanmış ve faaliyete başlamıştır. Şereflikoçhisar, Kızılcahamam, Polatlı, Çamlıdere, Bala, Haymana ilçelerinde atıksu arıtma tesisi kurulması çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 60 - Ankara'da ilinde 2017 yılı itibariyle faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (ASKİ, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m³/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı) (m³/sn	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Büyükşehir	X	Tatlar AAT		İleri Arıtma (BNR)	765.000			
İlçeler	Pursaklar	X	Karaköy AAT		İleri Arıtma (BNR)	42.000			
	Altındağ		ASKİ Tatlara verilmekte						
	Ayaş	X	Ayaş-Sinanlı AAT			6.172			
	Bala		Proje Aşamasında						

Çizelge 60 - Ankara'da ilinde 2017 yılı itibariyle faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (ASKİ, 2017) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı) (m^3/sn	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İçeler	Beypazarı		İhale aşamasında			Dünya Bankası Kredisi ile yapılması planlanan Atıksu Arıtma tesisi için Dünya Bankası esas ve usulleri çerçevesinde Kurumsal Müşavirlik ihalesi tamamlanmış olup inşaat işleri ihalesi yapım aşamasındadır.			
	Çamlıdere	X			Paket Arıtma				
	Çubuk	X	Çubuk AAT		İleri Arıtma (BNR)	19.177,3			
	Çubuk	X	Yukarı Çavundur		Paket Arıtma				
	Çubuk		Akkuzulu		Paket Arıtma				
	Elmadağ	X	Elmadağ AAT		İleri Arıtma (BNR)	5.082			
	Elmadağ	X	Hasanoğlan AAT		İleri Arıtma (BNR)	5.966			
	Etimesgut	X	Yapracık Güneybatı AAT		İkincil Arıtma	575,3			
	Etimesgut	X	Yapracık Kuzeydoğu AAT		İkincil Arıtma	1.296,0			
	Evren	X	Evren AAT		İkincil Arıtma	9,5			
	Gölbaşı	X	Karagedik AAT		Paket Arıtma				
	Gölbaşı	X	Bezirhane AAT		Paket Arıtma				
	Gölbaşı	X	Dikilitaş AAT		Doğal Arıtma				
	Güdül			X					
	Haymana	X	Haymana AAT		İleri Arıtma (BNR)				
	Kalecik	X	Kalecik AAT		İleri Arıtma (BNR)	2.500			
	Kahramankazan	X	Kazan AAT		İleri Arıtma (BNR)	4.428,7			
	Kahramankazan	X	Orhaniye AAT		Paket Arıtma				
	Kahramankazan	X	Pazar AAT						
	Kızılcahamam		Proje Aşamasında						
	Mamak	X	Lalahan AAT		İleri Arıtma (BNR)				
	Mamak	X	Ortaköy Mezarlığı AAT		Paket Arıtma				
	Nallihan	X	Nallıhan		İleri Arıtma (BNR)				
	Nallihan	X	Çayırhan AAT		İkincil Arıtma				
	Polatlı		Proje Aşamasında			IPA 1 projesidir. 17.06.2014 de ihalesi gerçekleştirilmiştir. • Atıksu Arıtma Tesisi inşaatı • Mevcut sistemin rehabilitasyonu • Mevcut içme suyu dağıtım şebekesinin rehabilitasyonu • Kapasite geliştirme			
	Şereflikoçhisar		İnşaat Aşamasında						
	Yenimahalle	X	DEMPA AAT		Paket Arıtma				
	Yenimahalle	X	Turkuaz AAT		İleri Arıtma (BNR)	745,8			

Ankara Sanayi Odası 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü ASKİ ile imzaladığı protokol kapsamında atıksularını ASKİ Merkezi Atıksu Arıtma Tesisine göndermekte bu tesisin arıtma kapasitesi 765.000 m^3/gün kapasiteli olup fiziksel, kimyasal, biyolojik ve ileri arıtma ünitelerinden oluşmaktadır.

Çizelge 61 - Ankara'da ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (AÇŞİM, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı
OSTİM	Sonu arıtma ile biten ASKİ şebekesine bağlıdır.			
İVEDİK	Sonu arıtma ile biten ASKİ şebekesine bağlıdır.			
ANADOLU	İşletmede	100	Biyolojik (evsel) Paket Atıksu Arıtma Tesisi	8.82 kg/gün
BAŞKENT	İşletmede	2.500	Uzun Havalandırmalı Aktif Çamur (Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik)	-
ANKARA SANAYİ ODASI (ASO) 1.	Sonu arıtma ile biten ASKİ şebekesine bağlıdır.			
ANKARA SANAYİ ODASI (ASO) 2. ve 3.	İşletmede	400	Elektroflokülasyon	0,002 ton/gün
POLATLI	İşletmede	410	Paket Biyolojik	-
POLATLI II. (TİCARET ODASI)	Bölge henüz faaliyete geçmemiştir.			
ANKARA DÖKÜMCÜLER İHTİSAS	Bölge henüz faaliyete geçmemiştir.			
ŞEREFLİKOÇHİSAR	Bölge henüz faaliyete geçmemiştir.			

3. Atık

Ankara'da bir günde toplanan katı atık miktarı ortalama 4.775 ton'dur. İlde toplam 9 adet transfer istasyonu bulunmaktadır. Ankara İli mücavir alan sınırları içerisinde iki adet katı atık depolama alanı bulunmaktadır. Bunlar Natoyolu Ege Mah., Mamak adresinde faaliyet gösteren Mamak Katı Atık Depolama Alanı ve Gökler Mah., Gökler Mahallesi Serpmeleri, No:237, Ayaş adresinde faaliyet gösteren Sincan-Çadırtepe Katı Atık Depolama Alanıdır. Her iki sahada da sızıntı suyu toplama sistemleri kullanılmaktadır.

Şereflikoçhisar ilçesi ve tuz gölü havzasında yer aldığından mülga Özel Çevre Koruma Kurumu desteği ile katı atık düzenli depolama alanı kurulmuş olup, ilçe Belediyesi tarafından işletilmektedir.

Çizelge 62 - Ankara ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Ankara ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	73
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	47
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	93
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	18

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2017 yılında hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atığı taşıyan, uygun niteliklere sahip 141 adet araca "Hafriyat Toprağı İnşaat/Yıkıntı Atıkları Taşıma İzin Belgesi" düzenlenmiştir.

Ankara ilinde 34 adet çevre izni/lisansı, 5 adet geçici faaliyet belgesine sahip toplam 39 adet Ambalaj Atıkları Toplama-Ayırma Tesisi, 26 adet çevre izni/lisansı, 18 adet geçici faaliyet belgesine sahip toplam 44 adet Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi faaliyetine devam etmektedir. Ayrıca 18 adet Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmaktadır. İlde kayıt altına alınan 116 ambalaj üreticisi ve 1.125 piyasaya süren işletme mevcuttur.

Ankara'da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tehlikeli Atık Beyan Sistemi portalına kayıtlı 8.619 adet tehlikeli atık üreticisi mevcut olup, 2017 yılı için ilde oluşan tehlikeli atık miktarının 43.929.676 kg/yıl olduğu anlaşılmıştır (16.03.2017 tarihi itibariyle). Bu atığın 27.595,54 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 15.128,49 ton'u bertaraf edilmiş, 570,47 tonu ihraç edilmiş, 635,19 tonu da stokda bulunmaktadır.

2017 yılında Ankara'da 1.183,78 ton atık motor yağı, 1.274,75 ton atık endüstriyel yağ toplanmış, bu kapsamda atık madeni yağın 1.765,18 tonu geri kazanılmış, 570,47 tonu ihraç edilmiş, 10,68 tonu bertaraf edilmiş ve 17,18 tonu da stoktadır.

İlde 14 tesise "Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni" düzenlenmiştir. 2017 yılında Ankara'da 2.958,36 ton atık akümülatör, 1.788 kg atık pil toplanmıştır.

Ankara'da; Altındağ, Keçiören, Gölbaşı, Etimesgut, Çubuk, Kalecik, Kahramankazan, Pursaklar, Bala, Evren, Haymana, Güdül, Beypazarı, Polatlı, Çamlıdere, Kızılcahamam olmak üzere toplam 16 ilçenin bitkisel atık yağ denetimi Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmaktadır. 2017 yılında Ankara ilinde 905,49 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 1,36 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

Ankara'da 2017'de toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 8.660 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 25.960 tonu da çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

Ankara ilinde 2017'da 18 adet atık elektrikli ve elektronik eşya işleme tesisi bulunmaktadır ve 10.437,6 ton atık elektrikli ve elektronik eşya işlenmiştir.

Ömrünü Tamamlamış Araçların (ÖTA) Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında Ankara'da 59 adet tesise ÖTA Teslim Yeri izni, 26 tesise ise ÖTA Geçici Depolama lisansı verilmiş olup İlde ÖTA İşleme Tesisi ise bulunmamaktadır.

Çizelge 63 - 2017 yılında Ankara ilindeki termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (2018)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf Miktarı (ton/yıl)
Çayırhan Termik Santrali		1.563,4	306,8

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında sağlık kuruluşlarından ve diğer alanlardan oluşan tıbbi atıklar Polatlı Belediyesi haricinde tüm il genelinde Büyükşehir Belediye Başkanlığı uhdesinde olan bir firma tarafından toplanmakta ve Sincan Çadırtepe mevkiinde kurulu olan alanda gömülerek bertaraf edilmektedir. Polatlı Belediyesinde oluşan tıbbi atıklar ise Eskişehir İlinde Kurulu bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisine gönderilerek bertarafı sağlanmaktadır. 2017 yılında Ankara'da 8.131 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma

Ankara'da kendi kendine yetişen 1.115 adet doğal bitki türü bulunmaktadır. Bu bitkilerin %16'sı endemik olarak Ankara yerleşim alanının içinde yer almaktadır. Bugünkü kayıtlara göre Ankara florası 99 familya, 495 cinsine ait 1.365 çiçekli bitki türüne sahiptir. Bunların da 271'i (%19.85) endemiktir.

Ankara'nın ilk tescil edilen bitkisi Noe tarafından 1844 yılında toplanmış olan *Junrinea ancyrencis*'dir. Hacıkadın deresi, Çankaya, Dikmen, Keçiören, Hüseyingazi bölgelerinde bulunur. Son yıllarda yaşam mücadelesi veren yanardöner türü Gölbaşı'nın kıyısında yer alan iki kilometre karelik dar bir alana sıkışıp kalmıştır. Kırmızı renkli ve gösterişli çiçeklere sahip olan bu tür, dünyada yalnızca Ankara-Gölbaşı'na bağlı Hacıhasan Köyü civarında yetişmektedir.

Gölbaşı ilçesi sınırları içinde kalan Gölbaşı Özel Koruma Bölgesi'nde 476'sı tür, 6'sı alttür, 6'sı varyete olmak üzere toplam 488 bitki türü mevcuttur. Florayı oluşturan 488 taksondan 52 tanesi endemik türlerdir. Endemik türlerden *Centaurea tchihatcheffii, Erysimum torulosum ve Dianthus ancyrensis* en yüksek risk grubuna sahip olan türlerdir. Mogan Gölü'nün batı kısmındaki Kalındil Burnu'nda ve güneyinde endemik yanardöner (*Centaurea tchichatcheffi*) bitkisi bulunur. Vadideki en yaygın üç bitki ailesini *Asteraceae, Brassicaceae ve Fabaceae* oluşturur. Polatlı ilçesi, Acıkır Bozkırları bitkiler açısından son derece zengindir. Alanda Türkiye'ye endemik olan 19 bitki taksonu bulunmaktadır ve bunların tamamı Türkiye'ye endemiktir.

Tuz Gölü bölgesi, bozkır bitkileri için Türkiye'deki en önemli alandır. *Astragalus demirizii, Centaurea halophila, Kalidiopsis wagenitzii, Senecio salsuginea* ve *Frankenia halophila* adlı bitki türlerinin dünyada yaşadığı bilinen tek alan burasıdır. Gölbaşı, Bala, Haymana ilçeleri Çöl Gölü ve Çalıkdüzü bölgesinde, *Onobrychis eleta* ve *Puccinellia* ssp. *melderisiana* Türkiye'ye endemik olan bitki taksonlarıdır. Gölbaşı ilçesi sınırları içinde kalan Gölbaşı Özel Koruma Bölgesi'nde 476'sı tür, 6'sı alttür, 6'sı varyete olmak üzere toplam 488 bitki türü mevcuttur. Florayı oluşturan 488 taksondan 52 tanesi endemik türlerdir.

Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçe sınırları içinde kalan Tuz Gölü üreme, göç ve kışlama dönemlerinde çok sayıda, farklı kuş türüne ev sahipliği yapar ve Türkiye'de çok az noktada üreyen bazı

kuş türleri düzenli olarak burada yuva kurar. Gölün güneyindeki çamur adacıkları flamingolar için, gölün kuzeyindeki kayalık adalar Van Gölü martısı (Larus armenicus), ince gagalı martı (Larus genei) ve yırtıcı kuşlar için önemli yaşam alanlarıdır.

Su kuşları açısından Mogan Gölü ile birlikte Çökek bataklığı, Dikilitaş ve İkizce göletleri önemli habitatlardır. Mogan gölü Ankara'nın önemli kuş alanlarındandır. Gölbaşı'nda 188 kuş türü görülür. Alanda, Alaca Balıkçıl, Macar Ördeği, Pasbaş Pakta ve Dikkuyruk yaşamaktadır. Alanda sonbahar sonunda ve ilkbahar öncesinde, aralarında Macar Ördeği, Pasbaş, Pakta ve Sakramekenin de bulunduğu büyük sayıda su kuşu gözlenebilir. Alanda üreyen diğer türler arasında: Küçük Batağan, Bahri, Kızıl Boyunlu Batağan, Kara Boyunlu Batağan, Küçük Balaban, Boz Ördek, Yeşilbaş, Söz Delicesi, Sakrameke ve Uzunbacak sayılmaktadır.

Kara Akbabanın (*Aegypius monachus*) Türkiye'nin bilinen ikinci büyük kolonisi ise 7 çift ile Kızılcahamam ormanlarında bulunmaktadır.

Yerli Kara Sığırı, Ankara Keçisi, Ankara Tavşanı ve Ankara Kedisi Nesli Tehlike Altında Olan ve Olması Muhtemel Evcil ve Yaban Hayvanlar arasındadır. Yerli Kara Sığırı ve Ankara Keçisi ırkları için Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde yürütülen *in situ* ve *ex situ* koruma programları bulunmaktadır.

Ankara ilinde, 2 adet milli park bulunmaktadır: 1.187 ha'lık bir alanı kaplayan **Soğuksu Milli Parkı** ve 13,850 ha'lık alan kaplayan **Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı**. Ayrıca sırasıyla 215 ha'lık ve 40 ha'lık alanlar kaplayan 2 adet tabiat parkı (Çamkoru Tabiat Parkı ve Şahinler Tabiat Parkı), yine sırasıyla 52 ve 0,05 ha'lık alanlar kaplayan 2 adet tabiat anıtı (Asarlık Tepeler Tabiat Anıtı ve Kabaardıç Tabiat Anıtı) bulunmaktadır.

Soğuksu Milli Parkı, gerek İstanbul-Ankara Devlet Karayolu üzerinde bulunması ve gerekse sunduğu rekreasyonel kaynak özelliği sebebiyle yoğun bir kullanıma sahne olmaktadır. Soğuksu Milli Parkı içerisinde özellikle yoğun kullanım günlerinde, orman yangını tehlikesi, katı ve sıvı atık kirliliği, hava ve gürültü kirliliği görülmektedir.

Ankara ilinin sahip olduğu uluslararası öneme sahip sulak alanlarından olan ve toplam 1.002 km^2'lik bir alanı içine alan Tuz Gölü (Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi) ve 273 km^2'lik bir alanı kaplayan Mogan Gölü (Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi) aynı zamanda ilde bulunan 2 adet Özel Çevre Koruma Alanı durumundadır. 1/25.000 ölçekli Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı, çeşitli tarihlerde yapılan değişiklikler sonucu son halini 24.01.2006 tarihli onay ile almıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 64 – Ankara ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ANKARA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	55.119,63	2,16	74.136,59	2,91	83.143,23	3,24	89.305,45	3,48
2) Tarımsal Alanlar	1.502.507,04	58,98	1.486.796,15	58,36	1.446.584,30	56,39	1.440.122,2	56,13
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	923.275,38	36,24	920.710,15	36,14	945.909,98	36,87	944.914,25	36,83
4) Sulak Alanlar	8.231,08	0,32	9.510,59	0,37	25.881,55	1,01	25.865,77	1,01
5) Su Yapıları	58.492,11	2,30	56.471,31	2,22	63.955,74	2,49	65.267,11	2,54
TOPLAM	**2.547.625,24**	100,00	**2.547.624,79**	100,00	**2.565.474,80**	100,00	**2.565.474,8**	100,00

"1/100.000 ölçekli 2038 Yılı Hedefli Ankara Çevre Düzeni Planı" Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinin 13.01.2017 gün ve 116 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 65 – Ankara ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ankara ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	44	3	22	8	28	2	31	**138**
ÇED Gereklidir	11	0	0	0	1	0	0	**12**
ÇED Olumlu Kararı	2	2	0	3	5	2	2	**16**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 66 – Ankara ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çevrimiçi Çevre İzinleri yazılım portalı, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	27	112	**139**
Çevre İzni Belgesi	6	138	**144**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	30	10	**40**
TOPLAM	**63**	**260**	**323**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 67 - Ankara ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ankara ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	60
Ani (plansız) denetimler	3.213
Genel toplam	**3.273**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	166	205.715,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	380	0,00

Çizelge 68 – Ankara ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ankara ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.001.611	754.899	50.956,20	5.033.187	1.078.232	971.708	1.018.324	**9.908.917,20**
Uygulanan Ceza Sayısı	206	20	7	113	424	29	95	**894**

2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Ankara ilinde 14 adet alt seviye, 14 adet de üst seviye olmak üzere 28 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

07.ANTALYA

1. Hava Kalitesi

Antalya ilinde 2017 yılında konutlarda 39.234.675,36 m^3, sanayide 1.759.686,41 m^3 doğal gaz tüketilmiştir. 2017 yılında evsel ısınma için 8.042 ton yerli kömür, 34.456 ton ithal kömür kullanılmıştır.

Antalya ilinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Hava Kalitesi İzleme Ağı İstasyonu'na bağlı olan Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne ait 1 hava kalitesi adet sabit ölçüm istasyonu (Meydan) ile Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na ait 3 adet sabit (Kepez, Otogar ve Güllük Bölgesinde) ve 1 adet mobil olmak üzere il merkezinde toplam 4 adet sabit hava kalitesi izleme istasyonu ile 1 adet mobil istasyon bulunmaktadır. 2017 yılında Antalya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 69'da verilmektedir.

Çizelge 69 - Antalya ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Meydan	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	3,87	-	58,52	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7,18	-	77,04	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	2,71	-	49,42	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	1,57	-	38,07	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2,13	-	38,00	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,80	-	36,13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3,42	-	44,48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,07	-	44,42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1,33	-	48,17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2,13	-	38,39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	4,30	-	63,73	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	9,03	-	77,77	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kepez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	0	76	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	0	78	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	0	99	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Güllük	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	0	88,91	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	0	99,39	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 69 - Antalya ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

Otogar	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	0	86,5	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	0	102	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Meydan	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	0	-	0	-	0	-	*0*	-	*0*	-	*0*	-	*0*
Şubat	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Mart	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Nisan	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Mayıs	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Haziran	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Temmuz	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Ağustos	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Eylül	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Ekim	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Kasım	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Aralık	-	0	108	4	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0

İlde hava kirliliğinin asıl sebeplerinin başında; il merkezinin geçmiş yıllardan bugüne kadar yapılan planlama hataları (hava koridorları oluşturacak şekilde yapılaşmaya izin verilmemesi) gelmekte olup diğerleri arasında ısınmadan kaynaklı, trafikte seyreden motorlu taşıtlardan kaynaklı ve sanayi tesislerinden kaynaklı hava kirliliği sayılabilir. İl merkezinde hava kirliliğine neden olabilecek sanayi tesisleri genellikle Organize Sanayi Bölgesinde yer almakta olup, şehir merkezinde hava kirlenmesine neden olacak bir adet tesis bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesinde bulunan tesislerde yakıt olarak doğal gaz kullanılması nedeniyle hava kirliliği oluşumu minimum seviyede kalmaktadır. Özellikle ilin topoğrafik yapısı inversiyona neden olmakta olup, meteorolojik koşullar da eklendiğinde de kış döneminde hava kirliliği İl Merkezinde bazı günlerde yoğunlaşmaktadır.

Antalya İli'nde "Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü Yönetmeliği" çerçevesinde 2017 Yılında toplam 40 istasyona Bakanlığımızca "Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi" verilmiştir. 2017 yıl sonuna kadar 302.246 araç egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

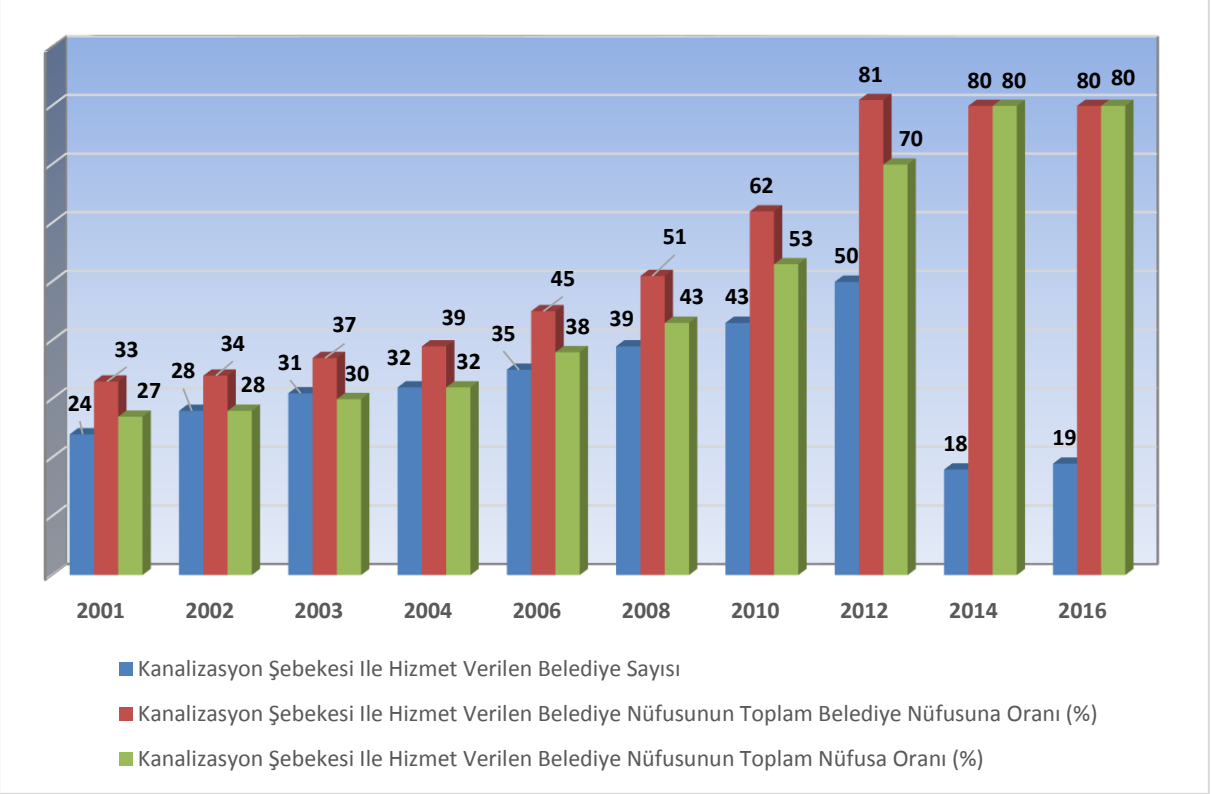
2. Su ve Atık Su Yönetimi

Türkiye'deki su potansiyelinin %7,6'sı Antalya ilindedir. DSİ 13. Bölge Müdürlüğü'nün işletme halindeki 4 barajının içme suyu amacı vardır. Bu barajlar: Alanya Dim Barajı, Karacaören II Barajı, Manavgat Barajı ve Oymapınar Barajı'dır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 20 olup, bu kapsamda 2016 verilerine göre 2.328.555 kişi hizmet almaktadır.

Antalya kenti su kaynakları koruma alanları

1) Antalya Termessus (Kırkgöz) Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
2) Antalya Duraliler Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
3) Antalya Yemişpınarı-Kargılıçeşme İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
4) Antalya Tekirpınarı İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
5) Antalya Gürkavak İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
6) Antalya Boğaçay Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
7) Antalya Doyran İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,

8) Antalya Aksu Çayı Yeraltısuyu Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı.

Grafik 5 - Antalya ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TUİK, 2018)

2003 yılında 22 adet olan merkezi atıksu arıtma tesisi sayısı 2017 yılında 32'e çıkmıştır. Finike ve İbradı Atıksu Arıtma Tesislerinin yapımı devam etmektedir. 2016 yılında Atıksu Arıtma Tesisi hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %80'e ulaşmıştır.

Çizelge 70 – Antalya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (kg/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı) (m^3/sn	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Muratpaşa (Lara AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	60.000	50.220	250.000	46,8
	Konyaaltı (Hurma AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	210.000	162.432	1.400.000	181,19
	Döşemealtı (Hurma AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	210.000	162.432	1.400.000	181,19
	Kepez (Hurma AAT)	X			İleri	210.000	162.432	1.400.000	181,19
	Aksu (Lara AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	60.000	50.220	250.000	46,8
İlçeler	Alanya (Alanya AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	70.000	38.820	280.000	10,1
	Alanya (Konaklı AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	30.000	12.360	150.000	8,0
	Alanya (Mahmutlar AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	20.000	13.558	117.647	12,3
	Alanya (Oba-Tosmur AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	31.000	17.768	110.000	8,1

Çizelge 70 – Antalya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (kg/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı) (m^3/sn	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Alanya (Okurcalar AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	20.000	9.272	46.000	4,5
	Alanya (Gazipaşa AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	8.800	7.831	45.000	1,7
	Kaş (Kaş AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	5.400	3.820	36.000	1,8
	Kaş (Kalkan AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	4.000	3.071	25.000	0,9
	Kemer (Kemer AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	21.400	6.550	71.300	5,9
	Kemer (Çamyuva Aat)	X			Biyolojik Fiziksel	21.900	3.670	73.164	3,7
	Kemer (Göynük AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	16.300	3.800	54.408	2,6
	Korkuteli (Korkuteli AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	14.900	2.465	80.000	7,1
	Kumluca (Kumluca AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	17.300	12.880	100.000	9,4
	Manavgat (Manavgat AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	75.000	36.050	240.000	28,8
	Manavgat (Çolaklı AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	15.000	13.050	50.000	8,1
	Manavgat (Kumköy AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	75.000	35.350	240.000	25,4
	Manavgat (Titreyengöl AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	10.700	4.840	35.000	4,6
	Serik (Serik AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	25.000	10.990	80.000	8,,2
	Serik (Belek 1 AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	13.100	12.700	65.500	9,7
	Kemer (Tekirova AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	9.000	2.210	32.616	4,7
	Alanya (İncekum AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	15.000	8.440	75.000	6,6
	Serik (Belek 2 AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	22.600	15.200	90.400	15,3
	Kemer (Beldibi AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	22.700	4.320	78.183	4,0
	Elmalı	X			Biyolojik Fiziksel	2.300	1.675	25.000	3,8
	Türkler Turaş	X			Biyolojik Fiziksel	15.000	8.000	59.194	3,4
	Serik (Çandır Paket Arıtma)	X			Biyolojik Fiziksel	4.000	200		0,0027
	Serik (Boğazkent AAT Turaş)	X			Biyolojik Fiziksel	11.000	11.000	55.000	4
	Demre (Demre AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	8.200	4.115	69.231	0,1
	Akseki (Akseki AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	500	250	5.000	
	İbradı (İbradı AAT)		X		Biyolojik Fiziksel	550		5500	
	Finike (Finike AAT)		X		Biyolojik Fiziksel	8.540		59.590	
	Gündoğmuş			X					

Not: Konyaaltı Belediyesi, Kepez Belediyesi ve Döşemealtı Belediyesi sınırları içerisinde oluşan evsel atıksular Hurma İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisinde, Muratpaşa Belediyesi ve Aksu Belediyesi sınırları içerisinde oluşan evsel atıksular Lara İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisinde arıtılmaktadır.

Antalya Büyükşehir Belediyesi ASAT Genel Müdürlüğü tarafından işletilen evsel atıksu arıtma tesisinden 2017 yılı içerisinde tüm tesislerde günlük ortalama 300-400 ton çamur oluşmaktadır. Oluşan çamur kekinin %27,7'si Hurma AAT de bulunan 150 ton/gün kapasiteli ASAT Termal Kurutma Tesisinde kurutulduktan sonra çimento fabrikalarına yakma ve ara dolgu malzemeleri için gönderilmektedir. Kalan %72,3'ü ise ilde bulunan Tehlikesiz Atık Bertaraf Lisansına sahip tesislere (Geçici Faaliyet Belgesi alan 1 adet (solar kurutma), Çevre İzin ve Lisans Belgesi alan 2 adet arıtma çamuru kurutma tesisi (1 adet solar kurutma, 1 adet solar+termal kurutma) gönderilmektedir. 2017 yılında Atıksu Arıtma Tesislerinden toplam 157.516,79 ton çamur çıkışı olmuştur. İlde Organize Sanayi Bölgesine ait atıksu arıtma tesisinde arıtma çamurlarının tamamı tesiste kurutularak lisanslı yakma tesislerine gönderilmektedir.

Antalya Organize Sanayi Bölgesinde evsel ve endüstriyel atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Kurulu kapasitesi 20.000 m^3/gün olup, fiili kapasitesi 2017 yılı ortalaması 10.146 m^3/gün'dür. 2014 yılı Aralık ayından itibaren ASAT'a ait kanalizasyon şebekesine bağlantı yapılmış olup, alıcı ortama atıksu deşarjı yapılmamaktadır. Atıksu Arıtma Tesisi'ndan kaynaklanan arıtma çamurları ön susuzlaştırma ünitesinden geçirildikten sonra Solar Çamur Kurutma Tesisinde kurutulmakta ve Lisanslı Çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmektedir. 2017 yılında 855,81 ton arıtma çamuru bertarafa gönderilmiştir.

2017 yılı Mavi Bayrak deniz suyu analiz sonuçları esas alındığında 221 numune noktasında deniz suyu kalitesi "Çok İyi Kalite" sınıfında yer almıştır. 2017 yılında İl Mavi Bayrak Komisyonu tarafından 427 plaj, marina ve yat denetimi gerçekleştirilmiştir. İlde 2003 yılında 59 olan Mavi Bayraklı plaj sayısı, 2017 yılında 200'e çıkmıştır. Ayrıca 5 marina ve 5 yat Mavi Bayrak ödülü almıştır. İlin sınırlarında yer alan denizde faal olan 4 adet balık çiftliği bulunmaktadır. Bu çiftliklerde alabalık ve çipura besiciliği yapılmaktadır.

3. Atık

Antalya ilinde 5 adet Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi mevcuttur. 14.10.2016 tarihinde yapılan yer teslimi ile Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde Entegre Atık Değerlendirme, Geri Dönüşüm ve Bertaraf Tesisi inşaatına başlanmış olup; tesis 18 ay içerisinde tamamlanarak devreye alınacaktır. İşletme Planı onay aşaması devam etmektedir.

05.09.2017 tarihinde Alanya Entegre Katı Atık Değerlendirme ve Bertaraf Tesisi yapımına başlanmış olup; tesis 24 ay içerisinde tamamlanarak devreye alınacaktır. Alanya Entegre Katı Atık Değerlendirme ve Bertaraf Tesisi tamamlandığında Alanya, Gazipaşa, Akseki, İbradı ve Gündoğmuş ilçelerinde oluşan evsel katı atıklar tesiste bertaraf edilecektir.

Çizelge 71 - Antalya ili sınırları içerisinde bulunan düzenli depolama ve kompost tesisleri

İl/İlçe Adı	Depolama Tesisi Adı	Kompost Tesisi Adı
Alanya	Alanya Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Kaş	Patara Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Kumluca	Kumluca Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Manavgat	Manavgat Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Merkez	Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-

"Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında denetim yapmak ve idari yaptırım kararını verme konusunda yetki devri Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığına verilmiştir. 5 adet merkez ilçeye (Aksu, Kepez, Muratpaşa, Konyaaltı, Döşemealtı) hizmet vermek üzere Orman Genel Müdürlüğünün 20.03.2017 tarih ve 5 sayılı Olur'u ile Antalya İli, Kepez İlçesi, Kızıllı Mevkii Asar Serisi 224 no'lu bölme içinde bulunan 40.267,5 m^2' lik alan Rehabilite Hazırlık Maksatlı Dolgu sahası olarak ve 03.08.2017 tarih ve 147 sayılı Olur'u ile Antalya İli, Kepez İlçesi, Kızıllı Mevkii Asar Serisi 183, 203, 204 no'lu bölme içinde bulunan 1.014.574,33 m^2 'lik alan Katı Atık Bertaraf ve Düzenli Depolama Tesisi olarak Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığına tahsis edilmiştir. Diğer ilçelerdeki tahsis işlemleri ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İlde bulunan 8 Belediyenin ambalaj atıkları yönetim planı antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır. Bunlar; Demre, Kadriye, Karadayı, Kaş, Kemer, Konyaaltı, Korkuteli ve

Manavgat Belediyeleridir. Bu kapsamda 2017 yıl sonu itibarı ile ilde 3 adet ambalaj atığı toplama ayırma ve 7 adet ambalaj atığı geri kazanım konusunda faaliyet gösteren geçici faaliyet belgeli, 24 adet ambalaj atığı toplama ayırma ve 37 adet ambalaj atığı geri kazanım konusunda faaliyet gösteren çevre izin ve lisans belgeli işletme bulunmaktadır. 2017 yılı itibariyle ambalaj üreticisi firma sayısı 45, piyasaya süren firma sayısı da 570 olmuştur.

2017'de Antalya'da Atık Yönetim Uygulaması'na 12.096,7 ton tehlikeli atık oluştuğunun bildirimi yapılmıştır. Bu atığın 7.827,2 tonu geri kazanılmış, 3.855,6 tonu bertaraf edilmiş, 228,4 tonu ihraç edilmiş ve 185,4 tonu da stokdadır.

Atık yönetimi Uygulama verilerine göre Antalya'da 2017 yılında 585,88 ton atık motor yağı, 375,65 ton atık edndüstriyel yağ toplanmıştır. İlde atık madeni yağın 730,9 tonu geri kazanılmış, 0,84 tonu bertaraf edilmiş, 229,79 tonu ihraç edilmiş ve 25 tonu da stok bulunmaktadır.

2017 yılı içerisinde toplanan atık pil miktarı 730 kg, toplanan atık akümülatör miktarı 376,73 ton'dur. Ayrıca Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından 2017 yılında 33.120,7 kg atık pil toplanmıştır.

Çizelge 72 – Antalya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Antalya ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	5
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	26
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	2

2017 yılsonu itibariyle ilde 6 adet bitkisel atık yağ ara depolama lisansına sahip firma bulunmaktadır. 2017 yılı içerisinde (atık beyan sistemine girilen) toplanan bitkisel atık yağ miktarı 2.227,95 ton dur. Ayrıca Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından 2017 yılında 312 ton kullanılmış bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2017 yılı içerisinde Antalya büyükşehir Belediyesi tarafından toplanan atık lastik miktarı 5.500 ton'dur. Toplanan bu ömrünü tamamlamış lastiğin 111,18 tonu geri kazanım tesisine gönderilmiş, 94,90 tonu çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir. 2017 yılı içerisinde toplanan atık elektrikli ve elektronik eşya miktarı yaklaşık 10,1 tondur.

İlde Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği Kapsamında 2017 yılında 135 adet toplama-ayırma belgesi düzenlenmiştir. 31 adet Çevre İzin ve Lisansı olan tehlikesiz atık geri kazanım tesisi mevcuttur.

Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Antalya il mülki sınırları dâhilinde oluşan tıbbi atıkların 10 ton/gün kapasiteli Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisinde bertarafı gerçekleştirilmektedir. 2017 yılı içerisinde toplam 2.923,73 ton tıbbi atık bertaraf işlemi yapılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Antalya ili sınırları içerisinde 5 adet Milli Park, 4 adet Tabiat Parkı, 3 adet Tabiat Koruma Alanı, 10 adet Tabiat Anıtı, 8 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 1 adet Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan, 40 adet Devlet Avlağı, 4 adet Genel Avlak, 2 adet Örnek Avlak Sahası, 9 adet Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı bulunmaktadır.

Çizelge 73– Antalya ili sınırları içerisindeki milli parklar (Orman ve Su İşleri Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2018)

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Milli Park	Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı	1970	6.702	Onaylı plan mevcuttur. Revizyon gerekiyor.
Milli Park	Köprülü Kanyon Milli Parkı	1973	36.614	Onaylı plan mevcuttur. Revizyon plan çalışması devam ediyor.
Milli Park	Altınbeşik Milli Parkı	1994	1.156	07.01.2013 yılında uzun devreli gelişim planı bulunmaktadır.
Milli Park	Saklıkent Milli Parkı	1996	1.643 (1.556 ha'ı Antalya ili, 87 ha'ı Muğla ili sınırları içerisindedir)	Hazırlanma aşamasında
Milli Park	Beydağları Sahil (Olimpos) Milli Parkı	16.03.1972	31.165,9	26.10.2015 yılında uzun devreli gelişim planı bulunmaktadır.

Fotoğraf 5 – Köprülü Kanyon

Çizelge 74– Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat parkları (Orman ve Su İşleri Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2018)

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Tabiat Park	İncekum Tabiat Parkı	08.12.2006	26,5	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı	21.05.1991	596,5	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Mavikent Tabiat Parkı	30.06.2009	42,5	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Tekirova Tabiat Parkı	20.04.2016	11,8	Onay aşamasında

Fotoğraf 6 - İnce Kum Tabiat Parkı

Çizelge 75 – Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat anıtları (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2017)

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (Ha)	YAŞI (yıl)
Tabiat Anıtı	Kocakatran Lübnan Sediri Tabiat Anıtı	21.02.1995	0,25	2.025
Tabiat Anıtı	Şah Ardıç Tabiat Anıtı	21.02.1995	0,25	825
Tabiat Anıtı	Koç Sediri Tabiat Anıtı	21.02.1995	0,25	663
Tabiat Anıtı	Aslan Ardıcı Tabiat Anıtı	21.04.1995	0,25	1.725
Tabiat Anıtı	Karamık Köyü Sediri Tabiat Anıtı	21.04.1995	0,25	500
Tabiat Anıtı	Koca Sedir Ağacı Tabiat Anıtı	13.09.2002	0,1	1.085
Tabiat Anıtı	Dibek Sedir Ağacı Tabiat	13.09.2002	0,1	1.700
Tabiat Anıtı	Gedelme Çınarı Tabiat Anıtı	06.05.2003	0,1	-
Tabiat Anıtı	Zeytintaşı Mağarası Tabiat Anıtı	27.06.2013	45,9	
Tabiat Anıtı	Kocain Mağarası Tabiat Anıtı	16.08.2013	60,81	

Çizelge 76 – Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat koruma alanları (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2017)

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)
Tabiatı koruma alanı	Alacadağ Tabiatı Koruma Alanı	01.10.1990	423
Tabiatı koruma alanı	Çığlıkara Tabiatı Koruma Alanı	05.07.1991	15.564,2
Tabiatı koruma alanı	Dibek Tabiatı Koruma Alanı	31.12.1993	560,1

Çizelge 77 – Antalya ili sınırları içerisinde bulunan yaban hayatı geliştirme sahaları (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2017)

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Yaban hayatı geliştirme sahası	Dim Çayı YHGS	16.10.2005	48.133	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Düzlerçamı YHGS	16.10.2005	29.033	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Cevizli Gidengelmez Dağı YHGS	16.10.2005	16.134	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Gündoğmuş YHGS	16.10.2005	8.404,4	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Kıbrıs Çayı YHGS	16.10.2005	3.554,9	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Sarıkaya YHGS	16.10.2005	40.397,7	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Sivridağ YHGS	16.10.2003	8.126,8	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Üzümdere YHGS	16.10.2005	18.462,2	Onaylı plan mevcuttur

Avlan Gölü Sulak Alanı, 10.06.2016 tarihinde Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan olarak tescil edilmiştir. Avlan Gölü Sulak Alanı 11.062 ha'dır. Avlan gölü sulak havzasında karasal ve sucul olmak üzere iki ana ekosistem sınıfı yer almakta olup karasal olarak orman, tarım alanları, üst zonlarda subalpin ve alpin zon ekosistemleri, sucul olarak da göl ekosistemi yer almaktadır. Avlan Gölünün güneyinde Çığlıkara Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır. 21 Aralık 2017 tarihinde yapılan Antalya İli Mahalli Sulak Komisyonu toplantısında; 2016 yılında Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan olarak tescili yapılan Avlan Gölü için hazırlanan "Avlan Gölü Sulak Alan Yönetim Planı" görüşülerek, yönetim planının Ulusal Sulak Alan Komisyonuna sunulmasına karar verildi.

Çizelge 78 – Antalya ili sınırları içerisindeki Özel Çevre Koruma Bölgeleri

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (km^2)
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi	21.10.1990	111,79 23 km sahil şeridi
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi	02.03.1990	197,10 18 km sahil şeridi
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi	8.11.2006	260
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Finike Denizaltı Dağları Özel Çevre Koruma Bölgesi	16.08.2013	1.124.173 ha

Çizelge 79 – Antalya ili sınırları içerisindeki deniz kaplumbağası üreme alanları

ÇALIŞMA KONUSU	ADI	UZUNLUĞU (km)	STATÜSÜ	MÜLKİYET DURUMU
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Patara	14	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kale	8,5	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kumluca	14	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Çıralı	3,2	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Tekirova	3,7	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Belek	29,5	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kızılot	16,1	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Demirtaş	7,8	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Gazipaşa	6,8	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	

Ayrıca il sınırları içerisinde 50 adet doğal sit alanı, 123 adet anıt ağaç ve 35 adet ağaç topluğu bulunmaktadır.

Antalya ilinin korunan alanlar toplamı 275.954,9 hektar olup, il alanına oranı %13,2'dir.

Çizelge 80 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları

İLÇE	YER	TÜRÜ
AKSEKİ	Merkezde bulunan sivil mimarlık örnekleri	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (48 adet) Kültür Varlığı (2 adet), Kentsel Sit Alanı, Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Bademli Köyü, Eski han yapısı ve ağaç grubu	Kültür Varlığı
	Sadıklar Köyü, Koyungöbediği mağarası	Tabiat Varlığı
AKSU	Pınarlı, Çamköy'de bulunan mağara çukuru	Tabiat Varlığı
	Aksu, Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.)
	Aksu merkez biriminde bulunan yapılar ve ağaç grubu (6 adet)	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)
ALANYA	Alanya Kalesi	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (88 adet) Kültür Varlığı (41 adet) I. Derece Doğal Tarihi-Kentsel-Arkeolojik Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Çamyolu (Kestel) Köyündeki yerleşim alanı ve Dovallık III. Derece Arkeolojik Sit Mevkiindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Gülefşen Köşkü, Gülefşen Camii, Gülefşen Hamamı, Gülefşen Mevkii duvar kalıntısı, türbe, Gülefşen Köprüsü, Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) Hacıbaba Köşkü (Av Kasrı), Oba Medresesi, Hasbahçe Köşkü ve çınar ağacı	Kültür Varlığı (9 adet)
	Oba Beldesi, Cami Alanı Mh.'de bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Oba Beldesinde bulunan taşınmazlar Kültür Varlığı (Sivil Mimari Örn.)	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (2 adet)
	Alanya-Kahyalar Kıyı Bandı	I-III. Derece Doğal Sit
	Oba Beldesi Bucakoluk Mevkiindeki Suini mağarası	Tabiat Varlığı
	Dereköy, Gedevet yaylasında bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kadıpaşa Mahallesi 21 ada 30 parseldeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı
	Türktaş Köyü, 103 ada 23 parseldeki cami haziresi	Kültür ve Tabiat Varlığı (6 adet)
	Türkler Beldesi, Bilaller Mezarlığı ile anıtsal ağaçlar	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Çıplaklı Beldesi, 158 ada 3 parseldeki Sekilioğlu Mezarlığı	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Güzelbağ Beldesi şapel, mağara ve Göğügediği öreni	Arkeolojik sit ve Tabiat Varlığı
	Dim Çayı, Gavurini Mağarası	Kültür ve Tabiat Varlığı
ALANYA	Oba Beldesi, Tosmur Köyü, Kalkamat taşı	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Taşatan Dere Mevkii Tesbili Mağarası	Tabiat Varlığı

Çizelge 80 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
DEMRE	Kekova, Üçağız	I.Derece Doğal Sit
	Zümrütkaya Mahallesi, Taşdibi Yarımadası	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Demre Çayı Mevkii	I.Derece Doğal Sit
DÖŞEMEALTI	Yağca, Çarkini, Mustanini, Karain, Macarini, Öküzini, Suluin, Koyunini, Harunini Mağaraları ve Kırkgöz su kaynakları	I.Derece Doğal Sit I.Derece Arkeolojik Sit (8 adet
	Yukarıkaraman, Düzlerçamı Ormanı, Güver Uçurumu, Termessos Antik Kenti	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Ekşili, çınar ağaçları ve çeşme	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (2 adet) Kültür Varlığı
ELMALI	Sedir Ağaçları	I.Derece Doğal Sit
	Tekke Köyü Abdal Musa Türbesi yakınında bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Çaybaşı Köyünde, 668 parseldeki Solak Değirmen, Tekke Köyünde, 1585 parseldeki Budala Sultan Türbesi, Tescilli Abdal Musa Türbesinin yaklaşık 1,5 km güneyindeki tepe üzerinde bulunan Oturak Baba Mezarlığı ve 1285 Parseldeki Mestan Dede Türbesi, Tekke Köyünde Tekke Deresi Mevkiindeki ardıç ağacı	Kültür Varlığı (4 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
FİNİKE	Finike-Beymelek Kıyı Bandı	I-III. Derece Doğal Sit
GAZİPAŞA	Gazipaşa-Kahyalar kıyı bandı	I-II-III. Derece Doğal Sit
	Gazipaşa Beyrebucak	Yalan Dünya Mağarası
GÜNDOĞMUŞ	Kayabükü Köyü Uçan Şelale	I.Derece Doğal Sit
	Umutlu Köyü Meryemini Mağarası	Tabiat Varlığı
İBRADI	Merkezde bulunan kestane ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Ürünlü Köyündeki Düdensuyu Mağarası	Kültür Varlığı
	Maşata Yaylası Turizm Merkezinde, Ürünlü Köyünde	Kentsel Sit Alanı
	Sivil mimarlık örneği, Çeşme, Çınar Ağaçları	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (29 adet) Kültür Varlığı Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (31 adet)
KAŞ	Çukurbağ Yarımadası	III. Derece Doğal Sit
	Kalkan	III. Derece Doğal Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Palamut Köyü Şeyhkavağı Mevkiinde bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Aklar Köyü, Saklıkent Kanyonu	I. Derece Doğal Sit

Çizelge 80 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
KAŞ	Bucak Denizindeki Kaş-Kalkan Yolunun arkeolojik sit alanı ile birleştiği kısım ile Kaş'ın güney ve güney doğusundaki kıyı bandı ile limanağzı kesimi	III.Derece Doğal Sit (2 adet)
	Kalkan, Gelemiş Köyü, Patara	I-III.Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Çukurbağ Köyü, Uçarsu Şelalesi ve çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Kalkan Güney Yamaçları	I. Derece Doğal Sit
	Gökçeören Köy Cami bahçesindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Ağullu Köyündeki Pırnal Meşesi	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Yeşilköy, Fırnaz Koyu ve çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Bezirgan Köyü Anıt Ağaç	Tabiat Varlığı
	Bezirgan Köyü, Odayanı Mevkii, 127 ada, 14 pareselde, 4 adet Çınar Ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (4 adet)
	Bezirgan Köyü, 10 adet çınar 1 adet meşe ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (11 adet)
KEMER	Çıralı	I-III.Derece Doğal Sit
	Çıralı, Yanartaş	I-II.Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Tekirova kumsalında bulunan günübirlik alan	II.Derece Doğal Sit
	Ulupınar, 287 parselde servi ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
KEPEZ	Düden Şelalesi ve Düden Çayı	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Vakıf Zeytinliği	I.Derece Doğal Sit
	Varsak, Karşıyaka Mh., Varsak Obruğu	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Ahatlı Mahallesi 1240 ve 1241 parsellerde bulunan Dokuma fabrikası idare binası, yemekhane ve depo yapıları ile Doğal Varlık alandaki ağaç dokusu	Endüstriyel ve Ticari Yapı (3 adet)
	Varsak, 1610 ada adanın güneyindeki sarnıç ile 2016 adanın doğusundaki Kararsak Mağarası	Anıt ve Abide Doğal Varlık
	Duacı Köyü, Başköy-Kolaklar Mah., Kocaçukur Mevkii ile çevresi Güverci (Yemişli) Mağarası	I.Derece Doğal Sit I.Derece Arkeolojik Sit
KONYALTI	Beldibi	I.Derece Arkeolojik -Doğal Sit II.Derece Doğal Sit
	Geyikbayırı, Trebenna antik kenti	I.Derece Arkeolojik -Doğal Sit
	Arapsuyu Olbia-Attalia yanındaki antik kalıntıların bulunduğu alan	I.Derece Doğal Sit
	Sarısu Deresi	I-II.Derece Doğal Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Sarısu-Beldibi Tüneli arası kıyı bandı	I-III.Derece Doğal Sit

Çizelge 80 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
KORKUTELİ	Merkezde bulunan asırlık ağaçlar ve sivil mimarlık örn.	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (8 adet) Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.)(4 adet)
	Yenicedere Boğazı	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
KUMLUCA	Beykonak Akmaz Deresi	I.Derece Doğal Sit
	Altınkaya Köyünde bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Alakır Çayı	I.Derece Doğal Sit
	Tekirova-Adrasan-Gelidonya Burnu Arası	I-II. Derece Doğal Sit
MANAVGAT	Köprüçay Havzası	I-III. Derece Arkeolojik-Doğal Sit I.Derece Doğal Sit
	Gebece Köyü, Simoluğu Mağarası	Tabiat Varlığı
	Köprüçayın Bucak Köy- DSİ Regülatörü arasında kalan I.Derece Doğal Sit kısmı ve Karakaya Mahallesindeki Garnizon yapısı kalıntıları	Kültür Varlığı (2 Adet)
	Sorgun Mevkiindeki ormanlık alan	I.Derece Doğal Sit
	Manavgat ilçesi Yalçıdibi Köyü sınırları içerisinde bulunan Büyükyalçı Tepe ve Akyar Tepe arasında Samanlık Deresi Çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Sorgun Kumul Alanı	I.Derece Doğal Sit
	Manavgat Şelalesi	Tabiat Varlığı
MURATPAŞA	Antalya Parkı-Konyaaltı-Lara Plajı içinde kalan falezler	I.Derece Doğal Sit
	Kaleiçi (71 adet anıtsal yapı, 56 adet kuyu 93 adet bahçe, 25 anıt ağaç, 473 adet sivil mimari örneği)	Kentsel-III. Derece Arkeolojik Sit Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (473 adet) Kültür Varlığı (127 adet) Korunacak Bahçe (93 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (25 adet)
	Zerdalilik Mah., 1385 Sokakta bulunan çınar ağacı	Anıt Ağaç
	Narenciye Araştırma Ensititüsü	I.Derece Doğal Sit
	Karaalioğlu (İnönü) Parkı	I-III. Derece Doğal Sit Koruma Alanı
	Tek ağaçlar	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)(33 adet)
	Ağaç toplulukları	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)(31 adet)
	Lara Kıyı Bandı	I.Derece Doğal Sit
	Lara Kumulları	II. Derece Doğal Sit
	Düden Çayı	I. Derece Doğal Sit

Çizelge 80 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
MURATPAŞA	100.Yıl Bulvarı Kadınyarı Deresi	I.Derece Doğal Sit
	Güzeloba, Yamansaz Bataklığı ve çevresi Kemerağzı	I.Derece Doğal Sit I. -III. Derece Arkeolojik Sit(2 adet) Etkileme Geçiş Alanı
	Sinan Mah., 19 Mayıs Cd., 3344 ada, 5 parselde bulunan ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	5543 ada, 1 parselde bulunan ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Değirmenönü Cad. üzerinde bulunan sivil mimarlık örnekleri ve ağaçlar	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (4 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)(5 adet)
	Konyaaltı Falezleri	I.Derece Doğal Sit
	Ermenek Mah., Gökalp Sokaktaki çınar ağacı grubu	Anıt Ağaç (5 adet)
	Atatürk Caddesi üzerinde bulunan ağaçlar	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)
	Meydan Kavağı Mh. Avni Tolunay Cd., 5891 ada, Çınar Sitesi Bahçesindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kırcami Mah. 740 ada 17 parseldeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kızıltoprak Mah. Şehit Ercan Cad. 931 sok. 10802 ada 4 parselde Zincirli Kuyu Camii bahçesindeki çınar ağacı ve kuyu	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) Kültür Varlığı
	Haşim İşcan Mah. 1254 ada 21 parselde Tugayoğlu Apartmanı bahçesindeki ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
SERİK	Büyükbelkıs Köyü, Aspendos Antik Kenti	I-III. Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Belek-Kumköy Mevkii, Deniz Kaplumbağaları üreme alanı	I.Derece Doğal Sit
	Akbaş Köyü, Gölçeler Mahallesinde bulunan mağara	I.Derece Doğal Sit
	Kozan Köyü, Uçan I ve Uçan II Şelaleleri	I.Derece Doğal Sit
	Hürriyet Caddesi ve Atatürk Caddesi üzerindeki çınar ağaçları	Tabiat varlığı (3 adet)
	Ahmediye Köyü mezarlığındaki meşe ağacı, Kirsetepedeki antik yerleşim alanı	Tabiat Varlığı Anıt Ağaç) I.Derece Arkeolojik Sit

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 81 – Antalya ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ANTALYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.585,84	0,76	29.142,49	1,42	30.984,26	1,54	34.237,19	1,70
2) Tarımsal Alanlar	522.531,11	25,54	512.884,91	25,07	513.580,35	25,49	511.410,65	25,38
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.501.988,06	73,41	1.497.248,69	73,17	1.463.581,38	72,63	1.461.617,92	72,53
4) Sulak Alanlar	2.015,41	0,10	1.995,23	0,10	1490,25	0,07	1.546,09	0,08
5) Su Yapıları	4.008,81	0,20	4.858,06	0,24	5575,19	0,28	6.393,55	0,32
TOPLAM	**2.046.129,23**	100,00	**2.046.129,38**	100,00	**2.015.211,43**	100,00	**2.015.205,4**	100,00

Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 7.maddesi uyarınca 15/04/2014 tarihinde, bu planın askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 23.03.2015 tarihinde, 23.03.2015 tarihinde onaylanmış planın askı sürecinde iletilen itirazlar değerlendirilerek 27.08.2015 tarihinde, plan değişikliği (Plan Paftası M24, Lejant Paftası, Plan Değişikliği Açıklama Raporu) 01.07.2016 tarihinde, plan değişikliği (L24 Plan Paftası, Plan Değişikliği Açıklama Raporu) 23.10.2017 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 82 – Antalya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	51	1	5	5	15	7	7	**91**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	4	0	0	1	1	6	**13**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 83 – Antalya ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Antalya ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	55	**60**
Çevre İzni Belgesi	4	55	**59**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	10	27	**37**
TOPLAM	**19**	**137**	**156**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 84 – Antalya ilinde 2017 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Antalya ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	40
Ani (plansız) denetimler	1.870
Genel toplam	**1.910**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	6	6.324,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	518	101.944,00

Çizelge 85 – Antalya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Antalya ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	9.486	254.875	458.775	1.463.993	905.699	298.849	1.070.082	**4.461.159**
Uygulanan Ceza Sayısı	9	5	8	4	33	15	8	**73**

Çevre Kanunu ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği kapsamında ÇED Olumlu / ÇED Gerekli Değildir kararı almadan faaliyete geçtiği tespit edilen maden, kimya ve sanayi sektöründe birer adet olmak üzere 3 adet işletmeye faaliyet durdurma cezası uygulanmıştır. Yönetmelik kapsamında karar alındıktan sonra faaliyet durdurma cezası kaldırılmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2017 yılı itibariyle Antalya ilinde 10 adet üst seviye ve 6 adet de alt seviye olmak üzere toplam 16 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

08. ARTVİN

1. Hava Kalitesi

İlde, Merkez ve Hopa ilçesinde olmak üzere iki tane Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. 2017 yılında Artvin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 86'da verilmektedir.

Çizelge 86 – Artvin ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

HOPA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			9	-					5	-				
Şubat			10	-					7	-				
Mart			16	-					10	-				
Nisan			15	-					11	-				
Mayıs			15	-					11	-				
Haziran			15	-					14	-				
Temmuz			18	-					12	-				
Ağustos			20	-					6	-				
Eylül			22	-					8	-				
Ekim			16	1					7	-				
Kasım			16	-					16	-				
Aralık			11	-					18	-				

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	13	-	25	-					12	-			52	-
Şubat	13	-	22	-					11	-			59	-
Mart	8	-	27	-					9	-			68	-
Nisan	4	-	20	-					6	-			83	-
Mayıs	2	-	18	-					4	-			62	-
Haziran	3	-	19	-					3	-			58	-
Temmuz	3	-	23	-					2	-			61	-
Ağustos	5	-	22	-					2	-			57	-
Eylül	5	-	28	1					3	-			60	-
Ekim	7	-	25	2					6	-			45	-
Kasım	17	-	31	-					12	-			35	-
Aralık	22	-	30	1					14	-			32	-

İlde bulunan Hava Kalitesi İzleme İstasyonlarında Kükürtdioksit (SO_2) ve Partikül Madde (PM_{10}) ölçümü yapılmaktadır. 2017 yılı içerisinde bu parametreler özellikle kış aylarında evsel ısınmaya bağlı olarak artmaktadır. İlde hava kirliliği en çok evsel ısınmadan kaynaklanmaktadır. İlin tamamına yakını ithal kömürleri kullanmaktadır.

İlde 6 adet (5 adet sabit, 1 adet mobil) istasyona emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. Bu istasyonlar Merkez, Hopa ve Arhavi İlçelerinde bulunmaktadır. İl Müdürlüğü Döner Sermayesince bu istasyonlara 2016 yılı içerisinde 17.480 adet pul ve 4.425 adet ruhsat satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel su temini için çekilen su, kaynak sularından, akarsulardan ve kuyu sularından elde edilmektedir. İlde kentsel su temini için çekilen su, kaynak sularından, akarsulardan ve kuyu sularından elde edilmektedir. TÜİK verilerine göre içme ve kullanma suyu şebekesi için toplam çekilen su miktarı 9.477.000 m^3/yıl (yerüstü: akarsu 5.251.000 m^3/yıl, yeraltı: Kaynak 2.740.000 m^3/yıl, kuyu: 1.487.000 m^3/yıl) 'dır. Toplam dağıtılan su miktarı ise 4.281.804 m^3/yıl'dır.

İlde 9 adet belediye bulunmakta ve tüm belediyelerde içme suyu şebekesi bulunmaktadır. 2016 yılında ilde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 95.124'tür. 2016 yılında ilde içme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen Belediye sayısı 2, içme suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus ise 25.807'dir.

Belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yeraltı suyu miktarı 2016 yılı için 4.634.000 m^3/yıl'dır. Yeraltı ve yüzeysel sular için arıtma tesisi mevcut olup fiziksel arıtma yapılmaktadır. Arıtma kapasitesi 9.275.000 m^3/yıl olup 2016 yılı içerisinde 1.442.000 m^3/yıl su arıtılmıştır.

2016 yılı TÜİK verilerine göre Kentsel kanalizasyon sistemi ile hizmet verilen belediye sayısı 8, hizmet alan nüfus sayısı ise 95.124 kişidir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen Belediye nüfusunun toplam Belediye nüfusuna oranı %91, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen Belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı %57'dir.

Artvin'in merkez ve ilçe belediyelerinin hepsinde kentsel kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Ancak hiçbir belediyede atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte belediyelerde AAT yapımı ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İlin yer şekillerinden ötürü su akış hızı fazla bununla beraber enerji potansiyeli de fazladır. Çoruh nehri üzerinde kurulu halde 6 adet baraj bulunmakta ve enerji üretmektedir. İlde içme ve kullanma suyu olarak akarsular, kaynak ve kuyu suyu kullanılmaktadır. Endüstriyel kullanımlarda ise derelerden su çekilmektedir.

Çizelge 87 – Artvin ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Artvin		X						
İlçeler	Arhavi		X						
	Hopa		X						
	Kemalpaşa		X						

İli sınırları içerisinde Organize Sanayi Bölgeleri bulunmamakla birlikte Arhavi, Hopa, Borçka ve Artvin'de olmak üzere 4 tane küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Bunlarda ise toplu AAT bulunmamaktadır. Bazı sanayilerin, işletmelerin kendilerine ait atıksu arıtma sistemleri bulunmaktadır.

İlde akarsular üzerinde ve Borçka Baraj gölü üzerinde balık çiftlikleri bulunmaktadır. Borçka Baraj Gölünde ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Dereler üzerinde havuz şeklinde tesisler bulunmaktadır.

İlde, kurulu, inşaat aşamasında olan veya proje aşamasında olan birçok HES projesi bulunmaktadır. 27 adet işletmede HES bulunmaktadır.

3. Atık

İlde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Merkez ve İlçe belediyeler katı atıklarını şehir dışında vahşi olarak depolamaktadır. Katı atık problemini çözmek için Artvin ili Merkez ve ilçe belediyeleri ÇOKAB'a (Çoruh Kalkınma Birliği) üye olmuştur. ÇOKAB'ın Erzurum İli, Oltu İlçesinde yapmayı planladığı katı atık bertaraf tesisi hizmete girdiğinde tüm katı atıklar buraya gönderilecektir. Söz konusu tesisin ÇED Süreci Erzurum Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün yürütülmüş ve ÇED Gereklidir Kararı verilmiştir. Bu kararın ardından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ÇED, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü tarafından ÇED süreci yürütülmeye başlanmıştır.

Proje ile ilgili sunulan Çevresel Etki Değerlendirmesi raporu Bakanlığımızca incelenerek değerlendirilmiş ve 24.04.2017 tarihli ve 4599 sayılı Karar ile "ÇED Olumlu Kararı" verilmiştir. Fakat "ÇED Olumlu Kararı" na karşı açılan dava süreci devam etmekte olduğundan proje henüz hayata geçirilememiştir

2016 yılı TÜİK verilerine göre Artvin ilinde kişi başına düşen ortalama atık miktarı 1,13 kg/kişi.gün; toplanan belediye atık miktarı ise 43.184 bin.ton/yıl olarak belirlenmiştir.

Çizelge 88 – Artvin ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Artvin ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" çerçevesinde ilde toplanan atık madeni yağlar geçici olarak depolandıktan sonra il dışında bulunan lisanslı firmalara verilmektedir. 2017 yılında 87.178 ton atık motor yağı ve 89.215 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır.

Artvin ilinde oluşan bitkisel atık yağlar "Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" hükümlerine göre geçici olarak depolandıktan sonra il dışında bulunan lisanslı firmalara verilmektedir. 2017 yılında 3.375 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Atık aküler firmalarca kendi geçici depolama sahalarında depolandıktan sonra il dışında bulunan lisanslı firmalara gönderilmektedir. İlde 2017 de toplanan akü miktarı 7.455 kg dır.

Artvin ilinde oluşan tıbbi atıklar Trabzon ilinde bulunan lisanslı bir firma tarafından toplanıp bertaraf edilmektedir. Artvin'de 2017 yılında 113.176 ton tıbbi atık toplanmıştır.

İlde bulunan Eti Bakır A.Ş. Murgul İşletmesi'nde 2017 yılında 3.394.332 ton cevher zenginleştirme tesisi atığı oluşmuştur. Bu atık tesiste depolanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Artvin ili dik yamaçlı uzun vadileri, yüksek dağları, doğal ormanları, yaylaları, fauna ve flora zenginliğiyle dikkat çekmektedir. Artvin ormanları; ladin, göknar, sarıçam, kayın, meşe, gürgen, kızılağaç, ıhlamur, kestane, akağaç, dişbudak, kayacık, fıstıkçamı, karaağaç, huş, ardıç, şimşir, sandal, taksus (porsuk), orman gülü gibi türlerle kaplıdır. Artvinde birçok su kaynağı olmasına rağmen sulak alan tanımına giren su kaynağı bulunmamaktadır.

Çizelge 89 – Artvin ilinde bulunan milli parklar, tabiat parkı, doğal sit, tabiat parkı ve anıt ağaçları

Hatila Vadisi Milli Parkı		
Coğrafik Konum	:	41°03'00"/41°14'00" Kuzey enlemleri ve 41°31'30"/41°47'00" Doğu Boylamları
Alanı	:	17.104,0 ha
Yasal Konumu	:	31 Ağustos 1994 tarih ve 22037 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 94/5841 Sayılı Kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa göre "Milli Park" olarak ilan edilmiştir.
Ulaşım	:	Alanın şehir merkezine uzaklığı 10 km'dir. Yol stabilizedir.
Flora ve Fauna	:	Sahada relik ve endemik karakterdeki bitki örtüsü, ilginç jeolojik ve jeomorfolojik yapısı, eşsiz peyzaj güzellikleri, zengin faunası ve rekreasyonel potansiyeli mevcuttur. Sahada 530 çeşit bitki türü mevcuttur. Bunlardan 85 adedi relik-endemik türdür. Bitki türlerinden 50 civarındaki türler ilaç sanayinde kullanılan bitkilerdir. Sahada bulunan bitki türlerinden bazıları, ağaç olarak; Ladin, Göknar, Sarıçam, Kayın, Gürgen, Kızılağaç, Meşe, Alıç, Karaağaç, Akçaağaç, Kavak, Kestane, Porsuk ve Ihlamur, ağaççık olarak; Orman Gülü, Fındık, Şimşir, Kara Yemiş, Üvez, Çalı olarak; Yaban Gülü, Böğürtlen, Ayı Üzümü, Otsu bitkiler olarak; Çoban Püskülü, Çilek, Eğrelti Otu, Kekik, Mürver ve ısırgan türleri bulunmaktadır. Hayvan türleri olarak; memeli hayvanlardan; Dağ Keçisi, Sincap, Sansar, Ayı, Domuz, Kurt, Tilki, Tavşan, Çakal, Ceylan, kuş türlerinden; Keklik, Seçe, Ağaçkakan, Karatavuk, Atmaca, Bıldırcın, Doğan, balık türlerinden; Alabalık, sürüngenlerden; Kertenkele, yılın ve Kaplumbağa türleri bulunmaktadır. Ladin ağaçlarına zarar veren kabuk böcekleri ile ilgili sorunlarla biyolojik mücadele devam etmekte, ayrıca alan ile ilgili master planı yapılmadığı için çeşitli sorunlar yaşanmaktadır.

Çizelge 89 – Artvin ilinde bulunan milli parklar, tabiat parkı, doğal sit, tabiat parkı ve anıt ağaçları (devam)

Karagöl-Sahara Milli Parkı	
Coğrafik Konum	41°11'00"/42°20'00" Kuzey enlemleri 42°25'00"/42°30'00" Doğu boylamları
Alanı	3.304,00 ha (33,04 km^2)
Yasal Konumu	31 Ağustos 1994 tarih ve 22037 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 94/5841 Sayılı Kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa göre "Milli Park" olarak ilan edilmiştir.
Ulaşım	Şavşat'a Sahara bölümü 8 km, Karagöl bölümü 19 km dir. Artvin'e 80 km, Ardahan'a 45 km'dir
Flora ve Fauna	Ender manzara güzellikleri, kültürel, rekreaksyonel ve turistik potansiyeli olan sahada bitki türlerinden; Ağaç olarak; Ladin sarıçam, Ahlat, Ağaççık olarak; Orman gülü, Kızılcık, Fındık, Çalı olarak; Orman Çileği, Böğürtlen ve Otsu Bitkiler olarakta; Eğrelti ve Çayır otları bulunmaktadır. Hayvan Türlerinden; Memeli Hayvanlardan; Ayı, Kurt, Tavşan, Domuz, Porsuk, Tilki, Sincap, Vaşak, Kuşlardan; Keklik, Doğan, Yabani Güvercin, Karga, Saksağan, Sığırcık, Alakarga, Balıklardan; Alabalık ve Sazan, Sürüngenlerden ise Yılan, Kertenkele ve Kaplumbağa bulunmaktadır.

Borçka Karagöl Tabiat Parkı	
Coğrafik Konum	41º 52' 30" Kuzey enlemleri ve 41º 52' 40" doğu boylamları
Alanı	368 ha (3,68 m^2), su yüzeyi alanı 0,4 km^2, kara yüzeyi alanı 3,28 km^2
Yasal Konumu	Artvin ili Borçka ilçesi sınırları dahilinde bulunan 368 ha'lık bölüm Bakanlık Makamının 14/08/2002 tarih ve 438 sayılı Olur'ları ile Borçka-Karagöl Tabiat Parkı olarak koruma altına alınmıştır.

	SİT ALANININ ADI	İLÇE/BELDE KÖY/MAH	TÜRÜ	KARAR TARİHİ
1	ARDANUÇ	Cehennem Vadi ve Kanyonu (Adakale Mah.)	I. ve III. Derece Doğal Sit I. Derece Arkeolojik Sit	26.06.2002 tarih ve 4493 sayılı karar
2	ŞAVŞAT	Meydancık Beldesi Papart Vadisi, Göknar ve Mereta Derelerinin Bulunduğu Alan	I. ve III. Derece Doğal Sit	04.08.2010 tarih ve 2853 sayılı karar
3	YUSUFELİ	Altıparmak (Barhal) Çayı Vadisi	Nitelikli Doğal Koruma ve Sürdürülebilir Koruma Kontrolü	16.01.2013 tarih 127 sayılı karar
4	YUSUFELİ	İşhan Köyü Güllütepe (Avres) Mahallesi	Anıt Ağaç (Ceviz)	14.12.1999 tarih saylı ve 3668 sayılı karar

İklimsel koşulları ve sahip olduğu jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilik, doğa koruma açısından olağanüstü öneme sahip bir bitki örtüsünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Floristik açıdan zengin olan Artvin ilinde uluslararası sözleşmelere göre risk altında olan ve korunması gereken çok sayıda bitki türü ve habitatları mevcuttur.

Kelebekler: Artvin, 210'a yakın türü ile (Türkiye'de yaşayan kelebeklerin yaklaşık yüzde 60'ı) kelebek çeşitliliği açısından Türkiye'nin en zengin illerinden biridir. Artvin'i kelebek faunası açısından önemli kılan en büyük özellik, 1998'de yayımlanan Avrupa Kelebeklerinin Kırmızı Kitabı'na göre Avrupa'da nesli ciddi olarak tükenme tehlikesi altında olan en az bir düzine türün bu ilde yaşıyor olmaları gerçeğidir. Adı geçen türler arasında en iyi bilinen kelebeklerden Apollo (Parnassius apollo), Büyük Korubeni (Glaucopsyche arion), Orman Güzelesmeri (Erebia medusa) ve Nazuğum (Euphydryas aurina) dışında Sarı Ayaklı Nimfalis (Nymphalis xanthomelas), Çokgözlü Poseydon (Polyommatus poseidon), Beşparmakotu Zıpzıpı (Pyrgus cirsii) ve Turuncu Süslü Doğu Kelebeği (Anthocharis damone) gibi ender görülen türler, Himalaya Mavi Kelebeği (Pseudophilotes vicrama), Bavius (Pseudophilotes bavius), Karagözlü Mavi Kelebek (Glaucopsyche alexis), Esmer Korubeni (Glaucopsyche nausithous) gibi mavi kelebekler bulunur. Bu türlerin bazılarının nesli birçok Avrupa ülkesinde tükenmiştir ya da tükenme eşiğindedir. Türkiye'nin endemik türlerinden Merhaba Çokgözlü (Polyommatus merhaba)

Çoruh Vadisi'nde, Hopfer'in Çokgözlüsü (Polyommatus hoppferi) ilin güney yarısında, Çokgözlü Türk Mavisi (Polyommatus turcicus) Kaçkarlar'ın eteklerindeki yüksek çayırlarda, Çokgözlü Büyük Turan Mavisi (Polyommatus aedon) ise ilin güneybatı bölgesinde, özellikle Yusufeli ilçesinde, kolaylıkla görülebilecek türler arasındadır

2017 yılı sonu itibariyle Artvin ili sınırları içerisinde üç adet milli park (Hatila Vadisi MP, Karagöl-Sahara MP ve Kaçkar Dağları MP'nın Yusufeli bölümü); iki adet tabiat parkı (Borçka Karagöl TP, Altıparmak TP); iki adet tabiatı koruma alanı (Hopa Çamburnu TKA, Macahel Gorgit-Efeler TKA); iki adet tabiat anıtı (Kamilet Doğu Kayını Tabiat Anıtı, Melodere Doğu Ladini Tabiat Anıtı); bir adet yaban hayatı koruma sahası (Çoruh Vadisi YHKS) bulunmaktadır.

Kaçkar Dağları Milli Parkı – Yusufeli Bölümü: Kaçkar Dağları Milli Parkı 51.550 hektar alanı kaplamaktadır. Milli Parkın büyük bir bölümü Rize ili Çamlıhemşin İlçesi ve bir kısmı da Artvin İli Yusufeli ilçesi sınırları dâhilinde kalmaktadır. Kaçkar Dağlarında oldukça fazla (100 adet) buzul gölleri bulunmaktadır. Ayrıca bitki ve yaban hayvan türlerinden oldukça zengin bir yapıya sahiptir.

Altıparmak Tabiat Parkı: Kaçkar dağlarının güney yamaçlarından doğar, yaklaşık 40 kilometrelik bir mesafe kat ettikten sonra Yusufeli'nin 2 km güneyinde Çoruh nehrine karışır. Altıparmak çayı, kano ve nehir kayağı için elverişli olup yüksek dağlarla çevrili son derece güzel ve etkileyici bir vadi içinden akmaktadır. Dağlardaki karların bütün yaz boyunca erimesi nedeniyle Eylül ayına kadar suyun debisi yüksektir. Vadi, yaban hayatı açısından da çok zengin bir güzelliğe sahiptir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 90 – Artvin ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ARTVİN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**
1) Yapay Alanlar	2.180,81	0,29	2.576,44	0,34	2.378,61	0,32	2.583,96	0,35
2) Tarımsal Alanlar	91.692,38	12,27	91.551,86	12,25	92.215,21	12,46	92.008,59	12,43
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	650.463,08	87,04	650.232,45	87,01	642.944,22	86,89	642.384,81	86,82
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.977,20	0,40	2.952,57	0,40	2.389,35	0,32	2.950,03	0,40
TOPLAM	**747.313,47**	100,00	**747.313,32**	100,00	**739.927,39**	100,00	**739.927,39**	100,00

Artvin iline ait 1/25.000 ölçeğinde Çevre Düzeni Planı bulunmamakta olup Ordu, Trabzon, Rize, Giresun, Gümüşhane, Artvin illeri için hazırlanmış bölgesel 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (ÇDP) kullanılmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 91 – Artvin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Artvin ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	11	1	3	4	0	1	1	**21**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	1	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 92 – Artvin ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Artvin ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	6	**6**
Çevre İzni Belgesi	0	6	**6**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**12**	**12**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 93– Artvin ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Artvin ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	110
Genel toplam	**115**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	29	0,00

Çizelge 94 – Artvin ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Artvin ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	203.900	0	2.030	0	50.972	325.688	42455	**676.020**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	5	0	10	0	2	15	5	**38**

İlde, SEVESO Bildirim Sistemine (BEKRA) giriş yapan 1 adet üst seviyeli kuruluş yer almakta olup Bakanlıkça onaylanmış Acil Durum Planları bulunmaktadır.

09. AYDIN

1. Hava Kalitesi

Aydın ilinde 2017 yılında konutlarda 34.244.184, sanayide 32.915.266 Sm^3 doğal gaz kullanılmıştır. Aydın ilinde merkezde yer alan Efeler ilçesi Semt Pazar Yerinde 1 adet Hava Kalitesi İzleme İstasyonu bulunmaktadır. 1 tanesi trafik istasyonu olmak üzere 6 adet daha hava kalitesi izleme stasyonu fiziksel olarak kurulmuş, cihazlar yerleştirilmiş olup, yazılım çalışmaları devam etmektedir. 2017 yılında Aydın ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 95'de verilmektedir.

Çizelge 95 – Aydın ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	14	0	60	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	0	57	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	23	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	0	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	23	0	57	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	25	0	42	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

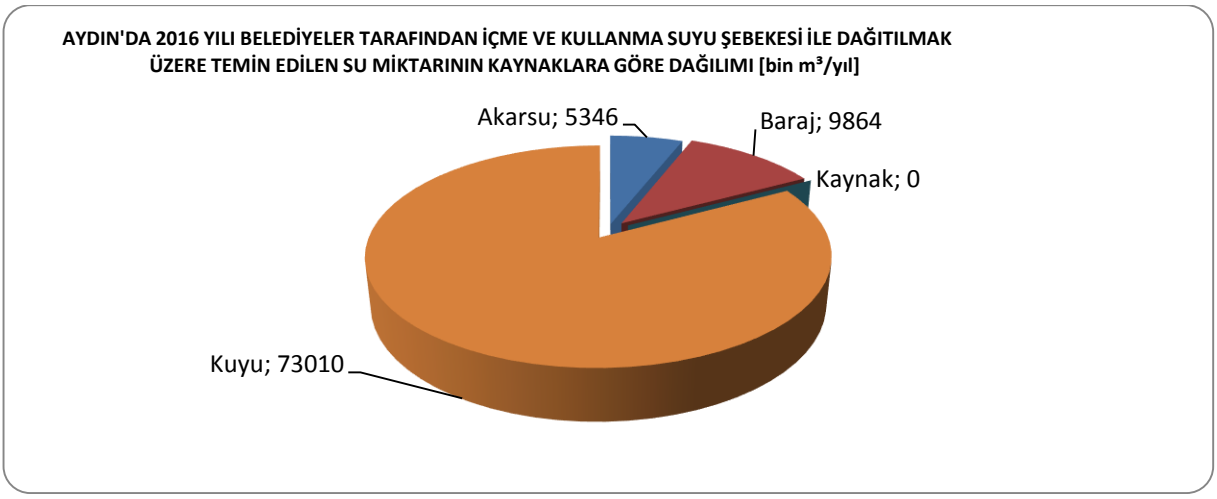
2016-2017 kış sezonunda kirlilik parametrelerinde önemli azalma saptanmıştır. Bunun sebebi ısınma amaçlı olarak doğalgazın yaygınlaşması, yapılan etkin denetimler ile Mahalli Çevre Kurulunda alınan kararların uygulanmasıdır.

2017 yılı itibariyle Aydın ilinde toplam 18 adet istasyon için egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi düzenlenmiş, egzoz gazı emisyon ölçümlerinde toplam 122.047 adet ölçüm pulu verilmiştir.

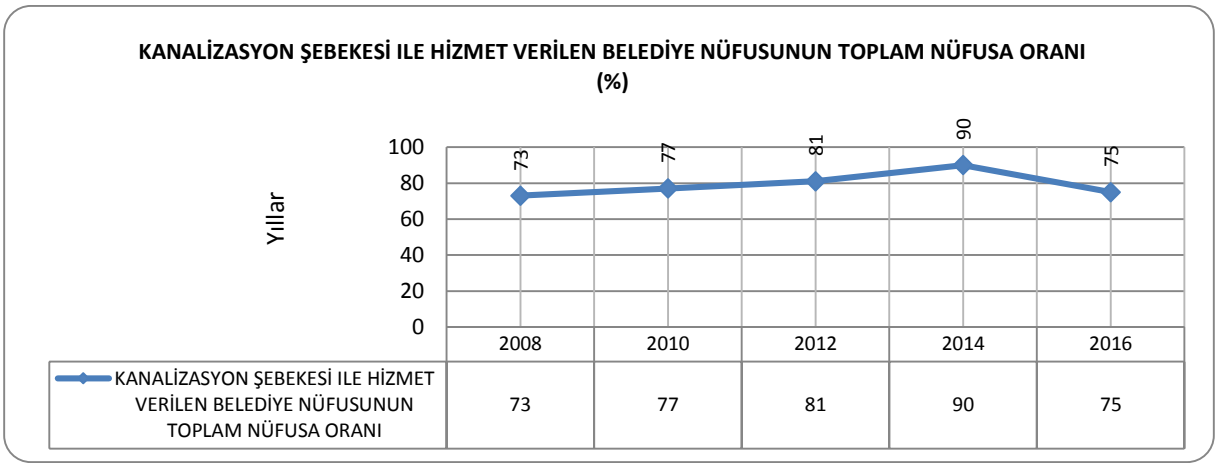
2. Su ve Atık Su Yönetimi

2017 yılında Aydın ilinde içme ve kullanma suyu İkizdere Barajından (9.660.363 m^3/yıl), Tabakhane Deresinden (5.432.680 m^3/yıl) ve yeraltı suyu kaynaklarından (2.461.488 m^3/yıl) sağlanmıştır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2017). Efeler ilçesi için kullanılmakta olan yüzeysel su kaynaklarının arıtılmasında kullanılmak üzere 1 adet içme suyu arıtma tesisi mevcuttur. 1993 yılında devreye alınan içme suyu arıtma tesisinin kapasitesi 500 lt/sn'dir. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen 17 belediye mevcuttur.

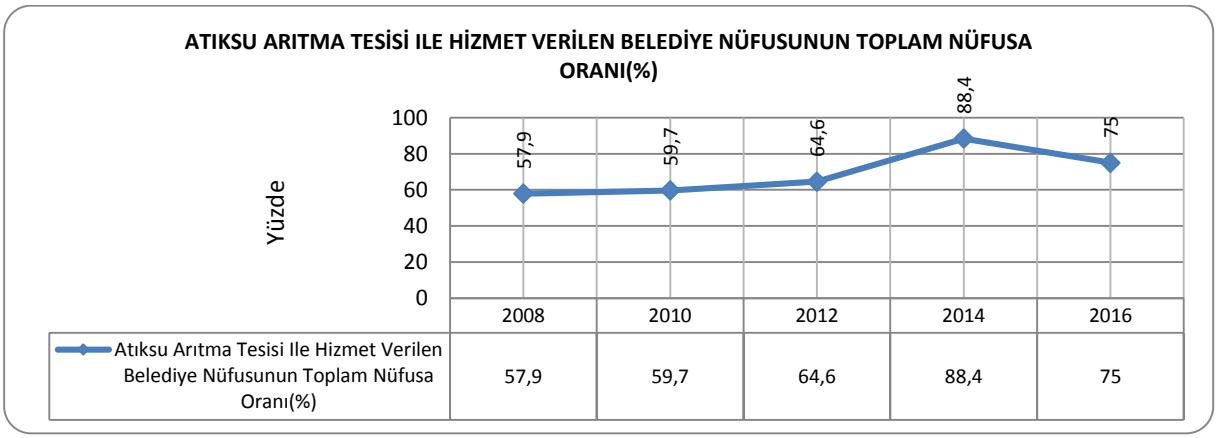
Aydın ilinde TUİK 2016 verilerine göre 18 Belediye tarafından 801.195 kişiye kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilmektedir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen Belediye Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı 2016 yılında % 75'dir. İlde TUİK 2016 verilerine göre Atıksu Arıtma Tesisi Ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı 2016 yılında % 75'dir. 2016 yılı itibariyle Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı 12 dir. Atıksu arıtma tesislerinde 71.646 bin m^3/yıl atıksu arıtılmaktadır.

Grafik 6 – Aydın ilinde 2016 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (TÜİK, 2017)

Grafik 7 – Aydın ilinde yıllara göre kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (TÜİK, 2018)

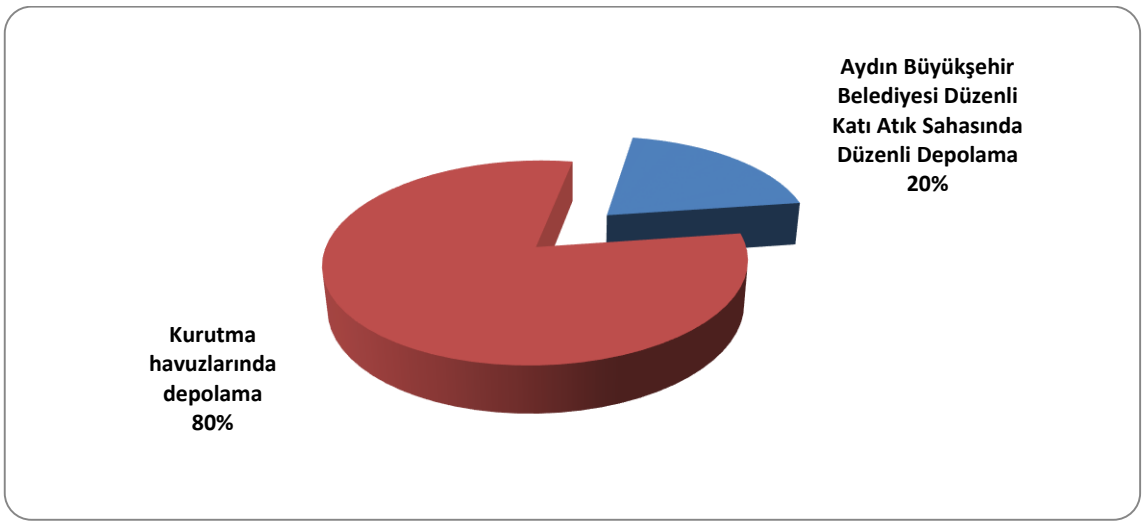
Grafik 8 – Aydın ilinde yıllara göre atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (TÜİK, 2018)

Çizelge 96 – Aydın ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
			Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bozdoğan	Eymir Mahallesi AAT	X			Fiziksel Biyolojik	100	0,001	1.000	10
		Toki Konutları AAT					180	0,0017	1.500	
		Bozdoğan Genel AAT					1.200	0,0139	7.500	
		Yazıkent AAT					190	0,0017	2.000	
İlçeler	Buharkent	Buharkent Savcıllı AAT	X			Fiziksel Biyolojik	250	0,0023	1.250	5
	Çine	Çine AAT	X			İleri	3.000	0,030	20.000	60
		Akçaova AAT	X			Doğal	250		2.600	
	Didim	Didim AAT	X			Fiziksel Biyolojik	50.000	0,53	300.000	
		Akbük AAT					500	0,028	2.500	
	Efeler	Doğu AAT	X			Fiziksel Biyolojik	53.531	0,34	176.000	500
		Dalama AAT	X			Doğal	300	0.0033	1.750	
		Umurlu AAT		X		Fiziksel Biyolojik	2.400			
		Aydın Otogar	X			Fiziksel Biyolojik	300	0,0023	1.500	20
	Germencik	Germencik AAT		X		Fiziksel Biyolojik	5.000			
	İncirliova	İncirliova AAT		X		Fiziksel Biyolojik	3.000			
	Karacasu	Karacasu AAT	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,081	5.000	
		Ataeymir AAT	X			Doğal	150	0,0015	1.200	
		Yenice AAT	X			Doğal	200	0,0017	1.100	
	Karpuzlu	Karpuzlu AAT	X			Fiziksel Biyolojik	200	0,0023	1.500	
	Koçarlı	Bıyıklı AAT				Fiziksel Biyolojik	160	0,001	1.200	
	Köşk	Başçayır AAT		X		Fiziksel Biyolojik	150	0,001	1.600	
		Çiftlik AAT				Fiziksel Biyolojik	150	0,001	1.500	
	Kuşadası	Kuşadası AAT		X		Fiziksel Biyolojik	89.794			
		Yeniköy AAT	X			Fiziksel Biyolojik	112	0,0012	750	

Çizelge 96 – Aydın ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
			Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Kuyucak	Kuyucak AAT	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,012	7.000	
		Başaran AAT	X			Doğal	250	0,0023	1.400	
		Horsunlu AAT		X		Doğal	750			
		Kurtuluş AAT		X		Doğal	275		1.600	
		Pamukören AAT	X			Doğal	530	0,005	3.000	
		Yamalak AAT	X			Doğal	275	0,0028	1.900	
	Nazilli	Nazilli AAT	X			Fiziksel Biyolojik	27.000	0,27	110.000	
		Dallıca	X			Doğal	250		2.400	
		İsabeyli AAT	X			Fiziksel Biyolojik	750	0,0075	4.900	
		Sevindikli AAT	X			Fiziksel Biyolojik	95	0,00085	460	
	Söke	Söke AAT	X			Fiziksel Biyolojik	19.000	0,127	70.000	
	Sultanhisar	Sultanhisar AAT	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,011	6.000	
		Atça Hancıoğlu AAT	X			Fiziksel Biyolojik	600	0,0054	3.000	
		Atça Akmusluk AAT	X			Fiziksel Biyolojik	600	0,0055	3.000	
	Yenipazar	Yenipazar AAT	X			Fiziksel Biyolojik	900	0,007	6.000	

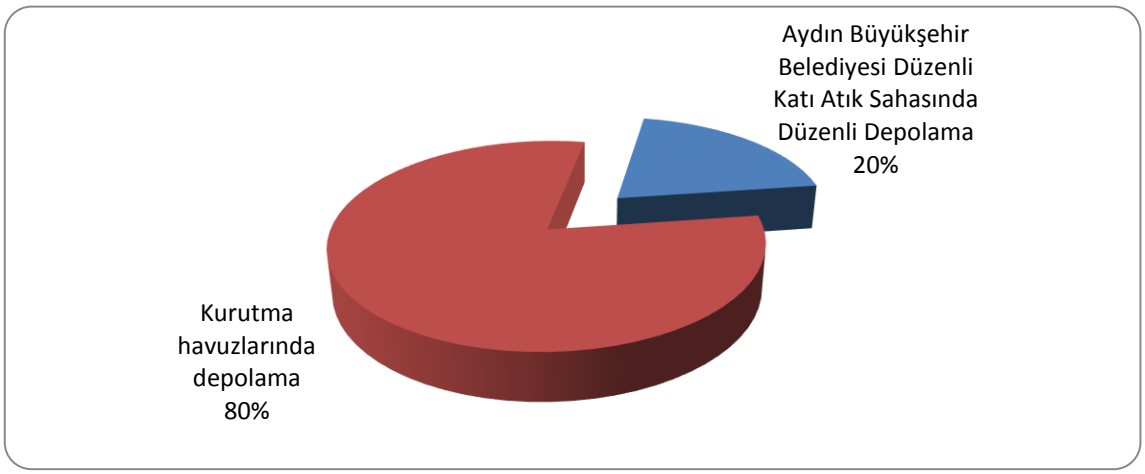
Grafik 9 - Aydın ilinde 2017 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (Aydın ÇŞİM, 2017)

Aydın Büyükşehir Belediyesi ASKİ Genel Müdürlüğüne bağlı Atıksu Arıtma Tesislerinden çıkan arıtma çamurları kurutma yataklarında kurutulduktan sonra oluşan çamurun %20 si Aydın Büyükşehir Belediyesi Düzenli Katı Atık Sahasında bertaraf edilmekte kalan kısımda kurutma havuzlarında depolanmaktadır.

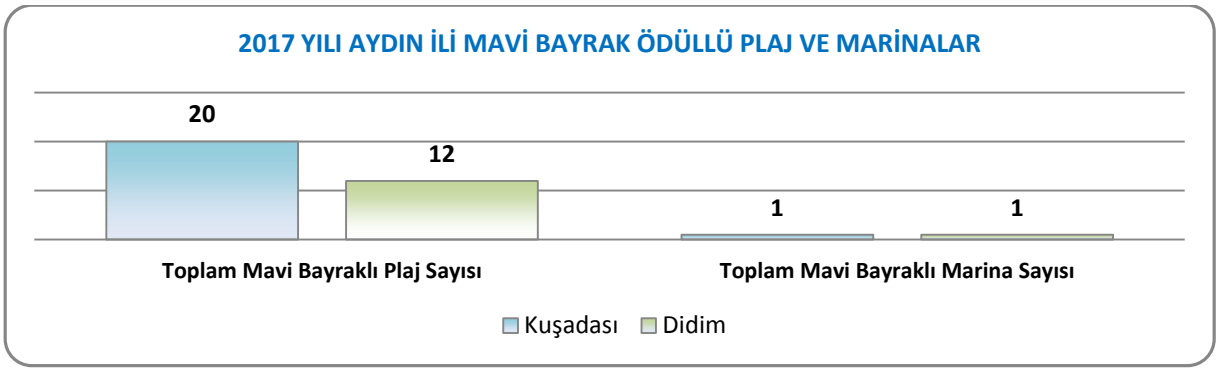
Çizelge 97 – Aydın ilindeki OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, OSB Bilgi Sitesi, https://osbbs.sanayi.gov.tr/, 2015)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Açıklamalar
AYDIN	Var	2.500	Fiziksel Biyolojik Kimyasal	0,063	Veriler ölçüm ve analizleri göstermektedir
AYDIN	Proje aşamasında	9.000 ton/gün	Fiziksel Biyolojik Kimyasal	46	Söz konusu AAT proje aşamasında olup veriler hesaplamaya dayalıdır
ASTİM	Var	1.750	Fiziksel Biyolojik Kimyasal		
NAZİLLİ	Yok	-	-	-	Nazilli Belediyesi ve OSB Yönetimi arasında yapılan protokol ve meclis kararı doğrultusunda Aydın Büyükşehir Belediyesi'ne ait AAT'ye verilmektedir.
ORTAKLAR	Var	2000	Fiziksel Biyolojik Kimyasal		
ÇİNE	Proje aşamasında	400			Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi 1. Kademesinin Kapasite değeri verilmiştir
SÖKE	Yok	-	-	-	Fosseptiklerde biriktirilen atıksular Söke Belediye Başkanlığına ait vidanjörler ile çektirilerek Aydın Büyükşehir Belediye Başkanlığı Söke Atıksu Arıtma Tesisine gönderilmektedir.
BUHARKENT	Yok	-	-	-	Faaliyette herhangi bir tesis yok.

2017 yılı itibariyle Aydın ilinin kıyısı bulunduğu denizlerden, Kuşadası ve Didim ilçelerinden, kirlilik ölçüm araştırması çerçevesinde, 28 adet mavi bayrak, 41 âdeti deniz suyu noktası olmak üzere 69 noktadan 759 adet numune alınmış olup, bunların sonuçlarının 675 adeti iyi kalite, 84 adeti ise orta kalite sonuç olarak değerlendirilmiştir. İlde kötü kalite numune sonucu mevcut değildir.

Grafik 10 - Aydın ilinde 2017 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (Aydın ÇŞİM, 2017)

Grafik 11 - Aydın ilinde bulunan mavi bayraklı marinalar

Aydın ili Didim İlçesi Akköy Taşburun Balıkçı Barınağı açıklarında 1 nolu potansiyel alanda 11 adet deniz balığı yetiştiriciliği işletmesi mevcuttur. Bu işletmelerin toplam kapasitesi 22.000 ton/yıl dır. Genel olarak çipura ve levrek balığı yoğun olmakla birlikte fangri, mercan, sinagrit, sarıağız, çinekop, karagöz, sivriburun ve sargos balıkları yetiştirilmektedir.

3. Atık

Aydın ilinde Aydın, Didim ve Kuşadası Belediye'lerinde faaliyet göstermekte olan toplam 3 adet düzenli katı atık depolama tesisi mevcuttur. 2017 yılı boyunca bertaraf tesislerinde depolanan atık miktarları 306.904,3 ton'dur.

Çizelge 98– Aydın ilinde bulunan düzenli katı atık depolama tesislerinde bertaraf edilen atık miktarı (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2016)

	TOPLANAN ATIK MİKTARI (ton)
MERKEZ	147.877
KUŞADASI	115.505
DİDİM	43.521
TOPLAM	**306.904**

Merkez (Efeler) Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde 80 m^3/gün kapasiteli sızıntı suyu arıtma tesisi kurulum aşamasında olup, geri devir yapılmaktadır. Kuşadası Katı Atık Düzenli Depolama Tesislerinde 80 m^3/gün kapasiteli sızıntı suyu arıtma tesisleri yeniden kurularak, sistemin çalışması başlatılmıştır. Didim Katı Atık Düzenli Depolama Tesislerinde 30 m^3/gün kapasiteli sızıntı suyu arıtma tesisleri yeniden kurularak, sistemin çalışması başlatılmıştır. Aydın Büyükşehir Belediyesi tarafından iki adet aktarma istasyonu inşa edilmiş olup faaliyettedir. Mahalli Çevre Kurul Kararı ile belirlenen iki ilçede daha yapılacak olan aktarma istasyonları ile ilçelerden katı atıklar toplanarak en yakın düzenli depolama tesisine gönderilecektir. Kullanıma kapatılan vahşi depo sahaları rehabilite edilecektir.

Aydın il sınırları içerisinde 2017 yılında 37 adet araca 1 yıllık ve Araç Takip Sistemi taktıran 68 adet araca da 2 yıllık olmak üzere toplam 105 adet hafriyat toprağı inşaat/yıkıntı atığı taşıma izin belgesi düzenlenmiştir. Aydın il sınırları içerisinde 2017 yılında 230.353,02 m^3 toprak için rehabilitasyon geri kullanım izni, yaklaşık 54.924,35 m^3 toprak için de 14 alana geçici biriktirme izni verilmiştir.

Aydın ilinde 2017 yılı itibariyle kayıt altına alınmış toplam 233 adet piyasaya süren, 11 adet ambalaj üreticisi, 10 adet tedarikçi, 17 adet toplama ayırma tesisi, 10 adet geri kazanım tesisi bulunmaktadır. İlde 12 adet Belediyenin Ambalaj Atığı Yönetim planı onaylanmış olup geri kalan 5 Belediye için çalışmalar devam etmektedir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Aydın ilinde 2017'de 5.302,95 ton tehlikeli atık toplanmış, bu atığın 3.464,15 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 1.566,02 tonu bertaraf edilmiş, 248,34 tonu tesis içinde stokta beklemekte, 24,45 tonu da da ihraç edilmiştir.

Çizelge 99 – Aydın ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Aydın ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	3
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	27
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Atık Yönetim Uygulaması 2017 verilerine göre 632 ton atık endüstriyel yağ, 116 ton atık motor yağı toplanmış, Aydın ilinde 2017 yılında atık madeni yağın 730,3 tonu geri kazanılmış, 2,96 tonu bertaraf edilmiş, 24,5 tonu ihraç edilmiş ve 17,2 tonu da stokta beklemektedir.

2017 yılında Aydın ilinde 47,59 ton atık akümülatör, 273 kg atık pil, 137.532 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. 56.001 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 14.816 ton ömrünü tamamlamış lastik de çimento fabrikasında yakılarak bertaraf edilmiştir.

2017 yılında Aydın ilinde 1.489,223 ton tıbbi atık toplanarak Aydın Belediyesi'nin ilde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı: Türkiye'nin ve dünyanın en benzersiz doğal alanlarından birisi olan Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Millî Parkı 27.675 hektarlık bir alana sahiptir. Bu alanın 10.985 hektarı 19.05.1966 yılında Millî Park ilan edilen Dilek Yarımadasına, 16.690 hektarı 1994 yılında Milli Park ilan edilen Büyük Menderes Deltasına aittir. Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, dünyada bir örneği daha olmayan; bir yanda Akdeniz'den Kafkasya'ya kadar kıyılarda yayılım gösteren neredeyse tüm bitkilerin doğal olarak bir arada görüldüğü botanik bahçesi; yırtıcı kuşları ve vahşi hayvanlarıyla bir dağlık arazi ve onu çevreleyen sualtı zenginlikleri, diğer yanda da yüzlerce kuş türünü barındıran, zengin balık çeşitleriyle bir delta ve bütün bunları çevreleyen tarihi ve kültürel zenginliklere sahiptir Milli Parkın Dilek Yarımadası–Büyük Menderes Deltası Milli Park florasında 95 familyaya ait; tür, alttür ve varyete düzeyinde 804 adet bitki belirlenmiştir. Bu bitkilerden 6 adedi dünyada sadece burada görülen (endemik) türlerdir. Bunlarla birlikte Türkiye için endemik olan 31 adet bitki türü vardır. Yarımadada kaydedilen diğer veriler şunlardır; 28 tür memeli, 42 tür sürüngen, 45 tür deniz canlısı mevcuttur. Dünyanın en nadir 10 deniz memelisinden biri olan Akdeniz foku (Monachus monachus)'da yarımada kıyılarında görülebilir.

Tavşanburnu Tabiat Parkı: Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü iptal edilerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 3. maddesine göre Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 15,87 ha alana sahiptir. Saha üzerinde seyrek ve doğal Ardıç ağaçları bulunurken, sonradan yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile sahaya gruplar halinde Fıstık Çamı, Okaliptus, Kıbrıs Akasyası, tek fertler halinde ise Demir Ağacı, Katalpa, Dişbudak gibi türler getirilmiştir. Kamp ve Piknik kullanımına uygun olan alanların büyük kısmında gölgeleme ortamı mevcuttur. Ağaççık ve maki florası olarak; Sandal, Yabani Zeytin, Akçakesme, Pırnal Meşesi ve Kermes Meşesi gibi türler ile Orman Sarmaşığı, Laden, Kekik ve değişik çayır otları saha genelinde yayılmaktadır.

Bafa Gölü Tabiat Parkı: 08.07.1994 tarihinde, Bakanlar Kurulu kararıyla 12.281 hektar büyüklüğündeki alan, Bafa Gölü Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Birçok kuş türünü de barındıran göl, bu özelliği sayesinde uluslararası önemli kuş alanları listesinde ilk sıralarda yer almaktadır. Gerek sulak alan, gerek Tabiat Parkı olması açısından önem taşıyan Bafa Gölü, Beş Parmak Dağları ve antik kentleri ile olağanüstü güzelliklere sahiptir. Bafa Gölü yakınında Beşparmak dağlarında nesli tükenme sınırında olan Akkuyruklu Kartal yaşamaktadır. Bafa Gölündeki adacıklarda Kaşıkçı Kuşu yuva yapmaktadır. Ayrıca yine nesli tükenme sınırında olan Küçük Kerkenez, Aydın ilindeki bir köyde üremektedir.

Fotoğraf 7 – Bafa gölü

Şarlan Tabiat Parkı: 12.03.2014 tarih ve 469 Sayılı Bakan Olur'u ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesi gereğince Şarlan Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Şarlan Tabiat Parkı 38 hektar büyüklüğe sahiptir.

Çağlayan Tabiat Parkı: 12.03.2014 tarih ve 470 Sayılı Bakan Olur'u ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesi gereğince Çağlayan Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Çağlayan Tabiat Parkı 38 hektar büyüklüğe sahiptir.

İlde A sınıfı sulak alan niteliğinde olan Büyük Menderes Deltası ve Bafa Gölü bulunmaktadır. Deltanın ortalama büyüklüğü 16.690 ha'dır. Bafa Gölü 12.281 ha alana sahiptir.

Büyük Menderes Deltası Sulak Alanı: Dilek yarımadasının hemen güneyinde bulunan Büyük Menderes Deltası, morfolojik gelişimin hızlı olduğu ağız kısmında, bu gelişim sürecinin ürünü olan birçok lagün ve bataklıkları bünyesinde barındıran uluslararası niteliklere haiz bir sulak alan karakterindedir. Büyük Menderes Deltasının alanı 16.690 ha'dır. Tatlı ve tuzlu suyun birbirine karıştığı bu lagüner sistem, bünyesinde zengin bir biyolojik çeşitliliği barındırmaktadır. Lagünler zengin balık potansiyeline sahiptir. Bu zengin ekosistemde 209 kuş türü görülmektedir. Bölge aynı zamanda nesli tehlike altında olan ve dünyada sadece 2.000 civarında kaldığı sanılan Tepeli Pelikanın en önemli kuluçka alanlarından biridir. Lagünler tepeli pelikanların yanı sıra yine dünya çapında nesli tehlike altında olan cüce karabatak adlı türü de barındırmaktadır. Kışları sayıları 30.000'i aşan beş tür ördek ve 6.000 nin üzerinde flamingo gözlenebilmektedir.

Bafa Gölü Sulak Alanı: Eskiden Ege Denizi'nin bir koyu olan Bafa Gölü'nün, Büyük Menderes nehri tarafından taşınan alüvyonlarla denizle olan ilişkisi kesilmiş ve bu koy bir "lagün" haline dönüşmüştür. Göl, Didim merkez'e 10 km mesafededir. Söke-Milas Karayolunun doğusunda yer almakta olup; ortalama olarak 7 bin hektarlık alanı kaplamaktadır. Ülkemizin önemli göllerinden biri olan Bafa Gölü'nde 4 ada bulunmaktadır. Bunlar Menet, Kahvehisar, Kargaasarı, Kapıkırı adalarıdır. Bafa Gölü ve çevresi sahip olduğu su kuşları zenginliği ve doğal güzellikleri nedeniyle mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından "Tabiat Parkı" olarak ilan edilmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde gölün en az Büyük Menderes Deltası kadar önemli olduğu ortaya çıkartılmıştır. Uluslararası önemli kuş alanları listesinde ilk sıralarda yer alan göl ve çevresince, dünya çapında nesli tehlike altında olan Cüce Karabatak ve Deniz Kartalı gibi kuş türlerinin ürediği, bunun yanı sıra gölün kış aylarında yüz binlerce ördek ve su kuşu türü tarafından beslenme ve barınma yeri olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yaklaşık 210 çeşit kuş türü bulunan bu önemli kuş alanında (ÖKA) yaşayan kuş türlerinin bir kısmı Avrupa'da ve dünyada nesli tehlike altında olan türlerdir. Bunlardan bazıları Atkuyruklu Kartal, Beyaz Leylek, Gök Doğan, Küçük Karabatak, Küçük Balaban, Gece Balıkçısı, Alaca Balıkçıl, Erguvani Balıkçıl, Yılan Kartalı, Angıt, Saz Delicesi, Kızıl Şahin, Uzun Bacak, Yalı Çapkını, Alaca Yalı Çapkını, Küçük Kerkenez'dir.

Azap Gölü Sulak Alanı: Azap Gölü, ılıman iklimin koşullarının olduğu bir sulak alan ekosistemi olup, Aydın'ın Söke İlçesi'ne bağlı Yeşilköy ve Avşar Köyleri arasındadır. Yüzölçümü 0,29 km^2dir. Bafa Gölü'nün kuzeyinde olup, rakımı 7 m'dir. Azap Gölü sığ ve köklü su bitkilerinin yoğun olarak bulunduğu ve besince zengin bir göl olup, yüksek biyolojik çeşitlilik barındırmaktadır. Sazlıklar bu biyolojik çeşitliliğin en önemli parçasıdır. Hem kuşlar, hem de değişik canlılar için sazlıklar hayati önem

taşımaktadır. Azap Gölü değişik özelliklerdeki zengin bitki çeşitliliği ile çok sayıda kuşa kuluçka imkanı sağlamakta, göç esnasında konaklayan ve kışlayan kuşlar için cazip bir ortam oluşturmaktadır. Göl yüzeyinde bulunan sazlık ve adacıklarda Sakar Meke, Bahri, Küçük Batağan, Yeşilbaş, Küçük Akbalıkçıl ve Angıt türü kuşlar üremektedir. Küçük Karabatak ve Tepeli Pelikan gibi nesli tehlike altında olan türlerde kışın gölde barınmaktadır. Gölde yöre halkı tarafından geleneksel biçimde pinter ve ağlarla balık avcılığı da yapılmaktadır. Kış aylarında göle yerli-yabancı bir çok kuş gözlemcisi gelmektedir.

Fotoğraf 8 – Bafa Gölü kuşları (A.Egemen İŞCAN, Süleyman PINAR)

İl sınırları içerisinde bulunan **Büyük Menderes Deltası**, aynı zamanda 1. Derecede Doğal Sit Alanı statüsündedir. Ayrıca, Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, 20/03/2009 tarih ve 2067 sayılı kararı ile onaylanmış **Altın Ada (Panayır Adası),** İzmir II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları koruma Kurulu'nun 19/06/1996 tarih ve 5900 sayılı kararı ile onaylanmış **Çine Çayı Vadisi** ve yine aynı kurul tarafından ilk olarak 20/12/1989 tarih ve 1055 sayılı karar ile onaylanan ancak daha sonra, Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, 09/07/2009 tarih ve 2187 sayılı ve 18/08/2009 tarih ve 2268 sayılı kararı sınırları genişletilmesi yönünde karar alınmış **Bafa Gölü ve çevresi** de I. Derecede Doğal Sit Alanı statüsündeki alanlardandır.

Aydın ili Kuşadası ilçesi, Kirazlı köyü sınırları içerisinde yer alan ve İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 06/06/1997 tarih ve 6814 sayılı kararı ile tescillenmiş **Arslanlı (Yaren) Mağarası**, 17/01/2001tarih ve 9772 sayılı kararı ile tescillenmiş Karacasu ilçesi, Sırtlandağı mevkiinde **Sırtlanini Mağarası** ile 02/08/1989 tarih ve 827 sayılı kararı ile tescillenmiş Kuşadası ilçesi, Güzelçamlı beldesi sınırları içerisinde yer alan **Zeus Mağarası**, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile "Tabiat Parkı" olarak ilan edilen Tavşan Burnu Tabiat Parkı, İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 09/09/1998 tarih ve 7997 sayılı kararı ile Cumhuriyet tarihinde önemli bir yeri olan eski Sümerbank tekstil fabrikasına ait **Sümerbank Alanı** III. Derecede Doğal Sit statüsünde ayrı bir korunan alanlardandır.

Çizelge 100 – Aydın ilinde bulunan doğal sit alanları (Aydın ÇŞİM, 2018)

	Sit Alanının Adı	Derecesi	Tescil Tarihi	Tescil No	Alanı (ha)
1	Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası	I.	14.12.1994	4448	10.846,01
2	Dilek Yarımadası Deltası Güney Sınırı Akköy	I.	20.03.2009	2064	
3	Bafa Gölü ve Çevresi	I.	20.12.1989	1055	8.078,45
4	Bafa Gölü ve Çevresi	III.	20.12.1989	1055	7.078,59
5	Çine Çayı Vadisi	I.	19.06.1996	5900	1.062,49
6	Çine Çayı Vadisi İçi Baraj Gölü	II.	19.06.1996	5900	1.122,03
7	Çine Çayı Vadisi (Hacı Paşalar Köyü)	III.	19.06.1996	5900	44,63
8	Çine Çayı Vadisi (Alabayır Köyü)	III.	19.06.1996	5900	71,44
9	Çine Çayı Vadisi (Kırksakallar Köyü)	III.	19.06.1996	5900	41,44
10	Çine Çayı Vadisi (74 Parsel ve civarı)	III.	19.06.1996	5900	27,63
11	Çine Çayı Vadisi (Söğütcük Köyü)	III.	19.06.1996	5900	33,11
12	Çine Çayı Vadisi (Kabalar Köyü Saraç Mah.)	III.	19.06.1996	5900	36,95
13	Çine Çayı Vadisi (Kabalar Köyü Harımcık Mah.)	III.	19.06.1996	5900	24,75
14	Çine Çayı Vadisi (Tüller Mah.)	III.	19.06.1996	5900	21,77
15	Didim Akyeniköy 1686 parsel	I.	06.02.2002	10406	55,17
16	Sırtlanini Mağarası	I.	22.03.1989	639	35,33
17	Altında (Panayır Adası)	I.	20.03.2009	2067	42,30
18	Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası	III.	09.09.1998	7997	23,04
19	Zeus Mağarası	II.	12.06.1996	5861	4,95
20	Arslanlı Mağarası	I.	06.06.1997	6814	2,87

Aydın İli sınırları içerisinde, tescil edilmiş 119 adet ağaç bulunmaktadır. İlin Didim ilçesinde bulunan 1 adet zeytin ağacının ve İncirliova ilçesi Karabağlar Mahallesinde bulunan menengiç ağacının tescil işlemleri devam etmektedir. Ayrıca Aydın Tekstil Fabrikası Alanı, Aydın Forum AVM Alanı ve Nazilli Sümer Basma Fabrikası Alanındaki ağaçlar koruma altında bulunmaktadır.

Çizelge 101 – Aydın ilinde bulunan tescilli ağaçlar (Aydın ÇŞİM, 2018)

İlçe	Tescilli Ağaç Sayısı
Efeler	12
Bozdoğan	8
Buharkent	11
Çine	3
Didim	5
Germencik	1
İncirliova	4
Karacasu	22
Karpuzlu	1
Koçarlı	4
Köşk	4
Kuşadası	19
Kuyucak	2
Nazilli	12
Söke	5
Sultanhisar	5
Yenipazar	1
TOPLAM	**119**

Fotoğraf 9 - Kuşadası İlçesi Güzelçamlı Mh. Küçük Nero Mevkii (H. Basri ÖZÇAKAN)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 102 – Aydın ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

AYDIN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	17.501,06	2,21	22.596,21	2,85	23.146,83	2,87	24.576,39	3,05
2) Tarımsal Alanlar	375.014,74	47,28	371.369,97	46,82	389.278,38	48,26	388.439,74	48,16
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	392.705,12	49,51	391.336,79	49,33	385.754,85	47,83	384.505,26	47,67
4) Sulak Alanlar	527,25	0,07	369,36	0,05	428,11	0,05	428,11	0,05
5) Su Yapıları	7.503,08	0,95	7.579,00	0,96	7.966,80	0,99	8.633,43	1,07
TOPLAM	**793.251,25**	100,00	**793.251,33**	100,00	**806.574,97**	100,00	**806.582,93**	100,00

Aydın Muğla Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 17.07.2007 tarihinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından onaylanmış olup, plana yapılan itirazlar değerlendirilerek 30.01.2008 tarihinde tekrar onaylanmıştır. Bu tarihten sonra da paftalarında değişiklikler yapılarak onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 103– Aydın ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Aydın ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	34	5	6	14	3	1	3	**66**
ÇED Olumlu Kararı	1	6	1	0	0	1	0	**9**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 104– Aydın ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Aydın ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	39	**45**
Çevre İzni Belgesi	5	86	**91**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	3	5	**8**
TOPLAM	**14**	**130**	**144**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 105 – Aydın ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Aydın ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	65
Ani (plansız) denetimler	731
Genel toplam	**796**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	3	0,00

Çizelge 106 – Aydın ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Aydın ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	280.374	0	152.925	25486	277.850	12.736	749.371
Uygulanan Ceza Sayısı	0	4	0	3	1	14	1	23

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Aydın ilinde 7'si alt seviye, 10'u da üst seviye olmak üzere toplam 17 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

10. BALIKESİR

1. Hava Kalitesi

Balıkesir ilinde 2017 yılında evsel ısınma amacıyla 16.051,27 ton yerli kömür, 186.416,58 ton ithal kömür kullanılmıştır. İlde 2017'de konutlarda 96.475.703,26 sm^3, sanayide 25.433.046,69 sm^3, ticarethanelerde 38.349.893,33 sm^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Balıkesir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 107'de verilmektedir.

Çizelge 107 – Balıkesir ilinde 2017 yılı hava kalitesi PM_{10} ve SO_2 parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

PM_{10} ($\mu g/m^3$)	Bandırma	Balıkesir	Ortalama	SO_2 ($\mu g/m^3$)	Bandırma	Erdek	Balıkesir	Ortalama
OCAK	43,3	45,0	44,1	OCAK	9,7	8,0	21,4	13,0
ŞUBAT	51,5	52,3	51,9	ŞUBAT	10,0	10,3	18,5	13,0
MART	63,6	48,4	56,0	MART	8,5	9,7	10,2	9,5
NİSAN	61,1	40,9	51,0	NİSAN	7,9	13,5	7,6	9,6
MAYIS	50,5	36,9	43,7	MAYIS	5,1	10,1	5,0	6,7
HAZİRAN	46,6	32,2	39,4	HAZİRAN	4,4	4,6	2,1	3,7
TEMMUZ	43,9	33,5	38,7	TEMMUZ	3,1	4,5	1,9	3,2
AĞUSTOS	38,6	34,8	36,7	AĞUSTOS	1,6	2,8	1,4	1,9
EYLÜL	47,8	46,0	46,9	EYLÜL	5,6	6,4	2,1	4,7
EKİM	62,1	78,7	70,4	EKİM	7,8	9,6	3,5	7,0
KASIM	79,3	146,3	112,8	KASIM	12,9	13,3	7,5	11,2
ARALIK	47,3	97,2	72,2	ARALIK	9,3	11,6	16,6	12,5

Çizelge 108 – Balıkesir ilinde 2017 yılı hava kalitesi NO_2 ve O_3 parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Azot dioksit NO_2 ($\mu g/m^3$)	Bandırma	Erdek	Ortalama	Ozon O_3 ($\mu g/m^3$)	Erdek
OCAK	30,7	8,6	19,6	OCAK	70,3
ŞUBAT	27,3	9,0	18,1	ŞUBAT	66,5
MART	35,1	16,4	25,7	MART	74,7
NİSAN	34,3	11,1	22,7	NİSAN	105,1
MAYIS	23,4	7,2	15,3	MAYIS	104,1
HAZİRAN	26,6	6,8	16,7	HAZİRAN	93,2
TEMMUZ	24,2	8,2	16,2	TEMMUZ	98,8
AĞUSTOS	18,4	4,0	11,2	AĞUSTOS	97,5
EYLÜL	27,7	4,8	16,2	EYLÜL	96,0
EKİM	31,2	10,8	21,0	EKİM	67,8
KASIM	34,7	13,7	24,2	KASIM	56,1
ARALIK	28,2	10,9	19,6	ARALIK	54,9

01.Ocak.2017 – 31.Aralık.2017 arası 24 saatlik ortalama PM_{10} konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (HKDYY)'de 24 saatlik ortalama süre için verilen sınır değerin (70 $\mu g/m^3$) Bandırma istasyonunda toplamda 79 kez aşılmış olduğu görülmektedir.

01.Ocak.2017 - 31.Aralık.2017 arası 24 saatlik ortalama PM_{10} konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, HKDYY'de 24 saatlik ortalama süre için verilen sınır değerin (70 $\mu g/m^3$) Balıkesir İstasyonu'nda toplamda 65 kez aşılmış olduğu görülmektedir

01.Ocak.2017 – 31.Aralık.2017 arası 24 saatlik ve saatlik ortalama SO_2 konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, HKDYY'de 24 saatlik ortalama süre için verilen 170 $\mu g/m^3$ 'lük sınır değerin ve 410 $\mu g/m^3$ 'lük saatlik sınır değerin istasyonlarda hiç aşılmadığı görülmüştür.

01.Ocak.2017 – 31.Aralık.2017 arası saatlik NO_2 konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, HKDYY'de verilen 270 $\mu g/m^3$ 'lük sınır değerin istasyonlarda hiç aşılmadığı görülmüştür.

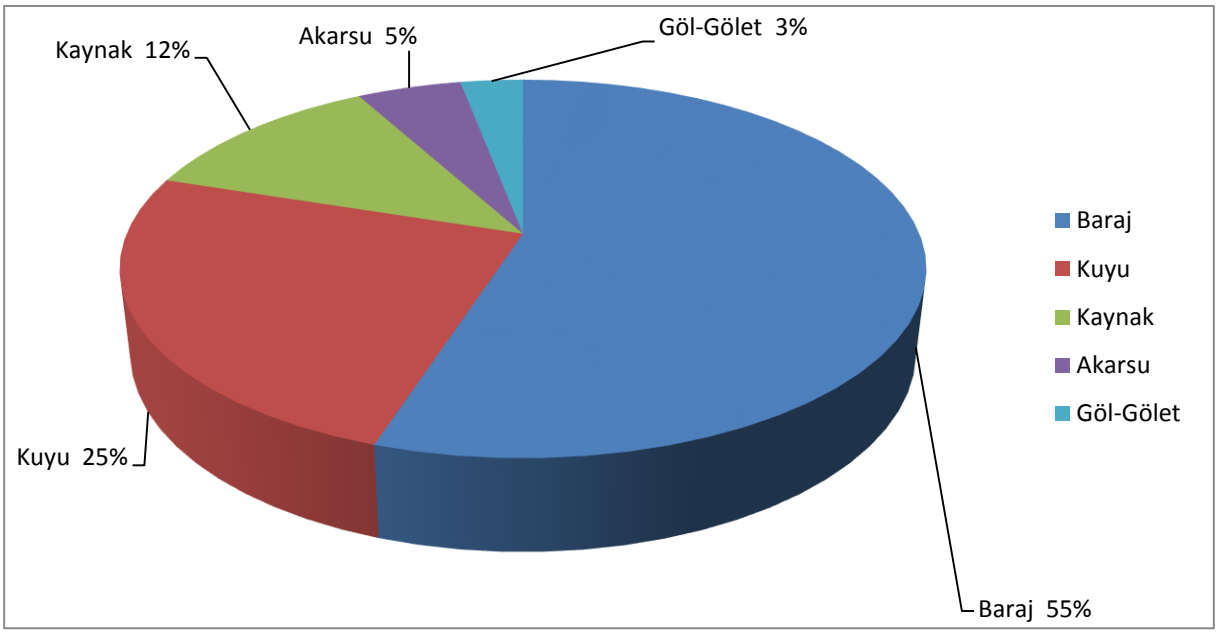
İl sınırları içerisinde 2017 yılında 109.049 adet araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği ile Mavi Bayrak Projesi kapsamında Ege ve Marmara Denizine kıyısı olan ilçelerde Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından deniz suyu numunesi alınıp analizi yapılmaktadır. Bu çalışmalar her yıl Mayıs ve Eylül ayları içerisinde 15 günlük periyotlarda numune alınmak suretiyle yapılmaktadır. 2017 yılında Mavi Bayrak almaya hak kazanan plaj sayısı 23, marina sayısı 1 ve yat sayısı 3'dür.

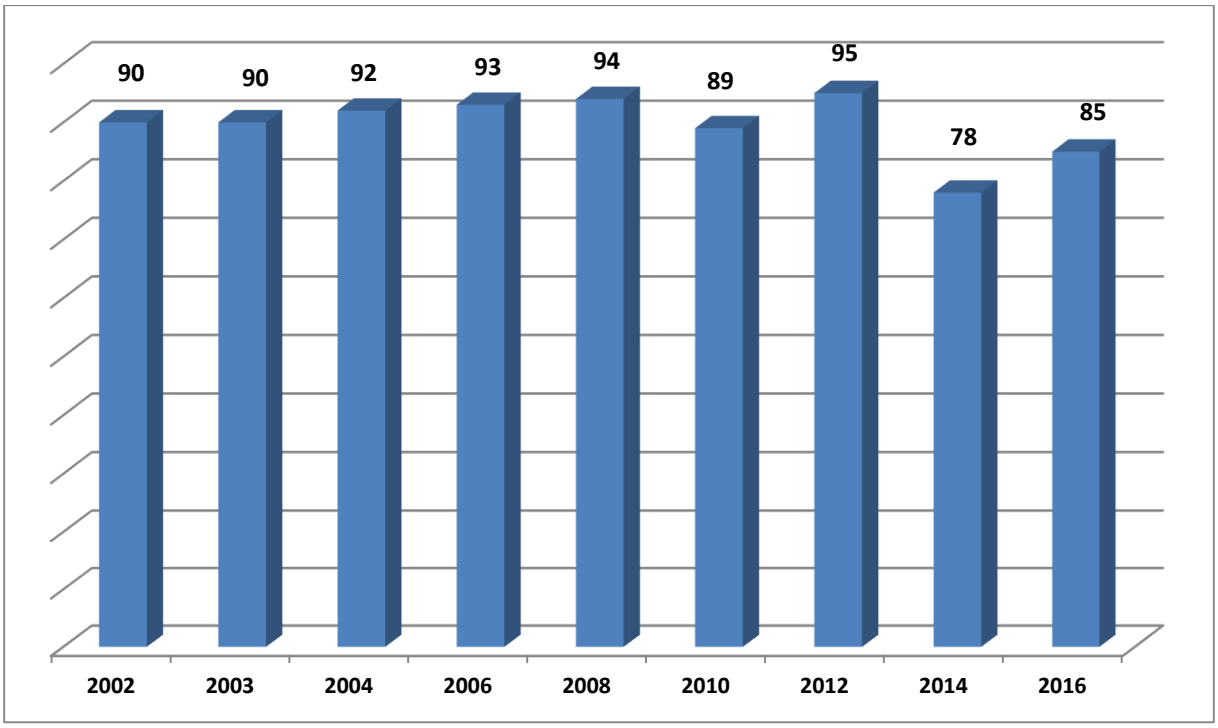
Balıkesir ilinde 2017 yılı itibariyle denizde bulunan balık çiftlikleri sayısı 2 adet olup Ayvalık Bölgesi'nde yer almaktadır.

Balıkesir ilinde kentsel su temini için çekilen suyun kaynağını baraj, kuyu, kaynak, akarsu ve göl-gölet oluşturmaktadır. İlde kullanılan içme ve kullanma suyu ise 8 adet arıtma tesisi tarafından arıtılmaktadır.

Grafik 12 – Balıkesir ilinde 2016 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (TÜİK, 2017)

İlde yerleşim yerlerinin atıksu arıtma tesislerinin yapımı genel olarak proje ve yatırım aşamasındadır. İlin turizm potansiyelini oluşturan Ege Denizi kıyılarında Avvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit ilçeleri yer almaktadır. Turizm faaliyetlerinin, buna bağlı olarak turizm yatırımlarının yoğun olduğu bu ilçelerde, zeytin varlığı da önemli bir yer tutmaktadır. Yaz aylarında turizme bağlı olarak artan nüfustan kaynaklanan evsel atıksular, kış aylarında ise zeytinyağı üretiminden kaynaklanan zeytin karasuyu en önemli çevresel sorunları oluşturmaktadır. Havzada yer alan yerleşim yerlerinin atıksu arıtma tesislerini kurmaları konusunda çalışmalar sürdürülmekte olup, hali hazırda Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit ilçelerinde arıtma tesisleri tamamlanmıştır. Bununla birlikte bölgede Küçükköy, Altınova, Pelitköy, Karaağaç, Altınoluk, Akçay, Zeytinli, Kadıköy ….vb 19 adet yerleşim yerine ait kentsel atıksu arıtma tesisleri bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde BASKİ Genel Müdürlüğü tarafından Marmara Saraylar Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi ile Dursunbey Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi inşaatları tamamlanmış faaliyet geçirilmiştir. 2018 yılı içerisinde ise Gönen İlçesi Kentsel Atıksu Arıtma Tesisinin inşaatının tamamlanması ve devreye alınması planlanmaktadır. Ayrıca, Havran Büyükdere Kentsel Atıksu Arıtma Tesisinin kapasitesinin artırılarak Havran İlçe kanalizasyonu atık sularının terfi hattı ile bu arıtma tesisine alınıp arıtılması planlanmaktadır.

Grafik 13 – Balıkesir ilinde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranının değişimi (TÜİK, 2018)

Çizelge 109 – Balıkesir ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Balıkesir ÇŞİM, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	BALIKESİR MERKEZ (Altıeylül ve Karesi İlçeleri)	X	-		Fiziksel + Biyolojik	67.117	-	337.809	7.800
İlçeler	AYVALIK (Merkez)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik (Elektroflokülasyon)	4.800	-	64.462	
	AYVALIK (Küçükköy)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik + İlieri	30.000	-	11.194	1.440
	AYVALIK (Altınova)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik + İleri	8.300	-	14.372	2
	BURHANİYE (Merkez)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	12.000	-	52.674	5.625
	BURHANİYE (Pelitköy)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik + İleri	4.080	-	2.574	21,3
	EDREMİT KÖRFEZİ BELEDİYE BİRLİĞİ (Zeytinli-Akçay)	X	-	-	Fiziksel +Biyolojik	23.760	-	90.000	
	EDREMİT (Altınoluk)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	16.000	-	20.003	21,3
	İVRİNDİ	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	1.000	-	3.487	21,2
	İVRİNDİ (Büyükyenice)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	2.539	
	MANYAS	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	1.000	-	6.466	21,2
	MANYAS (Salur)	X	-	--	Fiziksel + Biyolojik	5.000	-	2.321	21,2

Çizelge 109 – Balıkesir ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Balıkesir ÇŞİM, 2018) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
ERDEK (Ocaklar)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	2.000	-	1.968	21,2
GÖMEÇ	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	1.000	-	6.500	21,2
GÖMEÇ (Karaağaç)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	2.667	21,2
HAVRAN (Büyükdere)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	2.450	21,2
MARMARA (Saraylar)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	9.500	
DURSUNBEY	X		-	Fiziksel + Biyolojik	4.500		18.000	
MARMARA (Topaağaç)	X		-	Paket Arıtma Ardışık Kesikli Reaktör	600		3.000	
BALYA	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
BANDIRMA	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
BİGADİÇ	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
GÖNEN	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
KEPSUT	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
SAVAŞTEPE	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
SINDIRGI	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
SUSURLUK	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
EDREMİT(NARLI)	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
ERDEK	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
HAVRAN	-	PROJE	-	-	-	-	-	-

Çizelge 110 – Balıkesir ilinde 2017 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi	İşletmede	3.300	Fiziksel+Kimyasal +Biyolojik	2.5
Bandırma Organize Sanayi Bölgesi	İşletmede	1500	Fiziksel+Biyolojik	0.1
Balıkesir Haddeciler Organize Sanayi Bölgesi	%30 Doluluk Arıtma Tesisi Bulunmamaktadır			
Gönen Deri Org. Sanayi	%0 Doluluk Arıtma Tesisi yapım aşamasında			

İlde arıtma çamurlarının toprakta kullanımında gerekli tedbirlerin alınması esaslarını sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde belirlemeyi amaçlayan "Evsel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik" (EKAÇTKDY) kapsamında yapılmakta olup bu kapsamda yalnız 1 (bir) adet işletmeye izin verilmiştir

3. Atık

Balıkesir Büyükşehir Belediyesine ait 2. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi bulunmaktadır. İnşaat aşamasında olan Ayvalık ve Havran Aktarma İstasyonları aracılığıyla Ayvalık, Gömeç, Havran, Edremit ve Burhaniye ilçelerinin evsel katı atıkları bu tesiste bertaraf edilecektir. Bandırma Aktarma İstasyonu aracılığıyla Bandırma, Gönen ve Erdek ilçelerinin evsel katı atıkları, 7 ilçe belediyesinin (Altıeylül, Karesi, Bigadiç, Susurluk, İvrindi, Kepsut, Savaştepe) evsel katı atıkları bu tesiste bertaraf edilmektedir. Dursunbey Aktarma İstasyonu projesi onay aşamasındadır. Bu tesis bünyesinde, düzenli depolama lotu, sızıntı suyu lagünü, sızıntı suyu arıtma tesisi, ambalaj atığı toplama ayırma ve geri kazanım tesisi, tıbbi atık sterilizasyon tesisi, kompost tesisi ve 3 adet aktarma istasyonu (Bigadiç, Susurluk, Bandırma) bulunmaktadır. Proje kapsamında 7 adet vahşi depolama alanı rehabilite edilerek kapatılmıştır. İlde

bulunan diğer 10 ilçe belediyesinin atıkları vahşi depolama yöntemi ile depolanmaya devam edilmektedir. Bu tesisin çevre izni bulunmaktadır.

Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından, hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının yönetiminin sağlanabilmesi için Balıkesir ili, Altıeylül ilçesi ile Karesi ilçesinde 2 adet hafriyat toprağı sahası tespit edilmiştir. Bu sahalar için Balıkesir Defterdarlığı ile kira protokolü imzalanmıştır. Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığınca, Hafriyat Toprağı, inşaat ve Yıkıntı Atıkları Yönetim Sistemi kurulması ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

Çizelge 111 – Balıkesir ilinde bulunan atık işleme tesisleri özellikleri (Balıkesir ÇŞİM, 2018)

17	**İnşaat ve yıkım atıkları (Kirlenmiş alanlardan çıkartılan hafriyat dahil)**	**2017 Atık Miktarı (kg)**
17 02	Ahşap, cam ve plastik	476.470
17 04	Metaller (Alaşımları Dahil)	11.563.415
17 06	Yalıtım Malzemeleri ve Asbest İçeren İnşaat Malzemeleri	424.190

Ambalaj atıklarının kaynakta ayrı toplanması, ayrıştırılarak geri dönüşüme kazandırılması esasına dayalı hazırlanan Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde İlde lisanslı, 5 adet toplama ayırma faaliyeti gösteren tesis, 10 adet geri dönüşüm faaliyeti gösteren tesis, 7 adet toplama ayırma ve geri dönüşüm faaliyetini birlikte gerçekleştiren tesis olmak üzere toplam 22 adet tesis bulunmaktadır. 2017 yılı itibariyle ilde 429 kayıtlı ambalaj üreticisi işletme bulunmaktadır.

İlde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisans verilmiş 4 adet Tehlike Atık Geri Kazanım Tesisi, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından lisanslandırılmış tehlikeli atık taşıma lisanslı 3 adet firma ve bu firmalara ait 8 araç bulunmaktadır. Atık Yönetim Uygulamasına göre 2017 yılında ilde toplanan 7.483 ton tehlikeli atığın 4.331 ton'u geri kazanıma gitmiş, 2.956 ton'u bertaraf edilmiş, 63 ton'u da stokta bulunmaktadır.

Çizelge 112 – Balıkesir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Balıkesir ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	22
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	13
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

İlde bulunan işletmelerden kaynaklanan atık endüstriyel yağlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş lisanslı firmalar tarafından, atık motor yağları ise PET-DER tarafından toplanmaktadır. İlde 2017 yılı sonu itibariyle yapılan beyanlar sonucunda Balıkesir'de yaklaşık 203,9 ton atık motor yağı, 624,18 ton daatık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağların 694,87 tonu geri kazanılmış, 133,22 tonu ihraç edilmiş ve 24,11 tonu da stokta buşunmaktadır.

2017 yılı içerisinde Balıkesir ilinde toplanan atık akü miktarı 21.313 kg, toplanan atık pil miktarı da 105 kg'dır. 2017 yılı içerisinde Balıkesir ili sınırları içerisinde oluşan toplam atık lastik miktarı 206.211 kg'dır.

İl dahilinde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Bu işletmelerden 2 adedinde 02 03 01, 02 03 04 atık kodunda atıkların kabulü yapılamaktadır. Bu tesislerde bitkisel rafinasyon tesislerinden elde edilen soapstcok yağ asidi halinde geri kazanılarak piyasaya verilmektedir. 2017 yılında 425,25 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme için lisansı bulunan 1.080 yon/yıl kapasiteli 1 adet tesis, Ömrünü Tamamlamış Araçlar için lisanslı 3 adet depolama tesisi ve bu tesisler ait teslim merkezi bulunmaktadır.

2017 yılında Balıkesir'de 1.036 ton tıbbi atık toplanmıştır. Toplanan tıbbi atıkların %100'ü sterilizasyona tabi tutularak Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisinde bertarafı sağlanmaktadır.

Çizelge 113 – Balıkesir ilinde 2017 Yılında Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık Miktarı (Balıkesir ÇŞİM, TABS Kütle Denge Raporu 2017)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Özdoğu İnş. Ve Tic. Ltd. Şti. Havran Şubesi	Bakır ve Molibden	1.944.701	Düzenli Depolama (D1)	3. sınıf
Aksu Mad. San. Ve Elek. Üretim A.Ş.	Kurşun-Çinko-Bakır	367.505	Düzenli Depolama (D5)	2. sınıf
Esan Eczacıbaşı End. Ham. A.Ş.	Kurşun-Çinko-Bakır	1.381.730	Düzenli Depolama (D1)	2. sınıf
Bilfer Maden. Ve Tur. A.Ş.	Demir	135.743	Düzenli Depolama (D5)	2. sınıf

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde 2 adet Milli Park bulunmaktadır.

Kazdağı Milli Parkı: 1993 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile 21.450 ha lık alan Milli Park olarak ilan edilmiştir. Balıkesir İli sınırları içerisinde bulunan Kazdağı, endemik ve nadir bitki yönünden Türkiye'nin önemli bitki alanı olarak kabul edilmektedir. Kazdağı florasında yaklaşık 800 bitki türünün bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunlardan başta Kazdağı göknarı olmak üzere 32 adet bitki türü endemiktir. Bunlardan bazıları; Abies equi –trojani (Kazdağı Göknarı), Jasione idea, Hypericum kazdagensis (Kazdağı kantaron otu), Sideritis trojani (Kazdağı çayı, Sarıkız çayı, Dağ çağı), Digitalis trojana (Kazdağı yüksük otu), Thymus pulvinatus (Kekik), Armeria trojana, Allium kurtzianum (Yabani sarımsak), Allium kurtzianum (Yabani sarımsak) dır. Bunun yanında Türkiye'nin endemik türü olan ve Kazdağı'nda yetişen 48 adet, endemik olmayan ancak Türkiye'de sadece Kazdağı'nda yetişen 15 adet tür bilinmektedir. Belirlenen en önemli hayvan türleri; Karaca(Capreolus capreolus), Yaban domuzu (Sus scrofa), Ayı (Ursus arctos), Sırtlan (Hyaena Hyaena), Kurt (Canis lupus), Çakal (Canis aureus), Tilki (Vulpes vulpes), Tavşan (Lepus europeus), Porsuk (Meles meles), Sansar (Martes foina, Martes martes) vb. dir. Bölgede yapılan araştırmada 15-20 yıl öncesine kadar sırtlan ve vaşak gibi hayvanlar görülmesine rağmen, bugün bu türlerin tükendiği anlaşılmıştır. Kazdağı Milli Park'ında 55 kuş türü bulunmaktadır.

Kuşcenneti Milli Parkı: Balıkesir ilinin Bandırma ve Manyas ilçeleri sınırları içinde yer alan Kuş Cenneti Milli Parkı, gerek kıtalararası coğrafi konumu, gerekse vejetasyonu etkileyen ritmik su hareketlerinin sağladığı avantajlar sayesinde, ekosistem değerleri itibari ile özel nitelikler taşıyan doğal servetlerimizdendir. Doğu batı doğrultusunda uzanan gölün uzunluğu 20 km, genişliği ise 14 km.'dir. Göl normal seviyedeyken kapladığı alan 16.400 hektardır. Kuş Cenneti Milli Parkı 1976 yılında Avrupa Konseyince iyi korunan ve yönetilen koruma alanlarına verilen "A" sınıfı diploma ile ödüllendirilmiştir. 1998 yılında gölün tamamı Ramsar Listesine dahil edilmiştir. Manyas Kuş Gölü ve yakın çevresinde 34 familyaya ait 118 bitki türü tespit edilmiştir.

Ayrıca Türkiye'nin ilk A sınıfı sulak alan diplomasına sahip olan Manyas Gölü her yıl 2-3 milyon kuş için beslenme barınma kaynağıdır. Manyas Kuş Gölünün planktonlar ve dip canlıları bakımından zengin oluşu, gerek çeşitlilik ve gerekse yoğunluk bakımından çok yüksek düzeyde yaban hayatının barınmasına olanak sağlamaktadır. Gölde 23 balık, 18 amfibi ve sürüngen, 266 kuş türü tespit edilmiştir. Bünyesinde barındırdığı 266 kuş, 118 bitki ve Kuş Gölündeki 23 balık türü ve çeşitli sürüngen türleri için yaşamsal öneme sahiptir. Tüm Avrupa için nesli tehlike altında olan türler listesinde bulunan Tepeli Pelikan (Pelecanus cripus) ve Küçük Karabatak (Phalacrocorax pygmeus) alanda önemli sayda ürer. Ayrıca gece Balıkçılı, Alaca Balıkçıl ve Kaşıkçı alanda üremektedir. Gölün diğer bölümlerinde üreyen kuşlar arasında Sumru dikkat çekmektedir. Kuş cenneti Milli Parkında Karabatak, Küçük Ak Balıkçıl, Gri Ak Balıkçıl ve Çeltikçi koloniler halinde üremektedir. Manyas Kuş Gölü ve yakın çevresinde 34 familyaya ait 118 bitki türü tespit edilmiştir. Kuş Cenneti Milli Parkında baskın tür söğüttür (Salix alba).

Fotoğraf 10 - Kazdağı Milli Parkı- Şahindere Kanyonu

Çizelge 114 – Balıkesir ilinde bulunan tabiat varlıkları

4 adet tabiat parkı	
Balıkesir-Değirmenboğazı Tabiat Parkı	24,90 ha
Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	17.950,00 ha
Edremit Darıdere Tabiat Parkı	10,46 ha
Ayvalık Sarımsaklı Tabiat Parkı	15,81 ha

1 adet tabiatı koruma alanı	
Edremit-Kazdağı Göknarı Tabiatı Koruma Alanı	258,00 ha

2 adet milli park	
Manyas Kuşcenneti Milli Parkı	24.047,00 ha
Kazdağı Milli Parkı	24.450,00 ha

1 adet yaban hayatı geliştirme sahası	
Balıkesir-Kütahya Akdağ Yaban Geliştirme Sahası	1.223,00 ha

2 adet avlak sahası	
Edremit-Narlı Örnek Avlak Sahası	3.880,05 ha
Bigadiç-Karal Keklik Örnek Avlak Sahası	2.091,60 ha

4 adet sulak alan	
Manyas Kuş Gölü Sulak Alanı Koruma Bölgesi	20.047,00 ha
Gönen Çayı Deltası Sulak Alanları Koruma Bölgesi	428,18 ha
Karakoç Deresi Mahalli Sulak Alanı	38,00 ha
Şeytan Sofrası Mahalli Sulak Alanı	17,00 ha

Gönen Deltası Sulak Alanı: 12.09.2007 tarihinde gerçekleştirilen 2007 yılı Ulusal Sulak Alan Komisyonu II. Olağan Toplantısı'nda; Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında Gönen Deltası

Sulak Alan Koruma Bölgesi sınırlarının yürürlüğe girmesine oybirliğiyle karar verilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 2016 yılında da Ulusal öneme haiz sulak alan olarak tescil edilmiştir. Gönen Çayı Deltası tipik bir delta ekosistemine örnek olup, alanda bu ekosisteme özgü bitki ve hayvan türleri yetişmektedir. Alan ve çevresinin, içindeki genel omurgalı fauna yapısı dikkate alındığında oldukça zengin bir tür topluluğuna sahip olduğu görülmektedir. Delta içerisinde 5 familyaya ait 8 iki yaşamlı, 10 familyaya ait 14 sürüngen, 42 familyaya ait 164 kuş, 17 familyaya ait 43 memeli türünün yayılış gösterdiği belirlenmiştir. Bu sayı tüm Türkiye'deki (Balıklar hariç) omurgalı tür sayısı (yaklaşık 750 tür) ile karşılaştırıldığında, Türkiye'deki omurgalı türlerinin yaklaşık 1/3'ünü Gönen Çayı Deltası ve çevresinde bulmak mümkündür. Delta, balık türleri açısından değerlendirilecek olunursa tatlı su ağızlarına Marmara'dan girip çıkan türlerle birlikte 8 familyaya ait 14 tür balık bulunmaktadır. Gönen Çayı Deltası Sulak Alan Alt Havza sınırları içinde 60 familyaya ait, 150 cins ve 200 bitki bulunmaktadır.

Karakoç Deresi Mahalli Sulak Alanı: Ayvalık ilçesi sınırları içerisinde bulunan Karakoç Deresi Sulak Alanı 38 ha'dır ve alanda toplam 172 tür kuş bulunmaktadır. 24.01.2017 tarih ve 56 sayılı Olur ile Mahalli Sulak Alan olarak tescil edilmiştir. 2016 yılı kış ortası su kuşu sayımında 32 tür, 990 adet kuş tespit edilmiştir.

Şeytan Sofrası Mahalli Sulak Alanı: Ayvalık ilçesi sınırları içerisinde bulunan Şeytan Sofrası Sulak Alanı 17 ha alana sahiptir ve alanda toplam 132 tür kuş bulunmaktadır. 24.01.2017 tarih ve 60 sayılı Oluru ile Mahalli Sulak Alan olarak tescil edilmiştir. 2017 yılı kış ortası su kuşu sayımında 19 tür, 330 adet kuş tespit edilmiştir.

Fotoğraf 11 - Ayvalık Adalar Tabiat Parkı genel görünüş

Ayrıca ilde 4 adet tabiat parkı bulunmaktadır:

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı: Ayvalık ilçesinde yer alan 196.243 dekarlık saha 21.04.1995 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Tabiat parkının Uzun Devreli Gelişme Planı 2004 yılında onaylanmıştır.

Sarımsaklı Tabiat Parkı: Ayvalık ilçesinde yer alan 16 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Gelişme Planı yapılmamıştır.

Değirmenboğazı Tabiat Parkı: Karesi ilçesinde yer alan 249 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Gelişme Planı yapılmış olup, onay safhasındadır

Darıdere Tabiat Parkı: Edremit ilçesinde yer alan 104 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Gelişme Planı 2014 yılında onaylanmıştır.

Kazdağı Göknarı Tabiatı Koruma Alanı: Edremit ilçesinde yer alan 2.542 dekarlık saha 15.06.1988 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir.

Balıkesir-Kütahya Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Dursunbey ilçesinde de yer almakta olan Bakanlık kayıtlarında 35.508 dekarlık (Aralık 2011 raporunda 35.415,6 dekar) saha 05.10.2006 tarihinde Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiş olup, hedef türü kızıl geyiktir. Sahanın Balıkesir sınırı 4.232,6 dekar, Kütahya sınırı 31.183 dekar' dır.

Fotoğraf 12- Kazdağı'na Endemik- Abies nordmanniana subsp. equi-trojani

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 115 – Balıkesir ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BALIKESİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	21.753,03	1,49	28.975,77	1,99	31.834,24	2,19	34.754,95	2,39
2) Tarımsal Alanlar	668.373,98	45,81	66.2882,9	45,43	689.151,28	47,36	687.667,59	47,26
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	748.333,90	51,29	746.441,63	51,16	713.869,40	49,06	711.124,68	48,87
4) Sulak Alanlar	2.930,03	0,20	2.538,92	0,17	2.512,58	0,17	2.512,58	0,17
5) Su Yapıları	17.602,91	1,21	18.154,66	1,24	17.817,77	1,22	1.9130,2	1,31
TOPLAM	**1.458.993,85**	100,00	**1.458.993,88**	100,00	**1.455.185,27**	100,00	**145.5190**	100,00

Balıkesir Çanakkale Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 20.08.2014 tarih ve 13549 sayılı Makam Olur'u ile onaylanmıştır. Yapılan itirazların değerlendirilmesi sonucunda birkaç defa değişikliğe uğramıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 116 – Balıkesir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Balıkesir ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	35	5	3	27	12	11	0	**96**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	**1**
ÇED Olumlu Kararı	5	2	0	3	3	0	0	**13**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 117 – Balıkesir ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Balıkesir ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	8	50	58
Çevre İzni Belgesi	20	91	111
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	2	3
TOPLAM	29	143	171

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 118 – Balıkesir ilinde 2017 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2018)

Denetiml Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	33
Ani (plansız) denetimler	688
Genel toplam	**721**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	10	10.540,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	98	0,00

Çizelge 119 – Balıkesir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	56.245,00	369.561,00	48.601,83	1.015	108.940,00	12.736,00	**597.098,83**
Uygulanan Ceza Sayısı	6	8	74	2	6	1	**98**

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2016 yılı itibariyle Balıkesir ilinde 7'si üst seviye, 6'sı da alt seviye olmak üzere toplam 13 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca "BEKRA Bildirim Sistemi"nde 80 adet işletme de kapsam dışı olarak belirlenmiştir. Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Bakanlığımız internet sitesinde bulunan SEVESO Bildirim Sisteminde (BEKRA) bir işletmenin Acil Durum Planı bulunmaktadır.

11. BİLECİK

1. Hava Kalitesi

Hava kirliliği Bilecik için mevcut durumda öncelikli bir çevre sorunu değildir. Bunda kentin coğrafi yapısı, trafiğin az oluşu ve özellikle kent merkezinde doğalgaz kullanımının giderek yaygınlaşması etkilidir. İlde 2017 yılında konutlarda 51.281.167,87 m^3 ve sanayide 449.017.128,53 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

İlde hava kalitesinin kontrolü amacıyla kurulmuş 2 adet hava kalitesi izleme istasyonu bulunmaktadır. İlde, Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu, Meteoroloji İl Müdürlüğü bahçesinde ve Bozüyük İlçesinde yer almaktadır. Aylık ve günlük ortalama değerlere bakıldığında istasyonda ölçülen iki temel parametreden kükürtdioksit sınır değeri aşmamakta olup, partikül madde ise yıl içerisinde sınır değerleri aştığı görülmektedir.. Özellikle SO_2 parametresi, sınır değerlerin çok altında kalmaktadır.

2017 yılında Bilecik ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 120'de verilmektedir.

Çizelge 120 – Bilecik ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	19	-	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14	-	46	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	-	48	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	-	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	-	42	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	40	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	53	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	-	55	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	-	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

BOZÜYÜK	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	40	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	65	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	0	69	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	71	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	12	0	54	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	11	0	46	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	12	0	45	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	63	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	71	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	0	102	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	61	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Bilecik ilinde 7 adet Egzoz Emisyonu Ölçüm Belgesi'ne sahip firma bulunmaktadır. Bu firmalar tarafından 2017 yılı içerisinde 22.547 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bilecik ilinde tüm içme ve kullanma suyu ihtiyacı Karasu Deresinden ve derin kuyulardan karşılanmaktadır. İlin tamamına hizmet sağlanmaktadır. 2010 ve 2013 yıllarında İldeki belediyeler tarafından çekilen su miktarlarında yıllara göre çok ciddi değişimler yaşanmıştır. Kullanım amaçlı olarak 2010 yılında çekilen suyun %91'i kaynaklardan çekilirken, 2016 yılında bu oran %66'ya düşmüştür. Bilecik ilindeki tüm belediyeler içme ve kullanma suyu şebekesi hizmeti vermektedirler. Bu kapsamda Bilecik nüfusunun %99'una içme ve kullanma suyu şebekesi hizmeti ulaştırılmaktadır.

İçme suyu temin edilen kaynağın adı, "Karasu Su" kaynağıdır. Mevcutta Bozüyük Belediyesi kaptajı su alma yapıları ile karasu su götürme birliğine ait Bilecik, Pazaryeri, Osmaneli, Söğüt ilçelerinin su

ihtiyaçları karşılanmaktadır. Kaynak kapasitesi ortalama 1.500 lt/sn olup, 500 lt/sn Karasu su götürme birliğine, 450 lt/sn Bozüyük Belediyesi için 500 lt/sn dereye floranın sürdürülebilirliği için tahsis yapılmıştır.

2017 yılı içerisinde Bilecik ilindeki yeraltı suyu kaynaklarından toplam çekilen su miktarı 80,10 hm^3/yıl'dır.

Bilecik'teki tüm belediyelerde kanalizasyon sistemi bulunmakta olup toplam nüfusun yaklaşık %98'ine kanalizasyon hizmeti verilmektedir. İlçe belediyelerince mevcut kanalizasyon sistemlerinin geliştirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Atıksu Arıtma Tesisi yapımı tamamlanmış ancak faaliyete girmemiştir.

Çizelge 121 – Bilecik ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Hürriyet		İhale	X		3.250	-	-	-
	Ertuğrulgazi		İhale	X		1.250			
	Merkez	X	Faal Değil		Fiziksel+ Biyolojik	15.255			
İlçeler	Pazaryeri		İnşaat			-	-	-	-
	Osmaneli	X	Faal						

Bilecik ili Merkez ilçesinde faaliyet gösteren 1. Organize Sanayi Bölgesi bünyesinde faaliyet gösteren firmalara su temini, OSB bünyesindeki 6 adet DSİ Genel Müdürlüğü III. Bölgeden izinli kuyulardan çekilerek dağıtımı yapılmaktadır. Tesis faaliyetleri sonucu oluşan atıksular toplanarak OSB bünyesindeki arıtma tesisinde arıtılmaktadır. Yağmur suları ve endüstriyel nitelikli atıksular ayrık sistemde toplanmaktadır. Arıtma tesisinde arıtılan atıksular Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Tablo 19. (Karışık Endüstriyel Atık Suların Alıcı Ortama Deşarj Standartları Küçük Ve Büyük Organize Sanayi Bölgeleri ve Sektör Belirlemesi Yapılamayan Diğer Sanayiler) kriterlerine göre arıtılarak Pelitözü Çayı'na deşarj edilmektedir. Günlük olarak deşarj edilen ortalama atıksu miktarı 5.500 m^3 civarındadır.

Çizelge 122 – Bilecik ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Bilecik I. OSB	Aktif	5.500	Fiziksel/Kimyasal/Biyolojik	0,35
Bilecik II. OSB	Aktif	2.000	Biyolojik	-
Gölpazarı OSB	Yok	-	-	-
Pazaryeri OSB	Yok	-	-	-
Bozüyük OSB	Aktif	265.815 m^3/yıl	-	-
Osmaneli OSB	Yok	-	-	-
Söğüt OSB	Yok	-	-	-

I. Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan arıtma tesisinden çıkan çamur yine OSB'nin atık depolama sahasında bertaraf edilmektedir.

Bilecik ili sınırları içerisinde kurulu olan ve çalışmakta olan hidroelektrik santrali sayısı 3'tür. Pamuokova HES 9,3 MW kurulu güçte olup Osmaneli ilçesi, Ciciler Köyü sınırları içerisinde, Bükor-2 HES 13,05 MW kurulu güçte olup Gölpazarı ilçesi, Demirhanlar köyü sınırları içerisinde ve Darca HES 9,625 MW kurulu güçte olup Gölpazarı ilçesi, Küçükyenice Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır.

İlde, Bozüyük ilçesi, Karasu Çayının doğduğu bölgede su ürünleri üretim (genelde alabalık) çiftliklileri bulunmaktadır. Bu bölgede toplam 5 adet su ürünleri üretim tesisi bulunmakta ve tesisler Karasu Çayından alınan su ile üretimlerini gerçekleştirmektedir.

3. Atık

Şehirde günlük oluşan evsel atık miktarı yaklaşık 66-68 ton arası değişmektedir. Kişi başına atık miktarı ise 0,95 kg'dır. Bilecik genelinde yaz aylarında organik atıkların yüksek olmasına karşın kış aylarında da kül oranı yüksektir. Bu oran doğalgazın yayılmasıyla daha da düşecektir. Şehirde evsel atıklar ile birlikte, ambalaj atıkları ve tıbbi atıklar da ayrı olarak toplanmaktadır.

Bilecik ilinde 1 adet düzenli katı atık depolama tesisi bulunmaktadır. Biosun Bilecik Entegre Katı Atık Yönetim Tesisi 2016 yılı sonunda resmi olarak faaliyete geçmiştir.

Bilecik ilindeki dört belediyenin (Bozüyük, İnhisar, Pazaryeri ve Merkez) atıkları için Ambalaj Atıkları Yönetim Planı mevcut olup lisanslı geri dönüşüm tesisiyle sözleşme imzalanmıştır. "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 2017 yılında Kayıtlı Ekonomik İşletmeler sayısı 173'tür.

Çizelge 123 – Bilecik ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Bilecik ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	11
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	13
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

2017 yılında Bilecik'te toplanan tehlikeli atıkların, 3.183.684 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş, 609.940 kg'ı bertaraf edilmiş, 11.383 kg'ı stokte bekletilmiş ve 15.750 kg'ı ihraç edilmiştir.

Bilecik ilinde atık yağlar için 1 adet geri kazanım tesisi faaliyet göstermektedir.

2017 yılında, Bilecik ilinde 81.281 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 5.780 kg kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

Bilecik ilinde 2016 yılında toplanan atık madeni yağın; 135.174 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş, 3.880 kg'ı bertaraf edilmiş, 15.750 kg'ı ihraç edilmiş, 910 kg'ı stokta kalmıştır.

İlde 2016 yılında 5.630 kg atık akü, 1 kg atık pil toplanmıştır. İlde toplanan ömrünü tamamlamış lastiklerden 30.130 kg geri kazanım tesislerine, 1.150 kg çimento fabrikasına gönderilmiştir.

Tıbbi atıklar da Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında yapılan sözleşmeyle 2011 yılından itibaren Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin ilgili firma tarafından işletilen sterilizasyon tesisine 1 adet araçla haftanın belirli günlerinde taşınmaktadır. Bilecik 2016 yılında ise 103 ton, 2017 yılında ise 143 ton tıbbi atık oluşmuştur.

Bilecik ilinde hafriyat atıkları belediye tarafından özel bir firmaya toplattırılmaktadır. Hafriyat sahası merkez ilçede yer almakta ve özel bir firma tarafından işletilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bilecik ili yaban hayvanları açısından oldukça zengin bölgededir. İlin ormanlık, dağlık ve kayalık alanlarında tavşan, keklik, çulluk, yaban ördeği, kurt, tilki, ayı, sansar, dağ keçisi, yabandomuzu, bıldırcın, üveyik, geyik, karaca vb türleri mevcuttur. Yörede kürklü hayvan olarak tavşan, kurt, tilki, ayı, sansar, çakal vb bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde milli park bulunmamakla beraber bir adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Küçükelmalı Tabiat Parkı, Pazaryeri ilçe merkezine 10 km uzaklıktaki Küçükelmalı Köyü bulunmakta olup yakınındaki gölet çevresi çam ağaçlarıyla kaplıdır. 10,3 ha büyüklüğündedir.

Bilecik ili Merkez ilçede; 2 adet 1. Derece Doğal Sit Alanı, 3 adet 3. Derece Doğal Sit Alanı bulunmaktadır.

Bozüyük ilçesinde;

- Karasu Deresi kaynağı ve vadisinde birer adet 1. ve 3. Derece Doğal Sit alanları bulunmaktadır.
- 1. Derece Doğal Sit Alanı'nda bulunan Orman Mülkiyeti dışındaki taşınmazlar:
    - Bozalan Köyü'nde 17 adet parsel

- Karaağaç Köyü'nde 2 adet parsel

- 3. Derece Doğal Sit Alanı'nda bulunan Orman Mülkiyeti dışındaki taşınmazlar:
  - Bozalan Köyü'nde 20 adet parsel
  - Karaağaç Köyü'nde 30 adet parsel
  - Saraycık Köyü'nde 12 adet parsel
  - Çaydere Köyü'nde 4 adet parsel
  - Kapanalan Köyü'nde 94 adet parsel

Ayrıca il sınırları içerisinde 10 adet tescilli anıt ağaç, 8 adet aday anıt ağaç envanter listesinde yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 124 – Bilecik ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BİLECİK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.872,59	0,92	4.550,74	1,08	7.122,01	1,70	7.727,84	1,85
2) Tarımsal Alanlar	147.788,58	35,16	147.543,62	35,10	162.246,95	38,83	161.820,56	38,73
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	268.465,66	63,87	267.963,76	63,75	247.997,84	59,36	247.756,96	59,30
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	234,74	0,06	303,46	0,07	444,20	0,11	505,66	0,12
TOPLAM	**420.361,57**	100,00	**420.361,58**	100,00	**417.811,00**	100,00	**417.811,02**	100,00

Bilecik ili 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı; 01/08/2008 tarih ve 11 sayılı İl Genel Meclisinin Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca Bilecik İlinin pilot İl olarak belirlenmesini müteakip, 02/10/2012 tarihinde ilk defa Bakanlıkça onaylanmıştır. Tekrar eden askı süreçleri ve itirazların değerlendirilmesi işlemleri neticesinde söz konusu Çevre Düzeni Planı 10/03/2014 tarih ve 3831 sayılı Bakanlık Oluru ile kesinleşmiştir. Çevre Düzeni Planı; Plan Paftaları (1/100.000 ölçekli Plan Paftası ve 10 adet Tematik Pafta) Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporu ile bir bütündür.

1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile; Bilecik ilinin çok sektörlü mekânsal gelişmesinin kurgulanması, sürdürülebilir gelişmenin sağlanması, yasam kalitesinin yükseltilmesi, ulusal politikalar ve stratejiler çerçevesinde yatırım programları ve stratejik planlar ile uyumun sağlanarak, sektörel gelişmelerin sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal açıdan bütünleştirilmesi ve il çevre düzeni planı kapsamında uygulanması amaçlamıştır. Çevre Düzeni Planı hükümlerinde Bilecik İlinin gelişmesinde izlenecek ana stratejilere yer verilmiş, alt ölçekli planlara yön verecek hedefler sıralanmıştır.

Plan kapsamında arazilerin genel kullanılış biçimleri ile gelişme ve yerleşim alanları, koruma koşulları gibi mekânsal kararlar getirilmiş olup bu alanlarla ilgili planlama ilkeleri belirlenmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 125 – Bilecik ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bilecik ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	21	3	5	6	0	0	0	**35**
ÇED Gereklidir	3	0	0	0	2	0	0	**5**
ÇED Olumlu Kararı	3	2	0	2	0	0	0	**7**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 126 – Bilecik ilinde Bakanlık merkez ve 2017 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bilecik ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	18	**24**
Çevre İzni Belgesi	8	33	**41**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**14**	**51**	**55**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 127 – Bilecik ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çevre Denetim Raporu 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	284
Ani (plansız) denetimler	261
Genel toplam	**545**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	1.054,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	4	0,00

Çizelge 128 – Bilecik ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bilecik ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	267.617	227.519	101.950	852.519	0	25.486	260.086	1.540,57	1.736.717,57
Uygulanan Ceza Sayısı	5	3	2	15	0	1	13	7	46

2017 yılı içerisinde ilde 8 işletmeye faaliyeti durdurma cezası uygulanmıştır.

2017 yılı itibariyle toplam 4 adet SEVESO kuruluşu yer almakta olup bunların 3 tanesi üst seviye, 1 tanesi de alt seviye işletmelerdir. SEVESO kapsam dışı 51 adet firma bulunmaktadır.

12. BİNGÖL

1. Hava Kalitesi

Bingöl ilinde 2016 yılı itibariyle birçok kurum ve mahallede doğalgaz kullanımına başlanmıştır. 2017 yılında Bingöl ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 129'da verilmektedir.

Çizelge 129 – Bingöl ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

BİNGÖL	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11		30		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14		30		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	16		18		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4		15		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4		47		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5		31		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3		56		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2		57		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1		48		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	1		30		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6		32		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17		54		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl merkezinde faaliyet gösteren 2 adet sabit istasyona egzoz emisyonu ölçüm yetki belgesi verilmiştir. 2017 yılı içerisinde toplamda 204 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

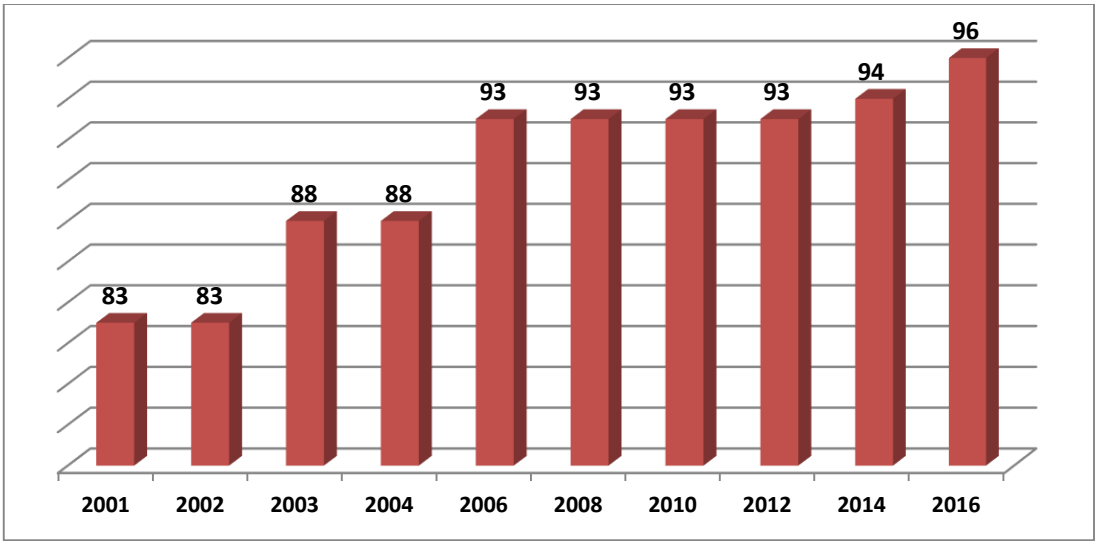
2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bingöl'de kış mevsiminin uzun ve yoğun kar miktarının yüksek olması uzun sürede eriyerek akışa geçmesi, yeraltı suyunun olumlu yönde etkilemektedir. İlde yeraltı suyu potansiyelinin yüksek olmasına rağmen kullanılan miktar çok azdır ve daha çok yüzey suları içme suyu kaynağı olarak kullanılmaktadır. İlin içme ve kullanma suyu kaynakları Metan, Mirzan ve Kürük'dür. Karlıova merkezde açılan 100-150 metrelik sondajlardan yaklaşık 20-30 lt/sn, Bingöl Merkez ve ovada açılan 100-150 metrelik sondajlarda ise 10-25 lt/sn yeraltı suları suyu alınmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi nüfusun tamamına (% 100) hizmet vermektedir.

Çizelge 130 - Bingöl ilinde bulunan yüzeysel ve yeraltı içme suyu kaynağı bilgileri (DSİ 94. Şube Müdürlüğü, 2015)

YERLEŞİM YERİ: BİNGÖL MERKEZ			
ADI	**TÜRÜ**	**YERİ**	**KAPASİTESİ (m^3/yıl)**
Abitor	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	1.892.160
Metan İsale Hattı	Pınar	Bingöl – Merkez	630.720
Mirzan İsale Hattı	Pınar	Bingöl – Merkez	315.360
Gayt K. Sond.	Kuyu	Bingöl – Merkez	346.896
Tarım İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	536.112
S.S.K. İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	94.608
Beden Terbiyesi İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	378.432

Bingöl Belediyesi Evsel Atıksu Arıtma Tesisi nüfusun %95 'ne hizmet vermektedir. Bingöl Belediyesi kanalizasyon şebekesi nüfusunun %95 'ne hizmet vermektedir.

Grafik 14- Bingöl ilinde 2017 yılı itibariyle kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2018)

Çizelge 131 – Bingöl ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

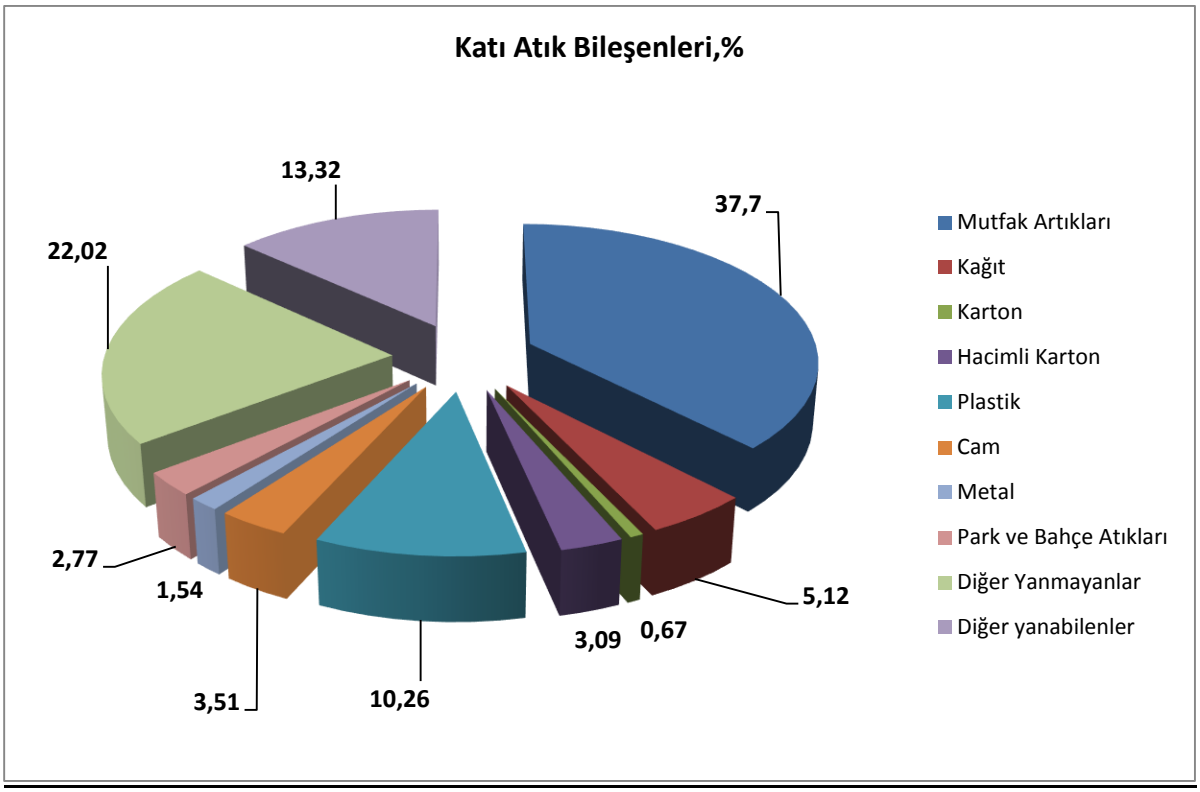
Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bingöl Belediyesi	X			Fiziksel Biyolojik	16.500		117.000	850 (mak.)
İlçeler	Genç Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	2.350		25.780	Çamur Oluşumu Henüz Söz Konusu Değildir
	Solhan Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		Proje Aşamasında		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			17.282	
	Karlıova Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		İnşaat Aşamasında		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			6.672	
	Yedisu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			1.473	
	Kiğı Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			3.485	
	Yayladere Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			1.001	
	Adaklı Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			3.105	
	Arakonak Beldesi Atıksu Arıtma Tesisi		Proje Aşamasında		Doğal Atıksu Arıtma Tesisi			2.608	
	Sancak Beldesi Atıksu Arıtma Tesisi		Faal		Doğal Atıksu Arıtma Tesisi			2.509	
	Ilıcalar Belediyesi		-		-			3.568	
	Çaytepe Belediyesi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			918	
	Servi Belediyesi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			1.236	
	Kiğı Barajı Şantiyesi		Faal		Paket Atıksu Arıtma Tesisi			0	
	Kaleköy Barajı Şantiyesi		Faal		Paket Atıksu Arıtma Tesisi			0	
	İçmeler TOKİ Konutları		Faal		Paket Atıksu Arıtma Tesisi			-	

Bingöl Belediyesi atıksu arıtma tesisinde arıtma çamuru filtre pres ile çıkışı sağlanarak su içeriği ve tehlike sınıfı yapılan analizler sonucunda belirlenmiş olup arıtma çamurunun 2. sınıf düzenli depolama tesisinde depolanması uygun görülmektedir.

Bingöl OSB Atıksu Arıtma Tesisi (Biyolojik+Kimyasal) proje aşamasındadır.

3. Atık

Bingöl ili Yerel Yönetimler Çevre Hizmetleri Birliği (BİNÇEVBİR) Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösterecek olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi inşaatı bitmiş olup 2013 yılında tam kapasite ile hizmete alınmıştır. Yer altı ve yüzey sularının kirlenmemesi için düzenli katı atık tesisi çöp döküm sahası tabanı geomembran ile kaplanmış çöp sızıntı suları yer altı sularına karışmamaktadır. Çöp sızıntı suları depo alanı içerisinde yapılan sızıntı suyu havuzunda biriktirilmektedir. Bu havuzda biriktirilen çöp sızıntı suyu çöpün üzerine geri püskürtme yöntemi (resirkülasyon) kullanılmaktadır. Önceki vahşi depolama alanının rehabilite edilerek yeşil alan olarak değerlendirilmesi planlanmaktadır.

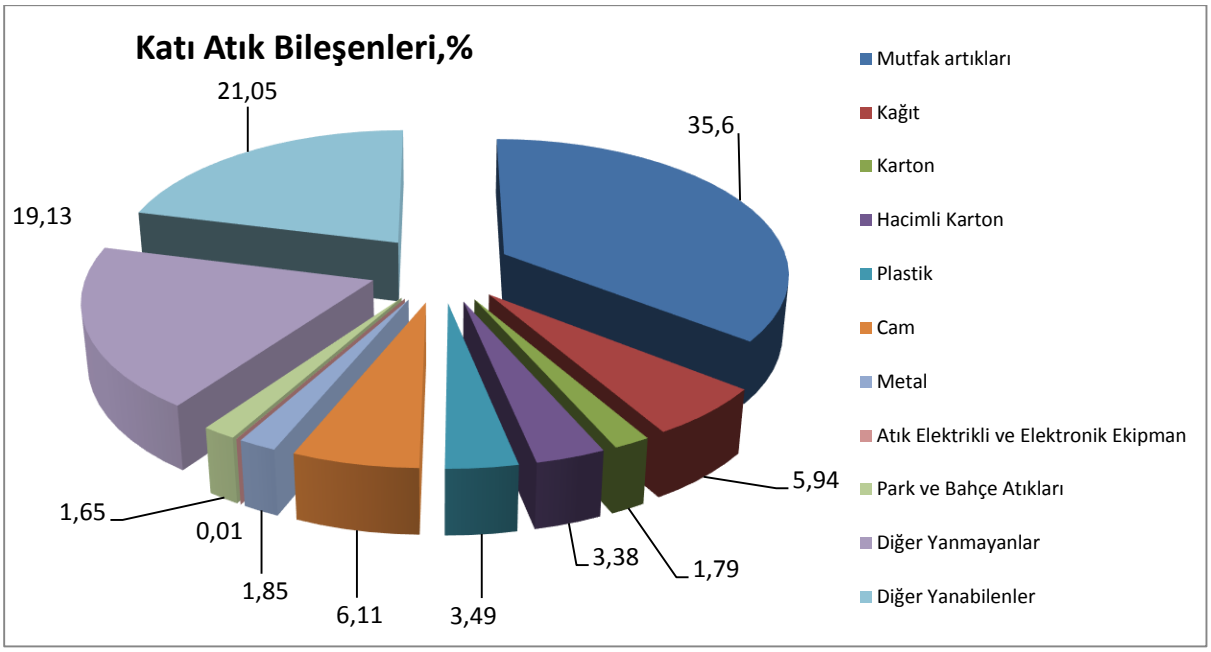
Grafik 15 – Bingöl ili katı atık bileşenleri - Kış (Bingöl Belediyesi, 2017)

Bingöl Belediye Başkanlığı tarafından Recep Tayyip Erdoğan Mahallesi çevresinde hafriyat döküm alanı belirlenmiş olup, ayrıca İl Özel İdaresi tarafından Bingöl Merkez Ekinyolu Köyü civarında da hafriyat döküm alanı belirlenmiştir.

Bingöl Belediyesi Çevre Hizmetleri Birliği (BİNÇEVBİR) tarafından inşaatı tamamlanarak faaliyete alınacak katı atık bertaraf tesisinin hizmet vermesiyle birlikte ambalaj atıklarına yönelik çalışmaların da başlatılması planlanmaktadır. İlde 2017 yılı itibariyle kayıt altına alınan ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme sayısı 1 ve kayıtlı ekonomik işletme sayısı ise 9'dur.

Bingöl'de Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında 262,72 ton tehlikeli atık üretildiği ve bu atığın bertaraf edildiği beyan edilmiştir.

İlde atık madeni yağlara ilişkin PET-DER ile protokol yapılmış olup bu yağların bertarafı sağlanmaktadır. Bu kapsamda 2017 yılsonu itibariyle 965 lt atık madeni yağ toplanarak bertaraf edilmiştir. İlde 2017 yılında 59.058 kg atık madeni yağ ger kazanılmıştır.

Grafik 16 – Bingöl ili katı atık bileşenleri - Yaz (Bingöl Belediyesi, 2017)

"Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Bingöl Belediyesi tarafından toplama ve eğitim çalışmaları yapılmakta olup toplanan atık pil ve akümülatörler yılsonunda TAP derneğine gönderilerek nihai bertarafı sağlanmaktadır. 2017 yılsonu itibariyle 140 kg atık pil, 75 kg atık akü toplanmıştır.

İl mücavir alan sınırları içerisinde bitkisel atık yağların toplanmasına ilişkin bir firma ile protokol yapılmış olup cafe, lokanta, restaurant, yemekhane, otel, okul vs yerlerde bitkisel atık yağlar ayrı biriktirilerek Bingöl Belediyesi adına bu firma tarafından alınarak bertarafı sağlanmaktadır. 2017 yılsonu itibariyle 4.820 lt bitkisel atık yağ firma eliyle toplattırılmıştır.

Bingöl Belediyesi ile yapılan protokol gereği tarafından ömrünü tamamlamış lastikler belediye tarafından geçici olarak depolanmaktadır. 2017 yılı itibariyle 224.430 kg ÖTL toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında ilde 1 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri mevcuttur. İlde Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma Belgesi verilen 8 adet tesis bulunmaktadır.

Çizelge 132 – Bingöl ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Bingöl ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Binçev-bir Başkanlığı tarafından 2017 yılı içerisinde Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi yapımı tamamlanarak il merkezi ve ilçelerde oluşan tıbbi atıklar toplatılmaya başlanmıştır. 2017 yılsonu itibariyle Bingöl ilinde yaklaşık 154,8 ton tıbbi atığın bertarafı sağlanmıştır.

4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bingöl ilinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi kapsamında şuana kadar yapılan arazi çalışmaları sonucunda arazi çalışmaları sonucunda; 121 tanesi endemik olmak üzere 1.176 adet bitki taksonu, 12 liken ve 81 makromantar türü tespit edilmiştir. Bingöl ili için endemizim oranı damarlı bitkilerde %10,28'dir.

Literatür çalışmaları sonucunda ise; 1.169 bitki taksonu tespit edilmiştir. Arazi çalışmaları sonucunda 68 bitki taksonu (7 tanesi yeni kayıt), tespit edilmiştir. Proje süreci devam ettikçe bölgede yapılan arazi çalışmalarının da katkılarıyla tür sayılarının artacağı öngörülmektedir.

Bingöl ilinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi kapsamında şuana kadar yapılan arazi çalışmaları sonucunda arazi çalışmaları sonucunda 27 adet memeli türü, 196 adet kuş türü, 11 tanesi endemik olmak üzere 30 balık türü, 14 sürüngen türü, 1 tanesi endemik olmak üzere 6 çift yaşar türü, 683 omurgasız hayvan türü tespit edilmiştir.

2873 Sayılı Milli Parklar Kanununun 2. maddesinde tanımlanan ve bu kanunun 3. maddesi uyarınca Bingöl ili sınırları içerisinde Milli Park, Tabiat Parkı ve Tabiat Koruma Alanı bulunmamaktadır. Ancak; Bu kanun çerçevesinde **Solhan İlçesinde Yüzen Ada Tabiat Anıtı** mevcuttur. Bu sahanın alanı 38 ha'dır. Ancak Yüzen Ada Tabiat Anıtının mevcut alanı 400 da'dır. 2003 Yılında tescil edilmiştir. Gölün alanı 300 m^2'nin üzerinde olup yaz ve kış aylarında su seviyesi aynı kalmaktadır. Mevcut gölün derinliğinin 40-60 metre olduğu tahmin edilmektedir. Gölün üzerinde 3 adet yüzen kara parçası mevcut olup üzerinde dış budak ağaçları bulunmaktadır. Solhan ilçesine 17 km, Bingöl il merkezine ise 60 km uzaklığındadır.

Fotoğraf 13 – Bingöl ilinde bulunan Yüzen Ada Tabiat Anıtı

Çizelge 133 - Bingöl'de bulunan doğal sit alanları

Sit Alanının Adı	Sit Alanının Adresi	Sit Alanı Türü
La'l Dut Ağacı	Çayağzı Köyü-Yayladere	-
Kerek Mağarası	Kığı	-
Yüzen Ada	Hazerşah Köyü – Solhan	I.derece doğal sit alanı
Kös Kaplıcaları	Ilıcalar	I.ve III. derece doğal sit alanı

İl sınırları içerisinde bir adet yaban hayatı geliştirme sahası (Kığı Şeytan Dağları Yaban Hayatı Geliştirme Sahası) bulunmakta olup, alanı 24.858,72 ha'dır. Yapılan inceleme ve etütler sonucu bu alanın nesli azalan türlerden olan yaban keçisi (Capra aegagrus), çengel boynuzlu dağ keçisi (Şamua / Rupicapra rupicapra) ve boz ayı (*Ursus arctos*)için uygun yaşam ortamı özelliğine sahip olduğu ve doğal

olarak bu alanda bulunduğu tespit edilmiştir. Alandaki yaban keçilerinin ve çengel boynuzlu dağ keçilerinin yaşam ortamlarının korunması, doğal olarak üremelerinin sağlanması, söz konusu türlerin alandaki sayılarının normal popülasyon düzeyine çıkarılması amacıyla koruma yöntemleri uygulanmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 134 – Bingöl ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BİNGÖL	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.082,28	0,50	4.436,39	0,55	3.126,58	0,39	3.465,11	0,43
2) Tarımsal Alanlar	189.514,58	23,44	188.812,03	23,35	118.403,88	14,78	118.266,74	14,76
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	611.698,21	75,65	612.066,42	75,70	672.595,46	83,95	672.340,57	83,92
4) Sulak Alanlar	320,40	0,04	320,4	0,04	748,49	0,09	773,76	0,10
5) Su Yapıları	2.973,31	0,37	2.953,58	0,37	6.307,57	0,79	6.335,81	0,79
TOPLAM	**808.588,78**	100,00	**808.588,82**	100,00	**801.181,98**	100,00	**801181,99**	100,00

Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın Olur'u ile 20.08.2015 tarihinde onaylanmıştır. J-40, J-41, J-42, J-43, K-38, K-39, K-40, K-42, L-38, L-39, L-40, L-41, L-42, M-39, M-40 nolu plan paftalarında, plan açıklama raporunda ve plan uygulama hükümleri genelinde yapılması uygun görülen düzenlemeleri kapsayan Malatya - Elazığ - Bingöl - Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği 26.10.2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 135 – Bingöl ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bingöl ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	1	2	0	0	0	0	**9**
ÇED Gereklidir								**1**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	**0**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 136 – Bingöl ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bingöl ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	8	**8**
Çevre İzni Belgesi	1	6	**7**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**1**	**14**	**15**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 137 - Bingöl ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bingöl ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	21
Ani (plansız) denetimler	23
Genel toplam	**44**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	2	0,00

Çizelge 138 – Bingöl ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bingöl ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)									**70.228 TL**
Uygulanan Ceza Sayısı									**6**

13.BİTLİS

1. Hava Kalitesi

Bitlis ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır. Genellikle kış aylarında kullanılan bu yakıtlar hava kalitesi sınır değerlerini aşmamakla birlikte inversiyon etkisiyle de Bitlis ili hava kalitesini yerel de olsa olumsuz yönde etkilemektedir.

İlde hava kirliliği ile mücadele amacıyla hazırlanan plan ve programlar kapsamında 2016 yılında doğalgaz hattı döşenmeye başlanmış olup 2016 yılı ekim ayından itibaren ise Tatvan ilçesine doğalgaz dağıtımı yapılmaya başlanmıştır. 2017 yılında ise Bitlis Merkez İlçesi ve Güroymak İlçesine de doğalgaz hattı döşenmeye başlanmış olup 2017 yılından itibaren doğalgaz dağıtılmaya başlanmıştır. İlde 2017 yılında konutlarda 1.709356,01 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

İlde sanayi kuruluşu olarak adlandırabileceğimiz tesis yok denilebilecek sayıdadır. Çok az sayıda bulunan bu tesisler de genellikle ithal kömür kullanmaktadırlar ve bu kömürleri evsel ısınmada kullanılan katı yakıtların temin edildiği kömür satış bayilerinden temin edildiği için evsel ısınmada kullanılan kömür miktarı ile sanayide kullanılan kömür miktarı toplam olarak birlikte verilmiştir.

Hava kalitesi ile ilgili denetim ve kontroller devam etmekte olup, il düzeyinde Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmıştır. Ayrıca ilde hava kalitesinin kontrolü için Bitlis İl Emniyet Müdürlüğü ile birlikte yasak kömür satışının engellenmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bitlis ili geçmiş yıllarda hava kirliliğinin en yoğun olduğu iller arasındayken, hava kalitesinin düzeltilmesi için yapılan çalışmalar ile birlikte hava kirliliği azalmış ve havası en kirli iller listesinden çıkmıştır. 2017 yılında Bitlis ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 139'da verilmektedir.

Çizelge 139 – Bitlis ilinde 2016 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	43	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	36	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	21	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	12	0	23	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	10	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	14	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	10	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	0	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	33	2	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	25	7	77	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	90	4	24	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesine sahip olan iki adet firma bulunmaktadır. Bu iki firma 2017 yılı içerisinde toplam 12.302 adet aracın egzoz emisyon ölçümünü yapmıştır. İlde bulunan yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm firması Bitlis Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü personelince belirli periyotlarla denetlenmekte ve herhangi olumsuz durumun yaşanması önlenmektedir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlin içme suyu ihtiyacı Sapko, Kamiyan, Çelikhan, Başhan, Duap ve Şelale, kaynaklarından isale edilen sularla giderilmektedir. İlin içme suyu ihtiyacının %40'ı Duap yaylasındaki kaynaktan karşılanmaktadır. Suların tamamı evsel nitelikli kullanılmakta olup, ilde sanayi bulunmadığından sanayide kullanılmamaktadır. İlde içme suyu arıtma tesisi mevcut değildir.

İlde evsel nitelikli atıksular kanalizasyon boruları vasıtasıyla toplanmaktadır. İldeki ilçelerin çoğunda evsel atık suların ve yağmur sularının toplanıp bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla yapılan bir toplama sistemi ve arıtma tesisi mevcut değildir. İlde atıksu arıtma tesisi hizmeti veren ilçe belediye sayısı 3 olup bu belediyeler Tatvan, Ahlat ve Adilcevaz Belediyeleridir. Ayrıca Ovakışla Belde Belediyesinde de İller Bankası tarafından yaptırılan 1 adet Atıksu Arıtma Tesisi mevcuttur. İlin toplam

nüfusu 341.474 olup kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %100'dür.

İlde 3 tanesi ilçe ve 1 tanesi belde belediyesi olmak üzere toplam 4 adet belediyelere ait atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi Altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, hali hazırda çalışan bir Organize Sanayi Bölgesi yoktur.

Çizelge 140 – Bitlis ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bitlis		Proje	X					
	Yolalan			X					
İlçeler	Adilcevaz	X			Biyolojik +İleri	1.860	1.200	14.611	193
	Ahlat	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.600	2.000	17.000	475
	Güroymak			X					
	Hizan			x					
	Mutki			X					
	Tatvan	x			Biyolojik	22.750	16.600	68.157	0,5
	Ovakışla (Belde)	x			Fiziksel+ Biyolojik	787		4.138	-

İlde su kaynakları üzerinde enerji üretme amacıyla kurulan mevcut bir hidroelektrik santral bulunmamakta olup Hizan İlçesi Kesen deresi üzerinde yapımına devam edilen bir hidroelektrik santral inşaatı mevcuttur.

3. Atık

İlde 2017 yılı içerisinde belediyeler adına toplam 36.004 ton/yıl atık toplanmıştır.

İlde AB fonları da kullanılarak yapılan bir adet katı atık düzenli depolama tesisi olan Bİ-KA (Bitlis İli, İlçeleri ve Beldeleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği) bulunmaktadır. Bitlis Düzenli Katı Atık Depolama Tesisi Bitlis ili, Güroymak ilçesi, Tahtalı Köyü, Belektepe Mevkiindedir. Bitlis Katı Atık Birliği, birliğe üye olan il, ilçe ve belde belediyelerin katı atık hizmetlerinin yürütülmesi için kurulmuş mahalli idare birliğidir. 2006 yılında kurulan birlik AB Katılım Öncesi Mali Yardım fonundan hibe alarak düzenli depolama tesisi, tıbbi atık sterilizasyon ünitesi, sızıntı suyu arıtma ünitesi, vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu, araç ekipman alımı ve müşavirlik hizmetleri alımı yapılmıştır.

Kurulun evsel katı atık düzenli depolama tesisi fizibilite raporuna göre 2010 için 185.000 nüfusa 20 yıl yetebilecek şekilde tasarlanmıştır. Tesisin toplam kapasitesi 1.911.2000 tondur. Atıklardan sızan sızıntı (çöp) sularının yer altı ve yer üstü sularını kirletmemesi için sızıntı suyu artıma ünitesi kurulmuştur. Burada arıtılan sızıntı suları 4.500-8.000 COD'den 15-110 COD arasına getirilerek doğaya deşarj edilmektedir.

Yine kurulan tıbbi atık sterilizasyon ünitesinde sağlık kurumlarında üretilen tıbbi atıklar zararsız hale getirilerek evsel atıklarla birlikte bertaraf edilmektedir. Proje kapsamında Bitlis Deliklitaş, Tatvan Yumurtatepe ve Güroymak Seferman vahşi çöp sahaları rehabilite edilerek gaz kontrolü sağlanmıştır. Tesiste sızıntı sularının yüzeysel ve yer altı su kaynaklarını olumsuz etkilememesi için gerekli önlemler alınmıştır. Deponi alanında oluşan sızıntı (çöp) suları buradaki sızdırmazlık tabakası sayesinde yer altı ve yer üstü kaynaklarına karışmadan ayrı toplanmakta ve Sızıntı Suyu Arıtma Tesisi (Membran-Bio Reaktör) 'ne gönderilerek arıtılmaktadır

Bitlis'in bazı ilçelerinde vahşi depolama tesisleri bulunmakta olup rehabilite edilmesine çalışılmaktadır. Söz konusu çöp vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu yapıldıktan sonra toprak ve

ekilen bitkiler depo gazını mümkün olabildiğince emebilecek ve kullanımını sağlayacak özelliklere sahip olacaktır. Buna ilaveten gaz depolama bacaları tesis edilmesi planlanmaktadır.

Çizelge 141 – Bitlis ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Bitlis ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0
Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde ambalaj atıkları toplama, ayırma ve geri dönüşüm tesisi lisansı alan firma ya da işletme bulunmamaktadır. "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında herhangi bir çalışma yapılmamakla birlikte ambalaj üreticisi ya da piyasaya süren işletmelerin sayısı 25'tir.

İlde tehlikeli atıkların geri kazanım ve bertarafının sağlandığı lisanslı bir tesis bulunmamaktadır. Oluşan tehlikeli atıkların geri kazanım ve bertarafı diğer illerde bulunan lisanslı tesislerde gerçekleştirilmektedir. İlde tehlikeli atıklar kapsamında atık üreten TCDD Van Gölü Feribot Müdürlüğünün hizmette kullandığı feribotlardan kaynaklanan sintine atıkları bulunmaktadır. İlde 2017 yılı içerisinde 209.593 kg tehlikeli atık toplanmıştır.

İlde atık madeni yağların toplaması, taşınması ve geri kazanımıyla ilgili lisans verilen herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Atık yağlar üreticilerin kendi imkânlarıyla başka illerde bulunan Atık Yağ Geri Kazanım/Bertaraf Tesislerine gönderilmekte ve bertaraf edilmektedir. İlde 2017 yılı içerisinde toplam 11,72 ton atık yağ toplanmış ve lisanslı tesislerde gerikazanım/bertaraf edilmiştir.

2017 yılında ilde toplam 8.340 kg atık pil ve 450 kg atık akümülatör toplanmıştır. İl halkının bilinçli ve duyarlı bir nesle sahip olması amacıyla il genelindeki okullarda atık piller konusunda eğitimler verilmiştir. Ayrıca İl Müdürlüğü personellerince birçok kamu kurum ve kuruluşuna atık pil toplama kutuları teslim edilmiştir. Atık pil kutuları dolmasına müteakip Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından teslim alınarak TAP'a gönderilmektedir.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında, İl genelinde konuyla ilgili geri kazanım veya bertarafını yapan bir tesis olmamakla birlikte, ömrünü tamamlamış araçların teslim edildiği 2 adet firma bulunmaktadır. Bu tesisler 2017 yılı içerisinde hurda araç teslim edilmediğini beyan etmişlerdir.

İlde Tıbbi Atıkların bertarafını gerçekleştiren AB fonları da kullanılarak yapılan bir adet katı atık düzenli depolama tesisi olan Bİ-KA (Bitlis İli, İlçeleri ve Beldeleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği) bulunmaktadır. Hastane, sağlık ocağı vb. tesislerden kaynaklanan tıbbi atıklar da usulüne uygun şekilde Bİ-KA' da depolanmaktadır. 2017 yılı içinde toplam 192 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde milli park bulunmamaktadır. Ancak Ahlat, Tatvan ve Güroymak ilçeleri sınırları içerisinde bulunan Nemrut Kalderası ve çevresindeki 4.872 hektarlık alan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3.cü maddesi gereğince 24.09.2003 tarih ve 2003/6223 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile orman rejimine alınarak Tabiat Anıtı olarak ilan edilmiştir.

Nemrut Kalderası; sahip olduğu boyutları, soğuk ve sıcak su gölleri, buhar bacaları, oluşum özellikleri ve peyzaj değeri itibarı ile ulusal düzeyde ender bir jeolojik/jeomorfolojik doğal bir miras ve tabiat anıtıdır.

İlde bulunan başlıca göller; Van Gölü, Nemrut Gölü, Nazik Gölü, Sodalı Göl (Arin Gölü), Aygır Gölü, Batmış (Cil) Gölü ve Heybeli Gölü'dür. Diğer önemli sulak alanlar ise İron Sazlığı, Ahlat Sazlıkları ve Kavuştuk Yarımadası'dır.

Bitlis ili Adilcevaz ilçesi sınırları içerisinde bulunan 29.400 hektar büyüklüğündeki alan, 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Süphan Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir. Koruma sahasında 15–20 yıl kadar önce çengel boynuzlu dağ keçisi yaşamakta iken bugün bölgede hiç görülmediği tespit edilmiştir.

Bitlis İl sınırları içerisinde kalan doğal sit alanlarının listesi aşağıda verilmiştir.

- Ahlat Madavans Vadisi 1. Derece Doğal Sit Alanı - 83,712 ha
- Merkez 8 Ağustos Mahallesi 3. Derece Doğal Sit Alanı - 166,053 ha
- Tatvan Sorgun Mevkii Kıyıdüzü 678 Numaralı Parsel 1. Derece Doğal Sit Alanı - 169,553 ha
- Tatvan Lav Taşları 1. Derece Doğal Sit Alanı - 13,541 ha

Ahlat, Selçuklu eserleri ve mimarisinin en güzel örneklerinin bulunduğu bir yerleşmedir. Selçuklu döneminden bu yana gelenekselleşerek yapılan konutların yoğun olduğu ve bir ortaçağ kenti görünümü sergileyen kentsel doku "Kentsel Sit Alanı" olarak tanımlanmış ve bu alanı da kapsayan Ahlat Koruma Amaçlı İmar Planı Kültür Bakanlığınca yaptırılarak, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 14/05/1993 gün ve 1249 sayılı kararı ile uygun görülmüş ve uygulanmaya başlanmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 142 – Bitlis ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BİTLİS	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.361,97	0,41	3.438,36	0,42	3.688,81	0,44	4.036,5	0,49
2) Tarımsal Alanlar	189.000,99	23,02	189.054,47	23,02	196.747,60	23,73	196.635,21	23,72
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	449.796,31	54,78	449.742,35	54,77	454.465,85	54,82	454.236,05	54,79
4) Sulak Alanlar	1.679,65	0,20	1.603,82	0,20	2.774,71	0,33	2.774,71	0,33
5) Su Yapıları	177.295,16	21,59	177.295,16	21,59	171.301,31	20,66	171.295,8	20,66
TOPLAM	**821.134,08**	100,00	**821.134,16**	100,00	**828.978,28**	100,00	**828.978,27**	100,00

Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik", 4856 sayılı Kanun'un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun'un 9 (b) maddesi uyarınca 01.04.2011 tarihinde onaylanmıştır.

Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın K-48 ve L-48 Paftalarında yapılan değişiklikler Bakanlık Makamının 18.12.2012 tarih ve 19412 sayılı oluru ile onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 143 – Bitlis ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bitlis ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	0	0	0	0	2	0	8
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 144 – Bitlis ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bitlis ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	2	**2**
Çevre İzni Belgesi	0	8	**8**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**10**	**10**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 145– Bitlis ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bitlis ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	11
Ani (plansız) denetimler	89
Genel toplam	**100**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	48	0,00

Çizelge 146 – Bitlis ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bitlis ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	50.975	0	0	42.470	0	**93.445**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	2	0	**3**

İlde 2017 yılında 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamında faaliyet durdurma kararı verilen tesis bulunmamaktadır. Ancak 2017 yılı içerisinde Bitlis Özel İdaresi tarafından GSM Ruhsatları iptal edilen 3 adet Kalker Ocağı İşletmesi bulunmaktadır.

İlde SEVESO kuruluşu olarak alt seviyede 1 adet, kapsam dışı olan 2 adet tesis bulunmaktadır.

14.BOLU

1. Hava Kalitesi

Bolu ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ilin topoğrafik yapısı, evsel ısınma ve trafiktir. Oluşan hava kirletici gazların, ilin topoğrafik yapısı nedeniyle hava sirkülâsyonu ile uzaklaştırılması mümkün olamamaktadır.

Bolu İlinde 2017 yılında; konutlarda 55.146.334,19 Sm^3, sanayide ise 64.765.571,93 Sm^3 doğalgaz kullanılmıştır.

İlde 1 adet hava kalitesi izleme istasyonu bulunmaktadır. Bolu Meteoroloji İl Müdürlüğü yerleşkesinde bulunan istasyon, SO_2 ve PM parametrelerini ölçmektedir. 2017 yılı için bilgi alınamadığı için, 2016 yılında (2017 yılı için bilgi alınamamıştır) Bolu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 147'de verilmektedir.

Çizelge 147 – Bolu ilinde 2016 hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	13	90	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	14	29	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	11	34	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10	5	24	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	12	13	24	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	8	16	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	10	25	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	9	22	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	12	30	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	27	14	53	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	32	11	48	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2017 yılı sonu itibariyle 11 adet sabit istasyon ve 1 adet mobil istasyon olmak üzere toplam 12 adet istasyona Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiştir. Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi alan toplam 12 adet istasyona 2017 yılında 39.769 adet egzoz gazı emisyon ölçüm pulu ve 10.558 adet motorlu taşıt egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde, merkez ilçe ve diğer ilçeler genel olarak içme ve kullanma sularının önemli bir kısmını doğal kaynaklardan sağlamaktadır.

Bolu merkez ilçenin içme suyu, Gölköy Barajından alınarak ilde Salıbeyler Mahallesi üzerinde bulunan İçme Kullanma Suyu Arıtma Tesisi'nde arıtılarak temin edilmektedir.

TUİK Belediye Su İstatistikleri 2014 verilerine göre 3.186 m^3/yıl kaynaktan, 8.750 m^3/yıl barajdan, 1.450 m^3/yıl kuyudan olmak üzere toplam 13.386 m^3/yıl su temin edilmektedir. Ayrıca, TUİK Belediye Su İstatistikleri 2014 verilerine göre İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 12, bu kapsamda hizmet alan nüfus ise 219.643 kişidir.

TUİK Belediye Su İstatistikleri 2016 verilerine göre kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 12, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 219.273 kişi, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 73, atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı 4, atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 64,8'dir. Bolu Merkez Belediye Mücavir alan sınırları içinde atıksu arıtma tesisi il hizmet verilen nüfus oranı % 98 dir.

İlde ikisi faaliyete geçen 4 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlar Bolu Karma ve Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Gerede Organize Sanayi Bölgesi, Gerede Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Yeniçağa Organize Sanayi Bölgesidir.

Çizelge 148 – Bolu ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bolu Merkez	X			Biyolojik	56.000 m^3/gün		168.000	5,2
İlçeler	Gerede	X			Biyolojik	5.184	50 lt/sn	24.079	
	Göynük			X			182.900 m^3/yıl atıksu Göynük Çayına deşarj edilmektedir.	4.140	
	Seben		Plan	X					
	Kıbrısçık		Proje aşamasında	X					
	Yeniçağa	X			Fiziksel	1.296 m^3/gün			
	Gökçesu			X					

Çizelge 149 – Bolu ilinde OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Gerede OSB	Yok				
Gerede Deri İhtisas OSB	Var	4.000	Fiziksel, Biyolojik, Kimyasal	70	Ulusu Deresi
Bolu Karma ve Tekstil İhtisas OSB	Yok	Bolu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine Bağlı	-	-	Bolu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine Bağlı

1993-2017 yılları arasında İlde 5 adet HES projesine ÇED Gerekli Değildir Kararı, 2 adet HES projesine ÇED olumlu kararı, 3 adet HES projesine ise ÇED kapsam dışı (muaf) verilmiştir.

3. Atık

Bolu Merkez İlçesi 2017 yılı sonu itibariyle nüfus 199.702 olup, 2017 yılında toplanan toplam evsel atık (organik atık/biyobozunur atık) miktarı 62.098 ton/yıl'dır.

Bolu Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, mücavir alan sınırları içinde şehrin kuzeydoğusunda, Yukarı Soku Mahallesi, İğnesi Mevkiinde olup, şehir merkezine 4 km mesafededir. 2016 yılı sonu itibari ile Bolu Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, merkez ilçe nüfusunun yaklaşık % 94'üne hizmet vermektedir.

Atık ambalaj sisteminde 2017 yılı sonu itibarıyla toplam 123 adet piyasaya süren, 4 adet ambalaj üreticisi, 3 adet tedarikçi, 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi kayıtlıdır. Ayrıca 12/04/2017-12/04/2018 tarihleri arasında geçerli "Hava emisyon, tehlikesiz atık geri kazanım, ambalaj atığı (plastik) geri kazanım" konulu GFB belgesi bulunan 1 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi kayıtlıdır.

Bolu ilinde 2017 yılı içerisinde Atıkların Karayolunda Taşınmasına İlişkin Tebliğ kapsamında 14 adet yeni araca Atık Taşıma Araç Lisansı verildi, 18 adet çekici eklendi. 2017 yılında 1.536 ton tehlikeli atık geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

2017 yılında 50.161 ton atık motor yağ, 110.098 ton atık endüstriyel yağ toplanmış olup, 110,465 ton atık yağ geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

İlde 2017 yılında 20,780 ton atık akü, 1.805 kg atık pil toplanmıştır. 0,420 ton Ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisine gönderilmiştir. İlde atık elektrikli ve elektronik eşyaları toplayan ve işleyen lisanslı 1 adet firma bulunmaktadır.

Çizelge 150 – Bolu ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Bolu ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

Her yıl Mahalli Çevre Kurulu (MÇK) toplantısında ilde oluşacak olan tıbbi atıkların bertarafı için ücret belirlenmektedir. Bolu Belediyesine ait 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmaktadır. Tıbbi atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf işlemi bu firma tarafından gerçekleştirilmektedir. İlde 2017 yılında 530,247 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye'nin flora zenginliğinde Bolu önemli bir yer tutmaktadır. Bolu florasında 89 familya, 363 cins, 771 tür bulunmaktadır. Bunların 82'si Türkiye'nin endemik türlerindendir. Sadece Bolu'ya da endemik olan 4 tür bulunmaktadır. Bunlar Cirsium boluensis (Bolu Tarla Dikeni), Alehemilla boluensis (Bolu civanperçemi), Crocus abentensis (Abant çiğdemi), Allium cyrilli subsp.asumaniae'dir.

Bolu ilinde egemen bitki örtüsü ormanlardır. İl topraklarının yarıdan fazlasını (%65) orman örtüsü oluşturur. Ormanlarda egemen ağaç türleri göknar (% 31), sarıçam (% 27), karaçam (% 23), kayın (% 14), meşe (% 3), diğer yapraklılar (% 1) ve kızılçamdır (% 1).

2017 yılı sonu itibariyle Bolu ili sınırları içerisinde 1 adet milli park (Yedigöller Milli Parkı), 9 adet tabiat parkı (Abant Gölü Tabiat Parkı, Gölcük Tabiat Parkı, Göksu Tabiat Parkı, Sünnet Gölü Tabiat Parkı, Karagöl Tabiat Parkı, Beşpınarlar Tabiat Parkı, Sülüklü Göl Tabiat Parkı, Kargalı-Gölcük Tabiat Parkı, Ayıkayası Tabiat Parkı) bulunmaktadır. İlde ayrıca 3 adet tabiatı koruma alanı (Kökez Tabiatı Koruma Alanı, Akdoğanlar ve Rüzgârlar Ebe Çamı Tabiatı Koruma Alanı, Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı) mevcuttur. Ülkemizde 135 adet sulak alan uluslararası öneme sahiptir ve bunlardan Yeniçağa Gölü ile Abant Gölü Bolu ili sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Abant Gölü Tabiat Parkı: Abant Gölü, Bolu'nun 34 km güneybatısında Abant Dağları üzerinde yer alan tektonik oluşumlu bir göldür. 125 hektar genişliğinde olup yeraltı suları ile beslenmektedir. Göl ve çevresindeki floranın zenginliğiyle büyük bir açık hava rekreasyon potansiyeline sahip bulunması nedeniyle yörenin 1.150 hektarlık bölümü, 1988 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Göl çevresi zengin bitki örtüsüne sahiptir.

Bolu Gölcük Tabiat Parkı: Bolu ili Merkez İlçe sınırları içerisinde ortalama 1.217 metre yüksekliğinde, saf göknar ve göknar, kayın, gürgen karışık meşçereleri ile kaplı orman, dağ-göl peyzajlarına sahip olan ve bu kaynak değerleri yanında, yürüyüş parkurları, manzara seyir terasları, piknik alanları ve klimatik özellikleri ile önemli bir rekreasyonel potansiyele sahiptir.

Karagöl Tabiat Parkı: Bolu ili Kıbrıscık ilçesi sınırları içerisinde yer alan Karagöl Tabiat Parkı, 1976 yılında 15 hektar alana sahip A tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş daha sonra alanı 35 hektara çıkarılmıştır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Beşpınarlar Tabiat Parkı: Bolu ili Merkez ilçe, Aladağlar Mevkiinde bulunan Beşpınarlar Tabiat Parkı, 1991 yılında 26 hektar alana sahip A tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı

olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Fotoğraf 14 – Gölcük Tabiat Parkı

Göksu Tabiat Parkı: Göksu Tabiat Parkı, 24.12.1991 tarihinde 25 hektar alana sahip A Tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile mesire yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Fotoğraf 15 - Göksu Tabiat Parkı

Sünnet Gölü Tabiat Parkı: Bolu ili Göynük ilçesi sınırları içerisinde yer alan Sünnet Gölü Tabiat Parkı, 1973 yılında 80 hektar alana sahip A Tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı

olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Fotoğraf 16 - Sünnet Gölü Tabiat Parkı

Sülüklü Göl Tabiat Parkı: Bolu ili Mudurnu ilçesi, Yürse Mevkiinde bulunan Sülüklü Göl Tabiat Parkı, 810 hektardır. Sülüklü Göl, ihtiva ettiği göl, sulak saha ve orman ekosistemleri ve bu ekosistemlerde yaşayan bitki ve hayvan türü çeşitliliği ile eşsiz bir tabiat parçasıdır. Tektonik hareketler sonucunda çökmüş ağaçların üst kesimleri su üzerinde kalarak ilginç peyzaj özelliğinden dolayı Tabiat Koruma Alanı olarak ilan edilmiş ancak 14.11.2011 tarih ve 1399 sayılı Bakanlık Olur'u ile statüsü Tabiat Parkına çevrilmiştir.

Kargalı Gölcük Tabiat Parkı: Bolu şehir merkezine yaklaşık 18 km, Ankara'ya 180 km ve İstanbul'a 260 km mesafededir. Bolu ilinin eşsiz doğa güzelliklerini içinde barındıran Kargalı Gölcük Tabiat Parkı 300-400 yaşındaki ağaçları ile 157 hektar büyüklüğünde bir alandır. Kargalı Gölcük Tabiat Parkı, Bakanlık Makamının 17.04.2014 tarih ve 694 sayılı Olurları ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Ayıkayası Tabiat Parkı: Bolu şehir merkezine yaklaşık 34 km mesafede olup, Bolu merkezinin kuzeyinde Yedigöller Milli Parkı yolu üzerindedir. Bolu Dağlarının hakim bir noktasında bulunan Ayıkayası ve etrafındaki eşsiz doğa güzellikleri iyi bir manzara ve rekreasyon alanları ile 248 hektar büyüklüğünde bir tabiat parkıdır. Ayıkayası Tabiat Parkı, Bakanlık Makamının 29.08.2014 tarih ve 1437 sayılı Olurları ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir

Kökez Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Kökez İşletme Şefliği sınırları içerisinde yer alan Kökez Tabiatı Koruma Alanı, 324 hektardır. Çok yaşlı ve boylu Uludağ Göknarı (Abies Bormülleriana) içeren bakir bir orman ekosistemine sahip olması nedeniyle bu alan 30.10.1987 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir.

Akdoğanlar ve Rüzgârlar Ebe Çamı Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Rüzgârlar Mevkii sınırları içerinsinde yer alan ve dünya üzerinde sadece bu bölgede tabii yayılış gösteren, nadir ve tehlikeye maruz kalmış bir ağaç türü olan Ebe Çamı (Pinus nigra ssp pallasiana varyete seneriyana) olması nedeniyle bu alan 16.08.1988 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. Bolu İli Rüzgarlar mevkiinde bulunan Rüzgarlar Tabiatı Koruma Alan 78 Ha. Akdoğan Tabiatı Koruma Alanı 96 ha dır. Toplam da 174 hektardır.

Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez ilçe, Merkez İşletme Şefliği sınırları içerisinde yer alan Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı, 460 hektardır. Nesli tehlikeye düşmüş ve yalnız ülkemizde tabii yayılış gösteren Bolu Fındığı'nın (Corylus Colorna) çok büyük boy ve çapa sahip örneklerini ihtiva eden eşsiz bir ekosisteme sahiptir.

Bolu, ülkemizin en zengin ağaç ve bitki topluluklarına sahip yörelerinden birisidir. Bu bağlamda ilde 14 adet anıt ağaç tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

Çizelge 151 – Bolu ilinde bulunan anıt ağaçlar

1	Merkez ilçe Ömerler Köyü'nde Koru Otel'in bahçesi	2 adet ıstranca meşe ağacı
2	Merkez ilçe Karacasu Beldesi Mezarlığı'nın köşesi	1 adet sapsız meşe ağacı (petrea)
3	Göynük ilçesi Çeşme Mahallesi, Ömer Sekkin Türbesi yanı	1 adet çınar ağacı
4	Göynük ilçesi Çarşı Meydanı Köprübaşı'nda	4 adet çınar ağacı
5	Mengen ilçesi Gökçesu Beldesi Avşar Köyü Keseroğlu Mahallesi (yaşı 770 yıl olarak hesaplanmış ve çapı itibari ile Türkiye'nin en kalın çaplı Türk Fındığı Ağacı olarak kabul edilmektedir.)	1 adet Türk Fındığı Ağacı
6	Mudurnu ilçesi, Musalla Mahallesi Konukaya, Meydan, Hıdırlık ve Sakalar Sokaklarının kesiştiği alanda, Nallıhan Karayolu'nun hemen kenarında	1 adet çınar ağacı
7	Mudurnu ilçesi Keçikıran Köyü Çobanlar Mahallesi'nde Keçikıran Köyü yolunun sağında	1 adet Türk Fındığı Ağacı
8	Merkez ilçe Saccılar Köyünde Mengen Mamatlar Yaylası'nda Bu ağaçlar ülkemizin en yaşlı (1.000 yaş) ve en kalın gövdeli meşe ağaçlarıdır	1 adet meşe ağacı 2 adet meşe ağacı

Bolu Merkezde 1 (Akkaya travertenleri) ve Seben'de 5, Mudurnu'da 1 olmak üzere toplam 7 adet doğal sit alanı mevcuttur. Bu doğal sit alanları Çizelge 152'de verilmektedir.

Çizelge 152 – Bolu ilinde bulunan doğal sit alanları

1	Akkaya Travertenleri	Bolu Merkez İlçe, Çepni Köyü	1. Derece Doğal Sit
2	Karamurat Gölü	Mudurnu İlçesi, Taşkesti Beldesi	1. Derece Doğal Sit
3	Fosil Ormanı	Seben İlçesi, Hocaş Köyü	1. Derece Doğal Sit
4	Muslar Kaya Evleri	Seben İlçesi, Kaşbıyıklar Köyü Muslar Mahallesi	1. Derece Doğal Sit
5	Solaklar Kaya Evleri	Seben İlçesi, Solaklar Köyü	1. Derece Doğal Sit
6	Kabak Kaya Evleri	Seben İlçesi, Kabak Köyü	1. Derece Doğal Sit
7	Seylik Mağaraları	Seben İlçesi, Musasofular Köyü	1. Derece Doğal Sit

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 153 – Bolu ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BOLU	**ALAN BÜYÜKLÜĞÜ**							
	1990		**2000**		**2006**		**2012**	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	5.907,19	0,70	8.840,25	1,05	8.505,82	1,02	8.727,67	1,05
2) Tarımsal Alanlar	189.155,80	22,46	187.372,92	22,25	198.628,87	23,89	198.290,11	23,84
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	646.262,51	76,73	644.991,39	76,58	623.345,53	74,96	622.384,91	74,84
4) Sulak Alanlar	352,75	0,04	352,75	0,04	338,81	0,04	338,81	0,04
5) Su Yapıları	590,23	0,07	711,19	0,08	785,97	0,09	1.863,52	0,22
TOPLAM	**842.268,48**	100,00	**842.268,5**	100,00	**831.605,00**	100,00	**831.605,02**	100,00

Bolu İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu"nun 10. maddesinin (c) bendi uyarınca Bolu İl Özel İdaresi, İl Genel Meclisi"nin 07.09.2007 tarih ve 149 sayılı kararı ile onaylanarak, yürürlüğe girmiştir. 29.06.2011 günlü, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi gereği bu görev Çevre Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Bolu İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Hükümlerinde, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca değişikler yapılmış olup Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Makamı tarafından 07.03.2016 tarihinde onaylanmıştır. "Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği"nin 33. maddesi gereğince söz konusu plan hükmü değişikliği 24.03.2016 tarihinden itibaren Bolu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ilan panosu ile internet sayfasında (http://www.csb.gov.tr/iller/bolu) 30 (otuz) gün süreyle eş zamanlı olarak ilan edilmiştir. İlan süresince bahse konu plan hükmü değişikliğine herhangi bir itirazda bulunulmamıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 154 – Bolu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bolu ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	3	2	1	0	1	**16**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	2	4	1	0	**8**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 155 – Bolu ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bolu ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	7
Çevre İzni Belgesi	0	24	24
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	**0**	**32**	**32**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 156 – Bolu ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bolu ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	17
Ani (plansız) denetimler	544
Genel toplam	**561**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	30	0,00

Çizelge 157 – Bolu İlinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bolu ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	63.698	254.875	7.510	688.232	0	0	160.116,40	76.493	1.250.924,40
Uygulanan Ceza Sayısı	4	4	5	3	0	0	8	9	33

Bolu ilinde 2017 yılında 1 adet Piliç Yetiştirme Tesisine faaliyete durdurma/kapatma kararı verilmiştir.

İlde, Bakanlığa bildirimde bulunan tesislere göre yapılan değerlendirmede 75 tesis yönetmeliğe göre kapsam dışı, 1 tesis ise alt seviye sınıfında yer almaktadır.

15.BURDUR

1. Hava Kalitesi

Burdur ilinde 2017 yılında evsel ısınmada 17.017 ton yerli linyit kömürü, 25.605 ton ithal taşkömürü, sanayide 162.349 ton taşkömürü, 50.827 ton petrokok kullanılmıştır. Konutlarda 33.443.387 m^3, sanayide 2.262.433 m^3 doğal gaz tüketilmiştir.

2017 yılında Burdur ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 158'de verilmektedir.

Çizelge 158 – Burdur ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

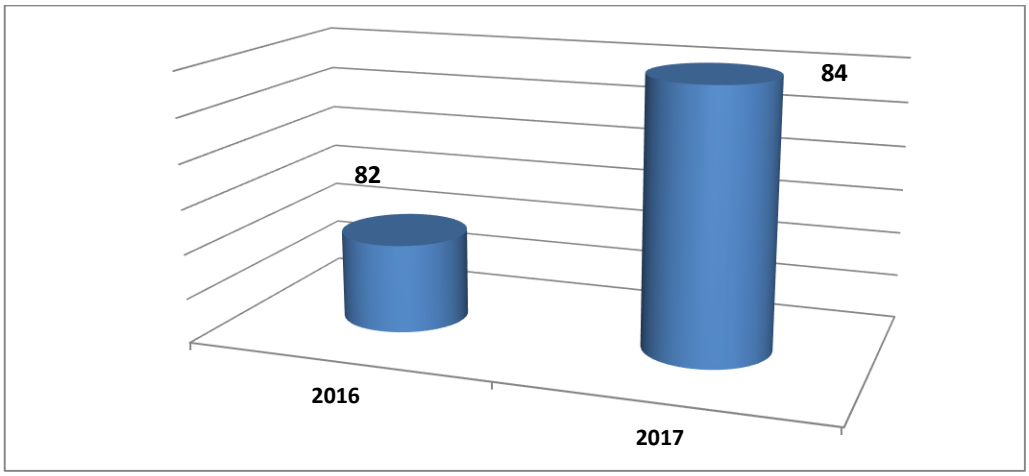
MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	0	111	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	11	0	119	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	0	74	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	61	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	59	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	45	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	52	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	63	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	20	0	70	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	32	0	87	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Burdur İlinde 2017 yılı itibariyle 6 adet Yetkili Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. Ayrıca 2017 yılı içerisinde 32.860 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 7.856 adet ruhsat satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl genelinde köyler dahil olmak üzere toplam 561 kaynak bulunmakta olup 162 tanesi sondaj, 399 tanesi kaynak suyudur. Tüm Belediyelere ait 14 sondaj ve 48 kaynak olmak üzere toplam 62 kaynak bulunmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 11'dir.

İlin 209.828 ha'lık tarım arazisinin sulamaya elverişli kısmı 179.451 ha'dır. 30.377 ha Sulamaya elverişsizdir (% 14,47). Ancak bugün fiilen sulanan alan 67.863 ha (56.763 Devlet Sulaması, 11.100 ha Halk Sulaması) olup sulamaya elverişli tarım arazisinin % 37,8'i sulanmaktadır.

Grafik 17 - Burdur ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (Burdur ve İlçe Belediyeleri, 2018)

Burdur'da 2016 yılı itibariyle biri belde belediyesi olmak üzere 5 belediye tarafından atıksu arıtma tesisi hizmeti verilmektedir. İlde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı

%84, 2017 yılı atık su arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise %67 dir.

İçme ve kullanma suyu temininde Burdur ilinde bulunan toplam su depolarının %62,5'i (344) "İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik" doğrultusundadır. Su depolarının %78,7'inde (271) otomatik klorlama cihazı bulunmakta olup faal çalışan otomatik klorlama cihaz sayısı 270'dir.

Çizelge 159 – Burdur ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Burdur	X	Plan Aşamasında		Biyolojik (ileri)	35.000	0,19	75.500	-
İlçeler	Altınyayla		Proje ve ihale aşamasında			-	-	5.374	-
	Bucak	X		-	Biyolojik	5.820	-	64.783	-
	Çavdır	X			Biyolojik	500		12.689	-
	Gölhisar	X			Biyolojik	4.500	-	22.093	-
	Karamanlı		X			-	-	7.952	-
	Tefenni		Proje aşamasında	X		-	-	10.167	-
	Yeşilova		Proje aşamasında	-		-	-	16.197	-
	Kemer			X					-
	Çeltikçi			X		-	-		-
	Çavdır-Söğüt		X		Biyolojik	500	-	12.689	-
	Ağlasun			X		-	-		-
	Bucak-Kızılkaya			X		-	-		-
	Bucak-Kocaaliler			X		-	-		-

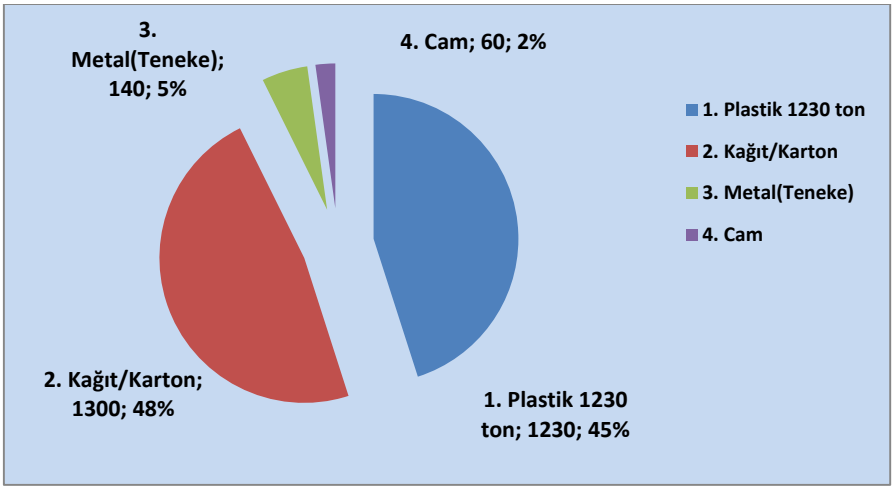
İlde bulunan Burdur OSB ve Bucak OSB' ye ait atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Burdur OSB deki işletmelerin atıksuları Burdur Belediyesi kanalizasyon sistemine verilmektedir. Bucak Belediyesi tarafından yapılan atıksu arıtma tesisi Bucak OSB bünyesindedir.

3. Atık

İl sınırları içerisinde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Burdur ilinde 9 Belediye Başkanlığı'nın üye olduğu "Burdur Belediyeler Birliğini kurulmuştur. Burdur merkezde Düzenli Depolama Tesisi için "ÇED Olumlu" kararı alınmıştır. Düzenli depolama için Çevre ve Şehircilik Bakanlığından ödenek talep edilmiştir. İl merkezinde inşaatı devam eden düzenli depolama tesisine, iki aktarma istasyonu ile ildeki tüm atıklar düzenli depolama alanına taşınacaktır. Burdur Belediyeler Birliğinin yaptığı ihale sonucu mevcut vahşi depolama alanında enerji ve rehabilitasyon işleri ihale edilmiştir. İhaleye göre burdur ilinde bulunan ilçelerden toplanan evsel atıklardan 2018 yılı içerisinde enerji elde edilmeye başlanacaktır.

30.07.2004 tarih ve 25538 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde çalışmalar yapılmaktadır. Bakanlıktan lisans almış Burdur Merkez'de bir toplama-ayırma tesisi bulunmaktadır. Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması Belediye Başkanlıklarınca yapılmaktadır. İlde kayıt altına alınan 2 adet ambalaj üreticisi ve 63 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır. İlde 7 Belediyenin Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı mevcuttur.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Burdur'da 2017'de 670,97 ton tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiş, bu atığın 379,76 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 270,46 tonu bertaraf edilmiş, 20,75 tonu da stokta bulunmaktadır.

Grafik 18 - Burdur ilinde katı atık kompozisyonu (Burdur Belediye Başkanlığı, 2018)

2017 yılında Burdur'da 10,62 ton atık motor yağı, 110,24 ton da atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağların 119 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 1,4 tonu ihraç edilmiş, 1,9 tonu da stokda bulunmaktadır. 2017 yılında ilde 183,5 ton atık akü, 2.035 kg atık pil, 5,06 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 174,3 ton tıbbi atık toplanmış bulunmaktadır. İlde sterilizasyon tesisi bulunmadığından toplanan tıbbi atıklar Afyonkarahisar'da bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisine gönderilmektedir.

İlde toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 7,8 tonu geri kazanım tesislerine, 8,88 tonu da çimento fabrikasına gönderilmiştir. Ayrıca 2017 yılında çimento fabrikasında 15.450 kg ömrünü tamamlamış lastik ek yakıt olarak yakılmıştır.

Çizelge 160 – Burdur ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Burdur ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıkları, Burdur Belediyesi tarafından belirlenen alana depolanmaktadır. Fen İşleri Müdürlüğü ve Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından yönlendirilen hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının yılda yaklaşık 150.000 m^3 olduğu değerlendirilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde Uluslararası Ramsar Listesinde yer alan Burdur Gölü bulunmaktadır. Ayrıca il sınırları dahilinde Serenler Tepesi Tabiat Parkı ve Salda Gölü Tabiat Parkı olmak üzere iki adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Salda Gölü Tabiat Parkı: Yeşilova ilçesinde yer alan 120 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Salda Gölü, oldukça temiz, oligorofik özellikte, az tuzlu, yüksek alkalin ve ekosistem dengesi hala bozulmamış bir göldür. Jeolojik ve kimyasal özellikleri, barındırmış olduğu endemik türler ile Önemli Tabiat Alanı ve Önemli Kuş Alanı kriterlerini sağlayan uluslararası öneme sahip bir sulak alandır. Bölgede yapılan çalışmalar Dünya'da Mars gezegenin yüzey özelliklerini (magnezyum yüklü beyaz kayalar) taşıyan Dünya'daki iki bölgeden birinin Salda Gölü olduğunu göstermektedir.

Serenler Tepesi Tabiat Parkı: Burdur Merkezde yer alan 384 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Burdur Gölü'nün güney sahillerindeki nispeten düz tarım arazilerinin güney yönünde bittiği yerden arazinin 250 m yükselmesi sonucu oluşmuş 1.075 m yükseklikteki Karaburun Tepe'nin kuzey yamaçlarında nispeten dağlık ve kırık bir arazi yapısı üzerinde bulunmaktadır.

Kargı Köyü Sığla Ormanı Tabiatı Koruma Alanı: Tabiatı Koruma Alanı olarak 88,5 ha sığla ormanının, yaklaşık 4 ha'lık alanı Burdur ili sınırları içerisinde bulunmaktadır. Koruma alanı, ülkemizde endemik bir tür olan ve sadece iki ilde (Burdur-Muğla) yayılış gösteren Anadolu Sığla Ağacı (Liquidambar orientalis Miller var. integriloba Fiori) varlığına sahiptir.

Çatal Sedir Tabiat Anıtı: Altınyayla İlçesinde yer alan 2,5 dekarlık saha 29.09.1994 tarihinde Tabiat Anıtı ilan edilmiştir. Sedir Ağacı (*Cedrus libani*) 34 m boy, 1.40 m çap, 4.50 m çevre genişliğine sahiptir ve 250 yaşındadır.

Kocapınar Toros Sediri Tabiat Anıtı: Altınyayla İlçesinde yer alan 1 dekarlık saha 06.09.2002 tarihinde Tabiat Anıtı ilan edilmiştir**.** Sedir Ağacı (*Cedrus libani*) 24 m boy, 1.60 m çap, 5.04 m çevre genişliğine sahiptir ve 330 yaşındadır.

Ballık Köyü Sediri Tabiat Anıtı: Altınyayla İlçesinde yer alan 1 dekarlık saha 06.09.2002 tarihinde Tabiat Anıtı ilan edilmiştir**.** Sedir Ağacı (*Cedrus libani)* 49 m boy, 2.30 m çap, 7.22 m çevre genişliğine sahiptir ve 540 yaşındadır.

Evciler Köyü Sedir Ağacı Tabiat Anıtı: Gölhisar İlçesinde yer alan 1 dekarlık saha 06.09.2002 tarihinde Tabiat Anıtı ilan edilmiştir**.** Sedir Ağacı (*Cedrus libani*) 27 m boy, 1.43 m çap, 4.50 m çevre genişliğine sahiptir ve 260 yaşındadır.

Burdur Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Burdur Merkezde yer alan 262.294 dekarlık saha 05.10.2006 tarihinde Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiş olup, hedef türü Dikkuyruk, Sakarmeke, Kaşıkgaga ve Gri Balıkçıldır.

Karataş Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Karamanlı İlçesinde yer alan 40.216 dekarlık saha 05.10.2006 tarihinde Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiş olup, hedef türü Dikkuyruk, Sakarmeke, Angıt, Kuğu, Flamingo, Su Bıldırcını, Karameke, Karabatak, Yabankazı, Yeşilbaş Ördek, Boz Ördek, Angıt, Toy, Pelikan, Leylek, Serçe, Sığırcık ve Güvercindir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 161 – Burdur ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BURDUR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.890,58	0,94	7.935,58	1,08	8.063,23	1,12	8.682,45	1,21
2) Tarımsal Alanlar	241.551,91	33,01	237.409,06	32,44	250.047,40	34,85	249.400,18	34,76
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	455.954,45	62,30	458.583,54	62,66	429.809,39	59,90	428.910,94	59,78
4) Sulak Alanlar	1.070,95	0,15	3.012,91	0,41	6.255,04	0,87	6.249,16	0,87
5) Su Yapıları	26.369,13	3,60	24.895,97	3,40	23.341,80	3,25	2.4274,1	3,38
TOPLAM	**731.837,02**	100,00	**731.837,06**	100,00	**717516,86**	100,00	**717.516,83**	100,00

Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi uyarınca, Bakanlık Makamı tarafından 27/08/2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 162 – Burdur ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Burdur ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	27	0	4	1	1	0	0	**33**
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	**2**
ÇED Olumlu Kararı	2	0	0	0	0	0	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 163 – Burdur ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Burdur ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	24	**24**
Çevre İzni Belgesi	1	28	**29**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	**1**
TOPLAM	**1**	**53**	**54**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 164 – Burdur ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Burdur ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	129
Ani (plansız) denetimler	94
Genel toplam	**223**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	2.108,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	40	0,00

Çizelge 165 – Burdur ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Burdur ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2	1	0	1	1	4	5	**14**
Uygulanan Ceza Sayısı	101.950	50.975	0	50.975	25.486	80.591	2.340	**312.317**

İlde bir adet mermer fabrikası ile bir adet taş ocağı ve kırma eleme tesisine Çevre İzin Lisans Yönetmeliği kapsamında izin almadan faaliyete başlanması sebebiyle faaliyet durdurma kararı alınmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2017 yılı itibariyle Burdur ilinde 1 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

16. BURSA

1. Hava Kalitesi

Bursa ilinde hava kalitesinin izlenmesi amacıyla 5 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bursa, Beyazıt, Kültürpark, Uludağ Üniversitesi ve İnegöl istasyonları Bakanlığımıza ait olup, Bursa Büyükşehir Belediyesine ait olan Nilüfer ve Yıldırım istasyonları ise kapatılmıştır. 2017 yılında Bursa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 167'de verilmektedir.

Çizelge 166 - Bursa ilinde hava halitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler (Bursa ÇŞİM, 2018)

İSTASYON YERLERİ	HAVA KİRLETİCİLERİ					
	SO_2	NO_X	CO	O_3	HC	PM
Bursa	X	-	-	-	-	X
Kültürpark	X	X	-	X	-	-
Beyazıt	X	X	X	-	-	X
Uludağ Üniversitesi	X	X	-	X	-	X
İnegöl	X	X	-	-	-	X

Çizelge 167 – Bursa ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

BURSA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	7,5	0	94,6	21	-	-	8,7	0	-	-	-	-	-	-
Şubat	17,2	0	102,6	20	-	-	8,3	0	-	-	-	-	-	-
Mart	10,8	0	114,2	27	-	-	5,4	0	-	-	-	-	-	-
Nisan	9,5	0	107,1	23	-	-	5,1	0	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3,2	0	82,0	20	-	-	3,3	0	-	-	-	-	-	-
Haziran	4,7	0	84,1	19	-	-	3,7	0	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3,0	0	76,9	14	-	-	2,8	0	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1,9	0	70,7	16	-	-	1,6	0	-	-	-	-	-	-
Eylül	2,2	0	87,5	18	-	-	2,3	0	-	-	-	-	-	-
Ekim	3,0	0	104,5	24	-	-	2,5	0	-	-	-	-	-	-
Kasım	3,3	0	156,0	23	-	-	4,8	0	-	-	-	-	-	-
Aralık	12,3	0	120,1	19	-	-	6,8	0	-	-	-	-	-	-

ULUDAĞ Ü.	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8,7	0	27,9		-	-	15,1		32,6				42,6	
Şubat	8,3	0	27,7		-	-	18,8		29,3				48,7	
Mart	5,4	0	32,6		-	-	15,2		28,1				49,1	
Nisan	5,1	0	29,0		-	-	12,0		28,5				59,7	
Mayıs	3,3	0	26,1		-	-	6,2		21,7				69,7	
Haziran	3,7	0	25,3		-	-	4,4		22,6				72,8	
Temmuz	2,8	0	23,6		-	-	2,3		17,0				82,9	
Ağustos	1,6	0	22,3		-	-	2,3		16,9				74,6	
Eylül	2,3	0	25,7		-	-	4,2		28,2				66,2	
Ekim	2,5	0	31,6		-	-	13,7		35,6				35,8	
Kasım	4,8	0	43,6		-	-	27,8		53,2				22,1	
Aralık	6,8	0	30,6		-	-	27,9		56,8				31,2	

Çizelge 167 – Bursa ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

KÜLTÜRPARK	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	10,9	0			-	-	27,5		46,5				26,1	
Şubat	10,4	0			-	-	30,7		44,5				34,0	
Mart	9,0	0			-	-	32,4		48,2				30,6	
Nisan	7,8	0			-	-	22,8		48,2				46,4	
Mayıs	6,5	0			-	-	10,3		37,1				52,7	
Haziran	5,5	0			-	-	9,1		37,8				59,9	
Temmuz	6,5	0			-	-	5,2		35,5				72,4	
Ağustos	4,4	0			-	-	3,8		31,1				62,2	
Eylül	5,5	0			-	-	13,6		45,0				48,9	
Ekim	5,0	0			-	-	38,2		44,4				20,1	
Kasım	10,4	0			-	-	60,0		49,6				13,3	
Aralık	13,2	0			-	-	68,8		48,9				21,5	

BEYAZIT	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	7,2	0	78,7	18	1,4	0	76,6		70,9				-	-
Şubat	11,9	0	91,1	16	1,6	0	77,6		73,0				-	-
Mart	9,4	0	101,0	21	1,6	0	75,8		80,8				-	-
Nisan	11,1	0	84,2	16	1,4	0	56,1		83,5				-	-
Mayıs	7,5	0	69,9	12	1,0	0	33,1		64,9				-	-
Haziran	7,0	0	61,0	7	1,2	0	32,7		67,6				-	-
Temmuz	7,3	0	54,2	5	0,9	0	20,0		66,8				-	-
Ağustos	5,1	0	52,6	1	0,7	0	20,4		57,4				-	-
Eylül	6,6	0	70,3	13	1,0	0	40,4		78,9				-	-
Ekim	8,0	0	76,5	16	1,6	0	76,2		74,0				-	-
Kasım	20,3	0	134,5	22	2,7	0	119,0		81,5				-	-
Aralık	25,5	0	109,1	19	3,8	0	119,1		75,0				-	-

KESTEL	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	19,5	0	58,9	6			11,8		31,6				-	-
Şubat	26,9	0	84,0	18			18,4		40,7				-	-
Mart	27,9	0	104,1	23			20,0		43,5				-	-
Nisan	28,7	0	82,1	16			10,3		39,7				-	-
Mayıs	18,1	0	62,1	9			5,0		29,6				-	-
Haziran	10,8	0	56,2	3			4,3		30,2				-	-
Temmuz	9,8	0	52,4	5			2,8		23,5				-	-
Ağustos	8,9	0	53,5	4			3,0		21,5				-	-
Eylül	18,5	0	66,8	13			5,8		36,4				-	-
Ekim	12,4	0	47,4	1			7,2		28,0				-	-
Kasım													-	-
Aralık													-	-

İNEGÖL	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	14,5	0	75,1	13			17,5		37,8				-	-
Şubat	29,2	0	91,4	13			21,2		38,9				-	-
Mart	23,1	0	84,8	20			15,5		37,2				-	-
Nisan	23,6	0	68,0	13			7,1		35,9				-	-
Mayıs	16,0	0	51,0	7			5,6		26,1				-	-
Haziran	11,7	0	47,4	1			3,4		25,0				-	-
Temmuz	11,3	0	46,4	5			2,4		22,5				-	-
Ağustos	6,2	0	45,0	0			2,8		23,4				-	-
Eylül	12,7	0	61,5	10			5,0		33,1				-	-
Ekim	15,9	0	56,5	9			18,9		41,2				-	-
Kasım	22,0	0	82,7	20			48,6		48,4				-	-
Aralık	10,9	0	72,4	14			49,0		40,6				-	-

2017 Yılında Bursa ilinde 52 adet Egzoz Emisyon Ölçüm İstasyonu egzoz gazı ölçümü yapmak için yetki belgesi verilmiş ve 289.536 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bursa ilinin içme ve kullanma suyu ihtiyacı, Selahattin Saygı (Doğancı) Barajı ile Nilüfer Barajından karşılanmaktadır. Nilüfer Barajı ile Selahattin Saygı (Doğancı) Barajları müşterek işletildiğinde yılda yaklaşık 175 hm^3 içme suyu sağlanmaktadır. Doğancı Barajı'ndan çekilebilecek su miktarı 115 hm^3 olup, Nilüfer Barajı'nın payı da yılda 60 $hm^{3'}$tür. Bununla birlikte, bir diğer proje içme ve enerji amaçlı olarak düşünülen Çınarcık Barajı'dır. Ayrıca yeraltısuyundan da (kuyular) içme suyu kaynağı olarak yararlanılmaktadır.

Çizelge 168 – Bursa ilindeki içme suyu kaynakları

İçme Suyu Kaynakları ve Kapasiteleri	KAPASİTE	
	min. lt/sn	Milyon (m^3/yıl)
Pınarlar	494	15,57
Doğancı Barajı	3.434	108,3
Doğancı+Nilüfer Barajı	5.327	168
Yeraltı suyu	792	25
Gölbaşı Barajı	1.744	55
Çınarcık Barajı	4.597	145

Bursa iline içme ve kullanma amaçlı olarak 60 hm^3/yıl miktarında su tahsis edilmiştir. 2017 yılında Baraj iletim hattı bakım onarımı yapıldığından rezerv tutulan YAS kuyularından 37,18 hm^3/yıl miktarında su kente verilmiştir. Hidrolojik sorun yoktur. 500.000 m^3/gün kapasiteli Dobruca Arıtma Tesisi işletmede bulunmaktadır (DSİ, 2017).

Bursa Büyükşehir Belediyesi hizmet sorumluluk sınırı içerisinde kalan ilçe belediye sayısı 7 (yedi) adet olup, bunlar; Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer, Gemlik, Mudanya, Kestel, Gürsu ilçe belediyeleridir. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen projeksiyon nüfus sayısı 2.740.970'dir.

Çizelge 169 – Bursa ilinde mevcut içme suyu arıtma tesisleri

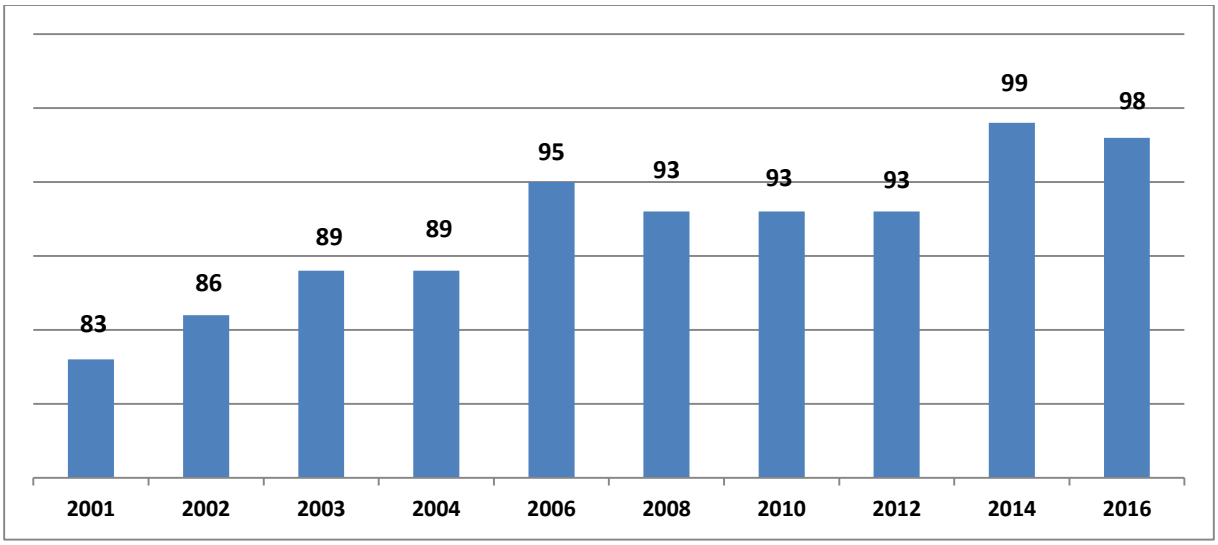
Mevcut İçme Suyu Arıtma Tesisleri	
1- Osmangazi	Dobruca İçme Suyu Arıtma Tesisi
2-Gemlik	İçme Suyu Arıtma Tesisi
3-Keles	Haydar İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
4-Keles	Belenören İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
5-İnegöl	İsaören-DipsizgölİçmeSuyu Paket Arıtma Tesisi
6-İnegöl	Mezitler İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
7-İnegöl	Hamzabey İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
8-İnegöl	Alanyurt İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
9- Karacabey	Gölecik İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
10- Karacabey	MerkezİçmeSuyu Paket Arıtma Tesisi
11- Karacabey	İkizce İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
12- Karacabey	Dağkadı-Şahmelek İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
13-Mustafakemalpaşa	Akarca İçme Suyu Arıtma Tesisi
14- Mustafakemalpaşa	Çan Deresi İçme Suyu Arıtma Tesisi
15-Mustafakemalpaşa	Karadere İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
16-Mustafakemalpaşa	Soğukpınar İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
17-Mustafakemalpaşa	Kömürcükadı –Şapçı İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
18-İznik	Orhaniye İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
19-Büyükorhan	Merkez İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
20-Orhaneli	Karıncalı İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
21-Nilüfer	Korubaşı İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
22- Nilüfer	Güngören İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
23- Nilüfer	Ayva İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi
24-Kestel	Şükraniye İçme Suyu Paket Arıtma Tesisi

Bursa il sınırları içerisinde bulunan Marmara Sahil şeridindeki kumsallarda Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği gereğince yüzme sezonu öncesi ve yüzme sezonunda İl Halk Sağılığı Müdürlüğü tarafından numune alınarak izleme çalışması yapılmaktadır. İlde mavi bayraklı plaj ve marina bulunmamaktadır.

Çizelge 170 - Bursa ilinde 2017 yılında deniz ve göl suları (yüzme suyu) kalitesi sonuçları (Bursa Halk Sağlığı Müdürlüğü, 2017)

	Takip Edilen Alan (Nokta) Sayısı	Alınması Gereken Numune Sayısı	Alınan Numune Sayısı	Yüzme Suyu Kalitesi			
				A (Mükemmel)	B (İyi)	C (Kötü)	D (Yasak)
Gemlik	8	56	56	1	7	0	0
İznik	3	21	21	0	3	0	0
Karacabey	3	21	21	3	0	0	0
Mudanya	9	63	63	0	6	3	0
Orhangazi	1	7	7	0	1	0	0
İL	24	168	168	4	17	3	0

Kent merkezinin doğu bölgesindeki kentsel atıksular, Demirtaş'ta kurulmuş olan ve BUSKİ'ye (Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi) ait ortalama 240.000 m^3/gün kapasiteli **Doğu Atıksu Arıtma Tesisi**nde arıtılmaktadır.

Grafik 19 - Bursa ilinde 2017 yılı itibariyle kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TUİK, 2018)

Kent merkezinin batı bölgesindeki kentsel atıksular, Özlüce'de kurulmuş olan ve BUSKİ'ye ait ortalama 87.500 m^3/gün kapasiteli **Batı Atıksu Arıtma Tesisi**nde arıtılmaktadır (Ayrıca Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi'nin evsel nitelikli atıksuları ile 500 m^3/gün kapasiteli Hamitler Düzenli Deponi Alanının Ön Arıtmasından çıkan atıksular da Batı Atıksu Arıtma Tesisine ulaşmaktadır).

Doğu ve Batı Atıksu Arıtma Tesisleri, Doğu ve Batı atıksu havzası ile toplanan kentsel atıksuların Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği ile AB Standartlarında istenen değerlere uygun hale getirilerek alıcı ortama deşarjı ile yüzeysel su kaynaklarına verilen kirliliğin önlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bursa Doğu Atıksu Arıtma Tesisi, Küçük Balıklı Köyü yakınlarında ve Bursa Batı Atıksu Arıtma Tesisi, Özlüce Köyü yakınlarında bulunmaktadır. İleri biyolojik arıtma proseslerinin uygulandığı tesislerde, azot ve fosfor giderimi de gerçekleştirilmektedir.

Doğu ve Batı Atıksu arıtma Tesislerinde, atıksuların arıtılmasında kötü kokuları oluşturacak gazların oluşmasına imkan vermeyen proses kullanılmaktadır. Sistem oluşan fazla çamur susuzlaştırma ünitelerinde (çamur tampon tankı, çamur ızgara (6 mm delik çaplı otomatik D tipi), belt filtre ve dekantör üniteleri, kireçleme ünitesi) ile işlenerek katı madde arttırılıp dezenfeksiyon amacıyla

sönmemiş toz kireç ile kireçlenerek stabilize edilmektedir. Stabilize edilen çamur sızdırmaz kil dolgu lagünlerde depolanmaktadır. Lagünlerde oluşan sızıntı suları ve yağışlarla oluşan sular lagün çıkış yapısından, boru hatları ile alınarak atıksu arıtma tesisleri girişine verilmektedir.

Çizelge 171 – Bursa ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok	Arıtma Tesisi Türü				
İl Merkezi	Bursa Doğu Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	240.000	2,635	2.901.396	182,27
	Bursa Batı Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	87.500	0,595	415.815	57,89
	Kent Katı Atık Depolama Alanı Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi	X			Biyolojik	500	0,006	-	4,53
	Hasanağa Paket Atıksu Arıtma Tesisi	X			Biyolojik	1.200	0,016	1.591	0,55
İlçeler	Mudanya Ön Arıtma ve Derin Deniz Deşarjı Tesisi	X			Fiziksel	25.000	0,213	86.426	-
	Gemlik Ön Arıtma Tesisi ve Derin Deniz Deşarjı Tesisi	X			Fiziksel	27.000	0,290	107.139	-
	Küçük Kumla Terfi Pompa İstasyonu ve Derin Deniz Deşarjı Tesisi	X			Fiziksel	28.500	0,067	6.379	-
	Kurşunlu Atıksu Terfi İstasyonu ve Derin Deniz Deşarjı Tesisi	X			Fiziksel	10.000	0,03	7.243	-
	Yenice Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	2.500	0,023	11.847	2,62
	Karacabey Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	8.500	0,077	581.629	6
	Karacaali Paket Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	400	0,004	579	0,27
	Narlı Paket Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,009	376	0,27
	Orhangazi Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	19.200	0,21	77.297	12
	Orhaneli Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,010	19.656	1,2
	İznik Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	8.790	0,06	42.530	5,2
	İznik (Boyalıca) Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik İleri	200	-	2.329	-
	Yenişehir Atıksu Arıtma Tesisi	X			Fiziksel Biyolojik	7.062	0,06	55.061	6
	Nilüfer Atıksu Arıtma Tesisi		X		Fiziksel Biyolojik İleri	22.000		118.542	-
	Küçük Kumla Atıksu Arıtma Tesisi		X		Fiziksel Biyolojik İleri	6.850		6.379	-
	Akçalar Atıksu Arıtma Tesisi		X		Fiziksel Biyolojik İleri	5.750		6.449	-
	Gemlik Atıksu Arıtma Tesisi		X		Fiziksel Biyolojik İleri	20.150		92.129	-
	Mudanya Atıksu Arıtma Tesisi		X		Fiziksel Biyolojik İleri	22.850		65.961	-
	Kurşunlu Atıksu Arıtma Tesisi		X		Fiziksel Biyolojik İleri	7.260		10.439	-

Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen Hamitler Katı Atık Depolama Sahasında bulunmaktadır. Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, iki etapta gerçekleştirilecektir. Tesis iki aşamalı olarak 2020 yılı 500 m^3/gün çöp süzüntü suyunun arıtılmasına hizmet edecek kapasitede projelendirilmiştir. Birinci aşaması, 2004 yılında tamamlanmış, işletime alınmıştır.

Çizelge 172 – Bursa ilindeki 2015 yılı itibaren OSB'lerde çalışmakta olan atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB Müdürlükleri, 2015)

OSB Adı	Kapasitesi (t/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (t/gün)	Deşarj Ortamı
Bursa OSB	40.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	40	Ayvalı Dere
Demirtaş OSB (*)	70.000	Fiziksel+Biyolojik	60	Nilüfer Çayı
Hasanağa OSB	1.000 m^3/gün	Fiziksel+Biyolojik	32.700 kg/yıl	Hasanağa Deresi
İnegöl OSB	130.000	Modifiye Aktif Çamur	31,25	Kalburt Deresi
Mustafakemalpaşa OSB(**)	2.000 m^3/gün	Fiziksel+Biyolojik	2,8 t/yıl	Pınarlı Dere
Nilüfer OSB	792	Fiziksel+Kimyasal	3,25	Ayafatma Deresi
Yenişehir OSB	37,5 t/yıl	Biyolojik+Kimyasal	0,992	Kocasu Deresi
SS Yeşil Çevre Arıtma tesisi İşletme Kooperatifi (***)	100.000 m^3/gün	Fiziksel+Biyolojik	60	Deliçay
Bursa İhtisas Deri OSB	4.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	50	Nilüfer Çayı
Yenice Islah O.S.B.	İçerisinde inşaat veya proje aşamasında AAT planlaması yapılmamıştır.			
Kayapa Islah O.S.B.	İçerisinde inşaat veya proje aşamasında AAT planlaması yapılmamıştır.			
İnegöl Mobilya Ağaç İşleri İhtisas O.S.B	Proje aşamasında			
Akçalar Islah O.S.B.	Akçalar Islah O.S.B. bünyesinde atıksu arıtma tesisi olmayıp, Bölge sanayi tesislerinden toplanan atıksular Hasanağa Organize Sanayi Bölgesi atıksu arıtma tesisine deşarj edilmektedir.			
Bursa Tekstil Boyahaneleri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	O.S.B. 2. Kısım Altyapı çalışması inşaat ve Atıksu Arıtma Tesisi, proje aşamasındadır.			

(*) DOSAB Atıksu Arıtma Tesisi Revizyonuna ait "ÇED Olumlu" Kararı ve "AAT Proje Onayı" alınmış olup proje çalışmaları devam etmektedir. Revizyon projesi sonucunda toplam kapasite 12.500 ton/gün artarak 82.500 ton/gün'e, AAT Çamuru miktarı da 33 ton/gün artarak 93 ton/gün olacaktır.

(**) Mustafakemalpaşa Mermerciler İhtisas O.S.B. kamulaştırma aşamasında olduğundan çalışmakta olan ya da proje aşamasında atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

(***) Uludağ OSB, Kestel OSB ve Barakfaki Islah OSB'lerin atıksuları S.S. Yeşil Çevre Arıtma Tesisi İşletme Kooperatifi Atık Su Arıtma Tesisinde arıtılmaktadır.

Çizelge 173 – 2017 yılında Bursa OSB'de oluşan atıksu arıtma tesisi çamurlarının bertarafı (Bursa OSB, 2017)

Çamur bertaraf yeri	Bertaraf edilen miktar, kg
Lisanslı kurutma tesisi	10.673.852
Çimento fabrikaları	3.690.840

İl genelinde rekreasyonel amaçlı kullanılan su miktarı 1.004.673 m^3'tür.

3. Atık

Yenikent Katı Atık Depolama alanı toplam 156 ha'dır ve bunun 83 ha'lık alanı etaplar halinde inşa edilmiş olup, yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yeraltı sularınının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp süzüntü suları 500 m^3/gün kapasiteli biyolojik arıtma tesisinde kanalizasyon deşarj limitlerinde artılmaktadır. Süzüntü suyu arıtma tesisi işletimi BUSKİ Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Ayrıca İnegöl Katı Atık Depolama Alanının işletimi de Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Bu alan 25 Mart 2014 tarihinde İnegöl Belediye Başkanlığı tarafından Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Bu alan toplam 24,4 ha olup, 21,4 ha'lık kısım çöp döküm alanıdır. Zemin geçirimsizlik imalatları İnegöl Belediyesi tarafından yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yapılmış olup, yeraltı sularının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Söz konusu alandan yeraltı suyu gözlem kuyularından alınan numunelerin analizi Yenikent Katı Atık Depolama Alanında bulunan Kontrol amaçlı laboratuvarda yapılmaktadır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp süzüntü suları 2.500 m^3/gün kapasiteli lagünde toplanarak bertaraf edilmektedir.

2015 yılında Gemlik Karacaali, Orhangazi Yeniköy ve Çakırlı, İznik Boyalıca ve Elbeyli, İnegöl Yenice ve Cerrah vahşi döküm alanları rehabilite edilmiştir.

Bursa ilinde 2017 yılı itibariyle 1.774 piyasaya süren, 132 ambalaj üreticisi bulunmaktadır. Bursa'da 2017 Yılında 15 adet Ambalaj Atık Yönetim Planı onaylanmıştır.

Atık Yönetim Uygulamasına göre, 2017 yılında Bursa'da toplam 135.638 ton tehlikeli atık beyan edilmiş olup, bu tehlikeli atığın 107.070 tonu geri kazanılmış, 27.327 bertaraf edilmiş, 997 tonu ihraç edilmiş ve 244 tonu da stokta bulunmaktadır.

Çizelge 174 – Bursa ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Bursa ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	20
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	23
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	93
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	7

2017 yılında Bursa ilinde 3.501 ton atık endüstriyel yağ, 1.151 ton atık motor yağı toplanmıştır. Bursa'da atık madeni yağın 3.634,3 tonu geri kazanılmış, 20 tonu bertaraf edilmiş, 997 tonu ihraç edilmiş 42 tonu da stoktadır.

2017 yılında Bursa ilinde 911.854 kg atık akümülatör, 1.172 kg atık pil toplanmış bulunmaktadır. Bursa'da 2017 yılı içerisinde 525,25 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 26,50 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. 2017 yılında Bursa'da oluşan ömrünü tamamlamış lastiklerin 20,3 tonu geri kazanılmıştır. Bursa'da 2017 yılı itibariyle 8 tane atık elektrikli ve elektronik eşya işleme tesisi bulunmaktadır ve 5.124,82 ton atık elektrikli ve elektronik eşya toplanmıştır.

Çizelge 175 – Bursa ilinde 2016 Yılı Hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları miktarları

Belediye	Ruhsatlı Hafriyat Sahaları Sayısı	Kapasitesi (m^3)	İnşaat Yıkıntı atığı miktarı (m^3)	Hafriyat toprağı miktarı (m^3)
Osmangazi Belediyesi	4	319.845	2398	778.552
Yıldırım Belediyesi	0	0	-	340.372
Nilüfer Belediyesi	6	1.151.316	350	656.600
Gemlik Belediyesi	1	359.260	18007	89.120
Mudanya Belediyesi	10	411.737	4579	276.991
Gürsu Belediyesi	1	512.728	2220	37.877
Kestel Belediyesi	2	889.723	-	90.033
İnegöl Belediyesi	5	500.310	6608	427.818
Yenişehir Belediyesi	1	425.137	1168,91	1.168
Mustafakemalpaşa Belediyesi	2	257.872	3388	247.382
Karacabey Belediyesi	3	1.411.250	3428	71.783
Orhangazi Belediyesi	1	377.569	2725	146.260

Bursa ilinde 2017 yılında iki demir ve çelik üreticisinden toplam 57.801 ton cüruf çıkmıştır. İlde bulunan Orhaneli Termik Santrali enerji üretimi için 2016 yılında 1.351.063 ton kömür kullanmış, bunun sonucunda 295,66 ton uçucu kül ve 126.257 ton cüruf oluşmuştur.

2017 yılında Bursa'da 2.982 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bursa ilinde 1.808 damarlı bitki taksonu yayılış göstermektedir. Bu taksonların 140'ı endemik, 34'ü ise lokal endemiktir. Isoetes olympica (Uludağ Çim Eğreltisi) ve Amsonia orientalis(Mavi yıldız) olmak üzere iki tür Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) kırmızı listesinde "CR-Nesli kritik derecede tehdit altında olan türler" kategorisinde yer almaktadır. Rhus coriaria (Sumak), Luzula campestris (Luzul otu) ve Plantago lanceolata (Damarlıca) türleri "VU-Hassas"; Juglans regia (Ceviz) ve Alchemilla bursensis (Bursa pençesi) türleri ise "NT-Nesli tehdit altına girebilir" kategorilerinde yer almaktadır. "LC-Asgari endişe" kategorisinde ise 121 tür bulunmaktadır.

Bursa'da yayılış gösteren 6 tür, Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması (BERN) Sözleşmesi'nin Ek-I / Mutlak Koruma Altındaki Bitki Türleri Listesi uyarınca koruma altındadır. 30 bitki

türü ise "Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (The Convention on International Trade In Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES)"nin Ek-II listesi uyarınca koruma altındadır. CITES Ek-II listesi, nesilleri mutlak olarak tükenme tehdidiyle karşı karşıya olmamakla birlikte, nesillerinin devamıyla bağdaşmayan kullanımları önlemek amacıyla ticaretleri belirli esaslara bağlanan türleri içerir.

Çizelge 176– Bursa'nın Bern Sözleşmesi kapsamında bulunan bitki türleri

Takson Adı	Türkçe Adı	BERN
Salvinia natans	Su eğreltisi	EK-I
Vaccinium arctostaphyllos	Likarpa	EK-I
Teucrium lamiifolium ssp. Lamiifolium	Kumacıotu	Ek-I
Ophrys oestrifera spp. Oestrifera	Sinek salebi	Ek-I
Cyclamen coum ssp. Coum	Yer somunu	EK-I
Verbascum afyonense	Afyon sığırkuyruğu	EK-I
Verbascum basivelatum	Kadife sığırkuyruğu	EK-I

Bursa ili sınırları içerisinde 1 adet Milli Park, 2 adet Tabiat Parkı ve 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bursa ilinin toplam yüz ölçüsünün %8,6'sı korunan alandır.

Uludağ Milli Parkı: 1961 yılında Milli Park ilan edilmiştir, toplam milli park alanı 12.762 ha'dır. Milli Parkın 9.050 ha'ı ormanlık alan, 3.712 ha'ı ise açık alandır. En yüksek yeri ise 2.542 m rakımı olan Uludağ Tepedir. Ayrıca Uludağ, ülkemizde yer alan 144 Önemli Bitki Alanından (ÖBA) biridir. Uludağ'da 104 endemik tür tespit edilmiş olup, bunun 32 adedi Uludağ endemiğidir. Ayrıca, küresel ölçekte nesli tehlike altında olan 3, Avrupa ölçeğinde ise 54 türün yaşam alanını oluşturmaktadır. Uludağ Sakallı Akbaba ve Kaya Kartalının üreme popülasyonlarını barındırması nedeniyle Önemli Kuş Alanı (ÖKA) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, milli parkta 46 tür kelebek ve 11 tür bombus arısı tespit edilmiştir.

Sadağı Kanyonu Tabiat Parkı: Bursa İli Orhaneli ilçe sınırlarında içerisinde yer almaktadır. Tabiat Parkının toplam alanı 436 ha olup; Alan Gelişme Planı hükümleri doğrultusunda yönetilmektedir. Koruma Çalışmaları kapsamında 142 adet bitki türü ile 13 adet fauna tespiti yapılmıştır. Endemik olarak bulunan fauna türlerinden Lutra lutra (su samuru) izleme çalışması devam etmektedir. Alanın içerisinde tarihi kaya hamamları; civarında höyük, bazilika, sur ve yerleşim kalıntılarının yanında Roma İmparatoru Adrianus tarafından av mahali olarak kullanılmış bölge yer almaktadır. Tarihi hamam Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce anıt olarak tescil edilmiştir.

Suuçtu Tabiat Parkı: Bursa ili Mustafakemalpaşa ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Tabiat parkının toplam alanı 10 ha olup, alan 1. Derece doğal sit alanıdır. Gelişme Planı, 26–03–2012 tarih ve B.23.0.DMP.0.10.02-415.01-14038 sayılı "Tabiat Parkları Gelişme Planı Teknik İzahnamesi"ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Karacabey Karadağı-Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Alanın toplam yüzölçümü 28.575,77 ha (285.757.691 m^2) olup, deniz seviyesinden yüksekliği 0 – 833 m (Karatepe) arasında değişmektedir. Karacabey Karadağı-Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın hedef türü Phasianus colchicus'dur (sülün). Sahanın koruma ve yönetim gerektiren diğer değerleri ise Capreolus capreolus (karaca), subasar (longoz) ormanı, Kocaçay Deltası sulak alanı, yaban hayvanı rehabilitasyon merkezi, ayı barınağı ve endemik türlere ev sahipliği yapan kıyı kumul ekosistemidir.

Bursa ilinde tabiatı koruma alanı bulunmamaktadır. Ancak Uluabat Gölü, İznik Gölü ve Kocaçay Deltası Sulak Alan statüsündedir.

Uluabat Gölü: Marmara Denizi'nin güneyinde, Bursa il sınırları içinde yer alan Uluabat Gölü, Türkiye'nin en geniş nilüfer yataklarına sahip göldür. zengin tür çeşitliliğine sahip olması, önemli kuş göç yolu üzerinde bulunması, zengin bir flora ve faunaya sahip olması nedeniyle 15.04.1998 tarihinde Ramsar alanı ilan edilen göl, yaklaşık 20.000 km^2 alana sahiptir. Uluabat Gölü Sulak Alanı, Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kırmızı listesinde "Hassas-VU" ve "Tehdite Yakın-NT" kategorilerinde yer alan Pelecanus crispus (tepeli pelikan), Hirudo medicinalis (tıbbi sülük), Sagitaria sagittifolia ve Stachys

palustris gibitürlere ev sahipliği yapmaktadır. Uluabat Gölü Yönetim Planı ise 27.12.2002 tarihinde yürürlüğe girmiş, 2007, 2011 ve 2015 yıllarında revize edilmiştir.

İznik Gölü: Marmara Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin ise beşinci büyük doğal gölü olan İznik Gölü, 80 m ile derinliği en fazla olan tektonik bir tatlı su gölüdür. Alan, sık sazlıkların arasında karışık koloniler kuran küçük karabatak ve gece balıkçılı ile özel koruma alanı statüsü kazanır. İznik Gölü Sulak Alanı'nda yapılan floristik çalışmalar sonucunda 88 familyaya ait 497 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 11'i ülkemize özgü endemiktir ve endemizm oranı %4.97'dir. Alandan tespit edilen ve lokal endemik olan Rumex bithynicus "CR"; bölgesel endemik olan Verbascum bombyciferum ve Lathyrus undulatus "VU", geniş yayılışlı endemiklerden Verbascum lagurus "NT"; diğerleri ise "LC" kategorilerinde yer almaktadırlar. İç su balıkları ve değerli kelebek türleri ile de ön plana çıkar. Bölgede, 16 takım ve 44 kuş familyasına ait toplam 172 kuş türünün olduğu belirlenmiştir. Buna göre, bölgede varlığı tespit edilen kuş türü sayısı, Türkiye ornitofaunasına kayıtlı kuş türü sayısının (463 kuş türü) yaklaşık %37'sidir (yaklaşık 1/3'ü). İznik Gölü'nün sürdürülebilirliğini sağlamak için Sulak Alan Yönetim Planı hazırlama çalışmaları devam etmektedir. 1990 yılında İznik Gölü, Sit Alanı ilan edilmiştir.

Kocaçay Deltası: Marmara Denizi'nin güney kıyısında yer alan delta, göl, bataklık, kumul ve subasar orman ekosistemlerinden meydana gelir. Deltanın batı yarısında, toplam alanı 194 ha olan ve Maliç Deresi tarafından beslenen Dalyan ve Poyraz gölleri, 600 ha alan kaplayan sazlıklar, 730 hektarlık bir alana yayılmış dişbudak, kızılağaç ve söğütlerden oluşan subasar ormanlar ve çok çeşitli floraya sahip geniş bir kumul bandı bulunmaktadır. Kocaçay Deltası Sulak Alanının Tampon Bölge Koruma Sınırları tespit edilmiş olup, ilgili Yönetmelik kapsamında çalışmalar devam etmektedir. Kocaçay Deltası'nda 14 ordo ve 44 familyaya ait 114 kuş türü tespit edilmiştir. Deltada yapılan çalışmalarda 38 türün yerli (deltada üreyen), 22 türün yaz göçmeni, 11 türün kış göçmeni, 16 türün transit tür olduğu tespit edilmiştir. 27 türün arazide 1 veya 2 kez gözlenmeleri nedeniyle statüleri hakkında karar verilememiştir. 114 kuş türünden 46'sı su kuşu olup, bu su kuşlarından 12'si deltada üremektedir. Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kriterlerine göre deltada tespit edilen 114 türden 110'u "Düşük Riskli-LC", 2'si "Hassas-VU", 1'i de "Tehdite Yakın-NT" kategorisinde yer almaktadır. "Hassas-VU" tehlike sınıfında yer alan türler Pelecanus crispus (Tepeli pelikan) ve Aquila clanga (Büyük bağırgan kartal)'dır. Aythya nyroca (Pasbaş patka) ise "Tehdite Yakın-NT" olarak değerlendirilmiştir. Alan; Ciconia nigra (Kara leylek), Glareola pratincola (Bataklık kırlangıcı), Charadriusalexandrinus'un (Kesik kolye yağmur kuşu) üreyen popülasyonlarıyla Önemli Kuş Alanı (ÖKA) statüsü kazanmıştır.

Fotoğraf 17 - Karacabey Karadağ Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Tabiat Anıtları: Bursa'da yüzlerce yıllık yaşamlarıyla birer doğal anıt durumunu alan çok sayıda çınar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Orhan Camisi Çınarı: 568 yaşında dip çevresi 12 m olan ulu bir çınardır.

Ulufeli Çınar: Oto garajı yakınındaki bu ağacın Yıldırım Beyazıt zamanında dikildiği söylenir. Dip çevresi 21,5 m olan ağacın gövdesinde geniş bir kovuk vardır.

İnkaya Çınarı: 573 yaşında olduğu hesaplanan İnkaya Çınarı'nın dip çevresi 9,2 m, çapı ise 3 m'dir. Turistlerin çok ilgisini çeken bu ağacın çevresinde 1964'te duvarlar örülmüş ve piknik masaları yerleştirilmiştir. İnkaya Çınarı'nın üzerinde sonradan yaptırılan bir de çeşme bulunmaktadır. İnkaya Çınarı çevre düzenlemesi 1991 yılında Osmangazi Belediyesi tarafından yaptırılmıştır.

Bunlardan başka Tophane Semtindeki Kavaklı Camisi Çınarı ile Muradiye Türbesi, Tahtakale Camisi avlusu ve Setbaşı meydanındaki çınar ağaçları bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 177 - Bursa ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BURSA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	16.963,21	1,57	27.326,73	2,53	33.008,70	3,05	36.545,6	3,38
2) Tarımsal Alanlar	487.909,00	45,25	478.993,02	44,42	479.214,98	44,33	476.343,27	44,06
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	523.724,74	48,57	522.059,54	48,42	519.302,95	48,04	517.241,19	47,84
4) Sulak Alanlar	4.075,48	0,38	5.731,16	0,53	5.643,25	0,52	5.643,25	0,52
5) Su Yapıları	45.592,56	4,23	4.4154,5	4,09	43.904,61	4,06	45.304,66	4,19
TOPLAM	**1.078.264,99**	100,00	**1.078.264,95**	100,00	**1.081.074,49**	100,00	**1.081.078**	100,00

Bursa 2020 Yılı 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 19.01.1998 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 02.10.2015/1816 sayılı BBB meclis kararı ile "Bursa İnegöl-Yenice Islah Organize Sanayi Bölgesi"ne ilişkin "Bursa 2020 Yılı 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı" değişikliği onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 178 – Bursa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bursa ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	3	36	18	25	5	6	**119**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	5	2	14	3	0	0	0	**24**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 179 – Bursa ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bursa ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	17	126	**143**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	57	213	**247**
TOPLAM	**68**	**339**	**390**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 180– Bursa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bursa ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	71
Ani (plansız) denetimler	1.184
Genel toplam	**1.255**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	5	5.270,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	159	0,00

Çizelge 181 – Bursa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bursa ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.025.689	2.162.823	279.006	5.339.834	637.257	157.480	50.475	12.089.314
Uygulanan Ceza Sayısı	38	21	6	77	1	12	4	189

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2017 yılı itibariyle Bursa ilinde 12'si üst seviye, 3'ü alt seviye olmak üzere toplam 15 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca ilde BEKRA Bildirim Sistemi'ne kayıt yaptıran firmalardan 381 adedi kapsam dışı olarak belirlenmiştir.

17.ÇANAKKKALE

1. Hava Kalitesi

Çanakkale Merkez ve Çan İlçesinde, 2017 yılında konutlarda 52.314.917 m^3, sanayide ise 135.217.267 m^3 doğal gaz tüketilmiştir. 2017 yılında Çanakkale ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri aşağıda Çizelge 183'de verilmektedir.

Çizelge 182 – Çanakkale'de hava kalitesi ölçüm istasyonlar ve ölçülen parametreler

İstasyon Adı	Ölçülen Parametreler	Koordinatı	
		X	Y
ÇANAKKALE	SO_2 ve PM_{10}	**40.08.13.11''**	**26.24.20.87''**
ÇAN	PM_{10}, $PM_{2.5}$, SO_2, NO, NO_x, NO_2, O_3	**40.01.45.67''**	**27.02.59.91''**
LAPSEKİ	$PM_{2.5}$, SO_2, NO, NO_x NO_2, O_3	**40.24.11.38''**	**26.46.14.75''**
İÇDAŞ	PM_{10}, SO_2, NO, NO_x NO_2, O_3	**40.25.02.53''**	**27.06.26.68'**

Çizelge 183 – Çanakkale ilinde 2017 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11,9		16,2											
Şubat	9,9		22,6											
Mart	14,7		23,7											
Nisan	18,6		17,0											
Mayıs	12,5		14,7											
Haziran	10,1		19,0											
Temmuz	16,4		22,7											
Ağustos	9,7		28,4											
Eylül	9,3		22,3											
Ekim	6,7		42,3	6										
Kasım	4,2		53,7	7										
Aralık	4,0		32,5											

Çan	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	48,4	4	89,4	14					26,7				24,8	
Şubat	32,3		86,3	17					22,3				29,3	
Mart	25,5		72,9	15					19,2				33,5	
Nisan	19,3		66,2	12					19,0				39,4	
Mayıs	10,9		50,8	4					13,0				58,5	
Haziran	10,0		47,0	1					14,5				69,4	
Temmuz	10,3		49,5	5					14,7				81,8	
Ağustos	9,0		44,1	1					13,2				74,9	
Eylül	16,3		57,1	7					22,1				52,6	
Ekim	16,6		81,2	15					19,9				28,6	
Kasım	36,7		82,4	20					30,6				17,1	
Aralık	36,1		69,2	16					30,2				25,2	

Lapseki	SO_2	AGS	PM2,5	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9,3		14,3						7,4				45,5	
Şubat	11,1		18,7						13,6				51,3	
Mart	11,9		24,6						17,5				50,5	
Nisan	12,2		21,0						15,7				72,4	
Mayıs	8,3		20,7						10,3				85,7	
Haziran	7,8		21,1						10,8				88,4	
Temmuz	7,3		19,1						7,9				96,3	
Ağustos	8,0		19,6						6,0				97,1	
Eylül	7,0		18,8						6,9				87,2	
Ekim	10,5		25,1						8,1				63,1	
Kasım	10,1		27,4						11,5				51,7	
Aralık	5,9		9,7						9,4				62,6	

2017 yılında 10 İstasyona Egzoz Gazı Emisyonu Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş olup bu istasyonlara 48.030 adet Emisyon Pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çanakkale il merkezinin içme suyu Atikhisar Barajından sağlanmaktadır. Barajdan gelen su, Çanakkale Belediyesi arıtma tesislerinde ileri bir arıtımdan geçirilerek şehre verilmektedir. Bununla beraber Bayramiç Barajı, Gökçeada Barajı ve Gelibolu Yarımadasındaki Tayfur Barajı da içme ve kullanma suyu kaynağı olarak rol oynamaktadır. İl genelinde 494 memba, 32 keson kuyu ve 102 adet sondaj kuyusu içme suyu kaynağı olarak Çanakkale ilinde yaşayanların su ihtiyacını karşılamaktadır.

Çizelge 184– Çanakkale ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Çanakkale	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik +İleri	21.750		159.758	
	Kepez	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	5.427		21.100	
İlçeler	Ayvacık	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	1.000		8.480	
	Bayramiç	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	3.000		14.459	
	Biga	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	13.972		48.000	
	Bozcaada	-	İnşaatı Durduruldu (Mahkeme Süreci devam ediyor)	-	-	-	-	-	
	Çan	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	9.325,71	"-	29.648	
	Eceabat	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	1.500		5.626	
	Ezine	-	İnşaat		Fiziksel+Biyolojik	1.640	-	14.056	-
	Gelibolu	X	Faal	-	Fiziksel+Biyolojik	10.000	0,11	29.987	2.2
	Gökçeada	-	Proje	-	-	-	-	-	-
	Lapseki-Çardak Ortak	-	İnşaat	-	-	-	-	-	-
	Yenice	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	1.000		7.833	
	Küçükkuyu	X	Faal		Biyolojik	5.500		10.000	0,1
	Terzialan Belediyesi	-	Proje		-				
	Kavakköy Belediyesi	X	Faal		Biyolojik	225		600	0,1
	Geyikli Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	5.000	0,03	Kışın:3.200 Yazın:15.000	-
	Karabiga Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	500	0,0014	3.055	0,05
	Gümüşçay Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	500		1.972	
	Umurbey Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	500		2.522	
	Evreşe Belediyesi	-	-						

İlde mavi bayraklı toplam 11 plaj bulunmakta olup, mavi bayraklı marina bulunmamaktadır.

Çizelge 185 – Çanakkale ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Çanakkale OSB	Evsel atıksuların Çanakkale Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi bağlantı yapılmaktadır	-	-	-
Biga OSB	Devreye alındı.	3.000	Biyolojik+Kimyasal	

3. Atık

Çanakkale ilinde katı atıkların toplanması, taşınması ve bertarafına yönelik olarak dört ayrı katı atık birliği kurulmuştur. Bu birlikler

- Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği (ÇAKAB)
- Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliği
- Troas Bölgesi Katı Atık Yönetim Birliği (TROAS)
- Çan, Biga, Yenice ve Çevresi Katı Atık Yönetim Birliği (BİÇAY) dır.

Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği (ÇAKAB)

Çanakkale Belediyesi'nin öncülüğünde 2004 yılında, bir Avrupa Birliği Projesi olan Çanakkale Bölgesel Katı Atık Yönetim Projesi başlamıştır. 13.12.2004 tarih ve 2004/8226 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kuruluşu onaylanmış ve bu karar 22.12.2004 gün ve 25678 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği (ÇAKAB) ilk olarak; Çanakkale il sınırları içindeki bölgede yer alan Çanakkale Merkez İlçe, Lapseki İlçe, Umurbey, Kepez, Çardak, Kumkale, Erenköy belde belediyelerinden olmak üzere 7 Belediyenin bir araya gelmesiyle kurulmuş, söz konusu Belediyeler dışındaki kırsal alanlarda da aynı sorunların olduğu bilinciyle ve bölgesel bir projenin yürütülmesi hedeflendiğinden Çanakkale İl Özel İdaresi de 2006 yılında Birliğe katılım göstermiştir. Ancak, Kumkale ve Erenköy Belde Belediyelerinin 06.12.2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun gereğince kapanması nedeniyle adı geçen beldeler köy kapsamında İl Özel İdare'nin sorumluluğuna geçmiş ve Birliğimizdeki üye belediye sayısı 5 olmuştur.

Bu proje kapsamında yapılan yeni ve düzenli depolama sahası, 2009 yılından bu yana kullanılmakta ve Birlik tarafından işletilmektedir. Söz konusu sahanın kullanıma açılmasıyla proje dahilinde, Çanakkale Kuruçeşme Mevkiinde bulunan eski vahşi depolama alanının içerisinde olduğu, 2 aktif, 3 pasif sahanın rehabilitasyonu yapılmıştır. Yani toplam olarak 170.000 metrekare (17 hektar) vahşi çöp döküm alanı kapatılarak yeşillendirilmiştir.

Çizelge 186 – Çanakkale ilinde yer alan Katı Atık Yönetim Birlikleri (Çanakkale ÇŞİM, 2017)

	KATI ATIK BİRLİĞİNİN ADI	BİRLİĞE ÜYE OLAN BELEDİYELER	SON DURUM
1	Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği (ÇAKAB)	Çanakkale (Merkez), Lapseki, Umurbey, Kepez, Çardak, İl Özel İdare Katı Atık Yönetim Birliği	Katı atık düzenli depolama tesisi işletmeye geçmiştir. (04.09.2009)
2	Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliği	Gelibolu, Eceabat, Evreşe, Kavakköy Belediye Başkanlıkları ve İl Özel idaresi	Katı atık düzenli depolama tesisi işletmeye geçmiştir. (17.03.2011)
3	Troas Bölgesi Katı Atık Yönetim Birliği	Küçükkuyu, Ezine, Bozcaada, Geyikli, Ayvacık, Bayramiç ve İl Özel İdaresi	Proje İhalesi Yapıldı.
4	Çan, Biga, Yenice ve Çevresi Katı Atık Yönetim Birliği	Biga, Çan, Yenice, Karabiga, Gümüşçay, Terzialan, Kalkım Belediye Başkanlıkları ve İl Özel idaresi)	07.06.2016 tarihinde inşaata başlanmıştır.

Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliği

İlde varolan ve atıkların toplanılması ve bertaraf edilmesi hususunda hizmet veren bir diğer birlik Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliğidir. 28.04.2009 tarih ve 2009/14847 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuş olup, 2011 yılında Dünya Bankası'ndan alınan kredi ile Gelibolu'ya 5 km uzaklıkta bulunan Kavaklıtepe Köyü'nde 90.440 m^2 alan üzerinde Katı Atık Düzenli Depolama Sahası kurulumu tamamlanmıştır.

Söz konusu saha 2012 yılından itibaren bakanlığımızdan almış olduğu Lisans Belgesi ile çalışmalarına aktif olarak devam etmektedir.

İlde var olan diğer birliklerin Düzenli Depolama Tesisi Kurulma ve atıkların birlik olarak toplanılması çalışmaları devam etmektedir.

2017 yılı itibariyle İl sınırları içerisinde, İl, İlçe, Belde Belediyeleri ve İl Özel İdaresi üyelerinden oluşan 4 adet katı atık yönetim birliğinin iki adedi katı atıkların toplanması ve düzenli depolama sahalarında bertarafının sağlanması hususunda aktif olarak çalışmaktadır.

Çizelge 187 – Çanakkale ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları (Çanakkale ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	4
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Ambalaj Atıkları Kontrolü Yönetmeliği kapsamında iki adet Birliğimizin (ÇAKAB ve Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliği) Ambalaj Atığı Yönetim planlarını hazırlamış onaylanmış ve birlik havzası içerisinde bulunan tüm belediyelerin ambalaj atıkları aktif olarak toplanılmaktadır. Ayrıca bağlı bulundukları birliklerden bağımsız Ambalaj Atığı toplama sistemini kuran iki adet ilçe Belediyesi bulunmaktadır. 2017 yılı itibarıyla kayıt altına alınan ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme sayısı 185 adettir. (1 adet ambalaj üreticisi ve 184 adet piyasaya süren işletme)

İlde 1 adet madeni atık yağ geri kazanım lisansı almış tesisi, 1 adet Atık Yakma ve Beraber yakma Lisansı almış Çimento Tesisi ve 1 adet Tehlikeli atık geri kazanım lisansı almış tesis bulunmaktadır. İl genelinde oluşan tehlikeli atıklar, genel olarak yakma, geri kazanım, tekrar kullanım ve işlemeye gönderilene kadar geçici depolama işlemleri yapılarak bertaraf edilmektedir. 2017 yılında 92.225 ton tehlikeli atık toplanmıştır.

2017 yılında İlde 167 ton atık motor yağı, 17.682 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Çanakkale'de 2017 yılında 59.175 kg atık akümülatör toplanmıştır. İlde 2017 yılında 91,588 ton kullanılmış bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Çanakkale ilinde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Atık Lastik yakma işleminin yapan bir adet lisanslı Çimento tesisi bulunmaktadır. 2017 yılında 58.000 Atık lastik yakılmıştır.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 1 adet ÖTA teslim yeri mevcuttur.

'' Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği kapsamında 2017 yılı itibariyle toplam 19 adet "Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma Belgesi" verilmiştir.

İlde 1 adet Tehlikesiz Atık (Metal Hurda) Geri kazanım Lisansı olan Demir Çelik Tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 188 – Çanakkale ilinde 2017 yılında demir ve çelik üreticilerinin cüruf ve bertaraf Yöntemi (İÇDAŞ A.Ş., 2018)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Çelikhaneler	4.200.152	459.223	% 20 si ergitmeye geri gönderilir. % 80 i kırma ve eleme ile yeniden boyutlandırılıp, yapay agrega olarak kullanılmaktadır.

1. 18 Mart Çan Termik Santrali: Çanakkale ili, Çan ilçesinde faaliyet gösteren termik santral 2x160 MW = 320 MW gücünde, yakıt olarak linyit kullanan akışkan yatak teknolojisine sahiptir. Çanakkale İl Merkezine yaklaşık 50 km, Çan ilçe merkezine ise yaklaşık 6 km mesafede bulunmaktadır. Kömürün yanması sonucu oluşan kül ve cüruf atıkları tesise yaklaşık 1,70 km mesafedeki Kül Depolama Sahasında depolanmaktadır.

2. İçdaş Değirmencik Termik Santrali: Çanakkale ili, Biga İlçesi, Değirmencik Köyü Mevkiinde İçdaş Çelik Enerji Tersane ve Ulaşım Sanayii A.Ş. tarafından işletilen 2*180 MW ve 118,4 MW toplam 478,5 MW gücünde ithal yakıtlı termik santral faaliyettedir. Kömürün yanması sonucu oluşan kül ve cüruf atıkları, tesise yaklaşık 1,5 km mesafede bulunan Kül Depolama Alanında depolanmaktadır. Çanakkale İl Merkezine yaklaşık 90 km, Biga İlçe merkezine ise 38 km mesafede bulunmaktadır.

3. İçdaş Bekirli Termik Santrali: Çanakkale ili, Biga İlçesi, Bekirli Köyü Mevkiinde İçdaş Elektrik Enerjisi Üretim ve Yatırım A.Ş. tarafından işletilen 2*600 MW toplam gücünde ithal kömür kullanılan süperkritik kazan/türbin teknolojisine termik santral faaliyettedir. Kömürün yanması sonucu oluşan kül ve cüruf atıkları, tesise yakınında bulunan Kül Depolama Alanında depolanmaktadır. Çanakkale İl Merkezine yaklaşık 80 km, Biga İlçe merkezine ise 30 km mesafede bulunmaktadır.

4. Cenal Karabiga Termik Santrali: Çanakkale ili, Biga ilçesi, Karabiga beldesi, Kadıoğlu Mahallesi'nde, toplam 454.518 m²'lik alanda, 1320 MWe (2X660 MWe) / 1380 MWm / 2926 MWt kurulu gücünde İthal Kömüre Dayalı CENAL Enerji Santrali, İskelesi, Kül Depolama Sahası ve Derin Deniz Deşarjı Projesi olarak faaliyet göstermektedir. 07.11.2017 tarihinde 1.ünite devreye alınarak elektrik üretimine başlamıştır. 28.12.2017 tarihinde de 2. Ünite devreye alınmıştır.

Çizelge 189 – Çanakkale ilinde 2017 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (İçdaş A.Ş., 2018)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Değirmencik Ter. Santrali	921.761	309.359
Bekirli Termik Santrali	2.832.444	311.416
TOPLAM	**3.754.205**	**620.775**

Çanakkale ilinde ÇAKAB Katı Atık Yönetim Birliği tarafından merkez ilçe, Kemel Köyü adresinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında bir adet Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi mevcuttur. Söz konusu tesiste Çanakkale İlinin Anadolu yakasında oluşan tüm tıbbi atıklar sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. 2017 yılında Çanakkale ili Anadolu yakasında 365,671 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyona gönderilmiştir.

İlin Avrupa Yakasında oluşan tibbi atıklar ise Edirne İline bağlı Keşan İlçesinde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kazdağları, Anadolu yarım adasının kuzeybatısında yer alan, Biga yarımadasının en yüksek dağıdır. Kaz Dağları, doğal ve kültürel kaynak değerleri açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Kazdağları'nın Ege ve Marmara Bölgelerinin sınırlarını oluşturması nedeniyle iki farklı iklim etkisinde kalması, Avrupa – Sibirya, Akdeniz ve İran - Turan bitki bölgelerinin kesiştiği noktada bulunması nedeniyle bu bölgeleri temsil eden bitki türlerinin burada bulunması, güney yamaçlarının deniz seviyesinden birden 1.700 metrelere yükselmesi, bu alanların dereler ve çaylar tarafından derin vadiler şeklinde yarılması biyoçeşitliliği artırmaktadır.

Fotoğraf 18 - Kaz Dağlarından Bir Görünüm

İl sınırları içerisinde Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ve Troya Tarihi Milli Parkı olmak üzere toplam iki adet tarihi milli park bulunmaktadır.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı: 1973 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park sınırları dahilinde 1 ilçe (Eceabat) ile 8 köy bulunmaktadır. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı içerisinde 56 yerli anıt ve şehitlik, 35 yabancı mezar ve anıtı bulunmaktadır.

Fotoğraf 19 – Çanakkale Şehitler Abidesi'nden bir görünüm (Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı)

Fotoğraf 20 – Troya Tarihi Milli Parkı'ndan bir görünüm

Troya Tarihi Milli Parkı: Çanakkale il merkezine 25 km mesafede, Troia Antik kentin yeri ve kalıntıları Çanakkale Boğazı güney girişinde, Erenköy (İntepe) Beldesi, Tevfikiye (Asarlık) köyü yakınında Hisarlık (eski Pergamos) mevkiinde ovaya egemen bir tepecik üzerindedir.

Fotoğraf 21 - Saros Körfezinden Bir Görünüm

Saros Körfezi Özel Çevre Koruma Bölgesi: 22.12.2010 tarih ve 27793 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir. Saros Körfezi, 144 çeşit balık, 78 tür deniz bitkisi ve 34 tür süngere ev sahipliği yapan, su altı zenginlikleri ile dolu ve sualtı etkinlikleri ile

ilgilenenler için oldukça önemli bir bölgedir. Körfez içinde barındırdığı zengin balık çeşitleri nedeniyle deniz biyologları ve dalış meraklıları arasında büyük ve doğal bir akvaryum olarak nitelendirilir.

Çizelge 190 – Çanakkale ilinde bulunan sit alanları ve sayıları

Arkeolojik Sit Alanı	256
Kentsel Sit Alanı	15
Tarihi Sit Alanı	8
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	0
Diğer Sit Alanları	0
Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	16
Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanı	2
TOPLAM	298

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 191 – Çanakkale ilinde Arazi Kullanım Durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ÇANAKKALE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	13.398,61	1,36	15.666,93	1,59	17.449,06	1,78	17.824,48	1,82
2) Tarımsal Alanlar	400.798,99	40,80	397.064,64	40,42	425.908,19	43,49	425.001,43	43,40
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	563.265,75	57,34	562.853,48	57,29	529.466,56	54,07	529.054,74	54,03
4) Sulak Alanlar	2.361,14	0,24	2.361,14	0,24	2.247,03	0,23	2.247,03	0,23
5) Su Yapıları	2.569,09	0,26	4.447,37	0,45	4.181,57	0,43	5.124,76	0,52
TOPLAM	**982.393,58**	100,00	**982.393,56**	100,00	**979.252,41**	100,00	**979.252,44**	100,00

Çanakkale –Balıkesir Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Plan çalışmaları tamamlanmış olup, 22.11.2015 tarihli yazı ile itirazlar değerlendirilerek, Bakanlıkça onaylanmıştır. Mekansal planlama ve imar kanunu kapsamında yapılan talepler, Çanakkale Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından incelenerek değerlendirilmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 192 – Çanakkale ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çanakkale ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	12	2	5	0	0	7	8	**34**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	**1**
ÇED Olumlu Kararı	3	0	0	0	1	1	1	**6**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 193 – Çanakkale ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çanakkale ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	29	**29**
Çevre İzni Belgesi	0	0	**0**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	38	**38**
TOPLAM	**0**	**67**	**67**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 194 – Çanakkale ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çanakkale ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	200
Ani (plansız) denetimler	280
Genel toplam	**480**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi Sayısı	0	0,00

Çizelge 195 – Çanakkale ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çanakkale ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Atık	Toprak	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	480.980	410.334	153.542	104.596	0	295.630	66.922	48.177	1.560.181
Uygulanan Ceza Sayısı	9	9	0	0	0	14	3	**41**	**78**

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2017 yılı itibariyle, ilde, BEKRA Sistemine kayıtlı 5 adet alt seviye, 1 adet üst seviye kuruluş yer almaktadır.

18. ÇANKIRI

1. Hava Kalitesi

Çankırı ilinde 2017 yılında evsel ısınmada 16.057 ton ithal kömür, 6.536 ton yerli kömür, sanayide de 47.764 ton linyit kömürü, 126 ton taşkömürü ve 146 ton odun kullanılmıştır. 2017'de Çankırı'da konutlarda 33.165.754 m^3, sanayide ise 7.010.853 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Çankırı ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 196'da verilmektedir.

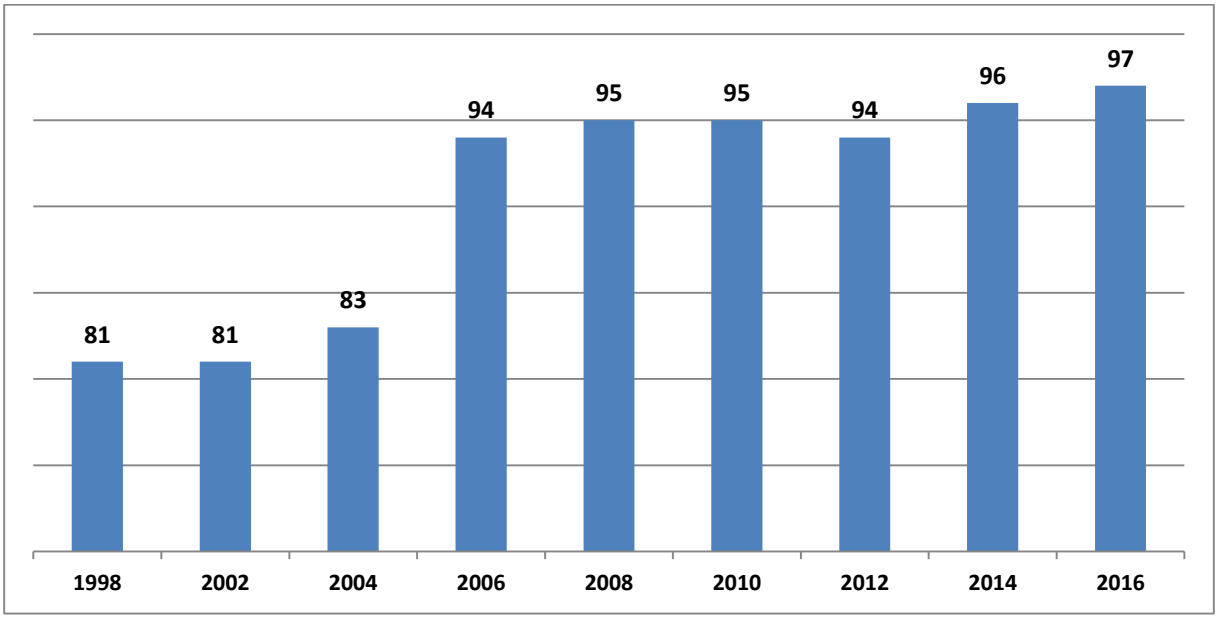
Çizelge 196 – Çankırı ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Çankırı	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	7		69		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6		76		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	15		66		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	14		52		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4		38		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7		31		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4		40		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4		40		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5		55		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9		49		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13		75		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11		59		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 1'i mobil olmak üzere toplam 5 adet istasyon da egzoz emisyon ölçümü yapılmaktadır. 2017 yılında 19.348 araç egzoz emisyon ölçümü yaptırmıştır. Çankırı Çeve ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 2017 yılında 20.970 adet egzoz emisyon pul satışı gerçekleşmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çankırı Belediyesi olarak içme ve kullanma suyu kaynağı olarak Çankırı Belediyeleri Su ve Hizmet Birliği bünyesindeki Güldürecek Barajından su temin edilmektedir. Barajdan gelen su yine birlik bünyesindeki arıtma tesisinden çıktıktan sonra şebekeye verilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu 2016 yılı bilgilerine göre ilde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 15 adettir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus 135.582 dir.

Grafik 20 - Çankırı ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2018)

Çankırı'da atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusu içindeki oranı 2008 yılında %1,3, 2010 yılında %5,2, 2012 yılında %13, 2014 yılında %6,7, 2016 yılında ise %5,7'dir.

Çankırı Belediyesi, Kızılırmak Belediyesi, Orta Belediyesi, Atkaracalar Belediyesi, Şabanözü Belediyesi, Çerkeş Belediyesinde atıksu arıtma tesisi (AAT) bulunmamaktadır. Belediyelere AAT ile ilgili olarak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından bilgilendirme yapılmış olup bazı belediyelerde proje çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 197 – Çankırı ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez ilçe		Plan aşamasında	Yok					
İlçeler	ATKARACALAR (ÇARDAKLI)	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			2.000	
	BAYRAMÖREN	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			1.000	
	ILGAZ	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			2.000	
	KORGUN	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			2.000	
	ORTA (YAYLAKENT)	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)				
	ŞABANÖZÜ	Var			Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (Mekanik)				
	YAPRAKLI	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)				
	YAPRAKLI	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			2.500	
	ELDİVAN	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			2.000	

İlde 2017 yılı itibariyle atıksuyu bulunan 4 adet OSB Müdürlüğü bulunmaktadır. Bu OSB'lerden Korgun Organize Sanayi Müdürlüğü'nde 2 ton/gün kapasiteli, aktif çamur sistemli atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

İl genelinde rekreasyonel amaçlı kullanılan 2 adet gölet bulunmaktadır. Bunlar, Karaören ve Alpsarı göletleridir. Karaören Göleti Şabanözü ilçesindedir. Aktif hacmi 1,636 hm^3 dir. Alpsarı göleti ise Korgun ilçesindedir. Alpsarı Göleti yaklaşık 227.000 m^2 lik alanıyla çevrenin en büyük göleti konumundadır.

3. Atık

Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Aşağı Pelitözü Köyü Tozlu Deresi mevkiinde 114.000 m^2 alan üzerinde kurulmuş ve en yakın yerleşim yerine 3,5 km mesafededir. İki lot olarak projelendirilen tesise merkez ilçe dahil bütün ilçe ve belde belediyelerinin katı atıkları depolanacaktır. Tesise 17 km mesafedeki Çankırı Belediyesi en yakın belediye, 133 km mesafedeki Çerkeş Belediyesi ise en uzak belediyedir. Açılışı yapılacak olan 1. Lotun tesis alanı 27.400 m^2 olup, 7 yıl ömrü bulunmaktadır. Tesis, Çankırı Çevre Birliğine bağlı 184.406 kişilik nüfusa hizmet edecek olup yıllık 48.228 ton katı atık

depolanacaktır. Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Kasım 2017'de faaliyete geçmiştir. Çankırı Belediye Başkanlığı tarafından 2017 yılında katı atık kompozisyonu belirleme çalışması yapılmamıştır.

İlde hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları Çankırı Belediyesi tarafından Kirazlı dere mevkiine ve Fatih Mahallesi Tosya caddesi hafriyat döküm sahasına gönderilmektedir.

Çizelge 198 – Çankırı ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Çankırı ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

"Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 2017 yılı içerisinde piyasaya süren işletme sayısı 34 adettir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılı içerisinde Çankırı'da toplam 619,17 ton tehlikeli atık oluştuğu bildirimi yapılmış, bu atığın 197,45 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 208,47 tonu bertaraf edilmiş, 13,25 tonu stokta durmakta ve 200,00 tonu da ihraç edilmiştir.

İlde 2017 yılında 3.080 kilogram atık motor yağı, 21.863 kg atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağın 24,742 kg'ı geri kazanılmış, 2,08 tonu da stok bulunmaktadır.

Çankırı ilinde 2017 yılında 2.528 kg atık akü, 1,32 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 0,76 ton kullanım ömrü dolmuş yağ ve 121,62 ton tıbbi atık toplanmıştır. Ayrıca 1.314,14 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir. İlde ömrünü tamamlamış araç teslim yeri 2 adettir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından yapılan "Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi" ile "Çankırı İlinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme İşi" kapsamında gerekli bütün arazi ve literatür çalışmaları tamamlanmış, Çankırı ilinin bütün flora ve fauna zenginliği ortaya koyulmuştur. Bu proje kapsamında yapılan literatür ve arazi çalışmaları sonucunda Çankırı ilinde 1.974 bitki taksonu, 171 kuş, 51 memeli, 17 sürüngen, 8 amfibi, 1.420 omurgasız canlı ve 18 iç su balığı tespit edilmiştir.

Çankırı il sınırlarında Türkiye Florası'nın ilk dokuz cildinin kayıtlarına göre 52 familyaya ait 357 tür olmak üzere 360 adet takson bulunmaktadır. Tür sayısı daha sonra yapılan flora çalışmalarıyla yaklaşık 1.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Çankırı ilinde bulunan bu türlerden Türkiye Florası'nın ilk dokuz cildine göre 119 tanesi endemiktir. Endemik türler içerisinden altı tanesi (Tanacetum germanicopolitanum (Bornm. et Heimerl) Grierson, Gypsophila germanicopolitana Hub.-Mor., Gypsophila simonii Hub.-Mor., Helianthemum germanicopolitanum Bornm., Astragalus barbarae Bornm., Onobrychis germanicopolitana Hub.-Mor. et Simon,) lokal endemiktir yani dünya üzerinde tek yaşam alanı Çankırı ilidir. Bu altı türe daha sonra 10 tane tür (Acantholimon lycaonicum Boiss. et Heldr. subsp. cappadocicum Dogan et Akaydın, Alyssum nezaketiae Aytac & H. Duman, Viola alba Besser subsp. alba Dinc et al., Genista vuralii A.Duran & H.Dural, Astragalus fallacinus Podlech, Centaurea cankiriense A.Duran & H.Duman, Erysimum jacquemoudii Yıld., Erysimum yaltırıkii Yıld., Astragalus rausianus Podlech & Ekici, Galium cankırıensis Yıld.) eklenerek lokal endemik tür sayısı 16 adede çıkmıştır. Bu türlerin tek nokta endemiği olması da ayrıca çok önemlidir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı: Batı Karadeniz Bölgesi'nde, Çankırı ve Kastamonu il sınırları içerisinde yer almakta olup; 1.088,61 ha (bu alanın 337,75 ha'lık kısmı Çankırı il sınırları içerisinde kalmaktadır) alanı kapsamaktadır. 02.06.1976 tarihinde milli park olarak ilan edilmiştir. Milli Parka park içerisinden geçen Çankırı- Kastamonu Devlet karayolu ile ulaşılır. Milli park Kastamonu'ya 45 km, Çankırı'ya 80 km,

Ankara'ya ise 200 km uzaklıktadır. Ilgaz Dağı Milli Parkı, başta Ankara olmak üzere, ülkemizde de giderek artan rekreasyonel gereksinimi büyük ölçüde karşılayabilecek önemli bir merkezdir. Mevcut hizmetleri içerisinde en önemli kaynağı kış sporlarıdır. Bu nedenle kış aylarında yoğun bir ziyaretçi potansiyeli vardır. Milli Parka gelen ziyaretçilerin yeme, içme ve konaklama gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesisler mevcuttur.

Ters Şeytanayağı (Bupleurum sulphureum)

Allium stylosum

Beyaz üçgül (Trifolium repens)

Sarı Üçgül (Trifolium campestre)

Fotoğraf 22 – Çankırı ilinde bulunan bitki türlerinden örnekler

Kenbağ Tabiat Parkı: 2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen ve 2007 yılında ihale edilerek işletmeciliği 29 yıllığına kiraya verilen 36 hektarlık Kenbağ B Tipi Mesire Yeri, taşıdığı kaynak değerleri sonucu 11/07/2011 tarihli Bakanlık Makamı Olur'u ile Tabiat Parkına dönüştürülmüş, henüz Uzun Devreli Gelişim Planı yapılmamıştır. Hemen bitişiğinde bulunan kent ormanının, tabiat parkı sınırları içerisine alınması amacıyla sınır değişikliği teklifi yapılmıştır.

Kadınçayırı Tabiat Parkı: Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın 05.09.2012 tarih ve 1212 Sayılı olurları ve Genel Müdürlüğün 12.12.2012 tarih ve 56123 sayılı yazıları ile 422 hektarlık bu alan Kadınçayırı adı ile Tabiat Parkı olarak tescil ve ilan edilmiştir. Gelişme Planında belirtildiği üzere Kadınçayırı Tabiat Parkı ve Yakın Çevresine 211 adet floristik, 45 adet endemik bitki türü vardır. Yine Gelişme planında belirtildiği üzere; 5 adet İki Yaşamlı tür, 12 adet Sürüngen tür, 28 adet Memeli tür, 42 adet kuş türü vardır.

Hazım Dağlı Tabiat Parkı: Yapraklı ilçesinde bulunan, ilk olarak 2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen alan, 2009 yılında Tabiat Parkı olarak statüsü değiştirilmiştir. 126,3 hektarlık bir büyüklüğe sahiptir. Alanın rakımı 1.680 metredir. Gelişme planında belirtildiği üzere Hazım Dağlı Tabiat Parkı ve Yakın Çevresine 123 adet floristik, 10 adet endemik bitki türü vardır. Yine Gelişme Planında belirtildiği üzere; 4 adet iki yaşamlı tür, 13 adet sürüngen tür, 23 adet memeli tür, 54 adet kuş türü vardır. Tabiat parkı içerisinde herhangi bir yerleşim yeri yoktur ve dolayısıyla yerel mimari özellikleri yansıtacak yapılar bulunmamaktadır.

Bakkal Gölü Sulak Alanı: İlde Bakkal Gölü Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı bulunmaktadır. 23.02.2016 tarihinde mahalli öneme haiz sulak alan olarak tescil edilen Bakkal Gölü Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı 250 dekar alana sahiptir.

Fotoğraf 23 –Bakkal Gölü Sulak Alanı

Çizelge 199 – Çankırı ilinde bulunan tabiat anıtları

	Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı	Koca Meşe Tabiat Anıtı
Yeri	Çankırı ili Çerkeş İlçesi Karacahöyük Köyü	Çankırı ili Yapraklı İlçesi Karacaözü Köyü
Yaşı	Tahmini 200	Tahmini 500
Boyu	25 m	12 m
Çapı	280 cm	449 cm
Kapladığı alan	465 m^2	256 m^2
Özelliği	Tek gövdeden çıkan 8 çatal şeklinde dallanması	Üç ayrı gövdenin birbirine kaynaması sonucu oluşan birleşik gövdeli yapı
Tescil Tarihi	1994	2005

	Demir Meşe Tabiat Anıtı	Paşasultan Çamı Tabiat Anıtı
Yeri	Çankırı İli Eldivan İlçesi Küçükhacıbey Köyü Köyaltı Mevkii	Çankırı İli Orta İlçesi Yenice Köyü Paşasultan Türbesi Mevkii
Yaşı	Tahmini 700- 1000 yıllık	Tahmini 400-500 yıllık
Boyu	13 m	15 m
Çapı	198 cm	162 cm
Kapladığı alan	230 m^2	365 m^2
Özelliği	Ankara Savaşına tanıklık eden tarihsel yaşa sahip olması	Tarihi olması
Tescil Tarihi	2006	2007

	Türbe Çamı Tabiat Anıtı	Çatal Çam Tabiat Anıtı
Yeri	Çankırı İli Eldivan İlçesi Büyükhacıbey Köyü, İldivan Dağı Mevkii	Çankırı İli Ilgaz İlçesi Arpayeri Köyü, Kayaardı Tarlaları Mevkii
Yaşı	Tahmini 400-500 yıllık	Tahmini 280-350 yıllık
Boyu	13 m	24,8 m
Çapı	96 cm	151 cm
Kapladığı alan	298 m^2	450 m^2
Özelliği	Boyunun yaklaşık iki katı genişliğinde tepe çatısına sahip, yayvan dallı olması	Yayvan dallı, çatal gövde özelliği
Tescil Tarihi	2006	2007

Çizelge 199 - Çankırı ilinde bulunan tabiat anıtları (devam)

	Yağmur Çamı (Gedene Anıt Ağaç) Tabiat Anıtı
Yeri	Çankırı İli Eldivan İlçesi Çukuröz Köyü, Kızılca Mevkii
Yaşı	Tahmini 450-500 yıllık
Boyu	15 m
Çapı	94 cm
Özelliği	Yaygın tepe yapısı, çatal gövde özelliği, yaşlı olması
Tescil Tarihi	2009

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 200 – Çankırı ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ÇANKIRI	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.955,66	0,53	4.130,01	0,55	4.568,11	0,60	5.093,23	0,67
2) Tarımsal Alanlar	312.572,18	41,66	311.211,97	41,48	301.609,98	39,94	301.205,88	39,88
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	431.633,22	57,53	432.497,27	57,64	446.697,04	59,15	446.376,04	59,11
4) Sulak Alanlar	1.172,61	0,16	1.172,61	0,16	837,42	0,11	837,42	0,11
5) Su Yapıları	955,00	0,13	1.276,79	0,17	1.511,25	0,20	1.711,19	0,23
TOPLAM	**750.288,67**	100,00	**750.288,65**	100,00	**755.223,80**	100,00	**755.223,76**	100,00

Sinop-Kastamonu-Çankırı illerine ait 1/100.000'lik çevre düzeni planı, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 23.01.2008 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 201 – Çankırı ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çankırı ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	7	1	3	2	0	0	2	**15**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	1	0	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 202 – Çankırı ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çankırı ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	8	**9**
Çevre İzni Belgesi	1	8	**9**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**2**	**16**	**18**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 203 – Çankırı ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çankırı ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	102
Ani (plansız) denetimler	37
Genel toplam	**139**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	16	0,00

Çizelge 204 – Çankırı ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çankırı ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	848,80	0	50.975	203	0	0	42.470	0	**94.496,80**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	1	1	0	0	2	0	**5**

Çankırı'da 2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2 adet alt seviye, 1 adet de üst seviye olmak üzere toplam 3 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

19. ÇORUM

1. Hava Kalitesi

Çorum'da 2017 yılında evsel ısınma amacıyla 19.474 ton yerli kömür, 80.921 ton ithal kömür kullanılmıştır. İl merkezi 98.718 hane olup, 89.588 hanesinde doğalgaz bağlıdır. Doğalgazın hiç bağlı olmadığı abone sayısı ise 9.130'dur. İlde 2017 yılında konutlarda 91.560.065 m^3, sanayide ise 24.301.349 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Çorum ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 205'de verilmektedir.

Çizelge 205 – Çorum ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

ÇORUM	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	0	61	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	18	0	62	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	0	56	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	41	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	40	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	9	0	45	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	69	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	74	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	25	0	99	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	29	0	95	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

MİMARSİNAN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	43	0	66	12	-	-	21		62	0	83	-	-	-
Şubat	58	0	67	12	-	-	23		64	0	86	-	-	-
Mart	32	0	55	7	-	-	10		52	0	62	-	-	-
Nisan	32	0	40	0	-	-	6		48	0	54	-	-	-
Mayıs	28	0	28	1	-	-	5		41	0	46	-	-	-
Haziran	23	0	35	0	-	-	4		37	0	42	-	-	-
Temmuz	36	0	48	4	-	-	4		34	0	38	-	-	-
Ağustos	13	0	52	2	-	-	0,5		4	0	4	-	-	-
Eylül	45	0	74	13	-	-	1,4		4	0	6	-	-	-
Ekim	52	0	80	14	-	-	3		5	0	8	-	-	-
Kasım	56	0	120	21	-	-	5		5	0	11	-	-	-
Aralık	53	0	116	19	-	-	7		5	0	11	-	-	-

BAHABEY	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	110	18	1365	0	71		95	0	166		23	-
Şubat	-	-	100	14	1445	0	86		99	0	185		21	-
Mart	-	-	76	14	1003	0	52		88	0	141		27	-
Nisan	-	-	52	6	773	0	33		80	0	113		33	-
Mayıs	-	-	44	3	527	0	20		64	0	84		37	-
Haziran	-	-	40	0	359	0	23		69	0	92		37	-
Temmuz	-	-	49	3	357	0	18		66	0	83		47	-
Ağustos	-	-	46	1	436	0	15		62	0	77		50	-
Eylül	-	-	69	12	524	0	32		77	0	109		35	-
Ekim	-	-	87	16	1068	0	105		94	0	199		17	-
Kasım	-	-	155	12	2363	0	174		119	0	293		10	-
Aralık	-	-	136	17	2986	0	200		124	0	319		7	-

2017 yılında Çorum Merkez de 9 (1 adet mobil), Alaca'da 1, Sungurlu'da 2, Osmancık'ta 2, İskilip'te 1 adet olmak üzere toplam 15 adet ölçüm istasyonu hizmet vermektedir. Ölçüm istasyonlarında araç cinsine göre yapılması gereken (CO, NC, NO_X, Pb, SO_2... vb) tüm ölçümler yapılmaktadır. Çorum'da 2017 yılında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından, 3 adet egzoz emisyon

ölçüm yetki belgesi verilmiştir. İlde 2017 yılında toplam 49.775 adet aracın egzoz emisyon muayenesi yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

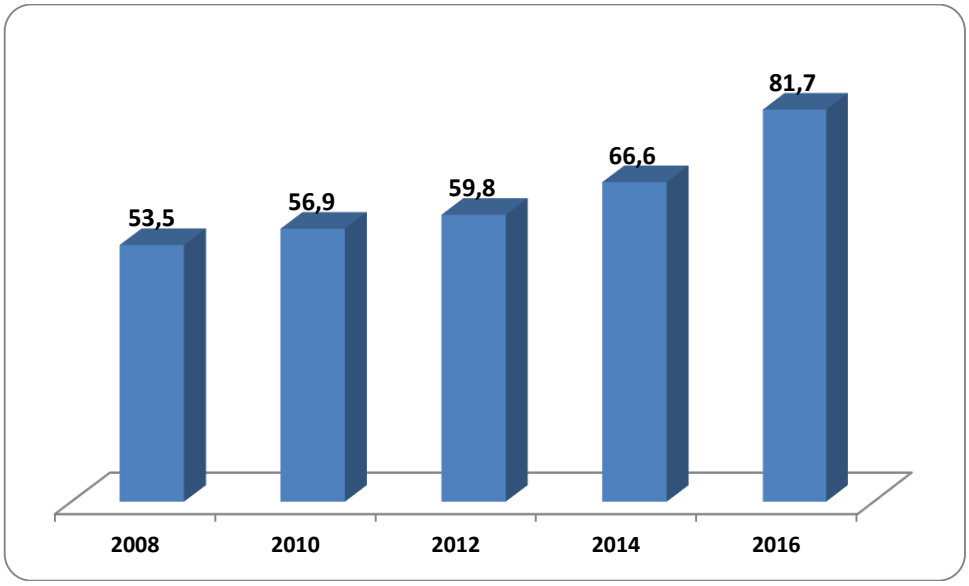
Çorum ilinde içme ve kullanım amaçlı kentsel su temini için baraj, kuyu ve kaynak sularından yararlanılmaktadır. (Yenihayat Barajı, Hatap Barajı ve Çomar Barajından) 12.147.748 m³ ve diğer yüzeysel kaynaklardan (Elmalı, Kavacık ve Sağmaca) 4.212.585 m³ su temin edilmiştir.

İlde barajlar, kuyular ve kaynak sularından temin edilen suların 8.210.000 m³ ü evsel amaçlı, 5.100.000 m³ ü de sanayi amaçlı kullanılmıştır. Çorum Belediyesi tarafından işletilmekte olan iki adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bahabey içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 400,00 lt/sn ve Organize sanayi bölgesinde bulunan OSB içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 721,00 lt/sn dir.

İl genelinde Organize Bölge Müdürlüğü hariç diğer sanayi kuruluşlarının büyük bir kısmı suları belediye tarafından şebekeye verilen içme ve kullanım suyundan karşılanmaktadır. Bazı sanayi kuruluşları içinde kendi arazisi içindeki kuyu sularını kullananlarda mevcuttur. OSB Müdürlüğü ise kendi bünyesinde olan sanayi kuruluşlarının suyunu temin etmektedir.

Tüm Rekreasyon alanlarında kullanılan su şebeke suyudur. Damla sulamada günlük 1.000 m^3 su kullanılmaktadır. Yağmurlama sulamada günlük 5.441,8 m^3, salma sulama ile de 9.680,4 m^3 su kullanılmaktadır. Toplam süs havuzları kapasitesi 1.163 m^3 olup 2017 yılında bakım için 5.815 m^3 su tüketilmiştir.

Çorum merkezde 2017 yılı itibari ile 1.390 km kanalizasyon şebekesi ve 122 km yağmur suyu şebekesi bulunmaktadır. İlde yaşayan nüfusun % 99,5'una kanalizasyon hizmeti verilmektedir.

Grafik 21 – Çorum ilinde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2018)

İlde oluşan atıksularının % 100 unun arıtıldığı bir adet atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Atıksu Arıtma Tesisinde evsel ve sanayiden gelen evsel nitelikli endüstriyel atıksular arıtılmaktadır. Çorum şehir merkezindeki evsel ve endüstriyel atıksular kanalizasyon sistemi ile arıtma tesisine taşınmaktadır. Çorum Belediyesi Atıksu Arıtma tesisinden oluşan arıtma çamuru tesis depolama alanında depolanmaktadır.

Çorum Organize Sanayi Bölgesi atıksuları Çorum Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine verilmektedir. Çorum Belediyesi Atıksu Arıtma tesisinden oluşan arıtma çamuru tesis depolama alanında depolanmaktadır.

Çizelge 206 – Çorum ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Çorum	X			Fiziksel Biyolojik	64.800	17.902.392	240.000	25
İlçeler	Sungurlu	X			Fiziksel Biyolojik	5483,52	4.887,75	31.568	
	Osmancık		İnşaat			3943,68	4.108,65	28.426	
	Alaca		Plan			2987,52	3.122,65	20.407	
	İskilip	X			Fiziksel Biyolojik	2872,32	2.992,95	19.209	
	Bayat		İnşaat		Fiziksel Biyolojik	938,88	978,60	6.252	
	Kargı	X			Fiziksel Biyolojik	762,24	794,40	5.258	
	Mecitözü	X			Fiziksel Biyolojik	696	725,10	4.539	
	Uğurludağ	X			Fiziksel Biyolojik	521,28	543,75	3.857	
	Oğuzlar		İnşaat		Fiziksel Biyolojik	486,72	507,60	3.116	
	Dodurga	X			Fiziksel Biyolojik	395,52	412,65	2.635	
	Ortaköy		Plan			382,08	398,40	3.099	
	Boğazkale	X				193,92	202,35	1.216	
	Laçin 1 Laçin 2	X				109,08	198,90	1.257	

3. Atık

Çorum merkez ve ilçelerinde henüz kurulmuş Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi bulunmamaktadır. Çorum'a 12 km mesafede yer alan Karabürçek Köyü sınırlarında ve Güzelyurt Köyü yolu üzerinde bulunan alan belediye atıkları kontrolsüz olarak atıklar dökülmekte, oluşan evsel atıklar vahşi depolama yöntemi ile bertaraf edilmektedir. Günlük ortalama 255.253 kg belediye atığı üretilmektedir. 2017 yılında ortalama toplam 92.011 ton belediye atığı toplanmıştır. Çorum Belediyeler Çevre Birliği tarafından idare edilen Katı atık düzenli depolama alanı 2018 yılında faaliyetine başlamıştır.

Çizelge 207 – Çorum ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Çorum ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	8
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Çorum Belediyesi ile 3 adet lisanslı firma arasında ambalaj atıklarının toplanması, taşınması, geri dönüşümü ve kazanımı ile ilgili protokol yapılarak yetki ve Bakanlığımız tarafından da lisans verilmiştir. 2017 yılında 5.185,251 ton kağıt-karton, 1.184,97 ton plastik, 16,69 ton cam, 210,146 ton ahşap ambalaj atığı olmak üzere toplam 6.597,057 ton ambalaj atığı lisanslı firmalar tarafından toplanmıştır.

2017 yılı itibariyle ilde kayıt altına alınan piyasaya süren işletme sayısı 364, kayıt altına alınan ambalaj üreticisi 21, Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan sayısı ise 1 adettir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Çorum'da toplam 1577,95 ton tehlikeli atık toplandığı beyan edilmiş, bu atığın 545,28 ton tehlikeli atık bertaraf edilmiş, 446,27 tonu geri kazanılmış, 46,02 ton ihraç edilmiş ve 121,93 tonu da stoktadır.

İlde oluşan atık yağlar yoğunlukla toprak sanayi sektörü, makine sanayi sektörü ve otomotiv sektöründen kaynaklanmaktadır. Yapılan denetimlerde 76 adet atık yağ üreticisi tespit edilmiş olup, 2017 yılı içerisinde 90,97 ton atık motor yağı, 25,09 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Toplanan atık madeni yağların 57,79 tonu geri kazanılmış, 7,35 tonu bertaraf edilmiş, 46,40 tonu ihraç edilmiş, 4,32 tonu da stoktadır.

İlde atık pil toplama işlemi Çorum Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğünce yapılmaktadır. Diğer taraftan Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP) ile Çorum Belediyesi arasında imzalanan protokol dahilinde her yıl düzenli olarak yürütülen atık pil toplama kampanyaları devam etmektedir. Her yıl Milli Eğitim Müdürlüğü ile birlikte çalışılarak okullarda Ödüllü Atık Pil Toplama Kampanyaları düzenlenmektedir. 2017 yılında Çorum'da 242,25 ton akü, 2.857 kg da atık pil toplanmıştır.

2017 yılı içerisinde ilde lisanslı firmalar tarafından 75.721 litre bitkisel atık yağ, 1,1 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. Çorum'da 2017 yılında 39,68 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

Geri kazanımı amacıyla Çorum Belediyesine getirilen atık elektrikli ve elektronik eşyalar yetkilendirilmiş kuruluşlara iletilmek üzere toplanmaktadır. 2017 yılında 704 kg elektronik atık teslim alınmıştır.

İlde Osmancık ilçesinde bir adet Ömrünü Tamamlamış Araç İşleme Tesisi bulunmaktadır. Çorum Belediyesi tarafından 2017 yılında 18 adet ömrünü tamamlamış araç MKE'ne teslim edilmiştir.

Çorum merkez ve merkeze bağlı 13 ilçede oluşan tıbbi atıklar 1 adet Lisanslı tıbbi atık toplama taşıma aracı ile toplanmakta ve Çorum Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından işletilmekte olan Kardelen Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde bertaraf edilmektedir. 2017 yılında 507,81 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Çorum ili irano-turonian bitki kuşağı ile euro-siberian bitki kuşağının kesişme noktasında yer almaktadır. İl sınırları içerisinde ormanlar; meşe, karaçam, sarıçam ve kayın gibi hakim ağaç türlerinden meydana gelmekle birlikte; yerel olarak sedir, ardıç ve köknar ağaçları da bulunmaktadır.

Çorum ili fauna yönünden de oldukça zengin durumdadır. İlde; kızılgeyik, karaca, kurt, ayı, tilki, çakal, yaban tavşanı, sincap vb memeliler ile karaakbaba, şahin, kartal, doğan, atmaca, ördekgiller familyasına ait türler ile leylek ve balıkçıl kuş türleri ile sülün, kınalı ve çil keklik gibi kuşlar, kaplumbağa, yılan, kertenkele gibi sürüngenler görülmektedir.

İlde 2017 yılı sonu itibariyle bir adet tarihi milli park (Alacahöyük-Boğazköy) 2.634 ha, üç adet tabiat parkı Abdullah Yaylası (18 ha), Çatak (387,5 ha) ve Sıklık Tabiat Parkı (63 ha) ve bir adet de Kargı-Kösdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (1.875 ha) bulunmaktadır. İlde bulunan korunan alanların toplam yüzölçümü 4.977,5 ha'dır.

Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı: Toplam Alanı 2.634 Ha'dır. Hattuşa 1986 yılından beri, UNESCO'nun "Dünya Kültür Mirası Listesinde", ayrıca burada bulunan çivi yazılı tablet arşivleri de 2001 yılından itibaren yine UNESCO'nun "Dünya Belleği Listesinde" yer almaktadır. Bugüne kadar bulunmuş olan 31.519 adet çivi yazılı tablet halen İstanbul' daki Müzeler (Eski Şark Eserleri Müzesi, Arkeoloji Müzesi), Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ile Çorum ve Boğazkale Müzelerinde korunmaktadır. Akadça ve Hititçe olan Boğazkale tabletleri, bir devlet arşivi belgeleri olarak kanunlar, antlaşmalar ve yazışmaların yanı sıra dini ve edebi metinlerden oluşmaktadır.

Çatak Tabiat Parkı: Çorum il merkezine 20 km uzaklıktadır. 2009 yılında 63 ha'lık alan Tabiat Parkı olarak tescil edilmiş, 2014 yılında ise 318 ha olarak genişletilmiştir. 1984 yılında tescil edilmiştir.

Sıklık Tabiat Parkı: Çorum'a 7 km mesafededir. 2009 yılında 63 ha olarak tescil edilmiş, 2014 yılında 318 ha oarak genişletilmiştir. Samsun-Ankara karayolu üzerinde bulunmaktadır.

Kargı Kösdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 1979 yılında tescil edilmiş olup, alanı 1.875 ha'dır. 2017 yılında sahada yapılan envanter çalışmasında 130 adet kızıl geyik, 120 adet karaca sayılmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 208 – Çorum ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ÇORUM	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	17.632,13	1,40	18.683,15	1,48	12.581,48	1,01	12.902,12	1,04
2) Tarımsal Alanlar	614.463,10	48,72	613.812,4	48,67	641.301,69	51,61	637.929,21	51,33
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	626.248,51	49,66	625.693,85	49,62	585.924,26	47,15	584.995,5	47,08
4) Sulak Alanlar	370,41	0,03	370,41	0,03	331,86	0,03	557,22	0,04
5) Su Yapıları	2.372,50	0,19	2.526,78	0,20	2.543,58	0,20	6.298,82	0,51
TOPLAM	**1.261.086,65**	100,00	**1.261.086,59**	100,00	**1.242.682,87**	100,00	**1.242.682,87**	100,00

Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 2008 Şubat ayında onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 209– Çorum ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çorum ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	0	1	0	0	0	1	**28**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	13	1	1	0	**16**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 210 – Çorum ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çorum ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	25	**30**
Çevre İzni Belgesi	1	13	**14**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	2	**3**
TOPLAM	**7**	**40**	**47**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 211– Çorum ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çorum ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	13
Ani (plansız) denetimler	201
Genel toplam	**214**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

Çizelge 211 - Çorum ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çorum ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	73	0,00

Çizelge 212 – Çorum ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çorum ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	234.546	63.711	0	73.218	0	109.000,27	0	**480.475,27**
Uygulanan Ceza Sayısı	15	2	0	5	0	4	0	**26**

2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Çorum ilinde 3 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

20. DENİZLİ

1. Hava Kalitesi

Denizli'de 2017'da konutlarda 197.584.575 Sm^3, sanayide de 100.470.085 Sm^3 doğal gaz tüketilmiştir. 2017 yılında Denizli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 213'de verilmektedir.

Çizelge 213 – Denizli ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Bayramyeri	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	87	0	33	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	103	0	49	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	71	0	21	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	57	0	14	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	56	0	10	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	57	0	7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	64	0	7	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	68	0	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	80	0	16	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	77	0	14	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	104	0	31	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	88	0	32	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Merkezefendi	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	4	0	59	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5	0	71	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	66	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	0	66	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	65	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	52	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	0	59	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	63	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	0	88	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	57	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	19	0	65	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	0	59	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılı itibariyle ilde egzoz gazı ölçüm yetki belgesine sahip 18 adet kuruluş bulunmaktadır. 2017 yılında kayıtlı araç sayısı 375.046'dir. Bu rakama traktör, motorsiklet, römork, çekici vb araçlar da dahildir. Egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı ise 474.790 dir.

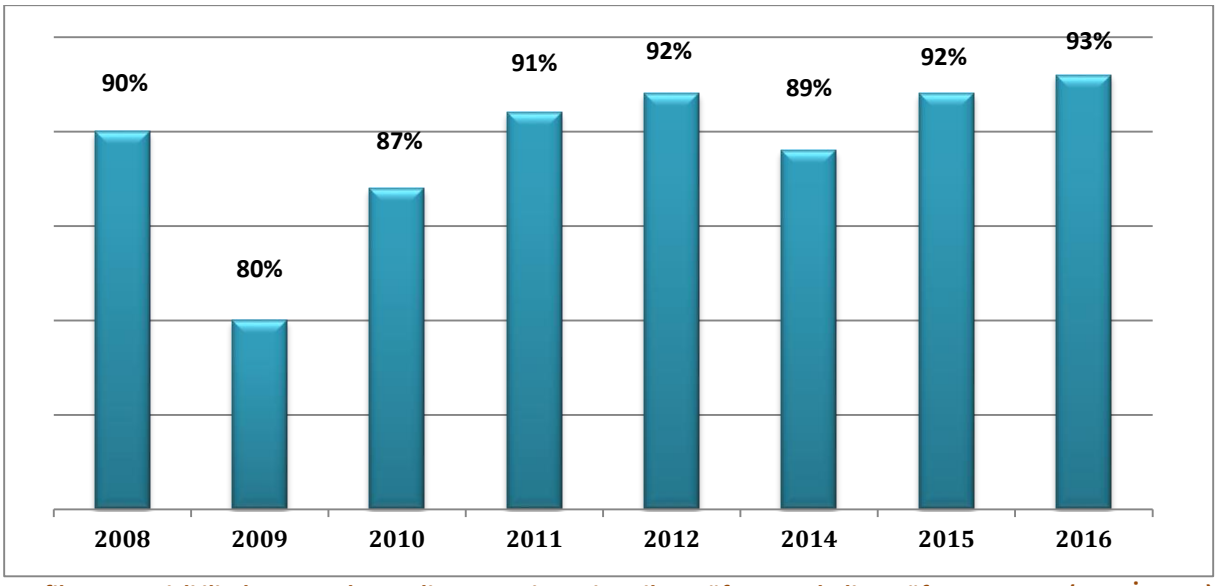
2. Su ve Atık Su Yönetimi

Denizli ilinde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. DESKİ olarak su temininin %40'lık bir kısmı kendiliğinden yüzeye çıkan doğal su kaynaklarından, %60'lık bir kısmı ise şehrin ihtiyaç duyulan bölgelerinde açılan derin kuyulardan çekilerek temin edilmekte ve şebekeye verilmektedir. Denizli ili sınırları içerisinde irili ufaklı 547 adet doğal su kaynağı (memba, kaynak, drenaj, pınar vb) bulunmaktadır. Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin verilerine göre 2017 yıl onu itibariyle 1.018.735 olan Denizli nüfusunun yaklaşık %93'si kanalizasyon hizmetinden yararlanmaktadır.

2017 yılı sonu itibariyle Denizli Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü görev alanı içerisinde 378.738 m kanalizasyon hattı döşenmiş olup, kanalizasyon şebekesinde birleşik sistemden ayrık sisteme geçiş çalışmaları devam etmektedir. Ayrık sistem için 2017 yılı içerisinde toplam 70.459 m yağmursuyu hattı döşenmiştir.

Denizli İli genelinde 2017 yılında toplam su tüketimi yaklaşık 76.000.000 m^3 olmakla birlikte, rekreasyonel amaçlı su kullanım miktarı 2017 yılı için yaklaşık olarak 750.000 m^3'dür.

İl sınırları içerisinde mevcut atıksu arıtma tesisleri toplam 132.500 m^3/gün kapasiteye sahip olup, bu tesisler yaklaşık 515.000 nüfusa hizmet etmektedir.

Grafik 22 - Denizli ilinde 2017 Yılı Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (DESKİ, 2017)

Çizelge 214 – Denizli ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Denizli (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	115.152	1,33		45
	Akköy (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	7.217	0,083	13.600	
İlçeler	BOZKURT (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	500	0,0057	7.028	10 (%25 KK)
	İNCELER (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	600	0,0069	3.000	720 (%7 KK)
	YEŞİLYUVA (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	900	0,0104	7.500	13 (%30 KK)
	GÜMÜŞSU (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	212	0,0024	2.500	13 (%25 KK)
	GÖZLER (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	450	0,0052	4.500	
	SERİNHİSAR (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	1.294	0,0149	12.420	
	ÇİVRİL (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	2.715	0,0314	26.000	
	AKÇAPINAR/PAMUKKALE (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	24	0,0002	300	
	ALTINOVA/TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	96	0,0011	1.200	
	BEYLERBEYİ/ SARAYKÖY (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	64	0,0007	800	
	BÖLMEKAYA/BULDAN (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	48	0,0005	600	
	ÇALIKÖY/TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	48	0,0005	600	
	ÇOĞAŞLI/BEKİLLİ (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	40	0,0004	500	
	EMİRAZİZLİ/HONAZ (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	40	0,0004	500	
	GÖMCE/BEKİLLİ (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	48	0,0005	600	
	HAYRİYE/ÇARDAK (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	16	0,0001	200	
	HORASANLI/ TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	80	0,0009	1000	

Çizelge 214 - Denizli ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	KARATEKE/HONAZ (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	80	0,0009	1000	
	KAVAKKÖY/ÇİVRİL (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	8	0,00009	100	
	KAVAKLAR/BAKLAN (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	24	0,0002	300	
	KORUCUK/PAMUKKALE (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	240	0,002	3000	
	KÖPRÜBAŞI-SAZAK/ SARAYKÖY (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	96	0,0011	1.200	
	KÖKE/ACIPAYAM (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	32	0,0003	400	
	MAHMUTGAZİ/ÇAL (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	40	0,0004	500	
	OĞUZ/BULDAN (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	48	0,0005	600	
	OVACIK/TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	32	0,0003	400	
	ZEYTİNYAYLA/DENİZLİ (Paket AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	216	0,0025	1.800	
	GEMİŞ/ÇARDAK (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	400	0,0046	2.000	
	BEYDİLLİ/ÇİVRİL (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	150	0,0017	750	
	DAYILAR/ÇAL (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	60	0,0007	300	
	ESKİKÖY/ACIPAYAM (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	200	0,0023	1.300	
	ÇAMBAŞI BOZKURT (Paket AAT)					100	0,0011	500	
	GARİPKÖY-TAVAS (Paket AAT)								
	ALİKURT/BOZKURT DOĞAL AAT					100	0,0011		
	PINARLIK/TAVAS DOĞAL AAT					50	0,0055		
	ACIPAYAM/YUMRUTAŞ DOĞAL AAT								
	ACIPAYAM/DARIVEREN 1-2 DOĞAL AAT								

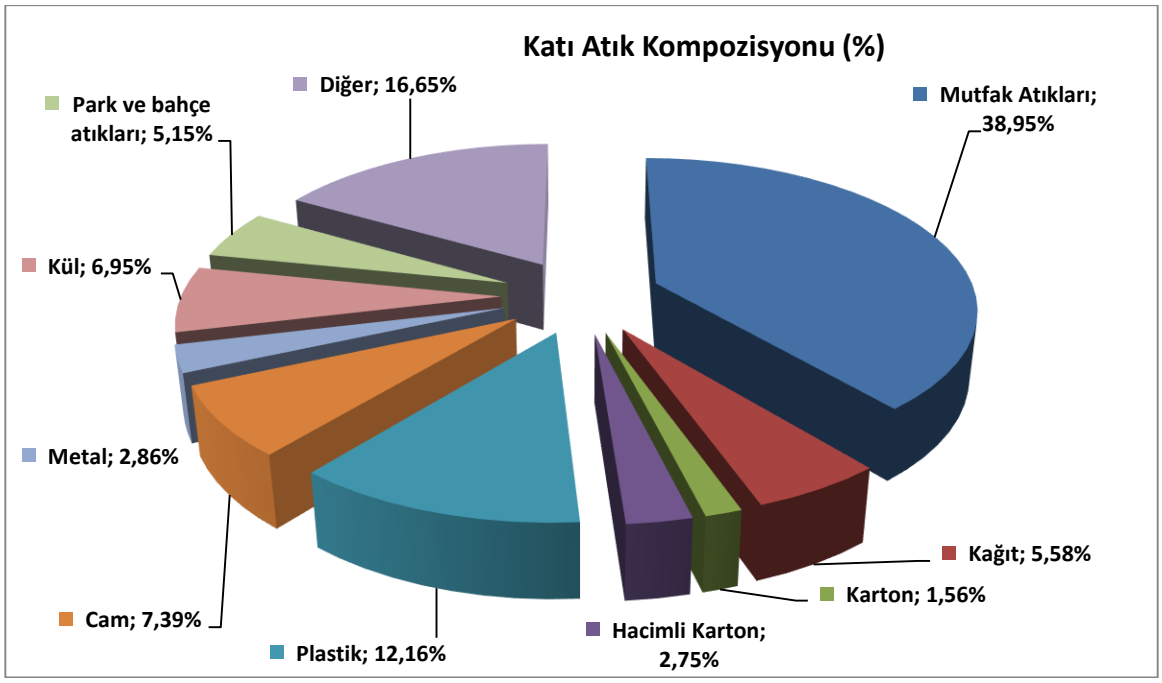
Denizli Organize Sanayi Bölgesinde 42.000 ton gün kapasiteli ve 19-26 ton/gün arıtma çamuruna sahip bir atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Denizli ilinde 1 adet katı atık düzenli depolama alanı bulunmaktadır. Merkezefendi İlçesi Kumkısık Mevkii' nde bulunan ve Toplam 3 etaptan oluşan düzenli depolama sahasının 14,2 Hektarlık alandan oluşan 1. ve 2. etabında atıkların düzenli depolanmasına devam edilmektedir. 2017 yılında 233.205,41 ton atık düzenli depolama sahamızda bertaraf edilmiştir. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi'ne ilçe belediyeleri tarafından toplanan evsel atıklar, çeşitli sanayi kuruluşlarından kaynaklanan tehlikeli olmayan evsel nitelikli atıklar getirilmektedir.

Tavas İlçesi Nikfer Mahallesi Alamam Boğazı Mevkii'nde toplam 9,89 ha'lık alana yapılan Katı Bertaraf Tesisine Tavas, Kale, Beyağaç, Acıpayam ve Serinhisar İlçelerimizin atıklarının kabulü yapılacaktır.

Belediye sınırları içinde toplanan atıkların kompozisyonunu belirlemek ve atık yönetiminde kullanmak amacıyla Merkezefendi ve Pamukkale Belediyesi sınırlarından alınan evsel katı atık numunelerinden katı atık karakterizasyon çalışması yapılmıştır. Analiz çalışmaları belirlenen 4 bölgeden alınan numuneler ile (yüksek gelir, orta gelir, düşük gelir, sanayi bölgesi) yaz ve kış mevsiminde olmak üzere toplam 2 kez yapılmıştır.

Grafik 23 – Denizli ilinde atık kompozisyonu (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2017)

Denizli'de katı atık sorununun çözülmesi amacıyla Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından bir katı atık yönetimi projesi yürütülmektedir. Denizli İlinde üretilen evsel katı atık miktarı ortalama kişi başına 1,1 kg'dır. İlde Merkezefendi ilçesi, Kumkısık Mevkii'nde şehir merkezinin 12,5 km kuzeybatısında 1 adet Entegre Düzenli Katı Atık Depolama Alanı bulunmaktadır. Toplam 3 etaptan oluşan Düzenli Depolama Sahasının 14,2 Hektarlık alandan oluşan 1. ve 2. tabında atıkların düzenli depolanmasına devam edilmiştir. 2017 yılında 233.205,41 ton atık düzenli depolama sahamızda bertaraf edilmiştir. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi'ne ilçe belediyeleri tarafından toplanan evsel atıklar, çeşitli sanayi kuruluşlarından kaynaklanan tehlikeli olmayan evsel nitelikli atıklar getirilmektedir. Denizli ilçelerinde bulunan vahşi depolama alanlarının düzenleme çalışmaları kapsamında toplam 60,01 hektarlık alan düzenlenmiştir.

Denizli il merkezinde bulunan bir adet firmaya Hafriyat Toprağı ve İnşaat/Yıkıntı Atıkları Geri Kazanım Tesisi İzni verilmiş olup, bu tesiste inşaat / yıkıntı atığı yanında mermer pasası ve traverten parçaları geri kazanılabilmektedir. İl sınırları içinde faaliyet gösteren; mermer fabrikaları, mermer işletmeleri ile ocaklardan kaynaklanan mermer pasası, mermer çamuru ve traverten parçalarının depolanabileceği ya da dolgu amaçlı kullanılabileceği toplam 5 adet alan Denizli Valiliği tarafından belirlenmiş: Kaklık Çaykara Deresi Mevkii, Kocabaş Canlıdere Mevkii, Gümüşler Kayaköy Mevkii, Hacıeyüplü Mahallesi ve Irlıganlı Kasabası. 2017 yılında ilde düzenli depolama sahamızda örtü malzemesi olarak kullanılmak üzere toplam 23.904 ton inşaat ve yıkıntı atığı kabul edilmiştir.

Denizli'de ambalaj atıklarını toplama ve ayırma işlemini yapan 19, geri kazanan 20 lisanslı tesis bulunmaktadır. İlde, Pamukkale, Merkezefendi, Acıpayam, Bekilli, Babadağ, Bozkurt, Buldan, Çardak, Çivril, Honaz, Sarayköy, Serinhisar, Tavas Belediyeleri lisanslı firmalarla yaptıkları protokol çerçevesinde işletme ve konutlardan kaynaklanan ambalaj atıklarını kaynağında ayrı toplamaktadır. İlde kayıt altında bulunan 16 toplama ayırma tesisi, 30 tedarikçi, 19 geri kazanım tesisi, 67 ambalaj üreticisi ve 476 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır. Ayrıca ilde bulunan 10 adet ilçe Belediyesinin onaylı ambalaj atığı yönetim planı bulunmaktadır.

İlde Atık Yönetim Uygulaması sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen verilere göre 2017 yılında toplam 9.854 ton tehlikeli atık beyanı yapılmıştır. Bu atıkların 7.263 tonu tehlikeli atık geri kazanım tesislerine, 2.165 tonu ise bertaraf tesislerine gönderilmiştir, 60 tonu ihraç edilmiş ve 5 tonu da stoktadır.

Denizli'de geçici faaliyet belgeli/çevre lisanslı tehlikeli atık geri kazanım firması 7 adet, atık yakma ve beraber yakma firması 1 adet, atık ara depolama ve atıktan türetilmiş yakıt hazırlama firması 1 adet firma vardır.

2017 yılında Denizli'de "Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" çerçevesinde ilde toplam 512,048 ton atık yağ toplanmıştır. Bu yağun 113,76 tonu atık motor yağı, 398,29 tonu da atık endistriyel yağdır. İlde toplanan atık madeni yağın 452,49 tonu bertaraf edilmiş, 59,56 tonu ihraç edilmiş ve 1,05 tonu da stoktadır.

Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde; 2 adet izinli "Hurda Akümülatör Geçici Depolama Alanı" mevcuttur. Atık akü geri kazanım yapan tesis bulunmamaktadır. 2017'de Denizli'de 32.882 kg atık akü, 8.704 kg atık pil toplanmıştır.

İlde 97,52 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 6,24 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. Denizli'de "Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında ilde, ÖTA teslim yeri uygunluk belgesi alan 3 firma bulunmaktadır.

Denizli'de "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 96,98 ton lastik geri kazanım tesislerine, 29,9 ton lastik de çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen faaliyetler sonucu 2017 yılında oluşan 2.532 kg elektrikli ve elektronik atık belediye personeli tarafından ayrı toplanarak bertarafı sağlanmıştır. Atık Yönetim Uygulamasına göre 2017 yılında 51,61 ton elektrikli ve elektronik eşya geri kazanımı gerçekleşmiştir. İlde 2 adet lisanlı elektrikli elektronikli eşya işleme tesisi bulunmaktadır.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında Denizli'de, ÖTA teslim yeri uygunluk belgesi alan 3 firma bulunmaktadır.

Çizelge 215 – Denizli ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Denizli ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	35
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	28
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	2

Denizli ve çevre illere hizmet veren, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan Çevre izni ve lisansına sahip Denizli Büyükşehir Belediyesi Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisine sağlık kurum ve kuruluşlarından toplanan tıbbi atıklar getirilmektedir. Tesise gelen tıbbi atıklar; parçalanarak hacimce %80 oranında azaltılmakta, 3,2 bar ve 145 ^{o}C buhar basıncı altında sterilize edilmektedir. Sterilizasyon işleminin uygunluğu kimyasal ve biyolojik indikatörler kullanılarak test edilmekte sonucu uygun olan ve steril hale gelen atıklar Denizli Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında tıbbi atıklar için ayrılmış özel bölümde bertaraf edilmektedir. Yapılan test sonucu negatif olan atıklar tekrar sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. 2017 yılı içerisinde 1.427,31 ton tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edilerek bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Denizli ili Akdeniz ile İran-Turan floristik bölgelerinin geçiş kuşağında yer almaktadır. Bunun doğal sonucu olarak bu iki floristik bölgenin bitki örtüsünü taşımaktadır. Literatür çalışmaları sonucunda Denizli ilinde yayılış gösteren 118 familyaya ait, 570 cins ve 1.326 tür tespit edilmiştir. Söz konusu türlerden 159'u endemiktir. Denizli ili Ormanları, Korunan Alanları ve Sulak Alanları özel fauna varlığına sahiptir. Honaz Dağı Milli Parkında; Yaban keçisi (*Capra sp.*), Porsuk (*Meles meles*), Yaban domuzu (*Sus scropa*), Sansar (*Vormela sp.*), Tavşan (*Leporidae sp.*), ve Tilki (*Vulpes sp.*) gibi memeliler bulunmaktadır. Ayrıca Honaz Dağında tespit edilen 4 tür sürüngen ve 64 kuş türü bölgede yaşamaktadır.

İl dâhilinde sulak alan niteliğinde üç yer bulunmaktadır. Uluslararası Kriterlere (Ramsar Sözleşmesi) göre bunlardan Işıklı gölü "A Sınıfı", Acıgöl ise "B Sınıfı" sulak alan kapsamına girer. Buldan Yayla (Süleymanlı Gölü), Mahalli Çevre Kurulu'nca Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'ne göre koruma

altına alınmıştır.

Işıklı Gölü; ilin Çivril ilçesinde yer almaktadır. Aynı zamanda çevresindeki su kaynakları itibariyle Büyük Menderes Nehri'nin Dinar'dan sonra ikinci büyük beslenme kaynağını oluşturmaktadır. Işıklı Gölü yüzölçümü 7.300 ha olup A Sınıfı sulak alan niteliğindedir. Gölde tatlısu canlıları özellikle de sazan balığı çeşitleri, turna tatlısu kefali ve ıstakoz yetiştirilmektedir. Ayrıca göçmen kuşlar için uygun bir konaklama yeri teşkil etmektedir. Işıklı Gölü, Gökgöl ve yakın çevrelerinden günümüze kadar 71 familya ve bu familyalara ait 22'si endemik olmak üzere 327 tür ve takson tespit edilmiştir. Söz konusu 327 bitkinin 31'i Akdeniz, 30'u İran-Turan ve 26'sı Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölge temsilcisidir. Fitocoğrafik bölgesi belli olmayan 240 çok bölgeli bitki mevcuttur.

Fotoğraf 24 - Işıklı Gölü

Acıgöl; Acıgöl sulak alanı tescil sınırının kapsadığı alanlar ise idari sınır açısından yaklaşık %53.60'ı Afyonkarahisar ve yaklaşık %46.60'lık kısmı Denizli il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 09.04.2015 tarihinde Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan olarak tescil edilmiş ve Sulak Alan Tampon Bölge Koruma Sınırları belirlenmiştir. Sığ bir göldür. Yaz mevsiminde suyu azalır ve yer yer kurur. Uluslararası kriterlere göre "B Sınıfı"na giren sulak alandır. Çardak ilçesine bağlı Gemiş kasabası yakınında bulunan 1.500 lt/sn debili tatlısu kaynağı yazın göl suyunun tamamen yok olmasını önlemektedir. Tatlı su kaynağı etrafında yaklaşık 500 da sazlık bir alan bulunmaktadır. Acıgöl'ün doğal yapısı ve çevresi kuşlar için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Acıgöl, Çaltı (Beylerli) Gölü'nün çevresindeki yamaçlarda Akdeniz bitki örtüsünden örneklere rastlanır. Toprak tuzlu olduğu için genel olarak tarıma uygun değildir. Ancak özellikle kuzeydoğuda tarıma uygun alanlar vardır. Bölgede tarım için kullanılmayan alanlarda bitki örtüsü özellikle çiçekli bitkilerce zengindir. Acıgöl'de gerçekleştirilen arazi çalışmaları ve literatür çalışmaları ile tespit edilen, 57 familya 90 cinse ait toplam 275 damarlı bitki türünün alanda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu taksonların büyük bir kısmı Akdeniz (31 takson) fitocoğrafik bölgesine ait olmakla birlikte, İran-Turan (23 takson) ve ait olduğu fitocoğrafi bölge belirli olmayan çok sayıda takson yer almaktadır. Alanda bulunan taksonlardan 28'ü endemik olup yalnızca Türkiye sınırları içerisinde bulunmaktadırlar.

Gökgöl ve Işıklı Gölleri: Her iki göl birlikte bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Sulak Alan Yönetim Planı mevcut olup tampon bölge koruma sınırları belirlenmiştir. Işıklı Gölü yüzölçümü 7.300 ha olup rakımı 821 metredir. Gökgöl ise 300 ha göl aynası ile çevresindeki 700 ha sazlık bataklık sulak alanından oluşur. 300 ha göl aynası ile çevresindeki 700 ha sazlık bataklık sulak alanından oluşur. Gölde tatlısu canlıları yanı sıra özellikle sazan, turna, tatlısu kefali gibi balık türleri ve ıstakoz bulunmaktadır. Ayrıca birçok türde su kuşları için uygun bir üreme, barınma, beslenme ve konaklama yeri teşkil etmektedir. 2014 yılında 1 adet Kuş Gözlem Kulesi yapılmıştır. Işıklı Gölü ve Gökgöl'de Su sümbülü (*Butomus umbellatus*), Tülü (*Thypa angustifolia*), Beyaz Nilüfer (*Potamegton pectinatus, Potamegton perfoliatus, Nymphaea alba L.*) Sarı nilüfer (*Nuphar lutea L.*), Su kestanesi (*Trapa natans L.*), Su mercimeği (*Lemna minör L.*), Kuştutan (*Phragmites australis*), Su mığferi (*Utricularia australis*), Süsen (*Iris pseudocorus*), Yaban yasemini, Sofur (*Solanum dulcamara L.*) gibi su içi ve su kenarı bitkileri

bulunmaktadır.

Fotoğraf 25- Acıgöl Çardak/Denizli

Buldan Yayla (Süleymanlı) Gölü; Buldan ilçesi Süleymanlı Köyü yakınında ve Sazak Dağı'nın 1.150 m kotundaki düzlüğünde bulunmaktadır. Göl yatağı ve sulak alan toplam sahası 500 da'dır. Göl flora ve fauna varlığı, kaynak sularına besleyici özellik taşıması ve ayrıca yayla ortamında mesirelik yer olması yönünden önemli bir göldür. Bu özelliklerin korunması için, 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Buldan Yayla Gölü ve yakın çevresinde kuş türlerine yönelik yapılan arazi çalışması neticesinde 16 takım ve 47 familyaya ait 158 kuş türünün yayılış gösterdiği görülmektedir. Bu tür sayısı, Türkiye'deki tüm kuş tür sayısının (502 tür) %30'udur. IUCN kırmızı listesinde EN (endangered; vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi çok büyük olan türler) kapsamında bölgede yaz dönemlerinde zaman zaman görülen Küçük akbaba (*Neophron percnopterus*) yer almaktadır

Çizelge 216 – Denizli ilindeki tescilli doğal sit alanları

Denizli TVK Bölge Komisyonu Sorumluluk Sahasındaki İl	Kültür ve Turizm Bakanlığından Teslim Alınan Dosya Sayısı	Tescil Edilmiş Doğal Sit Alanı Sayısı	Anıt Ağaç Tescili İle İlgili Dosya Sayısı
DENİZLİ	232	18	73
AYDIN	275	8	120

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi; kendine has doğal yapısı ve tarihi değerleri olan bir bölgedir. Bakanlar Kurulu'nca 22/10/1990 tarih ve 90/1117 sayılı Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir. Denizli ilinin 20 km kuzeybatısında Pamukkale, Akköy, Karahayıt, Develi, Yeniköy yerleşim alanlarını da içine alan 66,56 km^2 lik bir alandan oluşmaktadır.

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi;

*Dünya Miras Listesinde yer alan Pamukkale Travertenleri ve Hierapolis Antik Kenti,

*Jeotermal Kaynakların potansiyel değerleri,

*Bölgede gelişen turizm potansiyeli,

*Bölgenin biyoçeşitliliği,

*Yerleşmelerin turizm ve kentsel gelişme ihtiyaçları ve artan altyapı talepleri nedeniyle, özel çevre koruma bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir.

İlde bulunan milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtı, yaban hayatı geliştirme sahaları aşağıda verilmektedir.

1. Honaz Dağı Milli Parkı (9.616 ha)
2. Akdağ Tabiat Parkı (14.781 ha)
3. Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı (1.309 ha)
4. Çivril-Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (12.365 ha)
5. Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (682 ha)
6. Gökgöl ve Işıklı Gölleri Sulak Alanı (700+7.300 ha)

Çizelge 217 – Denizli ilinde bulunan doğal sit alanları

1	Pamukkale (Hierapolis)	Pamukkale Beldesi/Denizli
2	Karahayıt Kırmızı Su Travertenleri	Karahayıt Beldesi/Denizli
3	Beyinli Mağarası	Kurtluca Köyü/Denizli
4	Aslanini Mağarası	Dodurgalar Beldesi/Acıpayam/Denizli
5	Keloğlan Mağarası	Dodurgalar Beldesi/Acıpayam/Denizli
6	Kartal Gölü	Çiçekbaba Dağı/Beyağaç/Denizli
7	Yayla Gölü	Süleymanlı Köyü/Buldan/Denizli
8	Kamara Traverten	Yenicekent Beldesi/Buldan/Denizli
9	Doğal Mağara	Çakırlar Köyü/Çal/Denizli
10	Güney Şelalesi	Cindere Köyü/Güney/Denizli
11	Honaz Dağı Milli Parkı	Honaz/Denizli
12	Kaklık Mağarası	Kaklık Kasabası/Honaz/Denizli
13	Kızılhisar Mağarası	Sarpdere Mevkii/Serinhisar/Denizli
14	Atalar Mahallesi	Denizli
15	Servergazi Türbe Alanı	Denizli
16	Kale, Çeşmeyeri, Site 1-2 ve Yamuktepe Yerleşmeleri	Çardak/Denizli
17	Sırçalık Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi	Acıpayam/Denizli
18	Karahayıt II. Derece Doğal Sit	Karahayıt Beldesi/Denizli

Fotoğraf 26 - Pamukkale (Hierapolis)

Honaz Dağı Milli Parkı: Honaz Dağı Milli Parkı, 21 Nisan 1995 tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 95/6717 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 9.219 ha'lık alanda ilan edilmiştir. Honaz Dağı Milli Parkı'nın sınırları 29.04.1998 tarihli Resmi Gazetede yayınlandığı üzere, 3/4/1998 tarih ve 10945 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile genişletilmiş ve alanı 9.219 ha'dan 9.616 hektar olmuştur. Honaz Dağı hem Akdeniz hem de İran-Turan fitocoğrafik bölgesi bitkilerinin birlikte bulunduğu koruma önceliği olan bir bölgedir. Bu coğrafi konum nedeniyle Honaz Dağı'nın floristik zenginliği, çevresindeki diğer alanlara göre daha zengin durumda olup birçok endemik bitkinin yetiştiği ve özel iklim koşullarının etkili olduğu nadir alanlar arasında yer almaktadır.

Akdağ Tabiat Parkı: Akdağ Tabiat Parkı, Orman ve Su İşleri Bakanlık Makamının 29.06.2000 tarih ve 270 sayılı Olurları ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunun 3. Maddesi gereğince tescil edilmiştir. Denizli ilinde 123 Km uzaklıktadır. Akdağ Tabiat Parkı'nın toplam alanı 14.692 ha olup; bu alanın yaklaşık 5463 ha Afyonkarahisar İli Sandıklı ilçesi sınırlarında, 9229 ha'lık kısmı Denizli İli Çivril ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Akdağ Tabiat Parkı Uzun Devre Gelişim Planı 08/12/2006 tarihinde Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğünce onaylanmıştır.

Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı: Denizli İli Beyağaç İlçesi Sınırları dahilindedir. Denizli iline

128 Km, Beyağaç'a ise 30 Km uzaklıktadır. Bakanlık Makamının 23.12.1994 tarih ve MPG.MPD.2.KG.01/131 sayılı olurları ile 1.309 ha olarak tescil edilmiştir. Alanda anıt ağaç özelliği gösteren karaçamların oluşturduğu saf ormanlar ile "Kartal Gölü Buzul Vadisi" yer almaktadır.

Denizli ilinde 15 adet tescilli doğal sit alanı ve 79 adet anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 218 - Denizli ilindeki tescilli doğal sit alanları

1- Pamukkale (Hierapolis)	6- Sırçalık Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi	11- Kaklık Mağarası
2- Karahayıt Kırmızı Su Travertenleri	7- Kamara Traverten Sırtı	12- Kızılhisar Mağarası
3- Beyinli Mağarası	8- Çakırlar Mağarası	13- Servergazi Türbesi
4- Aslanini Mağarası	9- Güney Şelalesi	14- Kartal Gölü
5- Keloğlan Mağarası	10- Honaz Dağı Milli Parkı	15- Süleymanlı (Yayla) Gölü

5. Arazi Kullanımı

Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 25.08.2009 tarihinde onaylanan Denizli ili 1/100.000 lik Çevre Düzeni Planı 09.03.2011 tarihinde revize edilmiştir.

Çizelge 219– Denizli ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

DENİZLİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**
1) Yapay Alanlar	19.320,88	1,61	22.727,14	1,89	23.877,52	1,97	24.336,37	2,00
2) Tarımsal Alanlar	491.389,59	40,96	488.124,63	40,69	515.274,28	42,44	514.806,52	42,41
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	678.004,92	56,51	676.626,46	56,40	661.155,52	54,46	660.548,01	54,41
4) Sulak Alanlar	6.556,83	0,55	6.507,66	0,54	7.212,65	0,59	7.101,94	0,59
5) Su Yapıları	4.428,17	0,37	5.714,44	0,48	6.482,55	0,53	7.209,71	0,59
TOPLAM	**1.199.700,39**	100,00	**1.199.700,33**	100,00	**1.214.002,52**	100,00	**1.214.002,6**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 220– Denizli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Denizli ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	28	4	6	2	5	0	2	**47**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	0	0	1	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 221 – Denizli ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Denizli ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	11	16	**27**
Çevre İzni Belgesi	16	23	**39**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	23	2	**25**
TOPLAM	**50**	**41**	**91**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 222 – Denizli ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Denizli ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	28
Ani (plansız) denetimler	631
Genel toplam	**659**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	5	5.270,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	104	0,00

Çizelge 223 – Denizli ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Denizli ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	2.548,7	314.369	0	34.879,50	18.557,72	370.354,92
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	2	3	0	3	9	17

2017 yılında Denizli'de 3 adet tesise kapatma / durdurma kararı verilmiştir.

Denizli'de 2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 4 adet alt seviye, 1 adet de üst seviye olmak üzere toplam 5 SEVESO tesisi bulunmaktadır.

21. DİYARBAKIR

1. Hava Kalitesi

Diyarbakır ilinde 2017 yılında konutlarda 143.427.330,258 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

İlde 1 (bir) adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu mevcuttur. İstasyon 2005 yılında kurulmuştur. İstasyonda iki temel hava kirletici parametresi ölçülmektedir. Bunlar: PM_{10} (partikül madde) ve SO_2 (kükürt dioksit) parametreleridir.

2017 yılında Diyarbakır ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 224'de verilmektedir.

Çizelge 224 – Diyarbakır ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	13	-	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	-	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	24	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	-	68	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılında Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 3 adet emisyon ölçüm yetki belgesi ve 76.500 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İçme suyu temin eden belediyeler, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ile birlikte 17 ilçe belediyesidir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayıları 17'dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 97'dir.

İlde kentsel su temini için kullanılan 2 adet kaynak bulunmaktadır. Bunlardan ilki 92 hm^3/yıl kapasiteyle Dicle Barajı, ikincisi ise 5,11 hm^3 /yıl kapasiteli Serap Güzeli Kuyularıdır. Diyarbakır içme suyunun %90'nı Dicle barajından temin edilmektedir. Kaynak Diyarbakır'ın uzun vadeli içme suyunu karşılayabilecek potansiyeldedir. %10'luk bölüm ise Serap Güzeli Kuyularından sağlanmaktadır.

Diyarbakır'da bir adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Kapasitesi 255.000 m^3/gündür. Ham Su Arıtma Tesisi Kent merkezine yaklaşık 13 km uzaklıkta Mastfroş tepesinde, 440 dekarlık alan üzerine inşa edilmiştir. Tesis iki aşamalı olarak tasarlanmış olup 2001 yılında tam kapasiteyle işletmeye geçmiştir. Tesis tasarımı günlük 255.000 m^3/gün kapasiteyle (3 m^3/s) içme ve kullanma suyu amaçlı olarak üretilmektedir. Diyarbakır İli 2017 yılı sonuna kadar tahsis edilen toplam yeraltı suyu miktarı; İçme-kullanma, Sanayi, Sulama için 122,890 hm^3/yıldır.

Çizelge 225 – Diyarbakır ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Diyarbakır Merkez	X			İleri	167.000	1,5	892.713	30
İlçeler	Eğil	X			Biyolojik		0,018	22.760	0,2
	Dicle		X		Biyolojik		0,015	16.145	
	Bismil		X		Biyolojik		0,2832	64.828	

Diyarbakır il nüfusu: 1.699.901; Kanalizasyon şebekesi ile hizmet alan nüfus: 1.359.920; Atık su arıtma tesisi hizmeti verilen nüfus: 1.100.000; Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı: %80 dir.

İlde bulunan Organize Sanayi Bölgesine ait atık su arıtma tesisi proje aşamasındadır.

3. Atık

Diyarbakır kent merkezinde üretilen evsel atıklar Eski Urfa yolu 37.Km'de Keşiştepe mevkiinde düzensiz depolanmaktadır. Depolama sahasında günlük ortalama 950 ton atık depolanmaktadır.

İlde, atık ambalaj sistemine kayıtlı 66 firma bulunmaktadır. Bu işletmelerden 2'si Ambalaj üreticisi, 7'si Lisanslı firma, 1'i Tedarikçi ve 56'sı ise piyasaya süren işletme vasfındadır. 2 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 4 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır. 2017 yılında; 12.302.303 kg kağıt-karton, 11.024.927 kg plastik, 1.271.374 kg metal, 674.604 kg kompozit, 356 kg ahşap ve 1.272.080 kg ahşap atık toplanmıştır. Ayrıca, 17 ilçenin tümünün onaylı atık yönetim planı bulunmaktadır.

Çizelge 226 – Diyarbakır ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Dıyarbakır ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	7
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	2
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Diyarbakır ili merkezde çıkan hafriyat atıkları Büyükşehir Belediyesi'nin belirlemiş olduğu hafriyat atığı depolama sahasında bertaraf edilmektedir. Bu hafriyat yönetimi depolama işlemi belediye bünyesinde kurulan otomasyon sistemi ile düzenli bir şekilde takip edilmektedir.

İlde 2017 yılı içerisinde 2.097.730 kg tehlikeli atık bertaraf edilmiştir. Bu atıkların 612.386 kg'ı geri kazanım, 1.480.631 kg'ı bertaraf, 4.713 kg'ı stok edilmiştir. 22 adet lisanslı atık işleme tesisi bulunmaktadır

Diyarbakır ilinde 1 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi ve bu tesise ait 4 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır. İlde ayrıca 22 adet lisanslı atık işleme tesisi bulunmaktadır.

İlde 1 adet lisanslı Atık Madeni Yağ Geri Dönüşüm Tesisi bulunmaktadır. "Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" çerçevesinde ilzde rutin denetimler gerçekleştirilmektedir. İlde 2017 yılı içerisinde toplam 183.339 kg atık madeni yağ toplanmıştır.

İlde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Bu alanda biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir.

İlde atık pillerle ilgili olarak, Taşınabilir Atık Pil Üreticileri Derneği (TAP) tarafından okullara gönderilen kutularda biriktirilerek toplama faaliyeti yapılmaktadır. İl Müdürlüğünce verilen 4 adet Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni bulunmakta olup; depolanan bu atıklar, akümülatör üreticileri tarafından toplanmaktadır. İlde, 2017 yılında 1.400 ton atık akü toplanmıştır.

İlde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

İlde, toplanan tıbbi atıklar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisi olmadığı için anlaşmalı olduğu ve Diyarbakır merkez sanayi bölgesinde kurulu olan lisanslı firma tarafından sterilizasyon tesisine taşınıp sterilizasyona tabii tutulmaktadır. 2017 yılında Diyarbakır ilinde 1.942 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Diyarbakır ilinde bir tabiat parkı (Eğil Peygamberler Tabiat Parkı) bulunmakta olup milli park, tabiat anıtı, tabiat koruma alanı bulunmamaktadır.

Eğil Peygamberler Tabiat Parkı; Eğil ilçesinde yer alan Peygamberler Tabiat Parkı Projesi ile ilgili Ön Etüt Raporu hazırlanmış ve proje Bakanlığımız tarafından onaylanarak 1.340 dekarlık alan 28.06.2017 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Planlanan Tabiat Parkı Diyarbakır'a 50 km mesafede bulunan Eğil ilçesinde, Dicle baraj gölü kenarında yer almaktadır. Türkiye'nin 214. tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Şu an proje aşamasında olup 2018 yılı içerisinde yapımı için gerekli çalışmalar başlayacaktır.

Tabiat Parkı'nın yanında Peygamber kabirlerinin bulunması ziyaretçi potansiyelini yükseltmektedir. Tabiat Parkı alanı yakınındaki sit alanı olan ve koruma altında bulunan alanlarda Asur Kalesi ve kaya mezarları bulunmaktadır. Ayrıca çevresinde bulunan alanlarda sportif olta balıkçılığı, jet ski, yamaç paraşütü, tabiat yürüyüşü gibi etkinlikler yapılabilmektedir

Çizelge 227 - Diyarbakır ilinde bulunan tescilli sit (kültür ve tabiat varlıkları) alanları

DOSYA NO	SİT ALANININ ADI	KARAR TARİHİ VE NOSU	KURULUN ADI
21.00/345	Çakmakaş köyü Avludere köşkü bahçesi içinde Çınar Ağacı	21.12.1996/1922	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07/06	Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları	10.02.1990/390	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.12/13	Silvan ilçesi Hasuni Mağaraları	08.12.1990/640	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07/09	Ergani ilçesi Belediye binası ile Halk Eğitim Merkezi çevresi Çınar Ağaçları ve Yeşil Alanlar	23.10.1993/1362	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.13/06	Kocaköy ve Hani ilçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi	30.04.2009/2206	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.02/05	Çermik ilçesi Termal Kaplıcaları ve Çevresi	23.10.1993/1361	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
28.04.2015	Kulp İlçesi Kaynak köyü-Meşe ağaç	22.05.2015 /6009	Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu
26.10.2015-56	Kocaköy ilçesi 2 adet meşe ağaç	26.10.2015-187 nolu karar Bakanlığa gönderilmiştir.	Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu

ÇAYÖNÜ (Arkeolojik Sit): Diyarbakır'ın 65 kilometre kuzey batısında, Ergani yakınlarında, Sinek Çayı kıyısında yer alan eski bir yerleşim merkezidir. Yapılan araştırmalarda yörenin tarihi M.Ö. 7500 yıllarına, Cilali Taş Devrine kadar inmektedir. Yakın doğunun açılmış en büyük Neolitik kültür alanıdır. Çayönü buluntuları Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Fotoğraf 27 - Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları

ÇERMİK KAPLICALARI (Doğal Sit): Çermik İlçesinin 3 km doğusunda yer alan kaplıca, Türkiye'nin en önemli kaynakları arasındadır. İstanbul Tıp Fakültesi'nce yapılan analizlere göre iltihaplı romatizmalarda, üst solunum enfeksiyonlarında ve kadın hastalıklarında olumlu etkileri olduğu

saptanmıştır. Sıcaklığı 48,2°C ve akım değeri 10 lt/sn'dir.

DAKYANUS HAREBELERİ VE ESHAB-I KEHF MAĞARALARI (Tarihi Sit): Efsanesi tüm dünyaca bilinen, çeşitli ülke ve şehirlerin sahip çıktığı Eshab-ı Kehf (Yedi Uyuyanlar) Mağarası'nın aslı, yine efsanede adı geçen Dakyanus şehri ile birlikte Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınındadır. Mağaraya yaya olarak dört saat uzaklıkta Fis ovasındaki Dakyanus şehri kalıntılarında zaman zaman eski paralara heykellere, işlemeli taşlara ve sütunlara rastlanmaktadır.

İlde sulak alanlar kapsamında değerlendirilebilecek önemli akarsular, göletler ve baraj gölleri mevcuttur. Bu rezervuarlarla ilgili koruma ve yönetim planlama çalışmaları devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 228– Diyarbakır ilinde arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

DİYARBAKIR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	12.602,73	0,83	14.729,96	0,97	17.417,09	1,15	18.858,14	1,24
2) Tarımsal Alanlar	870.918,02	57,12	865.446,3	56,76	925.640,50	61,11	925.355,13	61,09
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	626.620,37	41,10	625.400,21	41,02	552.189,44	36,45	551.786,3	36,43
4) Sulak Alanlar	426,56	0,03	426,56	0,03	634,95	0,04	821,3	0,05
5) Su Yapıları	14.157,87	0,93	18.722,42	1,23	18.953,36	1,25	18.014,46	1,19
TOPLAM	**1.524.725,55**	100,00	**1.524.725,45**	100,00	**1.514.835,34**	100,00	**1.514.835,3**	100,00

Diyarbakır ilinin onaylanmış 1/100.000 lik çevre düzeni planı bulunmaktadır. Söz konusu plan Bakanlığımız tarafından Adıyaman-Urfa-Diyarbakır Bölgesi Havza Planı kapsamında hazırlanmış ve onaylanarak yürürlüğe girmiş üst ölçekli bir plandır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 229 – Diyarbakır ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Diyarbakır ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	0	7	0	4	0	9	**39**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	1	0	0	1	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 230 – Diyarbakır ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Diyarbakır ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	24	**25**
Çevre İzni Belgesi	1	40	**41**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	3	**4**
TOPLAM	**3**	**67**	**70**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 231 – Diyarbakır ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Diyarbakır ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	263
Genel toplam	**268**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	4	0,00

Çizelge 232 – Diyarbakır ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Diyarbakır ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	18.798	0	50.975	0	0	0	54.524	75.485	**199.782,00**
Uygulanan Ceza Sayısı	25	0	5	0	0	0	5	5	**40**

İlde tesislere verilen herhangi bir faaliyeti durdurma/kapatma kararı bulunmamaktadır.

22. EDİRNE

1. Hava Kalitesi

Edirne ilinde 2017 yılında evsel ısıtmada 76.564,5 ton yerli, 35.420 ton ithal kömür ve konutlarda 64.436.598 sm^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında 9 adet uygunluk belgesi 84 adet satış izin belgesi, 12 adet katı yakıt satıcısı kayıt belgesi, 1 adet dağıtıcı kayıt belgesi verilmiştir. 2017 yılında Edirne ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 233'de verilmektedir.

Çizelge 233 – Edirne ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	34	0	54	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	44	0	57	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	33	0	47	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	27	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	9	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	10	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	7	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	13	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	28	0	63	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	51	0	59	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	65	0	50	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

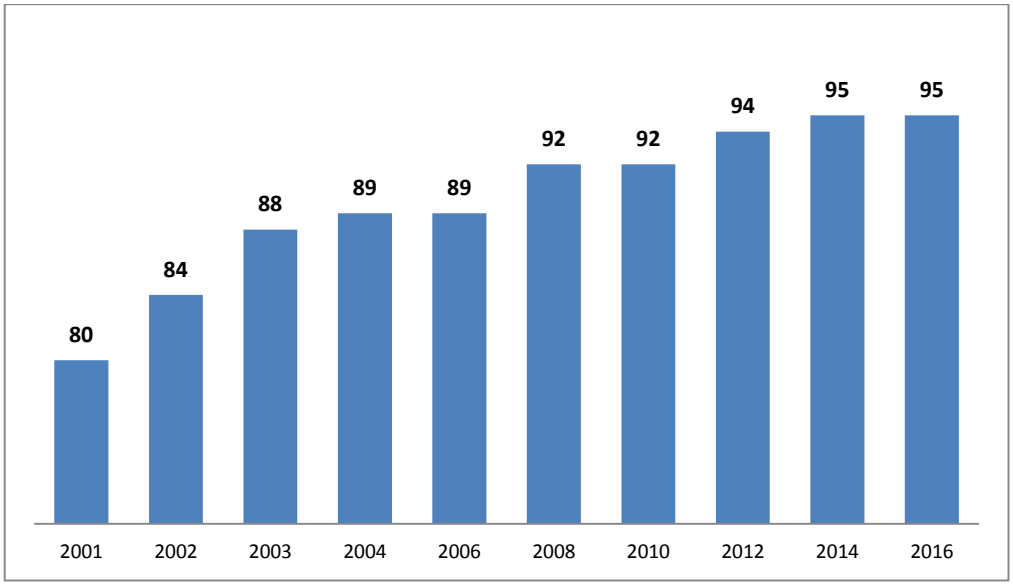
KARAAĞAÇ	SO_2	AGS	PM2,5	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	44	5			4		20		25		50	
Şubat	5	0	35	2			4		18		24		47	
Mart	6	0	21	0			3		13		17		52	
Nisan	9	0	18	0			2		12		14		59	
Mayıs	8	0	14	0			1		8		9		64	
Haziran	13	0	21	0			1		9		11		64	
Temmuz	13	0	23	0			1		10		12		70	
Ağustos	4	0	20	0			1		10		11		75	
Eylül	7	0	19	0			1		11		13		63	
Ekim	5	0	25	0			5		14		23		38	
Kasım	6	0	27	0			5		15		23		28	
Aralık	8	0	18	0			4		12		18		39	

KEŞAN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	352	27	127	24			20		39		70		5	
Şubat	283	23	97	23			14		31		52		6	
Mart	286	28	97	29			11		31		48		6	
Nisan	213	22	87	22			6		31		40		12	
Mayıs	15	0	46	3			2		14		17		25	
Haziran	6	0	45	1			2		14		16		47	
Temmuz	8	0	53	5			1		14		16		52	
Ağustos	1	0	59	6			1		11		13		54	
Eylül	5	0	49	5			2		15		18		46	
Ekim	175	13	73	14			13		29		50		18	
Kasım	398	26	82	16			22		38		72		15	
Aralık	272	16	51	5			12		31		50		40	

İl genelinde 10 adet sabit 1 adet mobil egzoz emisyon ölçüm istasyonu yetkilendirilmiş ve 46.934 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Edirne ilinde içme suyu yer altı su kaynaklarından ve barajlardan karşılanmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet veren 16 adet belediye bulunmaktadır. Bu kapsamda içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı %75'tir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile 299.991 kişilik nüfusa hizmet verilmektedir. İlde 3 adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren 8 adet belediye başkanlığı bulunmaktadır.

Grafik 24 - Edirne ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (2018, TÜİK)

Çizelge 234 – Edirne ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan/Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez		X					160.233	
İlçeler	Enez	X			Fiziksel Biyolojik	8.116,8		4.243	
	Havsa	X			Fiziksel Biyolojik	1.000		8.897	
	İpsala		X						
	İpsala (Yenikarpuzlu)	X			Fiziksel Biyolojik	1.000		3.221	
	Keşan		X		Fiziksel Biyolojik İleri	24.000		62.000	
	Lalapaşa	X			Fiziksel Biyolojik	300		1.654	
	Meriç	X			Fiziksel Biyolojik	500		2.822	
	Süloğlu	X			İleri	1.392		3.887	
	Uzunköprü		X		İleri	8.475		40.336	
	Keşan (Yayla)	X			Fiziksel	3.250		25.000	

Çizelge 235 - Edirne ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/yıl)	Deşarj Ortamı
Süloğlu (Domurcalı)	Aktif	990	Fiziksel, kimyasal, biyolojik	5,60	Domurcalı Deresi

3. Atık

İlde Güney Edirne Katı Atık Yönetim Birliğine ait Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Edirne Keşan karayolu 4. km üzeri 1.578 nolu parsel Koca Yarma Devlet Ormanı mevkiinde bulunmaktadır. Edirne Katı Atık Yönetim Birliğine ait Merkez İlçe, Hıdırağa Köyü Yukarıova Mevkii 1.445 ve 1.391 parsel nolu alanda Düzenli depolama tesisi yapılmış, fakat 2016 yılında faaliyete geçmiştir. Düzenli depolama tesisine ait 1 adet sızıntı suyu arıma tesisi bulunmaktadır. Orta Edirne Katı Atık Yönetim Birliğine ait Düzenli Depolama Tesisi proje aşamasında olup inşaatına başlanmamış olup proje aşamasındadır. 2017 yılında Uzunköprü ve Meriç ilçelerinde bulunan yerleşim yerleri dışında vahşi depolama sahaları kullanılmıştır.

İlde faaliyetlerden kaynaklı hafriyat atıkları "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında ilgili yerel idarelerin belirlediği depolama alanlarında biriktirilmekte veya dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır.

Ambalaj atığı toplama ayırma konusunda 5 adet, geri dönüşüm konusunda 1 adet lisanslı firma bulunmaktadır. İlde kayıt altına alınan 1 adet ambalaj üreticisi ve 164 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır. 2017 yılında onaylanmış 3 adet ambalaj atık yönetim planı bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre ilde 2017 yılında 1.134,57 ton tehlikeli atık beyan edilmiş, bu atığın 331,59tonu geri kazanıma gönderilmiş, 714,29 tonu bertaraf edilmiş, 24,23 tonu stok durumunda, 645,46 tonu da ihraç edilmiştir.

Edirne'de 2017 yılında 74,09 ton atık motor yağı, 95,31 ton atık sanayi yağı toplanmış olup bu yağların 62,74 tonu geri kazanıma gönderilmiş 42,2 tonu bertaraf edilmiş, 64,46 tonu ihraç edilmiş olup 10,75 tonu da stoktadır. 2017'de ilde 5.034 kg akü, 1 kg da atık pil toplanmıştır. İlde 2017 yılında 49.019 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 1.095 kg kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

Çizelge 236 – Edirne ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Edirne ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı*	5
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	2
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

*Bir firmanın hem Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi hem de Geri Kazanım Tesisi lisansı bulunmaktadır.

2017 yılında ilde 8.230 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmış geri kazanım tesisine gönderilmiştir. Edirne ilinde 2017 yılında 2,62 ton atık elektrikli ve elektronik eşya toplanmıştır. İlde Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi bulunmamaktadır. Edirne ilinde 2017 yılı itibariyle ömrünü tamamlamış araç teslim yeri sayısı 1 dir.

İlde oluşan tıbbi atıklar, "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında belediyelerin yaptığı sözleşme ile yetkilendirilen lisanslı firma tarafından toplanarak sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. 2017 yılında 708,17 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Edirne ilinde 1.678 bitki türü (damarlı bitki 1.481 + tohumsuz bitki 197) ve 2.134 hayvan türü (omurgalı türü 314, omurgasız türü 1.820) olmak üzere toplam 3.812 canlı türü bulunmaktadır. Tespit edilen 1.481 damarlı bitki taksonundan 23 tür endemik'tir, bu endemik bitkilerden birisi de Edirne'nin adıyla anılan Bellevalia edirnensis'dir. Edirne ticareti yapılan ve ekonomik öneme sahip bitki türleri açısından da zengindir. Edirne'de ekonomik değeri olan bitkilerden 39 tür CITES eklerinde yer alıp ticareti kontrol altındadır. IUCN koruma kategorilerine göre Edirne'de tespit edilen bitki türlerinden; 8 tür dünyada soyu tükenme tehlikesi had safhada olan (CR) kategorisinde, 17'si soyu tükenme tehlikesi çok büyük (EN), 47 tür soyu tükenme tehlikesi büyük olan (VU), 3 tür ise yakın gelecekte soyu tükenme tehlikesi altında olan türler (NT) kategorisindedir.

Edirne'de literatür ve arazi çalışmaları sonucu omurgalı hayvanlara ait toplam 314 tür tespit edilmiştir. Kuş tür sayısı 204, memeli tür sayısı 51, kaplumbağa tür sayısı 5, kertenkele tür sayısı 10, yılan tür sayısı 9, iç su balık tür sayısı 26, çift yaşarlardan kuyruksuz kurbağa tür sayısı 7, semender tür sayısı ise 2 olarak belirlenmiştir. Kuş türlerinden 1 tür (EN), 3 tür (VU), ve 6 tür (NT) kategorisindedir. Memeliler, sürüngen ve iki yaşamlılardan 1 tür (EN), 4 tür (VU) ve 8 tür (NT) kategorisindedir. Balık türlerinden ise 1 tür, Anguilla anguilla (Yılan balığı) soyu tükenme tehlikesi had safhada olan (CR) kategorisinde, 2 tür ise (VU) kategorisindedir.

Fotoğraf 28 – Gala Gölü

Gala Gölü Milli Parkı: Edirne ili, Enez ve İpsala ilçelerinde bulunan, 05.03.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 2005/8547 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Türkiye'nin 36. Milli Park'ı olarak ilan edilen Gala Gölü Milli Parkı; 3.087 ha sulak alan (Büyük Gala Gölü, Küçük Gala Gölü, Pamuklu Gölü) ve 3.000 ha ormanlık alan (Hisarlı Dağı etekleri) olmak üzere toplam 6.087 ha alandan oluşmaktadır. Milli Park alanı içerisinde, 163 kuş türü görülmekte olup, bu türlerin 46 türü yerli, 27 türü kış göçmeni ve 90 türü yaz göçmeni kuşlardır. Milli Parkta 300 bitki türü tespit edilmiş olup bu türlerden 5 tanesi endemiktir. Balık türü olarak da 16 tür balık tespit edilmiş olup yılan balığı, sudak, sazan ve turna gibi ekonomik değeri yüksek olan balıklar bulunur. Gala Gölü Milli Parkı, 511 bitki ve 517 hayvan türü olmak üzere toplam 1.028 canlı türüne ev sahipliği yapar. Milli Parktaki kuş tür sayısı 217, memeli tür sayısı 44, iç su balıkları tür sayısı 27, sürüngen tür sayısı 25, çift yaşarlar tür sayısı 9 olarak belirlenmiştir. Omurgasız hayvanlar grubunda 167 böcek türü tespit edilmiştir. Ayrıca Gala Gölü Milli Parkı'nda 36 farklı tür kelebek yaşamaktadır. Milli Parktaki 3 bitki ve 1 böcek türü endemiktir. Tıbbi ve ekonomik kullanımı olan bitki tür sayısı 73'tür. 15.05.2013 tarihinde Gala Gölü Milli Parkı'nın koruma-kullanma

dengesinin tesisi ile gelecek nesillere milli bir miras olarak bırakılabilmesi için arazi kullanım kararlarının alındığı Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) onaylanmıştır. Uzun devreli gelişme planı çerçevesinde hazırlanan imar planı kurum görüşü aşamasındadır. İmar planı onaylandıktan sonra UDGP çerçevesinde yatırımlar başlayacaktır.

Gökçetepe Tabiat Parkı: 1988 yılında Orman Bölge Müdürlüğünün teklifleri üzerine mesire yeri olarak ayrılan alanın büyüklüğü 50,0 ha dır. A Tipi Orman İçi Dinlenme yeri olarak kullanılan saha bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun olması koşullarına bağlı olarak statüsü 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak değiştirilmiştir.

Fotoğraf 29 – Gökçetepe Tabiat Parkı

Danişment Tabiat Parkı: 1988 yılında Orman Bölge Müdürlüğünün teklifleri üzerine mesire yeri olarak ayrılan alanın büyüklüğü 13,19 ha dır. A Tipi Orman İçi Dinlenme yeri olarak kullanılan saha bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun olması koşullarına bağlı olarak statüsü 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak değiştirilmiştir.

Meriç Deltası Sulak Alanı: Gala Gölü Milli Parkı'nın da sınırları içerisinde bulunduğu Meriç Deltası Sulak Alanı Koruma Bölgeleri, Ulusal Sulak Alan Komisyonu'nun 06.11.2008 tarihli 2008 yılı II. olağan toplantısında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları, Önemli Kuş Alanları ve Önemli Bitki Alanları listelerinde bulunan ve Ramsar Kriterlerinin üçüne (4., 5. ve 6. kriterlere) sahip uluslararası A sınıfı bir sulak alan olan Meriç Deltası Sulak Alanının Sulak Alan Yönetim Planı bulunmamaktadır. Meriç Deltası Sulak Alanı "Koruma Bölgesi ve Ekolojik Etkilenme Bölgeleri"nin toplam alanı 3.912,21 ha olup, bu alan koruma statüsü olan "Tampon Bölge" ile birlikte 29.161,01 ha'a ulaşmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

24/08/2009 tarihinde onaylanan "Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı"nın askı sürecinde yapılan itiraz başvurularının incelenmesi sonucunda; "Plan Açıklama Raporu ve Plan Notlarında" uygun görülerek yapılan değişiklikler, 4856 sayılı Kanun'un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun'un 9 (b) maddesi ve 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik"in 9. maddesi uyarınca 01/07/2010 tarihinde onanmıştır.

Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği (F19, G17, G19 Paftalar, Lejant Paftası ve Plan Hükümleri) 09/05/2013 tarihinde onaylanmıştır.

Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği (F19 Paftası) 23/10/2013 tarihinde onaylanmıştır.

"Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği" (F19, G19 Paftalar, Lejant Paftası, Plan Hükümleri (tıklayınız), Plan Açıklama Raporu (tıklayınız) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca, 08/10/2015 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

"Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği" (E19, F20 Paftalar, Plan Hükümleri Değişikliği, Plan Değişikliği Açıklama Raporu) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2(ç) ve 7(k) maddeleri uyarınca, 27/10/2016 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

Çizelge 237– Edirne ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

EDİRNE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	14.698,81	2,38	16.603,83	2,69	14.922,84	2,43	15.528,25	2,53
2) Tarımsal Alanlar	484.490,11	78,58	483.057,23	78,35	472.505,21	77,05	471.660,12	76,91
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	107.289,69	17,40	107.182,56	17,38	116.263,30	18,96	115.345,98	18,81
4) Sulak Alanlar	5.561,49	0,90	4.202,23	0,68	3.516,12	0,57	3.453,25	0,56
5) Su Yapıları	4.516,93	0,73	5.511,17	0,89	6.055,34	0,99	7.275,22	1,19
TOPLAM	**616.557,03**	100,00	**616.557,02**	100,00	**613.262,81**	100,00	**613.262,82**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 238 – Edirne ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Edirne ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	18	0	2	3	2	0	0	**25**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	1	0	1	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 239 – Edirne ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Edirne ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	29	**32**
Çevre İzni Belgesi	0	37	**37**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	0	**2**
TOPLAM	**5**	**66**	**71**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 240 – Edirne ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Edirne ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	26
Ani (plansız) denetimler	450
Genel toplam	**476**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 241 – Edirne ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Edirne ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	180.392,75	178.424	0	165.661	0	0	10.214	8.491	**543.182,75**
Uygulanan Ceza Sayısı	28	0	0	2	0	0	2	1	**35**

İlde 2017 yılında madencilik sektöründe faaliyet gösteren 2 firmaya Çevre Kanunun 15. Maddesi 3. Fıkrası gereğince faaliyet durdurma cezası uygulanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Edirne ilinde 2 adet alt seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca 68 adet de kapsam dışı SEVESO kuruluşu mevcuttur.

23. ELAZIĞ

1. Hava Kalitesi

Elazığ'da 2017 yılında konutlarda 107.912.559 m^3, sanayide 4.315.246 m^3 ve diğer alanlarda 43.547.858 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Elazığ ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 242'de verilmektedir.

Çizelge 242 – Elazığ ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

ELAZIĞ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	-	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	-	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	83	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	52	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	-	81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde emisyon ölçümü yetki belgesi verilen 4 adet istasyon mevcut olup, 2017 yılında 40.899 adet pul ve 8.928 adet ruhsat verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Elazığ Belediyesi tüketim amaçlı elde edilen suyun %96 derin su kuyularından ve %4 kaynak suyundan elde edilmektedir. Mevcut 68 adet derin su kuyusu ve 148 adet çeşme vasıtasıyla hizmetine sağlanmaktadır. Kaynaklardan toplamda 1.689 lt/sn debisinde su temin edilmektedir. İçme suyu arıtma tesisinin yapımı devam etmektedir.

850 km Kanalizasyon şebekesi ile 352.000 kişiye hizmet verilmektedir. Kişi başı yaklaşık olarak 120 lt suyu atık su olarak kullanılmaktadır.

1993 yılında işletmeye alınan atıksu arıtma tesisi ilin Bingöl Karayolu 17. km'sinde bulunmaktadır. Atıksu arıtma tesisinin; 1.kademesi 300.011 eşdeğer nüfusa ve 820 lt/s atıksu debisine, 2.kademesi 549.956 eşdeğer nüfusa ve 1.671 lt/s atıksu debisine göre projelendirilmiştir (İller Bankası verilerine göre). Tesis; Ön (Fiziksel) Arıtma, Biyolojik Arıtma ve Çamur Giderme ünitelerinden oluşmaktadır.

Çizelge 243 – Elazığ ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Elazığ	X			Fiziksel+ Biyolojik	70.000	70.000	374.319	4,6
İlçeler	Sivrice	X			Fiziksel+ Biyolojik	5.450		8.856	
	Gezin	X			Fiziksel+ Biyolojik	1.000		2840	

İldeki OSB'nin münferit arıtma tesisi mevcut olmayıp, OSB Belediyenin arıtma tesisine bağlıdır. Hayvan Ürünleri OSB'de ise faaliyette bulunan her bir tesis ön arıtma yaparak atıksularını yine Belediyenin arıtma tesisine bağlı kollektör hattına vermektedir.

3. Atık

Elazığ, Merkez İlçe Dişidi-Çöteli-Üçağaç köyleri arasındaki 130 hektar yüzölçümüne sahip Katı Atık Düzenli Depolama Alanı 2009 yılında faaliyete geçmiştir.

2017 yılı günlük ortalama katı atık miktarı 328 ton/gün olup atıklar Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde düzenli olarak depolanmaktadır. Yüklenici firma tarafından Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında metan gazından enerji üretiminin yanı sıra tesisin işletimi de gerçekleştirilmektedir. Elazığ Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Elazığ şehir merkezine yaklaşık 31 km mesafededir. İlçelerde ise katı atıklar vahşi depolama yöntemiyle depolanmaktadır.

Çizelge 244– Elazığ ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Elazığ ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde Merkez İlçe Sarıçubuk (Bızmışen) Köyü'nde olan 20.000 m^2'lik hafriyat döküm yeri Milli Emlak Müdürlüğü'nden 20.06.2014 tarihinde 5 yıllığına kiralanmıştır. 2017 yılı içerisinde 818.319 m^3 hafriyat toprağı bertaraf edilmiştir.

Ambalaj Atıklarının Kaynağında Ayrı Toplanması ve Geri Kazanımı İşi için ihaleyi alan lisanslı firmalar ile sözleşme imzalanarak tüm giderleri yükleniciye ait olmak kaydı ile konut, işyeri ve marketlerden ambalaj atıklarının ayrı toplanması, taşınması, ayrılması sağlanmaktadır.

Atık Beyan Sisteminden elde edilen verilere göre, Elazığ ilinde 2017 yılında toplam 871 ton ve 92.249 litre tehlikeli atık oluşmuştur. 577.559 ton tehlikeli atık bertaraf işlemine, 367.429 ton tehlikeli atık ise geri dönüşüm işlemine tabi olmuştur.

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" çerçevesinde; Elazığ ilinde 2017 yılında 52,961 ton atık motor yağı ve 10,842 ton endüstriyel atık yağ toplanmıştır.

İlde 2017 yılında 255.114 kg akümülatör toplanmıştır. 2017 yılında Elazığ ilinde 160 kg pil toplanmıştır. Elazığ ilinde 2017 yılında 9,995 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Elazığ ilinde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında toplam 37,440 ton lastik lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Elazığ ilinde 2017 yılında 0,044 ton atık elektrikli ve elektronik eşya (AEEE) işlenmiştir.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 5 adet ÖTA teslim yeri mevcuttur.

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında Elazığ İli, Sarıbuçuk Köyü Mevkii Merkez adresinde, faaliyet gösteren, Elazığ Belediyesine ait Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi özel bir firmaya devredilerek bu şirket tarafından işletilmeye başlamıştır. 20.06.2013 tarihinde söz konusu tesise Bakanlığımızca çevre izin ve lisansı verilmiştir. Bu şirket tarafından 2017 yılında Elazığ'da 498,170 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde tespit edilmiş iki endemik tür mevcuttur:

1-Fritillaria Baskilensis Behçet: (Baskil lalesi) Elazığ İli, Baskil İlçesi, Yukarı Kuluşağı Köyü, Şelili Dağı Mevkii

2-Fritillaria İmperialis: (Ters Lale) Elazığ İli, Arıcak İlçesi

İlde daha önce tespit edilen iki adet endemik bitki türüne ilaveten "Hazar Gölü Havzasındaki Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti" çalışmaları neticesinde; havzada 47 familyadan 160 cinse ait 226 bitki türü belirlenmiş ve belirlenen taksonlardan 14 tanesinin endemik olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, alanda 111 adet karasal böcek türü, 3 familyaya ait 5 balık türü tespit edilmiştir. Bu balık türlerinden;

- Oxynoemacheilus Eregliensis türü Türkiye'ye ait endemik,
- Aphanius asquamatus türü Hazar Gölü'ne ait endemik,
- Alburnus heckeli türü Hazar Gölüne ait endemik,

olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 245 – Elazığ ilinde bulunan endemik türler (mülga Orman Su İşleri Elazığ Şube Müdürlüğü)

Takım Familya Cins ve Tür Adı	Ömür	Habitat	Element
CARYOPHYLLACEAE Saponaria I Saponaria prostrate Wild. Subsp. Anatolica Hedge	Çok Yıllık	Bozulmuş Habitatlar	İran-Turan
MALVACEAE Alcea L. Alceacalvertii (Boiss.) Boiss.	Çok Yıllık	Aşınmış Kıyılar, Yamaçlar, Volkanik Tepeler	İran-Turan
FABACEAE Astragalus L. Astragalus bicolor Lam.	Çok Yıllık	Tarla Kenarları, Dağ Yamaçları,	İran-Turan
FABACEAE Onobrychis Fallax Freyn Et Sınt.	Çok Yıllık	Kireçtaşı Yamaçlar, Bozkır	İran-Turan
ASTERACEAE Achillea L. Achillea teretifolia Willd.	Çok Yıllık	Step, Kayalım Yamaç, Konifer Ormanı, Subalpin Çayırlık	İran-Turan
ASTERACEAE Anthemis L. Anthemis Wiedemanniana Fish. Et Mey.	Tek Yıllık	Kireçtaşı, Yamaç, Step	İran-Turan
ASTERACEAE Centaurea L. Centaurea saligna (C. Koch.) Wagenıtz.	Çok Yıllık	Step, Kayalık Yamaç	İran-Turan
ASTERACEAE Centaurea L. Centaurea Kurdica Reichardt	İki Yıllık	Step Ve Tarla	İran-Turan
ASTERACEAE Scorzonera L. Scorzonera tomentosa L.	Çok Yıllık	Step, Kayalık Yamaç, Uçurum	İran-Turan
CONVOLVULULACEAE Convolvulus L. Convolvulus galaticus Rostan ex Choisy	Çok Yıllık	Seyrek Bozkır, Taşlı Yamaç, Çayırlık, Ekilmiş Ve Nadasa Bırakılmış Tarlalar	İran-Turan
BORAGINACEAE Nonea Medicus Nonea stenosolen Boiss. Et Bal.	Çok Yıllık	Tarlalar Yol Kenarları, Çıplak Yerler, Kayalık Ve Bozkır	İran-Turan
SCROPHULARIACEAE Verbascum L. Verbascum diversifolium Hochst.	İki Yıllık	Bozkırlar, Volkanik Yamaçlar	İran-Turan
LAMİACEAE Phlomis L. Phlomis linearis Boiss. Et bal.	Çok Yıllık	Bozkır, Volkanik Kaya Yamaçları	İran-Turan
LAMİACEAE Wiedemannia Fisch&Mey. Wiedemannia orientalis Fisch&Mey	Tek Yıllık	Taşlı Tepe Etekleri, Bozkır, Tarlalar, Bağlar Yol Kenarları	İran-Turan

İlde Milli Park bulunmamakta, ancak 1 adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Hazar Gölü Tabiat Parkı	
Koordinatları	38° 28' 11'' N 39° 17' 45'' E
Alanı	22,51 ha
Yasal Durumu	11.07.2011 tarihinde Orman ve Su İşleri Bakanlığınca "Tabiatı Parkı" olarak ilan edilmiştir. Alan ayrıca 2. derece sit alanıdır.

Uluslararası Öneme Haiz Sulak Alan olarak Hazar Gölü Sulak Alanı ve Güney Keban Baraj Gölü Sulak Alanı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 09/04/2015 tarih ve 4075 sayılı oluru ile tescillenerek ilan edilmiştir.

Elazığ, Baskil ilçesi Doğancık ve Şahaplı köylerinde 4 adet meşe ağacı tespit edilmiş, tescil işlemlerine başlanılmıştır. Doğal sit alanı olarak da 7 adet doğal sit alanı mevcuttur.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 246 – Elazığ ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ELAZIĞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.030,04	0,87	8.857,62	0,96	7.694,78	0,82	8.783,36	0,94
2) Tarımsal Alanlar	307.215,54	33,21	307.927,21	33,29	285.550,85	30,60	284.775,53	30,51
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	551.876,17	59,66	550.173,74	59,47	578.896,96	62,03	57.8334	61,97
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	57.929,81	6,26	58.092,97	6,28	61.156,22	6,55	61.405,92	6,58
TOPLAM	**925.051,56**	100,00	**925.051,54**	100,00	**933.298,81**	100,00	**933.298,81**	100,00

Malatya - Elazığ – Bingöl – Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ilk olarak 02.04.2012 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu plan çeşitli tarihlerde 7 (yedi) kez askıya çıkartılmış olup, 10.11.2017 tarih ve 19269 sayılı Olur ile onaylanan plan yürürlüktedir. Son askı sürecinde yapılan itirazların değerlendirilmesine Bakanlığımızca devam edilmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 247 – Elazığ ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Elazığ ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	28	1	1	6	1	0	4	**41**
ÇED Olumlu Kararı	2	0	0	0	1	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 248 – Elazığ ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Elazığ ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	18	**19**
Çevre İzni Belgesi	2	20	**22**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	1	**2**
TOPLAM	**4**	**39**	**43**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 249 – Elazığ ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Elazığ ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	16
Ani (plansız) denetimler	240
Genel toplam	**256**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi Sayısı	0	0,00

Çizelge 250 – Elazığ ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Elazığ ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	203.900	0	0	0	0	0	62.922	11.970	**278.792**
Uygulanan Ceza Sayısı	4	0	0	0	0	0	2	3	**9**

2017 yılı itibariyle, ilde, 2 adet alt seviye 1 adet üst seviye olmak üzere 3 SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

24. ERZİNCAN

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Erzincan'da konutlarda 40.240.974 Sm^3, sanayide de 10.056.787 Sm^3 doğal gaz tüketilmiştir. 2017 yılında Erzincan ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 251'de verilmektedir.

Çizelge 251 – Erzincan ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

ERZİNCAN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	17	0	77	14	-	-	11		26		36		28	0
Şubat	16	0	78	17	-	-	10		27		37		30	0
Mart	10	0	-	7	-	-	9		24		33		32	0
Nisan	5	0	55	5	-	-	7		21		28		39	0
Mayıs	2	0	56	5	-	-	5	0	19	0	24	0	43	0
Haziran	2	0	44	2	-	-	5	0	15	0	20	0	47	0
Temmuz	2	0	55	9	-	-	5	0	16	0	20	0	52	0
Ağustos	3	0	69	15	-	-	5	0	21	0	26	0	50	0
Eylül	3	0	90	20	-	-	11	0	26	0	38	0	37	0
Ekim	7	0	82	16	-	-	20	0	25	0	45	0	27	0
Kasım	20	0	127	24	-	-	52	0	38	0	90	0	19	0
Aralık	30	0	133	23	-	-	62	0	41	0	103	0	15	0

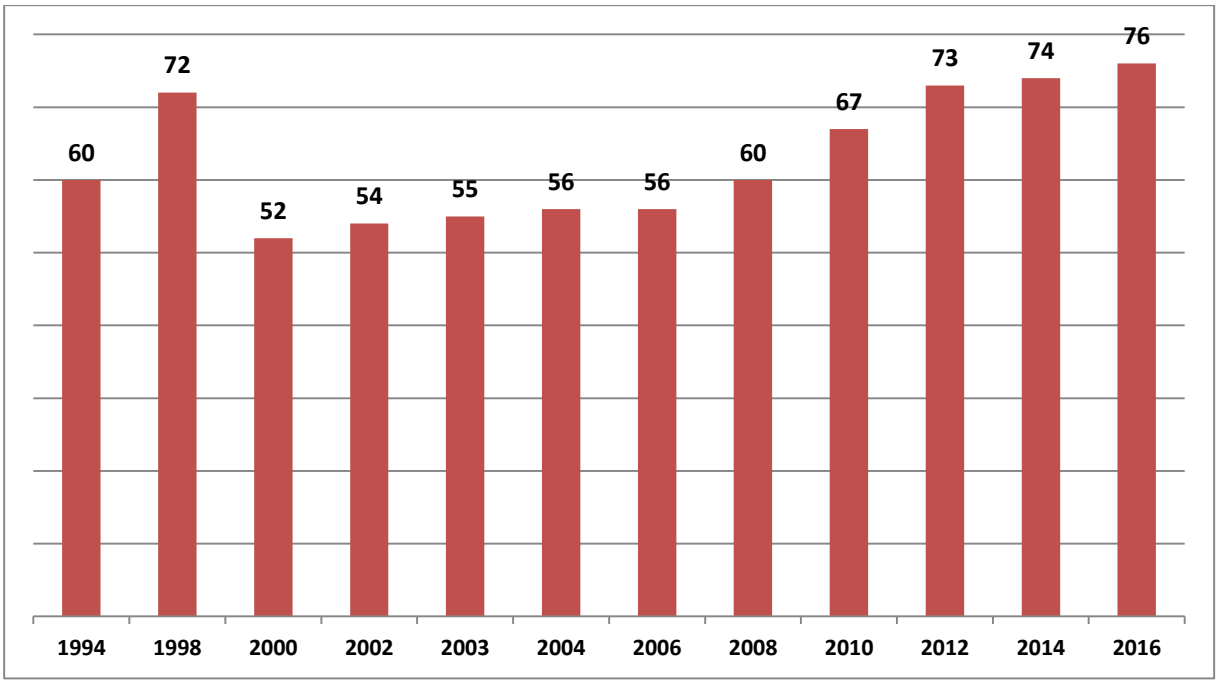
TRAFİK	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	27	0	51	5	-	-	59	0	61	0	120	0	-	-
Şubat	28	0	79	18	-	-	62	0	64	0	126	0	-	-
Mart	15	0	50	4	-	-	59	0	62	0	123	0	-	-
Nisan	9	0	43	0	-	-	46	0	55	0	101	0	-	-
Mayıs	5	0	39	0	-	-	40	0	51	0	91	0	-	-
Haziran	3	0	31	0	-	-	36	9	54	9	90	0	-	-
Temmuz	5	0	36	0	-	-	31	0	58	0	89	0	-	-
Ağustos	6	0	42	0	-	-	38	0	72	0	110	0	-	-
Eylül	8	0	53	5	-	-	58	0	65	0	123	0	-	-
Ekim	13	0	54	8	-	-	73	0	51	0	124	0	-	-
Kasım	28	0	90	18	-	-	104	0	61	0	165	0	-	-
Aralık	32	0	119	23	-	-	116	0	70	0	185	0	-	-

Erzincan ilinde 2017 yılı itibarı ile 4 (dört) firmanın egzoz emisyon ölçüm yetki belgesine sahiptir. 2017 yılında Erzincan'da 22.245 adet egzoz emisyon pulu satışı, 5.446 adet egzoz emisyon ruhsat satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Erzincan belediyesi içme suyu ihtiyacı Beytahtı ve Kurutilek mevkilerinde bulunan derin kuyulardan karşılanmaktadır. Beytahtı Mevkiinde 7, Kurutilek Mevkiinde ise 6 adet derin su kuyusundan temin edilen su, içme suyu amaçlı kullanılmaktadır. Bu işletme Erzincan Belediyesi tarafından yürütülmektedir İçme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Toplam 29 merkez ilçe ve belde belediyesi bulunan ilin 23 belediyesi kentsel kanalizasyon hizmeti vermektedir. Erzincan'da 29 belediyenin 15'i atık su arıtma tesisi hizmeti vermektedir. 2002 yılında sadece merkez ilçe nüfusuna bu hizmet verilirken on yılda 7 adet belediye daha atık su arıtma tesisi hizmeti vermeye başlamıştır. İlde Erzincan Belediyesine ait atıksu arıtma tesisi mevcuttur. Günlük kapasitesi 120.000 m^3 olan atık su arıtma tesisi, yaklaşık 100.000 kişilik nüfusa hizmet etmektedir.

Grafik 25 - Erzincan ilinde 2016 yılı kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2017)

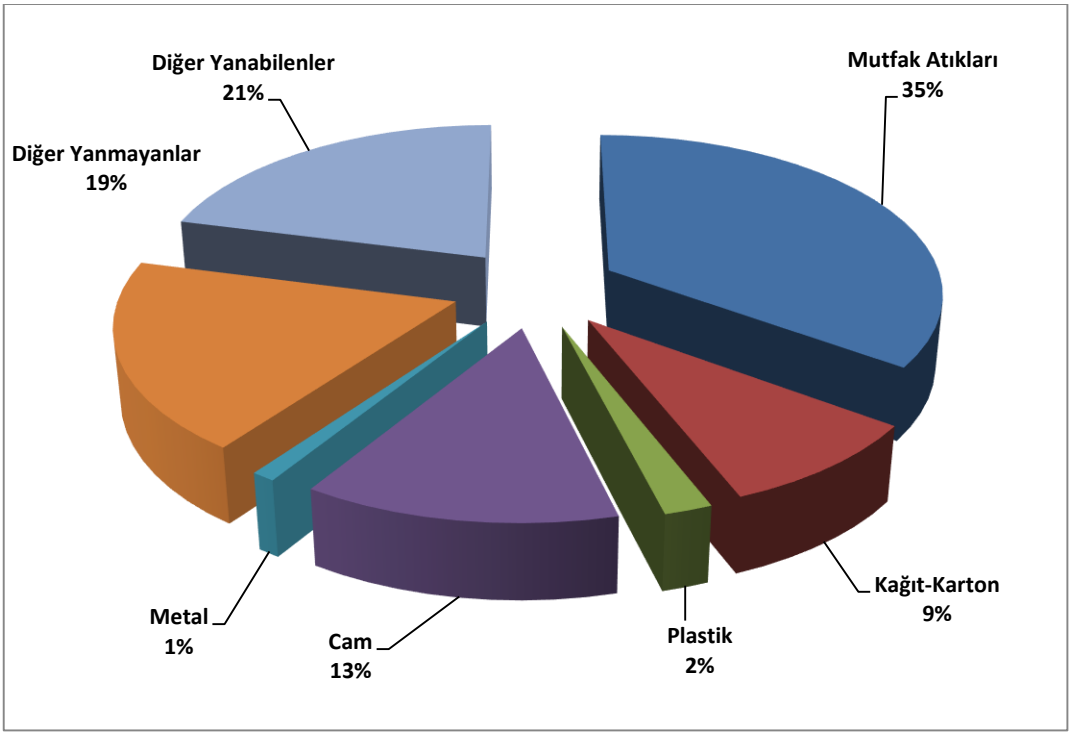
Çizelge 252 – Erzincan ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan/ Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X	.		Fiziksel + Biyolojik	30.000	25.000	159.589	
İlçeler	Üzümlü		Proje						
	Çayırlı			X					
	Otlukbeli	X			Fiziksel + Biyolojik	400			
	Refahiye	X			Fiziksel + Biyolojik	1.000		4.233	
	Tercan			X					
	Kemah	X			Fiziksel + Biyolojik	400		2.000	
	İliç		Proje						
	Kemaliye		Proje						

2.000 m^3/gün kapasiteli (fiziksel+biyolojik) Erzincan Organize Sanayi Bölgesi Atık Su Arıtma Tesisi inşaatı tamamlanmış olup tesis devreye alınmıştır. Tesisin yüklenici firmadan henüz teslim alınmamış olup test çalışmaları yürütülmektedir.

3. Atık

Erzincan belediyesinde oluşan katı atıklar Erzincan Belediyesi Düzenli Depolama Tesisinde bertaraf edilmektedir. Erzincan katı atık bertaraf tesisinin inşaatı bitirilmiş olup Bakanlığımızdan Lisans alınması için gerekli işlemler devam etmektedir. Erzincan belediyesine ait tesiste zemin sızdırmazlığı sağlanmış olup oluşan sızıntı suları toplanarak tesisin yanında buluna Erzincan belediyesi atıksu arıtma tesisinde arıtılarak alıcı ortama deşarj edilmektedir.

Grafik 26 - Erzincan ilinde katı atık kompozisyonu (Erzincan Belediyesi, 2017)

Erzincan belediyesi ambalaj atıkların toplanması konusunda mevcut lisanslı tesislerin imara işlenmemiş geçici alanlarda faaliyet göstermesi ve mahkeme kararları neticesinde lisansları iptal edilmiştir. Erzincan Belediyesince imara uygun alan tahsisi neticesinde 2 adet firma lisanslı tesis açmıştır. Ayrıca iliç ilçesinde 1 adet lisanslı TAT bulunmaktadır. Erzincan Belediyesince ambalaj atıklarının toplanması konusunda ihale yapılmıştır. İlde 2017 yılında onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan sayısı 25'tir. Erzincan ilinde kayıt altına alınan ekonomik işletme sayısı 2017 yılında 88 adettir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Erzincan'da toplam 1.321,06 ton tehlikeli atık oluşmuştur. Bu atığın 1.010,02 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 277,82 tonu bertaraf edilmiş, 3,22 tonu da stokta bulunmaktadır.

Erzincan ilinde 2017 yılında 38,95 ton atık motor yağı, 130,1 ton atık endüstriyel yağ toplanmış, 169 ton atık madeni yağ geri kazanılmış, 0,05 tonu datbertaraf edilmiştir. 2017'da İlde 73.299 kg atık akü, 490 kg atık pil toplanmıştır.

Erzincan ilinde 2017 yılında 22,394 ton atık bitkisel yağ toplanmıştır. 2017'de Erzincan'da 114 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Çizelge 253 – Erzincan ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Erzincan ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Erzincan ilinde tıbbi atık bertaraf tesisi kurulana kadar tıbbi atıklar Erzurum Büyükşehir Belediyesine ait sterilizasyon ünitesine gönderilmektedir. 2016 yılında Erzincan'da 222,74 ton tıbbi atık toplanarak Erzurum Büyükşehir Belediyesine ait sterilizasyon ünitesine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Erzincan ili için yapılan çalışmalar sonucunda 970 tohumsuz bitki taksonu, damarlı bitkiler için; 89 familyaya ait 401 cins, 1.266 tür, 222 alttür ve 75 varyete tespit edilmiştir. Erzincan ilinden tespit edilen 1266 çiçekli bitki türünün 270'i Türkiye için endemiktir Çalışma alanından tespit edilen bitki türlerinin 141'i LC (en az endişe verici), 52 tür NT (Tehlike altına girmeye aday), 38 tür CR (Kritik), 29 tür VU (Zarar görebilir), ve 26 tür EN (Tehlikede) kategorisindedir. Türlerce Zengin habitatlar için 5 alan belirlenmiştir. Bunlar, Refahiye Dumanlı Dağı, Yahşiler köyü Jipsli Bozkırı, Küçük Otlukbeli Yaylası, Yedigöller Yaylası ve Kemaliye Serpantin Bozkırıdır.

Erzincan ili fauna açısından incelendiğinde ise 52 memeli taksonu, 201 kuş türü,19 iç su balık türü, 21 sürüngen türü, 5 çift yaşar türü ve 631 omurgasız hayvan türü tespit edilmiştir. Erzincan genelinde özellikli yaban hayvanı alanı olarak 8 alan tespit edilmiştir. Bunlar; Ekşi Su Sazlığı, Kuruçay Bucağı Mevkii, Ağır Göl, Hınzori Çayı, Kömür Çayı, Kayınlık deresi, Pekeriç deresi ve Soğanlı Çayıdır.

İlde milli park bulunmayıp bir adet tabiat parkı ve bir adet tabiat anıtı bulunmaktadır. Refahiye ilçesinde Dumanlı Yaylası mevkiinde 681 hektar büyüklüğünde Dumanlı Tabiat Parkı bulunmakta olup park içerisinde sarıçam ormanı bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde sulak alan kapsamında Ulusal Sulak Alan Komisyonu tarafından sınırları belirlenerek 2007 yılında koruma alanları da belirlenen ulusal öneme haiz sulak alan tescil edilmiştir. İl merkezinin 15 km doğusunda bulunan Ekşisu Sazlığının tescilli alanı 8.736 hektardır.

Ekşisu Sazlığı: Erzincan İli, Üzümlü İlçesi, Geyikli Mahallesi'nde yer ala Ekşi Su Sazlığı Mülga Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 11/02/ 2011 tarih ve 2207 karar sayısı ile Sulak Alan Koruma Sınırının, doğal sit sınırı kabul edilmek sureti ile 1. Derece doğal sit alanı ilan edilmiştir. Ekşisu Sazlığı Sulak Alanında 2 adet endemik flora bitkisi [Astragalus pseudocylindraceus (Keven) ve Sonchus erzincanicus (Erzincan sütotu)] bulunmaktadır. Küresel ölçekte tehlike altında olan Erzincan sütotu (*Sonchus erzincanicus*) türü bitkinin dünyadaki tek yayılış alanı Ekşisu Sazlığı'dır ve çok küçük bir alana yayılabilmiştir. Tür Türkiye'nin taraf olduğu Bern Sözleşmesi'nde koruma altına alınmıştır. Ekşisu Sazlığı Sulak Alanında 240 yabani bitki yetişmekte olup, bu bitkiler sazlıklarda, çayırlarda, meralarda ve bozkır alanlarda bulunmaktadır. Bunlardan Tuzcul Glayöl sadece ülkemize özgü nadide bitkilerimizdir.

Ekşisu Sazlığı'nda bugüne kadar yapılan çalışmalar sonrasında, 13 kelebek, 8 sürüngen 85 kuş, 13 memeli taksonu tespit edilmiştir. Turna (*Grus grus*) bölgesel kırmızı listede nesli tehlike altında olup alanda üreyen kuş türlerinden biridir. Alanda az sayıda olmakla birlikte, uzunbacak (*Himantopus himantopus*), pasbaş patka (*Aythya nyroca*), küçük balaban (*Ixobrychus minutus*) ve bazı balıkçıl kuş türleri de üremektedir. Ekşi Su Sazlığı, ülkemizdeki 305 Önemli Doğa Alanı'ndan biridir. Turnaların dört mevsim konakladığı ender alanlardan biri olan bu alan, gerçek bir kuş cenneti statüsündedir.

Çizelge 254 – Erzincan ilinde bulunan doğal sitler ve tabiat varlıkları

Doğal Sitler	
Girlevik Şelalesi	(I. Derece Doğal Sit)
Otlukbeli Gölü	(I. Derece Doğal Sit)
Ekşisu Sazlığı	(I. Derece Doğal Sit)

Tescilli Tabiat Varlığı	
Erzincan İli, Kemaliye İlçesi, Akçalı köyü 'nde: Kara Ardıç Ağacı	(Anıt Ağaç)
Erzincan İli, Kemaliye İlçesi, Ocak Köyü, Ocak mevkiinde: Hıdır Abdal Külliyesi bahçesinde 1 adet çınar ağacı ile 4 adet dut ağacı	(Anıt Ağaç)
Ala Mağarası	

Otlukbeli Gölü: Erzincan ili, Otlukbeli ilçesinin 6 km kuzeybatısında yer alan göl, 150-160 m uzunluğunda, 30-50 m genişliğinde 6.500 m² civarında yüzölçümlü küçük bir göldür. Mülkiyeti hazineye ait olan göl ve çevresi Mülga Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 12.15.2006 tarih ve 303 karar numarası ile I. Derece Doğal Sit alanı ilan edilmiştir Otlukbeli Gölünün oluşumunu sağlayan set, faylar boyunca yüzeye çıkan maden sularının biriktirdiği bir oluşumdur. Göl bu özelliği ile dünyada tektir ve doğal anıt olarak korunmaktadır.

Girlevik Şelalesi: Erzincan İli, Merkez İlçesi, Çağlayan Bucağı, Girlevik Köyü, Şelale Mevkii yakınlarında bulunan I. Derece Doğal Sit Alanı olan "Girlevik Şelalesi"nin merkezden uzaklığı 31,9 km'dir. Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararı ile I. Derece Doğal Sit Alanı olarak belirlenmiştir. Suyun kaynağı yamaçta kurulu Kalecik köyünün yaklaşık 1 km güneyindeki sarp kayalıklardadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 255 – Erzincan ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ERZİNCAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	Ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.249,18	0,71	8.903,06	0,76	7.614,78	0,64	8.475,99	0,72
2) Tarımsal Alanlar	257.547,61	22,12	257.451,87	22,11	244.487,49	20,71	244.707,54	20,73
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	892.227,58	76,62	891.514,87	76,56	919.027,68	77,84	917.946,43	77,75
4) Sulak Alanlar	351,81	0,03	351,81	0,03	2.385,39	0,20	2.385,39	0,20
5) Su Yapıları	6.101,73	0,52	6.256,72	0,54	7.160,88	0,61	7.160,88	0,61
TOPLAM	**1.164.477,91**	100,00	**1.164.478,33**	100,00	**1.180.676,22**	100,00	**1.180.676,2**	100,00

Erzincan Erzurum Bayburt illerinden oluşan planlama bölgesine ilişkin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışmalarına 2011 yılında başlanılmış olup, 2015 senesi içinde plandaki değişiklikler de sonuçlandırılarak onaylı Çevre Düzeni Planımız hayata geçmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 256 – Erzincan ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Erzincan ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	17	1	0	1	0	0	0	**22**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	**1**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 257 – Erzincan ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Erzincan ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	0	**0**
Çevre İzni Belgesi	7	35	**42**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	5	3	**8**
TOPLAM	**12**	**38**	**50**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 258– Erzincan ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Erzincan ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	279
Ani (plansız) denetimler	226
Genel toplam	**505**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	47	0,00

Çizelge 259– Erzincan ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Erzincan ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	0	2.549	0	0	0	21.235	0	**270.154**
Uygulanan Ceza Sayısı	4	0	1	0	0	0	3	0	**8**

İlde 2017 senesi içinde 1 adet madencilik tesisi izinsiz çalışması çalışması nedeni ile Valilik Oluru ile kapatılmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Erzincan ilinde 1'i alt seviye, 1'i de üst seviye olmak üzere toplam 2 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca 3 adet de kapsam dışı SEVESO kuruluşu mevcuttur.

25. ERZURUM

1. Hava Kalitesi

Erzurum'da 2017 yılında konutlarda 114.712.765 m^3, sanayide ise 22.173.912 m^3 doğal gaz tüketilmiştir. 2017 yılında Erzurum ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 260'da verilmektedir.

Çizelge 260 – Erzurum ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

ERZURUM	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	17	_	84	16	-	-	-	-	95	-	-	-	15	-
Şubat	-	_	73	11	-	-	-	-	94	-	-	-	18	-
Mart	-	_	40	1	-	-	-	-	63	-	-	-	29	-
Nisan	14	_	26	-	-	-	-	-	47	-	-	-	33	-
Mayıs	8	_	23	-	-	-	-	-	43	-	-	-	34	-
Haziran	10	_	24	-	-	-	-	-	36	-	-	-	34	-
Temmuz	3	_	32	-	-	-	-	-	35	-	-	-	38	-
Ağustos	3	_	35	-	-	-	-	-	34	-	-	-	41	-
Eylül	3	_	43	3	-	-	-	-	45	-	-	-	28	-
Ekim	10	_	33	1	-	-	-	-	50	-	-	-	21	-
Kasım	19	_	45	4	-	-	-	-	56	-	-	-	15	-
Aralık	37	_	79	17	-	-	-	-	75	-	-	-	12	-

AZİZİYE	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	36	-	136	20	1445	-	-	-	75	-	-	-	-	-
Şubat	36	-	101	19	1184	-	-	-	68	-	-	-	-	-
Mart	16	-	63	14	546	-	-	-	33	-	-	-	-	-
Nisan	9	-	52	7	341	-	-	-	24	-	-	-	-	-
Mayıs	11	-	56	**7**	281	-	-	-	37	-	-	-	-	-
Haziran	8	-	41	4	289	-	-	-	26	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	23	-	410	-	-	-	22	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	22	-	444	-	-	-	22	-	-	-	-	-
Eylül	9	-	109	23	514	-	-	-	34	-	-	-	-	-
Ekim	17	-	95	19	785	-	-	-	30	-	-	-	-	-
Kasım	29	-	98	18	1194	-	-	-	42	-	-	-	-	-
Aralık	48	-	126	21	1513	-	-	-	64	-	-	-	-	-

PALANDÖKEN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	-	14	-	544	-	-	-	28	-	-	-	82	-
Şubat	8	-	14	-	493	-	-	-	33	-	-	-	86	-
Mart	5	-	11	-	475	-	-	-	34	-	-	-	87	-
Nisan	4	-	7	-	345	-	-	-	14	-	-	-	91	-
Mayıs	9	-	10	-	318	-	-	-	7	-	-	-	105	-
Haziran	7	-	12	-	326	-	-	-	11	-	-	-	111	-
Temmuz	9	-	34	-	392	-	-	-	10	-	-	-	115	-
Ağustos	10	-	38	-	434	-	-	-	11	-	-	-	117	-
Eylül	9	-	43	1	367	-	-	-	10	-	-	-	107	-
Ekim	9	-	28	1	479	-	-	-	10	-	-	-	91	-
Kasım	9	-	27	-	584	-	-	-	15	-	-	-	82	-
Aralık	13	-	43	2	643	-	-	-	23	-	-	-	83	-

Çizelge 260 – Erzurum ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

PASİNLER	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	-	46	-	-	-	-	-	11	-	-	-	114	-
Şubat	8	-	37	-	-	-	-	-	9	-	-	-	125	-
Mart	5	-	18	-	-	-	-	-	8	-	-	-	107	-
Nisan	6	-	11	-	-	-	-	-	3	-	-	-	101	-
Mayıs	7	-	14	-	-	-	-	-	6	-	-	-	96	-
Haziran	9	-	11	-	-	-	-	-	4	-	-	-	97	-
Temmuz	11	-	22	-	-	-	-	-	4	-	-	-	107	-
Ağustos	12	-	29	-	-	-	-	-	4	-	-	-	111	-
Eylül	9	-	34	2	-	-	-	-	5	-	-	-	98	-
Ekim	8	-	20	1	-	-	-	-	6	-	-	-	80	-
Kasım	8	-	15	_	-	-	-	-	6	-	-	-	71	-
Aralık	13	-	26	2	-	-	-	-	6	-	-	-	72	-

TAŞHAN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			167	22	3272	-	-	-	106	-	-	-	-	-
Şubat			137	24	2532	-	-	-	95	-	-	-	-	-
Mart			78	17	1104	-	-	-	63	-	-	-	-	-
Nisan			52	5	887	-	-	-	52	-	-	-	-	-
Mayıs			49	5	607	-	-	-	48	-	-	-	-	-
Haziran			40	1	917	-	-	-	52	-	-	-	-	-
Temmuz			51	3	1183	-	-	-	58	-	-	-	-	-
Ağustos			54	1	936	-	-	-	62	-	-	-	-	-
Eylül			70	13	1489	-	-	-	70	-	-	-	-	-
Ekim			76	13	2073	-	-	-	57	-	-	-	-	-
Kasım			83	17	2918	-	-	-	65	-	-	-	-	-
Aralık			150	25	3808	-	-	-	97	-	-	-	-	-

2017 yılı itibariyle Erzurum ilinde emisyon ölçüm yetki belgesi olan 9 firma bulunmaktadır. İlde 2017 yılı içerisinde araçlara 38.700 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Erzurum İli sınırları içerisinde sektörel bazda yeraltı suyu kullanım miktarı, 26,83 hm^3/yıl içme-kullanma, 3,51 hm^3/yıl sanayi amaçlı, 85.46 hm^3/yıl zirai sulama şeklindedir. Şehrin içme-kullanma suyu ihtiyacının Palandöken Barajı'ndan karşılanması nedeniyle yeraltı suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Erzurum ilinde 2016 yılı TUİK verilerine göre kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %80; Atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı 77,3'tür.

Çizelge 261 – Erzurum ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Erzurum/ Aziziye	X			Fiziksel+ Biyolojik	130.416	0,932	334.156	11.023
İlçeler	Aşkale	X	-		Biyolojik	2.000	0,05	1.600	
	Olur	X	-	-	Biyolojik	600	0,0070	6.510	

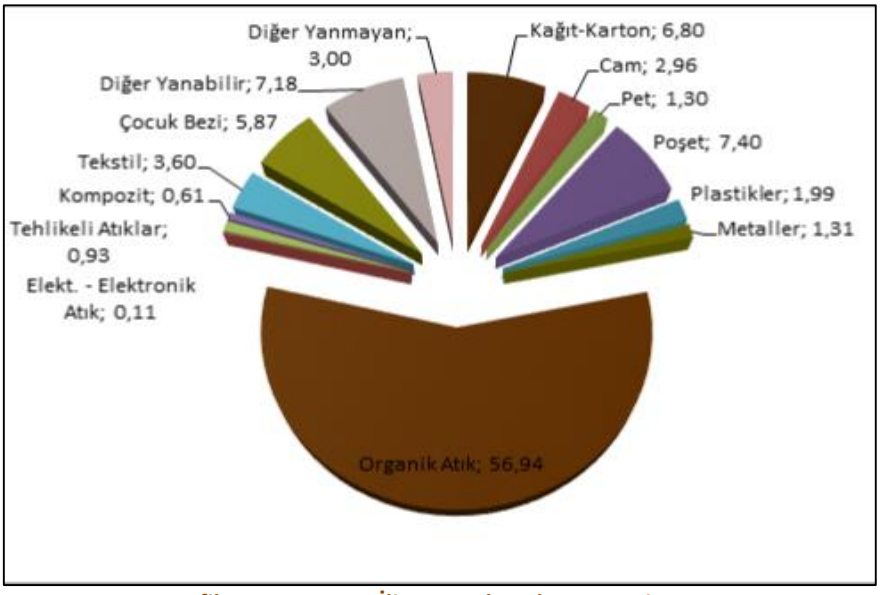
Erzurum il sınırları içerisinde işletmede olan 1 adet OSB bulunmaktadır. Burada oluşan atıksular Erzurum Büyükşehir Belediyesi Kanalizasyonuna bağlıdır.

3. Atık

Erzurum Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde, Palandöken, Yakutiye ve

Aziziye Merkez ilçelerinde oluşan 342 ton/gün katı atık düzenli depolama yolu ile bertaraf edilmektedir.

Erzurum Büyükşehir Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde oluşan katı atık sızıntı suları, sızıntı suyu havuzlarında depolanmakta ve 66 m^3/gün kapasiteli Sızıntı Suyu Arıtma Tesisinde, ileri arıtım tekniği olan reverse osmoz (ters osmoz) sistemi ile arıtılmaktadır.

Grafik 27 - Erzurum İli 2016 Yılı Atık Kompozisyonu

Çizelge 262– Erzurum ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Erzurum ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Çat yolu üzerinde bulunan dolgu alanında 125.478 m3 hafriyat ve inşaat yıkıntı atığı bertaraf edilmiştir. Bertaraf edilen atığın % 27,99 yıkıntı (moloz) atığı, % 35,14 yol yıkıntı atığı, % 19,39 hafriyat toprağı ve % 17,46 hacimli atıktır. İlde hali hazırda hafriyat taşınması ile ilgili hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları taşıma izin belgesi bulunan 156 adet mevcuttur.

2017 yılı itibariyle Erzurum ilinde 113 adet kayıtlı firma vardır. Bunlardan 2 tanesi ambalaj üreticisi, 111 tanesi piyasaya süren, 1 tanesi lisanslı, 5 tanesi ise tedarikçi firmadır.

2017 yılında toplanan tehlikeli atıktan, 1.507.000 kg ı geri kazanım, 83.612 kg ı bertaraf edilmiş, 15.027.796 kg ı stokta bekletilmiştir.

2017 yılında 237.934 kg atık motor yağı, 94,410 kg atık sanayi yağı toplanmıştır. Erzurum'da 2017 yılında 151.348 kg atık akümülatör toplanmıştır.

Erzurum ilinde 2017 yılında 27.148 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 2.808 kg kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

İlde, 2017 yılında 33.400 ton ÖTL geri kazanılmış, 39.300 Ton ÖTL ise çimento FABRİKASINA gönderilmiştir. Ayrıca İlde, 6.725 kg Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya toplanmış, 2,7 ton ÖTA işlenmiştir.

Erzurum'da toplanan 1.061.448 kg tıbbi atık ildeki lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilizasyon yöntemiyle bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Erzurum ili için yapılan çalışmalar sonucunda alanda 352 tohumsuz bitki taksonu, damarlı bitkiler için 99 familyaya ait toplam 2214 tür ve tür altı takson tespit edilmiştir. Tespit edilen taksonların 354'ü endemik taksonlardan oluşmaktadır. Endemik bitkilerin 10'u CR (Kritik tehlikede), 31'i EN (Tehlikede), 47'si VU (Hassas), 179'u LC (Az endişe verici), 59'u NT(Tehdide yakın) ve 18'i DD (Veri yetersiz) kategorilerinde bulunmaktadır. Türlerce zengin habitatlar için 3 alan belirlenmiştir. Bunlar; Erzurum Ovası ve Bataklıkları, Palandöken Dağı ve Köprüköy Mevkiidir.

Erzurum ili fauna açısından incelendiğinde ise 59 memeli taksonu, 311 kuş türü, 9 iç su balık türü, 31 sürüngen türü, 3 çift yaşar türü ve 650 omurgasız hayvan türü tespit edilmiştir.

Milli parklar;

Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı: Sarıkamış Ormanları ile Allahuekber Dağlarını kapsayan 22.520 hektar büyüklüğündeki alan, 19/10/2004 tarih ve 25618 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir. Milli Park sahasının %49 (11.025 ha) lik kısmı Erzurum İl sınırlarında, %51 (11.475 ha) lik kısmı ise Kars il sınırları içerisinde yer almaktadır. Saha içerisinde köy bulunmamaktadır**.**

Sarıkamış'taki Tarihi Milli Park alanının iki kaynak değeri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; Sarıçam ağaç türünün bu bölgede en yüksek rakımda yayılış göstererek optimal kuruluşta saf sarıçam meşcereleri oluşturmasıdır. İkincisi ise Allahuekber Dağlarında 1914 – 1915 yıllarında Sarıkamış Harekatı olarak bilinen harekatta yaklaşık 90 bin Türk Askerinin donarak şehit olduğu Şehitlik abidelerinin bulunmasıdır. Milli Park sınırlarının tamamı 1. Derece Doğal Sit Alanı statüsündedir. Ayrıca Milli park alanı içinde ve çevresinde bulunan şehitliklerin 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre tescilleri yapılmıştır.

Nene Hatun Tarihi Milli Parkı: 06.06.2009 tarih ve 2009/15016 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla; Aziziye ve Mecidiye Tabyalarının bulunduğu 387 ha'lık bölge "**Nene Hatun Tarihi Milli Parkı**" olarak ilan edilmiştir.

Erzurum ilinin Tortum ilçesine 41 km, Uzundere ilçesine ise 33 km uzaklıkta bulunan ve "Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan" statüsünde bulunan alan 350 ha koruma alanına sahip "**Tortum Gölü**" ile koruma alanı 14.132,00 hektar olan ve Su Kuşları Temelinde Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan Statüsünde bulunan "**Erzurum Bataklıkları Sulak Alanı**" bulunmaktadır.

Kop Dağı Milli Parkı:

15.11.2016 yılında resmi gazetede yayınlanarak Milli Park ilan edilmiştir. Milli Park yapılan sahanın toplam alanı 2.386 ha olup, bunun 1.453 ha'ı Bayburt İli sınırlarında, 932 ha ise Erzurum İli sınırları içerisinde yer almaktadır.

Tortum Gölü Sulak Alanı: Erzurum İline yaklaşık 85 km, Uzundere ilçesine 8 km uzaklıkta bulunan ve "Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan" statüsünde bulunan Tortum Gölü'nün Koruma Bölgeleri sınırları henüz tespit edilmemiş olan Tortum Gölü aynı zamanda 1. Derecede Doğal Sit alanı olarak tescil edilmiştir. Tortum Gölü sulak alanının büyüklüğü 350 ha'dır. Tortum çayı vadisinin tıkanması ile oluşmuş doğal bir set gölüdür. Setin meydana gelmesi ile bunun arkasında sular toplanarak vadi şekline uygun dar ve uzun bir göl oluşmasına neden olmuştur. Gölün uzunluğu 8 km olduğu halde, genişliği 0,7 ile 1 km arasında değişmektedir. Yüzölçümü ise 8 km² kadardır. Tortum çayı ile beslenmektedir.

Erzurum Bataklıkları Sulak Alanı: Erzurum şehir merkezinin yaklaşık 3 km kuzeyinde yer alır. Fırat Nehri'nin ana iki kolundan biri olan Karasu üzerinde bulunan alan; geçici ve sürekli bataklıklar, mevsimsel ıslak çayırlar ve tarım alanlarından oluşur. Alanın orta kesiminde mevsime bağlı olarak büyüklüğü değişen geçici göl aynası ile bunun etrafını çevreleyen sulak çayırlar uzanır. Erzurum Ovası sulak alanı kent merkezinin hemen yakınında kuzey ve kuzey doğusunda yer alması nedeniyle kent için rekreasyonel kaynak değeri taşımaktadır. Alanın orta kesiminde mevsime bağlı olarak büyüklüğü değişen geçici göl aynası ile bunun etrafını çevreleyen sulak çayırlar uzanır. 1950 ve 1960'lı yılarda bölgede yürütülen kurutma çalışmaları sonucu da geniş yer kaplayan göl ve sazlık alanlar küçülerek şu anki duruma gelmiştir. İki adet büyük drenaj kanalı ile ovadaki su toplanarak Karasu Nehri'ne boşaltılmaktadır. Ayrıca, özellikle tarım alanı olarak kullanılan yerlerin etrafında daha küçük drenaj kanalları bulunmaktadır. Alan, doğusunda bulunan birkaç pınar ve yeraltı kaynaklarından beslenir.

Alanın önemi:

1) Bir kısmı endemik çeşitli bitki türlerinin yetiştiği bir alan olması nedeni ile biyolojik çeşitlilik ve floristik açıdan önemlidir.

2) Çevre köylerdeki hayvanların otlak alanı ve biçenek olarak kullanılması açısından önemlidir.

3) Önemli Bitki, Kuş ve Doğa Alanı olması, alanda Türkiye için endemik 6 tür bitki türü tespit edilmiştir. Ayrıca alanda küresel ölçekte risk altında olan Lepidium caespitosum (END, VU) ve Typha shuttleworthii türleri bulunmaktadır.

Çizelge 263 - Erzurum ilinde bulunan doğal sitler, tescilli tabiat varlıkları

Yakutiye	Lala Paşa Camii Önündeki iki adet Kestane ağacı	Anıt Ağaç
Aziziye	Balıklı Göl	Doğal Sit
Olur	Yıldızkaya Köyündeki Mağara	Doğal Sit
Pasinler	Büyük ve Küçük Çermikler	III. Derece Doğal Sit
Uzundere	Tortum Gölü ve Şelalesi	I. II. ve III. Derece Doğal Sit

Fotoğraf 30 - Lala Paşa Camii Önündeki İki Adet Kestane Ağacı (Anıt Ağaç)

Fotoğraf 31 – Balıklı Göl

Çizelge 264 - Erzurum ilinde tescil işlemi devam eden koruma alanları

Narman Peribacaları	Narman
Erzurum Ovası Sulak Alanları ve Mevcut Kuş Türleri	Aziziye
Oltu - Yaban Hayatı Koruma Sahası	Oltu
Yedigöller	İspir
Palandöken Dağları	Palandöken
Elmalı Mağarası	İspir
Jeolojik ve Doğal Oluşumlar	Hınıs

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 265 – Erzurum ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ERZURUM	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**
1) Yapay Alanlar	15.294,35	0,61	16.533,16	0,66	12.275,61	0,49	13.138,98	0,53
2) Tarımsal Alanlar	710.013,38	28,49	708.321,73	28,42	78.0457,33	31,21	780.417,87	31,21
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.759.278,61	70,59	1.758.493,78	70,56	1.695.942,31	67,82	1.694.739,38	67,77
4) Sulak Alanlar	4.500,73	0,18	4.554,5	0,18	7.162,58	0,29	6.015,21	0,24
5) Su Yapıları	3.182,19	0,13	4.366,23	0,18	4.706,95	0,19	6.233,32	0,25
TOPLAM	**2.492.269,26**	**100,00**	**2.492.269,4**	**100,00**	**2.500.544,78**	**100,00**	**2.500.544,76**	**100,00**

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 266 – Erzurum ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Erzurum ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	33	2	7	1	0	7	0	**50**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	**1**
ÇED Olumlu Kararı	4	2	0	0	1	1	0	**8**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 267 – Erzurum ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Erzurum ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	5	**7**
Çevre İzni Belgesi	2	8	**10**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**4**	**13**	**17**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 268 – Erzurum ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Erzurum ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	312
Genel toplam	**322**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi Sayısı	**14**	**0,00**

Çizelge 269 – Erzurum ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Erzurum ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	812	0	0	170.173	25.472	**196.457**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	2	0	0	12	2	**16**

İlde 2017 yılında, Çevre Kanunu ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği kapsamında, ÇED Olumlu /ÇED Gerekli Değildir kararı almadan faaliyete geçtiği tespit edilen, maden sektöründe 5 adet işletmeye faaliyet durdurma cezası uygulanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2017 yılı itibariyle, ilde, 2 adet üst seviye SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

26. ESKİŞEHİR

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Eskişehir'de konutlarda 346.126.598 m^3, sanayide de 28.831.792 m^3 doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2017 yılında ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 270'da verilmektedir.

Çizelge 270 – Eskişehir ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	3,00	-	20,54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4,14	-	29,61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5,30	-	23,23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6,10	-	25,50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5,16	-	21,64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3,50	-	21,54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,23	-	26,87	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1,34	-	24,79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3,80	-	44,83	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4,07	-	31,25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5,93	-	33,71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7,58	-	24,43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl genelinde motorlu araç sayısı 2017 yılı itibarıyla 276.199 adettir. 2017 yılında emisyon ölçüm yetki belgesi bulunan firma sayısı 7 adettir. 2017 yılı içerisinde 96.550 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 24.110 adet ruhsat satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Eskişehir ilinin içme ve kullanma suyu için gerekli ham su ihtiyacı, Porsuk Çayı'nın Eskişehir il merkezine girişinde yer alan Karacaşehir Regülatörü öncesinden karşılanmaktadır. Eskişehir ilinin içme ve kullanma suyunu temin etmek amacıyla İller Bankası tarafından su alma tesisleri, klasik arıtma tesisleri ve dağıtım tesisleri inşaatı 1989 yılında tamamlanmıştır. Arıtıldıktan sonra şehre içme ve kullanma amacıyla verilen su aynı noktada Porsuk Çayı'ndan temin edilmektedir. İçme suyu arıtma tesisi 3.700 lt/sn su verebilme kapasitesine sahiptir.

Ayrıca, Sarısungur Göletinden de 2014 yılı itibariyle içmesuyu temin edilmektedir. İlimizde kent şebekesine su temin eden iki adet İçmesuyu Arıtma Tesisi mevcuttur. Orhangazi Mahallesi Karacaşehir mevkiinde bulunan ve Porsuk Çayından ham su temin edilen arıtma tesisinde, 2017 yılında toplam 42.571.846 m^3 içme ve kullanma suyu tüketime sunulmuştur. Sarısungur Göletinden ham su temin edilen arıtma tesisinde ise 2017 yılında toplam 1.167.876 m^3 içme ve kullanma suyu tüketime sunulmuştur İlde içme ve kullanma suyu şebekesinden sanayi amaçlı su kullanımı mevcut değildir.

İlde kent merkezinde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı Tepebaşı ve Odunpazarı Belediyeleri olmak üzere toplam iki adettir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen kent merkezi 2017 nüfus sayısı 743.152'dir

İlin yeraltı suyu potansiyeli 669,90 hm^3/yıl'dır.

Eskişehir İli kent merkezinde 2017 yılı itibariyle %98 oranında kanalizasyon sistemi tamamlanmıştır. İlde kent merkezinde kanalizasyon sistemi ile hizmet verilen belediye sayısı Tepebaşı ve Odunpazarı Belediyeleri olmak üzere toplam iki adettir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'ne ait AAT (atıksu arıtma tesisi) kapasitesi 105.000 m3/gün kapasite ile hizmet vermektedir.

Ayrıca Çifteler ve Sivrihisar İlçelerinde atıksu arıtma tesisleri faaliyette olup, her iki tesis de İlbank A.Ş. tarafından yapılmış olup, 15/06/2016 tarihinde Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ESKİ Genel Müdürlüğüne devirleri gerçekleşmiştir. Çifteler AAT kapasitesi 1.497 m^3/gün olup, yaklaşık 15.000 nüfusa hizmet etmektedir. Sivrihisar AAT kapasitesi ise 1.242 m^3/gün olup, yaklaşık 20.440 nüfusa hizmet etmektedir. Seyitgazi, Beylikova, Mahmudiye, Mihalıççık ve Kırka atıksu arıtma tesisleri proje onayları İl Müdürlüğünce yapılmış olup, tesislerin devreye alınma işlemleri devam etmektedir

Çizelge 271 – Eskişehir ilinde 2016 Yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Eskişehir	X			İleri	105.000	1,52	650.000	109
İlçeler	Çifteler	X			İleri	1.496	0,019	14.007	0,358
	Sivrihisar	X			Biyolojik	1.242	0,024	11.854	0,350

Çizelge 272 –Eskişehir ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi	Faaliyette	24.000	Fiziksel+kimyasal+biyolojik +denitrifikasyon	15,4 (kurutulmuş)

3. Atık

Eskişehir'de Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Odunpazarı ilçesi Sarıgungur Köyü 466 Sok. No:29/1'de faaliyet göstermektedir. Tesiste 2017 yılında toplam 287.918 ton evsel nitelikli atık bertaraf edilmiştir. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinden kaynaklanan sızıntı suları, sızıntı suyu havuzunda biriktirilmektedir. Geri devir pompaları ve geri devir hattı vasıtası ile sızıntı suyu, Katı Atık Düzenli Depolama Lotu etrafında monte edilen lanslara takılan hortumlar yardımı ve yüzeysel sızdırma yöntemi ile atıkların üzerine gönderilmekte olup, sızıntı suyu buharlaştırma ve geri devir ettirmek sureti ile bertaraf ettirilmektedir. 12 adet İlçe Belediyesinde atıklar düzensiz olarak depolanmaktadır.

Çizelge 273 – Eskişehir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	12
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	8
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	16
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	5

2017 yılı içerisinde izinli Hafriyat Toprağı Depolama Alanlarına 2.039.554 ton hafriyat toprağının, inşaat ve geri kazanım tesislerinde 536.059 ton inşaat ve yıkıntı atığı kabulü yapılmıştır. Tesise hafriyat toprakları İlçe Belediyelerden alınan Hafriyat Toprağı Taşıma ve Kabul Belgesi ile getirilmektedir.

İlde 40 ambalaj üreticisi firma, 335 piyasaya süren firma ve 9 tedarikçi firma bulunmaktadır. Ayrıca, İlde Odunpazarı, Tepebaşı ve İnönü Belediyelerine ait 3 adet Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmaktadır.

2017 yılında Eskişehir'de oluşan tehlikeli atığın 15.863 ton'u geri kazanılmış, 2.112 tonu bertaraf edilmiş, 1.199 tonu da lisanslı firma stoğunda bekletilmekte, 255 tonu ise ihraç edilmiştir.

2017 yılında Eskişehir'de 329,482 ton atık motor yağı, 393,709 ton atık madeni yağ toplanmıştır.

Eskişehir'de 2 adet akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup, 2017 yılında ilden ve ülke içinden gelen toplam 13.700 ton hurda akü bu tesiste işlenmiştir. Ayrıca 4 adet izinli Hurda Akümülatör Geçici Depolama alanı bulunmaktadır. Eskişehir ilinde 2017 yılında 99.891 kg atık akü, 9.396 kg atık pil, 358.006 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 7.925 kg kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

İlde ÖTL kazanım tesisi bulunmamaktadır. Enerji geri kazanım amacı ile Çimsa Çimento Sanayi AŞ. Eskişehir Çimento Fabrikası ilave yakıt olarak kullanmaktadır. 2017 yılı içerisinde Çimento Fabrikasında ÖTL yakılmamıştır.

İlde 5 adet atık elektrikli ve elektronik eşya işleme tesisi bulunmaktadır. İlde 2017 yılında 4.579 ton AEEE toplanmış, 4.207 ton da işlenmiştir.

İlde ömrünü tamamlamış araç geçici depolama alanı 2 adettir. 2017 yılında işlenen ÖTA miktarı 90,91 ton'dur.

Eskişehir sınırları içinde oluşan tıbbi atıklar şehirdeki Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilize edildikten sonra Büyükşehir Belediyesine ait Düzenli Depolama sahasında nihai depolanmaktadır. İlde 2017 yılında 1.284,341 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Eskişehir ili sınırları içindeki en önemli sulak alan Balıkdamı olup, Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca koruma altına alınmıştır. Eskişehir ili, Sivrihisar İlçesi, Sakarya havzası içerinde yer alan Balıkdamı Sulak Alanı, Eskişehir'in en önemli sulak alanı olup, 33,00 hektar büyüklüğündedir. Saha 9 tür balık çeşidi, 39 adet yerli ve 97 adet göçmen kuş potansiyeline sahiptir.

Balıkdamı dışında küçük ölçekli de olsa Alpu içesi Doğanca, Seyitgazi ilçesi Kırka Beldesi Akin, Çifteler ve Sivrihisar İlçeleri sınırındaki Çandır-Ortaköy sazlıkları sulak alan özelliklerindedir.

İlde bulunan ve Tescil tarihi 08.11.2004 tarihi olan Balıkdamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın alanı 1.470 hektardır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü Eskişehir Şube Müdürlüğü sorumluluğundaki Fidanlık Tabiat Parkının yüzölçümü 12 hektardır. Tescil tarihi 11.07.2011 olan Fidanlık Tabiat Parkı Eskişehir halkının dinlenme ve eğlence gereksinimini karşılamada önemli bir yere sahiptir. Alan içerisinde çam, kavak, söğüt vb araç türleri, Porsuk Barajı ve Bitki Koruma Parkı bulunmaktadır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü Eskişehir Şube Müdürlüğü sorumluluğunda tescil tarihi 11.07.2011 olan 50 hektar yüzölçümlü Musaözü Tabiat Parkı da bulunmaktadır. Musaözü Tabiat Parkı, rekreasyonel faaliyetlere uygun, il merkezine 20 km mesafededir, bu alandaki biyolojik çeşitlilik korunmaktadır.

Eskişehir ilinin korunan alanlar toplamı 32.408.60 hektar olup il alanına oranı %2,3'tür. Alanlara 31 Temmuz 2017 tarihinde ilan edilen Yunusemre Tabiat Parkı eklenmiştir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından sahip olduğumuz biyolojik zenginliğimizin ortaya konulması ve korunması maksadıyla ''Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi'' 2013 yılında başlatılmıştır. Biyoçeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi: İlde 2015 yılında başlanan projenin çalışmaları 28.10.2017 tarihinde tamamlanmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 274 – Eskişehir ilinde arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ESKİŞEHİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	18.957,26	1,34	21.860,57	1,51	23.437,79	1,68	24.907,89	1,79
2) Tarımsal Alanlar	744.969,75	52,80	745.772,93	51,40	739.540,85	53,04	738.343,42	52,95
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	637.579,69	45,19	633.740,52	43,68	621.872,22	44,60	621.131,91	44,54
4) Sulak Alanlar	4.434,68	0,31	44.434,68	3,06	5.094,87	0,37	4.958,33	0,36
5) Su Yapıları	5.044,91	0,36	5.177,63	0,36	4.473,30	0,32	5.077,5	0,36
TOPLAM	**1.410.986,29**	100,00	**1.450.986,33**	100,00	**1.394.419,03**	100,00	**1.394.419,05**	100,00

İlin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 15.04.2005 tarihinde Eskişehir Valiliği ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında imzalanan protokol çerçevesinde İl Genel Meclisinin 03.05.2006 tarih ve 57 sayılı kararı ve Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığının 08.05.2006 tarih ve 8/114 sayılı kararı ile incelenmiş ve onanmıştır. Metropolitan bölge sınırları içinde 1/25.000 ölçekli alt plan çalışmaları Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 275 – Eskişehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Eskişehir ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	43	3	8	6	6	1	0	**67**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	3	1	0	0	1	2	0	**7**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 276 – Eskişehir ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları Eskişehir ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	43	**50**
Çevre İzni Belgesi	4	76	**81**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	6	7	**13**
TOPLAM	**17**	**127**	**144**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 277 – Eskişehir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	133
Ani (plansız) denetimler	1.352
Genel toplam	**1.485**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	4.225,00

PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
13	0,00

Çizelge 278 – Eskişehir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	153.040,76	0	0	185.695	0	33.977	155.645,200	406	**528.764,96**
Uygulanan Ceza Sayısı	16	0	0	5	0	2	7	2	**32**

İlde 2017 yılı içerisinde ÇED Yönetmeliği ve Çevre Kanunu kapsamında 4 adet işletmeye faaliyet durdurma işlemi uygulanmıştır. Toplam 4 adet faaliyet durdurma cezası alan işletmelerin 2' si inşaat sektörü, 1' i madencilik, 1' i de otomotiv sektöründedir.

2017 yılı itibariyle toplam 10 adet SEVESO kuruluşu yer almakta olup bunların 5 tanesi üst seviye, 5 tanesi de alt seviye işletmelerdir.

27. GAZİANTEP

1. Hava Kalitesi

Gaziantep İlinde 2017 yılında konutlarda 261.803.442 m3, sanayide 274.479.660 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

2017 yılında Gaziantep ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 279'da verilmektedir.

Çizelge 279 – Gaziantep ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

METEOROLOJİ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	5	0	60	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	22	0	93	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	0	48	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	75	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	64	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	66	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	53	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	89	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	54	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	87	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18	0	101	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	0	65	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Gaziantep ilinde 2017 yılında 27 adet egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup 157.950 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde, içme ve kullanma suyunun en önemli kaynağı Kartalkaya barajı olup 4 m^3/s lik su temini yapılmaktadır. İkinci büyük su kaynağı Mizmilli yer altı su kaynakları olup 1,5 m^3/s lik su temini gerçekleşmektedir. Her iki kaynaktan da 3 ayrı pompa istasyonu vasıtasıyla su temini sağlanmaktadır. Su teminin tamamında yüksek miktarlarda enerji kullanılmaktadır. Nizip ilçesinde ise Birecik Barajından 350 l/s lik su temini sağlanmaktadır. Diğer ilçelerde çok düşük oranda kaynak suyu, tamamına yakın kısmında da yer altı su kaynakları(sondaj) kullanılarak su ihtiyacı karşılanmaktadır.

Gaziantep il merkezine hizmet eden içme suyu arıtma tesislerinin toplam kapasitesi 400.000 m^3/gün'dür. 1. etap arıtma tesisi DSİ tarafından 1981 yılında devreye alınmıştır. 2. etap arıtma tesisi 1997 yılında, 3. etap arıtma tesisi ise 2002 yılı sonunda GASKİ Genel Müdürlüğü tarafından devreye alınmıştır.

İl genelinde mevcut yerleşim alanlarında %95 oranında kanalizasyon hizmeti sağlanmaktadır.

Evsel atıksuların arıtılması için; 1 adet biyolojik 4 adet ileri biyolojik ve 12 adet paket arıtma, Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğüne ait 1 adet atıksu arıtma tesisi mevcuttur.

Çizelge 280 – Gaziantep ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Gaziantep/Büyükşehir/Merkez A.A.T.	X			Biyolojik	200.000	3,31	1.430.000	250
	Gaziantep/Şahinbey/Kızılhisar A.A.T.	X			İleri	46.500	0.28	120.000	18
	Gaziantep/Şahinbey/GASKİ Burç P.A.A.T.	X			Biyolojik	1.000	0.0093	4.000	0.02
	Gaziantep/Şahinbey/GASKİ Gülpınar P.A.A.T.	X			Biyolojik	500	0.0046	2.000	0.01
	Gaziantep/Şahinbey/Gaskispor P.A.A.T.	X			Biyolojik	20	0.00023	100	0.0005
	Gaziantep/Şehitkamil/GASKİ Arıl P.A.A.T.	X			Biyolojik	800	0.008	3.500	0.019
	Gaziantep/Şehitkamil/GASKİ Işıklı P.A.A.T.	X			Biyolojik	800	0.007	3.000	0.019
	Gaziantep/Şehitkamil/GASKİ Akçaburç-İncesu P.A.A.T.	X			Biyolojik	400	0.0035	1.500	0.008
	Gaziantep/Şehitkamil/GASKİ Sarısalkım P.A.A.T.	X			Biyolojik	1.400	0.013	5.500	0.032
İlçeler	Araban/Araban A.A.T.	X			İleri	2.850	0.022	9.500	4,5
	Araban/GASKİ Aşağı ve Yukarı Karavaiz P.A.A.T.	X			Biyolojik	600	0.005	2.000	0.014
	Araban/GASKİ Elif P.A.A.T.	X			Biyolojik	800	0.007	4.000	0.02
	İslahiye A.A.T.			X					
	Islahiye/GASKİ Türkbahçe P.A.A.T.	X			Biyolojik	800	0.0093	4.000	0.02
	Nizip A.A.T.			X					
	Nizip/GASKİ Suboyu P.A.A.T.	X			Biyolojik	600	0.0046	3.000	0.014
	Yavuzeli A.A.T.			X					
	Nurdağı A.A.T.	X			İleri	3.650	0.03	13.000	5
	Nurdağı/GASKİ Şatırhüyük P.A.A.T.	X			Biyolojik	1.000	0.009	5.000	0.022
	Karkamış A.A.T.			X					
	Oğuzeli/Oğuzeli A.A.T.	X			İleri	8.000	0.07	30.000	6,5

Çizelge 281 – Gaziantep ilinde OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB, 2016)

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Gaziantep OSB AAT	Faal	1.Kademe 30.000 2.Kademe 60.00 Mevcut gelen debi: 55.000 m^3/gün	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik arıtma ile çamur susuzlaştırma ünitelerinden oluşmaktadır.	102

Ayrıca, katı atık düzenli depolama tesisinde oluşan sızıntı sularının arıtımı 250 m^3/gün kapasiteli arıtma tesisinde yapılmaktadır.

3. Atık

İl merkezinden toplanan atıklar şehir merkezinin güneydoğusunda ve 11 km uzaklıktaki Mazmahor Uzundere Mevkiinde Düzenli Katı Atık Depolama Tesisinde bertaraf edilmektedir.

Gaziantep merkezinde oluşan günlük evsel nitelikli katı atık miktarı ortalama 1.780 tondur. 2017 yılında bertaraf edilen çöp miktarı ise 650.117 ton/yıl'dır. Ayrıca Nizip İlçesinde de katı atık düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, söz konusu tesise Karkamış İlçesinin katı atıkları da gelmektedir.

İl bazında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veri tabanına kayıtlı 1.681 ekonomik işletme bulunmaktadır. 2017 yılında 4 ilçe belediyesinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylamış Ambalaj Atığı Yönetim Planı bulunmaktadır. İlde ambalaj atıklarının toplanması ve ayrılması konusunda geçici faaliyet belgeli/çevre lisanslı 23 adet, ambalaj atığı geri kazanımı yapan geçici faaliyet belgeli/çevre lisanslı 79 det işletme bulunmaktadır. 2016 yılında atık ambalaj sisteminden alınan verilere göre üretilen ambalaj miktarı 9.251.413.748 kg, piyasaya sürülen ambalaj miktarı 61.913.878 kg'dır.

İlde oluşan hafriyat toprağı – inşaat ve yıkıntı atıkları, Otogar mevkii Beylerbeyi Köyü eski taş ocağında bulunan Hafriyat Atığı Depolama Alanı'nda, depolanmaktadır. 2017 yılında 5.891.119,83 ton hafriyat atığı toplanmıştır.

2017 yılında Gaziantep ilinde 7.857.151 kg tehlikeli atık geri kazanıma gönderilmiş, 2.577.358 kg, 279.867 kg'ı stokta bekletilmiş, 54.624 kg'ı ihraç edilmiştir. İlde tehlikeli atık, konusunda lisans alan 5 tesis bulunmaktadır.

Gaziantep ilinde 2017 yılında 302,265 ton atık motor yağı, 205,883 ton atık endüstriyel yağ toplanmış, 453,453 ton atık yağ geri kazanılmıştır.

Çizelge 282 – Gaziantep ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Gaziantep ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	102
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	5
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	115
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	

İlde 4 adet atık akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup 2017 yılında Gaziantep'te 128.121 kg atık akü, 48 kg da atık pil toplanmıştır.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Bitkisel Atık yağ Ara depolama faaliyetinde bulunan bir adet firma, "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 3 adet Ömrünü Tamamlamış Lastik Geçici Depolama Tesisi 1 adet de geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

İlde "Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 4 adet ÖTA Teslim Yeri bulunmaktadır.

2017 yılında Gaziantep'te 2.422,775 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Gaziantep'te 38 familyaya ait 93 kuş türü tespit edilmiştir. Bu türler içerisinde 9'unun neslinin tehlike altına girmeye yakın, 2'sinin tehlike altında, 6'sının durumunun hassas, 1'nin de neslinin yok olmak üzere olduğu belirlenmiştir. Güney Fırat Havzası Karkamış Bölgesi ülkemizde ve dünyada nesli tehlike altında olan ve kırmızı listede yer alan Turaç (Francolinus frncolinus) ve Küçük Karabatak türlerinin dağılım gösterdiği ve barındığı alanlardandır.

Alan nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan Fırat Kaplumbağası (Rafetus euphraticus) için son derece önemli bir alandır. Ayrıca alanda Pasbaş pakta (Aythya nyroca), Sazhorozu (porphtyo porphyrio) üremekte ve Çizgili sırtlan (Hyaena hyaena)ın da bulunduğu bilinmektedir. Yabani ve mahalli populasyonlar ise; keklik, tilki, tavşan, çakal, domuz, gelinciktir. Ayrıca yayılım alanı olmamakla birlikte az da olsa Şahin, Doğan gibi yırtıcı kuşlar bulunmaktadır.

"Flora of Turkey"e göre Gaziantep ilinde 645 adet bitki türü bulunmaktadır. Bu bitki türleri içerisinde 56 tanesi endemiktir.

İl sınırları içerisinde Fırat Nehri üzerinde 1 adet sulak alan bulunmaktadır. 17.05.2005 tarih ve 25818 sayılı resmi gazetede yayınlanan sulak alanların korunması yönetmeliği uyarınca Ulusal Sulak Alan Komisyonunun 2008 yılı 1. Olağan Toplantısında Karkamış kıyısı sulak alanı koruma bölgesi ilan edilmiştir.

Karkamış Sulak Alanı, idari olarak Gaziantep ili Karkamış ilçesi sınırlarında yer almakta olup, Gaziantep şehir merkezine uzaklığı 75 km'dir. Alan, Karkamış ilçesinin doğusunda, Şanlıurfa ili Birecik ilçesinin güneyinde yer almaktadır. Alanın toplam yüzölçümü 10.470 ha olup rakımı 385 metredir. Karkamış sulak alanı, uygun iklim koşulları, zengin besin varlığı ve farklı ekolojik karakterdeki habitatlarıyla ülkemizin zengin yaban hayatına sahip sulak alanlarından birisidir. 2005-2008 yılları arasında Karkamış Sulak Alanında yapılmış çalışma sonuçlarına göre; alandan bugüne kadar toplamda 78 familyaya ait 813 bitki, 46 sürüngen ve çift yaşamlı, 13 balık, 6 kelebek, 57 örümcek, 11 memeli ve 110 kuş taksonu tespit edildiği görülmüştür.

İlde bulunan tescilli ağaçlar şunlardır;

- Gaziantep Merkez Kalealtı Dut Ağacı (Marus alba L.)
- Nizip ilçesi Bahçeli Köyünde bulunan İran Palamut Meşesi (Quercus brantii)
- Şahinbey ilçesi Geneyik Mahallesinde bulunan (Beyaz Dut Ağacı)
- Yavuzeli İlçesi, Tokaçlı Köyü Göbekli Mezrasında 3 adet Antep Fıstığı ağacı
- Şahinbey İlçesi Morcalı Köyü Çınar Ağacı
- Nizip İlçesi Sekili Mahallesi Çınar Ağacı(Platanus Orientalis)

İlde Bulunan Tabiat Parkları;

Burç Tabiat Parkı: 192 Hektar büyüklülüğündedir. 08/06/2012 tarihinde tescil edilmiştir. 14/01/2014 tarihinde ise Gelişme Planı onaylanmıştır. Gelişme Planında öngörülen yaı ve tesisler dışında alanda herhangi bir yapılaşmaya gidilmemiştir. İlin Şahinbey İlçesinde, İl Merkezine 8km. mesafededir.

Dülükbaba Tabiat Parkı: 306 hektar büyüklüğündedir. 11/07/2011 tarihinde tescil edilmiştir. 10/07/2014 tarihinde ise Gelişme Planı Onaylanmıştır. Gelişme Planında öngörülen yapı ve tesisler dışında alanda herhangi bir yapılaşmaya gidilmemiştir. Şehitkamil İlçesinde, E-24 karayoluna 2km.dir.

Huzurlu Yaylası Tabiat Parkı: 152 hektar büyüklüğündedir. 22.04.2016 tarihinde tescil edilmiştir. İlin İslahiye İlçesi Tandır Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Alan İslahiye İlçesine 30km., Gaziantep İl Merkezine 120km. uzaklıktadır.

Allaben Tabiat Parkı: 282 hektar büyüklüğündedir. 22.04.2016 tarihinde tescil edilmiştir. İlin Şahinbey İlçesinde Gerciğin ve Yamaçtepe Mahalleleri sınırları içinde bulunmaktadır. Gaziantep İl merkezine 10km. uzaklıktadır.

Diğer koruma çalışmaları;

Tahtaköprü Baraj Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 8.036 hektar büyüklüğündedir. Yaban Hayatı Gaziantep İli İslahiye İlçesi Yesemek, Ortaklı, Aşağıbilenler ve Ağalarobası mahallelerini içine almaktadır. Alan kuş göç yolları üzerindedir. Geliştirme sahası içinde herhangi bir yapılaşma bulunmamaktadır.

Ulusal Öneme sahip Karkamış Taşkın Ovası Sulak Alanı: 27.392 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. 09/04/2015 tarihinde Tescil edilmiştir. Yönetim Planı 13.04.2015 tarihinde ihale edilmiştir. Plan tamamlanmak üzeredir.

Tabiatı Koruma alanı olarak, dünyada sadece Gaziantep Dülükbaba ormanı (Dülükbaba Tabiat Parkı) içerisinde yetişen lokal endemik bir bitki türü olan Antepkayakekiği *{Satureja aintabensis)* adlı bitkiyi koruma altına alma ve bölgeyi "Koruma Alanı" ilan etme çalışmaları devam etmektedir. Bitkiyi koruma altına almak amacıyla alanın dört mevsim gözlenmesi gerekmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 283 – Gaziantep ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

GAZİANTEP	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	12.345,18	1,82	18.048,8	2,66	18.862,82	2,77	20.623,35	3,03
2) Tarımsal Alanlar	515.628,03	75,90	508.560,84	74,86	459.087,34	67,49	457.926,01	67,32
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	146.368,60	21,55	145.598,59	21,43	195.062,28	28,68	194.194,57	28,55
4) Sulak Alanlar	1.647,41	0,24	1.647,41	0,24	1.832,89	0,27	1.624,47	0,24
5) Su Yapıları	3.371,77	0,50	5.505,33	0,81	5.373,25	0,79	5.850,19	0,86
TOPLAM	**679.360,99**	100,00	**679.360,97**	100,00	**680.218,58**	100,00	**680.218,59**	100,00

İl Çevre Düzeni Planı Gaziantep Büyükşehir Belediye Meclisinin 16.09.2011 tarih ve 359 sayılı, İl Genel Meclisinin 03.11.2011 tarih ve 99 sayılı kararları ile kabul edilmiştir. Çevre Düzeni Planında son olarak Taşlıca Çevre Düzeni Planı değişikliği 18.03.2016 tarih 178 sayılı ve Beylerbeyi Çevre Düzeni Planı değişikliği 18.03.2016 tarih 177 sayılı kararları ile onaylanmış olup, söz konusu plan değişikliklerinin askı süreci devam etmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 284 – Gaziantep ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Gaziantep ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	8	1	20	11	11	12	1	**64**
ÇED Gereklidir	3	0	0	0	0	0	0	**3**
ÇED Olumlu Kararı	2	3	2	4	0	0	1	**12**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 285 – Gaziantep ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Gaziantep ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	58	65
Çevre İzni Belgesi	5	55	60
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	12	23	35
TOPLAM	**24**	**136**	**160**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 286 – Gaziantep ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gaziantep ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	100
Ani (plansız) denetimler	1.447
Genel toplam	**1.547**

Çizelge 286 - Gaziantep ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gaziantep ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi Sayısı	32	0,00

Çizelge 287 – Gaziantep ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Gaziantep ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.758,6	0	0	1.176	0	0	67.705	84.062,21	**155.701,81**
Uygulanan Ceza Sayısı	3	0	0	2	0	0	4	40	**49**

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Gaziantep ilinde 2 alt seviye, 1 de üst seviye olmak üzere toplam 3 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

28. GİRESUN

1. Hava Kalitesi

Giresun İlinde, hava kirliliğinin boyutlarını tespit etmek amacıyla; şehir merkezinde Giresun Orman Bölge Müdürlüğü alanı ile Mithatpaşa Ortaokulu alanı içerisinde olmak üzere 2 (iki) adet hava kalitesi izleme istasyonu kurulu bulunmaktadır. Birinci ölçüm istasyonunda Partikül Madde (PM_{10}) ve Kükürt dioksit (SO_2) kirleticilerinin ölçümleri, İkinci ölçüm istasyonunda Partikül Madde (PM_{10}), Kükürt dioksit (SO_2), NO_X, CO ve O_3 kirleticilerinin ölçümleri yapılmaktadır. 2017 yılında Giresun ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 288'de verilmektedir.

Çizelge 288 – Giresun ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

GİRESUN 1	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	-	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	19	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	-	63	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	-	49	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	36	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	49	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	10	-	58	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	15	-	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

GİRESUN 2	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	17	-	67	8	1552	-	25	-	53	-	88	-	33	-
Şubat	12	-	69	11	1490	-	36	-	66	47	111	-	32	-
Mart	19	-	61	7	1190	-	17	7	60	48	73	-	45	-
Nisan	24	-	42	1	902	-	11	-	45	-	55	-	51	-
Mayıs	6	-	21	-	558	-	10	-	39	-	59	-	60	-
Haziran	5	-	19	-	443	-	11	-	26	-	37	-	60	2
Temmuz	7	-	17	-	420	-	12	-	24	-	35	-	76	2
Ağustos	5	-	23	-	577	-	26	-	19	-	30	-	51	23
Eylül	6	-	17	-	578	-	12	-	35	-	41	-	54	-
Ekim	10	-	22	-	899	-	31	-	55	-	69	-	42	-
Kasım	15	-	20	-	1695	-	31	-	86	-	126	-	37	-
Aralık	30	-	54	1	2324	-	30	-	92	-	128	-	33	-

İlde 2017 yılı içerisinde Giresun-1 istasyonunda yapılan ölçümlerde, PM_{10} kirletici parametresinde belirlenen sınır değer yıl içerisinde toplam 25 gün aşılmıştır. SO_2 parametresinde ise sınır değer aşımı gözlenmemiştir. Giresun-2 istasyonunda yapılan ölçümlerde ise PM_{10} kirletici parametresinde belirlenen sınır değer yıl içerisinde toplam 28 gün aşılmıştır. NO_X ve NO_2 konsantrasyonlarının yıllık ortalama değerleri sınır değerlerin (30 µg/m³ - 52 µg/m³) üzerindedir.

İlde, merkez ve ilçelerinde 8 adet yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu ve 1 adet mobil istasyon bulunmakta olup, ölçüm istasyonları tarafından 2017 yılında toplam 44.915 adet egzoz gazı emisyon ölçümü yapılmış; 10.859 adet motorlu taşıt egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl topraklarındaki akarsuların tümü, dağların dik yamaçlarından büyük bir hızla aktığından oluk biçimli derin vadiler oluşmuştur. İlin kuzey bölümünde, Giresun Dağları ile Kuzey Anadolu Dağlarının bazı kesimlerinden doğan çok sayıda akarsu vardır ve bu nedenle kıyı şeridi sık vadiler ağıyla yarılmıştır. İlde yüksek kesimlerde küçük buzul gölleri bulunmaktadır. Giresun ili yeraltı suyu toplam emniyetli rezervi 134 hm³/yıl'dır.

Giresun İl merkezi ve ilçelerin çoğunda içme suyu şebekesi yapılmış olup, il genelinde yerleşimlerin içme suyu ve kullanma suyu ihtiyacı karşılanabilmektir. Türkiye İstatistik Kurumu 2016

verilerine göre, içme ve kullanma suyu %80 oranında doğal kaynaklardan, %17 oranında kuyulardan ve %3 oranında akarsulardan temin edilmektedir. İlde içme suyu arıtım tesisi bulunmamaktadır.

TUİK'den alınan veriler dikkate alındığında İlde tüm ilçe ve belediyelerde kanalizasyon sistemi bulunmadığı anlaşılmıştır. İlde 2016 yılı itibari ile toplam nüfusun % 81 kadarı kentsel kanalizasyon sistemini kullanmaktadır.

Giresun ili mevcut evsel nitelikli atıksuların büyük bir kısmı, İller Bankası aracılığı ile yapılan fiziksel ön arıtım üniteli Derin Deniz Deşarj sistemleriyle deniz ortamda deşarjı sağlanarak bertaraf edilmektedir. Bu kapsamda İlin sahil şeridinde yer alan merkez de 2 adet ve 1 adet ilçe Belediyesi'nde olmak üzere toplam 3 adet Derin Deniz Deşarj Sistemi tamamlanarak faaliyete geçmiştir. Sahil bandında yer alan Bulancak, Keşap, Espiye, Eynesil, Piraziz ve Tirebolu Belediyelerinde Derin Deniz Deşarj sistemi çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 289 – Giresun ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Giresun Aksu (Derin Deniz Deşarjı)	X			Fiziksel	4.320	0,0986	112.415	
	Emniyet (Derin Deniz Deşarjı)	X			Fiziksel	10.472	0,0353		
	Batlama A.A.T	X	Proje		İleri				
	Duroğlu Beldesi	X			Fiziksel+ Biyolojik	750	100	7.058	
	Duroğlu Beldesi	X			Fiziksel+ Biyolojik	500			
İlçeler	Bulancak				Biyolojik			44.900	
	Kovanlık Beldesi	X			Fiziksel+ Biyolojik	200	100	2.427	
	Çamoluk		İnşaat		Fiziksel+ Biyolojik	500		3.514	
	Çanakçı	X			Fiziksel+ Biyolojik	400	150	2.263	
	Doğankent	X			Fiziksel+ Biyolojik	400	220	3.252	
	Espiye (Derin Deniz Deşarjı)		Proje		Fiziksel			23.104	
	Soğukpınar Beldesi		Proje					2.370	
	Eynesil (Derin Deniz Deşarjı)	X	İnşaat		Fiziksel	2.392		7.645	
	Görele (Derin Deniz Deşarjı)	X			Fiziksel	7.930		17.803	
	Keşap		Planlama		Fiziksel			11.429	
	Piraziz		Planlama					8.042	
	Tirebolu (Derin Deniz Deşarjı)		Proje					17.558	
	Yağlıdere		İnşaat		Biyolojik	1.250		6.915	

İlde faaliyette olan iki adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmakta olup, Giresun Organize Sanayi Bölgesine ait atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Giresun Organize Sanayi Bölgesinde oluşan atıksular ön arıtma ile merkez Giresun Belediye Başkanlığı alt yapı kanalizasyonuna bırakılmaktadır.

İlin denize kıyısı bulunan yerleşim yerleri içinde denetime tabi olan toplam 21 adet yüzme alanı (plaj) mevcut olup bunların içinde 14 yüzme alanı izlemeye, diğer 7 yüzme alanı ise incelemeye tabi bulunmaktadır. İzlemeye tabi olan 14 plaj noktasından ve incelemeye tabi olan 7 plaj noktasından alınan toplam 126 deniz suyu numunesinin 27'sinin iyi 99'unun orta seviyede olduğu görülmüştür.

Giresun ilinde 6446 sayılı EPK kapsamında toplam 53 adet hidroelektrik santral projesi geliştirilmiş olup, 37 adet hidroelektrik santrali işletme durumunda ve 4 adet hidroelektrik santral projesi inşaat halinde devam etmektedir.

3. Atık

Atıkların, düzenli olarak depolanmaması, arıtma sistemlerinin geliştirilememesi ve belirlenen standartlar üzerinde alıcı ortamlara (atmosfere, suya, toprağa) bırakılması halinde, canlı ve cansız varlıklar üzerinde kalıcı ve olumsuz etkilere sebep olmaktadır. İlde katı atıklarla ilgili hemen hemen tüm yerleşim birimlerinde sorunlar yaşanmaktadır. Bununla ilgili olarak Giresun İli Katı Sıvı Atık ve İçme Suları Birliği (GİRKASİÇ-BİR) oluşturulmuş ve Görele İlçesi Çavuşlu Mevkiinde katı atık deponi alanı oluşturulmuştur. Katı Atık Bertaraf tesisi 26/10/2015 tarihinden itibaren evsel atıkları kabul etmeye başlamıştır. Ancak 2015 Aralık ayında idari mahkeme kararı ile kapatılmış olup, 11/04/2017 tarihinde yeniden faaliyete başlamıştır.

Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Giresun İli Katı Sıvı Atık ve İçme Suları Birliği bünyesinde Giresun İli Görele İlçesi Çavuşlu Beldesi mevkiinde bulunmaktadır. Düzenli depolama tesisinde oluşan atıksular Fiziksel+Biyolojik atıksu arıtma sisteminde arıtıldıktan sonra alıcı ortama verilmektedir. Atıksu arıtma sisteminde, fiziksel olarak membran sistemi bulunmaktadır. Katı atık bertaraf tesisinde atıksu arıtma tesisi, geri dönüşüm atıklarını ayrıştırma ünitesi ve lastik yıkama ünitesi bulunmaktadır.

İl merkezindeki vahşi depolama alanında özel bir şirket tarafından kısmen de olsa atıklar; plastik, cam, metal ve kağıt olarak ayrıştırılıp geri kazanımı sağlanmaktadır. Kişi başı ortalama belediye atık miktarı 2017 yılı 1,17 kg/kişi-gün'dür. (TÜİK, 2018)

Çizelge 290 – Giresun ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Giresun ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında İlde 2017 yılı itibari ile 99 adet piyasaya süren firma, 2 adet ambalaj üreticisi, 4 adet tedarikçi firma bulunmakta olup, toplam 105 ekonomik işletme bulunmaktadır. Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi (TAT) ve Geri Dönüşüm Tesisi (GDT) bulunmamaktadır

2017 yılında 1.124.040 ton tehlikeli atık oluşmuştur.

2017 Yılında 67,87 ton atık madeni yağ ve 60,184 ton bitkisel atık yağ, lisanslı firmalarca toplanarak geri kazanımı sağlanmıştır. Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği gereğince 1 adet firmada bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır.

2017 Yılında 55 ton akümülatör ve 3.033 kg atık pil, lisanslı firmalarca toplanarak geri kazanımı/bertarafı sağlanmıştır.

2017 yılında geri kazanım tesislerine gönderilen ÖTL miktarı 350 ton'dur. Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 5 adet Ömrünü Tamamlamış Araç teslim yeri bulunmaktadır

İlde oluşan tıbbi atıklar lisanslı araçla toplanarak sterilizasyon tesislerine götürülerek bertaraf edilmektedir. 2017 yılında Giresun'da toplanan tıbbi atık miktarı 458 tondur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Giresun ilinde tescilli olarak 8 adet doğal sit alanı, 3 adet tabiat varlığı ve 29 adet anıt ağaç bulunmaktadır. İl sınırları içerisinde 4 adet tabiat parkı bulunmakta olup 2 adet Tabiat Parkı da teklif

aşamasındadır. Ayrıca arıcılığı geliştirmek ve organik bal üretimini desteklemek amacıyla 8 bal ormanı ile 1 şehir ormanı ve 15 mesire yeri kurulmuştur.

Çizelge 291 – Giresun ilindeki tabiat varlıkları

DOĞAL SİT ALANLARI		Giresun Adası (II. Derece doğal ve arkeolojik sit alanı)
		Giresun Kalesi (I. Derece doğal ve arkeolojik sit alanı)
		Giresun, Yağlıdere İlçesi Gölyanı Obası (III. derece doğal sit alanı)
		Giresun, Espiye İlçesi Andoz Kalesi (I. Derece doğal ve arkeolojik sit alanı)
		Giresun, Görele İlçesi Karaburun Mevkii Kıyı Kesimleri (III. Derece doğal sit alanı)
		Giresun, Eynesil İlçesi Kıyı Kesimleri (Doğal sit alanı)
		Giresun, Keşap İlçesi Şahinkayası (I. Derece Doğal Sit Alanı)
		*Giresun, Tirebolu İlçesi Kıyı Kesimleri Civil, Özlü, Yalıköy ve Kiliseburnu III. Derece doğal sit alanı, Kilise Burnu'nun batısında yer alan ve Espiye kıyılarına kadar uzanan alan (Yılgın) II. Derece doğal sit alanı. *Giresun, Tirebolu Yeniköy Mahallesi – Gelibolu - Kaynarca Mevkiinde yer alan Tirebolu Plajından Kilise Burnuna kadar I. Derece doğal sit alanıdır.
TABİAT VARLIKLARI		Bulancak İlçesi Gelinkayası
		Alucra İlçesi Tepesidelik Obruğu
		Keşap İlçesi Traverten
ANIT AĞAÇLAR	**11**	Merkez Cumhuriyet İlkokulu Mevkii / ILHAMUR AĞAÇLARI
	3	Merkez Millet Bahçesi / AT KESTANESİ AĞAÇLARI
	1	Merkez Millet Bahçesi / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1	Merkez Seyyid Vakkas Türbesi / SERVİ AĞAÇI
	1	Bulancak İlçesi G40B06B1C Pafta 841 parsel Konakyanı mevkii / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1	Çanakçı İlçesi 137 ada 8 parsel Göndereli Mah. / Meşe Ağaçı
	1	Dereli İlçesi Gıdımış Mah. Tepeköy Mevkii 109 Ada 107 Parsel / ILHAMUR AĞAÇI
	1	Eynesil İlçesi 131 ada 7 parsel Gümüşçay Mah. / SERVİ AĞAÇI
	1	Eynesil İlçesi Altınlı Mah. Altınlı Camii 259 Ada 2 Parsel / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1	Eynesil İlçesi Merkez Camii 144 Ada 1 Parsel / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1	Eynesil İlçesi Aralık köyü / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1	Eynesil İlçesi İshaklı köyü / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1	Görele İlçesi Eseli mevkii 130 ada 18 parsel İsmailbey köyü / PORSUK AĞAÇI
	2	Tirebolu İlçesi 182 ada 5 parsel Hükümetdüzü Mahallesi / ERGUVAN AĞAÇI
	1	Şebinkarahisar İlçesi Yıltarıç Köyü / CEVİZ AĞACI
	1	Şebinkarahisar İlçesi H40A3 Arslanşah köyü Taş mahallesi / SAKIZ (MENENGİÇ) AĞAÇI
TABİAT PARKLARI	**1**	Espiye İlçesi Yeniköy Köyü / YEDİDEĞİRMENLER TABİAT PARKI
	2	Dereli İlçesi Alancık Köyü / KUZULAN TABİAT PARKI
	3	Merkez İnişdibi Köyü / AĞAÇBAŞI TABİAT PARKI
	4	Dereli İlçesi / KOÇKAYASI TABİAT PARKI

5. Arazi Kullanımı

Üst ölçekte planlama çalışması olan Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Çevre Düzeni Planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 12.12.2016 tarihli Olur'ları ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Çizelge 292 – Giresun ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2018)

GİRESUN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.578,80	0,23	2.493,97	0,36	2.415,07	0,34	2.626,33	0,37
2) Tarımsal Alanlar	218.965,82	31,22	217.184,01	30,96	247.687,98	35,26	247.512,14	35,24
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	478.275,02	68,19	477.175,52	68,03	447.592,24	63,72	447.574,07	63,72
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.605,16	0,37	4.571,35	0,65	4.758,25	0,68	4.741,04	0,67
TOPLAM	**701.424,80**	100,00	**701.424,85**	100,00	**702.453,54**	100,00	**702.453,58**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 293 – Giresun ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Giresun ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	1	0	0	2	1	0	**17**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	6	4	0	0	1	0	0	**11**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 294 – Giresun ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Giresun ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	**7**
Çevre İzni Belgesi	0	8	**8**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	1	**2**
TOPLAM	**1**	**16**	**17**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 295 – Giresun ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Giresun ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	11
Ani (plansız) denetimler	250
Genel toplam	**261**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

Çizelge 295 - Giresun ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Giresun ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	22	0,00

Çizelge 296 – Giresun ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Giresun ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	49.095	0	50.975	0	8.491	70.922	281	179.764
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	0	1	0	1	5	2	10

2017 yılında ilde bir işletmeye faaliyet durdurma cezası verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde üst seviye grubunda 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

29. GÜMÜŞHANE

1. Hava Kalitesi

Gümüşhane ilinde 2017 yılı içerisinde konutlarda 9.317.289,18 m^3, serbest tüketicilerde 7.054.647,49 m^3 doğal gaz; sanayide 2.461 ton yerli linyit, 72.468,22 ton ithal linyit ve 19.308,46 ton petrokok kullanılmıştır. 2017 yılında Gümüşhane ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 297'de verilmektedir.

Çizelge 297 – Gümüşhane ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11		42	-	-	-	5		34		39		19	-
Şubat	11		45	-	-	-	7		35		42		22	-
Mart	6		44	-	-	-	3		29		32		28	-
Nisan	3		46	-	-	-	4		27		30		31	-
Mayıs	2		37	-	-	-	2		21		23		30	-
Haziran	1		34	-	-	-	2		16		18		31	-
Temmuz	1		38	-	-	-	1		13		14		39	-
Ağustos	2		40	-	-	-	1		13		14		36	-
Eylül	2		51	-	-	-	4		22		26		37	-
Ekim	3		54	-	-	-	11		27		38		22	-
Kasım	8		74	-	-	-	21		37		58		15	-
Aralık	18		70	-	-	-	28		41		69		11	-

KİRLETİCİLER	ORTALAMA SÜRE VE LİMİT DEĞERLERİ (2017 yılı) (2013/37 sayılı Genelge)		
	SAATLİK	24 SAATLİK	YILLIK
PM_{10} – (Toz)		70	48
SO_2 – (Kükürtdioksit)	410	175	20
NO – (Azotmonooksit)			
NO_2 – (Azotdioksit)	270		48
NO_X – (Azotoksit)			3
O_3 – (Ozon)		120	

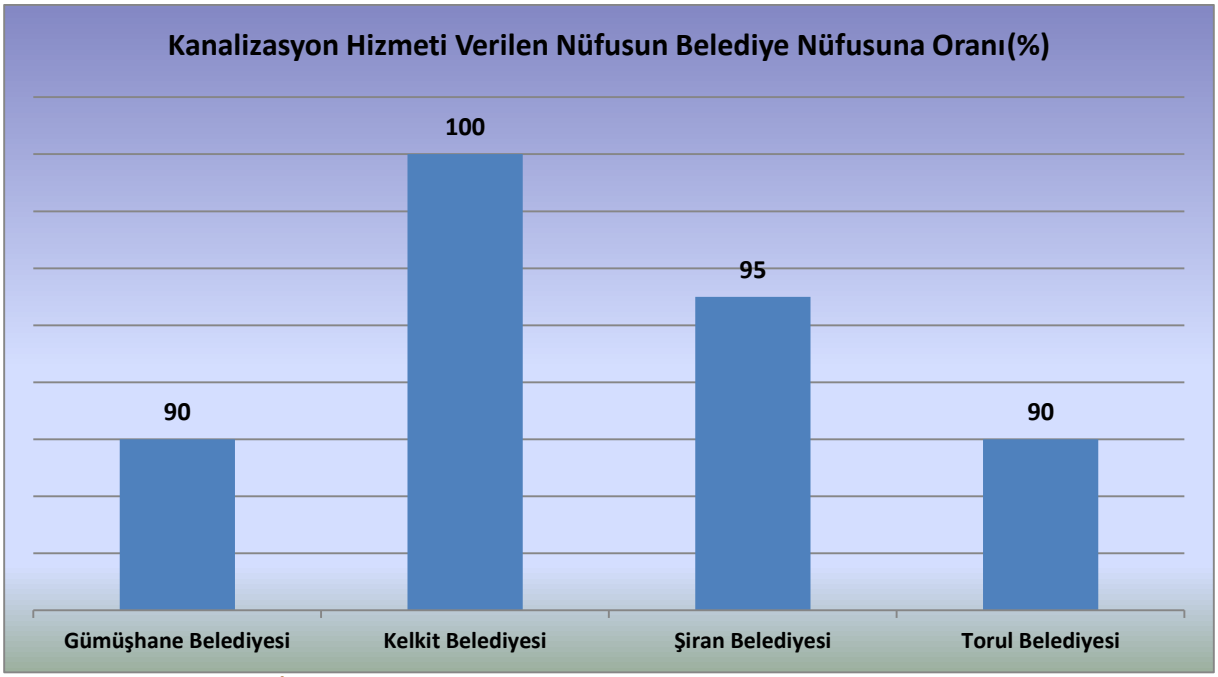
Gümüşhane ilinde 2016 yılı itibariyle, 3 adet egzoz gazı emisyon yetki belgesine sahip istasyon bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2017 yılında toplamda 9.886 aracın egzoz gazı ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Gümüşhane Belediyesi kentsel su ihtiyacını Harşit Çayı alüvyonlarında açılan 5 adet keson kuyu ile ve Halgent ve Soğukpınarı kaynaklarından karşılamaktadır. İhtiyacın en büyük kısmı kuyulardan alınmakta, kaynaklardan ise az bir miktar temin edilmektedir. İlde içmesuyu arıtım tesisi mevcut değildir.

Gümüşhane Belediyesi merkez ilçe mücavir alan sınırları içerisindeki nüfusa hizmet vermektedir. Şiran Belediyesi kentsel su ihtiyacını akarsu, baraj, gölet, kuyu ve kaynak suyu olmak üzere toplamda 5 kaynaktan karşılamaktadır. Tamamı evsel amaçlı olup sanayi amaçlı su tahsisi bulunmamaktadır. Şiran ilçesinde içme ve kullanma suyu şebekesi sadece Şiran Belediyesi tarafından kullanılıp yaz mevsimlerinde 45.000 kişi, kış mevsimlerinde ise 16.500 kişi kullanmaktadır. Şiran'da ayrıca içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Tesis kapasitesi 25 l/sn dir. Torul Belediyesi kentsel su teminini çit deresi ve soğuksu mevkiinde bulunan depolardan sağlamaktadır. İlçede sanayi faaliyetleri gelişmemiş olup cüzi miktarda su tüketimi mevcuttur.

Gümüşhane Merkez ilçenin kanalizasyon şebekesi, toplayıcı ve kollektör hatları ve yağmursuyu projesi 1992 yılında tamamlanmış, inşaatı ise 2001 yılında bitirilerek İller Bankası tarafından kesin kabulü yapılmıştır. Gümüşhane ilinde kanalizasyon hizmeti alan nüfus oranı %90'a ulaşmıştır.

Grafik 28- Gümüşhane İlinde 2017 Yılı Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (Gümüşhane Belediyesi, Kelkit Belediyesi, Şiran Belediyesi, Torul Belediyesi, 2018)

Çizelge 298 – Gümüşhane ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Gümüşhane Merkez	X			Fiziksel Biyolojik	3.960	3.960	46.986	360
İlçeler	Kelkit	X				3.527	3.250	27.500	Çamur atma seviyesine gelmedi
	Şiran	X			Biyolojik	2.450	0,029	21.000	0.0082
	Torul		Plan Aşamasında						

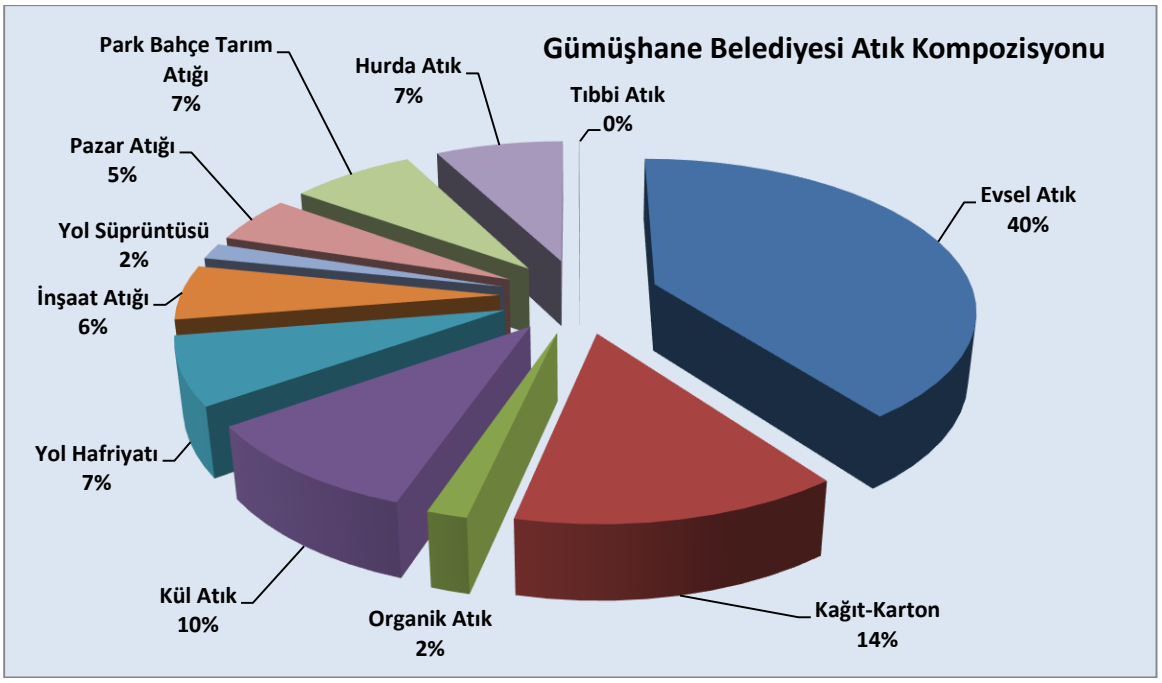
3. Atık

Gümüşhane Belediyesi sorumluluk alanlarında toplanan çöp miktarı günlük 40 ton civarındadır. İlgili atıkların yönetimi Gümüşhane Yerel Yönetimler Birliğine bağlı katı atık aktarma istasyonları üzerinden Bayburt Evsel Atık Düzenli Depolama Tesisine sevk edilmeye yılsonu itibariyle henüz başlanmıştır. Sistem düzene girene kadar bir kısım evsel atık Topal ve Rüfene semtleri arasındaki Parmaklık Tepe'nin (1.633 m) güneybatı yamaçlarındaki Kurudere vadisine vahşi depolamaya sevk edilmektedir.

Hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıklarının kontrolü yönetmeliği kapsamında belediyenin depolama sahasında toplanmaktadır.

İlde 2017 yılı itibariyle kayıt altına alınan ambalaj üreticisi bulunmamaktadır.

Gümüşhane ilinde 2017 yılında lisanslı firmalar tarafından 4.057,9 ton tehlikeli atık toplanarak 3.831,5 tonunun geri kazanıldığı, 226 tonun bertaraf edildiği, 0,17 tonun stokta olduğu beyan edilmiştir.

Grafik 29 – Gümüşhane ilinde 2017 yılı katı atık kompozisyonu (Gümüşhane Belediyesi, 2018)

Çizelge 299 - Gümüşhane ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Gümüşhane ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Gümüşhane ilinde 2017 yılında 5.600 kg akü, 274 kg atık pil, 135 kg atık pil toplanmıştır. Gümüşhane'de 2017 yılında toplam 93.785 kg tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Gümüşhane ili nemli ve ılık Doğu Karadeniz ile yüksek ve kurak Doğu Anadolu iklim kuşağında bulunduğundan farklı bitki topluluklarının gelişmesine ortam hazırlamıştır. Gümüşhane İlinde 2569 bitki taksonu tespit edilmiştir. Literatür taramasında 1.863 tür belirlenmiş olup bunlardan 1.627 tanesi arazi çalışmalarında da gözlemlenmiştir. Gümüşhane ilinde tespit edilen türlerden 706 tanesi, il için yeni kayıttır. Gümüşhane'de saptanan toplam endemik sayısı 326 olup, bu endemiklerin 187 tanesi LC kategorisinde yer almakta ve koruma gerektirmemektedir. Toplam 326 endemik taksondan 6 tanesi yerel endemiktir. Endemik ve ender taksonlardan IUCN'e göre 4 tanesi Kritik Tehlikede (CR), 19 tanesi Tehlikede (EN), 27 tanesi Zarar Görebilir (VU), 19 tanesi Tehlike Altına Girebilir (NT), 5 tanesi Az Tehdit Altında (LR) kategorilerinde yer alırken 10 tanesinin durumu bugüne kadar açıklığa kavuşturulmamış olmasına (DD) karşılık bunlar üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Endemizm oranı incelendiğinde, ilde flora açısından bu oranın % 12,7 olduğu tespit edilmiştir.

Aquilegia olympica (Haseki Küpesi)

Geum coccineum (Kızıl meryemotu)

Colchicum speciosum (Şepart)

Campanula betulifolia (Çıngırakotu)

Fotoğraf 32 - Gümüşhane florasından örnekler

"Gümüşhane İlinin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme İşi" kapsamında yapılan literatür ve arazi çalışmaları sonucunda Gümüşhane İlinde 155 kuş, 56 memeli, 17 sürüngen, 5 amfibi ve 9 iç su balığı tespit edilmiştir. Memeliler için yapılan çalışmalarda, son yıllarda kullanımı oldukça yaygınlaşan fotokapanlardan ve memelilerin alanda varlığına işaret eden dışkı ve ayak izinden tür teşhisi gibi yöntemlerden yararlanılmıştır. Literatür çalışmasında 55 tür belirlenmiş, arazi çalışmaları sonucunda 49 memeli türü tespit edilmiş olup bunlardan Uzunkulaklı Kafkas Yarasası (*Plecotus macrobullaris*) türü, Gümüşhane ili için yeni kayıttır. Literatür çalışmaları ile Gümüşhane ilinde tespit edilen toplam memeli sayısı 56'dır. Belirlenen türlerden hiçbiri endemik değildir. Gümüşhane ili sınırları içinde, proje kapsamında yapılan ornitolojik gözlemler ve literatür çalışmalar neticesinde 155 kuş türü belirlenmiştir. IUCN kriterlerine göre bunlardan 151 tanesi "LC", 2 tanesi "EN" ve 2 tanesi "NT" statülerinde yer almaktadır. 51 kuş türü il için ilk kez bu çalışma ile kayıt altına alınmıştır.

İlde mevcut 6 adet Tabiat Parkı, 1 adet Tabiatı Koruma Alanı, 10 adet Tabiat Anıtı bulunmaktadır.

Çizelge 300 – Gümüşhane ilinde bulunan tabiat parkları, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtları

	Tabiat Parkları	
1.	**Artabel Gölleri Tabiat Parkı**	22.12.1998 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 5.859 ha alana sahiptir. Parkın ana kaynak değerini jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, V tipi vadiler, keskin sırtlar ve 18 adet buzul krater gölü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra endemik bitkilerin de bulunduğu tabiat parkı alanı, yaban hayatı bakımından da oldukça zengindir.
2.	**Limni Gölü Tabiat Parkı**	11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 72 ha alana sahiptir. Gölün bulunduğu noktada yer alan eşsiz peyzaj ve sahanın pek çok yerinde var olan etkileyici manzara yöreye bu açıdan büyük bir üstünlük katmaktadır.
3.	**Tomara Şelalesi Tabiat Parkı**	11.07.2011 tarihinde Tabiat parkı ilan edilmiş olup 7 ha alana sahiptir. I. Derece Doğal Sit alanıdır. Şelalenin bulunduğu noktada yer alan eşsiz peyzaj ve etkileyici manzara, yöreye bu açıdan büyük üstünlük katmaktadır.
4.	**Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı**	02.12.2014 tarihinde ilan edilmiş olup, 17 ha alana sahiptir. Şelale yaklaşık 10 m yükseklikte bir kayadan vadi tabanına düşmekte ve eşsiz bir görsellik göstermektedir. Ayrıca Tabiat Parkı, Avrupa'nın en boylu ve en çaplı ladin ve göknar türlerini barındıran ve Örümcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilen, doğal yaşlı ormanlara sahip vadi içerisinde yer almaktadır.
5.	**Karşıyaka Tabiat Parkı**	Gümüşhane ili Merkez İlçe sınırları içerisinde Mesire Mevkiinde yer alan saha 02.04.2015 tarihinde tabiat Parkı ilan edilmiş olup, 84 ha alana sahiptir. Saha sahip olduğu ormanlık bitki örtüsü, doğal güzellikleri ve seyir özellikleri bakımından potansiyel değerlere sahip olup bu kaynak değerlerinin geleceğe sağlıklı biçimde taşınabilmesi amacıyla tabiat parkı olarak belirlenmiştir.
6.	**Köse Tabiat Parkı**	Gümüşhane İli Köse İlçesi sınırları içerisinde yer alan saha 01.04.2016 tarihinde tabiat parkı ilan edilmiş olup, 30 ha alana sahiptir. Sahip olduğu eşsiz peyzaj ve sahanın pek çok yerinde var olan etkileyici manzara yöreye bu açıdan büyük bir üstünlük katmaktadır.
	Tabiatı Koruma Alanı	
1.	**Örümcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı**	Gümüşhane ili Kürtün ilçesi sınırlarında bulunmakta olup 07.01.1998 tarihinde ilan edilmiştir. 263 ha alana sahiptir. Avrupa ve Kafkasların en boylu ve çaplı Ladin ve Göknar fertlerini bünyesinde barındırmaktadır. Doğal yaşlı ormandır.
	Tabiat Anıtları	
1.	**Kıranı Evliya Ardıcı Tabiat Anıtı**	26.06.1995 tarihinde ilan edilmiştir. 2.030 m rakımda bulunan Ardıç Ağacı 4,53 m boy, 1,46 m çap ve 4,60 m çevre genişliğine sahiptir.
2.	**Ali Ağa'nın Kavağı Tabiat Anıtı**	26.06.1995 tarihinde ilan edilmiştir. 30 m boy, 1,57 m çap ve 4,85 m çevre genişliğine sahiptir. Şiran ilçesi Kırıntı Köyündedir.
3.	**Örümcek Ormanı Göknar 1 Tabiat Anıtı:**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Göknar ağacı 55 m boy, 1,20 m çap ve 3,77 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.
4.	**Örümcek Ormanı Göknar 2 Tabiat Anıtı**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Göknar ağacı 58,6 m boy, 1,57 m çap ve 4,70 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.
5.	**Örümcek Ormanı Göknar 3 Tabiat Anıtı**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Göknar ağacı 57,6 m boy, 1,76 m çap ve 5,52 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.
6.	**Örümcek Ormanı Göknar 4 Tabiat Anıtı**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Göknar ağacı 58,5 m boy, 1.80 m çap ve 5.65 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.

Fotoğraf 33 – Artabel Gölleri Tabiat Parkı

Çizelge 300 – Gümüşhane ilinde bulunan tabiat parkları, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtları (devam)

Tabiat Anıtları		
7.	**Örümcek Ormanı Ladin 1 Tabiat Anıtı**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 49,1 m boy, 1,48 m çap ve 4,65 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.
8.	**Örümcek Ormanı Ladin 2 Tabiat Anıtı**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 61,5 m boy, 1,54 m çap ve 4,85 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.
9.	**Örümcek Ormanı Ladin 3 Tabiat Anıtı**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 52,5 m boy, 1.21 m çap ve 3.81 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.
10.	**Örümcek Ormanı Ladin 4 Tabiat Anıtı**	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 53,4 m boy, 1,22 m çap ve 3,83 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisindedir.

Çizelge 301 - Gümüşhane ili 2017 yılı sit alanları (Trabzon Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü, Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü, 2017)

	YERİ	SİT ALANININ ADI	SİT ALANININ TÜRÜ
1	Şiran	Tomara Şelalesi(Seydibaba Köyü)	I.Derece Doğal Sit
2	Şiran	Mağara (Babacan Köyü)	Tabiat Varlığı
3	Torul	Arılı Mağarası (Arılı Köyü)	Tabiat Varlığı
4	Torul	Mağara (Bahçecik mah. G42C23B3D pafta, 114 ada, 154 parsel)	Tabiat Varlığı
5	Torul	Damlataş (Karaca)Mağarası (Cebeli Köyü)	Tabiat Varlığı
6	Köse	Kırklar Mağarası (Salyazı Beldesi)	Tabiat Varlığı
7	Kürtün	Örümcek Ormanları (Uluköy Çifteköprü Mevkii)	I. Derece Doğal Sit
8	Merkez	Mağara (İkisu Köyü, Mağarahanları Mevkii 122 Ada, 45 parsel)	Tabiat Varlığı
9	Merkez	Mağara (Akçakale Köyü, Arsa mah.)	Tabiat Varlığı
10	Merkez	Anıtağaç (Akgedik Köyünde 4 adet Akçaağaç)	Tabiat Varlığı
11	Merkez	Süleymaniye Mahallesi	III. Derece Doğal Sit
12	Merkez	Santa harabeleri (Dumanlı Köyü)	I. ve III. Derece Doğal Sit

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 302– Gümüşhane ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veri tabanı, 2018)

GÜMÜŞHANE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.394,21	0,95	1.617,97	0,24	1.754,26	0,26	2.100,69	0,31
2) Tarımsal Alanlar	144.164,98	98,46	144.295,76	21,80	138.988,41	20,84	138.876,08	20,82
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	515,92	0,35	515.560,38	77,90	525.437,36	78,79	524.695,98	78,68
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	26,62	0,00	26,62	0,00
5) Su Yapıları	350,59	0,24	350,59	0,05	708,55	0,11	1.215,86	0,18
TOPLAM	**146.425,70**	100,00	**661.824,7**	100,00	**666.915,20**	100,00	**666.915,23**	100,00

24.06.2011 tarihinde onaylanan Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 28.05.2012, 03.01.2013, 04.07.2013, 13.12.2013 ve 16.11.2015 tarihlerinde yapılıp onaylanan değişikliklerle en son halini almıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 303– Gümüşhane ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Gümüşhane ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	21	0	1	0	0	1	0	**23**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	4	4	0	0	0	0	0	**8**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 304 – Gümüşhane ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Gümüşhane ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	3	**3**
Çevre İzni Belgesi	0	9	**9**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**12**	**12**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 305 – Gümüşhane ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	25
Ani (plansız) denetimler	143
Genel toplam	**168**

Çizelge 305 - Gümüşhane ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	12	0,00

Çizelge 306 – Gümüşhane ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	51.984	0	0	0	0	**51.984**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	4	0	0	0	0	**4**

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Gümüşhane il sınırları içerisinde 1 adet üst seviye, 1 adet de alt seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

30. HAKKARİ

1. Hava Kalitesi

İlde hava kirliliğinin temel nedeni konutlardan ısınma amacıyla kullanılan kömürlerdir. İlin kurulduğu bölgenin çukur bir alan olması, topoğrafik yapısı ve hava sirkülasyonun yetersiz olmaması nedeniyle hava kirliliği oluşmaktadır. İl de ısınma amacıyla ithal ve yerli yakıtların konutlar da yakılması sonucunda hava kirliliği ortaya çıkmaktadır. 2017 yılında Hakkâri ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 307'de verilmektedir.

Çizelge 307 – Hakkâri ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	62	0	129	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	28	0	77	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	25	0	55	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	0	0	50	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10	0	69	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	12	0	77	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	0	121	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	121	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	62	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	44	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	59	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	79	10	43	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde sanayi olmadığından ve trafik yoğunluğu az olduğundan sanayi ve egzoz gazı kaynaklı hava kirliliği çok düşük seviyededir. İlde emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 2 adet sabit istasyon, 1 adet mobil araç muayene istasyonu bulunmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Hakkâri merkezine, Kırkçeşme, (Ø200 AB) Golan (Ø300 ÇB) ve Berçelan (Ø200-Ø250 ÇB) yaylası kaynaklarından iki ayrı isale hattı ile su getirilmiştir. Hakkâri'de yerleşimin olduğu mahallelerde genel olarak içme suyu şebekesi döşenmiştir. Merzan mahallesinde, içme suyu ihtiyacını sondaj kuyularından karşılanmakta olup, kısmi şebeke hattı mevcuttur.

Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su, içme ve kullanma suyu olarak kullanılmaktadır. Yüksekova ilçe belediyesine ait 12 adet kuyu ve firma adına kullanılan 3 adet kuyu mevcuttur. Bölgede sanayi ve tarımda vb alanlarda kullanılan kuyu bulunmamaktadır.

Çizelge 308 – Hakkari ili 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Hakkari		X		Biyolojik	11.340	-	-	-
İlçeler	Yüksekova		X		Biyolojik	20.456	-	-	-

Hakkâri Merkezine, Berçelen Yaylası Kaynak Grubu (231,5 lt/sn), Golan Kaynağı (146 lt/sn) ve Kırkçeşme Kaynağı (24,5lt/sn) isale hatları ile su getirilmiştir. İşletmede olan Şemdinli İçme suyu Projesiyle Tanyolu kaynaklarından 3,5 hm^3/yıl su Şemdinli İlçesine sağlanmış olup inşaat çalışmaları devam eden Yüksekova İçme suyu Projesiyle Dilimli Barajından 18 hm^3/yıl su Yüksekova İlçesine sağlanacaktır.

İl sınırları içerisinde endüstri tesisi bulunmamaktadır. Bu nedenle sanayi kuruluşlarından kaynaklanan su kirliliği yoktur.

TÜİK verilerine göre, Hakkâri ilinde 2017 yılı itibariyle kanalizasyon şebekesi ile hizmeti verilen belediye nüfusun belediye nüfusuna oranı %15'dir.

3. Atık

İl sınırları içerisinde katı atık düzenli depolama sahası bulunmamaktadır. İlçe merkezlerinde ortaya çıkan katı atıklar vahşi depolama ile bertaraf edilmektedir.

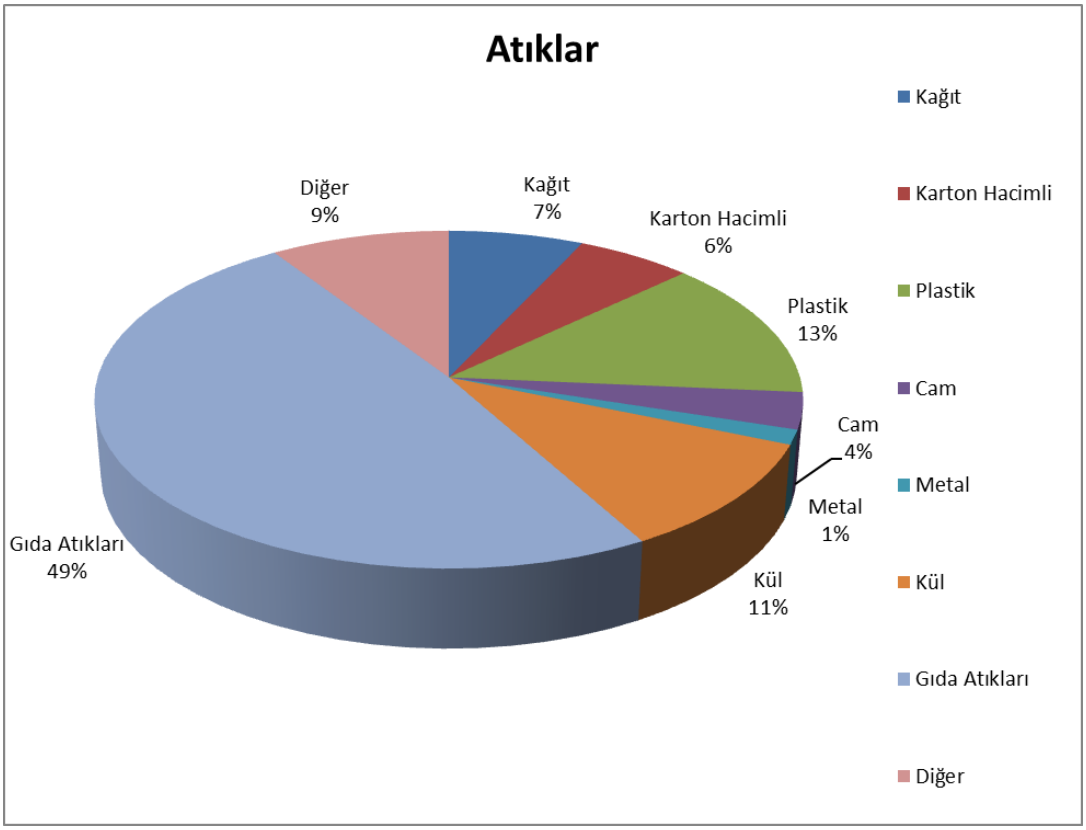
İlde, Hakkâri İli Belediyeleri Katı Atık Yönetim Birliği 31.07.2006 tarih ve 2006/10829 sayılı Bakanlar Kurulunun kararı ile kurulmuştur. Birliğin üyeleri Hakkâri Belediyesi, Yüksekova Belediyesi, Şemdinli Belediyesi, Çukurca Belediyesi ile Belde belediyelerden Büyükçiftlik, Durankaya, Derecik ve Esendere Belediyelerinden oluşmaktadır. Katı atık düzenli depolama sahası yerinin belirlenmesi ve projelerinin yapılması için Birlik Başkanlığından iş termin planı alınmıştır.

Katı atık düzenli depolanma alan kamulaştırması bitirilmiştir. ÇED ve uygulama projesi çalışmaları devam etmekte olup Proje Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız Avrupa Yatırımları Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir.

İlde şehir merkezlerinde yetersiz kanalizasyon şebekesi, çarpık kentleşme, atıksu arıtma tesislerin olmaması nedeniyle atıksular herhangi bir arıtıma tabi tutulmadan Zap suyuna deşarj edilmektedir.

Belediye bulunan yerlerde atık toplama hizmetleri verilmektedir. Belediye mücavir alan dışındaki yerlerde ise atıkların toplanma hizmeti il özel idaresi tarafından yapılmaktadır Tüm belediyeler vahşi çöp depolama sahası kullanmaktadır. Projenin revizyon ve tadilatları ile Tam ÇED Dosyasının hazırlanması işi ihale şartnamesine göre 2018 yılı Eylül ayında bitecek ve ihale süreci başlayacaktır. Tüm belediyeler vahşi çöp depolama sahası kullanmaktadır.

İlde, üretilen belediye atık miktarı ve toplanan atık miktarı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Grafik 30 – Hakkari ilinin atık kompozisyonu

İlde, ambalaj üretimi yapan tesis ve ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Hakkâri ilinde 2017 yılında 8.850 kg atık motor yağ toplanmıştır.

İlde 2017 yılında, 3,600 kg atık akü, 46 kg atık pil toplanmıştır.

Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında çalışmalar devam edilmektedir. İlde, 2017 yılı itibari ile 1 adet geçici ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmaktadır.

Çizelge 309 – Hakkâri ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Hakkari ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde yapılan çalışmalar çerçevesinde; Bakanlığımız tarafından Belediyeler için Belediye Tıbbi Atık Bilgi Formu ve Sağlık Kuruluşları için Tıbbi Atık Bilgi Formunu 25.09.2006 tarihinde Belediye ve yatak ünitesine sahip sağlık kuruluşlarını denetleyerek tıbbi atık envanteri çıkarılmıştır. Hastane atıklarının evsel atıklardan ayrı toplanması ve Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında denetimler yapılmaktadır. Merkez ilçe ve diğer ilçelerimizde tıbbi atıklar ayrı toplanıp Van ilinde bulunan sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Tıbbi atıkların alındığına dair ulusal atık taşıma formu kesilmektedir. 20 yatak ve üzerine sahip sağlık ünitelerden devlet hastanelerinde tıbbi atık geçici depolama yeri yapılmıştır. 2017 yılında 130,220 ton tıbbi atık toplanarak Van ilinde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2016 yılı sonu itibari ile il sınırları içerisinde milli park, tabiat parkı ve tabiat anıtı bulunmamaktadır. İlde tek korunan alan olarak Yüksekova Nehil Sazlığı bulunmaktadır.

Yüksekova Nehil Sazlığı: Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde bulunan Yüksekova- Nehil sazlığı 24.900 ha'lık alana sahiptir. Ulusal Sulak Alan Komisyonunun 2008 yılı II. Olağan Toplantısında onaylanmış ve koruma altına alınmıştır. Alanda yapılan kuş gözlemlerinde çok sayıda kuşa rastlanmıştır. Bu sazlık Su Kuşları Temelinde Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan olarak değerlendirilmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 310– Hakkâri ilin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

HAKKARİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.362,24	0,19	1.838,99	0,26	1.747,34	0,25	2.174,87	0,31
2) Tarımsal Alanlar	50.519,51	7,09	50.092,3	7,03	58.548,10	8,28	58.429,93	8,27
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	654.561,81	91,81	654.512,33	91,81	640.295,51	90,59	640.221,12	90,58
4) Sulak Alanlar	41.10,58	0,58	4.110,58	0,58	4.426,07	0,63	4.184,83	0,59
5) Su Yapıları	23.79,83	0,33	2.379,83	0,33	1.818,06	0,26	1.824,34	0,26
TOPLAM	**712.933,97**	100,00	**712.934,03**	100,00	**706.835,08**	100,00	**706.835,09**	100,00

Hakkâri ili ile ilgili 1/100.000 lik Çevre Düzen planı 2012 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından tasdik edilerek yürürlüğe girmiştir. Çalışmalar bu planlar dahilinde yürütülmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 311 – Hakkâri ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Hakkari ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	0	2	0	1	0	2	**9**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	**0**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 312 – Hakkâri ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Hakkâri ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	**5**
Çevre İzni Belgesi	0	2	**2**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**7**	**7**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 313 - Hakkâri ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hakkari ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	4
Ani (plansız) denetimler	41
Genel toplam	**45**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 314 – Hakkâri ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Hakkâri ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	20.452	0	**20.452**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	1	0	**1**

31. HATAY

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Hatay ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 315'de verilmektedir.

Çizelge 315 – Hatay ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Antakya	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	32	-	121	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	33	-	124	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	-	65	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	-	67	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	55	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	51	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	68	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	72	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	67	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	-	44	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	-	50	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	21	-	65	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İskenderun	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	20	-	25	-	-	-	-	-		-		-		-
Şubat	32	-	39	-	-	-	-	-		-		-		-
Mart	13	-	43	-	-	-	-	-		-		-		-
Nisan	13	-	38	-	-	-	-	-		-		-		-
Mayıs	12	-	33	-	-	-	-	-		-		-		-
Haziran	7	-	29	-	-	-	-	-		-		-		-
Temmuz	8	-	53	-	-	-	-	-		-		-		-
Ağustos	5	-	41	-	-	-	-	-		-		-		-
Eylül	10	-	47	-	-	-	-	-		-		-		-
Ekim	13	-	40	-	-	-	-	-		-		-		-
Kasım	9	-	56	-	-	-	-	-		-		-		-
Aralık	17	-	52	-	-	-	-	-		-		-		-

İlde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 24 adet egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2017 yılında 139.985 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde 16 belediye içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet vermektedir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 1.508.510'tür.

Tarım arazilerinin yaklaşık %64'ünde sulama yapılmaktadır. Sulama yapılan tarım arazilerinin yaklaşık %75'inde salma sulama yapılmaktadır .Endüstriyel su temini olarak;İl genelinde sanayinin kullanılan suyun % 85 i kuyulardan, % 15 i ise akarsulardan temin edilmektedir.

Hatay ilinde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı yaklaşık %73, atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise yaklaşık %32'dir.

İlde 3 adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Antakya ve İskenderun Organize Sanayi Bölgelerinin atıksu arıtma tesisleri ile ilgili bilgiler Çizelge 316'da yer almaktadır.

Çizelge 316 – Hatay ilinde 2017 Yılı Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Hatay Büyükşehir Belediyesi 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Antakya (Küçükdalyan-Narlıca AAT)		x		İleri	21.264		150.000	8
	Antakya (Defne)	x			Biyolojik	28.800	0,33	214.167	2
	Serinyol A.A.T	x			Biyolojik+İleri	3.859	0,045	36.000	2
İlçeler	İskenderun	x			İleri	86.400	1	438.030	20
	İskenderun (Denizciler)	x			Biyolojik	4.354	0,05	33.000	3
	Payas	x			Biyolojik	1.800	0,02	12.000	-
	Payas Ek	x			Biyolojik	5.500	0,06	35.000	1
	Samandağ	x			İleri	8.050	0,93	53.000	2
	Dörtyol	x			İleri	12.769	0,15	104.000	5
	Kırıkhan AAT	x			İleri	12.250	0,14	100.000	1
	Rayhanlı AAT	x			İleri	8.786	0,10	80.000	2
	Erzin AAT	x			İleri	5.842	0,07	60.000	1

Çizelge 317 – Hatay ilinde 2017 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Antakya OSB, İskenderun OSB, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Antakya OSB	Faaliyette	800	Biyolojik + Kimyasal	0,4	Karasu Kanalı
İskenderun OSB	Faaliyette	10.000	Fiziksel + Kimyasal	0,56	Mersin Çayı

İlde 100 ton/yıl, 30 ton/yıl ve 10 ton/yıl, 3 adet 29 ton/yıl kapasiteli olmak üzere altı adet alabalık işletmesi, 561 ton/yıl ve 950 ton/yıl ve 29 ton/yıl kapasiteli denizde kafeslerde ve gölette çipura ve levrek yetiştiriciliği yapan 3 işletme faaliyet göstermektedir.

3. Atık

Hatay Büyükşehir Belediyesi sorumluluğunda olan 9 ilçe (Antakya, Hassa, Kırıkhan, Altınözü, Samandağ, Kumlu, Yayladağı, Reyhanlı, Defne) sınırları içerisinde oluşan atık miktarı günlük yaklaşık 1.200 tondur. 9 ilçenin atığı Gökçegöz Katı Atık Düzenli Depolama sahasında bertaraf edilmekte olup, sızıntı suyu havuzları ile sızıntı suyu kontrol altına alınmakta ve su arıtma tesisine deşarj edilerek bertaraf edilmektedir.

Diğer 6 ilçeden ise (İskenderun, Arsuz, Payas, Dörtyol, Belen, Erzin) günlük yaklaşık 555,84 kg atık gelmekte olup Düğünyurdu mevkiindeki Körfez Katı Atık Birliğine bağlı özel bir firmanın işlettiği katı atık düzenli depolama sahasında bertaraf edilmekte olup, Hatay Büyükşehir Belediyesi sorumluluk alanında değildir.

Hatay ili genelinde 9 ayrı noktada Hafriyat Depolama Sahası bulunmaktadır. Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilçe belediyelerinin Atık Taşıma ve Kabul Belgesi düzenlemesi zorunlu kılınmıştır. İl genelinde 159 adet hafriyat firması kayıt altına alınmış olup, 389 adet hafriyat taşıması yapan araca Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atığı Taşıma İzin Belgesi verilmiştir. 2017 yılında 706.964 metreküp atık oluşmuş olup bu atıklar 9 ayrı sahada depolanarak bertarafı yapılmıştır.

İlde 8 toplama ayırma tesisi, 2 tedarikçi, 7 geri kazanım tesisi, 23 ambalaj üreticisi ve 152 piyasaya süren tesis bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Hatay'da toplam 45.000 ton tehlikeli atığın oluştuğu beyan edilmiş olup, bu atığın 42.751 tonu geri kazanılmış, 2.066 tonu bertaraf edilmiş, 147 tonu ihraç edilmiş ve 34 tonu da stok edilmiştir.

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" çerçevesinde ilde 2017 yılında 288 ton atık motor yağı, 625 ton atık endüstriyel yağ toplanarak lisanslı bertaraf veya geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. Hatay'da 2017 yılında toplam 32,05 ton atık akü ve 34 kg atık pil toplamıştır.

Hatay ilinde 2017 yılında 64,19 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 0,096 kg da kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

İlde 32 adet tehlikesiz atık toplama-ayırma belgeli tesis mevcuttur. Ayrıca 2 adet Geçici Faaliyet Belgeli ve 12 adet Çevre Lisanslı olmak üzere toplam 14 adet tehlikesiz atık geri kazanım tesisi mevcuttur.

Çizelge 318 – Hatay ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0-
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	14
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Hatay ilinde 2017 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri 9.767.404 ton hammadde kullanmış ve 1.125.214 ton cüruf oluşmuştur.

Hatay ilinde, 2017 yılı içerisinde toplanan tıbbi atık miktarı 1.815,33 ton'dur. Toplanan tıbbi atıklar tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edildikten sonra katı atık düzenli depolama tesisinde düzenli depolanmaktadır. Toplanan tıbbi atıkların %100 bertaraf edilmektedir. Tıbbi atık taşıma aracı sayısı 3 adettir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bitki ve orman topluluklarının özellikleri ve çeşitleri ile Hatay ili oldukça zengin bir flora ve vejetasyona sahiptir. WWF (Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı) tarafından belirlenen Avrupa'nın biyolojik çeşitlilik bakımından en değerli ve acil olarak korunması gereken 100 ormanından "Avrupa Ormanlarının Sıcak Noktaları" bir tanesi de Amanos Dağlarıdır. Amanos Dağlarında yapılan floristik çalışmalarda 91 familya 419 cins 880 tür ve türaltı takson tanımlanmıştır. Türkiye florasında 850 cins tanımlanmıştır. Amanosların Türkiye'de bulunan bitki cinslerinin yarısını içerdiği görülmektedir.

Hatay'da doğal olarak yetişen çiçekli bitki sayısı yaklaşık olarak 1.500 civarındadır. Bu türlerden 185 tanesi endemiktir. Bu endemik türlerden bir kısmı da Türkiye'de sadece Hatay'da doğal olarak yetişirler. İlin Samandağ ilçesi Musa dağında Şimşir ağaçlarından oluşan gen koruma ormanı bulunmaktadır. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesince Musadağı bölgesinde 15 adet endemik bitki tespit edilmiştir.

İl süzülerek uçan kuşların toplu olarak geçiş yaptıkları yeryüzündeki önemli 3 ana kuş göç yollarının en büyüğü üzerinde bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde 3 adet endemik faunaya rastlanmıştır. Hatay dağ ceylanı türünün nesli tehlike altındadır. 2010 yılında yapılan envanter neticesinde 150 adet dağ ceylanı sayılmıştır. Diğer bir tür olan Çizgili Anadolu sırtlanı ise 2010 sayımlarına göre 36 adet gözlenmiştir.

Samandağ kumsalları 14 km uzunluğunda olup deniz kaplumbağası (Caretta caretta, chelonia mydas) yuvalama alanı olarak korunmaktadır. İlde bulunan yaban keçisi, karaca, sincap, yaban domuzu, tilki, çakal, kurt, porsuk, oklu kirpi, türlerinin de en önemli fauna türleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hatay ili sınırları içerisinde 3 adet tabiatı koruma alanı (1-Tekkoz, 2-Kengerlidüz ve 3-Habibineccar Dağı), 1 adet tabiat parkı ve 2 adet yaban hayatı geliştirme sahası (İskenderun-Arsuz YHGS, Altınözü YHGS) bulunmaktadır.

TEKKOZ ve KENGERLİDÜZ TABİATI KORUMA ALANI	
Kuruluşu	29.05.1987
Alanı	172 (60,5+111,5) ha
Konumu	Akdeniz bölgesinde, Hatay ili, Erzin ilçesi sınırları içerisindedir.
Kaynak Değerleri	Alanlar birbirine yakın konumda Hatay ili Dörtyol ilçesi, Kızlarçayı ve Küllü Köyleri sınırlarında, Dörtyol ilçesine 30 km mesafede olup 60,5 ha ve 111,5 ha olmak üzere toplam 172 ha'dır. Doğu Kayını (Fagus orientalis)'nın dünyadaki en güney noktasındaki saf ve karışık mescereleri ile relikt ve izole yayılış göstermektedir. Ayrıca zengin bitki ve hayvan topluluğuna sahip oluşu ile nadir ve eşsiz bir orman ekosistemi özelliğine sahip bulunmaktadır.

HABİBİ NECCAR TABİATI KORUMA ALANI	
Kuruluşu	31.12.1993
Alanı	118 ha
Konumu	Akdeniz bölgesinde, Hatay ili, merkez ilçesi sınırları içerisindedir.
Kaynak Değerleri	Saha, kültürel değerler bakımından oldukça zengindir. Bunlardan Sen Piyer Kilisesi kayalara oyularak yapılmış bir Hristiyan kilisesidir. Yine bu alanda yer alan Karon (Charon) Anıtı; Sen Piyer kilisesinin 200 m kuzeyinde yer almakta ve mitolojide "cehennem kayıkçısı" olarak bilinen karon'un kayalara oyulmuş dev bir büstüdür. Ayrıca Sen Piyer kilisesinin içindeki Günahkarlar Hamamı Antiokus I. tarafından M.Ö. 3.yüzyılda yaptırılmıştır.

Belen Geçidi Tabiat Parkı: Antakya-İskenderun Karayolu Belen Gediği mevkiinde olup, ilin Belen ilçesi sınırları dahilindedir. 450 dekar alana sahip olup 2014 yılında ilan edilmiştir. Kaynak değeri Kuş Gözlemciliğidir. Alandan göç kuşlarını en yakın mesafeden izleme imkanı bulunmaktadır. Alana ait gelişim planı yapım aşamasındadır.

Çizelge 319 - Hatay ili tabiat varlıkları listesi

İLİ	İLÇESİ	SİT ALANININ ADI	SİT ALANININ ADRESİ	SİT ALANI TÜRÜ	ALT ADI (Doğal, kentsel, arkeolojik, tarihi)	NİTELİĞİ
HATAY	Antakya	Anıt Ağaç	Dervişli Köyü	Anıt Ağaç	Doğal	Çınar Ağacı
HATAY	Antakya	Harbiye Şelaleler Mıntıkası Doğal Sit Alanı	Harbiye	1-. Derece Doğal ve Tarihi sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	Antakya	I. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Kuruyer Köyü, Haraparası Mevkii	I. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Doğal	
HATAY	Antakya	Mağara	Hanyolu Köyü, Yakacık Mevkii, 698 nolu parsel	Kültür ve Tabiat Varlığı	Kültür-Tabiat	Mağara
HATAY	Antakya	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Karıyer Mah. Şelaleler Mıntıkası 1728 ve 1737 nolu parseller	1. derece sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelala

Çizelge 319 - Hatay ili tabiat varlıkları listesi (devam)

İLİ	İLÇESİ	SİT ALANININ ADI	SİT ALANININ ADRESİ	SİT ALANI TÜRÜ	ALT ADI (Doğal, kentsel, arkeolojik, tarihi)	NİTELİĞİ
HATAY	Antakya	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Karıyer Mah. Şelaleler Mıntıkası	1. Derece Doğal ve Tarihi sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	Antakya	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Karıyer Mah. Şelaleler Mıntıkası		Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	Samandağ	Çınar (Musa) Ağacı	Hıdırbey Köyü	Anıt Ağaç (2000 yıllık çınar ağacı)	Doğal	2000 Yıllık Çınar Ağacı (Musa Ağacı)
HATAY	İskenderun	Azganlık Sulak Alanı	Azganlık Beldesi		Doğal	Sazlık, Bataklı ve Göl
HATAY	Belen	Harnıp Ağacı	Belen İlçesi özel mülkiyete ait 1556 ada 1 parsel	Anıt Ağaç	Doğal	Harnıp Ağacı
HATAY	Dörtyol	Anıt Ağaç	Payas Beldesi, Sarı Selim Camii avlusunda bulunan anıt ağaç olarak tescilli zeytin ağacı		Doğal	Zeytin Ağacı
HATAY	Kırıkhan	Doğal sit alanı ve Koruma alanı	Gölbaşı Köyü Kalakamberli Köyü Hırsızpınar Köyü		Doğal	Sulak Alan
HATAY	Samandağ	Anıt Ağaç	Hıdırbey Köyü		Doğal	Çınar Ağacı
HATAY	Reyhanlı	Yenişehir Gölü	Yenişehir Mah. Yenişehir Gölü	I. Derece Doğal Sit	Doğal	Göl

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 320 - Hatay ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2018)

HATAY	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.493,40	2,80	18.608,15	3,36	23.235,66	4,22	23.240,21	4,22
2) Tarımsal Alanlar	287.513,26	51,95	284.896,36	51,48	283.171,19	51,41	283.176,32	51,41
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	249.645,00	45,11	248.765,53	44,95	242.947,75	44,11	242.942,61	44,11
4) Sulak Alanlar	443,97	0,08	443,97	0,08	613,57	0,11	613,57	0,11
5) Su Yapıları	318,42	0,06	700,26	0,13	820,04	0,15	820,04	0,15
TOPLAM	**553.414,05**	100,00	**553.414,27**	100,00	**550.788,21**	100,00	**550.792,75**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 321 – Hatay ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Hatay ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	0	2	6	0	0	0	31
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	2	0	1	1	2	2	0	8

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 322 – Hatay ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Hatay ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	23	30
Çevre İzni Belgesi	5	50	55
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	7	5	12
TOPLAM	19	78	97

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 323 – Hatay ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hatay ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam
Planlı denetimler	50
Ani (plansız) denetimler	378
Genel toplam	428

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	107	0

Çizelge 324 – Hatay ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Hatay ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	68.726,97	151.045	763,92	102.153	0	0	93.157	12.939	**435.363,09**
Uygulanan Ceza Sayısı	19	3	6	3	0	0	6	2	**39**

İlde 2017 yılında herhangi bir faaliyet durdurma olmamıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında il sınırları içerisinde 14 adet üst seviye, 3 adet de alt seviye olmak üzere toplam 17 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

32. ISPARTA

1. Hava Kalitesi

Isparta da 2017 yılında konutlarda 77.847.563 m^3, sanayide 11.909.752 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Isparta ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 325'de verilmektedir.

Çizelge 325 – Isparta ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

ISPARTA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	17	-	71	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	22	-	103	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	-	63	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	12	-	50	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	-	46	**3**	**-**	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	14	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	11	-	48	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	9	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	-	60	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Isparta İlinde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 11 adet istasyon vardır. Egzoz ölçüm istasyonları tarafından 51.626 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Merkez belediyede bir adet içmesuyu arıtma tesisi mevcut olup, Eğirdir Gölü ve Darıderesi Göletinden içme kullanma suyu temin edilmektedir. İlde, içme ve kullanma suyu % 86 oranında göl-göletlerden, % 14 oranında kuyulardan temin edilmektedir.

Isparta ili Merkez, Atabey, Eğirdir, Gönen, Keçiborlu, Aksu, Gelendost, Yalvaç, Şarkikaraağaç, Sütçüler, Yenişarbademli olmak 11 Belediyenin tamamının kanalizasyon sistemi mevcuttur. Uluborlu ve Senirkent İlçelerinde ise kanalizasyon sistemi yapım aşamasındadır.

Çizelge 326 –Isparta ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Isparta	X			Fiziksel+ Biyolojik	34.000	34.000	220.332	8,22
İlçeler	Eğirdir	X			Fiziksel+ Biyolojik	7.944,7	7.944,7	17.660	1,64
	Yalvaç	X			Fiziksel+ Biyolojik	5.000		21.316	1,096
	Sütçüler	X			Fiziksel	2.500	2.500	2.484	
	Gelendost	X			Fiziksel+ Biyolojik	500	500	5.532	
	Yenişarbademli		X			-		1.974	
	Gönen		X					3.369	

Süleyman Demirel OSB'nin fiziksel, kimyasal, biyolojik ve kum filtreli ileri arıtıma teknolojisine sahip atık su arıtma tesisi mevcuttur. Yine Isparta İli Antalya yolu üzerinde faaliyet gösteren Deri İhtisas Organize Sanayi bölgesine ait fiziksel+biyolojik+kimyasal atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 327 – Isparta ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Süleyman Demirel OSB	Faal	2500 m^3/gün	Fiziksel+Biyolojik+Kimyasal	4,5
Isparta Deri OSB	Faal	0,6	Fiziksel+Biyolojik+Kimyasal	3,2

İlde alabalık tesisleri bulunmaktadır. Eğirdir, Beyşehir ve Karacaören I. Baraj Gölleri yanında 44 adet gölete sahiptir. İlde 84 adet 4.970,5 ton /yıl kapasiteli alabalık üretim tesisi ve 4 adet işleme tesisi bulunmaktadır. Tesislerde 85.399.710 adet yavru üretilmektedir.

3. Atık

İlde Gönen İlçesi, Koçtepe Köyü sınırları içerisinde kurulu olan Göller Bölgesi Belediyeler Birliğine ait Düzenli Katı Atık Depolama Tesisinde 14 adet ilçe belediyesine ait atıklar bu tesiste bertaraf edilmektedir. 2004 yılından itibaren evsel atık depolanmaya başlamıştır. 2017 Yılında Birlik üyesi belediyeler ve il özel idaresi tarafından düzenli depolama tesisine toplam 118.983,99 ton çöp getirilmiştir.

2022 yılına kadar yaklaşık 3.500.000 m^3 atık depolayabilecek kapasitede ve 3 ayrı etaptan oluşacak olan tesis için 1. Etap sahadan 2. Etap sahaya geçilmiştir. Tesis II. Sınıf Düzenli Depolama niteliği taşımaktadır.

Hafriyat alanı olarak Isparta Belediye Başkanlığına ait Gönen İlçesi Koçtepe Köyü Kanrı dersi mevkiinde 80.157,55 m^2'lik bir kısmı orman bir kısmı Belediye Başkanlığına ait tapulu arazi belirlenerek gerekli izinler alınmıştır. 2017 yılı için Isparta Belediyesi 35.060 ton hafriyat, Yalvaç Belediyesi 212 ton hafriyat, Senirkent Belediyesi 80 m^3 hafriyat, Yenişarbademli 25.740 m^3 hafriyat toprağını geri kazanmıştır

İlde kayıt altına alınan 12 ambalaj üreticisi, 294 piyasaya süren işletme ve 1 adet Geri Dönüşüm Tesisi ile 2 adet Lisanslı Ambalaj Toplama Ayırma Tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 328 – Isparta ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Isparta ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde lisanslı tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisi bulunmamakta olup, 2017 yılında toplam 3.521,228 ton tehlikeli atık toplanmıştır.

2017 yılında Isparta'da 62,707 ton atık motor yağı, 178,482 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. İlde 2017 yılında toplanan atık yağın 191,982 tonu geri kazanılmış, 41,347 tonu ihraç edilmiş, 7,360 tonu stokta bekletilmiş ve 0,5 tonu nihai olarak bertaraf edilmiştir.

İlde; 2017 yılında 1.930 kg atık pil, 392.605 kg atık akümülatör olmak üzere Atık Yönetim Uygulaması üzerinden beyan yapılmıştır. 52,398 ton bitkisel atık yağ toplanmış olup, toplanan 39,450 ton ömrünü tamamlamış lastiklerden 37,180 tonu geri kazanım tesislerine, 0,050 tonu çimento fabrikasına gönderilmiştir.

İlde 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi ve 1 adet lisanslı tıbbi atık taşıma aracı bulunmaktadır. 2017 yılı içerisinde sağlık kuruluşlarından toplanan 612,695 ton tıbbi atığın sterilizasyonu gerçekleştirilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı kategorisine giren Barla Dağı, Dedegöl Dağları Isparta, Eğirdir ve Kovada gölü arasında kalan bölgede yer almaktadır. Bu alanlar "Endemik" bitki türleri açısından zengin olup, Kermes Meşesi (Quercus coccifera) ağırlıklı "maki kuşağı" dağın güney, doğu ve kuzey taraflarında 870-1.300 m arasında yer alır. Bu kuşaktaki diğer odunsu bitkiler arasında Crataegus monogyna, Jasminium fruticans, Juniperus oxycedrus, Lonicera etrusca ve Palirus spina-christi sayılabilir. Dağın güneydoğusunda yer alan maki topluluğu, içerdiği zengin Cyclamen mirabile populasyonları nedeni ile önemlidir. Türkiye'ye endemik ve nadir C.mirabile'nin asıl yayılış alanı, batıda Büyük Menderes Nehri'nin aşağı çığırlarındaki alçak tepelerdir. Bu nedenle türün bu alandaki kopuk popülasyonları çok önemlidir.

Küresel Ölçekte Tehlike Altındaki Türler; Aethionema thesifolium (EN-V**), Olymposciadum caespitosum (EN-V), Cyclamen mirabile (EN-V).

Avrupa Ölçeğinde Tehlike Altındaki Türler; Alkanna phrygia (EN-R), Asperula nitida ssp.hirtella (RN-R), Astragalus gilvus (EN-R), Asyneuma compactum (EN-R), Campanulamacrostyla (EN-R), Dianthus erinaceus (EN-R*) ve diğer 18 tür (Bu türler Isparta İli Endemik Bitki Listesinde yer almaktadır).

Isparta ili sınırları içerisinde yer alan "Dedegöl Dağları"; Beyşehir gölünün batısında yaklaşık 60 km uzanan bir dağ silsilesidir. Bitki örtüsü, dağlık göknar-sedir-çam ormanı (-2000m.) ve ağaç sınırının üzerinde açık alpin mera, taşlık yamaç ve sarp kayalık bitki topluluklarından oluşur. Endemik bitkiler bakımından zengin florası, ülke çapında nadir 52 takson içerir. Bunlardan 6'sı birkaç istisna dışında, yalnızca Dedegöl Dağları'na özgüdür.

Dedegöl Dağları florası, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin arasındaki sınırda bulunmasının etkilerini taşır. Kapız Nehri'nin doğduğu yerdeki derin vadiler, nadir/ veya endemik bitkiler bakımından çok zengindir (Güner, A. 2005).

Küresel Ölçekte Tehlike Altındaki Türler; Acer hyrcanum ssp. sphaerocaryum (EN, V),

Avrupa Ölçeğinde Tehlike Altındaki Türler; 49 takson

Ulusal Ölçekte Tehlike Altındaki Türler; Amelanchier parviflora var. dentata (EN-R*) ve Micromeria cristata (EN-R) tehlike altındaki türlerdir (WWF-Türkiye, 2005).

Isparta ili sınırları içerisinde Eğreltiotları'ndan (Pteridophyta) 3 familya, 3 cinse ait 7 tür, Yarıaçık tohumlu bitkilerden (Gymnospermae) 2 familya ve 3 cinse ait 7 tür ve alttür, Tohumlu Bitkilerden (Angiospermae) 76 familya ait toplam 1566 tür ve alttür seviyesinde bitki tespit edilmiştir. Tıbbi önemi olan bitkilerin sayısı 64 (Tablo 2.92), ekonomik olanlar ise 103'dir (Tablo 2.93). Tespit edilen 301 Endemik bitkinin kategorileri ise şöyledir; 21 EN, 4 CR, 23 VU, 3 DD, 30 LR (cd), 38 LR (nt) ve 182 LR (lc)'dir.

Çizelge 329 - Isparta ilinde bulunan sulak alan listesi (Orman ve Su İşleri 6. Bölge Müdürlüğü, 2018)

Sıra No	İSİM	ALANI (Hektar)
1	Eğirdir Gölü	48.700,00
2	Gölcük Gölü	76,00
3	Kovada Gölü	900,00
4	Beyşehir Gölü	65.600,00
5	Karagöl	0,25

Isparta ili sınırları içerisinde 2 adet Milli Park bulunmaktadır.

Kovada Milli Parkı; Eğirdir ve Sütçüler sınırları içerisinde 6.534,0 ha (4.722,0 ha orman alanı) (810,5 ha göl alanı) (1.001,5 ha ziraat arazisi) alana sahiptir. 1970'te milli park olarak ilan edilmiştir. 23.06.2008 tarihinde Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) onaylanmıştır. Eğirdir İlçesine; Kırıntı, Yuvalı, Serpil, Yukarıgökdere, Akbelenli köyleri, Sütçüler Karadiken köylerinin tamamı veya bir kısmı bağlıdır.

Kızıldağ Milli Parkı: Isparta ve Konya ili sınırları içerisinde Şarkikararağaç, Yenişarbademli ve Kurucuova ilçe sınırlarında bulunan parkın alanı 59.600 ha (orman: 25.500 ha, açıklık: 17.356 ha, göl: 16.744 ha) olup, 20.02.1993 tarihinde Milli Park Alanı olarak ilan edilmiştir. 16.06.2008 tarihinde Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) onaylanmıştır.

Fotoğraf 34 - Yazılı Kanyon Tabiat Parkı

Çizelge 330 - Isparta il sınırları içerisinde bulunan tabiat anıtı statüsüne sahip anıt ağaç listesi

Sıra no	Adı	İli	İlçesi	Yaş	Boy (m)	Çap (cm)	Çevre (cm)	Tescil tarihi
1	Barla Sediri	Isparta	Senirkent	320	15	190	570	1994
2	Ulu Ardıç	Isparta	Sütçüler	1000	27	250	785	1999
3	Çatalçam	Isparta	Sütçüler	650-700	22	188	590	1995
4	Anadolu Kestanesi	Isparta	Sütçüler	190	12	100	314	2002
5	Boylu Ardıç	Isparta	Sütçüler	450	16	150	471	2002
6	Yaz Ihlamuru	Isparta	Sütçüler	320	10	108	399	2002
7	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	740	22	172	540	2002
8	Ana Sedir	Isparta	Senirkent	614	20	216	680	2002
9	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	655	20	216	680	2002
10	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	682	22	184	580	2002
11	Boylu Ardıç	Isparta	Uluborlu	500	13	202	634	2002
12	Doğu Çınarı	Isparta	Eğirdir	-	21	310	973	2002
13	Doğu Çınarı	Isparta	Eğirdir	200	12	190	597	2002

Zindan Deresi Mevkii, Zindan Mağarası, Eurynedon Açıkhava tapınağı ve Roma Köprüsünün bulunduğu alan I. Derece Arkeolojik Sit'tir.

5. Arazi Kullanım

Çizelge 331 – Isparta ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ISPARTA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	7.658,11	0,87	10.097,76	1,15	10.258,21	1,15	10.458,4	1,17
2) Tarımsal Alanlar	240.428,47	27,35	238.558,52	27,14	250.130,69	27,96	249.757,45	27,89
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	564.205,76	64,18	562.921,14	64,04	563.350,49	62,98	563.019,91	62,87
4) Sulak Alanlar	3.314,02	0,38	4.719,72	0,54	5.241,07	0,59	5.630,66	0,63
5) Su Yapıları	63.461,07	7,22	62.770,37	7,14	65.541,82	7,33	66.655,85	7,44
TOPLAM	**879.067,43**	100,00	**879.067,51**	100,00	**894.522,28**	100,00	**895.522,27**	100,00

1/100.000 ölçekli Isparta–Antalya–Burdur Çevre düzeni planı 23.03.2015 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 332 – Isparta ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Isparta ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	3	1	2	1	0	3	35
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	7	1	0	0	0	1	0	9

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 333 – Isparta ilinde 2017 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Isparta ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	26	26
Çevre İzni Belgesi	0	29	29
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	**0**	**55**	**55**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 334 – Isparta ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Isparta ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	56
Ani (plansız) denetimler	466
Genel toplam	**522**

Çizelge 334 - Isparta ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Isparta ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	9	9.486,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	905	0,00

Çizelge 335 – Isparta ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Isparta ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	202.020	357.433	0	332.410	0	76.416	77.255,62	38.208	**1.083.742,62**
Uygulanan Ceza Sayısı	3	15	0	16	0	6	5	3	**48**

İlde 2017 yılında madencilik faaliyetinde bulunan 5 adet firmaya durdurma/kapatma kararı verilmiştir. Bunlardan 4 tanesi Çevre İzni almadan faaliyet gösterdiği 1 tanesi ise ÇED Taahhüt ihlalindendir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Isparta ilinde 1 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

33. MERSİN

1. Hava Kalitesi

Mersin İlinde 2017'de konutlarda 56.974.018,44 sm^3 ve sanayide ise 706.432.726,15 sm^3 doğal gaz kullanılmıştır.

2017 yılında Mersin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 336'da verilmektedir.

Çizelge 336 – Mersin ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERSİN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	0	**		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8	0	**		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	38	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	71	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	68	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	63	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	68	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	69	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	74	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2	0	**		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	4	0	85	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7	0	125	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

** PM10 cihazı arızası nedeniyle ocak, şubat ve ekim aylarında PM10 verileri alınamamıştır.

Mersin ili genelinde 2017 yılında, Mersin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetkisi verilen 38 adet servis/muayene istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlar tarafından 2017 yılı içerisinde 191.745 adet taşıtın ölçümleri yapılarak egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

DSİ 6. Bölge verilerine göre; Mersin İl sınırları dâhilinde içme ve kullanma suyu temin edilen, mevcut durumda işletmede olan Mersin-Tarsus İçmesuyu Projesi I-II-III. Ünite ile Mersin ili ve Tarsus ilçesine toplam 142,5 hm^3/yıl su verilmektedir. Mersin il sınırlarında planlama ve kesin projesi tamamlanan, İnşa halinde olan ve İşletmede olan içme, kullanma ve endüstri suyu temini toplam 321,6 hm^3/yıl olacaktır.

DSİ 6. Bölge Müdürlüğünün verilerine göre; Yeraltı su rezervi: 212,67 hm^3/yıl; Tahsis edilen su miktarı: 239,41 hm^3/yıl

Mersin şehrinin içme suyu Berdan Baraj gölünden sağlanmaktadır. Berdan Baraj gölünden alınan su Tarsus Berdan İçme suyu Tesislerinde arıtılmaktadır. Berdan İçme suyu Arıtma Tesisleri her birinin kapasitesi 130.000 m^3/gün olan 3 kısımdan oluşmaktadır. Tesisin toplam kapasitesi 390.000 m^3/gün 'dür.

24 saat devam eden su üretimi; içme ve kullanma suyu kalitesi açısından İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik'in standartlarına uygun şekilde yapılmakta, Laboratuvarda 24 saat çalışma esası ile analiz edilmektedir.

Berdan İçmesuyu Arıtma Tesisinden arıtılarak İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik'e uygun şekilde şebekeye verilen su yaklaşık 1.100.000 kişiye ulaşmaktadır.

Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisi: Mersin Büyükşehir Belediyesi mücavir alanı içinde biri Doğu'da, diğeri de Batı'da olmak üzere iki ayrı atıksu arıtma tesisinin yapımı öngörülmüştür. Karaduvar da kurulması planlanan Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisi için 2006 yılında ihale yapılmış, Haziran 2007'de tesis inşaatına başlanmış ve 01.06.2010 tarihinde tesis tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Meskun alanlardan cazibeli olarak Merkez Pompa İstasyonu, Karaduvar pompa istasyonu, Kazanlı Pompa İstasyonu ve Karacailyas Pompa İstasyonundan toplanan atıksular, pompalar yardımıyla basınçlandırılarak Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisine ulaştırılmaktadır. 2017 yılında Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisinde 48.491.375,00 m^3 atıksu arıtılmıştır.

Çizelge 337 – Mersin ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Karaduvar AAT	X			Biyolojik+İleri	189.523	1,542	2020 yılı için 1.050.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	60
İlçeler	Tarsus AAT	X			Biyolojik	61.272	0,635	2020 yılı için 436.219 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	30
	Erdemli AAT	X			Biyolojik+İleri	21.972	0,134	2042 yılı için 100.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	18
	Kargıpınarı AAT	X			Biyolojik	6.000	0,019	Tesis 28.000 kişi kapasitelidir.	6
	Atakent AAT	X			Biyolojik	6.800	0,08	Tesis 28.000 kişi kapasitelidir.	8
	Silifke AAT	X			Biyolojik	21.000	0,094	2028 yılı için 180.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	15
	Narlıkuyu AAT	X			Biyolojik (Paket)	500	0,018	1.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır	-
	Mut AAT	X			Biyolojik	14.600	0,032	17.952 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştı	10
	Anamur AAT	X			Biyolojik	17.962	0,116	26.462 kişi kapasite(ikinci kademe nüfus 41.264 (2047 yılı))	5
	Bozyazı AAT	X			Biyolojik (Paket)	2.652	0,069	26.462 kişi kapasite (ikinci kademe nüfus 41.264) 2047 yılı)	3

Çizelge 338 – Mersin ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Mersin Tarsus OSB	Faal	3.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	2
Mersin Tarsus OSB Gelişme Alanı	İnşaat	5.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	3

İlde 2017 yılında mavi bayrak almaya hak kazanmış 10 adet plaj ve 1 adet marina bulunmaktadır.

3. Atık

Mersin Büyükşehir Belediyesine ait 2 adet düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, bunlar Akdeniz ve Silifke ilçelerindedir.

Mersin Merkez 4 ilçe (Akdeniz, Toroslar, Yenişehir ve Mezitli) ve Silifke ilçelerinde düzenli depolama hizmeti verilmektedir. Tarsus dahil 2017 yılı içerisinde anılan 6 ilçede toplam 534.672,06 ton/yıl Belediye atığı bertaraf edilmiştir.

6360 sayılı Büyükşehir Belediyeleri kanunun yürürlüğe girmesiyle kapatılan belde belediyeler ile ilçe belediyelerin kullanmakta olduğu vahşi (düzensiz) depolama alanları vardır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ile birlikte yürütülmekte olan bu çalışmada 48 adet düzensiz depolama alanı tespit edilmiş ve ilgili mevzuat hükümleri ile çalışmalar sürdürülmektedir.

İlde bulunan katı atık düzenli depolama tesislerinde biriken/oluşan atık suların toprağı ve suları kirletmemesi için sızıntı suyu toplama boruları çöpün depolandığı yerlere teşkil edilmiştir. Toplanan sızıntı suları toplama lagünlerinde biriktirilmektedir. Lagünler geçirimsiz tabaka ve membranlarla teşkil edilmiş olup aylık olarak akredite laboratuvarlarda ölçüm yapılmaktadır.

İlçe Belediyelerinden ve vatandaşlardan gelen hafriyat atıkları dolgu alanları taleplerinin değerlendirilmesi amacıyla; Çevre Koruma ve Kontrol, Park ve Bahçeler, Zabıta, Fen İşleri, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlıkları üyeleriyle Hafriyat Değerlendirme Kurulu (HAFDEK) oluşturulmuştur.

Bu kurul tarafından 2017 yılında adet Dolgu/Döküm Alanlarına izin verilmiştir. 2017 yılında Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları taşıyan kişi ve firmalara ait 128 araca Taşıma İzin Belgesi düzenlenmiştir Depolama/bertarafı sağlanan atık miktarı 2017 yılı için 499.920 m^3'tür.

Çizelge 339 – Mersin ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Mersin ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	14
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	20
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

İlde 2017 yılında "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Bakanlığımız Atık Ambalaj Sisteminde kayıtlı 88 adet ambalaj üreticisi tarafından 148.512.418 kg ambalaj üretilmiş, 535 adet piyasaya süren tarafından 33.065.790 kg ambalaj kullanılmış olup, 31 adet tedarikçi tarafından 5.850.723 kg ambalaj tedarik edilmiştir. Ayrıca, Çevre İzin ve Lisans belgeli 19 adet ambalaj atığı Toplama ve Ayırma Tesisi tarafından 86.858.418 kg ambalaj atığı toplanılmış olup, 27 adet Çevre İzin ve Lisans Belgeli geri kazanım tesisi tarafından 52.549.608 kg ambalaj atığının geri kazanımı yapılmıştır.

Ayrıca Akdeniz, Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Erdemli, Gülnar, Mezitli, Mut, Silifke, Tarsus, Toroslar ve Yenişehir olmak üzere toplam 12 adet ilçemizde Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanma usullerinin belirlendiği ve Bakanlığımız onaylı Ambalaj Atıkları Yönetim Planı bulunmaktadır.

2017 yılı Mersin ili sınırları içerisinde oluşan tehlikeli atık miktarı 2.604.408,8 kg'dır. Bu atıklardan 1.170.359,8 kg'ı nihai bertaraf işlemine tabi tutulmuş, 114.919,762 kg'ı geri kazanım tesislerinde geri kazanım işlemine tabi tutulmuş, 219,704 kg'ı ihraç edilmiş ve son olarak da 1.318.834,8 kg'ı tehlikeli atık nihai bertaraf işlemine tabi tutulmak üzere geçici depolanmıştır.

İlde tehlikesiz atık toplama-ayırma Belgesi olan 80 adet firma, tehlikesiz atık geri kazanım Geçici Faaliyet Belgesi/Çevre İzin ve Lisansı olan 20 adet firma bulunmaktadır. Ayrıca, 2017 yılında 1.017.136,51 ton/yıl atık toplanarak 210.730,36 ton/yıl atığın geri kazanımı sağlanmıştır.

Karaduvar Atıksu ArıtmaTesisi'nden çıkan arıtma çamurunun tarımda kullanılması ile ilgili "Evsel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik" (EKAÇTKDY)" uyarınca gerekli analizleri akredite bir laboaratuvara yaptırılmış olup söz konusu arıtma çamuru nitelikleri uygun olmasına karşın Çukurova Bölgesinde kayaç yapısında Nikel konsatrasyonu yüksek olduğundan ilgili Yönetmelik gereği tarımda kullanılamamakta ve Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik uyarınca gerekli tüm analizleri yaptırılarak Mersin Büyükşehir Belediyesi Düzenli Depolama Alanına gönderilmektedir.

İlde "Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 3 adet Ömrünü Tamamlamış Araç Teslim Yeri bulunmaktadır.

Mersin Büyükşehir Belediyesinin Makine İkmal Sahası içerisine kurulan Tehlikeli Atık Geçici Depolama Alanı için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden 15.12.2016 tarih ve 12624 sayılı yazısı ile Tehlikeli Atık Geçici Depolama izni alınmıştır.

Mersin Büyükşehir Belediyesine bağlı İlçe Koordinasyon Müdürlüklerinin şantiyelerine araç bakım ve onarımından oluşan atıklar için Tehlikeli Atık Geçici Depolama Alanları Kurulması için Yer tespiti çalışmaları devam etmektedir.

Mersin Büyükşehir Belediyesinin faaliyetleri sonucu oluşan Atık Madeni Yağ miktarı, 2017 yılı için 16.595 lt'dir. Ayrıca ilde, 2017 yılında 461.001 kg atık motor yağ, 643.977 kg endüstriyel yağ toplanmıştır. 2017 yılı içerisinde atık madeni yağın 747.622 kg'ı geri kazanılmış, 136 kg'ı beratraf edilmiş, 294.547 kg ihraç edilmiş ve 31.673 kg'ı da soktadır. 2017 yılında ilde 3.858 kg atık pil toplanmıştır.

Mersin Büyükşehir Belediyesi faaliyetleri sonucu, belediye birimlerinde oluşan atık elektrikli ve elektronik eşyalar belediyenin makine ikmal sahası içerisinde bulunan tehlikeli atık geçici depolama alanında depolanmaktadır. Belirli aralıklarla lisanslı taşıma firması ile lisanslı bertaraf tesisine iletilmektedir. 2017 yılında 5.390 kg atık elektrikli ve elektronik eşya lisanslı taşıma firması ile lisanslı bertaraf tesisine iletilmiştir.

Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı faaliyetleri sonucu, belediye birimlerinde oluşan ömrünü tamamlamış lastikler belediye makine ikmal sahası içerisinde bulunan tehlikeli atık geçici depolama alanında depolanmaktadır. Belirli aralıklarla lisanslı taşıma firması ile lisanslı bertaraf tesisine iletilmektedir. 2017 yılında 123.170,00 kg ÖTL lisanslı taşıma firması ile lisanslı bertaraf tesisine iletilmiştir.

İlde bir adet Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi bulunmakta olup İl merkezi ve ilçelerden düzenli olarak tıbbi atıklar toplanmakta, sterilizasyon işlemine tabi tutulduktan sonra Büyükşehir Belediyesine ait II. Sınıf Katı Atık Düzenli Depolama alanında depolanmaktadır. 2017 yılında 2.008,946 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bilimsel ölçüde flora çalışmaları yürütmekte olan Türkiye Bitkileri Veri Servisi (TUBİVES) ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Mersin Şube Müdürlüğünce yapılan çalışmalara göre Mersin il sınırları içerisinde 1.726 takson bitki türünün tespiti yapılmıştır. Bu bitki türlerinden 400 adedinin endemik olduğu kayıt altına alınmıştır.

Mersin genelinde yaşamını devam ettiren yaban hayvanlarından karasal ve sucul memeli türlerinin tespiti yapılarak kayıt altına alınmıştır. Mersin yaklaşık 30 memeli türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Mersin ili sınırları içerisinde Doğa Koruma ve Milli Parklar Mersin Şube Müdürlüğü ile Mersin Üniversitesi Rektörlüğü işbirliğiyle yapılan Protokol kapsamında 2015 yılından bu yana "**Yaban Hayatı Tespit ve İzleme Projesi**" uygulanmaya başlanılmış ve halen de devam etmektedir.

Mersin ili, Silifke ilçesi sınırları dâhilinde yer alan Ortadoğu ve Avrupa'nın en önemli sulak alanı olan Göksu Deltası, Mersin İl merkezinin 85 km batısında Silifke İlçesi'nin güney kenarında 330 17' Kuzey, 350 59' Doğu koordinatları arasında yer almaktadır.

Mersin ilinde 8 adet Tabiat Parkı, 4 adet tabiat anıtı, 5 adet yaban hayatı geliştirme sahası, 63 devlet avlağı/örnek avlak, 1 sulak alan, 97 diğer koruma statülerine sahip alan bulunmaktadır.

Tabiat parkları:

100. Yıl (Gümüşkum) Tabiat Parkı: Saha Giriş, günübirlik alan ve plaj alanından oluşmaktadır. Çeşitli orman ağacı türleri gölgesinde, temiz bir sahilde günübirlik piknik yapma imkânı bulunmaktadır. Sahada piknik üniteleri ve oto park alanları bulunmaktadır.

Kuyuluk Tabiat Parkı: Mersin ili Mezitli ilçesi sınırları dahilinde Mezitli-Fındıkpınarı yolunun 6. km'sinde bulunmaktadır. Saha genelinde saf kızılçam koru ormanı ile örtülmüştür. Günübirlik piknik alanı kullanıma uygundur. Sahada kır gazinosu, spor alanları, büfe ve park bulunmaktadır. Saha 19,83 ha'lık alana sahiptir.

Çamdüzü Tabiat Parkı: Silifke ilçesine 6,5 km Mut yolu üzerinde uzaklıkta bulunmaktadır. Silifke Çamdüzü Tabiat Parkı, en çok kızılçam ağaçlarından meydana gelen ormanda, rekreasyon hizmeti vermektedir. Sahada kır gazinosu, büfe ve oyun parkları bulunmaktadır. Saha 5,68 ha'lık alana sahiptir.

Erdemli Çamlığı Tabiat Parkı: Tamamı 26,14 ha olup 12,5 ha'lık kısmı günübirlik olarak planlanmıştır. Aynı günde 400-500 adet kampçıya çadır kurma hizmeti verilebilmektedir. 11 adet karavan parkı ve 189 adetlik otomobil park yeri bulunmaktadır. Kızılçam ağaçları altında doğa ve

denizin keyfini çıkarmak mümkündür. Sahada kır gazinosu, büfe, fırın ve oyun parkları bulunmaktadır. Kaynak değeri deniz, orman ve rekreasyonal faaliyetler olup, UDGP onay aşamasındadır.

Karaekşi Tabiat Parkı: Mut ilçesine 7 km uzaklıkta, içinde gökkuşağı alabalığı üretme istasyonu da bulunan doğal güzellikleriyle dikkat çeken bir piknik ve dinlenme yeridir. Sahadaki asıl ağaç türü kızılçam ve çınar olmakla birlikte birçok tür bulunmaktadır. Sahada kır gazinosu, büfe ve oyun parkları bulunmaktadır. Saha 9 ha'lık alana sahiptir.

Aydıncık Tabiat Parkı: Silifke-Aydıncık karayolunda Aydıncık İlçesine 2 km uzaklıkta kumsalı ve deniziyle egzotik bir özelliğe sahip 23,71 hektar genişliğinde bir tabiat parkıdır. Ayrıca su altı dalgıçlığı ve diğer su altı sporları yapabilme imkânı vardır. Sahada soyunma kabinleri, WC ve büfe bulunmaktadır.

Pullu Tabiat Parkı: Mersin-Antalya D400 kara yolu üzerinde, Anamur ilçesine 8 km uzaklıkta olup yaklaşık 10,3 hektarlık bir alana sahiptir. Çevrenin tüm olumsuz etkilerinden uzak olması sebebiyle yoğun ilgi gören ender tabiat parklarımızdan biridir. Temiz ve güzel bir koyu olan sahili vardır. Sahada kır gazinosu, büfe, oyun parkları ve sıhhi tesis kompleksi bulunmaktadır.

Dikilitaş Tabiat Parkı: Mersin-Antalya D400 kara yolu üzerinde, Bozyazı ilçesine 4 km uzaklıkta olup Pullu Tabiat Parkı'nın hemen yakınında bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 33,5 hektarlık bir alana sahiptir. Masmavi bir deniz ile oluşan doğal güzellik insanların ilgisini çekmektedir. Sahada büfe, wc ve sıhhi tesis kompleksi bulunmaktadır.

Fotoğraf 35 – Saz Horozu

Tabiat Anıtları:

Ana Ardıç Tabiat Anıtı: Mersin İli Çamlıyayla İlçesi Kozpınarı mevkiinde 2008 yılında Tabiat Anıtı olarak ilan edilmiştir. 1.113 yaş, 3,5 metre çap, 7,20 metre çevre ve 22 metre boy özelliklerine sahip Juniperus foetidissima (Kokulu Ardıç) dır.

Koca Katran Tabiat Anıtı: Mersin İli Çamlıyayla İlçesi Sebil Beldesi sınırları dahilindeki alan, 2008 yılında Tabiat Anıtı olarak ilan edilmiştir. 630 yaş, 2,35 metre çap, 7,10 metre çevre ve 40 metre boy özelliklerine sahip Cedrus libani (Toros Sediri) dir.

Yerköprü Şelalesi Tabiat Anıtı: Alanı 117,5 hektardır. 2001 yılında Tabiat Anıtı olarak tescil edilmiştir.

Gilindire Mağarası Tabiat Anıtı: Aydıncık ilçesinde yer alan 107 hektar büyüklüğündeki saha, su kodunun -47 m seviyesinde olan mağara, yaşanmış olan son iklim değişikliğine ilişkin Doğu Akdeniz'de bulunan tek kayıt noktasıdır.

Sulak Alanlar:

Göksu Deltası Sulak Alanı: Mersin ili, Silifke ilçesi sınırları dâhilinde yer alan Ortadoğu ve Avrupa'nın en önemli sulak alanı olan Göksu Deltası, Mersin İl merkezinin 85 km batısında Silifke İlçesi'nin güney kenarında 330 17' Kuzey, 350 59' Doğu koordinatları arasında yer almaktadır.

Göksu Deltası özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (RAMSAR) kriterlerinin birçoğunu kapsadığı için 1994 yılında Ramsar Alanı Statüsüne sahip olmuştur. Göksu Deltasının bir defada barındırdığı kuş varlığı dikkate alındığında ramsar kriterlerindeki A sınıfı sulak alan "Ramsar Sözleşmesine göre, bir defada 25.000'in üzerinde su kuşunu barındıran sulak alanlar "A" sınıfı sulak alandır." niteliğinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca; Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilerek koruma altına alınmıştır.

Göksu Deltasının toplam alanı 22.840 hektar'dır. Bu alanın 15.531 hektar'ı Ramsar alanıdır.

Yönetim planı çalışmalarında Göksu deltasında toplam 442 bitki türü bulunduğu bu türlerden 32'si kritik, tehlike altında, nadir ve hassas türler arasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Göksu deltasında yapılan kuş gözlemciliği faaliyetleri sonucunda 332 kuş türü olduğu bilinmektedir. Bu sayı tüm Türkiye av faunasının yaklaşık %50'sini kapsamaktadır.

Çizelge 340 - Mersin il sınırları içerisinde bulunan yaban hayatı geliştirme sahaları

Sıra no	Adı	İlçesi/mevkii	Alanı (ha)	İlanı yılı	Kaynak Değeri	Açıklama
1	Hopur–Topaşır YHGS	Tarsus/Çukubağ, Keşli ve Kuşçular	5.984	2006	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
2	Cehennemderesi YHGS	Çamlıyayla-Toroslar Mevkii	27.610	2006	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
3	Kadıncık YHGS	Tarsus-Olukkoyağı Çamlıyayla	8.712	2005	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
4	Hisardağı-Gedikdağı YHGS	Silifke	4.309	2006	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
5	Kestel Dağı YHGS	Mut	4.546	2005	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut

Fotoğraf 36 - Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi (MÇŞİM, 2017)

Doğa Koruma ve Milli Parklar Mersin Şube Müdürlüğü tescilli alanlarından 100. Yıl Tabiat Parkı içinde faaliyet gösteren Mersin Deniz Kaplumbağaları Kurtarma, Rehabilitasyon ve Bilgilendirme Merkezi'nde yaralı ve tedaviye ihtiyaç olan deniz kaplumbağalarının bakımı ve rehabilitasyon çalışmaları devam etmektedir.

Mersin İli Anamur, Alata, Göksu, Davultepe, Kazanlı kumsallarında 2016 yılı üreme sezonunda 1.823 adet Caretta caretta yuvalaması olduğu görülmüş 127.610 adet yumurta bıraktığı gözlemlenmiştir. Bu yuvalardan ise 102.088 Caretta caretta yavru çıkışı olduğu tespit edilmiştir. Diğer deniz kaplumbağa türlerimizden 2.112 adet Chelonia mydas yuvalaması olduğu görülmüş 211.200 adet yumurta bıraktığı gözlemlenmiştir. Bu yuvalardan ise 168.960 adet Chelonia mydas yavru çıkışı olduğu tespit edilmiştir.

Üreme Alanları; Kazanlı Kumsalı (Mersin), Alata Kumsalı (Erdemli), Göksu Deltası (Silifke), Anamur Kumsalı, Davultepe Kumsalı (Mersin).

Çizelge 341 – Mersin ili anıt ağaçları

S.No	Anıt Ağaç İsmi	İlçe	Mahalle
1	Palmiye Ağacı (Chamaerops Excelsa)	Akdeniz	Hamidiye
2	Katran Ağacı (Cedrus Libani.)	Tarsus	Ardıçlı
3	Meşe Ağacı (Quercus L)	Silifke	Kepez
4	Zeytin Ağacı (Olea europaea L.)	Silifke	Keben
5	Çınar Ağacı (Platanus orientalis)	Silifke	Evkafçiftliği
6	Çınar Ağacı (Platanus orientalis)	Mut	Merkez
7	Zeytin Ağacı (Olea europaea L.)	Mut	Haydar
8	Çınar Ağacı (Platanus orientalis)	Gülnar	Zeyne
9	Meşe Ağacı (Quercus L)	Toroslar	Gözne
10	Çınar Ağacı (Platanus orientalis)	Yenişehir	Emirler
11	Zeytin Ağacı (Olea oleaster)	Mezitli	Menderes
12	Boylu Ardıç (Juniperus Excelsa)	Mut	Yalnızcabağ
13	Karacaağaç	Çamlıyayla	Cumayakası

Çizelge 342 – Mersin ili mağraları

S.No	Mağara İsmi	İlçe	Mahalle	Sit Derecesi	Koordinat	
					X	Y
1	Kuruçay Mağarası	Silifke	Atakent	1.Derece Doğal Sit Alanı	4032037	598515
2	Köşekbükü Astım Mağarası	Anamur	Ovabaşı	1.Derece Doğal Sit Alanı	3998258	478425
3	Yerköprü Düden ve Obruğu	Mut	Yerköprü/ Gezende	1.Derece Doğal Sit Alanı	4043394	520861
4	Aşağıdünya-Akhayat Mağara ve Obruğu	Silifke	Karadedeli	1.Derece Doğal Sit Alanı	4034217	590589
5	Kepez Mağarası	Silifke	Kızılisalı	1.Derece Doğal Sit Alanı	4044286	590064
6	Taşkuyu Mağarası	Tarsus	Taşkuyu	C Grubu - Tabiat Varlığı	4090935	659247
7	Taşocağı Mağarası	Tarsus	Sağlıklı	A Grubu - Tabiat Varlığı	4101879	669738
8	Aynalıgöl (Gilindire) Mağarası	Aydıncık		1.Derece Doğal Sit Alanı	3998713	536274
9	Cennet-Cehennem Mağarası	Silifke	Narlıkuyu	1-3.Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı	4034843	599115
10	Zekerce	Toroslar	Arslanköy	1.Derece Doğal Sit Alanı	4097881	612697

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 343 – Mersin ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MERSİN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.899,73	1,00	21.707,33	1,36	23.457,48	1,47	25.602,64	1,60
2) Tarımsal Alanlar	401.889,00	25,19	397.105,36	24,89	504.251,74	31,52	503.943,41	31,50
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.169.319,03	73,29	1.168.156,09	73,22	1.065.315,90	66,60	1.063.479,08	66,48
4) Sulak Alanlar	2.586,91	0,16	2.580,73	0,16	1.840,11	0,12	1.840,11	0,12
5) Su Yapıları	5.770,68	0,36	5.915,78	0,37	4.728,52	0,30	4.728,52	0,30
TOPLAM	**1.595.465,35**	100,00	**1.595.465,29**	100,00	**1.599.593,75**	100,00	**1.599.593,76**	100,00

Mersin-Karaman Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli çevre düzeni planına ilişkin Danıştay 6. Dairesi tarafından verilen yürütmeyi durdurma kararlarının gereğinin yerine getirilmesi, yürütmeyi durdurma kararının gerekçesinde bahsedilen istatistiki bölge ve havza bütünlüğü hususlarındaki şekil eksikliği ve mevzuata aykırı hususların giderilmesi kapsamında; istatistiki bölgelere uygun olarak hazırlanan "Mersin-Adana Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi uyarınca Bakanlık Makamının 16.09.2013 tarih ve 14398 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır**.**

6360 sayılı yasa ile Mersin İl İdari sınırlarının tamamının Büyükşehir Belediyesi olarak düzenlenmesi ile birlikte Mersin-Büyükşehir Belediyesi tarafından 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışması başlatılmış, söz konusu çalışma Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na Mersin-Adana Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planında revizyon olarak sunulmuştur.

2035 yılı hedef alınarak hazırlanan Mersin-Adana Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonu Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 03.04.2017 tarihinde onaylanmıştır.

Çevre Düzeni Planı Mersin'in tek bir ana sektör yönlendiriciliğinde gelişen bir kent olması yerine, hizmetler ve tarım sektörünün geliştiği bir hizmet metropolü olarak, özellikle lojistik ve ulaşım bağlantılarıyla güçlü bir destinasyon haline gelmesini sağlamak, ayrıca; turizm ve özellikle de alternatif turizm başlığı altında gelişmesi öngörülen gerek kentsel karakterli, gerekse kırsal karakterli yerleşim alanlarının bütüncül bir yaklaşımla kurgulanmasını, planlanmasını ve gelişmesini olanaklı kılma amacı ile hazırlanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 344 – Mersin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Mersin ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	1	12	9	5	4	0	**57**
ÇED Gereklidir	0	0	0	5	0	0	0	**5**
ÇED Olumlu Kararı	1	1	5	0	0	1	0	**8**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 345 – Mersin ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Mersin ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	28	**32**
Çevre İzni Belgesi	4	40	**44**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	13	**16**
TOPLAM	**11**	**81**	**92**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 346 – Mersin ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Mersin ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	59
Ani (plansız) denetimler	565
Genel toplam	**624**

Çizelge 346 - Mersin ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Mersin ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	48	0,00

Çizelge 347 – Mersin ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Mersin ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Atık	Egzoz	Anız	ÇED	Diğer	TOPLAM
Uygulanan Ceza Miktarı	407.800,00	300.210,00	203,00	1054,00	16.509,00	72.607,00	196,00	**798.579,16**
Uygulanan Ceza Sayısı	8	3	1	1	8	4	1	**26**

İlde, SEVESO Bildirim Sitemine kayıtlı ve bildirim yapmış 18 adet üst seviye, 4 adet alt seviye ve 47 adet kapsam dışı tesis bulunmaktadır.

34. İSTANBUL

1. Hava Kalitesi

2017 yılında İstanbul'da konutlarda 4.367.061.305 Sm^3, serbest tüketici olarak 1.423.245.114 Sm^3, sanayide 560.385.357 Sm^3 doğal gaz kullanılmıştır. İlde evsel ısınmada 160.663 ton ithal ve 73.085 yerli kömür, sanayide de 39.903 ton yerli kömür kullanılmıştır. 2017 yılında İstanbul ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 348 ve 349'da verilmektedir.

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2017 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

BAŞAKŞEHİR	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9,8	-	34,9	1	0,5	-	14,7	-	31,2	-	-	-	47,7	-
Şubat	6,9	-	75,3	13	0,5	-	28,6	-	43,6	-	-	-	52,3	-
Mart	6,0	-	75,7	14	0,5	-	19,6	-	36,6	-	-	-	68,9	-
Nisan	6,3	-	85,8	15	0,5	-	21,0	-	45,6	-	-	-	72,6	-
Mayıs	4,6	-	52,2	8	0,4	-	8,7	-	31,1	-	-	-	78,3	-
Haziran	7,6	-	35,2	-	0,4	-	8,4	-	31,0	-	-	-	71,4	-
Temmuz	6,7	-	38,0	-	0,3	-	6,1	-	23,7	-	-	-	75,2	-
Ağustos	11,9	-	36,2	-	0,3	-	4,5	-	19,8	-	-	-	72,8	-
Eylül	10,6	-	55,4	6	0,4	-	21,9	-	55,0	-	-	-	48,5	-
Ekim	10,6	-	77,1	16	0,5	-	44,4	-	69,0	-	-	-	28,7	-
Kasım	10,6	-	82,8	14	0,7	-	38,5	-	55,8	-	-	-	24,9	-
Aralık	8,4	-	63,7	14	0,6	-	15,5	-	33,7	-	-	-	33,3	-

ESENYURT	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	14,7	-	50,6	4	-	-	43,2	-	31,2	-		-	47,7	-
Şubat	10,4	-	79,6	11	-	-	61,5	-	43,6	-		-	52,3	-
Mart	10,2	-	98,9	23	-	-	48,7	-	36,6	-		-	68,9	-
Nisan	9,9	-	95,9	18	-	-	57,8	-	45,6	-		-	72,6	-
Mayıs	5,9	-	74,5	11	-	-	32,3	-	31,1	-		-	78,3	-
Haziran	4,6	-	72,8	13	-	-	33,5	-	31,0	-		-	71,4	-
Temmuz	4,3	-	61,9	10	-	-	27,8	-	23,7	-		-	75,2	-
Ağustos	3,8	-	56,9	6	-	-	37,0	-	19,8	-		-	72,8	-
Eylül	5,6	-	64,4	11	-	-	80,6	-	55,0	-		-	48,5	-
Ekim	6,8	-	98,4	24	-	-	147,8	-	69,0	-		-	28,7	-
Kasım	8,6	-	111,6	19	-	-	133,5	-	55,8	-		-	24,9	-
Aralık	6,3	-	50,7	2	-	-	48,3	-	33,7	-		-	33,3	-

KANDİLLİ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8,8	-	31,4	-	0,6	-	26,9	-	36,0	-	-	-	_	_
Şubat	13,7	-	46,2	4	0,8	-	34,7	-	32,5	-	-	-	_	_
Mart	19,3	-	46,4	2	0,8	-	22,4	-	23,9	-	-	-	_	_
Nisan	17,9	-	40,3	-	0,7	-	17,8	-	21,4	-	-	-	_	_
Mayıs	15,4	-	37,4	1	0,6	-	15,6	-	21,9	-	-	-	_	_
Haziran	13,6	-	36,8	-	0,6	-	36,1	-	61,8	-	-	-	_	_
Temmuz	8,5	-	32,0	-	0,5	-	18,1	-	37,8	-	-	-	_	_
Ağustos	7,5	-	29,7	-	0,3	-	12,0	-	27,6	-	-	-	_	_
Eylül	10,9	-	45,5	4	0,4	-	28,5	-	44,1	-	-	-	_	_
Ekim	12,1	-	48,5	5	0,6	-	53,7	-	46,5	-	-	-	_	_
Kasım	15,6	-	51,7	6	1,1	-	49,1	-	42,4	-	-	-	_	_
Aralık	19,1	-	34,0	-	1,0	-	29,8	-	38,4	-	-	-	-	-

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2017 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

MECİDİYEKÖY	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	36,3	-	0,6	-	58,7	-	68,1	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	57,3	9	0,6	-	63,2	-	75,5	-	-	-	-	-
Mart	-	-	62,1	11	0,6	-	60,0	-	74,7	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	60,6	6	0,5	-	69,7	-	87,5	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	43,4	2	0,4	-	40,1	-	72,8	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	38,0	1	0,5	-	34,4	-	73,2	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	51,1	6	0,5	-	36,0	-	66,9	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	45,8	2	0,5	-	30,2	-	61,8	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	41,9	3	0,6	-	42,4	-	75,5	-	--	-	-	-
Ekim	-	-	53,7	6	0,6	-	76,7	-	73,5	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	51,1	4	0,7	-	68,5	-	67,5	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	35,0	1	0,5	-	38,5	-	56,1	-	-	-	-	-

ŞİLE	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	_	_	19,6	-	-	-	3,6	-	7,0	-	-	-	53,7	-
Şubat	_	_	27,6	-	-	-	4,2	-	7,9	-	-	-	59,4	-
Mart	_	_	29,5	-	-	-	3,4	-	4,7	-	-	-	63,9	-
Nisan	_	_	24,4	-	-	-	2,8	-	4,3	-	-	-	71,2	-
Mayıs	_	_	27,0	-	-	-	3,5	-	4,2	-	-	-	81,1	-
Haziran	_	_	32,9	-	-	-	3,7	-	5,8	-	-	-	85,5	-
Temmuz	_	_	34,5	-	-	-	2,3	-	3,1	-	-	-	87,4	-
Ağustos	_	_	34,1	-	-	-	2,0	-	2,1	-	-	-	90,3	-
Eylül	_	_	38,6	2	-	-	3,6	-	3,5	-	-	-	85,5	-
Ekim	_	_	34,0	2	-	-	7,2	-	4,5	-	-	-	59,6	-
Kasım	_	_	32,7	-	-	-	5,0	-	9,5	-	-	-	50,2	-
Aralık	-	-	26,8	-	-	-	6,0	-	8,0	-	-	-	83,1	-

KAĞITHANE	SO_2	AGS	PM2,5	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8,7	-	32,0	-	-	-	57,9	-	34,7	-	-	-	-	-
Şubat	7,4	-	37,4	-	-	-	51,7	-	28,7	-	-	-	-	-
Mart	11,1	-	40,3	-	-	-	64,8	-	32,8	-	-	-	-	-
Nisan	4,7	-	30,8	-	-	-	88,8	-	113,8	-	-	-	-	-
Mayıs	3,7	-	23,3	-	-	-	44,2	-	59,2	-	-	-	-	-
Haziran	6,1	-	22,4	-	-	-	24,4	-	41,2	-	-	-	-	-
Temmuz	5,3	-	21,2	-	-	-	21,3	-	29,1	-	-	-	-	-
Ağustos	7,6	-	18,8	-	-	-	20,9	-	25,4	-	-	-	-	-
Eylül	10,1	-	23,6	-	-	-	42,2	-	52,8	-	-	-	-	-
Ekim	11,5	-	40,1	-	-	-	100,1	-	60,5	-	-	-	-	-
Kasım	9,5	-	40,4	-	-	-	83,5	-	56,4	-	-	-	-	-
Aralık	12,2	-	23,4	-	-	-	35,3	-	46,6	-	-	-	-	-

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2017 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

ŞİRİNEVLER	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	6,6	-	47,7	2	1,0	-	63,1	-	87,5	-	_	_	_	_
Şubat	5,3	-	60,3	10	0,9	-	68,8	-	78,8	-	_	_	_	_
Mart	3,8	-	68,6	14	0,9	-	59,7	-	74,6	-	_	_	_	_
Nisan	5,4	-	67,9	10	0,9	-	58,0	-	80,0	-	_	_	_	_
Mayıs	4,0	-	55,8	7	0,5	-	29,4	-	58,6	-	_	_	_	_
Haziran	5,0	-	53,2	4	0,5	-	25,6	-	62,8	-	_	_	_	_
Temmuz	3,1	-	47,7	3	0,5	-	18,1	-	50,2	-	_	_	_	_
Ağustos	2,0	-	47,4	2	0,6	-	12,0	-	43,6	-	_	_	_	_
Eylül	5,3	-	52,6	6	0,8	-	34,4	-	70,6	-	_	_	_	_
Ekim	6,2	-	69,6	14	1,0	-	77,2	-	77,9	-	_	_	_	_
Kasım	5,7	-	70,8	15	1,3	-	74,7	-	75,1	-	_	_	_	_
Aralık	7,2	-	45,2	-	0,8	-	50,3	-	64,7	-	-	-	-	-

SULTANBEYLİ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	10,1	-	-	-	-	-	12,3	-	24,2	-	-	-	40,2	-
Şubat	13,0	-	-	-	-	-	23,9	-	30,5	-	-	-	46,7	-
Mart	8,2	-	-	-	-	-	15,6	-	21,4	-	-	-	52,7	-
Nisan	5,4	-	-	-	-	-	8,2	-	15,8	-	-	-	61,1	-
Mayıs	3,5	-	-	-	-	-	3,9	-	10,5	-	-	-	75,7	-
Haziran	3,9	-	-	-	-	-	7,7	-	20,0	-	-	-	74,7	-
Temmuz	2,9	-	-	-	-	-	3,6	-	10,8	-	-	-	80,5	-
Ağustos	2,6	-	-	-	-	-	3,8	-	11,9	-	-	-	77,0	-
Eylül	3,6	-	-	-	-	-	10,5	-	23,7	-	-	-	68,6	-
Ekim	5,3	-	-	-	-	-	48,1	-	34,3	-	-	-	33,6	-
Kasım	7,6	-	-	-	-	-	36,7	-	29,1	-	-	-	26,7	-
Aralık	9,5	-	-	-	-	-	16,4	-	26,7	-	-	-	30,5	-

SULTANGAZİ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	5,0	-	-	-	-	-	32,2	-	43,3	-	-	-	28,1	-
Şubat	8,0	-	-	-	-	-	35,6	-	50,7	-	-	-	36,8	-
Mart	4,9	-	-	-	-	-	34,5	-	48,6	-	-	-	36,0	-
Nisan	3,6	-	-	-	-	-	38,5	-	55,3	-	-	-	39,3	-
Mayıs	1,8	-	-	-	-	-	18,8	-	39,7	-	-	-	48,3	-
Haziran	1,3	-	-	-	-	-	20,2	-	37,8	-	-	-	44,7	-
Temmuz	1,6	-	-	-	-	-	16,5	-	30,6	-	-	-	44,1	-
Ağustos	1,3	-	-	-	-	-	11,7	-	25,4	-	-	-	41,7	-
Eylül	1,8	-	-	-	-	-	23,7	-	36,1	-	-	-	34,2	-
Ekim	2,9	-	-	-	-	-	48,7	-	40,3	-	-	-	19,4	-
Kasım	4,1	-	-	-	-	-	46,6	-	38,5	-	-	-	18,2	-
Aralık	4,8	-	-	-	-	-	23,3	-	32,7	-	-	-	27,9	-

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2017 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

ÜMRANİYE	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	PM2,5	AGS	OZON	AGS
Ocak	5,3	-	32,4	1	1,1	-	137,5	-	82,8	-	30,8	-	_	_
Şubat	9,7	-	36,7	1	1,0	-	111,2	-	80,0	-	33,7	-	_	_
Mart	7,3	-	36,0	-	1,1	-	134,2	-	93,9	-	35,7	-	_	_
Nisan	6,2	-	51,0	4	0,9	-	117,7	-	97,5	-	28,0	-	_	_
Mayıs	5,9	-	54,8	8	0,8	-	104,8	-	91,2	-	15,0	-	_	_
Haziran	4,0	-	43,2	-	0,9	-	90,1	-	96,6	-	13,7	-	_	_
Temmuz	3,4	-	43,1	1	0,8	-	103,8	-	99,4	-	14,2	-	_	_
Ağustos	3,4	-	32,5	-	1,0	-	131,6	-	110,5	-	17,5	-	_	_
Eylül	4,8	-	16,3	-	1,0	-	98,3	-	97,2	-	17,4	-	_	_
Ekim	5,3	-	43,6	4	1,0	-	113,2	-	93,2	-	28,9	-	_	_
Kasım	9,0	-	50,4	3	1,2	-	96,2	-	81,5	-	35,4	-	_	_
Aralık	8,3	-	31,6	-	0,9	-	85,1	-	62,7	-	20,5	-	-	-

ÜSKÜDAR	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	31,2	-	0,5	-	40,1	-	49,8	-	_	_	_	_
Şubat	-	-	51,7	4	0,7	-	55,6	-	59,3	-	_	_	_	_
Mart	-	-	46,2	2	0,6	-	48,0	-	57,6	-	_	_	_	_
Nisan	-	-	46,3	2	0,7	-	51,4	-	66,8	-	_	_	_	_
Mayıs	-	-	38,7	1	0,5	-	34,7	-	52,3	-	_	_	_	_
Haziran	-	-	36,9	1	0,6	-	36,3	-	54,7	-	_	_	_	_
Temmuz	-	-	27,4	-	0,5	-	21,9	-	40,3	-	_	_	_	_
Ağustos	-	-	27,0	-	0,4	-	12,0	-	28,7	-	_	_	_	_
Eylül	-	-	35,9	4	0,6	-	20,9	-	25,5	-	_	_	_	_
Ekim	-	-	43,4	5	0,9	-	29,8	-	23,0	-	_	_	_	_
Kasım	-	-	48,0	5	1,0	-	40,4	-	28,8	-	_	_	_	_
Aralık	-	-	33,0	-	0,9	-	42,9	-	49,8	-	-	-	-	-

SİLİVRİ	SO_2	AGS	PM10	AGS	PM2,5	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	33,8	-	22,0	-	11,6	-	28,0	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	41,9	2	26,3	-	22,0	-	37,1	-	-	-	-	-
Mart	-	_	46,4	3	26,0	-	14,9	-	33,6	-	-	_	-	_
Nisan	-	_	47,1	5	24,2	-	16,7	-	36,9	-	-	_	-	_
Mayıs	-	_	33,9	-	18,4	-	5,8	-	21,9	-	-	_	-	_
Haziran	-	_	34,8	2	20,2	-	6,9	-	26,1	-	-	_	-	_
Temmuz	-	_	37,2	1	16,2	-	4,7	-	22,8	-	-	_	-	_
Ağustos	-	_	26,6	-	15,2	-	2,7	-	17,5	-	-	_	-	_
Eylül	-	_	29,4	-	19,1	-	8,5	-	28,9	-	-	_	-	_
Ekim	-	_	46,5	5	26,0	-	27,9	-	38,7	-	-	_	-	_
Kasım	-	_	39,3	-	23,9	-	24,0	-	36,4	-	-	_	-	_
Aralık	-	_	26,7	-	17,7	-	17,7	-	23,4	-	-	_	-	_

Çizelge 349 – İstanbul ilinde 2017 yılı İstanbul büyükşehir Belediyesi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

AKSARAY	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	PM2,5	AGS	NO	AGS	OZON	AGS
Ocak	6,5		38,6	-	0,70		59,1		21,8		69,0	-	-	-
Şubat	7,3		56,9	9	0,83		72,3		35,8		104,5	-	-	-
Mart	5,1		63,9	9	0,75		84,8		26,9		105,3	_	-	_
Nisan	4,3		68,7	12	0,69		112,0		29,3		119,0	_	-	_
Mayıs	4,9		59,8	7	0,51		78,1		22,6		70,5	_	-	_
Haziran	4,7		57,3	6	0,48		78,8		28,7		47,5	_	-	_
Temmuz	6,7		55,8	7	0,62		77,9		27,2		61,2	_	-	_
Ağustos	6,4		53,9	3	0,52		78,4		20,9		36,6	_	-	_
Eylül	5,7		61,8	8	0,59		93,4		25,4		95,4	_	-	_
Ekim	5,6		78,1	17	0,81		57,1		33,4		158,7	_	-	_
Kasım	4,9		77,2	8	0,86		54,9		36,9		133,4	_	-	_
Aralık	4,3		39,6	-	0,57		50,4		26,2		59,7	_	-	_

ALİBEYKÖY	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	2,0		30,1	-	0,44		52,4		27,6	-	-	-	-	-
Şubat	5,2		33,1	4	0,44		58,1		53,8	-	-	-	-	-
Mart	4,7		41,7	3	0,45		96,9		57,4	_	-	_	-	_
Nisan	5,1		73,0	16	0,42		124,7		55,9	_	-	_	-	_
Mayıs	3,2		56,2	6	0,34		45,9		26,6	_	-	_	-	_
Haziran	2,9		58,3	11	0,36		39,9		18,7	_	-	_	-	_
Temmuz	4,6		50,6	6	0,32		29,3		11,8	_	-	_	-	_
Ağustos	3,1		49,0	2	0,30		26,3		8,6	_	-	_	-	_
Eylül	2,3		60,6	8	0,50		51,9		29,5	_	-	_	-	_
Ekim	1,2		94,3	22	0,60		58,8		91,0	_	-	_	-	_
Kasım	1,3		80,2	18	0,65		60,5		79,6	_	-	_	-	_
Aralık	3,7		43,8	3	0,50		30,1		19,7	_	-	_	-	_

BEŞİKTAŞ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	6,8		32,2	-	0,4		83,6		84,7			-	-	-
Şubat	4,8		50,4	8	0,5		102,8		111,8			-	-	-
Mart	5,0		48,8	4	0,5		93,8		101,5			_	-	_
Nisan	5,1		49,1	6	0,5		98,0		83,1			_	-	_
Mayıs	3,0		45,2	4	0,4		80,0		61,7			_	-	_
Haziran	2,7		40,4	-	0,4		71,5		52,0			_	-	_
Temmuz	2,6		34,1	1	0,4		63,2		42,5			_	-	_
Ağustos	3,2		40,3	2	0,4		68,0		39,9			_	-	_
Eylül	3,6		41,6	5	0,4		91,5		58,7			_	-	_
Ekim	3,6		49,9	6	0,5		87,4		92,7			_	-	_
Kasım				-								_	-	_
Aralık	4,9		35,4	-	0,6		40,8		99,8			_	-	_

Çizelge 349 – İstanbul ilinde 2017 yılı İstanbul büyükşehir Belediyesi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

ESENLER	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	PM2,5	AGS	NO	AGS	OZON	AGS
Ocak	7,0		55,1	8	0,5		61,8		17,9		31,1	-	-	-
Şubat			39,2	3	0,5		71,0		28		46,9	-	-	-
Mart			44,2	5	0,5		77,9		31,4		48,0	_	-	_
Nisan	6,1		56,4	8	0,5		49,3		30,4		68,2	_	-	_
Mayıs	3,2		47,0	1	0,5		30,5		21,3		18,1	_	-	_
Haziran	2,7		70,4	13	0,5		21,8		20,8		13,6	_	-	_
Temmuz	2,3		59,5	10	0,5		36,7		18,2		14,2	_	-	_
Ağustos	3,5		38,8	-	0,4		45,1		19,4		9,7	_	-	_
Eylül	2,5		40,2	4	0,8		52,0		21,8		27,3	_	-	_
Ekim	3,4		60,6	9	0,8		72,2		37,2		87,7	_	-	_
Kasım	4,7		56,8	5	0,6		58,2		37,2		62,3	_	-	_
Aralık	8,4		35,5	-	0,6		45,5		24,3		23,2	_	-	_

KADIKÖY	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	1,9		30,6	2			61,5		34,2			-	-	-
Şubat	2,8		58,2	4			71,3		58,0			-	-	-
Mart	4,1		59,8	8			75,2		47,3			_	-	_
Nisan	3,0		66,8	13			43,3		43,1			_	-	_
Mayıs	1,8		46,0	3			59,3		25,2			_	-	_
Haziran	1,8		31,2	1			50,2		14,0			_	-	_
Temmuz	2,3		29,0	1			44,8		13,1			_	-	_
Ağustos	2,2		28,3	-			43,7		9,1			_	-	_
Eylül	2,5		44,1	5			59,2		39,0			_	-	_
Ekim	3,4		75,5	15			69,1		108,2			_	-	_
Kasım	3,9		64,5	8			66,1		84,7			_	-	_
Aralık	5,8		36,0	2			58,4		60,7			_	-	_

KARTAL	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			30,6									-	-	-
Şubat	3,2		58,2		0,7		79,3		73,1			-	-	-
Mart	3,4		59,8		0,5		77,2		57,3			_	-	_
Nisan	5,8		66,8		0,6		58,4		60,7			_	-	_
Mayıs	2,0		46,0		0,3		64,2		31,2			_	-	_
Haziran	5,8		31,2		0,6		58,4		60,7			_	-	_
Temmuz	1,8		29,0		0,3		51,0		17,6			_	-	_
Ağustos	2,4		28,3		0,4		58,0		10,7			_	-	_
Eylül	5,8		44,1		0,6		58,4		60,7			_	-	_
Ekim	2,9		75,5		0,5		73,5		112,3			_	-	_
Kasım	5,8		64,5		0,6		58,4		60,7			_	-	_
Aralık	3,1		36,0		0,2		64,6		85,5			_	-	_

Çizelge 349 – İstanbul ilinde 2017 yılı İstanbul büyükşehir Belediyesi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

SARIYER	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9,9		27,1									-	-	-
Şubat	10,1		35,6									-	-	-
Mart	11,2		30,9									-	-	-
Nisan	10,7		27,2									-	-	-
Mayıs	7,6		23,4									-	-	-
Haziran	7,3		23,1									-	-	-
Temmuz	4,9		19,9									-	-	-
Ağustos	3,3		23,1									-	-	-
Eylül	4,4		28,1									-	-	-
Ekim	5,2		32,3									-	-	-
Kasım	6,1		30,0									-	-	-
Aralık	7,2		25,2									-	-	-

ÜMRANİYE	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	2,7		32,1				39,6		27,9			-	-	-
Şubat	3,4		36,1				30,2		33,8			-	-	-
Mart	3,0		52,7				27,8		33,3			_	-	_
Nisan	3,1		62,4				24,2		31,1			_	-	_
Mayıs	2,9		54,0				9,6		27,2			_	-	_
Haziran	4,0		47,1				9,0		37,1			_	-	_
Temmuz	10,3		44,4				7,0		30,3			_	-	_
Ağustos	9,1		49,4				4,3		23,7			_	-	_
Eylül	3,9		41,9				10,9		39,8			_	-	_
Ekim	6,7		63,5				49,2		58,4			_	-	_
Kasım	3,2		55,7				29,1		46,0			_	-	_
Aralık	3,8		35,3				14,6		39,6			_	-	_

ÜSKÜDAR	SO_2	AGS	PM10	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	PM2,5	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak											-	-	-	-
Şubat	2,7		51,9		78,5		68,5				-	-	-	-
Mart	2,2		51,2		53,5		62,7				_	_	-	_
Nisan	3,6		46,9		51,1		56,1				_	_	-	_
Mayıs	1,6		36,7		26,7		26,3				_	_	-	_
Haziran	1,6		38,0		20,7		29,4				_	_	-	_
Temmuz	3,1		36,9		13,8		34,4				_	_	-	_
Ağustos	6,3		32,1		10,5		37,0		22,4		_	_	-	_
Eylül	4,4		34,0		15,2		17,5		37,1		_	_	-	_
Ekim	5,1		49,5		19,2		24,1		49,4		_	_	-	_
Kasım	5,2		41,5		22,8		30,3		40,7		_	_	-	_
Aralık	3,7		19,1		25,8		28,6		18,4		_	_	-	_

Çizelge 349 – İstanbul ilinde 2017 yılı İstanbul büyükşehir Belediyesi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

YENİBOSNA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			41,7									-	-	-
Şubat	5,1		55,8									-	-	-
Mart			62,1									-	-	-
Nisan	3,8		73,0									-	-	-
Mayıs	1,8		48,0									-	-	-
Haziran	1,1		46,3									-	-	-
Temmuz	0,9		42,8									-	-	-
Ağustos	1,6		44,3									-	-	-
Eylül	1,6		48,0									-	-	-
Ekim	2,1		73,5									-	-	-
Kasım	2,9		65,5									-	-	-
Aralık	2,2		33,4									-	-	-

KANDİLLİ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak												-	-	-
Şubat			15,9									-	-	-
Mart			13,6									-	-	-
Nisan			10,2									-	-	-
Mayıs			6,2									-	-	-
Haziran			8,1									-	-	-
Temmuz			9,2									-	-	-
Ağustos			4,5									-	-	-
Eylül			6,4									-	-	-
Ekim			5,3									-	-	-
Kasım			4,5									-	-	-
Aralık			27,1									-	-	-

BÜYÜKADA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			17,7									-	-	-
Şubat			22,4									-	-	-
Mart			30,4									-	-	-
Nisan			31,2									-	-	-
Mayıs			26,6									-	-	-
Haziran			23,2									-	-	-
Temmuz			23,4									-	-	-
Ağustos			23,1									-	-	-
Eylül			28,8									-	-	-
Ekim			30,2									-	-	-
Kasım			28,8									-	-	-
Aralık			18,2									-	-	-

Çizelge 349 – İstanbul ilinde 2017 yılı İstanbul büyükşehir Belediyesi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

GÖZTEPE	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			50,6									-	-	-
Şubat			113,1		1,0		103,6		172,0			-	-	-
Mart			62,5		0,9		84,5		113,3			_	-	_
Nisan			43,1		0,9		54,2		117,2			_	-	_
Mayıs			32,9		0,5		41,0		94,7			_	-	_
Haziran			62,2		0,5		65,0		83,0			_	-	_
Temmuz			73,7		0,5		46,4		41,0			_	-	_
Ağustos			66,5		0,5		37,7		30,2			_	-	_
Eylül			80,6				65,2		88,5			_	-	_
Ekim			114,9				84,5		175,8			_	-	_
Kasım							77,8		135,2			_	-	_
Aralık			50,6				80,9		154,8			_	-	_

MASLAK	SO_2	AGS	PM10	AGS	PM2,5	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			22,8				53,4		54,6			-	-	-
Şubat			33,9		28		51,5		47,0			-	-	-
Mart			37,6		26,7		96,2		63,8			_	-	_
Nisan			36,2		27,3		121,0		50,2			_	-	_
Mayıs			23,6		21,2		29,6		7,9			_	-	_
Haziran			27,2		23,5		25,5		7,8			_	-	_
Temmuz			25,1		20,7		18,8		4,9			_	-	_
Ağustos			36,3		21,5		12,0		2,2			_	-	_
Eylül			31,4		22,3		21,6		10,6			_	-	_
Ekim			40,6		27,4		37,8		44,6			_	-	_
Kasım			37,0		25,6		45,0		34,4			_	-	_
Aralık			22,8		11,2		25,0		14,7			_	-	_

AVCILAR	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	PM2,5	AGS	OZON	AGS
Ocak	6,8		38,9		0,4		36,4		6,2			-	-	-
Şubat	8,4		35,5		0,4		52,4		16,8		26,6	-	-	-
Mart	5,6		41,1		0,3		45,3		10,3		26,8	_	-	_
Nisan	5,6		41,6		1,0		51,3		8,3		21,7	_	-	_
Mayıs	2,4		49,3		0,8		15,8		3,5		16,1	_	-	_
Haziran	2,0		37,8		0,6		15,2		2,1		18,8	_	-	_
Temmuz	3,9		37,6		0,4		19,2		3,4		23	_	-	_
Ağustos	2,7		26,5		0,2		10,6		1,6		19,4	_	-	_
Eylül	5,6		32,4		0,3		41,1		5,9			_	-	_
Ekim	3,3		35,6		0,3		46,2		12,0		40,8	_	-	_
Kasım	6,9		34,9		0,4		46,6		8,3		24,8	_	-	_
Aralık	6,4		17,1		0,4		32,1		5,1		15,6	_	-	_

Çizelge 349 – İstanbul ilinde 2017 yılı İstanbul büyükşehir Belediyesi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

ÇATLADIKAPI	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	PM2,5	AGS	OZON	AGS
Ocak			62,1		0,7		87,1		72,7		24,2	-	-	-
Şubat			67,2		0,7		111,2		132,1			-	-	-
Mart			42,5		0,7		112,3		115,0		30,5	_	-	_
Nisan			40,5		0,8		130,7		126,5		32,7	_	-	_
Mayıs			32,2		0,7		106,7		67,7		23	_	-	_
Haziran			33,8		0,7		98,1		57,6		23,4	_	-	_
Temmuz			44,8		0,7		56,4		25,9		18,1	_	-	_
Ağustos			47,1		0,5		55,9		21,8		19,2	_	-	_
Eylül			53,9		0,6		89,5		49,4		24,1	_	-	_
Ekim			58,6		0,5		76,8		78,8		25,8	_	-	_
Kasım			49,0		0,5		65,0		79,6		24,5	_	-	_
Aralık			40,8		0,5		57,4		61,4		17,8	_	-	_

SELİMİYE	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	PM2,5	AGS	OZON	AGS
Ocak			25,3		0,6		45,6		45,4		18,1	-	-	-
Şubat					0,9		55,0		68,4			-	-	-
Mart			58,4		0,5		59,0		63,5		26,3	_	-	_
Nisan			60,4		0,6		73,0		60,8		24,3	_	-	_
Mayıs			38,6		0,7		67,9		38,3		18,7	_	-	_
Haziran			36,8		0,7		68,7		33,3		19,8	_	-	_
Temmuz			35,6		0,6		62,1		24,2		16,5	_	-	_
Ağustos			40,8		0,6		56,0		23,1		17,4	_	-	_
Eylül			59,4		0,7		72,6		44,1		23,4	_	-	_
Ekim			53,8		0,7		81,2		89,6		22,2	_	-	_
Kasım			48,2		0,8		77,6		89,3		24,9	_	-	_
Aralık			26,2		0,7		54,3		40,2		14,5	_	-	_

KİLYOS	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			20,8		0,6							-	-	-
Şubat			30,3		0,7							-	-	-
Mart			28,7		0,7							_	-	_
Nisan			22,6		0,6							_	-	_
Mayıs			20,0		0,4							_	-	_
Haziran			21,9		0,5							_	-	_
Temmuz			21,0		0,5							_	-	_
Ağustos			21,0		0,5		17,9		2,5			_	-	_
Eylül			25,5		0,7		30,9		4,5			_	-	_
Ekim			25,2		0,9		40,4		23,1			_	-	_
Kasım			25,9		1,0		45,6		26,6			_	-	_
Aralık			20,0		0,9							_	-	_

Çizelge 349 – İstanbul ilinde 2017 yılı İstanbul büyükşehir Belediyesi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

KAĞITHANE	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak					0,6							-	-	-
Şubat					0,7							-	-	-
Mart					0,7							-	-	-
Nisan	2,0				0,6		36,0		62,0			-	-	-
Mayıs	1,4				0,4		28,5		32,9			-	-	-
Haziran	2,3				0,5		47,6		38,0			-	-	-
Temmuz	1,6				0,5		37,1		18,8			-	-	-
Ağustos	1,1				0,5		34,6		21,0			-	-	-
Eylül	5,8				0,7		58,4		60,7			-	-	-
Ekim	2,1				0,9		30,9		83,0			-	-	-
Kasım	2,4				1,0		16,2		41,9			-	-	-
Aralık	2,0				0,9		14,2		19,2			-	-	-

İstanbul iliNde 2017 yılında; 17 adedi ilk kez, 29 adedi de yenileme maksadıyla olmak üzere toplam 36 adet işletmeye Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş olup, 2018 yılı Mayıs ayı itibariyle İstanbul il sınırları içerisinde 139 'ü Avrupa yakası, 84'i Anadolu yakasında olmak üzere toplam 223 adet yetkili servis, egzoz gazı emisyon ölçüm faaliyeti yapmaktadır.

İstanbul Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü İnsan Kaynakları Şube Müdürlüğünden alınan verilere göre 2017 yılında Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetkisi bulunan işletmelere toplam 1.235.446 (bir milyon ikiyüzotuzbeşbin dörtyüzkırkaltı) adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 370.239 adet (üç yüz yetmiş ikiyüzotuzdokuz) adet motorlu taşıt egzoz emisyon ruhsatı satış işlemi gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İstanbul sınırları içinde bulunan çok sayıdaki akarsu ve dere, içme suyu amaçlı olarak yararlanılan belli başlı 7 adet su toplama havzasını beslemektedir. Bu havzalar Anadolu Yakası'nda Ömerli, Elmalı ve Darlık Barajları; Avrupa Yakası'nda ise Alibey, Terkos, Sazlıdere ve Büyükçekmece Barajlarıdır.

Çizelge 350 - İstanbul ilinde İstanbul mevcut içmesuyu kaynakları

Tesisin Adı	Hizmete Giriş Yılı	Verim (milyon m^3/yıl)
Elmalı I ve II Barajları	1893 – 1950	15
Terkos Barajı	1883	142
Alibeyköy Barajı	1972	36
Ömerli Barajı	1972	220
Darlık Barajı	1989	97
Büyükçekmece Barajı	1989	100
Yeşilvadi Regülatörü	1992	5
Istrancalar (Düzdere, Kuzuludere, Büyükdere, Sultanbahçedere, Elmalıdere)	1995-1997	75,2
Şile Keson Kuyuları	1996	25,7
Kazandere Barajı	1997	100
Sazlıdere Barajı	1998	55
Pabuçdere Barajı	2000	60
Yeşilçay Regülatörü	2004	145
Melen Regülatörü I	2007	268
Melen Regülatörü II	2014	307
Bentler	2014	2,5
Genel Toplam		**1.653,4**

Çizelge 351 - İstanbul ilinde su kaynaklarının biriktirme hacmi, su miktarı ve doluluk oranları (31.12.2016)

Su Kaynağı	Biriktirme Hacmi (Milyon m³)	Barajlarda Mevcut Su (Milyon m³)	Doluluk Oranı (%)
Ömerli	235,4	190,8	81,1
Terkos	162,3	72,2	44,5
B.Çekmece	148,9	49,4	33,1
Kazandere	17,5	5	28,8
Darlık	107,5	78,4	72,9
Istrancalar	6,2	2,5	40,2
Pabuçdere	58,5	7,6	13,1
Sazlıdere	88,7	30,2	34,1
Elmalı	9,6	0,05	0,5
Alibey	34,1	19,2	56,2
TOPLAM	**868,7**	**455,3**	**52,4**

İstanbul'un içmesuyunun tamamına yakını yüzeysel kaynaklarından karşılanmaktadır. İSKİ, İstanbul İl sınırları içinde mevcut 39 ilçedeki nüfusun tamamına yakınına 15.730 km uzunluğunda atıksu şebekesi ve 1.113 km uzunluğunda atıksu kolektör hattı ile hizmet vermektedir. İstanbul'da mevcut 81 adet atıksu arıtma tesisi ile atıksuların %99'u arıtılmaktadır.

Çizelge 352 - İstanbul'un mevcut içmesuyu arıtma tesisleri

Tesisin Adı		Hizmete Giriş Yılı	Açıklama	Kapasite (m³/gün)
Ömerli	Orhaniye	1972	Mevcut	300.000
	Orhaniye	1995	Kapasite Artırımı	200.000
	Muradiye	1995	Yeni Tesis	320.000
	Osmaniye	1997	Yenileme	220.000
	Emirli	2001	Yeni Tesis	500.000
Kağıthane	Çelebi Mehmet	1972	Mevcut	378.000
	Yıldırım Bayezid	1996	Yenileme	280.000
	Yıldırım Bayezid	1996	Kapasite Artırımı	70.000
B.Çekmece	Büyükçekmece	1989	Mevcut	400.000
Elmalı	Elmalı	1994	Yenileme	50.000
İkitelli	Fatih Sultan Mehmet	1998	Yeni Tesis	420.000
	II.Bayezid	2004	Yeni Tesis	420.000
Taşoluk İçmesuyu Arıtma Tesisi		2006	Yeni Tesis	50.000
Cumhuriyet İçmesuyu Arıtma Tesisi		2012	Yeni Tesis	720.000
Paket Arıtmalar (6 Adet)				67.600
Toplam				**4.395.600**

Çizelge 353 - İstanbul ili Avrupa yakasında mevcut kentsel atıksu arıtma tesisleri (İSKİ, 2018)

		Tesis Adı	Hizmete Giriş Tarihi	Kapasite (m^3/gün)	Ortalama Debi Miktarı (m^3/gün)	Toplam Debi Miktarı (m^3/yıl)
Avrupa Bölgesi	1	Ambarlı İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2012	400.000	256.141	93.491.417
	2	Ataköy İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2010	400.000	407.125	148.600.520
	3	Terkos İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2000	1.730	1.993	727.452
	4	Çanta İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	52.000	9.787	3.572.189
	5	Silivri İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	36.500	15.234	5.560.334
	6	Büyükçekmece İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	132.155	44.376	16.197.164
	7	Selimpaşa İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	70.000	20.796	7.590.570
	8	Gümüşyaka Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2007	2.550	2.791	1.018.556
	9	Akalan Biyolojik Paket Atık Su Arıtma Tesisi	2008	200	348	127.187
	10	Belgrat Biyolojik Paket Atık Su Arıtma Tesisi	2008	50	92	33.675
	11	Kestanelik Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2010	500	782	285.454
	12	Örcünlü Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2010	250	115	41.864
	13	Yazlık Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2012	250	337	122.899
	14	Subaşı Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2012	250	614	224.128
	15	Çanakça Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2010	500	694	253.372
	16	İzzettin Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2010	500	820	299.279
	17	Oklalı Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2011	500	435	158.632
	18	Boyalık Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2011	250	389	141.865
	19	İhsaniye Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2011	500	668	243.783
	20	Başakköy Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2010	250	130	47.334
	21	Beyciler Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2013	1.000	785	286.496
	22	Binkılıç Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	1.000	900	328.351
	23	Çiftlik Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	1.000	859	313.602
	24	Karaburun Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	2.000	1.642	599.379
	25	Karaca Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	1.000	871	317.951
	26	Yalı Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	1.000	1.287	469.690
	27	Değirmenköy Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	2.000	2.333	851.442
	28	Sayalar Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	500	314	114.701
	29	Çayırdere Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	500	607	221.699
	30	Hallaçlı Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	500	833	304.046
	31	Danamandıra Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	500	0	0
	32	Aydınlar Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	500	440	160.636
	33	Gümüşpınar Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	500	356	130.049
	34	Karamandere Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2014	500	242	88.466
	35	Zekeriyaköy Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	4.000	788	287.596
	36	Çakıl Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	1.000	965	352.266
	37	İnceğiz Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	1.000	1.278	466.546
	38	Dursunköy Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	347	126.573
	39	Dağyenice Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	769	280.708
	40	Hisarbeyli Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	128	46.802
	41	Örencik Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	744	271.683
	42	Gökçeali Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	717	261.822
	43	Elbasan Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	488	178.203
	44	Ovayenice Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	10	3.513
	45	Akören Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2016	500	197	72.059
	46	Yenikapı Atık Su Ön Arıtma Tesisi	1988	864.000	558.955	204.018.695
	47	Baltalimanı Atık Su Ön Arıtma Tesisi	1997	625.000	557.975	203.661.000
	48	Büyükçekmece Atık Su Ön Arıtma Tesisi	1998	155.120	48.331	17.640.858
	49	Küçükçekmece Atık Su Ön Arıtma Tesisi	2003	354.000	247.183	90.221.829
Toplam				**3.119.555**	**2.194.011**	**800.814.335**

Çizelge 354 - İstanbul ilinde Anadolu yakasında mevcut kentsel atıksu arıtma tesisleri (İSKİ, 2018)

		Tesis Adı	Hizmete Giriş Tarihi	Kapasite (m^3/gün)	Ortalama Debi Miktarı (m^3/gün)	Toplam Debi Miktarı (m^3/yıl)
Asya Bölgesi	50	Tuzla İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	1998-2009	250.000	342.917	125.164.803
	51	Paşaköy İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2000-2009	200.000	173.496	63.325.932
	52	Geredeli Köyü Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2013	250	687	250.817
	53	Kabakoz Köyü Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2013	250	659	240.400
	54	Sofular Köyü Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2013	250	530	193.546
	55	Alacalı Köyü Atık Su Arıtma Tesisi	2013	250	509	185.753
	56	Doğancalı Köyü Atık Su Arıtma Tesisi	2013	500	285	104.114
	57	Kurnaköy Köyü Atık Su Arıtma Tesisi	2013	250	894	326.352
	58	Cumhuriyet Köyü Atık Su Arıtma Tesisi	2013	500	726	264.883
	59	Üvezli Köyü Atık Su Arıtma Tesisi	2013	250	308	112.329
	60	Satmazlı Köyü Atık Su Arıtma Tesisi	2013	500	383	139.695
	61	Şuayipli Köyü Atık Su Arıtma Tesisi	2013	250	837	305.527
	62	Değirmençayırı Köyü Atık su Arıtma Tesisi	2013	250	1.266	462.132
	63	Ömerli Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2008	500	576	210.108
	64	Ağva Membran İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2010	2.000	3.897	1.422.357
	65	Kömürlük Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2008	125	190	69.329
	66	Sahilköy Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2011	250	832	303.615
	67	İmrenli Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2012	250	409	149.260
	68	Karakiraz Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2012	250	455	166.153
	69	Koçullu Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2012	250	954	348.357
	70	Kervansaray Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2012	250	975	355.848
	71	Yeniköy Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2008	200	146	53.196
	72	Öğümce Biyolojik Paket Atık Su Arıtma Tesisi	2010	200	203	74.070
	73	Oruçoğlu Bitkisel Atık Su Arıtma Tesisi	2009	125	133	48.514
	74	Hüseyinli Köyü Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2013	2.000	0	0
	75	Reşadiye Köyü Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi	2013	2.000	0	0
	76	Poyraz Köy Biyolojik Paket Atık Su Arıtma Tesisi	2017	250	94	34.161
	77	Küçüksu Atık Su Ön Arıtma Tesisi	2004	640.000	209.840	76.591.524
	78	Şile Kumbaba Atık Su Ön Arıtma Tesisi	2008	46.000	19.828	7.237.086
	79	Kadıköy Atık Su Ön Arıtma Tesisi	2003	833.000	507.902	185.384.415
	80	Üsküdar Atık Su Ön Arıtma Tesisi	1992	77.760	39.787	14.522.414
	81	Paşabahçe Atık Su Ön Arıtma Tesisi	2009	575.000	62.495	22.810.566
Toplam				**2.633.910**	**1.372.213**	**500.857.256**
GENEL TOPLAM				**5.753.465**	**3.566.224**	**1.301.671.591**

Çizelge 355 - İstanbul ilinde Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve münferit sanayiler atıksu altyapı tesisleri

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
İSTANBUL BEYLİKDÜZÜ OSB BAKIR VE PİRİNÇ SAN. SİTESİ ORTAK ARITMA TESİSİ	Aktif	1.500 m^3 gün	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	0,45
İST. BEYLİKDÜZÜ OSB BİRLİK SAN. SİTESİ ORTAK ARITMA TESİSİ	Aktif	300 m^3/gün	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	0,23
İSTANBUL TUZLA OSB	Aktif	4.000	Kimyasal+ Biyolojik	1,5
İSTANBUL DERİ OSB	Aktif	18.000	Fiziksel+ Biyolojik (Çamur Çürütme Çamur Kurutma)	50

Paşaköy, Tuzla, Ataköy ve Ambarlı İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesislerinde kurulan toplam kapasitesi 119.000 m^3/gün olan dezenfeksiyon ünitesinden geçen atıksular da geri kazanılarak peyzaj, proses ve soğutma suyu olarak kullanılmaktadır. 2017 yılında 69.262 m^3/gün ortalama ve toplam 25.280.487 m^3/yıl geri dönüşüm suyu kazanılmıştır.

Ataköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisinde 30.000 m3/gün kapasiteli geri kazanım ünitesi inşası devam etmektedir. Ambarlı İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisinin mevcut dezenfeksiyon ünitesi kapasitesinin arttırılması da planlanmaktadır. (İSKİ,2018)

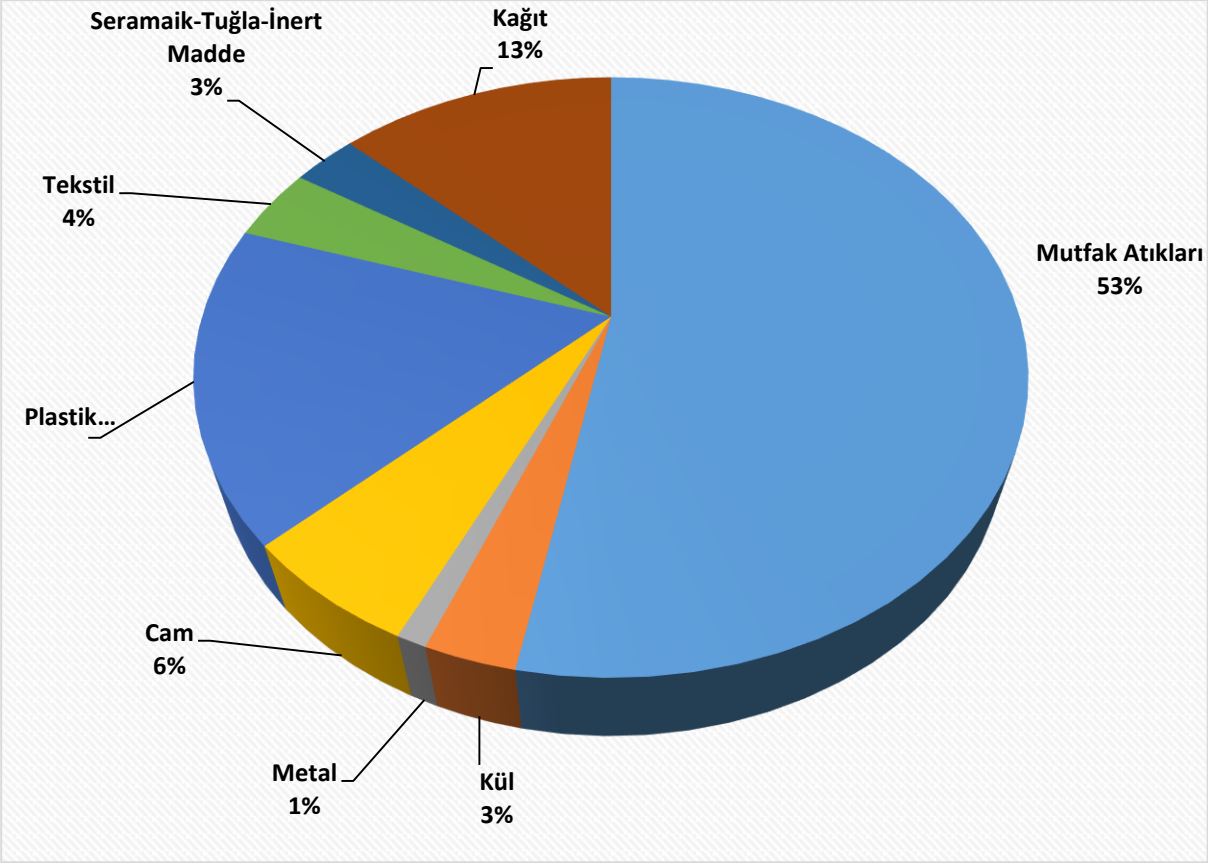
3. Atık

İlde Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen 3 adet (Şile Kömürcüoda, Kemerburgaz Odayeri ve Silivri Seymen) katı atık düzenli depolama sahası bulunmaktadır. Katı atık toplama hizmeti toplam 39 belediye ile birlikte İstanbul'un tüm nüfusuna verilmektedir. İlçe belediyeleri tarafından toplanarak Katı Atık Transfer İstasyonlarına getirilen evsel atıkların düzenli depolama alanlarına taşınması ve bertaraf çalışmaları kapsamında 2017 yılında günlük ortalama 13.253 ton katı atık toplanmıştır. Bu miktarın günlük yaklaşık 12.673 tonu katı atık transfer istasyonları üzerinden düzenli depolama alanlarına taşınmıştır.

Katı atık transfer istasyonlarından, ilçe belediyelerinden, geri kazanım tesislerinden, kurum-kuruluş ve firmalardan Odayeri, Kömürcüoda ve Silivri-Seymen düzenli depolama sahalarına gelen günlük ortalama 18.502 ton evsel atık depolanarak bertaraf edilmiştir.

Odayeri Düzenli Depolama Sahasında 33,3 MW kurulu kapasiteli, Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahasında 14 MW kurulu kapasiteli enerji üretim tesisi kurulmuş olup yıllara sari olarak 2030 yılına kadar 3.400 GWh elektrik üretilmesi planlanmaktadır. Ayrıca yıllık ortalama 1.000.000 ton eş-CO_2 emisyon azaltımı sağlanmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasdal düzensiz depolama sahasında 1994 yılına kadar 5,7 milyon m^3 katı atık depolanmış olup, 1995 tarihinden sonra rehabilite edilerek çıkan depo gazları (% 35 Metan) 2001 yılında devreye alınan enerji santrali ile elektrik enerjisine dönüştürülmektedir. 4 MW Kurulu güce sahip tesiste yılda yaklaşık 8.000.000 kWh elektrik enerjisi üretme kapasitesine sahiptir.

Grafik 31 - İstanbul ilinde katı atık kompozisyonu (İSTAÇ, 2017)

Hafriyat toprağının tekrar kullanılması ve geri kazanılması amacıyla 2017 yılı içerisinde 39.277.236 m^3 kapasiteli 60 adet yeni alana izin verilmiş, toplam 74 adet alanda faaliyette bulunulmuş, 53.177.647 m^3 hafriyat toprağı bertaraf edilmiş ve 315.000 ton hafriyat toprağının da geri kazanımı

sağlanmıştır. Hafriyat çalışmaları sırasında çıkan toprağın park, bahçe ve yeşil alan yapımında, rekreasyon ve alt yapı çalışmalarında dolgu malzemesi olarak kullanılması için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

Çizelge 356 – İstanbul ilinde 2016 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (Ambalaj Bilgi Sistemi, 2017)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik	16.355.962.489	392.006.404	54	211.683.458	31.127.955	14,70
Metal	155.832.722	64.677.022	54	34.925.592	1.933.054	5,53
Kompozit	59.928.933	48.894.559	54	24.403.062	0	0
Kağıt Karton	1.185.629.140	856.541.030	54	462.532.156	165.755.869	36,27
Cam	189.889.219	290.247.719	54	156.733.768	20.203.470	12,89
Ahşap	24.522.668	194.084.720	9	17.467.625	2.891.278	16,55
Toplam	17.971.765.171	1.846.451.454		909.745.661	223.911.626	24,61

İlde ambalaj atıkları geri kazanım ve/veya ambalaj atığı toplama ve ayırma konulu Çevre İzin ve Lisans belgesine sahip tesis sayısı 162'dir. Ayrıca İstanbul ili Vergi Dairelerine kayıtlı olan 792 adet ambalaj üreticisi, 6.984 adet piyasaya süren ve 539 adet tedarikçi tesis bulunmaktadır. 23 İlçe Belediyesi Ambalaj Atık Yönetim Planı onaylanmıştır. Kayıtlı ekonomik işletme sayısı 8.490 dır.

Atık Yönetim Uygulamasına göre 2017 yılında İstanbul ilinde faaliyet gösteren tesislerden kaynaklanan toplam kayıtlı tehlikeli atık miktarı 177.613,99 tondur. Bu atıkların 41.226,78 tonu bertaraf edilmiş, 130.268,27 tonu geri kazanılmış, 5.077,73 tonu ihraç edilmiş, 20,4 tonu tesis içi stokta ve 1.020,81 tonu da lisanslı firma stoğunda bulunmaktadır.

İstanbul'da 2017'de 5.625 ton atık motor yağı, 2.257 ton atık endüstriyel toplanmıştır. Atık madeni yağın 4.382,19 tonu geri kazanılmış, 36,18 tonu bertaraf edilmiş, 4.583,11 tonu ihraç edilmiş, 29,08 tonu da stokta bulunmaktadır.

2017 yılında ilde 7.897 ton atık akü, 5.496 kg atık pil, 3.550,97 ton kullanılmış kızartmalık yağ ve 72,68 ton kullanım ömrü dolmuş yağ (toplam 3.623,65 ton bitkisel atık yağ) toplanmıştır.

Çizelge 357 – İstanbul ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (İstanbul ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	155
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	39
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	268
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	12

İstanbul ilinde 2017 yılında 20.732,27 ton ÖTL geri kazanılmış ve 3.590 ton ÖTL bertaraf edilmiştir.

2017 yılında toplam 9.504 adet elektronik atık ünitesi toplanmıştır. Bunlardan 2.174 adedi yeniden kullanılabilir hale getirilerek bağışlanmış, 9.726 ünite ise geri dönüştürülmüştür.

Eyüp ilçesinde Odayeri Düzenli Depolama Alanı içerisinde yer alan 24 ton/gün kapasiteli bir adet tıbbi atık yakma tesisi ve 100 ton/gün kapasiteli bir adet sterilizasyon tesisi bulunmaktadır. Tıbbi atıklar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan 304 adet 20 yatak ve üstü sağlık kuruluşu ile orta ve küçük ölçekli sağlık birimlerinden yaklaşık 10.000 farklı noktadan toplanmaktadır. 2017 yılında

25.557 ton tıbbi atık 33 adet lisanslı araçla toplanarak bertaraf edilmiştir. Toplanan atıkların 21.165 tonu sterilizasyon, 4.391 tonu yakma tesisinde bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İstanbul il sınırı içinde doğal olarak yetişen 270 bitki türü "Türkiye'nin Tehlike Altındaki Nadir ve Endemik Bitkiler Listesi"nde yer almaktadır. Bunlar arasında 40 türün dünya üzerindeki en zengin popülâsyonlarının İstanbul'da bulunduğu belirlenmiştir.

Avrupa ölçeğinde nesli tehlike altında olan İstanbul'un endemik bitkileri şunlardır.

1-Kayışdağı soğanı (Allium peroninianum),
2-Ümraniye çiğdemi (Crocus pestalozzae),
3-Crocus flavus subsp. dissectus,
4-Yarımburgaz hardalı (Erysimum degenianum),
5-Erysimum aznavourii, E. sorgerae,
6- İstanbul binbirdelikotu (Hypericum avicularifolium subsp. byzantinum)
7-İstanbul nazendesi (Lathyrus undulatus),
8-Trakya karahindibası (Taraxacum pseudobrachyglossum).

Doğal Hayatı Koruma Derneği ve İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalın da yapılan floristik çalışmalara dayanarak İstanbul il sınırları içinde 7 önemli bitki alanı belirlenmiştir.

Çizelge 358 – İstanbul'da bulunan önemli bitki alanları

	Önemli Bitki Alanları	Tehlikede Kabul Edilen
1	Terkos Kasatura Kıyıları	73 (13 endemik)
2	Ağaçlı Kumulları	14 (7 endemik)
3	Kilyos Kumulları	15 (6 endemik)
4	Batı İstanbul Meraları	19 (7 endemik)
5	Kuzey Boğaziçi	36 (15 endemik)
6	Sahilköy-Şile	13 (6 endemik)
7	Ömerli Havzası	37 (10 endemik)

İstanbul'un en büyük içme su kaynaklarından biri olan **Terkos Gölü** ve civarındaki zengin sucul, bataklık, kumul, fundalık ve baltalık orman habitatlarını içerir. ÖBA baltalık ormanlarında muhtemelen Türkiye'nin en büyük baltalık orman işletmeciliğinden biri ve aynı zamanda Avrupa'nın en büyük geleneksel odun kömürü imalatı gerçekleştirilmektedir. Özellikle tatlı su ve kumul ekosistemleriyle Türkiye'deki en zengin floraya sahip alanlardan biri olan ÖBA'da yaklaşık 575 takson kayıtlıdır. Florasında 10 Bern Sözleşmesi Ek Liste I türü ve 8 Küresel Ölçekte Tehlike Altında tür de dahil, 73'ten fazla ülke çapında nadir bitki taksonu yer alır.

Çizelge 359 – İstanbul'da bulunan önemli kuş alanları

İstanbul'un Önemli Kuş Alanları	Maksimum Kuş sayıları
Büyükçekmece Gölü (Baraj Gölü)	22.681 Kışlayan Su Kuşu
Küçükçekmece Gölü (Kıyı Lagünü)	21.273 Kışlayan Su Kuşu
Şile Adaları (Kayalık Kıyı Adaları)	525 Çift Üreme-Konaklama
Boğaziçi (Göç Geçidi-Orman)	Göç dönemlerinde sayıları değişmektedir

457 kuş türünün bulunduğu ülkemizde göçmen kuşların göç yollarından 2'si ülkemiz üzerinden geçmekte, göç yollarından biri Trakya ve İstanbul Boğazı üzerinden geçerek Boğaziçi göç rotası 250.000'in üzerinde leyleğin geçişine sahne olmaktadır. İstanbul Boğazı'nda ilkbahar göçü Sarıyer sırtlarından, sonbahar döneminde ise Toygar Tepe ve Çamlıca Tepelerinden rahatça izlenebilmektedir. Her yıl 300.000' ün üzerinde leylek ve en azından 150.000 yırtıcı kuş bu göç yolunu kullanarak Avrupa ve Afrika arasında hareket ederler. Yırtıcı kuşların başında şahin (Buteo buteo),arı şahini (Pernis apivorus),küçük orman kartalı (Aquila pomarina) ve atmaca (Accipiter nisus) bulunmaktadır.

İstanbul ilinin Çatalca Yarımadası'nda Büyükçekmece, Küçükçekmece, Terkos gölleri ve Çatalca'da bulunan Büyükkokmuşgöl ve Küçükkokmuşgöl, Kocaeli Yarımadası'nda Riva, Ağva ve Tuzla'da yer alan Kamil Abduş Gölü İstanbul'un en önemli sulak alanlarını barındırmaktadır. Bu alanlar sucul bitki örtüsü bakımından çok zengindirler. Örneğin, Terkos Gölü, Türkiye'deki en zengin su florası ile oldukça çeşitli kuş popülâsyonlarının yaşam alanını oluşturur.

İl sınırları içerisinde 1 adet tabiatı koruma alanı, 26 adet tabiat parkı, 5 adet sulak alan, 2 adet Yaban Hayatı Geliştirme sahası (YHGS) bulunmaktadır.

Çizelge 360 – İstanbul'daki tabiat parkları

	Adı	Alanı (hektar)
1	Türkmenbaşı	5,60
2	Polonezköy	3.004,00
3	Fatih Ormanı (Parkorman)	152,4
4	Mehmet Akif Ersoy	23,10
5	Kömürcübent	2,90
6	Marmaracık	337,05
7	Kirazlıbent	19,14
8	F. Rıfkı Atay	20,00
9	Bentler	20,00
10	Neşetsuyu	67,47
11	Irmak	10,00
12	Fatih Çeşmesi	29,50
13	Ayvat Bendi	50,00
14	Göktürk Göleti	111,85
15	Büyükada	4,45
16	Değirmenburnu	12,28
17	Dilburnu	6,88
18	Mihrabat	20,08
19	Elmasburnu	13,34
20	Şamlar	337,05
21	Avcıkoru	648,72
22	Fatih Sultan Mehmet	145,09
23	Çilingöz	17,75
24	Hacetderesi	16,00
25	Göztepe	59,00
26	Namandıra	381,00

Beykoz Göknarlık Tabiatı Koruma Alanı: 1987 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiş ve 46 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. Saha Tabiatı Koruma Alanı olup, İstanbul İlinde Göknarın doğal olarak bulunduğu tek sahadır. Alt tabakada yabani fındık, ateş dikeni, süpürge çalısı, karayemiş bulunmaktadır. Fauna olarak kanatlılardan Florya, iskete, kanarya, karatavuk, arıkuşu, ibibik bulunmaktadır. Tırnaklılardan ise kirpi, yaban domuzu, çakal, sincap gibi türler bulunmaktadır.

Çizelge 361 – İstanbul'daki yaban hayatı geliştirme sahaları

	Adı	Alanı (hektar)
1	Feneryolu	1.440
2	Çilingöz	35.400

Çizelge 362 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
1	Silivri, Büyük ve Küçük Kokmuş Gölleri	I. ve II. Derece Doğal Sit	14.10.1999/5349 sayılı karar
2	Çatalca, İkigöz ve Kocakuyu Mağaraları	I. Derece Doğal ve II.Derece Arkeolojik Sit	24.11.1995/3928 sayılı karar
3	Çatalca, Kartepe	I. Derece Doğal ve II.Derece Arkeolojik Sit	21.08.1997/4540 sayılı karar
4	Avcılar, İç Dış Kumsal	1,2,3. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit	13.11.1976/9509 sayılı karar
5	Küçükçekmece, Soğuksu Çiftliği	I. ve III. Derece Doğal Sit	13.11.1976/9509 sayılı karar 15.11.2001/6226 sayılı karar
6	Bakırköy, Florya Atatürk Ormanı	II. Derece Doğal Sit	01.09.1999/11103 sayılı karar
		Yeşilköy Koruma Amaçlı İmar Planı	27.06.1990/1869 sayılı karar
7	Bayrampaşa, Ferhatpaşa Çiftliği	I. Derece Doğal Sit ve II.Derece Arkeolojik Sit	02.02.1996/4025 sayılı karar
8	Beşiktaş/Ön Görünüm Bölgesi (Boğaziçi Sit Alanı)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5.000, 1/1.000 koruma amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
9	Beşiktaş, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 koruma amaçlı İmar Planı 20.05.1993/5813 sayılı karar 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı 23.12.1993/6297 sayılı karar
10	Beşiktaş, Yıldız Sarayı	Doğal ve Tarihi Sit	09.02.1995/7296 sayılı karar
11	Beşiktaş, Abbasoğlu Parkı	Doğal Sit	01.03.2000/11484 sayılı karar
12	Beşiktaş, Ihlamur Kasrı	Doğal ve Tarihi Sit	13.02.1976/8913 sayılı karar 11.06.1985/1152 sayılı karar
13	Sarıyer, Öngörünüm Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000, 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
14	Sarıyer, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5.000, 1/10.00 koruma amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
15	Sarıyer (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar
16	Sarıyer, Zekeriyaköy ve Uskumruköy (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 09.10.2002/13218 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 28.07.2003/13933 sayılı karar
17	Sarıyer, Bahçeköy (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755, 14.12.1996/7809, 08.06.1996/8288, 20.06.1996/8410, 20.05.2003/13711 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
18	Şile, Merkez	Kentsel ve Doğal Sit	28.01.1992/2796 sayılı karar Kentsel Sit Koruma Amaçlı İmar Planı 02.09.1992/2934 sayılı karar Doğal Sit ve Etkilenme Alanı Revizyonu 03.05.1994/3453 sayılı karar Doğal Sit ve Etkilenme Alanı Revizyonu 12.04.2001/6001 sayılı karar

Çizelge 362 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
19	Şile, Doğancılı ve Alacalı	I. Derece Doğal Sit I. ve II. Derece Arkeolojik Sit	11.12.1997/4667 sayılı karar
20	Şile, Ağva Beldesi	I. Derece Doğal ve I.Derece Arkeolojik Sit	13.04.2001/5572 sayılı karar
21	Tuzla, Büyük ve Küçük İçmeler	Doğal Sit	14.01.1992/2787 sayılı karar
		I. ve II. Derece Doğal Sit	30.09.1999 sayılı karar (derecelendirme)
22	Tuzla, Büyük İçmelerin Yanındaki Alan	III. Derece Doğal Sit	30.09.1999/5317 sayılı karar
23	Tuzla, Kamil Abduş Gölü ve Çevresi	I. ve II. Derece Doğal Sit	26.01.1993/3019, 16.07.1997/4535 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı 16.07.1997/4535 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı ve 1/25.000 Çevre Düzeni Planı 25.02.1999/5077 sayılı karar
24	Tuzla, Sakız Adası	I.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	17.11.1992/2972, 26.01.1993/3019 sayılı kararlar 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/25.000 Çevre Düzeni Planı 25.02.1999/5077 sayılı karar
25	Tuzla, Antik Mendirek ve Çevresi	I.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	16.04.1998/4761 sayılı karar
		III.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	09.02.2005/211 sayılı karar (revizyon)
26	Pendik, Burla Biraderler Korusu	I.Derece Doğal Sit	07.10.1999/5346 sayılı karar
27	Pendik-Kartal-Sultanbeyli sınırları içinde Aydos Dağı	I. Derece Doğal Sit	14.10.1999/5348, 16.06.2000/5670 sayılı karar
28	Pendik-Kartal-Sultanbeyli sınırları içinde Aydos Dağı'nda Keçi Kalesi	I. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit	16.06.2000/5670 sayılı karar
29	Pendik, Kaynarca, Pendik Höyüğü	I. ve II. Derece Doğal Sit	06.04.1993/3054 sayılı karar
30	Kartal, Maltepe Dragos Tepesi ve Yakın Çevresi	I., II. Ve III. Derece Doğal Sit	11.11.1999/5385 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı
31	Kartal, Yakacık	II. Derece Doğal Sit	26.09.2002/6451 sayılı karar
32	Kadıköy, 309 ada, 2 parsel	Doğal Sit	20.12.1975/8581 sayılı karar
33	Kadıköy, 380 ada, 1-6 parseller	Doğal Sit	20.10.1979/11458 sayılı karar
34	Kadıköy, 1149 ada, 8 parsel (Irmak Okulları)	III. Derece Doğal Sit	27.04.2000/5589 sayılı karar
35	Kadıköy,172/3 pafta, 620 ada, E:39, Y:273-274 parseller	Doğal Sit	13.05.1977/9780 sayılı karar
		III. Derece Doğal Sit	27.06.2002/6397 sayılı karar
36	Kadıköy, Acıbadem, 1340 ada, 4-5-6 parsel	III. Derece Doğal Sit	16.10.2002/6470 sayılı karar
37	Kadıköy, Yoğurtçu Parkı	I. Derece Doğal Sit	25.12.2002/6529 sayılı karar
38	Kadıköy, Zühtüpaşa Mahallesi, 783 ada, 5-6 parsel	II. Derece Doğal Sit	07.01.2004/6792 sayılı karar
39	Kadıköy, İçerenköy, PTT Hastanesi Bahçesi	III. Derece Doğal Sit	23.02.2005/231 sayılı karar
40	Kadıköy, Hasanpaşa, Kurbağalıdere	I. Derece Doğal ve Kentsel Sit	19.04.1994/3437 sayılı karar Koruma Amaçlı İmar Planı 11.06.1998/4841 sayılı karar
41	Kadıköy, Kuşdili	III. Derece Doğal Sit	10.10.2002/6462 sayılı karar
42	Kadıköy, Caferağa Mahallesi, 40 pafta, E:175, Y:13432 ada 5-6 parsel	Doğal Sit	11.10.2001/6196 sayılı karar

Çizelge 362 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
43	Kadıköy, Sahrayıcedit/176 pafta,621 ada, E: 110-178-179, Y:183-186-253-254-255-256 parseller	Doğal Sit	09.07.1977/9960 sayılı karar
44	Beykoz (Öngörünüm Bölgesi)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
45	Beykoz (Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgesi)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 21.11.1991/3905 sayılı karar
46	Beykoz (Kısmen İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 21.11.2001/12602 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 14.10.2003/14070 sayılı karar
47	Beykoz (Kısmen İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 14.12.1995/7809, 06.06.1996/8287, 05.05.1998/9936, 20.08.1998/8409 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
48	Beykoz, Riva	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 12.08.1998/10254 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 12.08.1998/10255,05.12.2000/11992, 17.10.2000/11873 sayılı kararlar
49	Beykoz, Polonezköy	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 29.04.2003/13647 sayılı karar
50	Beykoz, Çavuşbaşı Beldesi	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 14.12.1995/7809, 06.06.1996/8287, 24.06.1996/8409 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
51	Üsküdar-Öngörünüm Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
52	Üsküdar (Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgesi Boğaziçi Sit Alanı)		14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 17.09.1992/5144 sayılı karar
53	Üsküdar, Büyük ve Küçük Çamlıca	Doğal ve Kentsel Sit	11.01.1991/2759, 16.01.1998/9665, 07.05.2002 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları 01.06.2005/603 sayılı karar Sit Alanında Revizyon Kararı
54	Üsküdar, Salacak ve Şemsipaşa	Doğal Sit	12.03.1977/9728 sayılı karar
55	Üsküdar, Karacaahmet Mezarlığı	Doğal ve Tarihi Sit	03.05.1991/3180 sayılı karar
56	Üsküdar, Validebağ	I. Derece Doğal Sit	16.07.1999/11088 sayılı karar
57	Sancaktepe, Samandıra, Damatrys Saray Kalıntıları ile Hamam Kalıntılarının yayıldığı alan	I. Derece Doğal Sit	26.07.1996/4226 sayılı karar

Çizelge 362 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
58	Adalar	Doğal ve Kentsel Sit	31.03.1984/234 sayılı karar 30.06.1994 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı 30.09.1998/10432 sayıl karar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
59	Kırçeşme Su Galerisi	Koruma Alanı	03.03.1993/4448 sayılı karar
60	Bakırköy, 251 ada 17 parsel ve 485 ada 1 parsel	Koruma Alanı	26.12.1986/3016 sayılı karar
61	Büyükçekmece, Kanuni Sultan Süleyman Köprüsü ve Sokullu Külliyesi	Koruma Alanı	08.03.2007/322 sayılı karar

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 363 – İstanbul ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

İSTANBUL	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	72.657,97	13,31	102.365,76	18,75	109.825,14	20,15	114.012,08	20,91
2) Tarımsal Alanlar	176.282,72	32,30	157.669,19	28,89	164.206,97	30,12	160.531,26	29,44
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	284.453,36	52,11	272.338,00	49,89	257.701,70	47,27	257.104,48	47,16
4) Sulak Alanlar	346,64	0,06	400,31	0,07	285,92	0,05	285,92	0,05
5) Su Yapıları	12.104,18	2,22	13.071,53	2,39	13.108,16	2,40	13.295,69	2,44
TOPLAM	**545.844,87**	100,00	**545.844,79**	100,00	**545.127,89**	100,00	**545.229,43**	100,00

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamında 05.12.2007 tarihli ve S/162 sayılı Başkanlık Olur'u ile İstanbul İl bütünün için hazırlanan 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, Büyükşehir Belediye Meclisinin 13.02.2009 tarih ve 103 sayılı Kararı ile uygun bulunmuştur. Plan, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'nca 15.06.2009 tarihinde onaylanmış olup; 17.07.2009- 17.08.2009 tarihleri arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Harita Müdürlüğü tarafından askıya çıkartılarak ilan edilmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 364 - İstanbul ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (İstanbul ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	28	4	70	2	40	15	98	256
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	3	0	3	1	2	4	1	14

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 365 – İstanbul ilinde 2017 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (İstanbul ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	82	350	**432**
Çevre İzni Belgesi	11	523	**534**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	28	223	**251**
TOPLAM	**121**	**1.096**	**1.217**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 366 – İstanbul ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İstanbul ÇŞİM, 2018)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	302
Ani (plansız) denetimler	6.078
Genel toplam	**6.380**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	79	101.944,00

Çizelge 367 - İstanbul ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (İstanbul ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.940.226	50.975	151.045	4.884.409	0	101.944	744.481,38	1.362.387	**10.235.467,38**
Uygulanan Ceza Sayısı	57	1	3	79	0	3	66	67	**276**

2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında İstanbul ilinde 12'si alt seviye, 4'ü de üst seviye olmak üzere toplam 16 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

35.İZMİR

1. Hava Kalitesi

İzmir'de 2017'da evsel ısınmada 58.243,7 ton, konutlarda 476.325.525 m^3, sanayide ise 2.365.165.547 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında İzmir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 368'da verilmektedir.

Çizelge 368 – İzmir ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

GAZİEMİR	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	-	76	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	-	72	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	-	64	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	-	53	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	-	46	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	-	50	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	-	56	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	66	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	-	64	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	-	62	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	-	66	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	8	-	41	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ALSANCAK	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	-	59	4	112	-	5	-	27	-	32	-	-	-
Şubat	13	-	45	3	115	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	-	38	1	87	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	-	55	5	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	13	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	13	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	12	-	30	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	13	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	13	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	-	58	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12	-	33	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

GÜZELYALI	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	25	-	71	11	1139	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	17	-	43	-	691	-	11	-	47	-	36	-	-	-
Mart	16	-	41	2	434	-	12	-	47	-	35	-	-	-
Nisan	18	-	26	-	319	-	6	-	35	-	29	-	-	-
Mayıs	86	3	25	-	286	-	8	-	35	-	28	-	-	-
Haziran	11	-	31	-	135	-	6	-	30	-	25	-	-	-
Temmuz	4	-	39	-	132	-	3	-	24	-	21	-	-	-
Ağustos	4	-	37	-	350	-	1	-	16	-	15	-	-	-
Eylül	3	-	35	-	305	-	1	-	17	-	16	-	-	-
Ekim	5	-	28	-	419	-	1	-	20	-	19	-	-	-
Kasım	13	-	48	4	407	-	2	-	38	-	36	-	-	-
Aralık	12	-	26	-	174	-	1	-	32	-	31	-	-	-

Çizelge 368 – İzmir ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

BAYRAKLI	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	-	64	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	11	-	64	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	-	58	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	-	44	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	-	40	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	9	-	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	-	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	46	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	40	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	-	71	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	8	-	49	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ŞİRİNYER	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	-	65	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	-	51	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	-	48	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	-	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	31	1	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	7	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18	-	57	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	15	-	39	1	619	-	8	-	22	-	30	-	-	-

ÇİĞLİ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	-	56	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	19	-	44	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	14	-	43	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	-	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	14	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	15	-	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	15	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	47	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	-	33	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARŞIYAKA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	20	-	42	3	-	-	5	-	31	-	26	-	-	-
Şubat	19	-	40	5	-	-	5	-	30	-	26	-	-	-
Mart	13	-	39	-	-	-	5	-	29	-	24	-	-	-
Nisan	8	-	31	-	-	-	5	-	28	-	23	-	-	-
Mayıs	5	-	25	-	-	-	5	-	28	-	23	-	-	-
Haziran	9	-	29	-	-	-	5	-	28	-	23	-	-	-
Temmuz	15	-	27	-	-	-	5	-	28	-	23	-	-	-
Ağustos	16	-	23	-	-	-	5	-	28	-	23	-	-	-
Eylül	18	-	93	4	-	-	5	-	28	-	23	-	-	-
Ekim	15	-	143	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	-	46	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

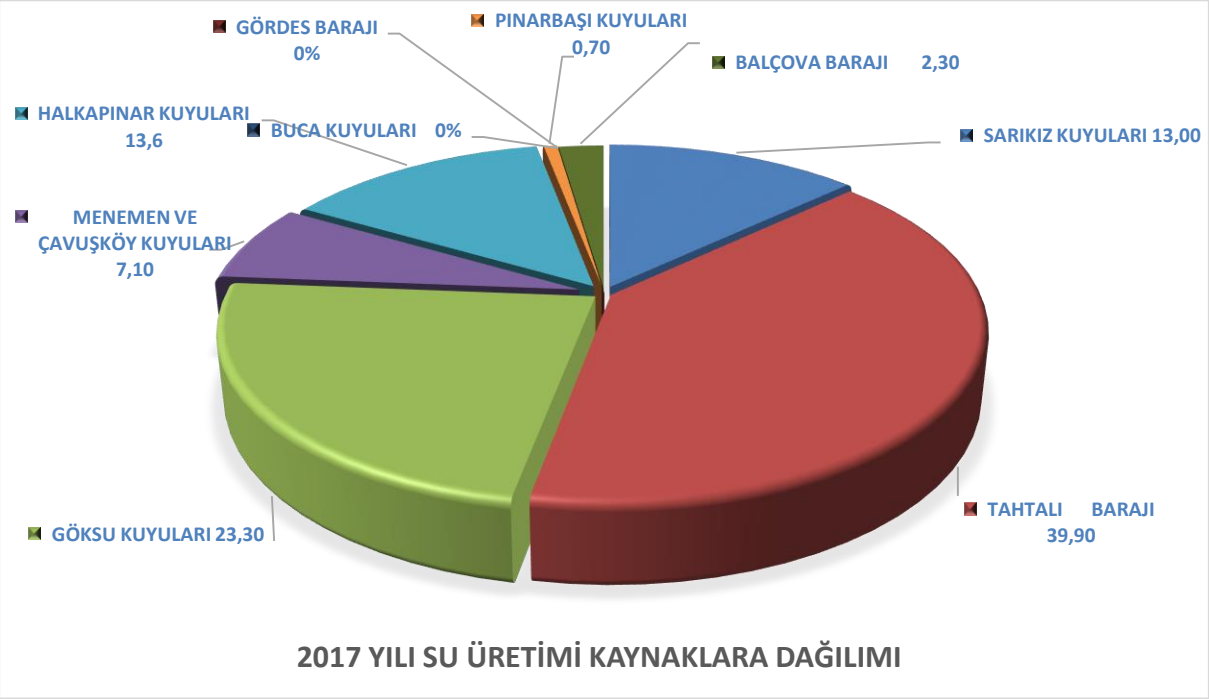
Çizelge 368 – İzmir ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

BORNOVA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	12	-	48	4	752	-	14	-	39	-	26	-	-	-
Şubat	11	-	33	2	666	-	24	-	24	-	45	-	-	-
Mart	11	-	41	3	610	-	16	-	31	-	47	-	-	-
Nisan	11	-	38	-	595	-	8	-	33	-	41	-	-	-
Mayıs	10	-	44	1	659	-	4	-	29	-	33	-	-	-
Haziran	9	-	47	2	789	-	4	-	29	-	33	-	-	-
Temmuz	6	-	44	1	1084	-	4	-	22	-	27	-	-	-
Ağustos	7	-	46	2	1762	-	2	-	0	-	1	-	-	-
Eylül	8	-	54	6	1850	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	-	33	-	1179	-	4	-	2	-	6	-	-	-
Kasım	6	-	57	6	1311	-	4	-	2	-	6	-	-	-
Aralık	10	-	46	6	603	-	10	-	11	-	20	-	-	-

İzmir ilinde 45 adet emisyon ölçüm yetki belgesi ve 448.500 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

TUIK verilerine göre İzmir ilinde 2017 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediyelerin nüfusuna oranı %93'tür.

Grafik 32 – İzmir'de 2017 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (İZSU, 2017)

Çizelge 369 – İzmir ilinde 2017 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2018)

Bulunduğuİlçe		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite m³/gün	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı m³/gün	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Balçova	Çiğli AAT	X			İleri	604.800	544.678	78.086	59,27
Bayraklı								314.008	
Bornova								438.549	
Buca								482.337	
Çiğli								188.588	
Gaziemir								132.566	
Karabağlar								480.253	
Karşıyaka								340.356	
Konak								370.662	
Narlıdere								64.800	
Aliağa	Aliağa AAT	X			İleri	21.600	13.956	80.038	8,83
	Hacıömerli AAT	X			Biyolojik	250	25	752	*
Foça	Yeniçoça AAT				İleri	10.000	4.504	24.500	0,57
	Foça AAT	X			İleri	9.763	4.475	22.210	2,65
	Bağarası AAT	X			Biyolojik	2.100	540	2.458	*
	Kozbeyli AAT	X			Biyolojik	500	500	627	*
Menemen	Menemen AAT	X			Fiziksel + İleri	21.600	12.341	149.568	7,47
	Çukurkçöy AAT	X				250	188	478	-
	Villakent Doğu AAT	X			Biyolojik	250	**	1.343	**
	Villakent Batı AAT	X			Biyolojik	250	**		**
Kemalpaşa	Kemalpaşa AAT	X			İleri	12.960	8.741	83.225	14,23
	Halilbeyli AAT	X			Biyolojik	100	303	1.781	*
Buca	Kaynaklar AAT	X			Biyolojik	2.450	498	1.248	*
Bergama	Bergama AAT	X			İleri	14.304	5.158	74.694	1,72
	Dağıstan Köyü AAT	X			Biyolojik	100	100	197	-
	Aşağıkırıklar Köyü AAT	X			Biyolojik	200	200	558	-
	Süleymanlı AAT	X			Biyolojik		100	135	-
	Terzihaliller AAT	X			Biyolojik	100	0	296	-
	Karaveliler AAT	X			Biyolojik	300	301	654	-
Dikili	Çandarlı AAT	X			İleri	15.204	3.262	6.272	*
	Bademli AAT	X			Biyolojik	450	450	5.987	-
	Slihler Köyü AAT	X			Biyolojik	1.000	1.000	2.947	-
Balçova	Teleferik AAT	X			Biyolojik	120	60	279	-
Güzelbahçe	Güneybatı AAt	X			İleri	21.600	19.617	29.835	5,37
Urla	Urla AAT	X			İleri	21.600	13.569	62.439	13,14
	İYTE AAT	X			İleri	2.250	885		-
Seferihisar	Seferihisar AAT	X			İleri	250	8.981	33.634	6,02
	Doğanbey AAT	X			İleri	10.800	10.326	54.216	0,03
	Gödence AAT	X			Biyolojik	25.000	103	295	-
Menderes	Özdere AAT	X			İleri	1.800	4.074	26.644	0,17
	Havza AAT	X			İleri	25.000	15.310	18.202	4,07
	Gümüldür AAT	X			Biyolojik	21.600	1.051	75.495	*
Torbalı	Torbalı AAT	X			İleri	6.912	17.901	153.041	11,75
	Ayrancılar AAT	X			İleri	21.600	7.512	37.288	2,81
	Çakırbeyli AAT	X			Fiziksel	200	127	523	-
	Korucuk AAT	X			Fiziksel	200	189	781	-
Selçuk	Selçuk AAT	X			Fiziksel	10.200	8.199	31.546	--
	Çamlık AAT	X			Biyolojik	225	375	923	-
	Gökçealan AAT	X			Biyolojik	300	399	952	-
	Şirince Köyü AAT	X			Biyolojik	200	437	492	-
Bayındır	Bayındır AAT	X			İleri	6.912	3.652	22.796	2,82
	Hasköy AAT				İleri	2.000	991	4.078	0,62
	Zeytinova AAT	X			Biyolojik	500	242	1.325	*
	Yusuflu Köyü AAT	X			Biyolojik	100	0	824	**

Çizelge 369 – İzmir ilinde 2017 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2018) (devam)

Bulunduğu İlçe		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite m^3/gün	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Çeşme	Çeşme AAT	X			İleri	21.900	14.692	46.308	3,83
	Reisdere AAT	X			Biyolojik	150	300	1.455	*
Karaburun	Bodrum AAT	X			Biyolojik	300	300	7.927	-
	Kuyucak AAT	X			Biyolojik	300	300		-
	Eğlenhoca Köyü AAT	X			Biyolojik	300	300	406	-
	Kösedere Köyü AAT	X			Biyolojik	300	300	376	-
	İnecik Köyü AAT	X			Biyolojik	100	100	155	-
	Sarpıcık köyü AAT	X			Biyolojik	100	100	102	-
	Saip Köyü AAT	X			Biyolojik	100	100	197	-
	Ambarseki Köyü AAT	X			Biyolojik	100	100	186	-
	Hasseki Köyü AAT	X			Biyolojik	100	100	123	-
	Yaylaköy Köyü AAT	X			Biyolojik	100	100	103	-
Ödemiş	Ödemiş AAT	X			İleri	15.765	12.623	101.768	1,99
	İlkkurşun Köyü AAT	X			Biyolojik	100	96	211	-
	Hamamköy AAT				Biyolojik	150	96	605	-
	Kızılcaavlu AAT	X			Biyolojik	100	96	358	-
Kiraz	Kiraz AAT	X			Biyolojik	2.000	2.000	43.845	-
	Yenişehir Köyü AAT	X			Fiziksel	350	334	467	-
Tire	Kırtepe Köyü AAT	X			Fiziksel	250	238	508	-

Çizelge 370 – İzmir ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB Yönetimleri, 2017)

OSB ADI	Mevcut Durum	Kapasite, ton/gün	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
İZBAŞ	Var	9.000	Biyolojik	20
Atatürk OSB	Var	21.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	6.3
İTOB	Var	8.000	İleri	0,15
Kemalpaşa OSB	Var	20.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	10
ALOSBİ	Var	630	Paket Arıtma	0,002
Tire OSB	Var	1.000	Fiziksel+Biyolojik	0,9
İZMİR BUCA (EGE GİYİM) OSB	Kanalizasyon			
ÖDEMİŞ	Kanalizasyon			
BERGAMA	Foseptik			
İZMİR PANCAR	Foseptik			
KINIK	Yok			
MENEMEN PLASTİK İHTİSAS OSB	Yok			
TORBALI	Yok			
BAĞYURDU OSB	Foseptik			
ESBAŞ – Ege Serbest Bölge	Kanalizasyon			

Çizelge 371 – İzmir ilindeki mavi bayraklı plaj ve marinalar (Kültür Turizm İl Müdürlüğü, 2018)

	PLAJ	MARİNA
İZMİR (Toplam)	**47**	**3**
ÇEŞME	10	1
DİKİLİ	5	0
FOÇA	7	0
KARABURUN	3	0
MENDERES	9	0
SEFERİHİSAR	9	1
MERKEZ	0	1
SELÇUK	3	0
URLA	1	0

İzmir'de su ürünleri yetiştiriciliği yapılan 10 adet potansiyel alan ile bulunmaktadır. Diğer yandan yapılan ek protokol ile yetiştiricilik yapılan Ildırı Koyu ve Gerence Körfezi de bulunmaktadır. Alanların tamamı Dikili, Urla, Karaburun ve Seferihisar İlçeleri sınırlarında yer almakta olup levrek, çipura, orkinos ve sinarit yetiştiriciliği yapılmaktadır. İzmir ili kıyılarında faaliyet halinde olan 66 adet balık çiftliği, 1 adet akivades, 2 adet midye çiftliği bulunmaktadır. İlde 1 adet akivades çiftliği İnciraltı-Balçova'da bulunmaktadır. Bu çiftliğin yıllık toplam üretimi 300 ton/yıl'dır. İldeki midye çiftlikleri Aliağa/Yenişakran (300 ton/yıl üretim), Karaburun/Mordoğan'dadır (300 ton/yıl üretim). İzmir ili sınırları içinde üretilen toplam balık miktarı 80.240 ton/yıl, akivades miktarı 300 ton/yıl, midye miktarı 600 ton/yıl'dır.

3. Atık

İzmir ilinde Harmandalı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi ve Bergama Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi olmak üzere iki adet II. sınıf düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. İzmir İlinin iki adet belediye atık depolama alanından biri ve en büyüğü olan Harmandalı Atık Depolama Alanı ömrünü doldurduğundan yeni bir katı atık değerlendirme ve bertaraf tesisi projesi için İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Karşıyaka ilçesi Yamanlar mevkiinde yer seçimi yapılmıştır. Ancak İl Mahalli Çevre Kurulunda yer seçimi uygunluk kararının iptali yönünde bazı vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından dava açılmış olup, halihazırda yasal süreç devam etmektedir.

Çizelge 372 – İzmir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (İzmir ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	34
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İzmir Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait Güzelbahçe İlçesi Yelki-2 ve Bornova İlçesi Şeytanderesi Mevkiinde de bulunan orman yapısı bozulmuş alana Hafriyat Toprağı Sahası Belgesi verilmiş olup, alanlar İzbeton A.Ş. tarafından işletilmektedir. Ayrıc Bornova İlçesi Berbersalih Tepesi'nden bulunan orman alanına da Hafriyat Toprağı Sahası Belgesi ve İnşaat/Yıkıntı Atıkları Geri Kazanım Tesisi İzin Belgesi verilmiş olup bu sahaların işletimi de İzbeton A.Ş.'ye devredilmiştir. 2017 yılında Aliağa İlçe sınırları içerisinde bulunan 1 alana Belediye tarafından "Hafriyat Toprağı Sahası Belgesi", Aliağa ve Güzelbahçe İlçelerinde 2 alana İnşaat/Yıkıntı atıkları Geri Kazanım Tesisi İzin Belgesi düzenlenmiştir.

İlde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi sayısı 2017 yılı itibari ile 215 ve piyasaya süren işletme sayısı ise 1.685'dir. İzmir'de Belediye İlçe Başkanlıklarına ait 28 onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında İzmir'de 364.410 ton tehlikeli atık toplandığı beyan edilmiş, bu atığın 175.622 tonu geri kazanılmış, 187.778 tonu bertaraf edilmiş, 148 tonu ihraç edilmiş ve 862 tonu da stoktadır.

2017 yılında 1.440 ton atık motor yağı, 2.212 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. 2017 yılında toplanan atık madeni yağın 3.749 tonu geri kazanıma, 3 tonu bertarafa gönderilmiş, 148 tonu ihraç edilmiş, 28 tonu da stoktadır.

İlde atık akümülatör geri kazanımı amacıyla Çevre İzin ve Lisansı almış toplam 2 (iki) adet atık akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup, İzmir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından izin verilen atık akümülatör geçici depolama tesisi bulunmamaktadır. 2017 yılında 821.427 kg atık akü toplanmıştır. İlde atık pil geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

İzmir'de 2017'de 628 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 2 ton da kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. İlde 1 adet Geçici Faaliyet Belgesi ve 2 adet Çevre Lisansı alan bitkisel atık yağ ara depolama tesisi ile 2 adet Çevre İzin ve Lisansı alan bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

2017'de İzmir'de 1618 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanmış, bunların 927 tonu geri kazanım tesisine, 691 tonu da çimento fabrikasına ek yakıt olarak kullanılmak üzere gönderilmiştir. İlde 2 adet Çevre İzin ve Lisansı almış ÖTL Geri Kazanım Tesisi ile 2 adet ek yakıt olarak ÖTL kullanan Çevre İzin ve Lisansı almış tesis bulunmaktadır.

Çizelge 373 – İzmir ilinde 2017 yılı termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Atık Beyan Uygulaması, 2018)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (kg/yıl)
İzdemir Enerji Üretim A.Ş.	920.000	763.641

İzmir ilinde Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi bulunmamaktadır. Atık Beyan Sisteminde 2017 yılında İzmir ilinde sanayi tesislerinden toplanan atık elektrikli ve elektronik eşya miktarı 1.275,01 kg'dır.

Çizelge 374– İzmir ilinde 2017 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Tesis beyanları, 2017)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
EGE ÇELİK	551.850	70.820	YAN ÜRÜN OLARAK DOLGU
EGE DEMİR	55.570	8.630	R4
İZMİR DEMİR ÇELİK	1.539.730	225.021	R4
ÇEBİTAŞ DEMİR ÇEL.	459.106	63.749	GERİ KAZANIM
HABAŞ	3.980.963	812.848	R12
TOPLAM	**6.587.219**	**1.181.068**	

İzmir ilinde ortaya çıkan tıbbi atıklar ilde bertaraf tesisi kuruluncaya kadar en yakın il olan Manisa'da bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisinde Manisa Belediyesi ile imzalanan Tıbbi Atık Ortak Hizmet Protokolü kapsamında gerçekleştirilmektedir. 2016 yılında İzmir ilinde 6.879 ton tıbbi atık toplanmıştır. İzmir ilinde de tıbbi atık sterilizasyon tesisi kurulmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır.

Çizelge 375 – İzmir ilinde 2017'da maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı (İşletme beyanları, 2018)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Koza Altın İşletmeleri A.Ş.	Altın-Gümüş	440.127	D5 (Düzenli Depolama)	II. Sınıf
TÜPRAG Metal Maden. San. Ve Tic. A.Ş.	Altın-Gümüş	965.498	D5 (Düzenli Depolama)	II. Sınıf
Eti Bakır A.Ş. – Halıköy İşletmesi	Antimuan	246.730	D15 (Geçici Depolama)	II. Sınıf

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2017 yılı sonu itibariyle İzmir il sınırları içerisinde milli park bulunmamakta olup, 8 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Meryemana Tabiat Parkı: Selçuk sınırlar içinde kalan Meryem Ana Tabiat Parkı 362,97 ha büyüklükte olup, 22.04.2008 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. İzmir'e 82 km, Selçuk'a 6 km mesafededir. Ulaşım özel araçlar ve tur otobüsleri ile sağlanmaktadır. Saha sınırları içerisinde Ortaburun, Kapılıdağ, Dede tepeleri mevcuttur. Alan iki vadiden oluşmaktadır. Kızılçam, sandal, kermes meşesi, yabani zeytin, funda, orman sarmaşığı, keçi boynuzu, sığır kuyruğu alanın florasını oluşturmaktadır. Kurt, çakal, şahin, karatavuk, baykuş alanda bulunan fauna türleridir. Sahanın tamamı ormanlık alandan oluşmaktadır. Meryemana ve çevresinin taşıdığı doğal ve kültürel kaynak değerleri ile doğa turizmi (foto safari, trekking, dağcılık) ve bilimsel araştırmalar için tercih edilen alanlardandır.

Çiçekli Tabiat Parkı: İzmir ili, Bornova ilçesi, Çiçekli mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş olup İzmir'e uzaklığı 20 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 21,09 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Efeoğlu Tabiat Parkı: 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş olup İzmir'e uzaklığı 22 km'dir. Kızılçam ağaçları ile kaplı sahadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 22,65 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Ekmeksiz Plajı Tabiat Parkı: İzmir ili, Seferihisar ilçesi, Sığacık mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 52 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 10,15 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Gümüldür Tabiat Parkı: İzmir ili, Menderes ilçesi, Gümüldür mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 75 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 7,37 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Karagöl Tabiat Parkı: İzmir ili, Karşıyaka ilçesi, Yamanlar Dağı mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 26 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 18,91 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Tanay Tabiat Parkı: İzmir ili, Çeşme ilçesi, Ilıca mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 70 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 30,29 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Yamanlar Dağı Tabiat Parkı: 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alan Yamanlar Dağı Tabiat Parkı Karşıyaka ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Alanı 40,78 ha olup, bu alanda daha önce Sağlık Bakanlığı tarafından Sanatoryum olarak kullanılan bir adet otel binası ile bungalovlar bulunmaktadır.

İlde 1 adet RAMSAR sulak alanı, 1 adet ulusal sulak alan bulunmakta olup 4 adet de mahalli sulak alan teklifi bulunmaktadır.

Gediz Deltası Sulak Alanı: Gediz Deltası Sulak Alanı, Menemen, Çiğli ilçeleri sınırları içinde olup İzmir Körfezi'nin 25 km kuzey batısında yer almaktadır. Gediz Nehrinin eskiden döküldüğü yerde, tuzcul ve tatlı su ekosistemleri, koylar, tuzlalar ve lagünler(dalyan)'den oluşan 14.900 ha'lık bir sulak alandır. Saha 1998 yılında Çevre Bakanlığı tarafından Ramsar Sözleşmesi listesine dahil edilmiştir. Delta pek çok kuş türü açısından uluslararası öneme sahiptir. Delta'nın sembol kuşu olan Flamingo Türkiye'de sadece Tuz Gölü ve Gediz Deltası'nda üremektedir ve kış popülasyonu 30.000-40.000 birey arasındadır. Alanda bu zamana kadar 291 farklı kuş türü gözlemlenmiştir. Bu kuşlardan; Tepeli Pelikan, Bozkır Delicesi,

Sibirya Kazı ve Boz Kirazkuşu türleri nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan kuş türleridir. Kış aylarında ördek türleri de dahil olmak üzere alanda kışlayan su kuşlarının sayısı ortalama 70.000-80.000 arasındadır. Gediz Deltası kuşlar dışında Çakal, Tilki, Yaban Domuzu, Yaban Kedisi, Saz Kedisi, Yaban Tavşanı, Kaya Sansarı, Gelincik, Porsuk gibi memeli hayvanlar ile 28 sürüngen, 5 kurbağa türü, tatlı ve tuzlu su balıkları, omurgasızlar ve 300 kadar bitki türü yaşamını devam ettirmektedir. Deltada 2012 yılında 6.440 m² lik yüzölçümüyle dünyanın en büyük yapay flamingo üreme adasının yapımı gerçekleşmiştir. 2015 yılı itibariyle adada 15.000 çift filamingo yuva yapmıştır. İzmir İli Gediz Deltası tuzla ve sazlıklar bölgesini kapsayan çalışmalarda 60 familyaya ait 206 cins ve 308 takson saptanmıştır. Bu bitki türlerinden üç tanesi (*Campanula lyrata Lam. subsp. Lyrata, Dianthus elegans d'Urv. var. cous (Boiss.) Reeve, Stachys cretica L. subsp. smyrnaea Rech. fil*.) endemiktir. Gediz Deltası'nın güney kısımlarında önemli bir alan kaplayan Süpürge otu (*Limonium sieberi*) bitkisinin oluşturduğu habitatlar, Avrupa Birliği Habitat Yönetmeliği altında öncelikli korunması gereken bir habitat tipidir.

Çizelge 376 - İzmir ili sulak alanları (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IV. Bölge Müdürlüğü-İzmir Şube Müdürlüğü, 2017)

	SULAK ALAN	BÜYÜKLÜK (Ha)	KORUMA STATÜSÜ
1	Gediz Deltası Sulak Alanı	20.400,0	Ramsar Alanı, YHKS
2	Küçük Menderes Nehri ve Deltası Sulak Alanı	13.666,0	Ulusal Sulak Alan
3	Güzelhisar Deltası	139,0	Mahalli Sulak Alan (Teklif)
4	Alaçatı Kıyı Ekosistemi (Haliç)	351,0	Mahalli Sulak Alan (Teklif)
5	Belevi Gölü Sulak Alanı	201,3	Mahalli Sulak Alan (Teklif)
6	Gölcük Gölü Sulak Alanı	81,0	Mahalli Sulak Alan (Teklif)
7	Bakırçay Nehri ve Deltası	3.000,0	Statüsü Yok
8	Karagöl Sulak Alanı	4,0	Tabiat Parkı

Küçük Menderes Deltası: Ege Denizi kıyısında, İzmir İli Selçuk, Torbalı ve Menderes İlçeleri sınırları içerisinde, büyük çoğunluğu Selçuk İlçesi olmak üzere Selçuk ve Menderes İlçeleri kıyı kesiminde Küçük Menderes Nehrinin denize döküldüğü bölgededir. Delta; 3 göl ve bir bataklıktan oluşan birbirine bağımlı ekosistemlerden oluşmaktadır. Deltada 1152 kuş türü tespit edilmiştir. Göç sırasında önemli sayılarda küçük karabatak bölgede konaklamaktadır. Türkiye Kuşları için Kırmızı Liste'de A.1.2 (Soyu büyük ölçüde tükenme tehlike altında olan) 8 tür (Çit kuşu, çalıkuşu, mahmuzlu kızkuşu, çoban aldatan, peçeli baykuş, gökçedelice, gökdoğan, çakır kuşu) alanda üremektedir. Küresel ölçekte nesli tehlikede olan fare kuyruklu yediuyur alanda yaşamaktadır. Benekli kaplumbağa, tosbağa ve ev yılanı özel doğa alanı kriterlerini sağlayan sürüngen türleridir. Endemik türlerden 'büyük esmer' alanda yaşayan koruma öncelikli bir kelebek türüdür. Ayrıca; IUCN Kriterlerine göre vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi yüksek türlerden olan Caretta caretta K.Menderes Deltasında görülmektedir. Alan, iç su balıkları açısından da oldukça önemlidir. Küçük Menderes Deltası Sulak Alan Alt Havzasında yapılan arazi çalışmaları sonucunda 70 familya 'ya ait, 205 cins ve 264 bitki türü teşhis edilmiştir. Bu bitkilerden 6 tanesi endemiktir. Teşhis edilen bitkilerin 78 tanesi Akdeniz bitki coğrafyası elementlerine, 10 tanesi Avrupa-Sibirya bitki coğrafyası elementlerine, 5 tanesi İran-Turan bitki coğrafyası elementlerine, 1 tanesi Öksin elementine ve 170 tanesi ise geniş yayılışlıdır. Alanda en çok tür içeren familyalar arasında 39 tür ile Asteraceae familyası ilk sırayı almaktadır. İkinci sırayı 29 tür ile Fabaceae, üçüncü sırayı 22 tür ile Lamiaceae, dördüncü sırayı ise 18 tür ile Poaceae ve beşinci sırayı ise 12 tür ile Chenopodiaceae almaktadır (Küçük Menderes Deltası Sulak Alan Alt Havzası Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Alt Projesi Nihai Raporu, 2012).

Gebekirse Gölü Sulak Alanı: Selçuk ilçesi, Zeytinköy mevkiinde bulunan 839,2 ha'lık göl Küçük Menderes Deltası içerisinde yer almaktadır. 2006 yılında Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiştir. İçerisinde 50 kadar kuş türünü barındırmakta olup tatlı ve tuzlu su ekosistemine sahiptir. Sahanın tamamı 1.Derece Doğal Sit Alanıdır.

Belevi Gölü: Selçuk ilçesi, Belevi mevkiinde 2006 yılında Küçük Menderes Deltası içerisinde yer alarak, Ramsar Sözleşmesine de dahil edilmek üzere teklifi yapılmıştır. 150 ha'lık göl alanına sahiptir. İçerisinde birçok kuş türünü barındırmakta olup tatlı su ekosistemine sahiptir. Belevi Gölü ve çevresinde yapılan arazi çalışmasında toplanan bitki örneklerinin değerlendirilmesi sonucu; 28

familyaya ait, 55 tür tespit edilmiştir. 2016 yılında yapılan Kış Ortası Su Kuşu Sayımlarında 17 türe ait 1.313 adet kuş sayımı yapılmıştır. Mahalli Sulak Alan staüsü onayı için Orman ve Su İşleri Bakanlığına sunulmuştur.

Gölcük Gölü: İzmir'in doğusunda Ödemiş İlçesi, Gölcük Mahallesi sınırları içerisinde bulunan ve Bozdağlar üzerinde yer alan göl, deniz seviyesinden 1.050 m yüksekliktedir. 81 ha'lık göl alanına sahiptir. İçerisinde bir çok kuş türünü barındırmakta olup tatlı su ekosistemine sahiptir. Mahalli Sulak Alan staüsü onayı için Orman ve Su İşleri Bakanlığına sunulmuştur.

Güzelhisar Deltası: Aliağa İlçesi'nde bulunan Güzelhisar Deltası, birisi tatlı, diğeri tuzlu su içeren iki küçük su birikintisine sahip delta özellikle barındırdığı kuş varlığı açısından önemli bir habitattır. Güzelhisar Çayı'nın denizle buluştuğu yerde yer alan delta, hemen yakınında bulunan Aliağa Kuş Cenneti olarak adlandırılan alan ile Çaltılıdere Koyu Sulak Alanı arasında yer almakta, özellikle su kuşları bu 3 alanı yaşam ortamı olarak bağlantılı şekilde kullanmaktadır. Varlığı ve önemi fazla bilinmeyen bu sulak alan, yaklaşık 176 ha büyüklüğündedir. Alanda irili ufaklı azmaklar bulunmakta, sulak alan gösterge bitkileri olan ılgın, juncus (kofa), saz, deniz börülcesi gibi türler baskın durumladır. Güzelhisar Deltasında 2015 yılında yapılan Kış Ortası Su Kuşu Sayımı (KOSK) 13 farklı kuş türünde 987 adet su kuşu sayılmıştır.

Bakırçay Deltası: Kuzey Ege kıyılarında Bakırçay'ın denize ulaştığı Çandarlı Körfezinin doğusunda bulunan Bakırçay Deltası, yapısal ve jeomorfolojik özellikleriyle Batı Anadolu kıyılarının tipik bir alüvyal deltasını oluşturur. Bakırçay Deltası'nın 1/3 ünü lagün alanları oluşturur. Batıdaki Dalyan Gölü, güneyde Tuzşa Gölü ve doğudaki Tuzla bunların en önemlileridir. Bakırçay Deltasında 2015 yılında yapılan Kış Ortası Su Kuşu Sayımı (KOSK) 21 farklı kuş türünde 1.833 adet su kuşu sayılmıştır.

İzmir Kuş Cenneti sahasında; tuzlu su ekosistemi (Dalyanlar ve Çamaltı Tuzlası havuzları), tatlı su ekosistemi (sazlıklar), otlak sahaları ve tepelik kısımlar olmak üzere 4 tip ekosistem bulunmakta, ayrıca tatlı ve tuzlu suların geçiş yaptığı kısımlarda da acı su ekosistemine de rastlanmaktadır. Yapılan gözlemlerle sahada 289 kuş türü ile 315 bitki türü gözlemlenmiştir. En fazla görülen türler; Flamingo, Deniz Kırlangıcı (Sumru), Gümüşi Martı, Akça Cılıbıt, Akdeniz Martısı, Cüce Karabatak, Yeşilbaş Ördek, Angıt, Tepeli Pelikan, Hazar Deniz Kırlangıcı, Karagagalı Sumru, Bataklık Kırlangıcı, Kocagöz, Küçük Beyaz Balıkçıl, Poyraz Kuşu, Uzunbacak ve Sakarmeke. Bu kadar kuş türünün bulunduğu İzmir Kuş Cenneti'nde Çakal, Tilki, Tavşan, Yaban Domuzu, Gelincik, Kirpi, Yılan, Saz Kedisi gibi birçok hayvan da yaşamaktadır.

İzmir ilinde 2 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS) bulunmaktadır. Bunlar, Gebekirse YHGS ve Bayındır Ovacık YHGS'dır.

Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Selçuk ilçesi, Zeytinköy mevkiinde 31.12.1984 yılında 1.000 ha'lık alanda Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak ilan edilmiştir. 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde 13.09.2006 tarihli ve 2006/10966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 839,2 ha olarak Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiş olup, gölün alanı 56 ha'dır. Saha kuş türleri açısından önemli bir yerdir.

Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Bayındır ilçesi, Ovacık, Hisarlık, Kızıloba ve Sarıyurt köylerini kapsamaktadır.1982 yılında 8.062 ha olarak karacaların doğal yaşam alanı olduğu için ilan edilmiştir. 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde 13.09.2006 tarihli ve 2006/10966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 5.785 ha alana sahip Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir. Alanın hızlı alan değerlendirmesi yapılmış akabinde Yönetim Planı yapılarak 2012 yılında onaylanarak hizmete girmiştir.

İzmir ili sınırları içinde yaş, çap ve boy bakımından oldukça büyük, tarihi değeri olan 10 adet ağaç tabiat anıtı olarak korunmaktadır.

Bunların yanında korunmaya değer, anıt ağaç olarak tescillenebilecek başka ağaçlar da mevcuttur. Bunlardan bazıları Efemçukuru-Karaçamları, Ortaklar-Buruncuk Meşesi, Bornova-Pınarbaşı Çınarları, Kuşçular-Koca Mengeci, Urla-Kuşçular Çınarı, Ödemiş-Birgi Servileri, Tire-Çeştimen Kavağı (Çınarı), Ovacık Kestaneleridir. Bu ağaçlardan birçoğunun folklorik, mistik ve mitolojik özellikleri bulunur.

İzmir 146.000 ha doğal sit alanı, tek ve gruplar halinde tabiat varlığı ya da korunması gerekli anıt ağaç olarak tescil edilmiş ağaç ve ağaç grupları ve 1 adet Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi ile **ülkemizin en büyük korunan alanının olduğu kentidir.**

Çizelge 377 - İzmir ilinde bulunan tabiat varlıkları

Yöresel Adı	Alanı (m^2)	Tescil Tarihi	Yaşı	Mevki
Anadolu Kestanesi	2.500	1994	615	Ödemiş-Gölcük Yaylası
Taşdede Pırnal Meşesi	1.500	1994	250	Dikili-Taşdede mevkii
Kunduracı Çınarı	1.500	1994	980	Buca-Kaynaklar Köyü
Teos Menengici	1.500	1994	50-55	Seferihisar-Teos mevkii
Ovacık Yaylası Anadolu Kestanesi	2.500	1995	515	Bayındır-Ovacık Köyü
Yarendede Çamı	2.500	1995	165-170	Güzelbahçe-Yarendede
Dede Menengici	3.000	2003	800	Menemen – Çaltı Köyü
Yemişçi Çınarı	2.500	1995	370-380	Güzelbahçe-Yemişçi Çiftliği
Fıstık Çamı	2.500	1995	120-125	Güzelbahçe-Yemişçi mevkii
Kadınlar Kuyusu Koca Menengeci	2.500	1995	800	Foça-Bağarası Köyü

Nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan Akdeniz Foku'nun üreme ve yavrulama alanı olarak hayati öneme sahip olan Orak Adası Siren Kayalıklarının yerleşim ve deniz kirliliği, tehdidi ile karşı karşıya olması nedenleriyle **Foça** 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile "**Özel Çevre Koruma Bölgesi**" olarak tespit ve ilan edilmiştir.

Foça yarımadası küçüklü büyüklü koylarla kaplı bir sahile sahiptir. Bu koylar mavi ile yeşilin iç içe olduğu doğal bir güzellik sergilemektedir. Tarihi, kültürel zenginliğin mitolojideki yeri bakımından önemli olan arkeolojik doğa ve mimari değerlerin bir bütün olarak yer aldığı Foça, arkeolojik, doğal ve kentsel sit alanları bulunması nedeniyle birçok kıyı yerleşim birimine göre daha az yapılaşma gösteren ve nispeten bozulmamış bir yerleşim merkezidir. Kentin doğusunda yer alan alanların büyük bir bölümü zeytinliklerden oluşmaktadır ve bu alanların büyük bir kısmı da I. ve II. derece doğal sit alanı olarak belirlenmiş alanlardır.

Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi 1991 yılında mülga Çevre Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde Türkiye Ulusal Fok Komitesi tarafından Akdeniz foklarının korunması için pilot proje bölgesi olarak seçilmiştir. Özel Çevre Koruma Kurumunca bölgede yürütülen izleme çalışmaları neticesinde "korumanın" daha etkin gerçekleştirilmesi için söz konusu pilot bölgenin tamamının tek bir koruma alanı olarak yönetilmesi amacıyla Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırlarının revize edilerek genişletilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 18/4/2007 tarihli 2247 sayılı yazısı ile, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. Maddesine istinaden, Bakanlar Kurulunca 21/5/2007 tarihinde alınan karar gereği Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırları genişletilmiştir.

İlan Tarihi	Alanı (km^2)	Nüfus (Kişi)	Türkiye Yüzdesi
22.10.1990/90/1117 21.05.2007 tarih ve 2007/12212 sayılı/ (İlave Alan)	71,44 km^2	14.604	% 0,009

Bölgenin taşıdığı önemin büyük bir bölümü binlerce yıldır burada yaşayan ve hatta ilçeye adını veren Akdeniz fokundan (Monachus monachus) kaynaklanmaktadır. Akdeniz Foku bugün dünya üzerinde yaklaşık 400 adet kalmış olup nesli tehlike altında olan türler arasına girmektedir. Foça'daki Orak Adasının batı kıyısını oluşturan Siren Kayalıkları fokların üremek ve yavrulamak amacıyla kullandıkları mağaralar açısından hayati öneme sahiptir (Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı).

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 378 – İzmir ili arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

İZMİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	33.442,11	2,78	52.377,48	4,35	59.922,07	5,06	63.079,4	5,33
2) Tarımsal Alanlar	506.751,24	42,09	490.614,49	40,75	478.620,83	40,43	476.932,14	40,29
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	654.248,36	54,34	649.384,78	53,93	635.258,05	53,67	632.832,22	53,46
4) Sulak Alanlar	6.731,10	0,56	6.820,92	0,57	6.577,58	0,56	6.593,38	0,56
5) Su Yapıları	2.880,14	0,24	4.855,44	0,40	3.322,19	0,28	4.263,60	0,36
TOPLAM	**1.204.052,95**	100,00	**1.204.053,11**	100,00	**1.183.700,72**	100,00	**1.183.700,74**	100,00

İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanmıştır. 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 30.12.2014 tarih ve 21137 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile onaylanmıştır.

Askı süreci içerisindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında yeniden düzenleme yapılan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (J-17, J-18, K-17, K-18, K-20, L- 16, L-17, L-18, L-19, L-20 paftaları ve plan hükümleri) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 16.11.2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 379 – İzmir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (İzmir ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	49	8	31	42	29	15	16	**190**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	2	4	2	2	9	2	4	**25**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 380 – İzmir ilinde 2017 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (İzmir ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	38	157	**195**
Çevre İzni Belgesi	14	185	**199**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	38	58	**96**
TOPLAM	**90**	**400**	**490**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 381 – İzmir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İzmir ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	478
Ani (plansız) denetimler	4.236
Genel toplam	**4.714**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 382– İzmir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (İzmir ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	251.514	853.928	100.970	8.540.383	343.644	424.720	0	**10.514.259**
Uygulanan Ceza Sayısı	7	22	2	90	7	24	0	**152**

2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında İzmir ilinde 20'si alt seviye, 24'ü de üst seviye olmak üzere toplam 44 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

36. KARS

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Kars ilinde konutlarda doğal gaz kullanımı 51.892.505 m^3 dür.

2017 yılında Kars ilinde bulunan ısınma ve trafik Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 383'de verilmektedir.

Çizelge 383 – Kars ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Isınma	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	49	0	141	14	1,204	0	25	--	46	1	71	--	22	-
Şubat	38	0	90	10	1,041	0	16	--	51	0	68	--	35	-
Mart	18	0	60	4	0,617	0	7	--	32	0	39	--	38	--
Nisan	10	0	40	0	0,386	0	5	--	18	0	23	--	37	-
Mayıs	8	0	30	0	0,270	0	5	--	15	0	20	--	42	-
Haziran	19	0	27	0	0,313	0	4	--	10	0	14	--	45	-
Temmuz	25	0	34	0	0,353	0	5	--	10	0	15	--	51	-
Ağustos	33	0	50	0	0,407	0	8	--	15	0	24	--	54	-
Eylül	21	0	61	3	0,439	0	8	--	20	0	28	--	45	-
Ekim	20	0	54	4	0,855	0	13	--	32	0	45	--	33	-
Kasım	26	0	59	3	1,412	0	16	--	38	0	55	--	27	-
Aralık	54	0	95	19	1,298	0	27	--	66	18	94	--	20	-

Trafik	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS
Ocak	123	12	1,545	0	49	--	63	6	112	--
Şubat	87	8	1,310	0	37	--	63	5	100	--
Mart	74	9	0,798	0	23	--	37	1	60	--
Nisan	47	0	0,515	0	15	--	29	0	44	--
Mayıs	45	2	0,350	0	17	--	20	0	37	--
Haziran	31	0	0,346	0	18	--	18	0	35	--
Temmuz	47	0	0,436	0	19	--	20	0	39	--
Ağustos	51	0	0,451	0	19	--	24	0	43	--
Eylül	64	4	0,427	0	19	--	30	0	49	--
Ekim	51	3	0,829	0	28	--	40	1	69	--
Kasım	60	3	1,100	0	38	--	49	4	87	--
Aralık	100	19	1,309	0	54	--	88	26	142	--

Kars İlinde 2017 yılında iki yetkili ölçüm istasyonunca 14.008 adet egzoz emisyon pulu, ölçüm sonucu başarılı olan araç sahiplerine verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kars ilinin içme suyu ihtiyacı Bayburt barajından karşılanmaktadır. Baraj 5.237 hektarlık bir alana sulama hizmeti verirken, Kars il merkezine yıllık 18 hm^3 içme suyu sağlamaktadır. Bunun yanında Borluk Kaynakları, Çerme Kaynakları ve teraltı suyu kuyuları diğer kaynaklardır.

Çizelge 384 – Kars ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kars Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez İlçe			X	-		-	-	-
İlçeler	Sarıkamış	X			Biyolojik İleri	-	0,04	15.000	-

İlde ve ilçe merkezlerinde yer alan OSB'lerin atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Kars OSB proje onay aşamasındadır.

TÜİK verilerine göre 2016 yılı itibariyle Kars'ta kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 9 dur. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı ise %90'dır.

3. Atık

Merkezde yazın yaklaşık 80 ton kışın ise 100 ton evsel atık oluşmaktadır.İlde katı atık düzenli depolama tesisi bulunmamaktadır. Düzensiz depolama yapılmaktadır.

Çizelge 385 – Kars ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Kars ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde piyasaya sürülen ambalaj miktarı 669.944 kg'dır.

İlde 137.500 ton hafriyat ve 12.073 ton inşaat/yıkıntı atığı oluşmuştur.

2017 yılında tehlikeli atığın 430.590 tonu tehlikeli atık geri kazanılmış, 322.719 tonu bertaraf edilmiş ve 21.89 tonu firmalar bünyesinde stok halde tutulmuştur.

2017 yılında Kars ilinde 433.652 ton atık motor yağı, 11.339 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Toplanan bu atık yağın 13.160 tonu geri kazanıma gönderilmiştir. 444.893 tonu bertaraf edilmiştir.

İlde 2017 yılında 80,13 ton atık akü toplanmış olup 73,31 tonu geri kazanılmıştır. 5,09 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. Çimento fabrilarına gönderilen ÖTL miktarı 67,59 ton'dur.

2017 yılında merkez ilçede 202,023 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kars ilinde yaban yaşamına ait türler tarım alanlarında bitki örtüsüne sahip dağlık alanlarda, su kaynaklarının bulunduğu bölgeler kuşlar, memeli hayvanlar, sürüngenler ve amfibili hayvanların yaşama alanlarıdır.

İlde bulunan fauna; Kurt (Canis Kıpus), Çakal (Canis Aureus), Yaban Domuzu (Sus Scroto), Kuyruksüren (Herpestos İchneumon), Tavşan (Lepus Capeosis), Tilki (Vulpos Vuşlpes), Ağaç Sansarı (Mertes Mertes), Ördek (Anos), Bıldırcın (Coturnim Cotirnim), Sakarmeke (Fulica Atro), Kızkuşu (Vanellus Vanellus), Çullukgiller (Seolopacidae), Güvercingiller (Columbidea), Sülüngiller (Phasianide), Karaca (Capreokıs Capreolus), Yaban Keçisi (Capra Aegagrus), Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (Rupicapra Rupicapra Asiatica), Vaşak (Felis Iynze), Ayı (Ursus), Sincap (Sciurus Anomolus), Gelincik (Mustela Navalis), Porsuk (Meles Meles), Su Samuru (Lutra Lutra), Kirpi (Erinacous Concolar), Martıgiller (Laridae), Sumrugiller (Stemidae), Bağırtlakgiller (Pteroclidae), Baykışgiller (Strigidae), Ağaçkakangiller (Picidae), Tarlakuşugiller (Alavdidae), Kırlangıçgiller (Hirundinidae), Kargagiller (Corvidae).

Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı: Allahuekber Dağları Milli Parkı, Doğu Anadolu Bölgesi, Erzurum ili ile Kars'ın Sarıkamış ilçesi sınırları arasında yer almaktadır. Kars'a 50 km mesafededir. Sarıkamış Ormanları ile Allahuekber Dağlarını kapsayan 22.520 ha büyüklüğündeki alan 19.11.2004 tarih ve 25618 sayılı resmi Gazete'de yayınlanarak Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı olarak ilan edilmiştir.

Soğuksu Tabiat Parkı: Kars ili, Sarıkamış ilçesi mülki hudutları içerisinde bulunan alan 11,1 hektarlık alana sahiptir. Kars İl Merkezine 53 km, Sarıkamış İlçesine 3 km, Selim İlçesine 24 km, Horasan ilçesine 67 km, Erzurum İline yaklaşık 150 km mesafede yer almaktadır.

Kuyucuk Gölü Ramsar Alanı: 416 ha alanı kaplayan alan, denizden 1.627 m yükseklikte olup derinliği 13 m dir. 16.10.2015 tarihinde "Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak, 28.08.2009 tarihinde de Ramsar alanı olarak ilan edilmiştir. Yapılan literatür çalışmalarında Kuyucuk Gölü'nde 7 nesli tehlike altında ve 9 nesli tehlike altına girmeye yakın kuş türü gözlemlenmektedir.

İlde Sarıkamış Ormanları (1.Derece Doğal Sit Alanı) ve tescilli tabiat varlığı olarak Çengelli Gölü Ve Kilisesi (Çengelli Köyü Ve Kilisesi) bulunmaktadır. 327.000 ha mera, 100.000 ha yayla alanı bulunmaktadır.

Kars ilinde Ulusal Öneme Haiz 2 adet sulak alan bulunmaktadır. 1.034 ha büyüklüğe sahip **Aygır Gölü**'nde 5 balık türü, 2 tür çift yaşamlılar, 13 tür sürüngen, 76 tür kuş ve 9 tür memeli tespit edilmiştir. Alanın en önemli kuş türü kadife ördektir. 233 bitki türü tespit edilmiş olup bunlardan 7 türü endemiktir. **Çalı Gölü** ise 391 ha büyüklüğünde olup, 2 amfibi, 6 sürüngen, 114 kuş ve 13 memeli hayvan türü bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 386 - Kars ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KARS	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	9.763,12	0,96	10.296,61	1,02	12.258,83	1,20	12.666,09	1,24
2) Tarımsal Alanlar	569.974,83	56,31	570.019,7	56,32	588.759,44	57,74	588.758,03	57,74
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	422.649,36	41,76	422.074,53	41,70	408.160,43	40,03	407.652,13	39,98
4) Sulak Alanlar	1.864,35	0,18	1.864,35	0,18	1.403,07	0,14	1.609,42	0,16
5) Su Yapıları	7.879,98	0,78	7.876,95	0,78	9.107,11	0,89	9.003,22	0,88
TOPLAM	**1.012.131,64**	100,00	**1.012.132,14**	100,00	**1.019.688,88**	100,00	**1.019.688,89**	100,00

İlin içerisinde yer aldığı, 1/100.000 ölçekli Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı; Bakanlığımızca 02.04.2012 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiş olup; en son 06.07.2017 tarihinde revize edilerek Bakanlığımızca yeniden onaylanmıştır. Bu plan; Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı İlleri İl sınırlarının bütününü kapsamakta olup; onama sınırları içinde planın amacına yönelik planlama hedeflerini, ilkelerini, mekânsal kararları, politika ve stratejilerini kapsamaktadır. Hazırlanan bu Çevre Düzeni Planı ile sosyal, ekonomik, demografik gelişim ve çevresel koruma-kullanma hedef ve politikaları çerçevesinde 2040 yılı projeksiyonu hedef alınmıştır. Ayrıca Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporu, Çevre Düzeni Planı ile bir bütündür. Çevre Düzeni Planı, birden fazla paftalardan oluşmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 387 – Kars ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kars ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	15	0	8	0	1	1	0	**25**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	0	0	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 388– Kars ilinde 2017 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kars ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	9	**9**
Çevre İzni Belgesi	1	9	**10**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	**1**
TOPLAM	**2**	**18**	**20**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 389 – Kars ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kars ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	97
Genel Toplam	**107**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	8	0

Çizelge 390 – Kars ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kars ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	103.004	94.054	0	130.900	0	0	233.878	203	**562.039**
Uygulanan Ceza Sayısı	3	6	0	18	0	0	7	1	**35**

2017 yılı boyunca yapılan denetimler sonucunda ÇED ve Çevre İzinleri Yükümlülük ihlalleri tespit edilen 7 tesiste faaliyet durdurma kararları verilmiştir.

Kars'ta Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 1 adet üst seviye tesis bulunmaktadır.

37. KASTAMONU

1. Hava Kalitesi

Kastamonu İlinin 2. Derece kirli iller arasında yer almasından dolayı doğalgazın ısınmada yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Hava kirliliğini önlemek için öncelikle yakıtlar kontrol altına alınarak, ilde satışı yapılan kömürlerin analizlerinin yaptırılarak istenilen kriterleri sağlayanlar için satış izin belgesi verilmiş olup, bunun dışında kalan kömürlerin il merkezine girişi ve satışı yasaklanmıştır.

Kastamonu'da 2017 yılında kullanılan doğal gaz miktarı konutlarda 62.631.456 m^3, sanayide de ise 10.616.142 m^3'tür. 2017 yılında Kastamonu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 391'de verilmektedir.

Çizelge 391 – Kastamonu ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	2	0	66	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4	0	66	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	0	61	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	42	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	53	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	44	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	0	53	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	6	0	57	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kastamonu ilinde egzoz gazı emisyon ölçümleri yetkilendirilmiş olan 1 (bir) adedi mobil olmak üzere, toplam 9 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu tarafından gerçekleştirilmektedir. 2017 yılı içinde egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 28.823 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kastamonu İl Merkezinde içme ve kullanma suyu ihtiyacını iki temel kaynaktan sağlamaktadır. Bunlardan yüzey suyu olan kaynak merkeze yaklaşık 6 kilometre mesafede yer alan Karaçomak Barajıdır. Bu kaynak 2017 yılı itibariyle Kastamonu ilinin su ihtiyacının yaklaşık %83'ünü karşılamaktadır (9.358.533 m^3/yıl).

İl Merkezinin su ihtiyacını karşılayan ikinci önemli kaynak Gürleyik kaynağıdır. Kentin güneyindeki dağlarda yer almaktadır. 2017 yılı su üretiminin yaklaşık %17'sini karşılamıştır (1.867.060 m^3/yıl). Kaynağın suyu temiz olduğundan yılın üçte ikilik bir bölümünde arıtma işlemine tabi tutulmaz.

Mevcut hat üzerinde örencik mevkiinde kurulan paket arıtma tesisinde özellikle kaynaktaki su debisinin azaldığı dönemlerde (kış aylarında)kaynaktan kaçan suların toplanması ve hatta verilmesinden sonra arıtma işlemine tabi tutulur. Şehir şebekesine direk verildiği dönemlerde sadece dezenfeksiyon işlemi uygulanır ve tüm doğallığıyla halka sunulur. Kaynak Gürleyik 1 (Rakım: 1.990 m) ve Gürleyik 2 (Rakım: 1.795 m) olmak üzere 2 kısımdan oluşur. Gürleyik 1 maksimum 140 lt/sn debiye ulaşırken, Gürleyik 2 maksimum 30 lt/sn dir. Gürleyik kaynakları yapı itibari ile kireç taşıdır. Mayıs ayından itibaren kar erimesi ve yağmur suyu ile çoğalmakta, Mayıs, Haziran, Temmuz aylarında maksimum debiye ulaşmaktadır. Sonbahar ve kış aylarında kaynak beslenemediği için debi 30-34 lt/sn'ye kadar düşebilmektedir.

2016 yılı itibari ile kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %92, arıtma tesisine bağlı belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı ise %58'dir.

Çizelge 392 – Kastamonu ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kastamonu ÇŞİM, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Kastamonu		X		Biyolojik				
İlçeler	Abana			X	Biyolojik	500		5.000	İşletmeye alınmadı
	Ağlı		X		Biyolojik				
	Araç			X					
	Azdavay		X		Biyolojik	300			İşletmeye alınmadı
	Bozkurt		X						
	Cide	X				3.107,70		6.500	
	Çatalzeytin			X					
	Daday			X					
	Devrekani			X					
	Doğanyurt			X					
	Hanönü			X					
	İhsangazi	X			Biyolojik	126			
	İnebolu	X			Biyolojik	100	50 m^3/gün	500	1
	Küre			X					
	Pınarbaşı	x			Biyolojik	3000		2435	İşletmeye alınmadı
	Seydiler			X					
	Şenpazar		x						
	Taşköprü	X			Biyolojik	1.226.400	0,04	23.110	0.8
	Tosya			X					

3. Atık

İlde Devrekani İlçesi, Sarıyonca Köyü Mevkiinde 02.11.2011 tarih ve 1793 Karar No ile Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı verilen 19.04.2006 tarih ve 2006/10376 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan ve KASMİB (Kastamonu Mahalli İdareler Birliği) tarafından yapılan 30,12 hektarlık alanda "2. Sınıf Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi" kurulmuştur. Kastamonu ili katı atık bertaraf tesis ive aktarma istasyonları yapım işi 2011 yılında başlamış olup, tesis 2015 yılında faaliyete geçmiştir. İl genelinde toplanan ortalama katı atık miktarı yazın 197 ton/gün, kışın ise 222 ton/gün'dür.

İlde ambalaj atıkları toplama ve ayırma konusunda faaliyet gösteren 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 1 adet lisanslı ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Ayrıca ilgili yönetmelik kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığının online atık ambalaj sisteminde 2017 yılı itibari ile kayıtlı 90 adet piyasaya süren, 7 adet tedarikçi, 1 adet ambalaj üreticisi firma bulunmaktadır.

12.583 ton oluşan tehlikeli atığın 5.760 tonu geri kazanılmış, 2.794 tonu bertaraf edilmiş ve 4.014 tonu firmalar bünyesinde stok halde tutulmuş ve 10 tonu ihracat edilmiştir.

2017 yılında Kastamonu ilinde, 90.727 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. 2.25 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. Kastamonu ilinde 2017 yılında 152 ton atık akü, 1.78 ton atık pil toplanmıştır. 2017 yılında 2,05 ton ÖTL geri kazanılmıştır.

Kastamonu İlinde, 2017 yılı itibariyle "Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği'nin 12. Maddesinde belirtilen şartları sağlayan 5 (beş) adet kişi/firmanın tehlikesiz atıklar toplama ayırma belgesi bulunmaktadır.

Çizelge 393 – Kastamonu ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde Kastamonu Mahalli İdareler Birliği'nce 25.04.2011 tarihinde Tıbbi atıkların toplanması, taşınması amacıyla sterilizasyon tesisi inşa edilmiş ve özel bir firma tarafından işletilmeye başlanmıştır. İlde bulunan sağlık kuruluşlarından 2017 yılında 297 ton tıbbi atık toplanarak bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 2 adet milli park (Ilgaz Dağı Milli Parkı ve Küre Dağları Milli Parkı), 4 adet tabiat anıtı (Araç Türbe Çamı Tabiat Anıtı, Beldeğirmeni Köyü Çınar Ağacı Tabiat Anıtı, Oniki Kardeşler Tabiat Anıtı, Erenler Çamı Tabiat Anıtı) ve 4 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Azdavay Kartdağ YHGS, Ilgazdağı YHGS, Taşköprü Elekdağı YHGS, Tosya Gavurdağı YHGS) bulunmaktadır.

Ilgaz Dağı Milli Parkı: (1.088 ha) Batı Karadeniz Bölgesi'nde, Çankırı ve Kastamonu illeri sınırları içinde yer almaktadır. 1976 yılında ilan edilmiştir. İğne yapraklı ağaçların hâkim olduğu bir orman örtüsüne sahiptir. Karaçam, sarıçam ve göknar yaygın ağaç türleridir. Açık alanlarda ardıçlar da görülmektedir. Az sayıda olmakla birlikte ayı, kurt tilki, geyik, karaca ve yabandomuzu görülmektedir. Alan, giderek gelişen bir kış sporları merkezi halini almaktadır.

Küre Dağları Milli Parkı: (37.000 ha) Batı Karadeniz Bölgesi'nde Kastamonu ve Bartın illeri sınırları içinde yer almaktadır. Milli parkın kaynak değerlerini Valla Kanyonu, Ilgarini Mağarası gibi jeolojik oluşumlar, Ilıca Şelalesi gibi doğal güzellikler ve zengin bir flora ve fauna ile otantik, folklorik kültür zenginlikleri oluşturmaktadır. Milli park ülkemizin doğal değerlerinin fazla tahrip görmediği alanlardan biridir. Milli Parkın önemi, özellikle sahip olduğu ekosistem ve habitat çeşitliliğinden ileri gelmektedir. Ana ekosistem tipleri, doğal orman ekosistemleri, bozuk orman ekosistemleri, geleneksel tarım ekosistemleri ve akarsu ekosistemlerini; mikro-ekosistemler ise örneğin kanyon ekosistemleri ve orman içi çayır ekosistemlerini içermektedir. Bu ekosistemler içerisinde, 675 bitki türünün varlığı bilinmekle birlikte gerçek sayının çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'nin 132 memeli türünden 40'ı bölgede yaşamaktadır. Bu türler, vaşak, susamuru, geyik ve karaca gibi tehlike altındaki hayvanları da içermektedir. Alanda ayrıca, 38 familyaya mensup ve 46'sı tehdit altında olan 129 kuş türü kaydedilmiştir. Kastamonu ilinde sulak alan bulunmamaktadır.

Kastamonu il sınırları içindeki 1. Derece Doğal Sit Alanları; Cide Kalafat Köyü Gideros Mevkii, Aldülkadir Köyü Balönü Mağarası, İnebolu Çamlıca Köyü Geriş Tepesi, 3 farklı alan, Çatalzeytin Ginolu Köyü, Taşköprü Zımbıllı Tepe olarak belirlenmiştir.

Çizelge 394 – Kastamonu ilinde bulunan doğal sit alanları

DOĞAL SİT ALANLARI		DOĞAL SİT DERECESİ	KARAR TARİHİ	KARAR NO
1	Cide Gideros Koyu	1.	21.07.1992	2523
2	Cide Balönü Mağarası	1.	24.07.2003	8676
3	İnebolu Geriş Tepesi	1.	28.01.1992	2191
4	İnebolu 3 Farklı Alan	1.	21.12.1993	3348
5	Çatalzeytin Ginolu Köyü	1.	17.12.1991	2122
6	Taşköprü Zımbıllıtepe	1.	08.01.1991	2010

İl sınırları içinde 49 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 395 – Kastamonu ilinde bulunan anıt ağaçlar

TESCİLLİ ANIT AĞAÇLAR		MEVKİİ	KARAR TARİHİ	KARAR NO
1	Anadolu Karaçamı	Merkez, Kıyık Köyü, Köyiçi Mevkii	12.02.2010	4871
2	Ebe Karaçamı	Merkez, Kıyık Köyü, Abdullar Mevkii	12.02.2010	4871
3	Ceviz Ağacı	Merkez, Eşen Köyü	26.12.2013	128
4	Çınar Ağacı	İnebolu, Eski Kapalı Cezaevi Bahçesi	30/04/1991	1750
5	Çınar Ağacı	Abana, Harmasun Mevkii	27/07/1994	3637
6	Çınar Ağacı	Abana, Harmasun Mevkii	27/07/1994	3637
7	Çınar Ağacı	Abana, Hacıveli Mah.	27/07/1994	3637
8	Çınar Ağacı	Bozkurt, Beldeğirmeni Köyü, Çınaraltı Mevkii	25/12/1990	1585
9	Selvi Ağacı	Çatalzeytin, Çağlar Köyü, Demirci Mahallesi,	15/07/1996	4782
10	Kayın Ağacı	Şenpazar, Gürpelit Köyü, Gökçeağaç Mevkii	21.04.1995	-
11	Çam Ağacı	Araç, Çamaltı Köyü, Erenler Mevkii	21.04.1995	-
12	Karaçam Ağacı	Araç, Bektüre Köyü, Ekincik Mahallesi,	27/09/1994	-
13	Karakavak Ağacı	Daday, Belediye parkı içi	03.06.2005	583
14	Armut Ağacı	Taşköprü, Dilek Köyü, Kuştepe Mah.	03.12.2008	3737
15	Karaçam Ağacı	İhsangazi, Görpe Köyü, mezarlık	25.12.2015	256
16	Karaçam Ağacı	İhsangazi, Görpe Köyü, mezarlık	25.12.2015	257
17	Karaçam Ağacı	İhsangazi, Görpe Köyü, mezarlık	25.12.2015	258
18	Ihlamur Ağacı	Daday, İnciğez Köyü, Hüsema Mevkii	29.01.2016	262
19	Çınar Ağacı	Şenpazar, Harmangeriş Köy meydanı	24.05.2016	274
20	Saplı Meşe Ağacı	Şenpazar, Celallı Köyü Tatlıca Mah.	24.05.2016	288
21	Ak Kavak Ağacı	Tosya, Ekincik Köyü	24.05.2016	287
22	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	24.05.2016	289
23	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	292
24	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	293
25	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	294
26	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	295
27	Saplı Meşe Ağacı	Şenpazar, Celallı Köyü Tatlıca Mah.	08.06.2016	291
28	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	10.08.2016	313
29	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	10.08.2016	314
30	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	10.08.2016	316
31	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	321
32	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	322
33	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	324
34	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	325

Çizelge 395 - Kastamonu ilinde bulunan anıt ağaçlar (devam)

35	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	328
36	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	330
37	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	331
38	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	332
39	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	31.10.2016	338
40	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	31.10.2016	339
41	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	351
42	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	352
43	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	353
44	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	355
45	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	356
46	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	20.01.2017	364
47	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	20.01.2017	365
48	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	27.09.2017	389
49	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	27.09.2017	392

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 396 – Kastamonu ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KASTAMONU	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.240,90	0,25	3.498,43	0,27	4.589,39	0,35	4.909,21	0,38
2) Tarımsal Alanlar	358.896,49	27,51	358.425,89	27,47	368.009,34	28,14	367.748,16	28,12
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	941.753,19	72,18	941.783,98	72,19	933.930,61	71,41	933.629,76	71,39
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	782,31	0,06	964,69	0,07	1.233,78	0,09	1.476,00	0,11
TOPLAM	**1.304.672,89**	100,00	**1.304.672,99**	100,00	**1.307.763,12**	100,00	**1.307.763,13**	100,00

Sinop-Kastamonu-Çankırı Planlama Bölgesine ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 13.07.2007 tarihinde onaylanmış 23/01/2008 tarihinde askı sonrası onayı yapılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 397 – Kastamonu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kastamonu ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	30	1	1	0	1	1	6	**40**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	**1**
ÇED Olumlu Kararı	2	1	0	0	0	1	0	**4**

7. Çevre İzin Ve Lisans İşlemleri

Çizelge 398 – Kastamonu ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kastamonu ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	13	**13**
Çevre İzni Belgesi	1	24	**25**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	**1**
TOPLAM	**1**	**38**	**39**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 399– Kastamonu ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	65
Ani (plansız) denetimler	286
Genel Toplam	**351**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	6	6.210,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	19	0

Çizelge 400 – Kastamonu ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	101,950	0	406	206,182	0	0	20,452	52,201	381,191
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	2	9	0	0	1	2	16

Kastamonu ili sınırları içerisinde 2017 yılında Çevre Kanunu uyarınca Kastamonu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından durdurma cezası uygulanmamıştır.

Kastamonu'da Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 adet üst seviye tesis bulunmaktadır.

38. KAYSERİ

1. Hava Kalitesi

Yapılan hava kalitesi ölçüm çalışmaları ışığında kentte hava kirliliğini önleme çalışmaları yürütülmüştür. Bu maksatla şehir merkezine giriş noktaları olan Ambar ve Mimarsinan bölgelerine iki sabit istasyon ve şehir içinde görev yapmak üzere de mobil ekipler oluşturularak şehre kalitesiz ve kaçak yakıt girişi önlenmiş, yakıtlardan numuneler alınarak Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hıfzıssıhha Laboratuvarında analizleri yapılmış ve uygunsuz sonuçlar içinde idari ve cezai tedbirler uygulanmıştır. Ayrıca Kayseri Valiliği bünyesinde kurulan Çevre Koruma Vakfı ile birlikte araç egzoz muayene faaliyetleri yürütülmüş ve alınan Hıfzıssıhha Kurul Kararları ile yakma saatleri belirlenmiş ve bu saatlere riayet edilmesi için denetim çalışmalarında bulunulmuştur. Kayseri'de 2017'de toplam olarak 631.308.524 sm^3 doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir

Çizelge 401 – Kayseri ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

(Kayseri-1 OSB)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	10		55	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10		66	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6		54	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6		58	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4		41	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5		41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8		59	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	9		50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	18		90	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	26		83	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	26		102	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	26		97	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Kayseri-2 Melikgazi)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	12		74	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	11		82	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5		44	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4		36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2		32	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2		29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3		38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3		40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5		70	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6		68	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12		83	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16		94	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Kayseri-3 Hürriyet)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	15		106	16	1196		50		117		167	-	-	-
Şubat	13		108	18	1422		45		151		196	-	-	-
Mart	11		62	2	799		26		126		151	-	-	-
Nisan	8		52	1	703		9		104		113	-	-	-
Mayıs	6		48	1	560		8		94		102	-	-	-
Haziran	7		37		540		13		83		96	-	-	-
Temmuz	6		48		448		23		72		95	-	-	-
Ağustos	6		51		464		27		57		84	-	-	-
Eylül	7		83	12	791		64		101		165	-	-	-
Ekim	9		81	7	1039		66		133		198	-	-	-
Kasım	16		122	14	1495		119		54		173	-	-	-
Aralık	14		160	24	2083		221		72		293	-	-	-

İlde motorlu araçlarla ilgili egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, 33 sabit istasyon ve 1 adet seyyar olmak üzere toplam 34 adet yetkili egzoz ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlarda, 2017 yılında 138.034 adet ölçüm yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet veren belediye 16 ve bu kapsamda hizmet alan nüfus 1.376.722'dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus miktarı %100'dür. İlin mevcut su ihtiyacı 87,00 hm^3/yıl olup, tamamına yakını yeraltı suyundan karşılanmaktadır. 2050 yılı ihtiyacı 253,23 hm^3/yıl olarak öngörülmüştür.

Kayseri İli sınırları içerisinde 5'i merkez ilçe olmak üzere toplamda 16 ilçe bulunmaktadır. Merkezde bulunan 5 ilçeye hizmet eden İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisinin yanı sıra bu ilçelerde bulunan 4 farklı bölgede de 4 adet küçük ölçekli Atıksu Arıtma Tesisi vardır. 11 dış ilçenin dördünde Atıksu Arıtma Tesisinin işletilmesine devam edilmektedir. 2 dış ilçe merkezinde Atıksu Arıtma Tesisi inşaatı devam etmekle birlikte 5 dış ilçe merkezi için Atıksu Arıtma Tesisi proje yapım işleri devam etmektedir. Diğer taraftan 11 dış ilçenin çeşitli mahallelerinde 62 adet doğal arıtma tesisi vardır.

2017 yılı sonunda ilde kanalizasyon şebekesinin atık su arıtma tesislerine deşarj edilen toplam 135.879 m^3/gün atık suyun yaklaşık %98,8'i atıksu arıtma tesisinde arıtılmıştır. Devreye girecek 5 yeni atıksu arıtma tesisi ile toplam atık suyun %100'sinin arıtmaya tabi tutulması planlanmaktadır.

2017 yılı itibari ile kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %94'dür. Atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise %88'dir.

Çizelge 402 – Kayseri ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kayseri ÇŞİM, İller Bankası Kayseri Bölge Müdürlüğü, KASKİ, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m3/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Melikgazi	X			İleri	110.000	2	1.130.748	350
	Kocasinan								
	Talas								
	Hacılar								
	İncesu								
İlçeler	Akkışla		X						
	Bünyan		X						
	Develi		X		İleri	9.030			
	Felahiye			X					
	Özvatan		X						
	Pınarbaşı	X			İleri	1.622	0,018	23.618	0,1
	Sarıoğlan	X			Biyolik	500	0,005	13.936	
	Sarız		X						
	Tomarza		X		Biyolik	1.036	0,12	22.408	34.05
	Yahyalı	X			İleri	3.921	0,045	36.077	0,2
	Yeşilhisar	X			Biyolik	1.680	0,019	15.854	0,1

2017 yılı itibari ile Kayseri ilindeki Organize Sanayi Bölgeleri'ndeki atıksu arıtma tesislerinin durumu Çizelge 403'de verilmektedir.

Çizelge 403 – 2017 yılı Kayseri ilinde OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kayseri 1. Organize Sanayi Böl.	Var	40.000	İleri biyolojik	
Serbest Bölge	Var	500	Biyolojik	
Mimarsinan Organize	Var	6.000	İleri biyolojik	
İncesu Organize	Var	500	Biyolojik	

3. Atık

Dünya Bankası finansmanlı Belediye hizmetleri İl Projesi kapsamında İller Bankası A.Ş. koordinasyonunda yürütülen Kayseri Katı Atık Düzenli Depolama ve Pilot Kompost Tesisi inşaatı 29.05.2015 tarihinde tamamlanmıştır. 16.11.2015 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünden II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi Onay Belgesi alınarak, 30.11.2015 tarihinde tesiste atık kabulüne başlanmıştır.

"Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği'' kapsamında Ambalaj Atıkları Toplama Ayırma Tesislerine ve Geri Dönüşüm Tesislerine Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından Geçici Faaliyet Belgesi/Çevre İzin ve Lisans Belgesi verilmektedir. İlde bu faaliyet Talas, Kocasinan ve Melikgazi Belediye Başkanlıkları tarafından kurulmuş bulunan toplama-ayırma (TAT) tesislerinde yapılmaktadır. Toplama-ayırma tesislerinde başlıca; kağıt, cam, metal, plastik v.b malzemelerin toplama ayırmaları yapılarak sınıflandırıldıktan sonra, ham madde olarak geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İlde 2017 yılı kayıtlı ambalaj üreticisi ekonomik işletme sayısı 1.526 olmuştur.

İlde oluşan Tehlikeli Atıkların taşıma işlemleri, ''Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği''nde öngörüldüğü şekilde lisanslı firmalar aracılığı ile yaptırılarak, geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. 2017 yılında 5 Firmanın 33 aracına Tehlikeli Atık Taşıma Lisansı düzenlenmiştir. İlde faaliyet gösteren 4 adet tesise Tehlikeli Atık Geri Kazanım Lisansı ve/veya Geçici Çalışma izin belgesi verilmiştir. Atık Yönetim Uygulamasına göre Mayıs 2017'de; Kayseri'de 14.000 ton tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiştir.

Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde ilde 2017 yılında toplanan atık yağ miktarı 339 ton'dur. Kayseri ilinde 2017 yılında 1.087 ton atık akü, 2.047 ton atık pil, 129 ton atık bitkisel yağ toplanmıştır. 2017 yılında 1.358ton ÖTL geri kazanılmıştır. Kayseri'de tıbbi atıklar sterilize edildikten sonra katı atık deponi sahasında bertaraf edilmektedir. 2017 yılında Kayseri'de 1.194,411 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

Çizelge 404 - Kayseri İlinde Bulunan Atık İşleme Tesisi Sayısı (Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	52
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı (Geçici Depolama)	2
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	54
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Erciyes Dağında 1996-2002 yılları arsında toplanan 2554 bitki örneğinin değerlendirmesi sonucu 89 familya ve 433 cinse ait 1.170 (1.116 tür, 31 alttür, 23 varyete) tür ve tür altı takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 11'i eğreltiler, 12'i açık tohumlular, 1.147'si kapalı tohumlular (979'u çift çenekliler, 168'i tek çenekliler) alt bölümlerine dahildir. Bu taksonlardan 36 tanesi kültür bitkisidir. İhtiva ettikleri tür ve tür altı takson sayısı bakımından büyük familyalar, Asteraceae(137), Fabaceae (116) ve poaceae

(88) dir. En çok türle temsil edilen cinsler ise Astragalus (40), Silene (22) ve Veronica (19)'dır. Bitki coğrafyası elemanlarının dağılımı ise: İran-Turan 347(%29,7), Akdeniz 79(%6,8), Avrupa-Sibirya 69 (%5,9) ve diğerleri 675 (%57,6)'dir. Alandaki endemik tür sayısı 194 (%17,2) olup 10'u Erciyes Dağı'na özgüdür.

Kayseri'ye ait endemik bitkilerden bazıları;

CR (Crıtıcaly Endangered) Çok Tehlikede Olanlar: Fam. Boragınaceae(Hodangiller) Tür. Onosma Tschichatschevii, Fam. Gramineae (Buğdaygiller) Tür. Puccinella bulbpsa subsp. Caesarea Fam. Labitatae (Ballıbabagiller) Thymus (kekik) Tür. Thymus pentinatus var. Pallasicus, Fam. Leguminosea (baklagiller) Tür. Astragalus (geven) Astragalus Cicerellus Fam. Scrophullarıaceae Verbascum (sığır kuyruğu) Tür. Verbascum subserratum.

ER (Endangered) Tehlikede Olanlar: Fam. Boragınaceae (Hodangiller) Tür. Myosotis (unutma Beni) Myosotis gunneri, Far. Caryophyllaceae (Karanfilgiller) Tür. Silene Balansae, Silene caryophylloides subsp. Binbogaense Fam. Compositae (Papatyagiller) Tür. Centurea (Peygamber çiçeği, gelin düğmesi), Centurea amaena, Centurea pergamacea, senecio (Kanarya otu) Senecio inops Fam. Crucıferae (Hardalgiller) Tür. Isatis (Çivit otu), Isatis Huber-morathii, Fam. Illecebraceae Tür. Paronychia Kayseriana Leguminosea (Baklagiller) Tür. Astragalus (Geven) Astragalus argaeus, Astragalus bakirdaghensis, Astragalus yuralicus, Hedysarum laxum, Vicia canescens subsp. Argaea Fam. Liliaceae (Zambakgiller) Tür. Muscari (Arap otu) Muscari mcbeathianum, Fam. Rosaceae (Gülgiller) Tür. Cerasus incana var. Velutina Fam. Scrophularıaceae (Sıraca otgiller) Tür. Veronika (Yavşanotgiller) Veronika gentiaonides subsp. Glacialis var. Alpına Fam. Campanulaceae (Çan çiçeğigiller) Tür. Asyneuma trichostegium, Fam. Compositae (Papatyagiller) Tür. Hieracium argaeus, Hieracium subvandasii, Fam. Labitatae(Ballıbabagiller) Tür. Marrubium depauperatum, Salvia (Adaçayı), Salvia freyriana, Fam. Leguminosea(Baklagiller) Astragalus, Astragalus leptothamnus, Fam. Plumbagınaceae (Dişotgiller) Tür. Limonium (Kuduzotu), Limonium pycnanthum, Fam. Polygonaceae (Çobandeğneğigiller) Tür. Polygonum cappadocicum, Fam. Rosaceae (Gülgiller) Potentilla balansae.

İl sınırları içerisinde 31.358 ha büyüklüğünde Aladağlar Milli Parkı, 24.523 ha büyüklüğünde aynı zamanda Ramsar Alanı olan Sultan Sazlığı Milli Parkı, 7.567 ha büyüklüğünde Aladağlar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 17 ha büyüklüğünde Derebağ Şelalesi Tabiat Parkı, 15.600 ha büyüklüğünde Hürmetçi Sazlığı Sulak Alanı ve 2.900 ha büyüklüğünde Tuzla (Palas) Sulak Alanı olmak üzere toplam 81.965,5 ha büyüklüğünde korunan alan bulunmaktadır. Korunan alanların il yüzölçümüne oranı %4,8 dir. Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan 3 tane sulak alanın 2 tanesi uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır. İlde bulunan korunan alanlar en önemli biyolojik çeşitlilik rezervleridir.

Sultan Sazlığı Sulak Alanı, Step ekosistemi içerisinde tatlı ve tuzlu su ekosistemini bir arada sahip olması nedeniyle Temsilci Veya Nadir Sulak Alanlar İçin belirtilen kriterlere, kayda değer miktarda nadir, nesli tehlikeye düşebilir veya tehlike altındaki bitki ve hayvan türlerine barındırması; sahip olduğu flora ve fauna özellikleri ile step ekosistemi içerisindeki bu sulak alanın ekolojik ve genetik çeşitliliğini sürdürebilecek değere sahip olması; endemik bitki ve hayvan türlerini barındırması nedeniyle Bitki ve Hayvanlar Temelinde Getirilen Genel Kriterlere, 20.000 'nin üzerinde su kuşunu düzenli olarak barındırması ve popülasyonları hakkında veri edinmeninmümkün olması nedeniyle de Su Kuşları Temelinde Getirilen Özel Kriterlere uyması nedeniyle Sultansazlığı RAMSAR Sözleşmesi kapsamında Uluslararası Öneme Sahip Bir Sulak Alandır.

Tespit edilen 48 endemik tür içerisinde yer alan Puccinellia bulbosa (Grossh.) subsp. Caesaria Kit Tan türünün ise dünyadaki tek yayılış alanının Sultansazlığı olması bu alanın önemini daha da artırmaktadır. Sultansazlığı, her yıl Afrika-Avrupa-Asya arasında göç eden göçmen kuşlar tarafından kullanılan ve ülkemizden geçen iki önemli ana kuş göç yolunun kesişim noktasında bulunmasının yanında sahip olduğu ekosistem çeşitliliği ile kuşlar için farklı kuluçka, beslenme, üreme, konaklama ve sığınma yeri sağlamaktadır.

Aynı zamanda milli park da olan sulak alanda Avrupa'da turna, flamingo, akbalıkçıl, kaşıkçı kuşlarının bir arada kuluçkaya yattığı tek alan oluşu kaynak değerlerini oluşturmaktadır. Milli Parkta, 21 memeli türü, 10 sürüngen türü, 3 İki yaşamlılar türü, 119 böcek türü, 22 omurgasızlar türü, 7 balık türü ve 27 fitoplankton, 43 zooplanktonik türü tespit edilmiştir.

Afrika, Asya ve Avrupa kuş göç yollarının üzerinde önemli bir yeri olan ***Hürmetçi Sazlığı*** başta kuşlar olmak üzere yaban hayatı için önem taşımaktadır. Hürmetçi Sazlığı Avrupa, Asya ve Afrika kuş

göç yolu üzerinde bulunmasından dolayı da dünya ölçeğinde küresel öneme sahiptir. BirdLife İnternational tarafından "Avrupa Ölçeğinde Korumada Öncelikli Kuşlar" sınıflandırılmasına ve IUCN "Red Data Book"'a göre nesli tehlike altında olan türler arasında bulunan toy, turna, kara leylek, angıt, kaşıkçı, bıyıklı sumru, mahmuzlu ve sürmeli kızkuşu türlerinden bir kısmı bölgede göç döneminde görülmekte, bir kısmı ise bölgede üremektedir. Hürmetçi Sazlığı, Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları listesinde yer almaktadır. Yaban hayatı açısından ise; yılkı atı, gelengi, kurt, tilki, porsuk, gelincik, kır tavşanı gibi memelilerin bölgede üremesi ve barınması bölgenin önemini daha da artırmaktadır.

Ayrıca Kayseri'nin 40 km kuzeydoğusunda bulunan ***Tuzla Gölü Sulak Alanı***, nesli tehlike altında bulunan toy, büyük cılıbıt, angıt, mahmuzlu kızkuşu, küçük kerkenez gibi kuş türlerini barındırmaktadır. Alanda sulama kanallarıyla oluşturulan su birikintileri zamanla bölgenin en önemli ekosistemlerinden birini oluşturan yertaş ve körpınar sazlıklarını oluşturmuştur. Çeltikçi, Gri balıkçıl, erguvani balıkçılar bu sazlıklarda üreyen ve barınan önemli kuş türleri arasındadır. Tuzla Gölü İç Anadolu'da insanoğlunun olumsuz etkilerinden kısmen kurtulmayı başaran tek tuz gölüdür.

Aladağlar Milli Parkı, derin vadileri, eşsiz zirveleri, dik ve sarp buzul kayalıkları, mağaraları, görkemli kanyonları, yüksek platoları, doğal manzarası, yaban hayatı, yaylaları ile alpin bitki kuşağı içinde kalan Aladağlar, bitki türleri bakımından zengin ve ilgi çeken bir yöredir.

Aladağlar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 7.567 ha büyüklüğündedir. Yaban keçisi, ur kekliği, kınalı keklik, kartal, vaşak gibi fauna türlerinin olması, 1.600 metreden 3.700 metreye kadar yükselti farkının olması nedeniyle birçok bitki türünü barındırması ile önemli bir korunan alandır.

Kayseri ilinde 12 adet tescilli doğal sit ve 17 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 405 – Kayseri ilinde bulunan doğal sit alanları

SIRA NO	ADI	YERİ	GRUP	TÜR	TESCİL TARİHİ
1	Soğanlı Siti	Soğanlı Köyü/ Yeşilhisar	I.Der. Doğal II. Der. Arkeolojik	Doğal Arkeolojik Sit	08.04.1977 05.08.1988 16.03.1995 26.02.2009
2	Kaya Kilise ve Mağaralar (Kestel Siti)	Keşlik Köyü /Yeşilhisar	Doğal ve Kültürel Sit		20.04.1988 25.06.1996
3	Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı	Erdemli K./Yeşilhisar	I. Derece Doğal ve Ark. Sit		29.09.1989 30.03.2011
4	Talas Doğal Sit Alanı	Talas	II. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit	30.03.1990 22.09.1990
5	Kapuzbaşı Şelaleleri	Küçükçınar Köyü-Ensamin Tepesi /Yahyalı	I. ve II. Derece Doğal	Doğal Sit	23.09.1990
6	Tuzla (Palas) Gölü	Sarıoğlan /Bünyan	I.Derece Doğal Sit	Göl	26.06.1993 26.02.2009
7	Sultan Sazlığı	Yeşilhisar-Develi	I.ve III. Derece Doğal Sit	Sazlık	26.06.1993 25.09.2003
8	Tavlusun Doğal Sit Alanı	Tavlusun-Germir/Melikgazi	II. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit	24.12.1993
9	Direk Gölü	Yedigöller Mevkii /Yahyalı	I. Derece Doğal Sit	Göl	25.11.1994
10	Engir Gölü	Kocasinan	I. ve III. Derece Doğal Sit	Göl	22.09.1995 12.01.1996
11	Zamantı Irmağı Kaynağı Doğal Sit Alanı	Örenşehir Nahiyesi Şerefiye Köyü / Pınarbaşı	I. Derece Doğal Sit	Irmak Kaynağı	29.04.2009
12	Alaattin Keykubat Gölü (Şeker Gölü)	Şeker Mahallesi / Kocasinan	II. Derece Doğal Sit	Göl	26.02.2010 28.01.2011

Çizelge 406 – Kayseri ilinde bulunan tescilli ağaçlar

SIRA NO	ADI	YERİ-ADRESİ	GRUP	ÖZGÜN KULLANIMI	TESCİL TARİHİ
1	Çınar Ağacı (1)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 25.11.2010
2	Çınar Ağacı (2)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 25.11.2010
3	Çınar Ağacı (3) (Balaban Çınarı)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 21.11.2007 25.11.2010
4	Çınar Ağacı	Serçeönü Mah./Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	31.01.2001
5	Peribacası	Soğanlı Köyü Sıktaş Mevkii/Yeşilhisar	Doğal Varlık	...	26.04.2002
6	Çınar Ağacı (1)	İbrahimağa Mah. Elbiz Parkı İçerisinde / Develi	Doğal Varlık	Ağaç	12.12.2003
7	Çınar Ağacı (2)	İbrahimağa Mah. Elbiz Parkı İçerisinde / Develi	Doğal Varlık	Ağaç	12.12.2003
8	Çınar Ağacı	Park Caddesi Düvenönü Mevkii (Orta Refüj üzerinde)/ Melikgazi-Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	01.10.2004
9	Cumhuriyet Meydanı Çınarı	Cumhuriyet Mahallesi Cumhuriyet Meydanı / Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	31.10.2008
10	Çınar Ağacı	Aşağı Everek Mah./ Develi (Surp Toros Kilisesinin-Fatih Camii-Batısında)	Doğal Varlık	Ağaç	27.11.2008
11	Kayseri Lisesi Çınarları (3 adet)	Tacettinveli Mah. Kiçikapı (Kayseri Lisesinin Kuzeyinde)	Doğal Varlık	Ağaç	29.01.2009
12	Çınar Ağacı	Şeker Mahallesi Alaattin Keykubat (Şeker) Gölünün Batısı / Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	30.04.2009 28.01.2011
13	Çınar Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
14	Meşe Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
15	Çınar Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
16	Meşe Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	24.03.2010
17	Çınar Ağacı (2 adet)	Güney Şelale Mevkii /Bozarmut Deresi / Yahyalı	Doğal Varlık	Ağaç	23.02.2011

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 407 – Kayseri ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KAYSERİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1)Yapay Alanlar	18.324,76	1,08	22.328,08	1,32	23.936,65	1,41	25.572,25	1,51
2)Tarımsal Alanlar	844.951,24	49,96	842.149,65	49,79	846.015,80	49,89	844.268,76	49,79
3)Orman ve Yarı Doğal Alanlar	804.261,43	47,55	804.440,62	47,56	780.811,55	46,04	780.109,53	46,00
4)Sulak Alanlar	11.828,83	0,70	12.754,92	0,75	27.237,87	1,61	27.257,28	1,61
5)Su Yapıları	11.985,88	0,71	9.678,85	0,57	17.770,03	1,05	18.564,07	1,09
TOPLAM	**1.691.352,14**	100,00	**1.691.352,12**	100,00	**1.695.771,90**	100,00	**1.695.771,89**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 408 – Kayseri ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kayseri ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	33	3	22	3	2	3	1	**67**
ÇED Olumlu Kararı	3	1	2	0	3	0	0	**9**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 409 – Kayseri ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kayseri ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	56	**63**
Çevre İzni/ Lisansı Belgesi	30	335	**365**
TOPLAM	**37**	**391**	**428**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 410 – Kayseri ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kayseri ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	49
Ani (plansız) denetimler	1.023
Genel Toplam	**1.072**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	13	0

Çizelge 411 - Kayseri ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kayseri ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	191.192	441.855	0	540.045	0	271.356	264.547	255.015	**1.964.010**
Uygulanan Ceza Sayısı	4	9	0	12	0	65	24	2	**116**

İlde 15 adet işletmeye ÇED Yönetmeliği kapsamında ÇED Olumlu ya da ÇED Gerekli Değildir Kararını almadan faaliyete geçmeleri nedeniyle faaliyet durdurma yapılmıştır.

Kayseri ilinde 4 adet alt seviye ve 5 adet üst seviye olmak üzere toplam 9adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

39. KIRKLARELİ

1. Hava Kalitesi

Kırklareli'nde 2017'de konutlarda 31.056.877 m^3 ve sanayide ise 10.347.616 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.

İlde 4 adet (Merkez, Lüleburgaz, Vize, İğneada) hava kalitesi İzleme İstasyonu bulunmakta olup;

Merkez İlçesi Hava Kalitesi İzleme İstasyonunda; PM_{10}, SO_2

Lüleburgaz İlçesi Hava Kalitesi İzleme İstasyonunda; PM_{10}, SO_2, NO, NO_2

Vize İlçesi Hava Kalitesi İzleme İstasyonunda; PM_{10}, SO_2, NO, NO_2, NO_x

İğneada Beldesi Hava Kalitesi İzleme İstasyonunda; PM_{10}, SO_2, NO, NO_2, NO_x, NO_3 parametreleri ölçülmektedir.

İlde 2017 Yılında Hava Kirletici Gazların Ortalama Konsantrasyonları ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları verileri Çizelge 412'de verilmektedir

Çizelge 412 – Kırklareli ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	61	0	72	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	26	0	74	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	15	0	68	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	16	0	59	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	57	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	65	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	60	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	65	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	60	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	14	0	52	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	28	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	24	0	52	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2017 yılında 35.932 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Genel olarak içme ve kullanma suyu kaynakları, yüzey ve yeraltı sularından oluşmaktadır. Kırklareli İlinin içme ve kullanma suyu Kırklareli Barajından sağlanmaktadır. Barajdan temin edilen suyın %84'ü tarımsal amaçlı, %14'ü içme ve kullanım suyu, %2'de sanayi kullanım amaçlıdır. Barajın kapasitesi 113.000,000 hm^3'tür. Şubat 2018 itibarıyle barajdaki su seviyesi %80 'dir.

Çizelge 413 - Kırklareli ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez (Kırklareli Belediyesi)		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte		İleri AAT	16.324		71.200	
	İnece Belediyesi		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte		Biyolojik	691		2.095	
	Üsküp Belediyesi		Geçici kabul yapıldı		Biyolojik	600		2.310	Paket Arıtma Tesisi
İlçeler	Pınarhisar Belediyesi		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte		İleri Biyolojik	1.577		11.100	
	Vize Belediyesi		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte		İleri	3.678		12.888	
	Demirköy (İğneada Belediyesi)		İnşaat		Biyolojik	192		2.082	

Çizelge 413- Kırklareli ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Demirköy (İğneada Belediyesi)		İşletilmekte		Biyolojik	331		2.082	
	Lüleburgaz (Ahmetbey)		İnşaat		Biyolojik	600		4.080	
	Lüleburgaz (Büyükkarıştıran Belediyesi)		İnşaat		Biyolojik	500		5.687	
	Babaeski (Büyükmandıra Belediyesi)		İnşaat		Biyolojik	500		3.531	
	Vize (Çakıllı Belediyesi)		İhale		Biyolojik	250		2.165	
	Babaeski Belediyesi		İnşaat		Biyolojik	8.106		30.000	
	Lüleburgaz (Evrensekiz Belediyesi)		İhale		Fiziksel	500		2.897	
	Lüleburgaz Belediyesi	X			Biyolojik	30.000		108.000	
	Kofçaz Belediyesi		İhale		-	120		731	
	Babaeski (Karahalil Belediyesi)		İhale		Biyolojik	350		2.321	

Yeraltı su kaynağı mevcut değildir. İçme Suyu arıtma tesisi mevcuttur.

Kırklareli barajı dışında kullanma suyu olarak gerektiğinde su şebekesine verilen ve kapasiteleri yaklaşık olarak 10 lt/sn olan su kuyuları bulunmaktadır.

Çizelge 414 –Kırklareli ilinde OSB'de olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kırklareli OSB	Faal	2.800	Biyolojik+Fiziksel	1
	Proje	2.200	Endüstriyel	-
	2. Etap Proje	13.800	Endüstriyel	-

3. Atık

Kırklareli Belediyesi Kırklareli Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisi Yapma ve İşletme Birliği için (KIR-KAB 1) 20.02.2009 tarihinde ruhsatlandırma çalışmalarına başlanmış olup, düzenli depolama alanı 13 belediyeye hizmet vermektedir. Kırklareli 2. Grup Yerel Yönetimleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği (KIR-KAP 2) ile ilgili mahkeme süreçleri devam etmekte olup 10 Belediyeye hizmet vermesi düşünülmektedir.

Çizelge 415 – Kırklareli ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Kırklareli ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	10
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Yağ Geri Kazanım tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	8
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde sisteme kayıtlı 193 adet ekonomik işletme bulunmaktadır. Bununla birlikte 5 adet ambalaj üreticisi, 8 adet tedarikçi, 4 adet geri kazanım, 8 adet toplama ayırma tesisi bulunmaktadır. 2017 yılı içerisinde 131.276,5 kg tehlikeli atık toplanmıştır.

2017 yılında Kırklareli ilinde 84.302 kg atık motor yağı, 66.427 kg atık endüstriyel yağ, 57.724 kg atık akümülatör, 94 kg atık pil toplanmıştır. Kırklareli'nde 2016 yılında 295.438 kg tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı) ve 1 adet tabiatı koruma alanı (Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı) bulunmakta olup, bunlar sırasıyla 3.155 ha ve 329 ha büyüklüğündedir. İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır.

İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı: 3155 hektarlık Milli park alanı, İğneada beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır. İğneada, Marmara Bölgesi, Kırklareli İli Demirköy İlçesine bağlı, Bulgaristan ile sınırı olan bir sahil kasabasıdır. Demirköy'e 25 km uzaklıktadır. Yıldız (Istranca) Dağlarından Karadeniz sahillerine doğru akan derelerin taşıdığı alüvyonların birikmesi ve mevsimsel olarak sular altında kalması sonucunda milli parktaki longoz ormanları oluşmuştur.

Kaynak Değerleri: Karadeniz kıyısında Türkiye-Bulgaristan sınırında yer alan İğneada Longuzu, mevsimsel su basar ormanları, bataklıkları, tatlı su gölleri ve kıyı kumullarını bir arada bulunduran ender ekosistemlerden biridir. Güneyinde ve batısında Yıldız (Istıranca) Dağları bulunmaktadır.

Fotoğraf 37 - İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı

Alanda zengin sucul bitki örtüsüne sahip beş göl bulunur. Erikli Gölü (43 ha), yaz aylarında denizle bağlantısı kesilen bir lagündür. Mert Gölü (266 ha) ise Çavuşdere'nin denize döküldüğü yerde oluşmuştur. Alanın en güneyinde bulunan Saka Gölü orman ve kumullar arasında bulunan 5 ha'lık küçük bir göldür. 19 ha'lık Hamam Gölü ve 10 ha'lık Pedina Gölü ise iç tarafta yer almaktadır.

Alan içersindeki kıyı kumullarını İğneada fiziki olarak ikiye ayırır. Kuzeyde yer alan kıyı kumulları Erikli Gölü'nün doğu kısmından başlayarak İğneada'ya kadar uzanır. Güneyde yer alan kıyı kumulları ise Mert Gölü'nü denize bağlayan kanal bölgesinden başlayarak Saka Gölü güneyine kadar uzanır ve yer yer genişliği 50-60 metreye kadar ulaşır. Yaklaşık 10 km uzunluğundaki kumullar Karadeniz'in güneybatısına özgü bitki türleri ile büyük önem taşımaktadır.

Göl ve bataklık alanlarıyla deniz arasında bir bant oluşturan kıyı kumullarında ise alanın uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınan bitkileri yer almaktadır.

En önemli subasar (longoz) ormanının yer aldığı ile bağlı İğneada bölgesi içerdiği farklı ekosistemleriyle yöredeki birçok hayvan türü için kaliteli ve farklı yaşam alanları oluşturmaktadır. 258 adet kuş türüyle Türkiye kuş varlığının yarıdan fazlasını barındıran il, Avrupa Kırmızı Liste (E.R.L. = IUCN) ölçütlerine göre nesli tehlike altında olan ve/veya tehlike altına girebilecek statüdeki; Cüce Karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*), Akkuyruklu Kartal (*Haliaetus albicilla*) ve Küçük Kerkeneze (*Falco naummani*) ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizde sadece kuzey Trakya'da görülen Küçük Yeşil Ağaçkakan ilde öne çıkan önemli bir kuş türüdür. İlde özellikle bazı su kuşları (balıkçıllar, kazlar, ördekler, su tavukları ve yağmurcunlar), yırtıcılar (kartallar, şahinler, doğanlar ve deliceler) ve leylekler (ak ve karaleylek) için önemli bir üreme alanı ve sonbahar göçünde geçiş yoludur. 65 tür ile tüm Türkiye'deki memelilerin %34'ü ve Trakya'daki memelilerin %57'si Kırklareli ilindeki zengin yaşam alanlarında barınmaktadır.

Sulak alanlar; İlde 4 adet göl (Erikli, Mert, Pedina ve Hamam Gölü) bulunmaktadır. Bunların yanı sıra:

İğneada'nın güneyinde yer alan **İğneada Langozu sulak alanı** Bulanık deresinin zamanla denizi doldurması ile meydana gelmiştir. Göl, sazlık ve ormanlık alanlarla birlikte yaklaşık 55 hektarlık bir alana sahiptir. Bu alan ilkbahar ve sonbahar sular altında kalmakta, Avrupa ve Türkiyede nadir bulunan subasar ormanlarını oluşturmaktadır. Bu nedenle de bu bölgeye Saka Longosu adı da verilmektedir.

Sulak alan niteliğinde olan **Dupnisa Mağarası** İlde yer alan önemli mağara ekosistemlerindendir. Dupnisa mağara sistemi, Yıldız (Istranca) Dağları'nın derin vadilerle yarıldığı Demirköy İlçesine bağlı Sarpdere Köyü'nün güneybatısında yer alır. Dupnisa mağara sisteminde 11 yarasa türü ile 184 mağara omurgasızının yaşaması önemli bir yer altı habitatı olduğunu göstermektedir.2003 yılında ziyarete açılan, Türkiye mağara literatüründe en bilinen mağaralar arasında yer alan Dupnisa mağarasının içinde, sürekli akışa sahip yer altı nehri ve bu nehrin oluşturduğu, derinliği yer yer 2 metreye ulaşan göletler bulunmaktadır

İlde bir adet tabiatı koruma alanı yer almakta olup, 18.04.1987 tarihinde "**Kırklareli-Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı**" adıyla 329 ha alanda ilan edilmiştir. Vize İlçesine bağlı olarak Karadeniz kıyısında, Kıyıköy Beldesinde yer alan tabiatı koruma alanı, Trakya'nın tek doğal karaçam kaynağına sahip oluşu ile bir orman ekosistemi ve başta karaca olmak üzere çeşitli hayvan ve bitki türlerinin yaşadığı eşsiz bir tabiat parçası özelliği göstermektedir. Karaçam, Macar meşesi, sapsız meşe, saçlı meşe, doğu gürgeni, karagürgen, dişbudak, kayın, akçaağaç, ıhlamur, kızılağaç sahadaki başlıca ağaç türlerini oluşturur. Sahada; karaca, yaban domuzu, kurt, çakal, sansar, tilki, porsuk, tavşan bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 416 – Kırklareli ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KIRKLARELİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	11.156,76	1,75	13.928,97	2,18	12.998,87	2,01	13.343,49	2,06
2) Tarımsal Alanlar	344.536,22	53,89	341.620,35	53,44	337.719,63	52,26	337.708,66	52,26
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	281.788,56	44,08	280.796,31	43,92	292.317,63	45,23	291.937,49	45,18
4) Sulak Alanlar	436,21	0,07	436,21	0,07	465,09	0,07	459,07	0,07
5) Su Yapıları	1.385,71	0,22	2.521,61	0,39	2.729,63	0,42	2.782,15	0,43
TOPLAM	**639.303,46**	100,00	**639.303,45**	100,00	**646.230,85**	100,00	**646.230,86**	100,00

1/25.000 ölçekli Kırklareli Çevre Düzeni Planı, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. maddesi doğrultusunda, 08/04/2011 tarihinde Kırklareli İl Genel Meclisince ve 18/04/2011 tarihinde Kırklareli Belediye Meclisince onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 417– Kırklareli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırklareli ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	7	0	2	1	4	0	0	**14**
ÇED Gereklidir	4	0	0	0	0	0	0	**4**
ÇED Olumlu Kararı	7	1	2	3	2	1	1	**18**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 418 – Kırklareli ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırklareli ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	12	**14**
Çevre İzni Belgesi	2	28	**36**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	4	1	**5**
TOPLAM	**8**	**42**	**50**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 419 – Kırklareli ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırklareli ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	15
Ani (plansız) denetimler	276
Genel toplam	**291**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 420 – Kırklareli ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırklareli ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	4.241	63.242	0	974.910	0	0	217.230	0	**1.259.623**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	2	0	10	0	0	3	0	**16**

Kırklareli ilinde 1 adet tesise ÇED Olumlu Belgesi almadan faaliyete başlamasından dolayı faaliyet durdurma kararı verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 3 adet üst seviye, 2 adet de alt seviye olmak üzere toplam 5 adet SEVESO Kuruluşu vardır.

40. KIRŞEHİR

1. Hava Kalitesi

İlde özellikle kış aylarında hava kirliliği sorununun en önemli sebebi hava sirkülasyonun yeterli miktarda olmayışıdır. Hava kirliliği probleminde; kış sezonunun bazı günlerinde saatlik ölçüm sonuçlarının yüksek olduğu gün ve saatlerdeki meteorolojik verilerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Kısaca; yüksek basınç şartlarının hakim olduğu günlerde, açık hava ve sakin rüzgar yer ve yere yakın yüzeyin, yukarıdaki yüzeyden daha soğuk olması sonucu oluşan ve meteorolojik bir olay olan inversiyonun (sıcaklık terselmesi) yaşandığı gün ve saatlerde hava kirliliği ölçüm değerlerinde doğal olarak bir artış yaşanmaktadır. Çünkü inversiyonlu günlerde hava kütlesi yukarı doğru değil daha soğuk ortam olan aşağı doğru hareket etme meylinde olup, bu durumda bacalardan çıkan emisyonların atmosfere dağılımını engellemekte ve emisyonların şehrin üzerinde kümelenmesine sebebiyet vermektedir. 2017 yılında Kırşehir'de konutlarda 38.180.652 m^3, sanayide ise 14.821.539 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.

2017 yılında Kırşehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 421'de verilmektedir.

Çizelge 421 – Kırşehir ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	-	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	1	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılı itibariyle Kırşehir'de 27.050 adet egzoz emisyonu ölçüm pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kırşehir ili merkez ilçesinin %100 ünde kanalizasyon sistemi mevcuttur. Akçakent, Akpınar, Çiçekdağı, Kaman ve Mucur ilçelerinin kanalizasyon şebekeleri mevcuttur.

Kırşehir İli, Merkez İlçe ve ilçelerde yer alan sanayi kuruluşları, tarım ve hayvancılık işletmeleri şebeke suyu ve/veya kuyu suyu kullanmaktadır.

Çizelge 422 - İl Genelinde Yüzeysel Su ve Yer altı Su Kaynakları Kullanım Durumu (Belediyeler, 2018)

S. No	İlçe Belediye Adı	İçme ve Kullanma Suyu Temini
1	Akçakent Belediyesi	Bilgi elde edilememiştir.
2	Akpınar Belediyesi	1- İlçenin su ihtiyacı 4 kuyudan sağlanmakta, 2- Günlük su miktarı 30 L/sn, 3- İçme suyu şebekesi belediyedeki nüfusu %100 kapsamaktadır. 4- İshale hattı 25.000 Metredir. 5- Belediye sınırları içerisinde Sanayi tesisi bulunmamakta, kullanılan suyun tamamı evsel amaçlı kullanılmakta, 6- İçme Suyu Arıtma Tesisi bulunmamaktadır.
3	Boztepe Beledbnçiyesi	Bilgi elde edilememiştir.
4	Çiçekdağı Belediyesi	1- Belediyeye ait 2 Adet Şebeke bulunduğu, 2- Salihin Deresi Şebekesi ile Çayır Evleri Şebekesinden suların temin edildiği, 3- Salihin Deresi Şebekesi debisi 6,5 L/sn, Çayır Evleri Şebekesi debisi 16 L/sn, 4- Su kaynaklarında otomatik klorlama cihazları çalışır vaziyette bulunmaktadır. Cihazlar 220 watt elektrikle çalışan 0-100 debi ayarlı Lincer sistem saatte 2000 gr klor enjekte etme kapasiteli 12 bar basınca dayanıklı tam otomatik cihazlardır. 5- İlçede endüstriyel su kullanımı kapsamında şebeke ve kuyu suyu kullanılmaktadır. İçme Suyu Arıtma Tesisi bulunmamaktadır.
5	Kaman Belediyesi	1- İlçenin içme suyu ihtiyacı, dağdan 10 km mesafeden gelen kaynak suları ve derin kuyulardan terfi ile alınan kuyu suları ile karşılanmaktadır. 2- Demirli, Kuluncak ve Devederesi mevkii su havzaları ile Kuluncak Derin Kuyu kaynaklarından içme suyu temin edilmektedir 3- İlçede 3 adet içme suyu şebekesi bulunmakta, 4- 21,861 nüfuslu ilçenin yaklaşık %99'u içme suyu şebekesi, %1'lik kalanı ise kuyu suyu kullanmaktadır. 5- İlçede yıllık ortalama 1 milyon m³ su kullanılmaktadır. 6-Yeraltı su kaynaklarından temin edilen suyun; içme suyu, sanayi ve tarımda vb. kullanılan miktarlarına dair veriler bilinmemektedir. 7- İçme Suyu Arıtma Tesisi Bulunmamaktadır.
6	Kırşehir Belediyesi	Bilgi elde edilememiştir.
7	Mucur Belediyesi	1- İlçede belediyeye ait 4 adet şebeke mevcut bulunmakta, 2- Karşıyaka Şebekesi: 87965 m3/yıl, Alt Kademe şebeke: 5906 m3/yıl, Çamlık şebeke: 103 m3/yıl, Şatıroğlu şebeke: 7665 m3/yıl kapasitelerine sahiptir. 3- Mucur İlçesinde, su kaynaklarında otomatik klorlama cihazları çalışır vaziyette bulunmaktadır. Cihazlar 220 watt elektrikle çalışan 0-100 debi ayarlı Lincer sistem saatte 1500 gr klor enjekte etme kapasiteli 12 bar basınca dayanıklı tam otomatik cihazlardır. 4- İçme Suyu Arıtma Tesisi Bulunmamaktadır.

İlde evsel nitelikli atıksuların arıtılması amacıyla Kırşehir Belediyesine ve Kaman ilçesi Belediyesine ait iki adet Atıksu Arıtma Tesisi bulunmaktadır. İl sınırları içerisinde yer alan Akçakent, Akpınar, Boztepe, Çiçekdağı ve Mucur İlçe Belediyelerinin atıksu arıtma tesisi inşası ile ilgili projelendirme çalışmaları ise devam etmektedir.

Çizelge 423 – Kırşehir ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Belediyeler, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m^3/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Kırşehir	X			İleri	25.000	25,000	123.000	3.5
İlçeler	Akçakent			X					
	Akpınar			X					
	Boztepe			X					
	Çiçekdağı			X					
	Kaman	X			Fiziksel+ Biyolojik	9.405	9.405	21.859	
	Mucur			X					

Kırşehir OSB bünyesinde oluşan atıksular Kırşehir Belediyesi Kanalizasyon sistemine bağlı olup, son noktada belediyeye ait AAT'ne deşarj olmaktadır. OSB bünyesinde yer alan tesislerden münferit Atıksu Arıtma Tesisleri bulunanları mevcuttur.

3. Atık

Evsel nitelikli katı atıkların depolanması amacıyla Kırşehir Belediyesi ile Akpınar, Boztepe, Kaman ve Mucur İlçe Belediyelerinin ortaklaşa kurmuş oldukları Kırşehir Belediyeleri Su Hizmetleri Birliğince işletilecek olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde birliğe üye belediyelerin evsel nitelikli katı atıkları düzenli bir şekilde depolanması işlemi yapılarak katı atıkların bertarafının icra edileceği atık depolama sahası yapılmıştır. Halihazırda Düzenli Katı Atık Depolama Sahasında Kırşehir Belediyesine ait evsel nitelikli katı atıkları depolanmaktadır.

Birliğe üye diğer belediyelerin katı atık düzenli depolama sahasına olan uzaklıkları sebebiyle katı atıkların nakliyesi için ara transfer istasyonlarının kurulması gerekmektedir. Evsel nitelikli katı atıklarını düzenli depolama sahasına götüremeyen belediyeler, mevcut atık sahalarını kullanmaktadır.

Akçakent ve Çiçekdağı İlçe Belediyeleri evsel nitelikli katı atıklarının bertarafı için Yozgat İli Katı Atık Bertaraf tesisleri Birliğine (YOKAB) üye olmuş olup, ilçelerin depolama sahasına olan uzaklıkları sebebiyle evsel nitelikli katı atıkların bertarafı için mevcut atık depolama sahalarını kullanmaktadırlar.

İl sınırları içerisinde ambalaj atıklarının toplama işlemini yapan 1 adet lisanslı firma bulunmakta olup, 2017 yılı içerisinde piyasaya ambalaj ürünü süren Ambalaj Atık Beyan Sistemine dahil 38 firma bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Kırşehir'de tehlikeli atığın 743.572 kg'ı geri kazanılmış, 190.080 kg'ı bertaraf edilmiş 4.270 kg'ı ihraç edilmiş ve 12.340 kg'ı da stoktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Kırşehir'de 2017 yılında 272.270 ton atık motor yağı ve 22.600 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağın 290 tonu geri kazanılmış 4 tonu ihraç edilmiş ve 0.2 tonu da stoktadır

2017'de Kırşehir'de 10.237 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. İl sınırları içerisinde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Kırşehir ili sınırları içerisinde ömrünü tamamlamış araçların bertarafını gerçekleştiren 1 adet lisanslı firma bulunmaktadır. Geri kazılan ÖTL miktarı 64 ton ve berttaraf edilen ÖTL miktarı 740 ton'dur.

İl sınırları içerisinde ömrünü tamamlamış araçların bertarafını gerçekleştiren 1 adet lisanslı firma bulunmaktadır

Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği kapsamında il sınırları içerisinde Tehlikesiz Atıkları Toplama Ayırma işlemi yapan belgeli 1 adet firma bulunmaktadır.

Çizelge 424 – Kırşehir ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Kırşehir ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde bulunan sağlık kuruluşlarından 2017 yılında 166,1 ton tıbbi atık toplanarak Nevşehir'de bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlin asli orman türleri Meşe, Karaçam ve Diken Ardıçı'dır. İlin en önemli fauna türleri olarak **Suda Yaşayanlar;** Siraz, Sazan, Kefal, Kadife, Çizgili Sazancık, Gümüş Kolyoz, Kara Burun, Bıyıklı Balık, Turna, Gümüş Balığı, Ak Balık, Yayın Balığı. **İkili Yaşamlılar;** Ova Kurbağası, Siğilli Kurbağa, Gece Kurbağası. **Sürüngenler;** Adi Tosbağa, Benekli Kaplumbağa, İri Yeşil Kertenkele, Kırmızı Yılan, Yarı Sucul Yılan, Su Yılanı, Avusturya Yılanı, Hazer Yılanı. **Kuşlar;** Küçük Ak Balıkçıl, Büyük Ak Balıkçıl, Gri Balıkçıl, Çeltikçi, Kaşıkçı, Su Tavuğu, Saksağan, Leylek, Angıt, Suna, Çamurcun Ördek, Yeşilbaş Ördek, Alaca Baykuş, Saz Delicesi, Şahin, Kızıl Şahin, Kaya Kartalı, Kerkenez, Delice Doğan, Gökdoğan, Puhu, Kınalı Keklik, Çil Keklik, Bıldırcın, Sülün, Arı Kuşu, Tepeli Toygar, İs (Kır) Kırlangıcı, Ak Kuyruksallayan, Sarı Kuyruksallayan, Kızıl Gerdan, Kara Kızılkuyruk, Taşkuşu, Karatavuk, Öter Ardıç, Ökse Ardıç, Kamış Bülbülü, Söğüt Bülbülü, Küçük Akgerdan, Çizgili Ötleğen, Ak Mukallit, Büyük Baştankara, Mavi Baştankara, Sıvacı Kuşu, Kaya Sıvacısı, Kızılsırtlı Örümcek Kuşu, Alakarga, Kuzgun, Sığırcık, Ağaç Serçesi, Tarla Çintesi, Karabaşlı Çinte, Kiraz Kuşu. **Memeliler;** Tarla Faresi, Orman Faresi, Tavşan, Çakal, Kurt, Tilki, Su Samuru, Kaya Sansarı, Porsuk, Gelincik, Domuz. **Böcekler;** Mermer Zıpzıpı, Kara Zıpzıpı, Kızıl Zıpzıp, Acem Zıpzıpı, Siyah Antenli Zıpzıp, Sarı Antenli Zıpzıp, Erik Kırlangıç Kuyruğu, Kırlangıç Kuyruk, Step Fisto Kelebeği, Turuncu Süslü Kelebek, Gruner'in Turuncu Süslü Kelebeği, Alıç Kelebeği, Sarı Azamet, Yeşil Benekli Beyaz, Doğu Enfistonyası, Orak Kanat, Doğulu Narin Orman Beyazı, Orman Beyazı, Büyük Beyaz Melek, Küçük Beyaz, Benekli Melek, Yeni Benekli Melek, Agleis, Niyobe, Bahadır, İspanyol Kraliçesi, Akdeniz Hanımeli Kelebeği, Benekli İparhan, Karaağaç Nimfalisi, Atalanta, Boyalı Güzel, Bozkır Cadısı, Kızıl Cadı, Cadı, Küçük Zıpzıp Perisi, İskoç Güzel Esmeri, Kaya Esmeri, Büyük Kara Melek, Anadolu Kızıl Meleği, Esmer Peri, Esmer Boncuk, Küçük Esmer Boncuk, Çayır Esmeri, Anadolu Melikesi, Step, Yalancı Cadısı, Zümrüt, Mücevher Kelebeği, Lampides, Benekli Bakır Kelebeği, Küçük Ateş Böceği, İsli Bakır Güzeli, Gümüş Lekeli Esmer Göz, Çok Gözlü Gümüş Mavi, Çok Gözlü Esmer, Anormal Çok Gözlü, Ripart'ın Anormal Çok Gözlüsü, Çok Gözlü Anadolu Beyazı, Çok Gözlü Amasya Esmeri, Çok Gözlü Mavi, Büyük Sevbeni, Çok Gözlü Dafnis, Çok Gözlü Menekşe Mavisi, Bantlı Kız Böceği, Geniş Cüsseli Yusufcuk, Güneyli Yusufcuk, Kara Kuyruklu Yusufcuk, Kızıl Yusufcuk türlerinin de en önemli fauna türleri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. İlin Merkez ilçe, Mucur, Akçakent ve Çiçekdağı ilçelerinde biyolojik çeşitlilik daha fazladır.

Seyfe Gölü Tabiat Koruma Alanı: Kırşehir ili Mucur ilçesi hudutları dahilinde yer alan Seyfe Gölü Tabiatı Koruma Alanı, bölgenin sahip olduğu doğal ve ekolojik değerlerini, kirlenme ve bozulmaya karşı koruyarak gelecek nesillere aktarılmasının güven altına alabilmek amacıyla göl ve çevresinde 10.700 Ha'lık saha Bakanlar Kurulu'nca 26/08/1990 tarihinde "Tabiatı Koruma Alanı" olarak kararlaştırılmış ve 20 Ekim 1990 tarih ve 20671 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilmiştir.

Seyfe Gölü Sulak Alanı: Seyfe gölü Mucur ilçesi sınırlarında yer almaktadır ve 10.700 hektarlık alanı kaplamaktadır. T.C. Hükümeti tarafından sulak alanların dünya çapında korunması ve akılcı kullanılmasını geliştirmek için Ramsar (İran) Kentinde 1971 yılında imzalanan "Uluslar Arası Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi" kapsamında oluşturulan Uluslararası öneme haiz sulak alanlar listesine 1994 yılında dahil edilmiştir. İç Anadolu Bölgesinde 4 adet Ramsar statüsünde alandan biridir.

Hem Ramsar Sözleşmesi kapsamında olan ve hem de Tabiatı Koruma alanı statüsüne sahip olan Seyfe Gölü'nde Flamingo başta olmak üzere 215 kuş türünün yaşadığı tespit edilmiştir. Göldeki başlıca önemli türler Flamingo, Gri Balıkçıl, Angıt, Suna, Boz Ördek, Elmabaş, Yeşilbaş, Macar Ördeği, Kılkuyruk, Turna Toy, Kılıç Gaga, İnce Gagalı Martı, Gülen Sumru, Bataklık Kırlangıcı, Akgerdan Yağmurcun, Büyük Yağmurcun, Mahmuzlu Kızkuşu, Kızkuşu, Kızılbacak'tır.

Fotoğraf 38 – Seyfe Gölü

Aşıkpaşa Tabiat Parkı: Kırşehir ili Merkez İlçesi Aşıkpaşa Mahallesinde bulunan 311 ada 202 parsel nolu ve 1.308.695,00 m² alan 06.01.2010 tarihinde 40-8 sayılı Bakan Oluru ile Aşıkpaşa Tabiat Parkı olarak ilan edilerek Uzun Devreli Gelişim Planı 26.04.2010 tarihinde Bakanlığımızca onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Uzun Devreli Gelişim Planı hükümleri çerçevesinde yapılan İmar planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğünün 08.03.2012 tarih ve 1687 sayılı olurları ile onaylanmıştır. Ayrıca, Peyzaj projesi 2012 yılında tamamlanarak onaylanmıştır. Peyzaj projesinin yapılması çalışmaları devam etmektedir. Bozulan Alanların Doğaya Yeniden Kazandırılması çalışmaları kapsamında **Kocabey Kavak Plantasyon Sahası**'nda özellikle peysaj onarımı çalışmaları devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 425 – Kırşehir ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KIRŞEHİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	9.056,75	1,36	10.108,56	1,52	11.285,38	1,72	11.563,68	1,76
2) Tarımsal Alanlar	479.027,61	71,99	479.777,57	72,10	470.011,29	71,50	468.142,26	71,22
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	152.999,31	22,99	156.286,98	23,49	156.060,44	23,74	155.783,45	23,70
4) Sulak Alanlar	4.270,34	0,64	4.155,6	0,62	5.942,81	0,90	6.036,6	0,92
5) Su Yapıları	20.092,80	3,02	15.118,03	2,27	14.058,48	2,14	15.832,39	2,41
TOPLAM	**665.446,81**	100,00	**665.446,74**	100,00	**657.358,40**	100,00	**657.358,38**	100,00

Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile 2025 yılı hedef alınarak planlama bölgesinde sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde, yaşanabilir bir çevre yaratılması; sosyal, kültürel ve tarihsel kimliğin korunması, çevre ve kalkınma politikaları kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda sağlıklı gelişmenin ve büyümenin sağlanması amacıyla 29.02.2008 tarihinde onaylanmıştır. Çevre Düzeni Planı Kırşehir merkez ve ilçede yer alan 30 belediyenin tamamını kapsamaktadır. Çevre Düzeni Planı'nın J33, L32, M32 nolu paftalarında değişiklik yapılmış ve 24.06.2011 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 426 – Kırşehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırşehir ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	0	0	5	1	0	0	19
ÇED Gereklidir	0	0	1	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	0	0	12	54	7	3	1	77

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 427 – Kırşehir ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırşehir ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	4	6
Çevre İzni Belgesi	0	6	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	2	11	13

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 428– Kırşehir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırşehir ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	78
Ani (plansız) denetimler	44
Genel Toplam	**122**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	2	0,00

Çizelge 429 – Kırşehir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırşehir ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	15807,22	35193,00	0	189,00	0	770,00	0	0	**51959,22**
Uygulanan Ceza Sayısı	27	1	0	1	0	1	0	0	**30**

İlde 2017 yılı içerisinde faaliyeti durdurma/kapatma kararı verilen herhangi bir tesis bulunmamaktadır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Kırşehir ilinde 1 adet alt seviye SEVESO kuruluşu vardır.

41. KOCAELİ

1. Hava Kalitesi

Kocaeli ilinde 2016 yılında konutlarda 329.682.298 m^3, sanayide 2.306.590.590 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Kocaeli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 430'da verilmektedir.

Kocaeli ili Dilovası ve İzmit ilçelerinde Ulusal Hava Kalitesi İzleme ağına bağlı 3 adet, İzmit, Alikahya, Gölcük, Kandıra, Körfez, Gebze ve Yeniköy de Marmara Temiz Hava Merkezine bağlı 8 adet, İMES Organize San Bölgesinde Tesis eki alanı kapsamında 2 adet toplamda 13 adet istasyon bulunmaktadır.

Çizelge 430 – Kocaeli ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

İzmit İstasyonu	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	-	74	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	18	-	69	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	-	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	-	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	43	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	43	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	54	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	-	81	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	2	-	86	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	-	85	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Dilovası	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	32	-	25	-	0,7	-			23	-	-	-	-	-
Şubat	35	-	34	5	0,9	-			42	-	-	-	-	-
Mart	37	-	33	4	0,7	-			39	-	-	-	-	-
Nisan	28	-	38	2	0,4	-			35	-	-	-	-	-
Mayıs	18	-	68	2	0,45	-			26	-	-	-	-	-
Haziran	11	-	70	2	0,5	-			25	-	-	-	-	-
Temmuz	9	-	73	3	0,3	-			16	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	47	-	0,3	-			8	-	-	-	-	-
Eylül	11	-	62	2	0,4	-			25	-	-	-	-	-
Ekim	17	-	70	4	0,49	-			36	-	-	-	-	-
Kasım	22	-	83	9	0,79	-			40	-	-	-	-	-
Aralık	27	-	60	7	0,78	-			35	-	-	-	-	-

Dilovası OSB	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	29	-	24	-	-	-	-	-	70	-	-	-	-	-
Şubat	26	-	40	1	-	-	-	-	98	1	-	-	-	-
Mart	29	-	40	1	-	-	-	-	98	1	-	-	-	-
Nisan	29	-	35	-	-	-	-	-	106	2	-	-	-	-
Mayıs	26	-	29	-	-	-	-	-	51	-	-	-	-	-
Haziran	8	-	31	-	-	-	-	-	38	-	-	-	-	-
Temmuz	13	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	11	-	27	-	-	-	-	-	51	-	-	-	-	-
Eylül	18	-	31	-	-	-	-	-	62	-	-	-	-	-
Ekim	14	-	13	-	-	-	-	-	82	1	-	-	-	-
Kasım	7	-	14	-	-	-	-	-	110	3	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 430 - Kocaeli ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

İzmit Trafik	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			56	4	1,3	-			54	-				
Şubat			95	5	0,9	-			63	-				
Mart			81	5	1,6	-			60	-				
Nisan			62	3	1,5	-			60	-				
Mayıs			50	1	1,5	-			50	-				
Haziran			50	1	2,6	-			63	-				
Temmuz			43	-	2,6	-			49	--				
Ağustos			46	-	0,9	-			44	-				
Eylül			48	-	0,8	--			62	-				
Ekim			134	9	1,2	-			58	-				
Kasım														
Aralık														

Alikahya	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	14	-	40	-					-	-				
Şubat	18	-	73	2					-	-				
Mart	14	-	40	-					3	-				
Nisan	15	-	53	1					8	-				
Mayıs	31	-	44	-					8	-				
Haziran	18	-	47	1					18	-				
Temmuz	23	-	36	-					8	-				
Ağustos	3	--	42	-					5	-				
Eylül	16	-	45	-					5	-				
Ekim	14	-	53	1					1	-				
Kasım														
Aralık														

Gölcük	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	26	-							35	-			37	-
Şubat	23	-							43	-			37	-
Mart	32	-							42	-			39	-
Nisan	21	-							43	-			49	-
Mayıs	15	-							31	--			58	-
Haziran	16	-							28	-			68	--
Temmuz	5	-							21	-			76	-
Ağustos	23	-							19	-			73	-
Eylül	23	-							30	-			65	-
Ekim	20	-							36	--			36	-
Kasım														
Aralık														

Kandıra	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			22	-					6	-			61	-
Şubat			34	-					7	-			71	-
Mart			59	2					5	-			72	-
Nisan			66	2					4	-			80	-
Mayıs			61	1					3	-			83	-
Haziran			80	3					6	-			82	-
Temmuz			76	1					4	-			83	-
Ağustos			-	-					-	-			-	-
Eylül			24	-					2	-			87	-
Ekim			27	-					1	-			66	-
Kasım														
Aralık														

Çizelge 430 - Kocaeli ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

Körfez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	-	35	-					37	-			37	-
Şubat	18	-	47	-					47	-			34	-
Mart	32	-	53	1					47	-			34	-
Nisan	31	-	44	-					48	-			46	-
Mayıs	39	-	45	-					**35**	-			**58**	-
Haziran	46	-	53	1					35	-			59	-
Temmuz	22	-	50	1					28	--			67	-
Ağustos	38	-	49	-					26	-			66	--
Eylül	38	-	50	1					38	-			61	-
Ekim	49	-	48	-					41	-			33	-
Kasım														
Aralık														

Yeniköy	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	26	-	34	-					37	-			34	-
Şubat	29	-	53	1					43	-			34	-
Mart	45	-	56	1					43	-			38	-
Nisan	33	-	42	-					39	-			82	-
Mayıs	19	-	35	-					29	-			40	-
Haziran	7	-	31	-					24	-			74	-
Temmuz	10	--	32	-					23	-			78	-
Ağustos	12	-	34	-					20	-			67	-
Eylül	17	-	38	-					28	--			57	-
Ekim	19	-	41	-					33	-			31	-
Kasım														
Aralık														

SKHKKY gereği ve şikayetin yoğun olduğu tesislerin bacalarına sürekli ölçüm cihazı taktırılmış olup, bu cihazlar on-line olarak Kocaeli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne bağlanmıştır. İnternetten bu firmalara ait emisyon değerleri anlık olarak 24 saat izlenebilmektedir. 24.01.2011 tarih ve 2011/01 sayılı Sürekli Baca Gazı İzleme Sistemi Genelgesi ile Türkiye'de ilk defa ilde uygulamaya konulan bu proje kapsamında 34 tesis 104 baca izlenmektedir.

Kocaeli ilinde 2017 yılı itibariyle egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi almış olan toplam 29 işletme bulunmakta ve 2017 yılında 213.300 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satın alınmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kocaeli'nde endüstriyel amaçlı şebeke veya yeraltı suyu kullanan sanayideki KSUB (kuyu suyu) aboneleri atıksularını kendilerinin işletmesini yaptıkları atıksu arıtma tesislerinde arıttıktan sonra alıcı ortamlara vermektedirler. Arıtmadan geçirilerek alıcı ortama bırakılan endüstriyel içerikli atıksular, İSU Genel Müdürlüğü tarafından Atıksu Scada Sistemi ile Organize Sanayi Bölgelerinin alıcı ortama deşarj noktalarına ve sanayi tesislerinin ana kolektörlere bağlantı noktalarında 25 adet ve kurum tarafından işletilmekte olan atıksu arıtma tesislerinin giriş ve çıkışlarında 15 adet kimyasal parametre değerlerinin izlendiği SCADA merkezi tarafından kayıt altına alınmaktadır.

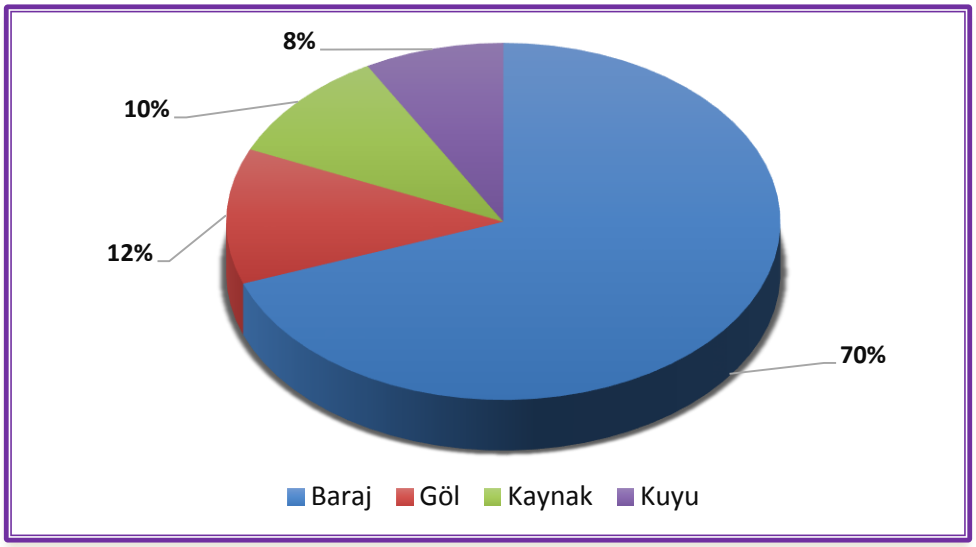
Kocaeli İlinin su ihtiyacının karşılanması için aşağıda Çizelge 431'de belirtilmiş olan su kaynaklarından elde edilen sular arıtılarak şehre verilmektedir.

Çizelge 431 - Kocaeli ilinin su ihtiyacının karşılanmasında kullanılan kaynaklar

Yuvacık Barajı	120.000.000 (m^3/yıl)
Sapanca Gölü	30.000.000 (m^3/yıl)
Mahalli Kaynaklar	25.000.000 (m^3/yıl)
Kandıra Namazgah Barajı	50.000.000 (m^3/yıl)
Kuyular	20.000.000 (m^3/yıl)
TOPLAM	**245.000.000 (m^3/yıl)**

Yerel Kaynaklar (Namazgah Barajı, Denizli Göleti ve diğer kaynaklar) ve Yuvacık Barajından temin edilen içmesuyu ile susuzluk konusunda sıkıntı yaşanmamıştır. Temin edilen suyun 13.558.376 m^3'ü sanayi kuruluşları tarafından kullanılmış ve geriye kalan kısmı içme ve kullanma suyu olarak abonelerin hizmetine sunulmuştur. 2017 yılı içerisinde Yuvacık barajından 132.241.452 m^3, yerel kaynaklardan 23.896.545 m^3, Namazgah Barajı ve Hira Kaynağından 4.684.232 m^3 ve Sapanca Gölünden 2.486.700 m^3 olmak üzere 163.308.929 m^3 su temin edilmiştir.

Yapımı devam eden İhsaniye ve Avcıdere Barajlarının tamamlanması ile birlikte 30 milyon m^3'lük bir artışla toplamda 275 milyon m^3 su rezervine sahip olunacaktır.

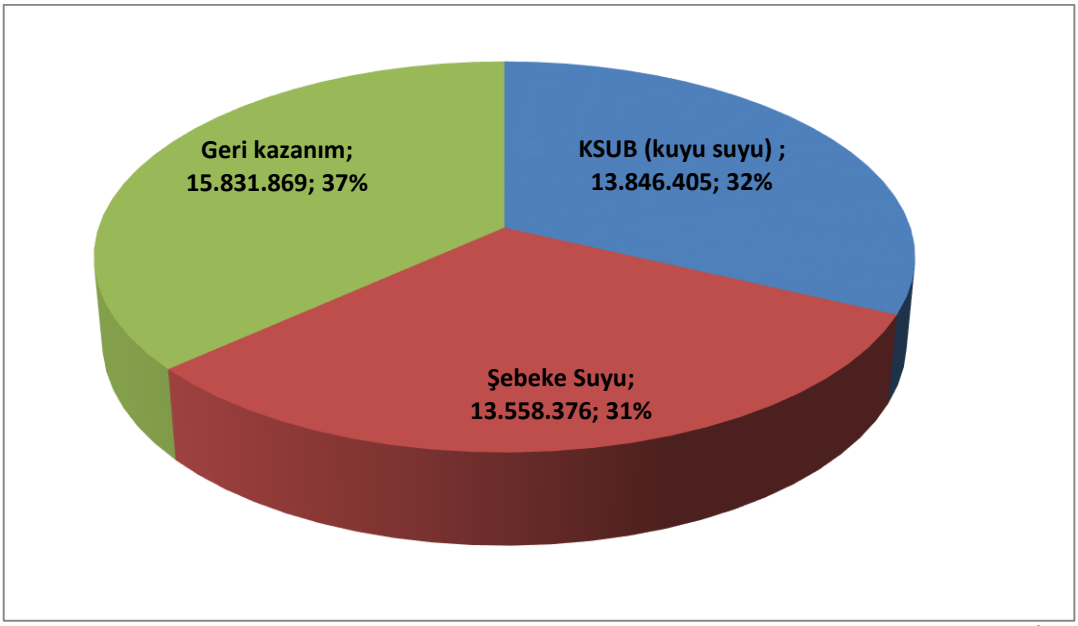
Grafik 33 - Kocaeli ilinde 2017 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (İSU Genel Müdürlüğü, 2018)

Kocaeli il sınırları içerisinde bulunan ilçelerdeki nüfusun tamamına içme suyu ve kullanma suyu hizmeti İSU Genel Müdürlüğü tarafından verilmektedir. Kocaeli ilinde Yuvacık Barajı İçme Suyu Arıtma Tesisi hariç, İSU Genel Müdürlüğüne bağlı ve kurum tarafından işletilmekte olan 3 adet büyük ve 9 adet modüler kapasiteye sahip toplam 12 adet içme suyu arıtma tesisi mevcuttur.

Çizelge 432 - İSU Genel Müdürlüğü tarafından işletilen içme suyu arıtma tesisleri

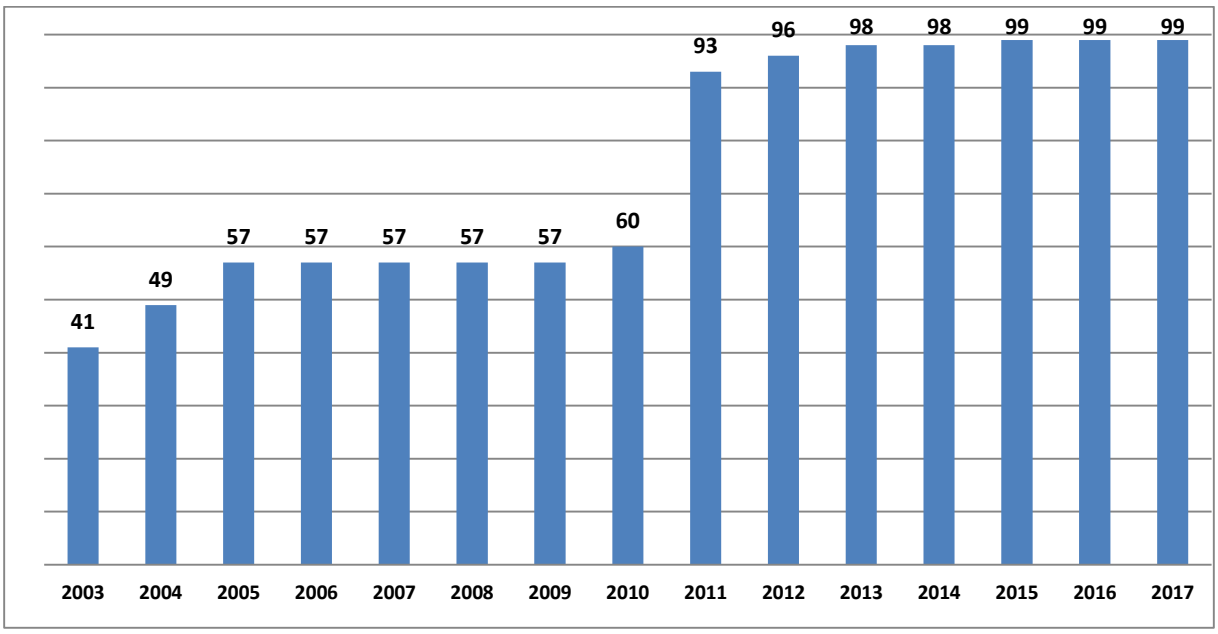
İşletilen İçme Suyu Arıtma Tesisleri	Kapasite (m^3/gün)
Yuvacık Barajı*	480.000
Kandıra Dudutepe	30.000
Kartepe Avluburun	22.500
Gebze Denizli Göleti	15.000
Kartepe Suadiye	4.800
Kartepe Maşukiye	4.800
Gölcük Değirmendere	4.800
Gölcük Siretiye	4.800
Gölcük Şevketiye	4.800
Körfez Duraklı	4.320
Körfez Alihocalar	2.400
Karamürsel Osmaniye	2.400
Karamürsel Semetler	2.400
Derince Kaşıkçı	1.200

*İzmit Su A.Ş. tarafından işletilmektedir.

Grafik 34 - Kocaeli ilinde 2017 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı (m^3) (İSU Genel Müdürlüğü, 2018)

Kocaeli'de endüstriyel amaçlı yeraltı suyu kullanan sanayideki KSUB (kuyu suyu) aboneleri atıksularını kendilerinin işlettiği atıksu arıtma tesislerinde arıttıktan sonra alıcı ortamlara vermektedirler. İSU Genel Müdürlüğü tarafından evsel nitelikli atıksular Atıksu Arıtma tesislerinin geri kazanım tesislerinde arıtılarak yeşil alan sulama ve sanayide proses suyu olarak kullanımına başlanılmıştır. 2017 yılında Geri Kazanım Suyu aboneliği olan endüstri kuruluşları (TÜPRAŞ, Goodyear, Air Liquid Gaz (Messer Aligaz), TP Endüstriyel ve Ticari Lastikler (Pirelli), Koruma Klor, Alken İnşaat, Federal Mogul, Shell Turcas ve Entek Elektrik) ve Resmi kurumların (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi) kullandığı geri kazanım suyu miktarı 15.831.869 m^3 tür. 2017 yılında TÜPRAŞ 15.443.568 m^3 lük geri kazanım suyu kullanımı ile ilk sırada yer almıştır.

Grafik 35 - Kocaeli ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (İSU Genel Müdürlüğü, 2018)

2017 yılında Kocaeli nüfusu 1.883.270 (TÜİK 2017 yılı nüfus verisi) ve bunun % 99'u 1.864.437 kişiye kanalizasyon hizmeti verilmiştir. Kocaeli ili genelinde oluşan evsel atıksuların %99'u kollektör

hatlarına bağlı olup, İzmit Körfezi'ni çevreleyen 22 adet atıksu arıtma tesisinde bertarafları sağlanmaktadır. Atıksu arıtma tesislerinin 10 tanesi yüksek arıtma kapasitesine sahip tesisler olup geriye kalan 12 tanesi ise modüler atıksu arıtma tesisleridir. 2017 yılında arıtılan atıksu miktarı 123.090.513 m^3/yıl'dır.

Çizelge 433 – Kocaeli ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Atıksu Arıtma Tesisinin Adı	Bulunduğu İlçe	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
42 EVLER A.A.T.*	İzmit	X			Biyolojik	42.000	23.062		11,63
AKMEŞE M.A.A.T.	Kartepe	X			Biyolojik	300	198		0,65
BAĞIRGANLI M.A.A.T.	Kandıra	X			Biyolojik	600	292		0,92
BALÇIK DOĞAL A.A.T.	Gebze	X			Biyolojik	604	178		0,13
ÇAVUŞLU (KARAGÖLLÜ) M.A.A.T.	Derince	X			Biyolojik	600	290		0,90
GEBZE A.A.T.	Darıca	X			İleri	144.000	76.207		61,12
HAKKANİYE (KULMAHMUT) M.A.A.T.	İzmit	X			Biyolojik	300	194		0,72
KARAMÜRSEL A.A.T.	Karamürsel	X			Biyolojik	29.112	16.796		2,59
KÖRFEZ A.A.T.	Körfez	X			Biyolojik	90.624	56.442		33,53
KULLAR A.A.T.*	Başiskele	X			Biyolojik	93.000	29.103		16,27
PLAJYOLU A.A.T.	İzmit	X			İleri	99.120	74.015		26,22
VALİDEKÖPRÜ M.A.A.T.	Karamürsel	X			Biyolojik	240	121		0,42
YENİKÖY A.A.T.	Başiskele	X			Biyolojik	81.000	60.687		21,97
KANDIRA MERKEZ A.A.T.	Kandıra	X			İleri	6.000	4.663		2,26
KANDIRA-CEBECİ A.A.T.	Kandıra	X			İleri	9.000	2.824		1,15
TAVŞANCIL M.A.A.T.	Dilovası	X			Biyolojik	1.000	484		1,2
UMUTTEPE M.A.A.T.	İzmit	X			Biyolojik	1.000	152		0,83
CUMAKÖY M.A.A.T.	Gebze	X			Biyolojik	1.000	225		0,78
SARISU M.A.A.T.	Kandıra		X		Biyolojik	400			
SEYREK M.A.A.T.	Kandıra		X		Biyolojik	400			
SUCUALİ M.A.A.T.	Kandıra		X		Biyolojik	600			
DİLOVASI A.A.T.**	Dilovası		x		İleri	60.000		333.000	

* Uzun havalandırmalı aktif çamur sistemine sahip Kullar Atıksu Arıtma Tesisinin rehabilitasyonu projesi kapsamında, 42 Evler Atıksu Arıtma Tesisi (kapatılarak) ile birleştirilerek İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi prosesine çevrilmesi için yapılan tesisin inşası tamamlandı ve devreye alma çalışmaları yapılmaktadır.

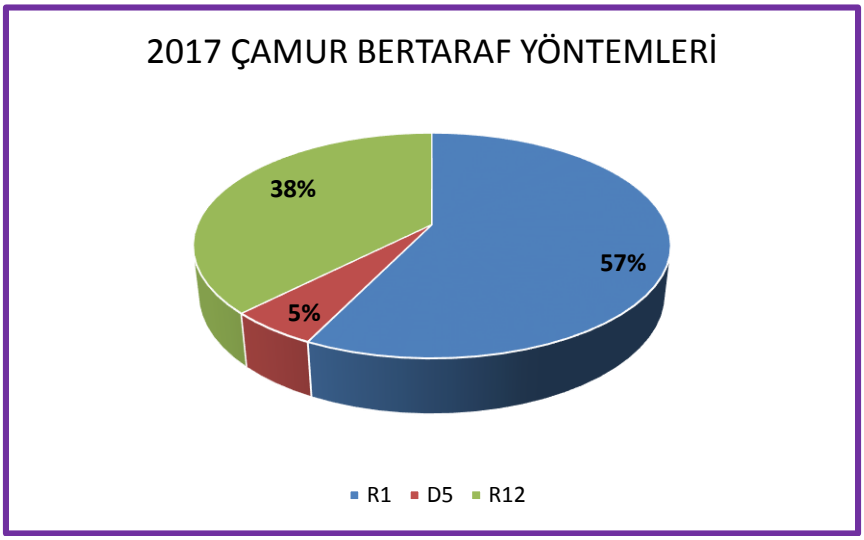
** Dilovası İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi inşası 2017 yılında tamamlanmış olup devreye alma çalışmaları devam etmektedir.

Belediye katı atıklarından kaynaklı sızıntı suları, 500 m^3/gün kapasiteli, Membran Biyoreaktör (MBR) + Nanofiltrasyon (NF) prosesli arıtma tesisinde arıtılmaktadır. Tesis çıkış suyu "İSU Atıksuların Kanalizasyona Deşarj Yönetmeliği"nde yer alan parametre ve sınır değerlerde kanalizasyon hattına verilmektedir.

İlde 2017 yılında rekreasyonel (örneğin: park, bahçe sulaması, havuz suları vb) amaçlı şebekeden kullanılan su miktarı 2.595.166,46 m^3 ve yağmur suyu, sondaj ve kaynaklardan ise 891.744,00 m^3 olmak üzere toplam kullanılan su miktarı 3.486.910,46 m^3'tür.

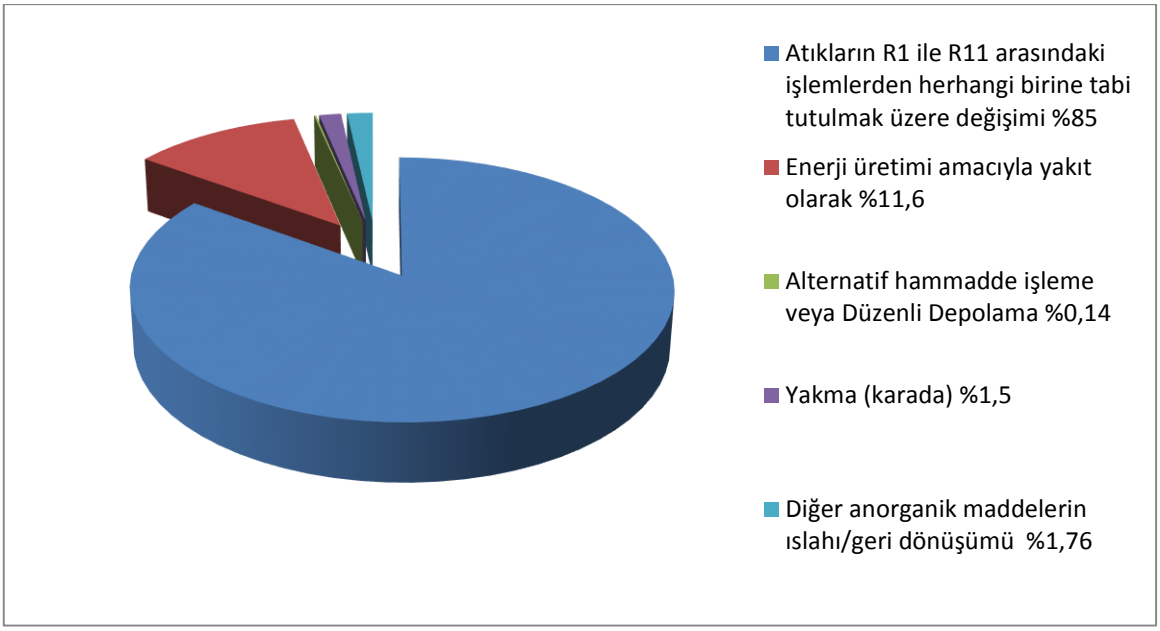
Çizelge 434 – Kocaeli'nde mevcut OSB atıksu arıtma tesisleri

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Asım Kibar Organize Sanayi Bölgesi	Faal	4.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	1,75 m^3/gün
Dilovası Organize Sanayi Bölgesi	Faal	10.570	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	3
Gebze V (Kimya) İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	Faal	1.500	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	0,1369
TOSB Otomotiv Yan Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	Faal	4.400	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	2,21
Gebze Plastikçiler Organize Sanayi Bölgesi	Faal	1.500 ton/gün	Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (Kesikli Sistem)	43,40 ton/yıl
Gebze VI (İMES) Organize Sanayi Bölgesi 1. ATT	Faal	Yaş hava debisi: 360 m^3/gün, Kuru hava debisi: 150 m^3/gün	Fiziksel+Kimyasal + Biyolojik (İleri Arıtma)	71,98 ton/yıl
Gebze VI (İMES) Organize Sanayi Bölgesi 2. ATT	Faal	150	Fiziksel + Biyolojik (İleri Arıtma)	1. Atıksu toplama havzası arıtma tesisine dahil edilmiştir.
Gebze VI (İMES) Organize Sanayi Bölgesi Nihai ATT	Faal	900	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik (İleri Arıtma)	
Gebze Güzeller Organize Sanayi Bölgesi	Faal	908 ton/gün	Evsel ve Endüstriyel	0,455
Gebze Kömürcüler Organize Sanayi Bölgesi	Faal	Evsel: 200 m^3/gün Endüstriyel: 7.596 m^3/gün	Evsel ve Endüstriyel	9,3
Gebze Organize Sanayi Bölgesi	Faal	6.400	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik + Çamur Kurutma	1,875 (%95 kuru madde)
Makine İhtisas OSB	İnşaat	2.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	

Grafik 36 -Kocaeli ilinde 2017 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (İSU Genel Müdürlüğü, 2018)

(D5): Özel mühendislik gerektiren toprağın altında veya üstünde düzenli depolama(çevreden ve her biri ayrı olarak izole edilmiş ve örtülmüş hücresel depolama ve benzeri),
(R1): Enerji üretimi amacıyla başlıca yakıt olarak veya başka şekillerde kullanma,
(R12): Atıkların (R1) ila (R11) arasındaki işlemlerden herhangi birine tabi tutulmak üzere değişimi

Grafik 37- Kocaeli ilinde 2017 yılında sanayiden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

Çizelge 435 - İSU Genel Müdürlüğü Geri Kazanım Suyu Tesisleri

Atık Su Arıtma Tesis Adı	Tesis Kapasitesi (m3/gün)	Geri Kazanım Suyu Kapasitesi (m^3/yıl)	Kullanım Alanları
Gebze	144.000	438.000	Saha İçi Kullanımı, Yeşil Alan Sulaması
Kandıra Merkez	6.000	2.190.000	Yeşil Alan Sulaması
Kandıra Cebeci	9.000	3.285.000	Yeşil Alan Sulaması
İzmit Plajyolu	99.120	3.650.000	**Sanayide Kullanım,** Saha İçi Kullanım, Yeşil Alan Sulaması, Tesis İçi Proses Kullanım Suyu
Başiskele Kullar	93.000	3.650.000	**Sanayide Kullanım,** Saha İçi Kullanım, Yeşil Alan Sulaması, Tesis İçi Proses Kullanım Suyu
Körfez	90.624	16.425.000	**Sanayide Kullanım,** Saha İçi Kullanım, Yeşil Alan Sulaması, Tesis İçi Proses Kullanım Suyu
Akmeşe	300	109.500	Saha İçi Kullanımı, Yeşil Alan Sulaması
Umuttepe	1.000	365.000	Saha İçi Kullanımı, Yeşil Alan Sulaması
Cumaköy	1.000	365.000	Saha İçi Kullanımı, Yeşil Alan Sulaması
TOPLAM	**444.044**	**30.477.500**	

Kocaelinde 19 adet yüzme alanı bulunmakta olup bunlardan 4'ü mavi bayraklıdır (Altınkemer, Kerpe, Cebeci, Bağırganlı). Bölgenin yüzme sezonu olan 1 Haziran-15 Eylül tarihleri arasında 15 günde bir deniz suyundan numune alınmaktadır. Karamürsel Altınkemer Plajı 2012-2013-2014-2015-2016-2017 yıllarında, Kandıra Cebeci Plajı 2013-2014-2015-2016-2017 yıllarında, Kandıra Kerpe Plajı 2016-2017 ve Bağırganlı Plajı 2017 yılında ödülünü almıştır. İlde Mavi bayrak almış marina bulunmamaktadır.

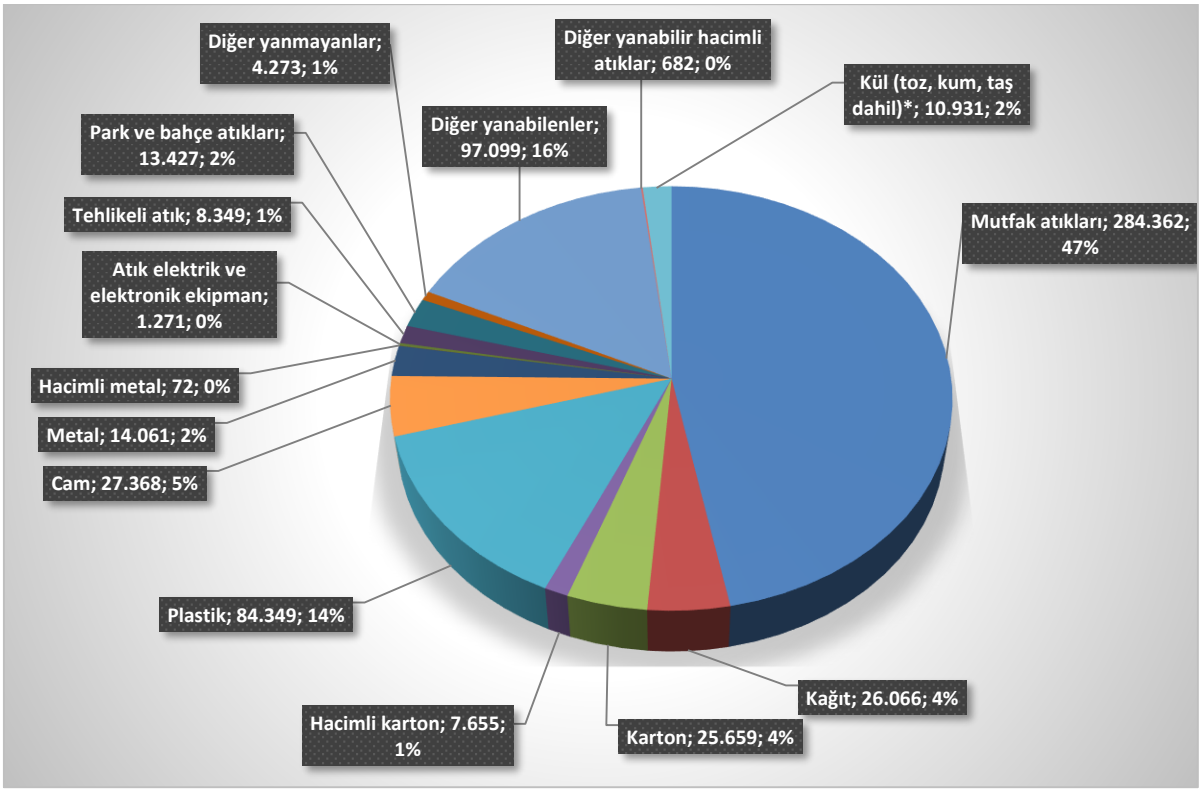
3. Atık

Kocaeli ili genelinde oluşan ortalama 1.700 ton/gün belediye atığı Solaklar Mevkii (İzmit) ve Çiçektepe Mevkiinde (Dilovası) bulunan "Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri"nde, mer-i mevzuatta belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bertaraf edilmektedir.

Çizelge 436 –Kocaeli Katı atık bertaraf tesisleri

KATI ATIK BERTARAF TESİSLERİ	İLÇE	MİKTAR (KG)
Solaklar Mevkii /İzmit II.Sınıf Depolama Tesisi Kapasite: 264.842 m² (6 ayrı lot)	BAŞİSKELE	33.678
	DERİNCE	42.208
	GÖLCÜK	48.479
	İZMİT	130.665
	KANDIRA	17.304
	KARAMÜRSEL	17.268
	KARTEPE	40.204
	KÖRFEZ	47.751
	KBB	2.732
	GEBZE AKTARMA	132.760
TOPLAM		**513.047**
*Çiçektepe Mevkii/Dilovası II.Sınıf Depolama Tesisi Kapasite:66.000 m² (2 ayrı lot)	ÇAYIROVA	16.264
	DARICA	21.972
	DİLOVASI	6.989
	GEBZE	47.353
TOPLAM		**92.578**
BELEDİYE ATIĞI (GENEL TOPLAM)		**605.625**

*Dilovası Düzenli Depolama Tesisi 05.06.2017 tarihinde atık alımı durdurulmuştur.

Grafik 38 – Kocaeli ili katı atık kompozisyonu (Kocaeli Belediyesi, 2016)

İzmit İlçesi Solaklar Mevkiinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde; Başiskele, Derince, Gölcük, İzmit, Kandıra, Karamürsel, Kartepe ve Körfez olmak üzere 8 Belediyenin, Dilovası İlçesi Çiçektepe Mevkiinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde ise Gebze, Çayırova, Darıca ve Dilovası olmak üzere toplam 4 belediye sınırları dahilinde oluşan atıklar bertaraf edilmektedir.

İlde "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" ile ilgili Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığına yetki devri yapılmıştır. İlde belirlenmiş olan hafriyat döküm sahaları aşağıda verilmiştir.

Çizelge 437 - Faaliyeti devam eden rehabiliteye hazırlık maksatlı dolgu alanları ve rekreasyon alanları (01.01.2017-31.12.2017 tarihleri arası il genelinde bertaraf edilen hafriyat miktarı)

S.No	Alanın Adı	İlçe	İşleten	Bertaraf Miktarı m³
1	Gebze Kirazpınar-Pelitli Kırmataş Rehabiliteye Hazırlık Maksatlı Dolgu Alanı	Gebze	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	6.398.610,01
2	Gebze Tavşanlı Polyak Rehabiliteye Hazırlık Maksatlı Dolgu Alanı	Gebze	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	650.230,43
3	Gebze Tatlıkuyu 2. Etap Rekreasyon Alanı	Gebze	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	257.770,36
4	Körfez Yavuz Sultan Selim Rehabiliteye Hazırlık Maksatlı Dolgu Alanı	Körfez	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	1.199.306,23
5	İzmit Arızlı Rehabiliteye Hazırlık Maksatlı Dolgu Alanı	İzmit	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı	125.000,00
6	İzmit Sepetçiler Rehabiliteye Hazırlık Maksatlı Dolgu Alanı	İzmit	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı	224.000,00
7	Kandıra Sarısı Rehabilite Alanı	Kandıra	Kandıra Belediye Başkanlığı	120.000,00
8	Karamürsel Dereköy Rehabilite Alanı	Karamürsel	Karamürsel Belediye Başkanlığı	30.000,00
9	Başiskele Kullar-Tepecik Rehabiliteye Hazırlık Maksatlı Dolgu Alanı	Başiskele	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	1.284.002,55
10	Kartepe Eşme Ahmediye Rehabilite Alanı	Başiskele	Kartepe Belediye Başkanlığı	101.000,00
11	Doğantepe Rekreasyon Alanı	Kartepe	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	112.082,64
12	Gündoğdu Park Alanı	İzmit	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	371.191,29
13	İzmit Karaabdülbaki Rehabilte Alanı	İzmit	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı iştiraki KENT KONUT A.Ş.	29.700,04
Toplam				**10.902.893,55**

"Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde ambalaj cinsi plastik, metal, kağıt, karton, kompozit, cam, ahşap olmak üzere kategorilere ayrılmış olup toplam üretilen ambalaj miktarı 385.590.280 kg'dır. Piyasaya sürülen miktar ise 144.755.984 kg olarak tespit edilmiştir. İlde 2018 yılı başı itibariyle toplam 127 adet Ambalaj Üreticisi, 1.035 adet Piyasaya Süren ve 79 adet Tedarikçi firma bulunmaktadır.

Çizelge 438 – İlde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	60
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	29
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	92
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	8

Kocaeli ilinde 2017 yılında Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 156.639 ton tehlikeli atığın oluştuğu beyan edilmiştir. Bu atığın 140.400 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 15.20 tonu bertaraf edilmiş, 682 tonu ihraç edilmiş ve 353 tonu da stoktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Kocaeli ilinde 2017 yılında 1.199 ton atık motor yağı, 5.218 ton da atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağın 5.370 tonu geri kazanıma, 327 tonu bertarafa gönderilmiş, 53 tonu stokta ve 682 tonu da ihraç edilmiştir.

2017 yılı itibariyle Kocaeli ili genelinde atık akümülatör geçici depolama izni alan 11 adet firma mevcuttur. Burada atık aküler bertaraf tesislerine nakledilmek üzere biriktirilmektedir. Kocaeli'nde 562.237 kg atık akü, 727 kg atık pil toplanmıştır. 2017 yılında 376 ton kullanılmış kızartmalık yağ ve 368 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

2017 yılında Kocaeli'nde toplanan ömrünü tamamlamış lastiklerin 195,85 tonu geri kazanım tesislerine, 310,41 tonu da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

AEEE 9 adet AEEE tesisi bulunmaktadır. İlde 2017 yılında 35.866 kg Ömrünü Tamamlamış Araç işlenmiştir. Kocaeli ilinde 2017 yılı itibariyle 4 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri oluşturulmuş olup 1 adet ÖTA işleme tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 439– Kocaeli ilinde 2017 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf Yöntemi (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

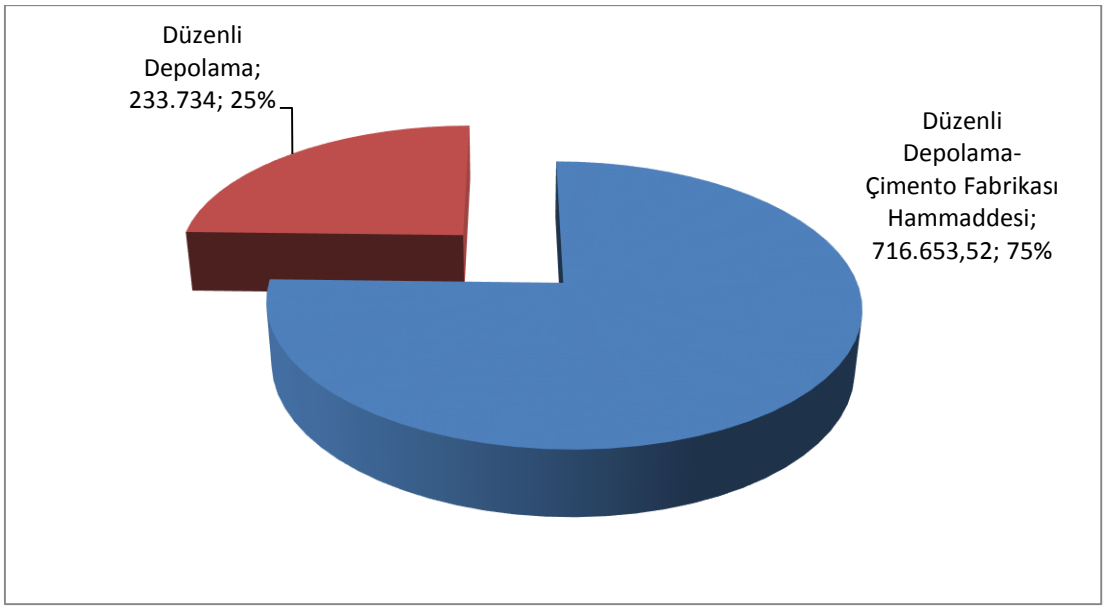
Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Çolakoğlu Metalürji A.Ş	2.882.771,93	454.264,92	Düzenli depolama-Çimento fabrikası hammaddesi
Kroman Çelik A.Ş	1.395.499 (hurda)	233.734	Düzenli depolama
Diler Demir Çelik A.Ş	1.400.324	262.388,6	Düzenli depolama-Çimento fabrikası hammaddesi
TOPLAM	**5.678.594,93**	**950.378,52**	

Çizelge 440 – Kocaeli'de 2017 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Çolakoğlu Metalürji A.Ş., 2018)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Çolakoğlu Metalurji A.Ş. OP2 Enerji Santrali	397.125,53	56.632,7

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İSU Genel Müdürlüğü tarafından işletilmekte olan atıksu arıtma tesislerinden 2017 yılında çıkan toplam 64.608 ton arıtma çamurunun tamamı Nuh Çimento Sanayi AŞ ve diğer lisanslı kuruluşlar tarafından yakılarak bertaraf edilmiştir.

2017 yılında Kocaeli'nde toplam 2.232 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Grafik 39 - Kocaeli ilinde 2017 Yılı Kül Atıklarının Yönetimi (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kocaeli, üç iklim kuşağını barındırmakta olup, kuzeyden güneye inildikçe Karadeniz'e (Avrupa-Sibirya) özgü bitki toplulukları, Kara (İran-Turan) bitkileri ve Akdeniz bitkileri ile buluşmaya başlar. Bu şekilde, bölgenin biyolojik çeşitliliği daha da zenginleştirmektedir.

Kocaeli ilinin korunan alanları toplamı 48.821,78 dekar olup, il yüzölçümünün %1,34'ünü oluşturmaktadır. İl sınırları içerisinde toplam 8 adet tabiat parkı, 1 sulak alan ve 1 yaban hayatı geliştirme sahası bulunmaktadır.

Ballıkayalar Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gebze ilçesi sınırları içerisinde yer alan Ballıkayalar Tabiat Parkı 6 Eylül 1995 tarih ve 22396 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 21 Temmuz 1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 1.603 ha'dır. Ballıkayalar Vadisi; uzunluğu 1,5 km genişliği 40-80 m arasında değişen kanyon görünümlü kireç taşlarının erimesi sonucu gelişen özgün yer şekilleri ile karstik dar ve derin kazılmış bir 'Boğaz'dır. Ballıkayalar Tabiat Parkı'nın 1/25.000 ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı yapılmıştır. Tabiat Parkı'nın florası, Avrupa-Sibirya ve Akdeniz elemanlarının ilginç bir karışımını yansıtmaktadır. Söz konusu tabiat parkında 79 familyaya ait 315 cins ve bu cinslere toplam 531 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlarda 109'u (%20,5) Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin, 44'ü (%8,3) Doğu Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin, 58'i (%10,9) Avrupa-Sibirya fitocoğrafya Bölgesinin, 5'i (%0,9) İran-Turan fitocoğrafya bölgesinin ve 3'ü (0,6) ise Öksin elementidir. Geri kalan 312 takson (58,8) ise çok bölgeli ya da herhangi bir fitocoğrafya bölgesine ait değildir.

Beşkayalar Tabiat Parkı: Kocaeli İli Başiskele İlçesi sınırları içerisinde yer alan Beşkayalar Tabiat Parkı 27 Şubat 1998 tarih ve 1920 sayılı Bakan Oluru ile Milli Parklar Kanunu'nun 3.Maddesi uyarınca Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 1.099 ha'dır. Yörede; karaçam, porsuk, göknar, kayın, meşe, gürgen, akçaağaç, karaağaç, ıhlamur, kestane, dişbudak, kavak, papaz külahı, çınar, fındık, kızılağaç, çitlembik, üvez, kızılcık, karayemiş, mürver türleri, ormangülü, yabani elma, yabani erik, yabani kiraz, orman sarmaşığı, smilax, böğürtlen, güzel avrat otu, dul avrat otu, öküz gözü, sığır kuyruğu, çançiçeği, kabalak, geyik dili, sütleğen, nane, civan perçemi, sedum, menekşe, sinir otu, ısırgan, yabani çilek, kantoran türü flora ile karşılaşılmaktadır. Beşkayalar Tabiat Parkı'nın 1/25.000 ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı yapılmıştır.

Eriklitepe Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gölcük ilçesi sınırları içerisinde yer alan Eriklitepe Tabiat Parkı 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. 33,32 Ha olan Eriklitepe Tabiat Parkı'nın alan büyüklüğü, Bakanlık Makamının 27/05/2013 tarih ve 1172 sayılı olurları ile 33,32 ha'dan 63 ha'a çıkarılmıştır. Burada ağaç, ağaççık ve otsu bitkilerden oluşan vejatasyon sayısı çok fazladır. Yörede kayın, ardıç, kocayemiş, böğürtlen, laden, çayırotları türü flora bulunmaktadır. Saf

kayın ormanları ile çevrilmiş alanlara gelindiğinde temiz havanın ve vahşi doğanın birbiriyle kaynaştığı görülür. Gelişme Planı mevcuttur.

Kuzuyayla Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Kuzuyayla Tabiat Parkı 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 109,7 ha'dır. Burada ağaç, ağaççık ve otsu bitkilerde oluşan vejatasyon sayısı fazladır. Yörede; karaçam, göknar, kayın, meşe, gürgen, akçaağaç, kestane, çınar, eğrelti, defne, orman sarmaşığı, ayı üzümü, böğürtlen, türü flora bulunmaktadır. Düşük rakımlı yerlerde kestane ve meşe türleri karışım yapmaktadır. Çoğunlukla saf kayın ormanı mevcuttur. Tabiat Parkı'na ait Gelişme Planı mevcuttur.

Suadiye Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Suadiye Tabiat Parkı 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 36,98 ha'dır. Karaçam, göknar, kayın, kestane, gürgen, meşe, çınar, böğürtlen, defne florası dikkat çekmektedir. Çoğunlukla saf kayın ormanı mevcuttur. Düşük rakımlı yerlerde kestane ve meşe türleri karışım yapmaktadır. Tabiat Parkı'na ait Gelişme Planı mevcuttur.

Uzuntarla Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Uzuntarla Tabiat Parkı, Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih 903 sayılı Olur'ları ile "mesire yeri" statüsü iptal edilerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine göre "tabiat parkı" olarak ilan edilmiştir. 35,2 ha olan alan büyüklüğü 11/07/2013 tarih ve 1518 sayılı Bakanlık oluru ile alanı 189,8 ha olmuştur. Saha geneli, boylu, çok sık ve ince çaplı meşe ağaçları ile kaplıdır. Üst tabakada meşe (Quercus pedinculata ve Q.sessiliflora), gürgen (Carpinus betulus), kayın (Fagus orientalis) ağaçlarından oluşan bu meşcerede asli tür meşedir. Alt tabakada, kocayemiş (Arbutusunedo), funda (Ericaarborea), yemişen (Crateegusspp.), muşmula (Mespilusgermenica), böğürtlen (Rubus frueticosus), kızılcık (Cornusmas) ve değişik çayır otları mevcuttur. Gelişme Planı mevcuttur.

Gaziler Dağı Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gebze ilçesi sınırları içerisinde yer alan Gaziler Dağı Tabiat Parkı 25 Temmuz 2013 tarih ve 1601 sayılı Bakan Oluru ile Milli Parklar Kanununun 3. maddesi uyarınca Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Gelişme planı mevcuttur.

Uzunkum Tabiat Parkı: Parkı 02.12.2014 tarih ve 1996 sayılı Bakanlık Oluru ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Uzunkum Tabiat Parkı 235 hektar büyüklüğe sahiptir. Alanda Kum zambağı, Andız, ardıç, pelit, defne, dişbudak, sedir, kuşburnu, gürgen, şimşir, kızılcık kirazı, tırşık, sütleğen otu, erguvan, develik, basur otu, çöl menekşesi, çiğdem, karakılıç, yosun türleri, çakır dikeni, üçgül, kender gözlemlenmiştir. Gelişme Planı mevcuttur.

İzmit körfezi, İzmit Körfezi Sulak Alanı'nda tatlısu ve tuzlu suyun karıştığı kıyı kesimi ve adacıklarda yüzlerce tür ördek ile martı beslenir ve barınır. Sadece son 7 yılda İzmit Körfezi Sulak Alanı'nda gözlemlenen kuş türü sayısı 165'dir. Bunlar arasında bulunan 100 tür ülke, Avrupa ya da küresel ölçekte koruma altındadır. IUCN Kırmızı Listesi'nde bulunan Dikkuyruk ördeği (oxyura leucocephala) ve Bern Sözleşmesi EK-II listesinde yer alan Küçük karabatak (Phalocrocorax pygmaeus) için üreme sonrası önemli bir konaklama ve beslenme alanı olması nedeniyle de önemli kuş alanı (ÖKA) adayıdır. Bu iki kuş aynı zamanda ülkemizin taraf olduğu Bern Sözleşmesi Ek II' de (Kesin Korunması Gerekli Tür Listesi) yer almaktadır. Alan, Uluslararası ve Ulusal sözleşme, yönetmelikler ile Avrupa Birliği Natura 2000 Habitat direktiflerinin yasal koruması altındadır.

Kocaeli sınırları içerisinde; Başiskele İlçesi, Çuhane Caddesinde 69, Körfez İlçesi, Yarımca Mahallesinde 2, Hereke Mahallesinde 129, Dilovası İlçesi, Çerkeşli Mahallesinde 2, Gebze İlçesi, Merkez Mahallesinde 5, Kirazlıpınar Mahallesinde 3, Balçık Mahallesinde 2, Gölcük İlçesi, Değirmendere Mahallesinde 31, Saraylı Mahallesinde 1, Kartepe İlçesi, Çuhana Caddesinde 42, Uzunbey Mahallesinde 1, Karamürsel İlçesi, Ereğli Mahallesinde 5, Yalakdere Mahallesinde 3, Kızderbent Mevkiinde 1, Darıca İlçesinde 2, Kandıra İlçesinde 2 olmak üzere toplamda 300 adet anıt ağaç bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 441– Kocaeli ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KOCAELİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	14.398,02	4,24	26.722,16	7,86	26.778,59	7,89	28.662,06	8,45
2) Tarımsal Alanlar	153.083,35	45,05	143.559,76	42,25	157.079,55	46,30	155.530,22	45,84
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	171.801,14	50,56	168.526,90	49,60	153.535,26	45,25	153.157,98	45,14
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	210,41	0,06	210,41	0,06
5) Su Yapıları	494,33	0,15	968,03	0,28	1.669,68	0,49	1.758,05	0,52
TOPLAM	**339.776,84**	100,00	**339.776,85**	100,00	**339.273,49**	100,00	**339.318,72**	100,00

Bütün Kocaeli İli'ni kapsayan alanda 2004-2006 yılları arasında yapılan, 14.07.2006 tarih ve 488 sayılı Belediye Meclis Kararı ile onaylanan, askı süresince yapılan itirazların değerlendirilmesi sonucunda 14.05.2007 tarih ve 376 sayılı meclis kararı ile onaylanarak yürürlüğe giren Kocaeli Planlama Bölgesi 1/50.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 2025 yılı hedef alınarak yapılmıştır.

Çizelge 442 – Kocaeli ili 1/50.000 ölçekli çevre düzeni planı meclis karar tarih ve sayıları

1/50000 Ölçekli Kocaeli 2025 Çevre Düzeni Planı	14-07-2006/488
1/50000 Ölçekli Kocaeli 2025 Çevre Düzeni Planı İtirazlar	14-11-2006/696
1/50 000 ölçekli Kocaeli 2025 Çevre Düzeni Planı ve Plan Hükmü değişiklik teklifi	14-05-2007/376
1/50 000 ölçekli Kocaeli 2025 Çevre Düzeni Planı ve Plan Hükmü değişikliğine yapılan itirazlar	18-05-2007/379
1/50000 ölçekli Kocaeli 2025 Çevre Düzeni Planı ve Plan hükmü değişiklik teklifi	17-07-2009/366
Kocaeli İlinin tamamında hazırlanan 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planının sayısallaştırmak suretiyle veri tabanına aktarılmasına ilişkin İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığınca hazırlanan 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı değişiklik teklifi	15-12-2011/704

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 443 – Kocaeli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	1	26	0	20	5	9	**65**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	2	1	0	**5**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 444 – Kocaeli ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi			**174**
Çevre İzni Belgesi			**140**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi			**112**
TOPLAM			**376**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 445 – Kocaeli ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	104
Ani (plansız) denetimler	2.687
Genel toplam	**2.791**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.108,0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	122	0,00

Çizelge 446 – Kocaeli ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kocaeli ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	252.995	558.851	0	5.170.188	0	0	204.729,3	12.736	**6.199.499,3**
Uygulanan Ceza Sayısı	5	9	0	7	0	0	14	1	**36**

Kocaeli İlinde 2017 yılında Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğine aykırı faaliyet gösteren işletmelerden 14 adet tesisin faaliyeti durdurulmuştur. Ayrıca 2017 yılında atık sektöründe tehlikeli atık ve tehlikesiz atık geri kazanım lisansı bulunan çamur kurutma faaliyeti yapan 1 adet firmanın, lisans koşullarında belirtilen şartlara uygun, atık depolamadığı ve lisansa uygun faaliyet göstermediği tespit edildiğinden kapatma kararı uygulanmıştır.

2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Kocaeli ilinde 44'ü alt seviye, 63'ü de üst seviye olmak üzere toplam 97 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

42. KONYA

1. Hava Kalitesi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Hollanda Çevre ve Halk Sağlığı Enstitüsü (RIVM), Konya Büyükşehir Belediyesi ile Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün birlikte yürütmüş olduğu 2 yıllık çalışma sonunda 2012 yılında tamamlanan IKONAIR projesi ile Konya hava kalitesi detaylı bir şekilde çalışılmış ve tüm olumlu olumsuz senaryo değerlendirmeleriyle 2013-2019 yıllarını kapsayan geniş kapsamlı eylem planları hazırlanmıştır. İl Mahalli Çevre Kurul Kararı-Temiz Hava Eylem Planları'nı oluşturacak olan bu raporun hazırlanmasında IKONAIR proje çıktıları esas teşkil etmiş ve proje kapsamında hazırlanan Konya Hava Kalitesi Eylem Programı Raporları'ndan uygun olanlar belirlenerek Konya için 2013-2019 Temiz Hava Eylem Planları oluşturulmuştur.

2017 yılında Konya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 447'de verilmektedir.

Çizelge 447 - Konya ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları (Güney İç Anadolu Temiz Hava Merkezi Müdürlüğü, 2018)

SELÇUKLU	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	-	66	11										
Şubat	14	-	91	19										
Mart	7	-	52	9										
Nisan	4	-	42	2										
Mayıs	2	-	39	2										
Haziran	3	-	36	2										
Temmuz	4	-	69	12										
Ağustos	3	-	56	9										
Eylül	12	-	70	13										
Ekim	16	-	51	7										
Kasım	30	-	79	15										
Aralık	56	-	89	20										

MERAM	SO_2	AG	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	75	3	129	18										
Şubat	89	3	168	21										
Mart	15	-	49	6										
Nisan	6	-	45	2										
Mayıs	5	-	42	3										
Haziran	4	-	34	-										
Temmuz	4	-	38	1										
Ağustos	3	-	35	-										
Eylül	4	-	33	-										
Ekim	5	-	26	-										
Kasım	7	-	77	12										
Aralık	9	-	137	20										

Çizelge 447 - Konya ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları (Güney İç Anadolu Temiz Hava Merkezi Müdürlüğü, 2018)

KARATAY	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	47		106	17	1989		151		90		241		20	
Şubat	64		157	20	2441		252		350		98		18	
Mart	26		60	10	1173		134		101		231		31	
Nisan	18		44	4	600		221		245		466		43	
Mayıs	10		39	2	192		36		68		104		46	
Haziran	9		41		186		13		30		42		48	
Temmuz	13		53	1	157		11		35		45		59	
Ağustos	11		44		185		9		30		39		48	
Eylül	13		79	11	471		32		41		73		35	
Ekim	15		64	7	591		43		44		87		20	
Kasım	30		124	19	1416		111		74		169		11	
Aralık	49		152	20	2310		199		146		345		8	

SELÇUKLU-2	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	17		81	13	1529		50		102		152		22	
Şubat	46		116	17	1527		73		104		171		15	
Mart	20		41	4	740		39		105		140		23	
Nisan	14		31		446		16		104		101		47	
Mayıs	9		33		309		5		38		43		42	
Haziran	8		38		346		4		31		36		35	
Temmuz	7		32	1	208		4		30		34		36	
Ağustos	6		32		245		6		30		37		27	
Eylül	6		53	6	485		32		53		85		16	
Ekim	6		33		494		50		53		103		16	
Kasım	6		71	15	1234		108		80		175		11	
Aralık	5		95	15	1639		133		77		210		10	

*__AGS:__ Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı (2012) ile uygulama süreci başlatılan Konya Hava Kalitesi Eylem Planları (2013-2019);

- Merkezi sistem katı yakıtla ısınan binalarda kömür kullanımının sonlandırılması,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında kömür kullanımının sonlandırılması,
- Bireysel ısınmada kömür kullanımının azaltılması ve alternatif temiz yakıt kullanımının teşvik edilmesi,
- Binalarda enerji tasarrufu için standartlara uygun ısı yalıtımı yapımının teşvik edilerek yaygınlaştırılması,
- Sanayi sitelerinde atıkların yakıt olarak kullanılmasının önlenmesi için toplama sistemlerinin oluşturulması,
- Ekmek/etliekmek fırınlarında odun ve türevi atıkların yakıt olarak kullanımının önlenmesi ve baca filtre teknolojilerinin yenilenmesi,
- Aykent ayakkabıcılar sanayi sitesinde merkezi ısınma sisteminin kurulması,
- Süt üretim tesislerinin üretim ve ısınmada kömür kullanımının sonlandırılması – filtre teknolojilerinin yenilenmesi,
- Dökümcüler sanayinde yer alan işletmelerde kömür kullanımının sonlandırılması,
- Hazır beton tesislerinin kapalı sistem üretime geçmesi,
- Kömür üretim tesislerinin kapalı sistem üretime geçmesi,
- Taş ocaklarından kaynaklanan emisyonların %50 oranında azaltımının sağlanması,
- Kimya sektöründe prosesten kaynaklanan emisyonların azaltımının sağlanması,
- Çimento fabrikasından kaynaklanan nox emisyonlarının azaltımının sağlanması,
- Trafikte seyreden araçlar için anlık egzoz emisyon denetimlerinin yapılması,
- 10 numara yağın araçlarda kullanımının engellenmesi,

- Toplu ulaşımın teşviki, yaygınlaştırılması ve Alaattin Bulvarı-yeni adliye sarayı arası tramvay hattının faaliyete geçmesi ile trafik emisyonlarının azaltılması,
- Bisiklet kullanımının, güvenli ulaşım için oluşturulan 196 km'lik bisiklet yol ağınının kullanımı ile teşviki ve bisiklet yol ağının genişletilmesi,
- Yeni çevre yolu yapımının tamamlanması ile şehir içi trafik emisyonlarının azaltılması,
- Hava kalitesi izleme istasyonlarında ölçüm parametrelerinin artırılması ve meteorolojik sensörlerin kurulması,

olarak ısınma, trafik ve sanayi kaynaklı kirletici emisyonların azaltımı ve önlenmesini içeren 20 farklı eylem planından oluşmaktadır.

İlde 10 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi düzenlenmiştir. 247.965 adet egzoz gazı emisyon pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Konya ilinde su iki kaynaktan sağlanmaktadır: yüzeysel su kaynağı (Altınapa Baraj Gölü) ve yeraltı suları (Kuyular) dır.

Konya ilinin içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanması için yüzey suyu kaynağı olarak Altınapa Barajı kullanılmaktadır. Altınapa Baraj Gölünden alınan su, içme suyu arıtma tesisinde arıtıldıktan sonra halkın kullanımına sunulmaktadır. 2017 yılı itibari ile üretilen su miktarı 19.153.626 m^3/yıl'dır.

İçme ve kullanma suyu için kullanılan diğer kaynak yeraltı suyu kaynaklarıdır. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı 2017 yılı itibariyle 103.223.081 m^3/yıl 'dır. Pınar Sularından temin edilen su miktarı 1.765.533 m^3/yıl dır.

Konya merkez nüfusunun %99'u kanalizasyon sistemine bağlıdır. Konya ili atık suları yaklaşık 3.500.000 m kanalizasyon şebekesi ile deşarj edilmektedir.

Konya ilinde 2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %70 dir. Konya ilinde 2017 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 73'dür.

Çizelge 448 – Konya ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (KOSKİ, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m^3/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Konya	X			İleri	200.000	1,95	1.252.863	120
İlçeler	Akören/Merkez	X			Doğal	624		2.946	
	Akşehir/Merkez	X			İleri	15.102		64.644	
	Altınekin/Merkez	X			Doğal	250		2.077	
	Beyşehir/Merkez	X			Biyolojik	11.000		42.093	
	Bozkır/Merkez	X			Biyolojik	3.307		10.799	
	Cihanbeyli/Günyüzü	X			Doğal	200		1.845	
	Çeltik/Gökpınar	X			Biyolojik	1.000		1.663	
	Derebucak/Çamlık	X			Biyolojik	300		1.056	
	Ereğli/Merkez	X			Doğal	30.590		106.985	
	Güneysınır/Merkez	X			Doğal	2.096		5.975	
	Ilgın/Kapaklı	X			Doğal	150		306	
	Ilgın/Bulcuk	X			Doğal	75		336	
	Ilgın/Avdan	X			Doğal	75		253	
	Ilgın/Çobankaya	X			Doğal	75		203	

Çizelge 448 – Konya ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (KOSKİ, 2018) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m^3/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Ilgın/Büyükoba	X			Doğal	75		316	
	Kadınhanı/Merkez	X			Doğal	4.009		13.083	
	Kadınhanı/Kökez	X			Doğal	166		412	
	Kadınhanı/Çavdar	X			Doğal	18		179	
	Kadınhanı/Meydanlı	X			Doğal	150		372	
	Kulu/Merkez	X			İleri	15.000	0,07	23.533	
	Kulu/Zincirlikuyu	X			Doğal	210		2.023	
	Selçuklu/Başarakavak	X			İleri	300		1.379	
	Selçuklu/Tepekent	X			İleri	300		4.199	
	Selçuklu/Yükselen	X			Doğal	65		317	
	Seydişehir/Merkez		X		İleri	5.952			
	Seydişehir/Gökçehüyük	X			Doğal	150		335	
	Seydişehir/Kuran	X			Doğal	75		465	
	Tuzlukçu/Merkez	X			Biyolojik	547		3.366	
	Yunak/Merkez	X			İleri	2.000		8.598	
	Seydişehir/Ortakaraören	X			İleri	1.000		5.732	
	Ereğli/Zengen	X			Biyolojik	400		1.844	
	Sarayönü/Merkez	X			İleri	3.500		19.558	
	Hüyük/Merkez		X		İleri	1.000			
	Derbent/Merkez	X			İleri	400		2.355	

Çizelge 449 – Konya ilinde 2016 Yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Konya Organize Sanayi (KOS) Bölge Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
(KOS) KONYA Organize Sanayi Bölgesi	AAT İşletmede	7.000	Evsel ve Endüstriyel AAT (Fiziksel, Kimyasal, Kimyasal ve İleri Arıtım Üniteleri)	1,80 ton/gün lisanslı atık bertaraf firmasına gönderilmektedir. Çamur bertaraf proje çalışmalarımız devam etmektedir. Atık Kodu:19 08 14

Son yıllarda ülkemizde uygulamaya konulan en önemli bölgesel projelerden biri Konya Ovaları Projesi (KOP)'dir. GAP'tan sonraki en büyük sulama yatırımının gerçekleştirilmesini amaçlayan KOP, 14 adet sulama, 3 adet içme suyu ve 1 adedi de enerji projesi olan toplam 16 projeden meydana gelmektedir. KOP tamamlandığında 1.100.000 ha arazi sulanacak, 164,1 milyon m^3 içme, kullanma ve sanayi suyu temin edilecek, 3,06 milyar kWh/yıl enerji üretilecektir.

3. Atık

İlde Selçuklu, Meram ve Karatay İlçe Belediyelerince yaklaşık 165 araçla toplanan katı atıklar Büyükşehir Belediyesi tarafından Ereğli yolu civarında şehir merkezine 7 km mesafede bulunan Aslım Katı Atık Depolama Sahasında Mayıs-2017'ye kadar depolanmıştır. Mayıs-2017 itibariyle Kaşınhanı mevkiindeki AB hibesi ile gerçekleştirilen Konya Katı Atık Yönetimi projesi kapsamında kurulan Katı Atık Düzenli Depolama Sahası işletmeye açılmıştır. Düzenli depolama sahasında Karatay, Meram, Selçuklu ve Çumra ilçelerinden gelen katı atıklar depolanmaktadır.

Konya kentinde toplanan katı atık miktarı ortalama 1.500 ton/gün olmak üzere yıllık ortalama katı atık miktarı 550.000 ton'dur.

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımları 2006 Yılı Programlaması kapsamında yürütülen "Konya Katı Atık Yönetimi Projesi" çalışmaları tamamlanmıştır. 24.01.2017 tarihinde ihalesi gerçekleştirilen "Konya Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Katı Atıkların Bertaraf Edilerek Elektrik Enerjisi Elde Edilmesi İçin Gerekli Tesislerin Kurulması ve Sahanın İşletilmesi" işi kapsamında, Aslım Katı Atık Transfer İstasyonunun, Konya Düzenli Depolama Sahasının, Sızıntı Suyu Arıtma Tesisinin, Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinin ve Evsel Katı Atık Ayırma Tesisinin işletilmesi ihaleyi alan yüklenici firma tarafından gerçekleştirilmektedir. İhale kapsamında depolama sahasında oluşan metan gazından elektrik elde edilmesi için tesis kurulması çalışmalarına başlanmıştır.

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıklarının kontrolü ''2872 sayılı Çevre Kanunu ve Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği'' kapsamında gerçekleştirilmektedir. 2017 yılında Depolama Alanı'nda, 1.115.016,27 ton hafriyat toprağı /inşaat yıkıntı atığı depolanmıştır. Kırma eleme tesisinde 49.014,43 ton inşaat ve yıkıntı atığı geri dönüştürülerek ekonomiye kazandırılmıştır.

Kaçak dökümlerin önlenmesi ve takibinin yapılması amacıyla ''Hafriyat Araçları Takip Sistemi'' ihalesi gerçekleştirilmiştir. GPS+ Damper Bileşeni sistemi altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren hafriyat kamyonlarına takılmaya başlanmıştır.

Ambalaj üreticisi firma sayısı 31.12.2016 tarihi itibarı ile 122 iken, 2017 yılı içerisinde 8 firma kaydı daha yapılmıştır. Piyasaya süren firma sayısı 31.12.2016 tarihi itibarı ile 999'dır. 2017 yılı içerisinde 33 firma kaydı daha yapılmıştır. İlçe Belediyelerinin 28 Adet Ambalaj Atık Yönetim Planı onaylanmıştır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Konya ilinde toplam 45.327 ton tehlikeli atık oluşmuş, bunun 35.647 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 9.491 tonu bertaraf edilmiş, 183 tonu stokta durmakta ve 5 tonu da ihraç edilmiş durumdadır.

İlde 470 ton atık endüstriyel yağ ve 337 ton atık motor yağı toplanmıştır. 2017 yılında Konya'da 1.105 ton atık akümülatör, 12,9 ton atık pil toplanmıştır.

İlde 2 adet bitkisel atık yağ ara depolama tesisi bulunmakta olup, geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2017 yılında yaklaşık olarak 254 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. 2017 yılında 22.511 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 30.624 ton ömrünü tamamlamış lastik de çimento fabrikasında bertaraf edilmiştir.

Oluşturulan ÖTA teslim yerleri sayısı 18 ve ÖTA geçici depolama alanı sayısı ise 2'dir.

İlde "Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği" kapsamında 2017 yılı itibari ile geçerli Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma Belge sayısı 91 dir. 2017 yılı itibari ile Tehlikesiz atık geri kazanım lisansı olan tesis sayısı 51 adettir. Bu tesisler kauçuk geri kazanımı, plastik geri kazanım, enerji geri kazanımı, cam geri kazanımı, kağıt geri kazanımı, melas geri kazanımı ve refraktör tuğla geri kazanımı ve hurda metal geri kazanımı tesisleridir.

Çizelge 450 - Konya ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Konya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	3
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	36
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	13
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	27
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

2017 yılında toplam 2.255 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon işlemine tabi tutulmuş ve sterilizasyon sonucu açığa çıkan 2.000 ton steril atık, Aslım Katı Atık Depolama Sahasında bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Konya ilinde 2.588 bitki türü ve tür altı taksonu tespit edilmiştir. Bunun 13 tanesi Spermatophyta (tohumlu bitkiler) 14 tanesi Gymnospermae (açık tohumlu), 2.561 tanesi Angiospremae (kapalı tohumlu) bunun da 2.144 tanesi Dicotyledonae (çift çenekli), 317 tanesi Monocotyledonae (tek çenekli)'dir. Toplam familya sayısı 106, cins sayısı 673'tür. Endemik tür sayısı 590 olup bunun 118'i lokal endemiktir.

Konya-Karaman sit alanı sınırları içerisinde 61 adet doğal sit alanı, 183 adet ağaç tescil edilmiş olup 30 adedinin tescilli çeşitli sebeplerle kaldırılmıştır. Aynı zamanda 26 adet mağara bulunmakta olup, söz konusu alanlarla ilgili çalışmalar Konya Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu tarafından yürütülmektedir.

Beyşehir Gölü Milli Parkı	
Yeri	Konya ili Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 37 45' K, 31 36' D Konya'nın batısında Bozkır ve Seydişehir Havzaları arasında yer alır. Türkiye'nin üçüncü büyük gölüdür. Batıda Dede Dağları, Kuzey ve kuzeybatıda Sultan dağları ile çevrilidir.
Ulaşım	Milli Park alanına Konya-Beyşehir bağlantısını sağlayan 238 nolu Devlet Karayolu ile ulaşılmaktadır. Saha, Konya'ya 94 km, Isparta'ya 105 km mesafededir.
Alanı	88.750 ha
Toplam Alan	887,5 km^2
Kara Yüzeyi	231,5 km^2
Su Yüzeyi	656 km^2
Kıyı Uzunluğu	0,5-4 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Üstün peyzaj güzellikleri ile Konya İli Beyşehir İlçesi sınırları içerisinde bulunan bir Milli Parkımızdır. 11.01.1993 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir. Beyşehir Gölü Milli Parkı içinde irili ufaklı 33 adet ada bulunmaktadır.
Özelliği	Ülkemizin üçüncü büyük gölü olan Beyşehir Gölünün jeomorfolojik yapısı karstik arazi şekillerinden, çok sayıda düden ve dolinlerin birleşmesi sonucu oluşan polye karakterindedir. Yörenin genel jeolojik yapısını teşkil eden kalkerlerin, suların kimyasal reaksiyonu sonucu ezilmesi, bu karstik yer şekillerinin kalıntıları olan ve yükseklikleri 20-50 m arasında değişen çok sayıda ada bulunmaktadır. Bölgede kuluçkaya yatan kuş türleri; tepelikutan (83 çift), gece balıkçılı (16 çift), karabatak (50 çift), küçük karabatak, sumru vb. bölgede çok sayıda su kuşu kışı geçirmektedir. Karaboyunlu, batağan, büyük akbalıkçıl, fiyo ve sakarmeke önemli örneklerdir. Göl suyu alkalin özelliktedir. Sazan, alabalık, çiçek balığı, gövce, sarıbalık ve tatlı su levreği gibi türler, su kaplumbağası ve yılanlar gölün faunasını oluşturmaktadır. Göl içerisindeki irili ufaklı adalar, su kuşlarının yuvalanmaları ve kuluçkalanmaları açısından önem teşkil ederler. Adalar dalgıç türleri, kuğular, karabataklar, bazı balıkçıl türleri ve ördekler için kışlama ve kuluçka alanlarıdır. Ayrıca kurbağa türleri, su yılanları ve su kaplumbağaları göl faunasını oluşturmaktadır Milli parkın orman formasyonu ardıç, karaçam, göknar, sedir ve meşe türleri oluşturmakta ağaçlar yer yer göl kenarına kadar uzanarak Beyşehir Gölünün koylarını ve körfezlerini görsel açıdan eşsiz manzara güzelliklerini kavuştururlar. Hitit, Frig, Lidya, Pers, Roma ve Bizans egemenliği altında kalan yine 1076'da Konya'da Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla Türk egemenliğine girmiştir. Yenişarbademli yakınlarında, göl kenarında ve 3 km kadar açıktaki Kızkalesi adacığı üzerindeki kalıntılar, Kubadabad Sarayı Harabeleri Selçuk Döneminin eserleridir.
Görülebilecek Yerler	Üstün değerdeki peyzaj güzellikleri, göçmen kuşlar için iyi bir barınak olması, potansiyel göl sularına dayalı su sporlarına elverişli göl kıyılarının bulunması ile Selçuklu Dönemine ait kültürel kaynaklar, Milli Parkın özelliğini oluşturmakta ve görülmeye değer niteliktedir.

Akgöl Tabiatı Koruma Alanı	
Konumu	İç Anadolu Bölgesi'nde, Konya ili, Ereğli ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır.
Özellikleri	Akgöl ve çevresi ihtiva ettiği su kuşu türlerinin çeşit ve miktar itibariyle zenginliği ve içlerinde nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türlerin mevcudiyeti ile ulusal ve uluslararası düzeyde öneme sahip nadir bir ekosistem göstermektedir. Saha; 6.787 ha büyüklüğündedir. Akgöl ve çevresi alüvyal bir sahadır. Aktüel Akgöl, çevresindeki alüvyal ovadan bir kaç metrelik seki eşikleri ile ayrılır. Akgöl, bugün geniş açık aynalardan sazlık kamışlık alanlardan, irili ufaklı çok sayıdaki kum ve çamur adalarından oluşmaktadır. Ormitolojik açıdan son derece zengin olan Ereğli Sazlıklarından şimdiye kadar 200'den fazla kuş türü gözlenmektedir. Gölgede bulunan ve kuluçkaya yatan başlıca kuş türleri; Flamingo tepeli batağan, kızıl boyunlu batağan, kara boyunlu batağan, karabatak, küçük karabatak, tepeli kutan, küçük balaban, gece balıkçılı, alaca balıkçıl, küçük ak balıkçıl, büyük ak balıkçıl, erguvan balıkçıl, çeltikçi, kaşıkçı, kuğu, kaz, angut, suna, yaz ördeği, macar ördeği, mısır akbabası, yılan kartalı, saz delicesi, turna, dikkuyruk, uzunbacak, kılıçgaga, kocagöz, batak kırlangıcı, mahmuzlu kırlangıç, ince gagalı martı, büyük cılıbıt, gülen sumru, küçük sumru, büyük sumru, kara sumrudur. Akkutan, öküz balıkçılı, puhu kuşu ve uludoğan ise kuluçkaya yatmamakta, yılın belli bir döneminde sahada konaklamaktadır. Göç sırasında ve kışın gölgede gözlenen türlerden; küçük batağan, tepeli batağan, büyük akbalıkçıl, sakarca kazı, boz kaz, angıt, çamurcun, kılördek, boz dalağan, dikkuyruk, sakarmeke ve turna sahada yoğun olarak bulunmaktadır.

Kocakoru Ormanı Tabiat Parkı	
Yeri	İç Anadolu Bölgesi'nde, Konya ili, Ereğli ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır.
Ulaşım	Konya ili, Seydişehir ilçesi, Taraşçı belediyesi hudutları dahilinde yer alan saha, Taraşçı Belediyesinin batısında bulunmaktadır.
Özelliği	Taraşçı ve civarı genel olarak bozkır ormanı dediğimiz, Torosların kuzeye bakan eteklerinde bulunan ve iklimsel faktörlere göre iç kısımlara kadar uzanan bir vejetasyon yapısına sahiptir. Anadolu karaçamı (Pinus nigra ssp. pallasiana) ve Toros Göknarı (Abies cilicica ssp. isaurica) ile birlikte bazı meşe ve ardıç türleri buradaki ekosistemin en belirleyici türleridir. Bulunduğu bölgenin iklim koşulları (düşük nem oranı ve yağış miktarı) gözönünde bulundurulduğunda bozkır ormanlarının hassas bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Taraşçı ve civarındaki ormanların büyük kısmı gerek işletim gerekse yerel nüfusun kullanım baskısı yüzünden ekolojik karakterini ve çeşitliliğini kaybetmiş durumdadır. Bölgede, tüm bu etkilerden belli oranda uzak kalabilmiş ve doğal orman parçası özelliği taşıyan tek saha burasıdır. Bölge floristik açıdan oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Odunsu tür zenginliği ise özellikle üzerinde durulacak niteliktedir. Ayrıca bu bölge önemli bir doğa adası konumundadır. Bu sahanın korunması ile sadece küçük bir bölgenin korunması değil, aynı zamanda bu özelliğe sahip başka ekosistemlerinde korunmuş olması sağlanacaktır. Sahada günübirlik kullanıma uygun olan ve halen düzensiz bir şekilde kullanılan Küçük Oluk, Gudal ve Hacıhasan Oluğu olarak adlandırılan üç adet açıklık mevcuttur. Taraşçı Belediyesi civarındaki ormanların büyük bir kısmı gerek işletim gerekse yerel nüfusun kullanım baskısı yüzünden ekolojik karakterini ve çeşitliliğini kaybetmiş durumdadır. Bölgede tüm bu etkinliklerden belli oranda uzak kalabilmiş, doğal orman parçası özelliği taşıyan tek saha burasıdır. Civardaki bozulmuş doğal yapının zaman içerisinde kendini toparlaması ve rehabilite olması açısından, kaynak olarak kullanılabilecek eş özellikteki alanların bulunması oldukça önem arz etmekte ve doğal yapısı bozulmamış adacıkların bu yapı içerisinde korunuyor olması çalışmalarında oldukça önemli bir ölçüt olmaktadır. 329-5 hektarlık kesim 1998 yılında Tabiat Parkı olarak ayrılmıştır.

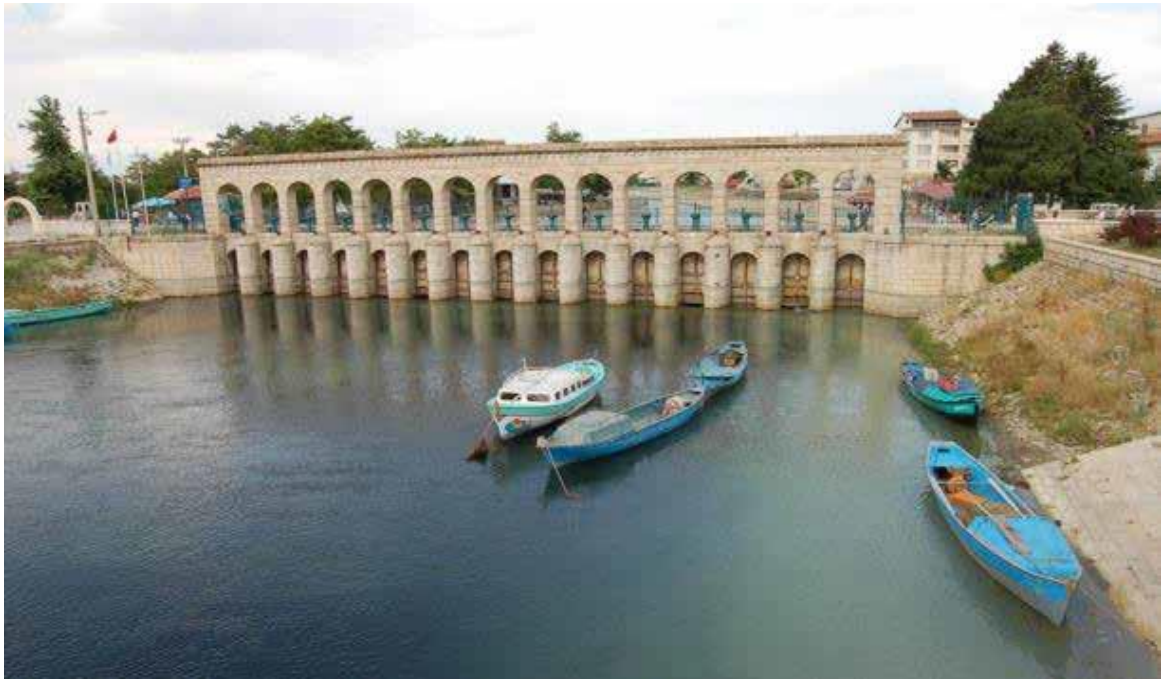
Taraşçı Kocakoru Tabiat Parkı	
Alanı	329,5 ha
Toplam Alanı	3.295.000 m²
Alanın Açıklamalı Tanımı	Konya ili Seydişehir İlçesi Taraşçı Belediyesi hudutları dahilinde yer alan Kocakoru Tabiat Parkı 07.08.1998 tarih ve 594 sayılı Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı genel Müdürlüğünce tescil edilmiştir. Floristik açıdan zengin olup manzara bütünlüğü içerisinde bölge halkının dinlenme ve eğlenmesine imkan sağlayan bir tabiat parçasıdır. 329,5 hektarlık bir alandır. Tarasçı ve civarı genel olarak bozkır ormanı dediğimiz torosların kuzeye bakan eteklerinde bulunan ve iklimsel faktörlere göre iç kısımlara kadar uzanan bir vejetesyon yapısına sahiptir. Anadolu karaçamı, toros göknarı ilr birlikte bazı meşe ve ardıç türleri buradaki ekosistemin en belirleyici türleridir.
Görülebilecek Yerler	Üstün değerdeki peyzaj güzellikleri, göçmen kuşlar için iyi bir barınak olması, Potansiyel göl sularına dayalı su sporlarına elverişli göl kıyılarının bulunması ile Selçuklu Dönemine ait kültürel kaynaklar, Milli Parkın özelliğini oluşturmakta ve görülmeye değer niteliktedir.
Mevcut Hizmetler ve Konaklama	Milli Parkın yoğun ziyaretli dönemi mayıs-ekim aylarıdır. Ziyaretçiler için günübirlik ve kamp yapma imkanlarını sunmaktadır. Çadırla ve karavanla Milli Park yetkililerinin kontrolünde ve göstereceği yerlerde kamp yapılabilir. Ayrıca Beyşehir ilçesi de konaklama için uygundur.

Fosil Ardıç (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya Çumra İlçesi, Dinek Beldesi
Özelliği	500 yaşında, 4,5 m çevre genişliğine sahip ardıç ağacı.
Tesis Tarihi	27.09.1994

Titrek Kavak (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya Beyşehir ilçesi Yaka Manastır Mesire Yeri içerisinde
Özelliği	100 yaşında, 25 m boyunda 2,5 m çap ve 8 m çevre genişliğinde kavak ağacı.
Tesis Tarihi	27.09.1994

Ağılı Ardıç (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya Taşkent ilçesi, Balcılar Köyü
Kaynak Değeri	Ardıç ağacının (Juniperus foetidissima) 1.000 yaşlarında, 12 metre boy, 4 metre çap ve 12 metre çevre genişliğine sahip olması. Konya ili Taşkent ilçesi Balcılar Beldesi'ne 10 km mesafede 1.000 yaşlarında yağ ardıcı 2002 yılında tescil edilmiştir.
Tesis Tarihi	16.10.2002

Meke Gölü (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya
Özelliği	Maar adı verilen bir volkanik patlamayla meydana gelen çukurda oluşan göl.
Tesis Tarihi	03.08.2000

Fotoğraf 39 - Beyşehir Gölü

Ereğli Akgöl Sazlıkları Tabiatı Koruma Alanı	
Coğrafik Konumu	37° 37' K- 33° 44'D
Alanı	7.400 ha (Su düzeyine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.)
Toplam Alanı	74 km^2
Kara Yüzeyi	59 km^2
Su Yüzeyi	15 km^2
Kıyı Yüzeyi	0,5-1,5 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Akgöl Tabiatı Koruma Alanı Karaman ili Ayrancı ilçesi ve Konya ili Ereğli, Karapınar ilçeleri sınırları içerisinde bulunmaktadır. Saha 1995 yılında Tabiatı Koruma alanı olarak ilan edilmiş olup 7.400 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Akgöl değişik türde kuşlara barınma yeri olarak ve ekonomik değeri yüksek olan kamışlarla kaplı bir saha olması ile önem arz etmekte idi ama son yılların kurak geçmesi ve kaynakların kurutulması nedeniyle Akgöl günden güne kurumaktadır. Ereli ilçesine mesafesi 20 km dir. 1992 yılında Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. 2007 yılında yaz aylarında saha tamamıyla kurumuştur. Akgöl Sulak Alan Koruma Bölgeleri Ulusal Sulak Alan Komisyonunda görüşülerek kabul edilmiş olup Sulak Alan Yönetim Planı son aşamaya gelmiş fakat sulak alan kurumuştur.

17/05/1994 Tarih ve 21937 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanarak Yürürlüğe Giren "Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi" (RAMSAR Sözleşmesi) Uyarınca Koruma Altına Alınmış Alanlar:

Meke Maarı Ramsar Alanı	
Coğrafik Konum	37° 41' K, 33° 39' D
Alanı	493 ha
Yasal Konumu	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar anlaşması, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası antlaşma için temel oluşturur. Aynı zamanda 2873 sayılı Milli Parklar kanunu gereği Tabiat Anıtı olarak belirlenmiştir.
Ulaşım	Meke Maarı sulak alanı E-23 Karayolu güzergahı üzerinde bulunmaktadır.
Deniz Özellikleri	Göl çok sığ olup (En derin yeri 1,5 metreyi geçmez) sularının tuz oranı çok yüksektir (suyun yoğunluğu 1.225 cm^3/gr'dır, tuz oranı ise %32'dir. Bir litresinde 10,4 gr Na, 3,9 gr K, 0,3 gr Ca, 120 gr Mg, 200 gr SO, 188 gr Cl bulunur.)
Flora ve Fauna	Suları tuzlu, volkanik göllerdir. Krater gölü tüm özellikleriyle çanak şeklinde tipik bir krater gölüdür. 1-2 km kadar güneyde yer alan Meke Tuzlası ise yuvarlak bir göl olup ortasında volkanik küllerden oluşan bir tepe bulunur. Göl kıyılarında seyrek sazlar ve tuzcul su bitkileri vardır. Volkanik küllerin ışığı fazla emmesinden dolayı göller ve çevresindeki mikro-klima genel olarak bölgeden daha sıcaktır. Bu yüzden göl çevresinde daha sıcak bölgelerde yaygın sürüngenlerden Bozkır keleri, dikenli keler ve tıknaz kertenkele bulunur. Karapınar Belediyesi'nin bölgeden volkanik kül taşıması çevrenin doğal yapısını etkilemektedir. Bölge ornitolojik olarak fazla tür barındırmasa da ilginç kuş türlerinin varlığı belirlenmiştir. Örneğin; Bozkaz, angıt, suna, Mısır akbabası, kızılşahin, kaya kartalı, uludoğan, uzunbacak, puhu gibi kuş türleri belirlenmiştir.

Kızören Obruğu Ramsar Alanı	
Coğrafik Konum	38° 11'K, 33° 11'D
Alanı	127 ha
Yasal Konumu	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar konversiyonu, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası antlaşma için temel oluşturur.
Ulaşım	Kızören obruğu sulak alanı Konya Aksaray Karayolu güzergâhı üzerinde 70. kmde obruk köyü sınırları içinde bulunmaktadır.

Hotamış Sazlığı (Hotamış Gölü)	
Coğrafik Konum	N32, a2-N32, b1-N32, b2-N32, b3-N32, b4 37° 35'' K-33° 03' D
Alan	12.600 hektar, yaz aylarında ve kurak geçen yıllarda alan küçülmektedir.
Toplam Alan	126 km^2
Su Yüzeyi	126 km^2
Kıyı Yüksekliği	0,5 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Konya Ovasında Hotamış ve Çumra arasında yer alan tatlı su bataklığı iken çok geniş ve sık sazlıklarla kaplı alanın bugün 20 km^2'lik bir bölüm kurumuştur. Bölgeye gelen su kanallarının artık Tuz Gölü yönünde uzatılması ile bölge beslenemeyerek kurumuştur. Son yıllarda kuraklık ve Konya'nın doğusunda yer alan Sakyatan Gölü'de aynı nedenlerle kurumuştur. Çevre arazilerin büyük bölümü hazineye aittir. Yörede tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Sulak kesimlerde av baskısı yoğundur. Av mevsimi dışında kaçak avcılık yaygındır, yumurta toplama, hayvan otlatma kuluçka zamanı yuvalara zarar vermektedir. Bölgenin çok geniş oluşu ve eskiden görülen sık sazlıklara girişin zorluğu nedeniyle geniş bir ornitolojik araştırma yapılamamıştır. Bölgede kuluçkaya yatan kuş türlerinin önemlileri; Küçük karabatak, (1981 Temmuzda 2.000 adet), Ak kutan, Tepeli kutan, balaban, küçük balaban, gece balıkçılı, alaca balıkçıl, küçük ak balıkçıl, büyük ak balıkçıl, erguvan balıkçıl, çeltikçi, kaşıkçı, boz kaz, angıt, suna, boz ördek, çamurcun, kıl ördek, çıkrıkçın, yaz ördeği, macar ördeği, pasbaş dalağan, dikkuyruk, saz delicesi, turna, uzunbacak, koca göz, batak kırlangıcı, v.b. gibidir. Hotamış gölü kurumuş olup alan tarıma açılmıştır.

Tuz Gölü	
Coğrafik Konum	38° 43'K, 33° 22'D
Alanı	110.000 hektar (Sadece göl alanı)
Alanın Açıklamalı Tanımı	Ankara'nın güneydoğusunda yer alan Tuz Gölü, Türkiye'nin ikinci büyük gölüdür. Batı ve güneyinde Cihanbeyli Yaylası, Akşehir ovası, doğu ve kuzeydoğu kesimleri Hirfanlı Barajı ve dağlarla çevrilidir. Kuzeyde Paşadağ eteğinde oldukça dar olan, güneye gidildikçe genişleyen bir ovanın zeminini kaplar. Denizden yüksekliği 940 m, uzunluğu 80-100 km, eni 20-25 km kapladığı alan ise 110.000 hektardır. Çok tuzlu olan suyu yaz aylarında kurur. Bundan sonra gölün yüzeyinde 5-10 cm'den 5-10 m'ye kadar ulaşan tuz tabakaları oluşur. Burada yılda ortalama 120 ile 150 bin ton arasında tuz elde edilir. Gölü besleyen sular doğudan, Şereflikoçhisar'dan geçen Peçenek suyu, güneyde Eskil'den göle giren Bağlıca ve Kırkdelik Suları ile Eşmekaya Kaynakları, güneybatıda tersalan çayı ile batıda Cihanbeyli'den gelen İnsuyu'dur. Melendiz Dağı'ndan inen Mamasın Çayı barajla tutulduktan sonra akan kısmı Aksaray yakınındaki bataklıklarda kaybolur. Tuz Gölü, Konya Ovası ve Aslım Bataklığı'nın drenaj edilen suları ile Konya'nın atık sularını tutmaktadır.
Yasal Konumu	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar anlaşması, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası antlaşma için temel oluşturur.
Deniz Özellikleri	Tuz Gölü'nün meydana gelmesi tektoniktir. Göl çok sığ olup (En derin yeri 1,5 metreyi geçmez) sularının tuz oranı çok yüksektir (suyun yoğunluğu 1,225 cm^3/gr'dır, tuz oranı ise %32'dir. Bir litresinde 10,4 gr Na, 3,9 gr K, 0,3 gr Ca, 120 gr Mg, 200 gr SO, 188 gr Cl bulunur). Sularının çok tuzlu olması nedeniyle gölde hiçbir canlı organizma yaşamamaktadır. Tuz Gölü kapalı bir havzada yer alır. Bu havza ve özellikle Tuz Gölü çevresi, Türkiye'nin en az yağış alan bölgesidir (yıllık 40 mm).
Flora ve Fauna	Tuz Gölü'nde tuz konsantrasyonu fazla olduğundan suda yaşayan bitkilere rastlanmaz. Göl çevresinde küçük çalılıklar ve tuzcul çayırlar yer alır. Çayırlar genellikle su altındadır. Gölü çevreleyen alanlarda rastlanan artemisia, frangans, poabulbosa, hordeum sp, Alyssum, cappestre, medicago turbinata, anthreum sp, allium sp'dir. Kurak, çorak bitkisiz bu alanlar birçok canlının yaşaması için elverişlidir. Tuz Gölü kışın kapladığı geniş alanı ile su kuşları için önemli bir kışlama bölgesidir. Uluslararası kriterlere göre A sınıfına giren bir sulak alandır. Kış aylarında çok sayıda sakarca kazı, gölde barınır ve çevredeki tahıl ekili alanlardan beslenir. İlkbaharda göl içinde oluşan adalarda ve göl kıyısındaki bataklıklarda suna, angıt, çamurcu, kılıçgaga, martı, gümüş martı, bataklık kırlangıcı kuluçkaya yatan türlerdendir. Gölün ornitolojik önemi yurdumuzda en büyük flamingo kolonisinin kuluçka alanı oluşudur. Tuz Gölü'nün orta kısmında tuz tabakası arasında iki büyük kolonide 10.000 çiftten fazla flamingonun yuvalandığı ve kuluçkaya yattığı 1978 yılında havadan fotoğraflanılarak belirlenmiştir.
Alanın Kullanım Amaçları	Göl Türkiye'nin tuz ihtiyacının % 64,68'ini karşılamaktadır.
Bölgedeki Mevcut Sorunlar	Konya ve yakın çevresinde giderek artan nüfus, çevre faktörü dikkate alınmadan kurulan sanayi tesisleri ile kanalizasyon atıklarının doğrudan Tuz Gölü'ne boşaltılması, gölün geleceğini tehdit eden ana unsurlardır. Konya Ovası'nda yeterli olmayan sulama alanlarında biriken ve tuzlanmaya neden olan fazla suların uzaklaştırılması için D.S.İ. ve I.E.C.O. (International Engineering Company) birlikte yaptığı araştırmalar sonucunda bu biriken suların Tuz Gölü'ne aktarılmasına karar verilmiştir. Konya ovasındaki fazla ve atık suları toplamak üzere 1974 yılında drenaj amacıyla yapılan kanala Konya'nın evsel ve endüstriyel atıkları hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan verilmiş ve hala verilmektedir. Ana tahliye kanalına verilen Konya'nın atık su debisi 1.150 lt/sn dir. Evsel ve sanayi atıkların oluşturduğu atıklar Konya şehir merkezi çıkışından itibaren insan sağlığını tehdit etmektedir. Ayrıca suların aktığı kanalın toprak zeminli olması nedeniyle sıvı atıkların bir bölümünün süzülerek yüzeye çok yakın olan yeraltı sularına ulaşması mümkün görülmektedir. Ana tahliye kanalı üzerinde seçilen istasyonlardan alınan numuneler üzerinde gerekli analizler yapılmış, kirletici parametrelerin kanalın göle en çok su taşıdığı yağışlı ve az yağışlı kış, ilkbahar mevsimlerinde konsantre olduğu anlaşılmıştır. Gölün kirliliğine neden olan parametrelerin deterjan, azot, yağ ve gres organik madde, serbest kükürt, nitrat, florür ve civa olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu parametrelerin belli bir konsantrasyona ulaşması halinde Tuz Gölü bir daha geriye dönülmeyecek şekilde kirletilmiş olacaktır.

Ereğli Sazlıkları (Akgöl)	
Coğrafik Konum	37° 30' Kuzey / 33° 44' Doğu
Alan	5.900 hektar (Su düzeyine bağlı olarak çok büyük değişiklikler göstermektedir.)
Toplam Alan	59 + 15= 74 km^2 (Göl alanı+Koruma Zonu)
Kara Yüzeyi	15 km^2
Su Yüzeyi	59 km^2
Kıyı Yüksekliği	0,5-1,0 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Ereğli sazlıkları, Ereğli'den 38 km batıda geniş bir alanda yer alır. 1960 yılından sonra saz ve kamışlar fazla su altında kalarak yok olmuşlardır. Eskiden bölgeyi besleyen İvriz Çayı, İvriz Barajının yapılması ile artık gölü besleyememektedir. Ereğli sazlıkları, bugün geniş açık aynalardan, sazlık, kamışlık alanlardan irili ufaklı çok sayıda kum ve çamur adalardan oluşmaktadır. Bölgenin batısı çevre köylülerince Akgöl olarak adlandırılmıştır. Sazlıkların güneyinde aradaki doğal bir setle ayrılan karstik düden gölü yer alır. Çevresi Alpin bitki örtüsünün hakim olduğu kayalıklarla çevrilidir. Bu özelliği ile step alanlarda görülmeyen birçok kuş türü bu bölgede bulunmaktadır. Bölgede hayvancılık yapılmaktadır. Sazlıklar ünlü bir av bölgesidir. Ereğli Sazlıkları çevredeki çok geniş alüvyonlu ovayla sınırlanmıştır. Ovanın bir bölümünde tarım yapılmakta, bir bölümü ise Artemisia stebidir. Ornitolojik açıdan son derece zengin olan Ereğli Sazlıklarında şimdiye kadar 200 den fazla kuş türünün varlığı gözlenmiştir. Ayrıca gölde su yılanı ve su kaplumbağaları türleri bulunmaktadır. Başlıca kuş türleri; Batağan, karabatak, tepeli kutan, balaban, balıkçıl, çetikçi, kaşıkçı, filamingo, kuğu, boz kaz, angut, suna, dikkuyruk, mısır akbabası, yılan kartalı, saz delicesi, turna, uzun bacak, kız kuşu, çılıbık, martı ve sumrudur bu türler bölgede kuluçkaya yatarlarken son yıllarda yaşanan kuraklık ve yanlış uygulamalar nedeniyle gölü besleyen kaynak kalmadığı için kurumuştur.

Akşehir Gölü	
Coğrafik Konum	Afyon-K 26 Ilgın K27, Afyon-126-Ilgın L27 / 38° 30' K, 31° 28' D
Alanı	35.300 hektar
Toplam Alan	353 km^2
Kıyı Yüksekliği	0,5 - 1 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Akşehir Gölü, Akşehir ovası'nın kuzeyinde, Sultan Dağları'nın kuzeydoğu kenarı ve Emir Dağları arasında yer alır. Suları tatlı organik maddelerce zengin ötrofik bir göldür. Gölde saz, nilüfer bulunur. Göl güneydeki dereler ve Eber Gölü ile aradaki kanaldan beslenir. Gölde balıkçılık yapılmaktadır. Akşehir ilçesi atık sularının göle verilmesi çeşitli fabrikaların atıklarının Eber Gölü aracılığı ile göle gelmesi gölün kirlenmesine neden olmaktadır. Yörede saz kesimi yaygındır. Kuluçka zamanında da devam eden kesimler ve yumurtaların toplanması ile bölgede kuş türlerinin azalmasına neden olmuştur. Bölgede kuluçkaya yatan türler, kızılbacak, sumru vb. dir. Akşehir Gölü Sulak Alan Yönetim planı 2008 yılı Nisan ayında Ulusal Sulak alan Komisyonunda görüşülerek onaylanmış fakat Akşehir gölüde yaz aylarında tamamen kurumakta kış aylarında küçük bir alanda su kalmaktadır.

Çavuşçu Gölü	
Coğrafik Konum	Ilgın K27, 38° 21'K, 31° 53'D
Alan	1.000 hektar
Toplam Alan	10 km^2
Kıyı Yüksekliği	1,5-2 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Çavuşçu Gölü Akşehir Ovası'nın doğusunda, Ilgın'ın 5-6 km kuzeyinde yer alır. Batıda Karakaya Tepesi çevredeki en yüksek noktadır. Doğu kesimlerinde ise alçak tepeler vardır. Gölün güney ve batısında sıcak su kaynakları bulunur. Suları tatlı olan gölün su düzeyi çok düşüktür. Göl kuzeyden Battal deresi ile beslenir. Dışarı akıntısı yoktur. Ancak tabanındaki düdenler yolu ile su kaybeder. 30 yıl önce göl derin, çevresi ve içi saz ve kamış kaplı, yaklaşık 5.100 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Göl kuzey-güney yönünde ortasına setler yapılarak güneyindeki sular kuzeye verilmiş bu kesim kurutulmuştur. Göl alanı küçülmüş, kuzeydeki geniş sazlık su altında kalarak yok olmuştur. Artık göl çevresinde seyrek sazlık alanlar kalmış, bitki örtüsü son derece zayıflamış ve step özelliği almıştır. Gölün kuzey kısmındaki taş ocağı bölgede gürültüye neden olarak kuş türlerini olumsuz etkilemektedir. Bölgede kuluçkaya yatan kuş sayısı azdır. Tepeli batağan leylek, angıt, sumru bunlarını bazılarıdır. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereği koruma bölgeleri USAK'ta görüşülerek onaylanmıştır.

Kulu Gölü (Küçük Göl ya da Düden Gölü)	
Coğrafik Konum	39° 05'K, 33° 09'de
Alan	800 hektar
Toplam Alan	8 km^2
Alanın Açıklamalı Tanımı	Kulu Gölü, Ankara-Aksaray yönünde ilerleyen E-5 Karayolu'nun Konya Kavşağı'nın güneyinde yer alır. Doğuda Bozdağ, güneydoğuda da Çalı ve Bağ Tepeleriyle çevrilidir. Göl tipik bir step gölüdür. Sudaki tuz oranı düşüktür. Gölü batıdan küçük dereler besler. Göl yüzeyi mevsimlere bağlı olarak çok değişkendir. Kıyılar genellikle çıplaktır. Bazı bölümlerde seyrek sazlık alanlar bulunur. Göl içindeki birkaç küçük ada martı ve sumrular için ideal kuluçka bölgeleridir. Göl çevresi ağaçsızdır. Bölgede tarım alanlarının giderek genişletilmesi step bitki örtüsünün azalmasına neden olmaktadır. Yörede yapılan hayvancılığın etkisiyle otlatma baskısı büyüktür. Sitipa otlaklarının yerini kokulu, dikenli ve sütlü değişik bir bitki örtüsü almıştır. Bölgede 183 kuş türünün varlığı saptanmıştır. Bunların 20'si kuluçkaya yatmaktadır. Kulu Gölü, dünyada dikkuyruğun kuluçkaya yattığı önemli bölgelerden biridir. Tüy değişimi döneminde bölgede 500 dikkuyruk sayılmıştır.

Acıgöl Meke Gölü (Tuzla Krater Gölü-Tuzla Gölü Veya Meke Gölü)	
Coğrafik Konum	37° 42' K, 33° 38'D
Alanı	Yaklaşık 3.000 hektar
Alanın Açıklamalı Tanımı	Krater Gölü ve Meke Tuzlası, Karapınar-Ereğli arasında karayolu yakınında, Karacadağ Bölgesinde yer alır. Suları tuzlu, volkanik göllerdir. Krater gölü tüm özellikleriyle çanak şeklinde tipik bir krater gölüdür. 1-2 km kadar güneyde yer alan Meke Tuzlası ise yuvarlak bir göl olup ortasında volkanik küllerden oluşan bir tepe bulunur. Göl kıyılarında seyrek sazlar ve tuzcul su bitkileri vardır. Volkanik küllerin ışığı fazla emmesinden dolayı göller ve çevresindeki mikro-klima genel olarak bölgeden daha sıcaktır. Bu yüzden göl çevresinde daha sıcak bölgelerde yaygın sürüngenlerden Bozkır keleri, dikenli keler ve tıknaz kertenkele bulunur. Karapınar Belediyesi'nin bölgeden volkanik kül taşıması çevrenin doğal yapısını etkilemektedir. Bölge ornitolojik olarak fazla tür barındırmasa da ilginç kuş türlerinin varlığı belirlenmiştir. Örneğin; Bozkaz, angıt, suna, Mısır akbabası, kızılşahin, kaya kartalı, uludoğan, uzunbacak, puhu gibi.

Bolluk Gölü	
Coğrafik Konum	38° 32' K, 32° 56' D
Alanı	1.150 hektar
Alanın Açıklamalı Tanımı	Bolluk Gölü (Bulak Gölü) Cihanbeyli Ovası'nda yer alır. Suları çok tuzlu olan göl sodyum fosfat ve sodyum klörür açısından zengindir. Gölün kuzeyinde sıcak sülfür kaynakları vardır. Göl çevresi tipik tuzcul bitkilerle kaplıdır. Ağabeyli ve Kırkışla arasında kış ve ilkbaharda fazla yağmur sonrası küçük tatlı su sazlıkları oluşmaktadır. Göl su kuşları için önemli bir kuluçka bölgesidir.

Karapınar Ovası	
Coğrafik Konum	37° 48' K, 33° 40' D
Alanı	19.000 hektar (Bataklık alan çok değişken olup ortalama 18.000 hektardır.)
Alanın Açıklamalı Tanımı	Çok geniş ve düz olan Karapınar Ovası, Konya'nın doğusunda uzanır. Ovanın merkezinde çevresi çok zayıf tuzcul bitkilerle kaplı, su yüzeyi yarım metreyi geçmeyen aşırı tuzlu bataklık görünümünde bir alan bulunur. Bu bölge içinde geniş çamur adalar vardır. Bu alan yazları genellikle tamamen kurumaktadır. Çevresinin yapışkan, tuzlu bir çamurla kaplı oluşu bölgeye girmeyi zorlaştırmaktadır. Ovanın batısında yüksek olmayan tepelerin eteklerinde dağlardan gelen tatlı sularla beslenen sazlık bir alan bulunmaktadır. Güneyden ovaya gelen tatlısu dereleri çevresinde geniş çayırlıklar ve aralara dağılmış hasır otu kümeleri bulunur. Bu bölümlerde hayvancılık, daha gerilerde bulunan köy çevrelerinde ise tarım yapılmaktadır. Kışın su düzeyinin yükselmesi ile alana giriş kolaylaşmaktadır. Yörede av baskısı yoğundur. Çayırlık alanda yumurta toplandığı saptanmıştır. Bölgede kuluçkaya yatan kuş türlerinden bazıları, flamingo, yaz ördeği, bozkaz, angıt, suna, turna, uzunbacaktır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 451 – Konya ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2018)

KONYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	67.943,75	1,67	8.535,75	0,21	78.419,65	1,92	82.929,36	2,03
2) Tarımsal Alanlar	2.408.591,09	59,03	2.408.766,91	60,10	2.408.792,74	59,03	2.408.987,5	59,04
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.411.083,12	34,58	1.411.533,78	35,22	1.376.694,21	33,74	1.371.247,56	33,60
4) Sulak Alanlar	53.166,26	1,30	38.894,34	0,97	84.336,42	2,07	84.249,01	2,06
5) Su Yapıları	139.436,10	3,42	14.0490	3,51	132.321,49	3,24	133.151,08	3,26
TOPLAM	**4.080.220,32**	100,00	**4.008.220,78**	100,00	**4.080.564,51**	100,00	**4.080.564,51**	100,00

Konya–Karaman Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Bakanlık Makamının 16.09.2013 tarih ve 14278 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır. Söz konusu planda Bakanlık Makamının 16.07.2014 tarih ve 11671 sayılı Olur'u ile değişiklikler yapılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 452 – Konya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Konya ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	45	4	31	8	5	1	8	102
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	4	1	0	1	2	0	3	11

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 453 – Konya ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Konya ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	19	98	117
Çevre İzni Belgesi	6	92	98
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	8	6	14
TOPLAM	33	196	229

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 454 – Konya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Konya ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	230
Ani (plansız) denetimler	903
Genel Toplam	1.133

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	8	8.432

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	7.372	41.079

Çizelge 455 – Konya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Konya ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	32	7	20	13	0	9	36	14	**131**
Uygulanan Ceza Sayısı	1.333.788	691.132	182.858,48	2.578.358	0	229.374	678.609	152.819	**5.846.938**

Yapılan denetimler sonucu toplam 131 adet tesis/işletme ve/veya şahısa toplam 5.846.938 TL İdari Para Cezası uygulanmıştır.

Konya ilinde 5 adet alt seviye ve 9 adet üst seviye olmak üzere 14 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

43. KÜTAHYA

1. Hava Kalitesi

İl sınırlarında yer alan TKİ Seyitömer Termik Santralinin dört bacasına elektro filitre sistemi takılarak emisyon konusunda etkin çalışmalarda bulunulmuştur. Azot-gübre sanayinin ve diğer sanayi kuruluşlarının baca sistemlerinde çevreyi daha az kirletecek teknolojileri kullanma çalışmalarına başlanmış ve etkin olarak sürdürülmektedir.

İlde doğalgaz kullanımı 2017 yılında sanayi tesislerinde 319.388.725 m³/yıl, konutta ise 127.905.221 m³/yıl olarak tespit edilmiştir. 2017 yılında Kütahya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 456'da verilmektedir.

Çizelge 456 – Kütahya ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	2	-	50	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4	-	74	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	-	72	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	20	-	61	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	16	-	56	**5**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	-	57	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	-	57	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	59	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	16	-	68	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	22	-	69	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	41	-	91	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	39	-	74	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl Sınırları içerisinde Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik Kapsamında, 2017 yılı sonu itibarı ile 68.150 adet araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kütahya şehrinin içme suyu ihtiyacının çok büyük bir kısmı Porsuk kaynağından karşılanmaktadır. Kütahya Belediyesi tarafından 2017 yılında, Porsuk İçme Suyu Tesislerinden içme ve kullanma amacıyla 15.267.695 m3/yıl su temin edilmiştir. İl genelinde sanayinin kullandığı sular genellikle yeraltı sularından sağlanmaktadır.

Kütahya ilinde 2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı % 96, 2016 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise % 66,5 dir.

Çizelge 457 – Kütahya ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kütahya Belediyesi, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Biyolojik	53.136	0,59	247.614	22
	Merkez Ilıca	X			Biyolojik	800	0,01	3.400	-
İlçeler	Tunçbilek Termik Santrali Arıtma Tesisi	X			Fiziksel+ Biyolojik	7.440			

İl genelinde sanayinin kullandığı sular genellikle yeraltı sularından sağlanmaktadır.

Arıtma tesisi çıkış suyu kalitesini arttırmak ve çamur sorununu çözebilmek amacıyla; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı AB Katılım Öncesi (IPA) hibe yardım programından yararlanılmıştır. İnşaatı tamamlanan atıksu arıtma tesisimizin geçici kabulü 25 Aralık 2017 tarihinde yapılmıştır.

Çizelge 458 – Kütahya ilinde 2017 Yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kütahya ÇŞİM, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Merkez 1. OSB	Faal	5.000	Fiziksel ve biyolojik	110,19
Merkez 2. OSB	Faal	2.500	Kimyasal ve biyolojik	2.400
Tavşanlı OSB	İnşaat	2.000	Kimyasal ve biyolojik	226

3. Atık

Kütahya ilinde üretilen katı atıklar Kütahya Katı Atık Birliği tarafından toplanmakta ve ildeki merkez ilçe Perli köyü sınırları içindeki katı atık düzenli depolama tesisinde depolanmaktadır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında atıklar Kütahya Belediyesi İnköy mahallesi döküm sahasında yönetmelik kapsamında depolanmaktadır. Kütahya Belediyesi Evliya Çelebi döküm sahası 2014 yılında alınan MÇK kararı ile kapatılmıştır.

İl bazında 2017 yılı itibariyle faaliyet gösteren 2 adet Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi mevcuttur.

İlde 2017 yılında toplam 3557 ton tehlikeli atık toplanmış olup, toplanan bu tehlikeli atıkların 2107 tonu lisanslı geri kazanım tesislerine, 6659 tonu ise lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir. Ayrıca bu atıkların 83 tonu ihraç edilmiştir.

İlde bulunan tesislerden 2017 yılında 182 ton endüstriyel yağ, 96 ton atık motor yağı toplanmıştır. 2017 yılında 237 ton geri kazanım yapılmıştır. Ayrıca, 30 tonu lisanslı tesis stoğunda bulunmakta ve 82 tonu da ihraç edilmiştir.

2017 yılında 22.097 ton atık akü toplanmış ve aynı miktarda geri kazanım sağlanmıştır. 4.7 ton atık pil toplanmıştır.

Kütahya'da 2017 yılında ömrünü tamamlamış lastiklerin 378 tonu lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiş, 60 tonu da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir. Aynı yıl 5.140 ton atık elektrikli ve elektronik eşya toplanmıştır.

Çizelge 459 – Kütahya ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Kütahya ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

2017 yılında 438 ton tıbbi atık toplanmıştır. Toplanan atıklar sterilizasyon tesisine gönderilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (Başkomutan Tarihi Milli Parkı), 2 adet tabiatı koruma alanı (Vakıf Çamlığı, Kaşalıç), 2 adet tabiat parkı (Çamlıca ve Enne Barajı Tabiat Parkı) bulunmakta olup, bunlar sırasıyla Başkomutan Tarihi Milli Parkı 40.528 ha, Vakıf Çamlığı 685 ha ve Kaşalıç 134 ha, Çamlıca Tabiat parkı 35 ha, Enne Tabiat Parkı 47,2 ha büyüklüğündedir. Kütahya İl sınırları içindeki tabiat anıtlarından bir örnek olarak Mızık Çamı (0,5 ha) verilebilir.

Kütahya'da dört adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bunlar: Tavşanlı ilçesinde Çatak Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Merkez ilçede Türkmenbaba Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Altıntaş ilçesinde Altıntaş Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Dursunbey-Simav ilçelerinde Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahasıdır.

Kütahya'nın durumu ise bu bitki çeşitliliği arasında ayrı bir özellik taşımaktadır. Kütahya'da 40 familyaya ait 285 civarında endemik tür mevcuttur. Tavşanlı ilçesi Vakıf Köy civarında ehrami karaçam (Pinus nigra ssp. var. pyramidata) ve Domaniç ilçesi civarı ile Tavşanlı Kozluca Köyü çevresinde bulunan top çam, ebe çamı adlarıyla nitelenen (pinus niğra ssp, pallasiana şeneriana) olmak üzere Murat Dağı'nda yetişen 15 endemik tür olduğu bilinmektedir. Kütahya yöresinde ortalama 1.500 civarında bitki türü tespit edilmiştir. Karaçam, kızılçam, kayın, meşe, ardıç, karışık orman, sedir, kızılağaç, kestane, kavak, köknar ağaçları bulunmaktadır. Bozkır bitkileri içerisinde gelincik, yavşan, kuzukulağı, çoban çantası, aslanağzı gibi doğal bitkiler bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 460 – Kütahya ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KÜTAHYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	18.892,65	1,62	22.590,45	1,94	22.108,87	1,90	23.482,38	2,02
2) Tarımsal Alanlar	456.589,15	39,20	455.498,94	39,10	478.402,44	41,13	477.672,75	41,07
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	687.378,10	59,01	684.417,19	58,76	660.420,11	56,78	659.495,33	56,70
4) Sulak Alanlar	441,82	0,04	235,92	0,02	183,54	0,02	183,54	0,02
5) Su Yapıları	1.538,44	0,13	2.097,62	0,18	2.065,66	0,18	2.346,63	0,20
TOPLAM	**1.164.840,16**	100,00	**1.164.840,12**	100,00	**1.163.180,62**	100,00	**1.163.180,63**	100,00

Manisa Kütahya İzmir çevre düzeni planı iptal edilmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 461 – Kütahya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kütahya ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	45	1	3	1	3	0	0	53
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	1	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 462 – Kütahya ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kütahya ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	29	**30**
Çevre İzni Belgesi	8	32	**40**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	13	61	**74**
TOPLAM	**22**	**122**	**144**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 463– Kütahya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kütahya ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	289
Ani (plansız) denetimler	217
Genel Toplam	**506**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	77	0,00

Çizelge 464 - Kütahya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kütahya ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	101.956	101.000	153.853,40	637.257	42.470	12.736	**1.100.247,40**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	1	4	1	2	1	**11**

Kütahya ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 6 adet alt seviye ve 3 adette üst seviye olmak üzere 9 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

44. MALATYA

1. Hava Kalitesi

Malatya ilinde 2006 yılından itibaren konutlarda ve sanayide doğalgaz kullanımının başlaması ile kömür kullanımında gözle görülür oranda azalmalar olmuştur. 2007 yılından itibaren de sanayi tesisleri, resmi kurumlar ve ticarethanelerde de doğalgaz kullanılmaya başlanılmıştır. Kömür tüketiminde de ciddi oranlarda düşüşler olmuştur. Malatya ilinde 2017 yılında sanayi tesislerinde 26.315.242 m^3, konutlarda ise 144.456.662 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.

İlde hava kirliliğine neden olan etkenlerden evsel ısınmadan kaynaklı hava kirliliği, ilde yakıt kullanımı olarak doğalgaza geçiş ile birlikte hissedilir oranda azalmıştır. İlde Bakanlığımız tarafından bir adet hava kirliliği ölçüm istasyonu kurulmuş ve ölçümler devam etmektedir.

2017 yılında Malatya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 465'de verilmektedir.

Çizelge 465 – Malatya ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

ÇÖŞNÜK	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	13	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	45	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	33	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	13	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	74	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	55	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	3	0	101	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7	0	134	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 9 firmanın emisyon ölçüm yetkisi bulunmakta olup, 2017 yılında 56.118 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Malatya merkezi ve 10 belediyenin içme suyu ihtiyacı, Malatya'ya 22 km uzaklıktaki Gündüzbey-Pınarbaşı membasından temin edilmektedir. Gündüzbey Kozluk mevkiinde bulunan su kaynağı Malatya Belediyesi tarafından yaklaşık olarak 1935'den beri kullanılmaktadır. Kaptaj tesisimizde herhangi bir içme suyu arıtması yapılmadan sadece klorlama ile şehre su verilmektedir. Kaptaj tesislerinden çıkan temiz içmesuyu Gündüzbey, Yeşilyurt, Yakınca, Bostanbaşı, Malatya Merkez, Topsöğüt, Dilek, Hanımınçiftliği, Battalgazi, Hatunsuyu, Hasırcılar olmak üzere 2 ilçe ve 8 mahalleye ulaşmaktadır. Yaklaşık olarak 2.400 lt/sn debiye sahiptir. TÜİK verilerine göre ilde 2016 yılında 40.875.805 m^3 su dağıtımı yapılmıştır.

Şehrin kanalizasyon hatları şehir içinde kapalı boru sistemiyle toplanıp, doğu, batı ve merkez olmak üzere 3 adet kolektör hattına bağlanarak atık su arıtma tesisine deşarj edilmektedir. 2016 yılı itibariyle kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %88, atık su arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 73,2 olmuştur.

Fotoğraf 40 - İçme suyu kaynağı Malatya – Kaptaj

Çizelge 466 – Malatya ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (MASKİ, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m^3/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			İleri	135.000	1.42	600.000	77
İlçeler	Darende	X				1.780	0,026	18.000	
	Hekimhan (Güzelyurt)	X	X			200	0,0023	5.000	
	Akçadağ		X			5.000		25.000	
	Arapgir		X			4.000		20.000	
	Arguvan		X			1.000		5.000	
	Doğanyol		X			1.000		5.000	
	Doğanşehir		X			6.000		30.000	
	Hekimhan		X			4.000		20.000	
	Pütürge		X			1.400		7.000	
	Kale		X			1.000		1.728	
	Kuluncak		X			1.000		1.672	
	Yazıhan		X			1.200		2.014	

Çizelge 467 – Malatya ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
1.Organize Sanayi Bölgesi	Faaliyette	24.000	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	11
2.Organize Sanayi Bölgesi	Faaliyette	24.000	-	10

3. Atık

Malatya ilinde Malatya Belediyeler Birliği tarafından 22.08.2011 tarihinde ihalesi yapılan Katı atık bertaraf ve düzenli depolama tesisi 1.etap inşaatı tamamlanmıştır. Malatya-Elazığ yolu 25. km Kapıkaya Köyünün kuzeyinde bulunan 52,82 hektarlık bölgede bulunan tesisin 5 Haziran 2014 Dünya Çevre Gününde açılışı yapılmıştır. Bu tesiste çöp sızıntı suyu arıtma tesisi mevcut olup sızıntı sularının yer altı suyuna zarar vermemesi için gerekli tedbirler alınmıştır. İl geneli ortalama 655 ton katı atık toplanmaktadır.

Malatya Belediyesine ait düzensiz depolama sahasındaki birikmiş metan gazından elektrik enerjisi elde edilmek üzere Malatya Belediyesi tarafından 2013 yılı içerisinde yap-işlet modeliyle mevcut katı atık sahasındaki metan gazının kullanılarak elektrik enerjisi elde edilmesi ile birlikte aynı zamanda vahşi depolama alanının bertarafı sağlanmıştır. 2014 yılının ocak ayından itibaren elektrik üretimine başlanmıştır. 2 adet santral kurulu olup 2,2 MW elektrik enerjisi elde edilmektedir.

İlde hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları için mevcut katı atık sahasında yer belirlenmiş olup, buraya atıklar yönlendirilmektedir. 2017 yılında 916.057 m^3 hafriyat toprağı toplanmıştır.

Malatya'da 2017 yılında 17.124.441 kg ambalaj toplanmış olup, bunun 890.046 kg (plastik) geri dönüştürülmüştür. İlde 2 tane Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan verilmiş tesis bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre, 2017 yılında tehlikeli atıkların 618 tonu geri kazanılmış, 1.818 tonu bertaraf edilmiş ve 17 tonu stoklanmıştır.

Malatya ilinde lisans almış atık yağ geri kazanım tesisi olarak 1 firma, Bitkisel Atık Yağ Depolama Lisansı olan 1 firma bulunmaktadır. 2017 yılında 23 ton atık endüstriyel yağ, 117 ton da atık motor yağı, 110.256 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Malatya ilinde 2017 yılında 20.363 ton atık akümülatör, 4.100 kg atık pil toplanmıştır. İlde Atık akü Geri Kazanım Tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge 468 – Malatya ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Malatya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Malatya ilinde bir firma Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği kapsamında geçici depolama alanı için gerekli izinleri almıştır. 2 adet ÖTA teslim yeri vardır.

İlde Kasım 2011 de faaliyete geçen tıbbi atık sterilizasyon tesisi mevcuttur. 2017 yılında 3,47 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Malatya ili, nesli bölgesel ölçekte tehlike altında olan 9 kelebek türüne ev sahipliği yapar. Bu türlerden Malatya kelebeği {Polyommatus dama} nokta endemiği özelliğinde olup, bu yerin dünya üzerinde yaşamaya devam ettiği tek bölge kubbe dağıdır. Malatya ili kuşlar açısından da önemli bir bölge olup burada küçük kerkenez (Faîco naumannî) ve küçük akbaba {Neophron percnopterus) üremektedir. Malatya aynı zamanda Türkiye'ye endemik yünlü yediuyurun {Dryomys laniger)

Türkiye'deki yaşam alanlarından biridir. Malatya ili kubbe dağı benekli semenderin dar ve kopuk yayılışlı alttürü Neurergus strauchii barani için büyük önem taşımaktadır. Nesli dünya ölçeğinde tehlike altındaki bu gösterişli semender türü alandaki bayrak türlerden biridir.

2016-2018 yılları arasında Malatya ilinin flora ve faunasının tespiti, karasal ve iç su ekosistemleri ile biyoçeşitlilik çalışmaları ve envanterinin yapılması planlanmıştır. Projenin ihalesi yapılmıştır. Proje kapsamında arazi ve literatür çalışmaları yüklenici firma tarafından yürütülmektedir.

Günümüze kadar yapılan çalışmaların değerlendirilmesi sonucu Malatya ilinde kayıtlı olan toplam 1.788 bitki taksonu bulunmaktadır. Bu türlerin 330 tanesi endemiktir. Endemizm oranı ise % 18,30'dur.

Karakaya Baraj Gölü, Uluslararası öneme sahip sulak alanlarımızdan olup, Ramsar'a aday olarak gösterilen alanlarımızdandır. İlin en büyük gölüdür. 15.087,5 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Malatya il merkezine yaklaşık 15 km uzaklıkta bulunan göl, ilin doğal ve görsel yapısını değiştirmiş ve son derece olumlu bir potansiyel yaratmıştır.

Karakaya Baraj Gölü aynı zamanda Önemli Doğa Alanı (ÖDA) olarak belirlenmiştir (Eken, et al, 2006). Birçok kuş türünün yaşam alanı veya kışın konakladıkları bir bölgedir. Gece Balıkçılı (Nycticorax nycticorax) türünün Türkiye'deki bilinen en büyük kışlama popülasyonu bu bölge üzerindedir.

İlde 8 doğal sit alanı bulunmaktadır. Bunlar: Arapgir ilçesindeki Kozluk Çayı Kanyonu, Darende İlçesindeki Doğal Akvaryum (Tohma Çayı Doğal Vadisi, Gürpınar Şelalesi (Gürpınar Köyü), Ayvalık Kanyonu (Ayvalı – Peteklik arası), Ozan Kanyonu (Fışkırık – Karakaya Arası), Doğanşehir ilçesindeki Erkenek Karanlık Dere Kanyonu (Erkenek Tünel Bitimi), Melet Deresi Vadisi (Gönene – Eskiköy), Pütürge İlçesindeki Hayderan – Karapınar Suyu (Büyüköz Köyü) Doğal Sit Alanıdır.

Kozluk Kanyonu

Hekimhan Geyik ve Dağ Keçisi Üretim Merkezi

Turgut Özal Tabiat Parkı

Yaban Hayatı Tanıtım Merkezi

Fotoğraf 41- Malatya ilinden Görüntüler

Ayrıca İlde merkez Dilek Meydanı Cami Önünde Çınar Ağacı, merkez Orduzu Beldesinde Battalgazi Çınar Ağacı ve Pütürge ilçesinde Pütürge Çınar Ağacı olmak üzere 3 tane anıt ağaç bulunmaktadır.

İlde Pütürge İlçesi, Tepehan Beldesinde Tepehan Mesire Yeri 2007 yılında hizmete açılmış olup, günlük 250 kişiye hizmet verebilecek kapasiteye sahiptir. İlin Orduzu Beldesinde 38,69 ha büyüklüğündeki alan, bünyesinde taşıdığı doğal ve kültürel değerleri ile ülkenin ender sahalarından olup, halkın dinlenme ve eğlenmesi amacıyla, Turgut Özal Tabiat Parkı olarak tescil edilmiştir. Nemrut Dağı Milli Parkı 138.270 dekar'dır. 7.700 dekarı İl sınırları içindedir.

Ülkemizdeki nesli tehlike altında olan yaban hayvanlarının doğal ortamda üretilmesi amacıyla Hekimhan İlçesi Yağca Köyü sınırları içerisinde, 70 ha alanda kafes tel ile çevrili Yaban Koyunu, Geyik ve Dağ Keçisi Üretim İstasyonu kurulmuştur.

İlde Yaban Hayatı Koruma Sahaları bulunmamakla birlikte 4 tane Yaban Hayvanı Yerleştirme sahası bulunmaktadır. Bunlar; Darende, Akçadağ, Battalgazi ve Arapgir yerleştirme sahalarıdır.

İlde Hekimhan geyik ve dağ keçisi üretim merkezi vardır. Hekimhan İlçesinde 2005 yılında 700 dekarlık alanda kurulmuş olup, alanda Ceylan, Karaca ve Kızıl Geyik bulunmaktadır. Ceylan ve Karaca üretimi yapılmaktadır. Üretim Merkezinde Seyir terası yapılarak ziyaretçilere, tabii ortamında yaban hayatı gözlem imkânı sunulmuştur.

İlde doğal ortamda yaşayan kanatlı, memeli ve sürüngen hayvan türlerinin tanıtım maksadı ile tahnitlerinin yapılarak sergilendiği Yaban Hayatı Tanıtım Merkezi bulunmaktadır. İlde 19 adet devlet avlağı, 23 adet genel avlak bulunmaktadır.

İlde Kınalı Keklik Üretim merkezi 2012 yılında İnönü Üniversitesi kampüs alanı içerisinde kurulmuştur. Üretim merkezinde kapalı alıştırma kafesi ve çevre düzenlemesi yapılmış olup, 26.03.2016 tarihinde açılışı yapılmıştır. 2016 yılında 25.000 adet kınalı keklik üretimi gerçekleşmiştir.

Fotoğraf 42 – Kınalı Keklik Üretim Merkezi

Fotoğraf 43 - Levent Vadisi-Ozan Kanyonu

İlde plan aşamasında olan 2 adet Milli Park projesi vardır. Bunlar Levent Vadisi Milli Parkı ve Eski Arapkir Kozluk Milli Parkı projeleri olup, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünde onay aşamasındadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 469 – Malatya ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine vertabanı, , 2018)

MALATYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.583,75	0,53	7.901,03	0,64	9.564,01	0,78	10.600,45	0,86
2) Tarımsal Alanlar	453.336,47	36,73	452.733,04	36,68	435.094,65	35,45	434.908,24	35,43
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	757.538,36	61,38	756.391,68	61,28	766.298,04	62,43	765.448,04	62,36
4) Sulak Alanlar	243,79	0,02	243,79	0,02	294,78	0,02	294,78	0,02
5) Su Yapıları	16.529,51	1,34	16.962,26	1,37	16.242,38	1,32	16.242,38	1,32
TOPLAM	**1.234.231,88**	100,00	**1.234.231,8**	100,00	**1.227.493,86**	100,00	**1.227.493,89**	100,00

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi uyarınca 02 /04 /2012 tarihinde onaylanan ve planlama bölgesindeki illerde 30 (Otuz) gün süre ile askıya çıkarılarak ilan edilen Yozgat-Sivas-Kayseri, Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli, Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgelerine ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planları, askı süreci içerisinde gelen itirazların incelenmesi ve değerlendirilmesi sonrasında 07/09/2012 tarihinde askı sonrası onay işlemleri gerçekleştirilmiştir. Çevre Düzeni Planında 26.10.2015 tarihinde değişiklik yapılmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 02.02.2018 tarihinde onaylanan Malatya-Elazığ-Tunceli-Bingöl 1/100.000 ölçekli çevre düzeni plan değişikliği Malatya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde askıya çıkarılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 470 – Malatya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Malatya ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	1	6	4	3	1	2	**37**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	1	0	0	0	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 471 – Malatya ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Malatya ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	27	**29**
Çevre İzni Belgesi	8	35	**43**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**1**	**57**	**58**

8. Çevre Denetimleri Ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 472 – Malatya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Malatya ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	27
Ani (plansız) denetimler	552
Genel Toplam	**579**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	487	0,00

Çizelge 473– Malatya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Malatya ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	106.175,00	114.686,00	220.861,00
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	4	3	**7**

Malatya ilinde 2017 yılı itibari ile 2 firmaya Çevre İzni olmadığından faaliyette bulunmama idari yaptırımı uygulanmıştır.

Malatya ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 4 adet alt seviye ve 2 adet de üst seviye olmak üzere 6 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

45. MANİSA

1. Hava Kalitesi

İlde hava kirliliğine neden olan en büyük neden evsel ısınmadan kaynaklanan emisyonlar olup, etki sırasıyla sanayi, plansız kentleşme ve trafikten kaynaklanan hava emisyonları da hava kalitesi üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır.

Manisa ilinde 2017 yılında kullanılan doğalgaz miktarı konutlarda 103.620.948 m^3, sanayide ise 373.403.478 m^3'tür. 2017 yılında Manisa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 474'de verilmektedir.

Çizelge 474 – Manisa ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MANİSA MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS
Ocak	8	—	78	17	—	—	—	—
Şubat	7	—	74	11	—	—	—	—
Mart	10	—	84	22	—	—	—	—
Nisan	10	—	72	15	—	—	—	—
Mayıs	7	—	71	12	—	—	—	—
Haziran	8	—	62	9	—	—	—	—
Temmuz	8	—	61	4	—	—	—	—
Ağustos	7	—	64	4	—	—	—	—
Eylül	12	—	71	13	—	—	—	—
Ekim	10	—	70	13	—	—	—	—
Kasım	16	—	118	25	—	—	—	—
Aralık	16	—	101	12	—	—	—	—

SOMA	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO (mg/m^3) (8 saatlik)	AGS	OZON ($\mu g/m^3$) (8 saatlik)	AGS
Ocak	193	21	100	23	811	—	9	—
Şubat	167	13	110	22	782	—	9	—
Mart	113	4	118	5	1197	—	10	—
Nisan	68	—	57	—	1112	—	11	—
Mayıs	—	—	—	—	1342	—	18	—
Haziran	11	—	53	4	247	—	21	—
Temmuz	11	—	55	3	339	—	31	—
Ağustos	9	—	52	3	262	—	38	—
Eylül	12	—	63	9	406	—	27	—
Ekim	54	—	59	6	607	—	15	—
Kasım	142	14	111	23	1088	—	6	—
Aralık	151	11	83	14	1222	—	6	—

2017 yılında egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 139.545'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Manisa İlinde içme ve kullanma suyu 1.215 adet içme suyu sondaj kuyusu ve 166 adet kaynak suyu tesisinden elde edilmektedir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus 1.380.366'dır.

2017 verilerine göre Manisa'da kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %87,51, atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise %54,47 olmuştur.

Çizelge 475 – Manisa ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (MASKİ, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez Arıtma		X	X		76.800		384.321	
İlçeler	Ahmetli	X			Fiziksel+ Biyolojik	1.992	1.250	10.000	211,6
	Akhisar	X			Fiziksel+ Biyolojik	15.999	15.600	119.000	2.208
	Alaşehir	X			Fiziksel+ Biyolojik	13.392	14.000	80.000	1953
	Gölmarmara	X			Fiziksel+ Biyolojik	2.088	1.000	10.000	238
	Gördes		Yüklenici firma tarafından işletilmektedir.		Fiziksel+ Biyolojik	900	850	12.500	73,000
	Kırkağaç	X			Fiziksel+ Biyolojik	5468	1.800	45.900	168
	Kula	X			Fiziksel+ Biyolojik	5.144,00	2.200	24.000	463
	Salihli	X			Fiziksel+ Biyolojik	20.352	17.000	120.000	1.631
	Saruhanlı	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.000	2.500	25.000	186
	Soma	X	İnşa Aşamasında		Fiziksel+ Biyolojik	13.764	10.600	76.700	590
	Durasallı	X			Fiziksel+ Biyolojik	649	600	5.983	77
	Gelenbe	X			Fiziksel+ Biyolojik	499	420	1.688	29
	Karaoğlanlı	X			Fiziksel+ Biyolojik	300	250	1902	20
	Keçiliköy	X			Fiziksel+ Biyolojik	314	200	1608	34
	Turgutlu		Yüklenici firma tarafından işletilmektedir.		Fiziksel+ Biyolojik	32.791	20.000	130.000	850.000

Çizelge 476 – Manisa ilinde 2017 Yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB'ler, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Manisa Organize Sanayi Bölgesi	Faal	21.500	Klasik Aktif Çamur	36,41
Muradiye Sanayi Böl.	AAT Yok			
Salihli OSB	Faal	8.000	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	7
Akhisar OSB	Faal	2.000	Uzun Havalandırmalı Aktif Çamur	2,69
Turgutlu OSB	AAT Yok			
Manisa Dericiler	Çalışmıyor	3.000	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	
Kula Dericiler	İşletmede		Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	
Salihli Dericiler	İşletmede		Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	
Demirci Halıcılar	İşletmede	100	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	

3. Atık

Katı Atık Bertaraf Tesisi ve Düzenli Depolama Tesisi Yunusemre İlçesi Uzunburun Mahallesi Sarıçam mevkiinde yapımı tamamlanmış ve işletmeye alınmıştır. Tesis işletme ömrü 25 yıl olarak

planlanan tesisin günlük kapasitesi 650 ton/gün olarak planlanmıştır. Uzunburun Katı Atık Bertaraf ve Düzenli Depolama Tesisinin 17 ilçeye hizmet vermesi planlanmıştır. Atığın geri dönüşümü, geri kazanımı ve bertarafını içeren entegre bir atık yönetiminin geliştirilmesi amacıyla hayata geçirdiği proje kapsamında Mekanik Ayırma Tesisi, Biyometanizasyon Tesisi, Kompost Ünitesi, Atıktan Türetilmiş Yakıt Üretim Tesisi, Yakma Tesisi, Elektrik Üretim Şalt Sahası ve Sera Alanlarının yapılması planlanmıştır.

Bu proje ile geri dönüşümü mümkün olan atık ayrıştırılarak ekonomiye kazandırılacak, ayrıştırılabilen yanabilir atık, ağaç artığı ve tekstil atığı atıktan türetilmiş yakıt üretiminde kullanılabilecek, atıktan türetilmiş yakıt ve arıtma çamurundan sentez gazı elde edilebilecek, atığın organik kısmından biyometanizasyon yöntemi ile biyogaz, elektrik ve ısı enerjisi üretilebilecek ve sonrasında kalan atık susuzlaştırılarak kompost ve/veya gübre üretilebilecektir. Belirtilen kazanımların yanı sıra Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi'nin de ömrü uzatılmış olacaktır. 11 adet transfer istasyonu planlanmıştır.

Düzensiz depolama sahalarının rehabilitasyon çalışmaları için alanların tahsis/kamulaştırma işlemleri yürütülmektedir.

İlin Hafriyat Yönetim Sisteminde yapılan çalışmalarda Manisa ilinin 9 ilçesinde İnşaat/Yıkıntı Atıkları ve Hafriyat Depolama sahası belirlenmiş olup, Hafriyat Yönetim Sistemi aktif olarak çalışmaktadır. Hafriyat Yönetim Sisteminde 281 firma, 508 adet Hafriyat Toprağı, İnşaat/Yıkıntı Atığı Taşıma İzin Belgeli araç bulunmaktadır. 2017 yılında 188 adet cezai işlem uygulanmıştır.

İlde 11 adet Ambalaj Atıkları Toplama-Ayırma, 15 adet Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi faaliyetine devam etmektedir.

İlde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tehlikeli Atık Yazılım Portalına kayıtlı 2.463 adet tehlikeli atık üreticisi mevcut olup, 2017 yılında ait işlenmemiş verilerden İldeki tehlikeli atık miktarının 260.919 ton/yıl civarında olduğu anlaşılmıştır. Bunun 256.973 tonu geri kazanılmış, yaklaşık 3.877 tonu bertaraf edilmiştir.

İlde 9 adet tehlikeli atık bertaraf/geri kazanım tesisi mevcuttur.

Manisa ilinde toplanan atık madeni yağın 1.028 tonu geri kazanılmış, 113 tonu bertaraf edilmiş, 95 tonu ihraç edilmiş ve 23 tonu lisanslı tesislerde stoklanmıştır. 1.124 ton atık madeni yağ toplanmıştır. 91.342 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

2017 yılında 1.842 ton atık akümülatör, 117 kg atık pil toplanmıştır. Toplanan ÖTL'nın 32.263 tonu geri kazanılmış ve 17.380 tonu çimento fabrikasına gönderilmiştir.

Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 tesis Elektrikli ve Elektronik Atık İşleme lisansı almıştır. 2017 yılında toplanan AEEE miktarı 977 ton'dur.

İşlenen ÖTA Miktarı 2130 ton'dur.

İlin Soma ilçesinde 22x2=44 MW, 165X6=990 MW olup toplam 1.034 MW kurulu güce sahip, 8 üniteden oluşan; linyit kömürü ile çalışan termik santral mevcuttur. Yakılan kömürün küllerinin % 84'ü şehre 4 km uzaklıktaki Ayıtlı Kül Barajına, su ile karıştırılarak hidrolik olarak pompalarla atılmaktadır. Açığa çıkan küllerin bir miktarı (%16) çimento fabrikalarında kullanılmak üzere satılmaktadır.

Çizelge 477 – Manisa ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Manisa ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	29
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	8
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	34
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	3

İlde tıbbi atık sterilizasyon tesisi kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. 2017 yılında Manisa ili sınırları içinde toplanan tıbbi atık miktarı 1.456 ton'dur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Manisa ili flora-fauna yönünden zengin bir ildir. Ege Bölgesinin bu bölümünde topoğrafya şartları değişiklikler gösterir. Alt bölgelerde ova bitkileri, yukarı bölgelere doğru makiler ve alpin bitkileri görülmektedir.

2013 yılı sonu itibariyle il sınırları içerisinde 1 adet Milli Park (Spil Dağı Milli Parkı) 6.693,5 ha, 2 adet Tabiat Parkı (Mesir 12,1 ha ve Süreyya 4,85 ha), 1 adet Tabiat Anıtı (Kula Peri Bacaları 152 ha) bulunmakta olup, toplam ilde 6.862,45 ha korunan alan bulunmaktadır.

İldeki toplam korunan alanlar ülkemiz toplamının %0,92'sini oluşturmaktadır. Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan 1 adet RAMSAR adayı sulak alan özelliği taşıyan 6.800,0 ha büyüklüğe sahip Marmara Gölü yer almaktadır.

Spil Dağı Milli Parkı: Yurdumuzun Ege Bölgesinde değişik jeolojik ve morfolojik bir yapıya sahip, flora bakımından birçok endemik bitki türlerini barındıran tarihi, arkeolojik ve mitolojik kalıntılara sahip, bilimsel araştırmalar yönünden olduğu kadar rekreasyon imkanları bakımından büyük değer taşıyan Spil Dağı; 22.04.1968 tarihinde Bakanlık oluru ile Milli Park olarak ilan edilmiş olup, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü sorumluluğunda 6.694 ha büyüklüğünde bir Milli Parktır.

Arenaria sipylea (spil arenaryası), Silene sipylea (spil nakıl çiçeği), Achillea nobilis subsp. sipylea (spil civanperçemi), Cirsium sipyleum (spil dikeni), Centaurea sipylea (spil peygamber dikeni), Origanum sipyleum (spil mercanköşkü), Tymus sipyleus (spil kekiği) Spil Dağında ilk olarak tanımlanan ve Spil Dağı'nın ismi verilen endemik bitkilerdir. Centaure sipylea (spil peygamberdikeni), Tragopogon subacaulis (spil tekesakalı), Alkanna areolata var. sublaevis (spil havacıvası) dünyada sadece Spil Dağında bulunmaktadır. Anemone coronaria (dağ lalesi), Tulipa orphanidae (lale),Tulipa sylvestris (sarı lale), Paeonia mascula (şakayık) Spil Dağı Milli Parkında yetişen ve ekonomik önem arz eden bitkilerdir.

Mesir Tabiat Parkı: Manisa Merkezde bulunan alan 12,1 hektar olup 13.04.2008 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Şu anda ateşsiz piknik amaçlı kullanılan 5,00 hektarlık bölümünün 3 hektarı yerli bitki türleri ile arboretum şeklinde ağaçlandırılmış olup, bu bölümde yaklaşık 92 adet değişik bitki türü dikimi yapılmıştır. Geven, zakkum, kekik v.b. bitkileri bulunmaktadır. Alanda göçmen kuşlardan sığırcık ile birlikte diğer değişik kuş türleri bulunmaktadır. Görülen kuş türleri; serçe, karga, kırlangıç, arıkuşu, belli başlı türler arasındadır.

Süreyya Tabiat Parkı: Manisa Merkezde bulunan alan 4.85 hektar olup, 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Alanın şu anda piknik amaçlı kullanılan bölümünün tamamı orman vasfında ve ağalık karakterizasyona sahiptir. Fıstık çamı, selvi ve çınar ağaçları ile kaplı olup yer yer zakkum çiçekleri mevcuttur.

Kula Peri Bacaları Tabiat Anıtı: Kula Peri Bacaları Tabiat Anıtı alanı; Kula Merkeze 16 km uzaklıkta, Ankara-İzmir Ana Karayolu üzerinde Yurtbaşı Köyü (eski adı Davala) yakınındaki Burgaz Mevki'in de; Ana karayolu üzerinden Gediz 1 köprüsünü geçtikten yüz metre sonra sola kıvrılan yol ile başlayan toplam 152 ha alanı kapsamaktadır. Tabiat Anıtı ilan edilen alan içerisinde toplam 37,5 ha alan da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Doğal Sit: Manisa ili merkez ve ilçelerinde toplam 9 adet doğal sit alanı bulunmakta, 3 adet doğal sit için de tespit çalışmaları devam etmektedir.

Merkezde; Toptepe, Mevlana Yolu ve Spil Dağı eteği, Ağlayan Kaya (Niobe),
Demirci İlçesinde; Söğütçük Köyü,
Salihli İlçesinde; Ormanlık Alanda fosil insan ayak izleri
Gördes İlçesinde; fosil insan ayak izleri,
Kula İlçesinde; Peribaca tipi doğal oluşumlar, Divlit Tepe civarı volkanik oluşumlar,
Selendi İlçesinde; anıt görünümlü kaya

Anıt Ağaç: Manisa ili merkez ve ilçelerinde 77 alanda anıt ağaç bulunmakta, 2 adet Anıt Ağaç tescil işlemi devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 478 – Manisa ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2018)

MANİSA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.679,87	1,48	25.159,74	1,90	28.514,06	2,14	29.588,54	2,22
2) Tarımsal Alanlar	700.082,85	52,83	696.693,32	52,57	704.403,92	52,84	704.457,71	52,85
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	592.922,56	44,74	590.590,48	44,56	586.833,12	44,02	584.869,39	43,87
4) Sulak Alanlar	443,73	0,03	479,67	0,04	540,34	0,04	509,4	0,04
5) Su Yapıları	12.155,22	0,92	12.361,06	0,93	12.740,51	0,96	13.636,9	1,02
TOPLAM	**1.325.284,23**	100,00	**1.325.284,27**	100,00	**1.333.031,95**	100,00	**1.333.061,94**	100,00

İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanmıştır.

23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 30.12.2014 tarih ve 21137 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile onaylanmıştır.

Askı süreci içerisindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında yeniden düzenleme yapılan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (J-17, J-18, K-17, K-18, K-20, L- 16, L-17, L-18, L-19, L-20 paftaları ve plan hükümleri) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 16.11.2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 479 – Manisa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Manisa ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	28	8	12	31	9	0	4	102
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	3	0	0	0	1	3	7

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 480 – Manisa ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Manisa ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	13	83	**96**
Çevre İzni Belgesi	7	102	**109**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	11	16	**27**
TOPLAM	**31**	**201**	**232**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 481 – Manisa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Manisa ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	130
Ani (plansız) denetimler	788
Genel Toplam	**918**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.032

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 482 – Manisa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Manisa ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	86.391	415.936	0	177.139	0	0	40.904	0	**720.370**
Uygulanan Ceza Sayısı	5	7	0	6	0	0	2	0	**20**

2017 yılında Manisa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 19 tesise kapatma/durdurma yaptırımı uygulanmıştır.

Manisa ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 adet üst seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

46. KAHRAMANMARAŞ

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Kahramanmaraş'ta konutlarda 116.762.366 m^3, sanayide 163.465.483 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Kahramanmaraş ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 483'de verilmektedir.

Çizelge 483 – Kahramanmaraş ilinde 2017 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	44	0	88	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	33	0	72	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	0	46	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	12	0	38	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	9	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	59	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	54	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	0	56	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	29	0	73	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	59	0	133	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Elbistan	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	0	108	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	115	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	0	75	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	0	78	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	57	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	9	0	53	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	9	0	53	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	84	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	13	0	117	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	127	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	49	0	189	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	75	0	262	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 107.428'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl merkezindeki yüzeysel su kaynaklarından biri debisi 550 lt/sn olan Pınarbaşı kaynakları ve debisi 1.600 lt/sn olan Karasu Kaynakları olmak üzere iki tanedir. Bunlar doğal kaynaklar olup bunlara ait içme suyu arıtım tesisleri bulunmamaktadır. Kaynaklar şehrin bütün ihtiyacını karşılamaktadır. Bu nedenle Ayvalı Barajı ve Arıtma Tesisi adındaki bir diğer yüzeysel su kaynağı da kullanılmamaktan dolayı zarar görmesin diye dönem dönem çalıştırılmakta fakat aktif olarak şehre verilmemektedir. Ayrıca, mevcut olan sondaj kuyularından 410 lt/s su şehir şebekesine verilmektedir.

Büyükşehir merkez için işletmeye geçecek olan Kahramanmaraş Atıksu Arıtma Tesisinde sona gelinmiş olup, işletmeye alma aşamasındadır. Gayberli mevkiinde 4096 ve 4097 nolu parsel üzerinde 243 dönümlük alanda yapılan Atıksu Arıtma Tesisi 2033 yılına kadar 1.178.571 eşdeğer nüfusa kadar Kahramanmaraş'ın atık sularının arıtımını sağlayacak şekilde planlanmıştır.

Çizelge 484 – Kahramanmaraş ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (KASKİ, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Dulkadiroğlu	X	İnşaat Aşamasında		Fiziksel + Biyolojik +İleri	111.000		216,701	
	Onikişubat	X	İnşaat Aşamasında		Fiziksel + Biyolojik +İleri	111.000			
İlçeler	Afşin	X	İşletme aşamasında		Fiziksel + Biyolojik	10.225	0,077	82.662	0,5
	Andırın		Proje onay aşamasında	X				35.943	
	Çağlayancerit		Proje onay aşamasında	X	Fiziksel + Biyolojik			25.276	
	Ekinözü		Proje onay aşamasında	X	Fiziksel + Biyolojik			13.461	
	Elbistan		İhale Aşamasında			26.595		140,493	
	Göksun		Proje onay aşamasında	X	Fiziksel + Biyolojik			53,157	
	Nurhak		Proje onay aşamasında	X	Fiziksel + Biyolojik			13,414	
	Pazarcık-Narlı	X	İşletme aşamasında		Fiziksel + Biyolojik	10.921	0,11	68.843	0,7
	Türkoğlu	X	İşletme aşamasında		Fiziksel + Biyolojik	6.017	0,04	67,886	0,15

3. Atık

Kahramanmaraş Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi çalışmalarına 22.09.2011 tarihinde başlanılmış olup yapımı tamamlanmıştır. Arazinin topografik yapısı da göz önünde bulundurularak 3 Lot olarak projelendirilmiştir. Depolama yapılacak toplam alan 170.415 m^2 olup, depolama hacmi 3.600.000 m^3'tür. Kuzey ilçelerine yönelik olarak Afşin ilçesinde bir adet düzenli depolama tesisi kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Büyükşehir Belediyesinde günlük olarak toplanan ortalama katı atık miktarı yazın 628 kışın ise 620 tondur.

Çizelge 485 – Kahramanmaraş ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	7
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	7
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Kahramanmaraş ilinde 2017 yılı itibariyle 230 kayıtlı ekonomik işletme bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Kahramanmaraş'ta tehlikeli atığın 3.584,056 tonu geri kazanılmış, 951,044 tonu bertaraf edilmiş ve 41,25 tonu da stoktadır.

2017 yılında Kahramanmaraş ilinde 94.93 ton atık motor yağı, 31.514 ton da atık endüstriyel yağ toplandığı beyan edilmiştir.

2017 yılında Kahramanmaraş ilinde 3,06 ton akü, 89 kg atık pil toplanmıştır. 2017'de Kahramanmaraş'ta 23.95 ton kullanılmış kızartmalık yağ ve 23.95 ton da kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

Çizelge 486 – Kahramanmaraş ilinde 2017 Yılı Termik Santrallerde Kullanılan Kömür Miktarı ve Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (Afşin-Elbistan A ve B Termik Santrali, 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Afşin-Elbistan A Termik Santralı	704.906	52.057,88
Afşin-Elbistan B Termik Santralı	9.037.526	2.164.337,50
TOPLAM	**9.742.162**	**2.216.395,38**

Afşin-Elbistan A Termik Santralında oluşan cüruf ve küller santraldan bantlar vasıtasıyla Kışlaköy'de bulunan Afşin Elbistan Linyit İşletmelerine ait kömür çıkarılan alanlarda depolanmaktadır.

Afşin-Elbistan B Termik Santralında faaliyeti neticesinde oluşan kül- cüruf atıkları bekletilmeden bantlar ile santral dışına Çöllolar depolama sahasına taşınmaktadır.

Kahramanmaraş ilinde şu an aktif olarak çalışan atıksu arıtma tesislerinden çıkan çamurlar katı atık sahalarında depolanmaktadır.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan tıbbi atık üreticilerinden kaynaklanan tüm tıbbi atıklar ise; yap-işlet devret modeline göre 10 yıllığına ihale edilen tıbbi atık sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Tıbbi atık sterilizasyon tesisinin kapasitesi saatte 400 kg'dır. 2017 yılı içerisinde Kahramanmaraş ilinde 924 ton tibbi atık toplanarak ildeki sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl ormanlık alan olarak Türkiye'de 12. Sırada olup %36,4 'ü ormanlarla kaplıdır. Ömer VAROL tarafından yapılan doktora çalışmasında bölgede 67 familyaya ve 287 cinse dağılmış 529 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 529 taksonun 65 tanesi endemiktir. Ajuga relicta adlı bitki dünya üzerinde sadece pekmez pınarı denilen mevkide bulunmaktadır. Yörede tespit edilen üç adet Allium türünün bilim dünyası için yeni olduğu tahmin edilmektedir. Yavşan yaylası ülkemizde doğal olarak yetişen ağaç türlerimizden Toros Göknarı Abies Cilicia'nın kuzey yarım küredeki yayılış alanının en doğusunu oluşturur. Ayrıca dünya üzerindeki yayılışı çok daralan Cedrus Libani'nin saf ve karışık en güzel meşçerelerinin bulunması nedeniyle ülkemizin en çarpıcı yerlerinden birisidir.

İl sınırları içerisinde 2 adet tabiat parkı (Kapıçam Tabiat Parkı ve Yavşan Tabiat Parkı) 1 adet Tabiatı Koruma Alanı (Körçoban Tabiatı Koruma Alanı) bulunmaktadır.

Kapıçam Tabiat Parkı: Alan büyüklüğü 180 ha'dır. Kahramanmaraş İli Akdeniz iklim alanı içerisinde kaldığından bölgede Lauretum (500-975 m) Pinus brutia, Olea oleastır orman zonu yer almaktadır. Kapıçam ormanları yukarıda belirtildiği gibi lauretum zonu içerisinde kalmakta olup asli ağaç türü kızılçamdır. Sahada 90-120 yaşlarında kızılçam vardır. Alanın 50-60 hektarlık kısmı mesire yeri olarak kullanıldığından kapalılık bozulmuş ve ağaçlar arasında 15-20 m mesafeler oluşmuştur. Sahada kızılçamdan başka doğal olarak yetişen tesbih, alıç, ardıç sevdirilmesi hedeflenmiştir. Botanik Bahçesi toplam 200 adet otsu ve odunsu bitkiyi bünyesinde barındırmakta ve bu sayı yapılan çalışmalarla her geçen gün artmaktadır. Ayrıca saha farklı yükseltileriyle doğal seyir teraslarına sahiptir.

Yavşan Tabiat Parkı: Alan büyüklüğü 359 ha'dır. Ömer VAROL tarafından yapılan doktora çalışmasında bölgede 67 familyaya ve 287 cinse dağılmış 529 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 529 taksonun 65 tanesi endemiktir.

Tabiat Koruma Alanı: Alan büyüklüğü 580 ha'dır. Alanda bulunan Toros göknarı (Abies cilicica), Lübnan sediri (Cedrus Libani) ve Toros karaçamı (Pinus nigra ssp.pollasiana) türlerinin yer yer saf yer yer karışık meşcereler oluşturması, aralarında anıt ağaç niteliği gösteren yaşlı ve boylu fertlerin bulunmasıyla nadir orman ekosistemi özelliği göstermesi nedeniyle koruma alanı ilan edilmiştir.

Hançer Deresi Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 7.894 ha'dır.

İlde sulak alan olarak tescilli ve Ramsar Sözleşmesi ile koruma altına alınmış alan bulunmamaktadır. İl sınırları içerisinde Milli Park ve Tabiat Anıtı bulunmamaktadır.

İlde Döngel Mağarası ve Şelalesi ve Gümüşkaya Mağarası olmak üzere 2 adet tescili yapılmış olan doğal sit alanı bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 487 – Kahramanmaraş ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2018)

K.MARAŞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.246,46	0,72	12.262,46	0,86	17.707,48	1,22	20.992,77	1,45
2) Tarımsal Alanlar	616.686,97	43,18	609.980,8	42,71	525.169,74	36,17	522.129,25	35,96
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	795.083,53	55,67	792.254,62	55,47	894.940,72	61,64	894.465,11	61,61
4) Sulak Alanlar	1.127,41	0,08	1.016,11	0,07	828,12	0,06	828,12	0,06
5) Su Yapıları	5.084,27	0,36	12.714,69	0,89	13.235,63	0,91	13.466,44	0,93
TOPLAM	1.428.228,64	100,00	1.428.228,68	100,00	1.451.881,69	100,00	1.451.881,69	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 488 – Kahramanmaraş ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	4	3	11	4	0	4	**51**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	2	1	3	3	1	0	0	**10**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 489 – Kahramanmaraş ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	18	23	**41**
Çevre İzni Belgesi	6	32	**38**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	2	**5**
TOPLAM	**27**	**57**	**84**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 490 – Kahramanmaraş ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	20
Plansız (ani+şikayet) denetimler	528
Genel toplam	**548**

Çizelge 490 – Kahramanmaraş ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	18	0

Çizelge 491 – Kahramanmaraş ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	8.528	0	0	212.622	0	0	47.778,75	0	**268.928,75**
Uygulanan Ceza Sayısı	5	0	0	2	0	0	2	0	**9**

İlde 2017 yılında tesislere durdurma/kapatma kararı verilmemiştir.

Kahramanmaraş ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 6 adet alt seviye ve 4 adet üst seviye SEVESO kuruluşu vardır.

47. MARDİN

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Mardin ilinde konutlarda 173.511 m^3, sanayide ise 494.379 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.2017 yılında Mardin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 492'de verilmektedir.

Çizelge 492 - Mardin ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	25	-	72	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	20	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	-	40	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	-	43	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	82	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	99	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	-	115	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	22	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	11	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	-	83	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde Mardin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi almış 10 adet istasyon bulunmaktadır. Mardin ilinde 2017 yılı içerisinde 45.962 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel su temini için çekilen suyun kaynağının %32.84'sini (23.431.248 m^3) kuyu ve %67.16'sını (47.934.720 m^3) kaynak suyu oluşturmaktadır. İlde yeraltından içme ve kullanma amaçlı temin edin su miktarı 23.431.248 m^3 tür. 2017 yılında endüstriyel faaliyetler için temin edilen suyun % 90'ı kuyulardan %10'luk kısmı ise kaynaklardan elde edilmektedir.

Çizelge 493 – Mardin ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Mardin Büyükşehir ve İlçe Belediye Başkanlıkları, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi				X					
İlçeler				X					
				X					

Çizelge 494 – Mardin ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Mardin Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Arıtma Çamuru Analizi	Arıtma Çamuru Yönetimi	Arıtma Çamuru Bertaraf Yöntemi
Mardin Organize Sanayi Bölgesi	Faal	1.200(1.Kademe-aktif 2.Kademe-600	Endüstriyel	0.850	Mevcut (Tehlikesiz Sınıfta)	Mevcut	Düzenli Depolama

2017 yılı itibari ile kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı % 80'dir. İlde belediye başkanlıklarına ait faaliyette olan atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Mardin ili atıksu arıtma tesisi Çevre İzin süreci aşamasındadır.

3. Atık

İlde Yeşilli İlçesi Zeytinli Köyü mevkiinde Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi bulunmaktadır. Söz konusu tesisin projesi 773.026 kişi ve 175 ton/yıl atık miktarına göre tasarlanmış olup, proje için tahsis edilen alanın yaklaşık 60 ha'lık kısmında 3 (üç) lot halinde (54.790 m^2 + 77.227 m^2 + 75.644 m^2) planlanmıştır.

İlde Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi'ne olan mesafenin uzak olması ve belediyelerin araç-ekipman, maddi yetersizlikleri ve atık aktarma istasyonunun yetersiz olması nedeniyle bazı İlçe Belediyeleri tarafından vahşi depolama yapılmaktadır.

Çizelge 495 – Mardin ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Mardin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Nisan 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

İlde Ambalaj Atıkları Kontrolü Yönetmeliği kapsamında bulunan işletmelerden 97 adet piyasaya süren, 3 adet ambalaj üreticisi ve piyasaya süren, 2 adet lisanslı toplama-ayırma ve 3 adet geri dönüşüm tesisi, 2 adet toplama-ayırma tesisi Bakanlığımız Atık Ambalaj Sistemine kayıtlıdır. İlde; Artuklu, Derik, Kızıltepe, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Savur İlçe Belediye Başkanlıklarına ait (8 adet) Bakanlığımızca onaylanmış Ambalaj Atıkları Yönetim Planı bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında oluşan tehlikeli atık miktarı 21.568 tondur. İlde tehlikeli atıkların bertarafı konusunda faaliyet gösteren tesis bulunmamakla birlikte; bir adet bazı atıkların yakılmasıyla ilgili yakma lisansına sahip tesis ve bir adet Metal Hurda Geri Dönüşüm tesisi de tehlikeli atıkların geri kazanımı lisansına sahiptir. Oluşabilecek diğer tehlikeli atıklar atık üreticileri tarafından lisanslı tesislere teslim edilmektedir. 2017 yılında oluşan tehlikeli atıkların tamamına yakını geri kazanıma gönderilmiştir.

İlde 8 araca atık yağ taşıma lisansı verilmiştir. Özellikle servislerden kaynaklanan bu atıklar yaklaşık 59 ton/yıl miktarında oluşmakta olup, lisanslı geri kazanım firmalarınca bertaraf edilmektedir.

Geçici depolama alanında depolanan atık akümülatörler il sınırları dışında oluşan atık akümülatörlerdir. İlde oluşan atık akümülatör genellikle depozitolu olduğundan dolayı yetkili servislere verilmektedir.

2017 yılında 3.400 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisine gönderilmiştir. İlde lisansı bulunan 1 adet Ömrünü Tamamlamış Araç (ÖTA) İşleme Tesisi bulunmaktadır

İlde sterilizasyon tesisi bulunmamaktadır. Bu nenenle tıbbi atıklar Diyarbakır bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2017 içerisinde Mardin'de 462 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Mardin ili sınırları içinde 7 adet lokal endemik tür vardır. İl sınırları içinde 14 adet memeli fauna türü, 99 adet kuş türü bulunmaktadır.

Çizelge 496 – Mardin İli Sınırları İçinde Var Olan Lokal Endemik Bitkiler (Orman ve Su işleri Bakanlığı III. Bölge Müdürlüğü Mardin Şube Müdürlüğü, 2018)

Allium armenioides	Yabani soğan
Centaurea davisii	Peygamber Çiçeği
Cicer reticulatum	Yabani Nohut
Fumaria boissieri	Şahtere
İrsis nectarifera var. mardinensis	Süsen
İsatis mardinensis	Çivit Otu
Stachys baytopiorum	Karabaş

2017 yılında İlde Derik İlçesi Küçükpınar Mahallesi GAP Mevkiinde 52,78 ha'lık alanda TABİAT PARKI ilan edilmiş olup, yapım aşamasındadır. İl sınırları içerisinde tescil edilmiş sulak alan bulunmamaktadır

Çizelge 497 – Mardin ilinin tabiat varlıkları durumu

DOĞAL SİT ALANINDA YER ALANLARIN LİSTESİ				
Sıra	**İli**	**İlçe**	**Sit**	**Konusu**
1	Mardin	Merkez	Kültür ve Tabiat Varlığı	Çınar Ağacı
2	Mardin	Derik	I. Derece Doğal Sit	Kuşçu Kalderası
3	Mardin	Derik	I. Derece Doğal Sit	Grekot Kalderası
4	Mardin	Derik	Tabiat Varlığı	Derinsu Kaya Mağarası ve Göleti
5	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
6	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
7	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı
8	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
9	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
10	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Çitlenbik
11	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
12	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı
13	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
14	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
15	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 498 – Mardin ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MARDİN	**ALAN BÜYÜKLÜĞÜ**							
	1990		**2000**		**2006**		**2012**	
Arazi Sınıfı	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**
1) Yapay Alanlar	6.714,90	0,78	7.540,14	0,87	9.490,15	1,08	10.294,89	1,17
2) Tarımsal Alanlar	426.660,16	49,36	425.384,19	49,22	470.218,73	53,63	470.169,77	53,62
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	430.291,82	49,78	430.601,42	49,82	396.380,29	45,21	395.717,52	45,13
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	663,05	0,08	804,21	0,09	718,43	0,08	625,42	0,07
TOPLAM	**864.329,93**	100,00	**864.329,96**	100,00	**876.807,60**	100,00	**876.807,6**	100,00

Planlama bölgesi 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı kapsamında Mardin, Batman, Siirt, Şırnak ve Hakkari illerinin idari sınırlarını kapsayan plan onama sınırı içinde kalan alanın tamamıdır. Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 02/04/2012 tarihinde onaylanmıştır. Muhtelif tarihlerde plan değişiklikleri yapılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 499 – Mardin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Mardin ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	1	3	0	2	0	1	**13**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	3	0	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 500 – Mardin ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Mardin ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	11	**12**
Çevre İzni Belgesi	0	11	**11**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	2	**4**
TOPLAM	**3**	**24**	**27**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 501 – Mardin ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Mardin ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	9
Ani (ani+plansız) denetimler	144
Genel Toplam	**153**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.117

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	3	0,00

Çizelge 502 – Mardin ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Mardin ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	53.092	0	0	0	0	0	0	25.968	**79.060**
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	0	0	0	0	4	**6**

İlde 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelikler çerçevesinde 2017 yılında herhangi bir faaliyet durdurma/kapama işlemi yapılmamıştır.

Mardin ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 3 adet alt seviye ve 2 adet üst seviye olmak üzere toplam 5 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

48. MUĞLA

1. Hava Kalitesi

Merkez ilçede bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun 2017 yılında aylara göre verileri Çizelge 503'de verilmektedir.

Çizelge 503 - Muğla ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MUĞLA (Merkez Hava İzleme İst.	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	12	-	155	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8	-	90	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	-	76	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	-	60	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	-	46	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	9	-	48	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	10	-	68	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	12	-	61	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	18	-	69	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	16	-	53	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	34	-	85	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	24	3	67	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Muğla ilinde 2017 yılında konutlarda kullanılan doğalgaz miktarı 2.923.540 m^3 dür.

İlde Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi almış 23 adet istasyon bulunmaktadır. Muğla ilinde 2017 yılı içerisinde 145.883 adet araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde su temini Mumcular İçmesuyu Arıtım Tesisi (İAT) Mumcular Barajından, Güvercinlik İAT Geyik Barajından, Marmaris İAT Marmaris Atatürk Barajından, Mumcular İAT'ye ait 12 adet derin sondaj kuyusundan, Güvercinlik İAT ye ait 6 adet Çamköy derin sondaj kuyularından ve Su ve Kanalizasyon Daire Başkanlığına ait Muğla genelindeki diğer derin sondaj kuyularından sağlanmaktadır.

Çizelge 504 – 2017 yılı Belediye İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi için kaynaklara göre çekilen su miktarları (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2018)

Tesis Bilgisi	Yüzeysel Su Temini		Yer altı Su Temini	
	Su Temin Yeri	Temin edilen miktar (m^3)	Su Temin Yeri	Temin Edilen Miktar (m^3)
Mumcular İAT	Mumcular Barajı	1.240.643	Mumcular Ovasında 12 adet derin sondaj kuyusu	4.534.521
Güvercinlik İAT	Geyik Barajı	11.200.032	Çamköyde 6 adet derin sondaj kuyusu	2.368.405
Marmaris İAT	Marmaris Barajı	14.019.497	-	-
Çökertme İAT	-	-	Çökertme derin sondaj kuyusu	120.000

Muğla Belediyesi sınırları içerisinde içme ve kullanma suyu Mumcular İAT, Güvercinlik İAT, Marmaris İAT ve Çökertme İAT olmak üzere dört tesisten temin edilmektedir. Bu tesislerden Mumcular İAT ve Güvercinlik İAT Bodrum yarım adasına su sağlamaktadır.

Çizelge 505 - Muğla ilindeki kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (TUİK, 2018)

YILLAR	2010	2012	2017
Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu	239.790	359.470	495.026
Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (%)	29,3	42,2	55,3
Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı	24	29	14
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu	337.301	429.353	626.156
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (%)	41	50	70
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	32	36	14

İller Bankasınca 2013 yılında ihale edilen altyapı ihalesi kapsamında 205 km kanalizasyon, 55 km yağmursuyu altyapı yenileme işi devam etmektedir.

Çizelge 506 – Muğla ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Muğla-Menteşe	X			İleri	17.111	0,0907	100.000	3.660
İlçeler	Ula/Akyaka-Gökova	X			Biyolojik	4.500	0,0212	26.000	1.688
	Menteşe	X			Doğal	0,10		700	
	Kavaklıdere	X			Fiziksel	0,15		1.000	
	Köyceğiz	X			Biyolojik	4.320	0,0521	12.500	623
	Marmaris	X			Biyolojik	50.625	0,5862	90.000	8.149
	Marmaris /Turunç	X			Biyolojik	2.000	0,0235	15.000	1.634
	Datça	X			Biyolojik	17.500	0,0343	60.000	857
	Ortaca	X			Biyolojik	8.640	0,1212	37.200	155
	Ortaca/Dalyan	X			Biyolojik	4.320	0,0371	25.000	481
	Dalaman				Biyolojik	9000	0,1390	57.000	1.091
	Fethiye	X			İleri	25.000	0,3857	112.398	11.164
	Fethiye/Göçek	X			Biyolojik	4.500	0,0421	4.606	370
	Fethiye /Ölüdeniz	X			Biyolojik	3.500	0,0263	12.000	1.081
	Seydikemer								
	Bodrum /Gümbet	X			Fiziksel+ Biyolojik	9.600	0.1097	48.000	3.595
	Bodrum /İçmeler	X			Fiziksel+ Biyolojik	10.000	0.0566	35.000	2.823
	Bodrum /Konacık	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.000	0,0292	15.000	667
	Bodrum /Bitez	X			Fiziksel+ Biyolojik	2.500	0,0277	12.500	562
	Bodrum /Gümüşlük	X			Fiziksel+ Biyolojik	2.500	0,0118	10.000	650

Çizelge 506 - Muğla ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2018) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Bodrum /Göltürkbükü	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.000	0,0202	15.000	919
	Bodrum /Gündoğan 2	X			Paket Arıtma	1.800	0,0170	9.000	
	Bodrum /Gündoğan 1	X			Paket Arıtma	440	0,0075	2.500	
	Bodrum /Ortakent	X			Paket Arıtma	1.000	0,0117	5.000	
	Bodrum /Yalıkavak	X			Fiziksel+ Biyolojik	6.000	0,0442	30.000	623
	Bodrum /Mumcular	X			Fiziksel+ Biyolojik	500	0,0058	2.000	38
	Bodrum /Güvercinlik	X			Fiziksel+ Biyolojik	2.500	0,0151	10.000	135
	Bodrum /Turgutreis	X			Fiziksel+ Biyolojik + İleri		DDD (Derin Deniz Deşarjı)		
	Milas	X			Fiziksel+ Biyolojik	10.800	0,1256	40.000	6.358

İlde organize sanayi bölgesi bulunmamakta olup, endüstriyel nitelikli atık su arıtma tesisi bulunmamaktadır.

3. Atık

Atık Yönetimi Yönetmeliğince 20 03 01-Karışık Belediye Atıkları sınıfında yer alan atıklar Fethiye, Ortaca, Marmaris ve Datça İlçelerinde bulunan II.Sınıf Katı Atık Düzenli Depolama Tesislerine depolanmaktadır. Özellikle son yıllarda Muğla ilinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri yerleşim yerlerinde üretilen katı atıklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü maddi katkıları ile düzenli katı atık depolama tesislerinde bertaraf edilmektedir.

Muğla Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı tarafından önceden sadece Marmaris ilçesinde bulunan hafriyat ve inşaat yıkıntı atığı bertaraf sahasına ek olarak Dalaman, Ula, Milas, Menteşe, Bodrum ve Fethiye ilçelerinde olmak üzere 7 adet Hafriyat Atığı Depolama Sahası daha hizmete açılmıştır. 2017 yılı içerisinde şahıslar ve kamu kurumları tarafından getirilen toplam 905.305 ton hafriyat atığı bertaraf edilerek bu atıkların orman arazilerine ve diğer alıcı ortama gelişi güzel dökülmesinin önüne geçilmiş, böylelikle çevre kirliliğinin önüne geçmek üzere çalışmalar yürütülmüştür. Bodrum Torba Hafriyat sahasında 2017 yılında yaklaşık 10.000 ton hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atığının geri dönüşümü sağlanmıştır. Bu sayede ilçe belediyelerine ve Büyükşehir Belediyesine alt dolgu malzeme ihtiyacı karşılanmaktadır.

İlde 2017 yılı itibari ile 18 adet ambalaj üreticisi, 149 adet piyasaya süren, 18 adet ambalaj atığı toplama, ayırma ve taşıma lisanslı firma, 12 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi ve 3 adet tedarikçi bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Muğla ilinde oluşan tehlikeli atığın 107 tonu geri kazanılmış, 798 tonu bertaraf edilmiş, 553 tonu ihraç edilmiş ve 1.630 tonu da stoklanmıştır.

Ayrıca atık yağların "Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliğine" uygun bertarafının sağlanması için çalışmalar yapılmakta; atık yağ üreten resmi ve özel tüm kuruluşlar bu konuda bilinçlendirilmektedir. İl genelinde atık yağların fabrika binalarında gelişigüzel depolanmasına izin verilmemekte; bu şekilde depolamak isteyen kuruluşlara geçici atık depolama izni verilmektedir. İlde oluşan 2017 yılı toplam atık yağ miktarı 1.217 tondur.

İlde 2017 yılında toplanan atık akü miktarı 85.856 kg'dır.

İl merkezinde ve tüm ilçelerde tüm atık yağ çıkaran tesisler denetlenerek, firmaların ve işyerlerinin atık yağlarını Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden alacakları Ulusal Atık Taşıma Formları ile Bakanlığımızın taşıma ve bertaraf için lisans verdiği yetkili firmalara teslim etmeleri tutanakla

istenmiştir. Teslim edilen yağlara ait Ulusal Atık Taşıma Formları düzenli olarak Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne gönderilerek kayıtlara işlenmekte ve Bakanlığımıza bildirilmektedir.

İl merkezinde, merkez ilçe ve tüm ilçelerde bulunan resmi dairelerde, okullarda, atık piller, kullanılmış aküler Tüm Aküder, Aküder, TAP tarafından toplanarak bertaraf edilmektedir. Marmaris'de kaynağında ayrılma metoduyla toplanıp, değerlendirilmektedir. Ortaca İlçesinde kaynaklanan atık piller; kamu kurum ve kuruluşları, alışveriş merkezleri, okullar ve belediyede bulunan toplama noktalarında biriktirilip, bertaraf tesislerine gönderilmektedir.

Ortaca İlçesinde mevcut elektrik şebekesinden, eskidiği veya ihtiyaca hitap etmemesi nedeniyle sökülen bakır ve alüminyum iletkenler, porselen izolatörler, demir direk ve diğer demir aksamlar, yeraltı ve yerüstü kullanılan kablolar açık ambar yerinde biriktirilerek AYDEM Muğla İl Müdürlüğü ambarına gönderilmektedir.

Çizelge 507 – Muğla ilindeki termik santrallerde 2017 yılında kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Yatağan Termik Santrali	5.444.633	1.304.974
Yeniköy Termik Santrali	3.869.646	1.076.493
Kemerköy Termik Santrali	5.550.138	1.552.118
TOPLAM	14.864.417	3.933.585

İl genelinde 21 adet hastane bulunmakta olup, Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği hükümlerine göre sağlık merkezlerinden kaynaklanan tıbbi atıklar, Bakanlığımızca lisans verilmiş tıbbi atık sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmektedir. Bertaraf fiyatı her yıl Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile belirlenmektedir. İl sınırları içerisinde tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmamaktadır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 21 adet Tıbbi Atık Yönetim Planı onaylanmıştır.

Çizelge 508 – Muğla ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Muğla ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	7
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	12
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	18
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde oluşan tıbbi atıklar 4 adet lisanslı araçla toplanarak Denizli'de bulunan sterilizasyon tesisine götürülerek bertaraf edilmektedir. 2017 yılında Muğla'da toplanan tıbbi atık miktarı yaklaşık 640 tondur.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Muğla İlinde ormanlık alanın genel sahaya oran %68'dir. Bu oran Türkiye ortalamasının üstündedir. (Türkiye Ortalama Oranı %26,6) Muğla İlde orman varlığımızın %45 'i verimli, %23'ü ise verim gücü düşük ya da verimsiz alanlardır. Plan, program ve belirlenen hedefler çerçevesinde bozuk orman alanlarının verimli hale dönüştürülmesi çalışmaları devam etmektedir.

İl sınırları içerisinde en önemli endemik floraya örnek olarak; Sığla ağacı (Liquidambar orientalis), Datça Hurması ve Halep Çamı (Pinus halepensis) verilebilir. İlde genel olarak 6 adet endemik fauna mevcut olup en önemlileri; Akdeniz foku (Monachus monachus) ve Caretta caretta'dır.

Muğla ilinde bulunan bazı endemik bitkiler:

Endemik Bitkiler:	Yerel İsimleri:	IUCN Tehlike Kategorileri
Astragalus condensatus	Ledeb Sıkgeven	LR (lc)
Phlomis bourgaei Boiss	Çoban Çırası	LR (nt)
Lotus macrotrichus Boiss.	Koca Gazalotu	VU
Convolvulus galaticus Rostan ex Choisy	Boz Sarmaşık	LR (le)
Silene cariensis Bosis.	Muğla nakıl	LR (cd)
Crocus Cansellatus Herbert Subsp. Lycius	Garip Çiğdem	LR (nt)
Fritillaria bithynica Baker	Deli Lale	LR (cd)
Crocus fleiseheri Gay.	Taşlık Çiğdemi	LR (lc)
Stachys eretica L. Subs. Symrnaea Rech.	İzmir deliçayı	LR (lc)

Muğla ilinde bulunan endemik hayvanlar:

- Caretta caretta Deniz Kaplumbağası
- Chelonra mydas Kamplumbağa
- Monachus monachus Akdeniz Foku
- Rupicapra rupicapra Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi
- Tryonyx triungus Nil Kaplumbağası
- Vipera lebentina Engerek Yılanı

a) Saklıkent Milli Parkı: Fethiye'ye 45 km mesafede Antalya–Muğla sınırında olup Bakanlar Kurulunun 96/8238 sayılı kararı ile milli park olması kararlaştırılmış, 06 Haziran 1996 yılında Resmi Gazete'de ilan edilmiştir. Eşen çayının bir kolu olan ve Antalya–Muğla İl sınırı olan Karaçay deresi üzerinde bulunmaktadır. Saklıkent 18 km uzunluğu ve 200 m derinliği olan bir kanyondur. Saklıkent 18 km uzunluğu ve 200 m derinliği olan bir kanyondur. Kanyon girişindeki suyun debisi ortalama 14-17 m^3/sn'dir. Kanyon genişliği bazı yerlerde 2 m'ye kadar düşer. 1.637 ha genişliğindedir (87 ha Muğla, 1.550 ha Antalya İli sınırlarındadır).

b) Marmaris Milli Parkı: Bakanlar Kurulunun 96/7861 sayılı kararı ile Milli Park olarak belirlenmiş 30/01/1996 tarihli Resmi Gazete'de ilan edilmiştir. Muğla İli Marmaris ilçesi sınırlarında yer alan Marmaris Milli Parkı Kuzeyde; Balan Tepe, Belekçe alan Tepe, Kale Tepe ve sırtları Güneyde, Akdeniz, Doğusunda; Deve Taşı, Kabakargı Tepe, Yırtma Tepe ve sırtı takiben Balan Tepe, Batısında; Karaören, burnundan başlayarak Yumru Tepe, Karacabalan Tepe, Kuşyuvası Tepesi, Zeytin Tepe, Günocak Tepe ve Sakızlı Tepe ile sınırlı 33.350 ha'lık bir alanı kapsamaktadır.

c) Ölüdeniz–Kıdrak Tabiat Parkı: Muğla İli Fethiye ilçesi sınırları içerisinde yer alan tabiat parkı 1978 yılında günü birlik Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tesis edilmiş olup, 29/12/1983 gün ve MP.1/5–311 sayılı Bakanlık Oluru ile Kıdrak Orman İçi Dinlenme Yeri olarak ilan edilmiş ve daha sonra 950 ha'lık alan Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Ölüdeniz–Kıdrak Tabiat Parkı 13.11.1982 gün A–4020 sayılı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıları Yüksek Kurulunca 1.derece doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Aynı zamanda Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi içindedir.

d) Ömer Eşen Tabiat Parkı: Muğla İli Fethiye İlçesi Yanıklar Mahallesi mülki hudutları içerisinde yer almakta olup 4.426 ha'lık alana sahiptir. Tabiat Parkı orman rejimi içerisinde yer almakta olup, tamamı devlet ormanıdır. Tabiat parkında bulunan Liquidambar oriantalis (Sığla) ormanları, bitki örtüsü, topografik yapısı, manzara güzellikleri, plajı alanın ana kaynak değerini oluşturmaktadır.

e) Katrancı Tabiat Parkı: Fethiye-Muğla kara yolu üzerinde Fethiye'ye 18 km mesafededir. 20.877 ha'lık alana sahiptir. Alan, 3. Derece doğal sit alanıdır ve Fethiye-Göcek ÖÇK bölgesinde kalmaktadır.

f) Küçük Kargı Tabiat Parkı: Fethiye–Muğla karayolunun 20. kilometresinden 1 km mesafededir. 1970 yılında, ülkemizin endemik türlerinden doğal sığla (Liquidambar orientalis) ormanı ile kaplı alanda tesis edilmiştir, bu yüzden mahalli ismi Günnük olarak bilinir. 2008 yılında alanın sınırları, 2,78 ha daha genişletilerek 15.281 ha olmuştur. 2011 yılında mesire yeri statüsü sona ermiş, Küçükkargı Tabiat Parkı olarak tescil edilmiştir. Tabiat parkının en önemli özelliği, koyu gölge ve serinliğinin yanı sıra hoş kokusu ve güzel görünümü ile dikkat çeken ve Türkiye'de yalnızca Muğla ve Isparta civarında bulunan Sığla

Ormanı içerisinde tesis edilmiş olmasıdır. Tabiat parkı, 3. Derece doğal sit ve Fethiye- Göcek ÖÇK bölgesi içerisinde kalmaktadır.

g) Çubucak Tabiat Parkı: Marmaris - Datça kara yolunun 22. Km üzerinde ve Hisarönü Körfezi kıyısında 1971 yılında mesire yeri olarak tesis edilmiş olup, 2011 yılında tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Kızılçam, mersin, defne ve sığla ağaçları ile kaplıdır. 20,5 ha alana sahip olup 1.800 m de sahil şeridi vardır.

ğ) İnbükü Tabiat Parkı: Marmaris-Datça karayolunun 25. Km'si üzerinde ve Hisarönü Körfezi kıyısında 36,2 ha alanda 1984 yılında mesire yeri olarak tesis edilmiştir. 2011 tarihinde tabiat parkı olarak ilan edilen alan, Datça Bozburun ÖÇK ve 1. Derece Doğal Sit alanı içerisinde kalmaktadır. Kızılçam, mersin, defne ve sığla ağaçları ve Akdeniz maki florası ile kaplıdır. İnbükü, Çökertme ve Mağara koyu olmak üzere 3 koydan ibarettir.

h) Kovanlık Tabiat Parkı: Datça merkezine 20 km, Marmaris'e 40 km mesafede bulunan tabiat parkı, 1970 yıllarında mesire yeri olarak kurulmuş olup, 4,21 ha alana sahiptir. 2011 tarihinde tabiat parkı olarak ilan edilen alan, Datça Bozburun ÖÇK ve 2. Derece Doğal Sit Alanı içerisinde kalmaktadır.

ı) Bafa Gölü Tabiat Parkı ve Sulak Alanı: Göl 1994 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilerek koruma altına alınmıştır. Bafa Gölü aynı zamanda Uluslararası sözleşmelere göre (RAMSAR), öncelikli korunması gereken sulak alanlar arasında yer almaktadır. A Sınıfı Sulak Alandır. 12.281 hektarı kapsayan Bafa Gölü Tabiat Parkı'nın içerisinde acı-tuzlu su gölü bulunmaktadır. Su kotu 2 metre seviyesinde olup gölün en derin yeri, 25 metredir. Bafa Gölü Tabiat Parkı sınırları içerisinde Bafa Gölü ve göl kıyı kenar çizgisi içerisinden itibaren 250 metrelik kıyı bandı 1. Derece Doğal Sit Alanı'dır.

Tabiat Parkı, 261 kuş, 22 sürüngen ve 19 memeli türüne de ev sahipliği yapmaktadır. Göl ve çevresi nesli tehlike altında bulunan birçok kuş türüne üreme ve kışlama ortamı sağlamaktadır. Göl ve çevresindeki adalar, su kuşları açısından önemli alanlardır. Menet Adası, çeşitli türlere ait çok sayıda yuvanın bir arada bulunduğu önemli bir üreme alanıdır. Burgazkule, İkizce Ada'da kuş türlerinin önemli beslenme barınma yerleridir. Bataklık Kırlangıcı, Tepeli Pelikan, Küçük Akbalıkçıl, Gri Balıkçıl, bu alanı üreme alanı olarak kullanan türlerden bazılarıdır. Kaşıkçı Kuşu göldeki adacıklara, Ak Kuyruklu Kartal ise gölün bitişiğindeki Beşparmak Dağları'nda üremektedirler. Kış aylarında göle barınmak amacıyla Küçük Batağan, Karabatak, Küçük Karabatak, Tepeli Pelikan, Boz Ördek, Mahmuzlu Kızkuşu, Sakarmeke, Flamingo, Kaz, Kuğu, Fiyu vb birçok kuş gelir. Gölün dip yapısı bitki türleri açısından zengin olduğundan yılan balıkları ve su yılanlarına cazip gelmektedir.

i) Usuluk Tabiat Parkı: Usuluk Tabiat Parkı, Bodruma 8 km mesafede 14,30 ha alanda Mesire Yeri statüsünde kurulmuş olup, 2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Usuluk Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve müstakil koyu ile dinlendirici bir yapıya sahiptir.

j) Güvercinlik Tabiat Parkı: Güvercinlik Tabiat Parkı, Bodrum merkezine 20 km, Milas merkezine 25 km mesafede 2,58 ha bir alanda, mesire yeri olarak kurulmuş olup 2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

k) Sırtlandağ Halep Çamı Tabiatı Koruma Alanı: Ülkemizde az rastlanan bir tür olan Halep Çamı (Pinus helepensis) Türkiye'deki iki tabii yayılış alanlarından birini teşkil eden nadir bir ekosistemi oluşturmaktadır. Muğla ili Milas ilçesinde bulunan tabiatı koruma alanı 760 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. Tabiatı koruma alanı içerisinde Halep Çamı başta olmak üzere Kızılçam (Pinus brutia), Sakız Ağacı (Piztacia lamtiscus), Pırnal Meşesi (Quescus ilex), Yabani Zeytin (Olea oleaster), Akçameşe (Philyea media), Defne (Laurus nobilis), Laden (Cistus sp.), Dağ Çileği (Arbutus endrachnea), Ardıç (Juniperus nana) ağaçları ve yaban hayvanlardan tilki, çakal, yaban domuzu, tavşan, kirpi, keklik, benekli su tavuğu, karatavuk bulunmaktadır.

l) Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı: Köyceğiz ilçesi, Sandras Dağı'nda bulunan Kartal Gölü, 23.12.1994 tarihinde, Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. 1.343 ha'lık bir alana sahiptir.

m) Köyceğiz Gölü: Köyceğiz Gölü, 8.000 ha'lık yüz ölçüme sahiptir. Göl; kanal, bataklık, sazlık, kumul ve subasar sığla ormanı gibi değişik ekosistemlerden oluşmuştur. Hafif tuzlu bir göldür. Başta Namnam Deresi olmak üzere çok sayıda dere, kaynak ve drenaj kanallarının taşıdığı sularla beslenir. Dalyanın en önemli özelliği nesli tehlike altındaki adı deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanı olan kumsaldır. Yine tehlike altında olan yumuşak kabuklu Nil kaplumbağası, kumsalın göl tarafında yumurtlar. Alan, aralarında karabatak, küçük karabatak, Macar Ördeği ve Sakar Meke'nin de bulunduğu

büyük sayıda kışlayan su kuşuna ev sahipliği yapmaktadır. Alan, 1988'de ilan edilen ve 1990 yılında sınırları genişletilen Köyceğiz Gölü Özel Çevre Koruma Gölgesi içerisinde yer almaktadır.

n)Metruk Tuzla ve Güllük Deltası: Muğla İli, Milas İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Sırtlandağı Halep Çamı Tabiatı Koruma Alanına komşu olan sulak alan havzası, Tuzla Gölü Sulak Alanı ve Güllük Dalyanı olmak üzere 1.180 ha alanı kapsamaktadır. Sulak alan, uluslararası öneme sahip sulak alanlarımızdan bir tanesidir. Tuzla ve Güllük 2001 yılında (IBA Important Bird Area) Önemli Kuş Alanı olarak tanınmıştır. Tuzla Gölü ve Güllük Dalyanı'nın hafif tuzlu acımsı suyu, kuşların yaşamsal besin kaynağı olan balık, deniz yosunları ve küçük canlıları barındırır. Tuzla ve Güllük, her yıl 2000 flamingoya ev sahipliği yapmaktadır.

o)Dalyan Sulak Alan Ekosistemi: Dalyan, Köyceğiz Gölü ile Akdeniz'i birleştiren ana kanal üzerinde bulunur. Dalyan Kanalının denize ulaştığı yer olan İztuzu Plajı, deniz kaplumbağaları olan Caretta caretta'ların yumurtalarını bıraktıkları kumsallardan biridir. Kaunos Antik Kenti de Dalyan'da bulunmaktadır. Bitki varlığı açısından, fitoplanktonik organizmalara ait Bacillariophyta'dan 16 takson, Cyanophyta'dan 5, Chlorophyta'dan 1 ve Dinophyta'dan 4 takson olmak üzere toplam 21 takson tespit edilmiştir. Hayvan varlığı açısından, Dalyan Gölü'nde Mollusca/Gastropoda'ya ait 11, Diptera/ Chlronomidae'den 1 tür, Crustaceae'dan 1 tür, Crustaceae/Amphipoda'dan 2 ve Lamellibrachiata'dan 2 tür olmak üzere toplam 17 tür tespit edilmiştir. Sülüngür Gölünde, Mollusca Gastropoda'ya ait 11, Diptera/ Chlronomidae'den 1 tür, İnsecta/Diptera'dan 1 tür, Crustaceae'dan 2 tür, Crustaceae /Amphipoda'dan 1 ve Lamellibrachiata'dan 2 tür olmak üzere toplam 18 tür tespit edilmiştir. Dalyan Kanalları ve Sülüngür Gölü, Köyceğiz-Dalyan Özel çevre Koruma Alanı içerisinde kalmaktadır.

Çizelge 509 - Muğla'da özel çevre koruma bölgeleri (ÇŞİM,2018)

Bölgeler	İlan Tarihi	Nüfus	Kara Alan (ha)	Deniz Alan (ha)	Toplam (ha)	Kıyı (km)
Gökova	05.07.1988	8.780	27.755	81.935	109.690	193
Köyceğiz-Dalyan	05.07.1988	36.608	42.062	4.084	46.146	46
Fethiye-Göcek	05.07.1988	105.503	46.526	34.011	80.537	226
Datça-Bozburun	21.11.1990	26.324	70.705	73.663	144.368	417
Patara	18.01.1990		4.273	1.465	5.738	8
TOPLAM		**177.215**	**191.321**	**195.158**	**386.479**	**890**
ÖÇK BÖLGELERİNE GÖRE			(%)18 1.053.907	(%)69 282.456	(%)29 1.336.363	(%)76 1.177
MUĞLA İLİNE GÖRE		(%)22 802.208	(%)14 1.333.800			(%)78 1.124

Not: Patara ÖÇK bölgesinin hem Muğla hem de Antalya il sınırları içerisinde kalmaktadır. Sadece Muğla İl sınırlarındaki değerler alınmıştır.

Çizelge 510 - Muğla'da korunan alanlar (Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Koruma Statüsü	Alan (ha)	Adet
Özel Çevre Koruma Bölgeleri	380.741	5
Milli Parklar	49.184	10
Doğal SİT	----	167
Arkeolojik ve Doğal SİT	----	15
Kentsel ve Doğal SİT	----	3
Tarihi ve Doğal SİT	----	1
Kentsel-Arkeolojik-Doğal Sit	----	1
TOPLAM		212

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 511 – Muğla ili arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MUĞLA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	18.302,09	1,46	26.588,88	2,12	28.066,55	2,23	30.258,53	2,41
2) Tarımsal Alanlar	299.785,23	23,85	294.762,55	23,46	291.292,66	23,17	290.057,02	23,07
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	922.497,62	73,41	918.903,93	73,12	924.089,25	73,49	922.325,25	73,35
4) Sulak Alanlar	4.478,80	0,36	4.602,25	0,37	4.278,69	0,34	4.143,35	0,33
5) Su Yapıları	11.639,48	0,93	11.845,64	0,94	9.657,85	0,77	10.702,65	0,85
TOPLAM	**1.256.703,22**	100,00	**1.256.703,25**	100,00	**1.257.385,00**	100,00	**1.257.486,8**	100,00

"Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" mevcuttur.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 512 – Muğla ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Muğla ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	38	5	2	11	1	6	9	**72**
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	2	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 513 – Muğla ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Muğla ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	112	**117**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	113	**113**
TOPLAM	**5**	**225**	**230**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 514 – Muğla ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Muğla ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	25
Ani (plansız) denetimler	736
Genel Toplam	**761**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 515 – Muğla ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Muğla ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	50.975	50.975	109.326	0	0	12.736	66.016	**290.028**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	1	2	0	0	1	3	**8**

İlde Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği yükümlülüğünü yerine getirmeden faaliyete geçen 9 işletmeye faaliyet durdurma cezası, Çevre Kanunu'nun 20. Maddesi gereğince uygulanmıştır. Bu tesisler turizm-konut ve tarım-gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmelerdir.

49. MUŞ

1. Hava Kalitesi

İlde kışın uzun ve sert geçmesi, ısınma amaçlı yakıt tüketiminin fazla olması özellikle ısınma amaçlı yakıt tüketiminden kaynaklanan hava kirliliğine neden olmaktadır. 2017 yılında ilde doğalgaz kullanımının artması hava kirliliğinde azalma görülmüştür. Ayrıca kalitesiz yakıt kullanılması, ateşçilerin eğitimsiz olması gibi sorunların önüne geçilmiştir.

Muş ilinde 2017 yılında konutlarda 1.149.903,28 m^3, sanayide ise 252.193,54 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

2017 yılında Muş ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 516'da verilmektedir.

Çizelge 516 - Muş ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	57	-	125	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	55	-	122	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	33	-	90	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	15	-	53	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	36		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	54		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	93		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	186	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	-	90	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	78	-	197	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	47	-	71	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde verilen emisyon ölçüm yetki belgesi 2 adettir. 2017 yılında Muş Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından toplam satılan ölçüm pulu sayısı 16.739 adettir. Ancak yetkilendirilmiş firmalardan birinin yetki belgesi adres değişikliğinden dolayı iptal edilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Muş il merkezinde içme suyu kaynağı olarak yüzeysel su değil kaynak suyu ve sondajlar kullanılmaktadır. İlde 4 adet doğal kaynak ve sondaj kuyularından su temin edilmektedir. Elde edilen suyun %67'si sondaj, %33'ü ise doğal kaynaklardan sağlanmaktadır. Sanayi amaçlı kullanılan su bulunmamaktadır. Belediye nüfusunun tamamı su hizmetinden yararlanmaktadır.

Çizelge 517 - Muş ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Muş Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Muş			X					
İlçeler	Hasköy			X					
	Korkut			X					
	Bulanık			X					
	Malazgirt			X					
	Varto			X					

İçme Suyu temin edilen kaynaklar: Kızılziyaret Kaynağı 4.320 m^3/gün, Kaniye Denge Kaynağı 3.456 m^3/gün, Eriklibağı ve Kumluk Kaynakları 864 m^3/gün, sondajlardan ise 17.280 m^3/gün su temin edilmektedir.

İl merkezinin nüfusu 97.601 kişi olup bu nüfusun %93'üne kanalizasyon hizmeti verilmektedir. Kanalizasyon sistemi hizmetinden faydalanan nüfus sayısındaki oran her yıl artmaktadır. Atıksu arıtma tesisi halen kurulamamıştır. Atıksu arıtma tesisi ile ilgili fizibilite çalışmaları ve arsa tahsis işlemleri devam etmektedir.

3. Atık

İlde Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisi henüz kurulamamıştır. Toplam yaklaşık 100-110 ton evsel nitelikli katı atık toplanmaktadır. İlde katı atık düzenli depolama tesisi bulunmadığından Muş Belediyesinin kurucu üyesi bulunduğu Muş Katı Atık Belediyeler Birliği tarafından kurulmuş olan Katı Atık Aktarma İstasyonu aracılığıyla şehir içinden toplanan katı atıklar Bitlis Katı Atık Aktarma İstasyonuna taşınmaktadır. Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf tesisinin 23.11.2016 tarih ve 2016/2 sayılı MÇK kararı ile İlin Korkut ilçesi Kümbet Köyü sınırları içerisinde bulunan 169 nolu parselde yapılması için karar alınmıştır. Katı Atık Düzenli Depolama alanı için çalışmalar devam etmektedir.

Hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları ile ilgili yapılan özel bir çalışma bulunmamaktadır.

İlde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi 1 adet bulunmaktadır. Kayıt altına alınan piyasaya süren işletme sayısı ise 20 adettir. İlde 2017'de yaklaşık 450 ton plastik ambalaj üretilmiştir.

İlde tehlikeli atıklarla ilgili lisans almış tesis bulunmamaktadır. İlde 29.579 kg tehlikeli atık geri kazanım tesislerine, 240.559 kg atık ise bertaraf tesislerine gönderilmiştir.

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" çerçevesinde ilde 11,9 ton atık endüstriyel yağ ve 5689 kg atık motor yağı toplanarak lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Muş ilinde 2017 yılında 90 kg atık akü ve 12 kg atık pil toplanmıştır. İlde 5,58 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır. İlde ömrünü tamamlamış lastik geri dönüşüm tesisi bulunmamaktadır. Bir adet Ömrünü Tamamlamış Araç Teslim Yeri bulunmaktadır.

Çizelge 518 – Muş ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Muş Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Muş'ta "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında, 2011 yılından itibaren ilde oluşan tıbbi atıklar düzenli olarak toplatılmaktadır. Muş Belediye Başkanlığına bağlı olarak yap-işlet-devret modeli ile bir sterilizasyon merkezi kurulmuştur. 2017 yılında 240 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Muş İlinin bitki örtüsü tiplerini genel olarak step (bozkır) bitkileri, çayır otları ve meşe ormanları oluşturur. Soğanlı bitkiler sınıfından olan lale endemik türlerdendir.

İl sınırları içerisinde yer alan 6 adet sulak alan bulunmaktadır. [Büyük Hamurpet Gölü, Küçük Hamurpet Gölü, Haçlı Gölü, Kaz (Gaz) Gölü, Bulanık Şorgöl Sazlığı, Sazlıkbaşı (İron) Sazlığı]. Sazlıkbaşı Sazlığı uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır.

Muş ilinin merkez ilçesinde bulunan 80. Yıl Cumhuriyet Hatıra Ormanı Kent Ormanı statüsü iptal edilerek; 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine göre, Bakanlık Makamı'nın 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Olur'ları ile Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Bu alanla ilgili çalışmalar devam etmektedir. İlde Milli Park bulunmamaktadır.

Büyük Hamurpet Gölü, Küçük Hamurpet Gölü, Haçlı Gölü, Kaz (Gaz) Gölü, Bulanık Şorgöl Sazlığı, Sazlıkbaşı (İron) Sazlığı önemli doğa zenginlikleridir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 519 – Muş ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MUŞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.385,10	1,20	10.610,59	1,22	9.586,39	1,11	9.692,62	1,12
2) Tarımsal Alanlar	406.766,58	46,88	406.552,13	46,86	455.862,62	52,73	44.9374,7	51,98
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	433.805,73	50,00	433.835,84	50,00	384.725,70	44,50	383.494,08	44,36
4) Sulak Alanlar	2.634,39	0,30	2.634,39	0,30	2.993,33	0,35	3.003,88	0,35
5) Su Yapıları	14.040,15	1,62	13.999,23	1,61	11.403,83	1,32	19.006,56	2,20
TOPLAM	**867.631,95**	**100,00**	**867.632,18**	**100,00**	**864.571,87**	**100,00**	**864.571,84**	**100,00**

Muş, Bitlis ve Van illerini kapsayan Çevre Düzeni Planı yapılması çalışmalarına başlanılmıştır. Ancak henüz onaylanmamıştır. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışması, belirlenen amaç doğrultusunda, planlama bölgesini oluşturan Muş, Bitlis ve Van illerinin bütününde, 2035 yılına yönelik olarak, planlama kararlarını doğrudan ya da dolaylı etkileyecek sorunların saptanması, yasal, doğal ve yapay eşiklerin belirlenmesi, koruma kararlarının ve sektörel gelişme önerilerinin, koruma–kullanma dengesi gözetilerek arazi kullanım kararlarına dönüştürülmesini kapsamaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 520 - Muş ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Muş ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	**4**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**5**
ÇED Gereklidir	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
ÇED Olumlu Kararı	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 521 – Muş ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Muş ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	4	**4**
Çevre İzni Belgesi	1	2	**3**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**1**	**6**	**7**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 522 – Muş ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Muş ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	24
Ani (plansız) denetimler	57
Genel Toplam	81

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	6	0

Çizelge 523 – Muş ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Muş ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	662.675	12.736	**675.411**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	13	1	**14**

Yapılan denetimler sonucunda 13 adet Taş Ocağı ve Kırma Eleme Tesisi ile Muş Şeker Fabrikası olmak üzere toplam 14 firmaya idari yaptırım uygulanmıştır. Valilik Makamı Oluru ile 9 firmaya kaçak faaliyetlerinden dolayı durdurma kararı verilmiştir.

Muş ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 1 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

50. NEVŞEHİR

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Nevşehir ilinde konutlarda 6.267,268 m^3, sanayide ise 12.727,824 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

2017 yılında Nevşehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 524'de verilmektedir.

Çizelge 524 - Nevşehir ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	34	-	45	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	24	-	49	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	-	43	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	-	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	40	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	37	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	50	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	46	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	68	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	-	59	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18	-	55	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	-	42	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Nevşehir ilinde 8 adet ölçüm yetki belgesi verilen firma vardır ve 2017 yılı içerisinde 36.000 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel su temini için yüzeysel su kullanılmamaktadır. Nevşehir'de içme suyu belediyeler tarafından açılan yeraltı kuyularından temin edilmektedir. Nevşehir merkez ilçede üç ayrı yerde içme suyu (arsenik) arıtma tesisleri faaliyete başlamışlardır.

Çizelge 525 – Nevşehir ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (İlgili Belediyeler, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Fiziksel+ Biyolojik	15.744	0,17	98.100	25
İlçeler	Avanos	X			Biyolojik	252	0,07	-	
	Derinkuyu	X			Fiziksel+ Biyolojik	36	0,05	-	
	Ürgüp	X			Biyolojik	360	0,1	-	
	Acıgöl		X						
	Gülşehir		X						
	Hacıbektaş			X					
	Kozaklı			X					

Çizelge 526 – Nevşehir ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB'ler, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Acıgöl OSB	Faal	500	Fiziksel+biyolojik	-	Dere

İl genelinde sanayi de kullanılan suyun tamamı yeraltı kuyularından temin edilmektedir. Geri dönüşüm suyu kullanılmamaktadır.

İlde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı ve atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 100'dür.

İlde Acıgöl Organize Sanayi Bölgesi ve Boğaz köyünde bulunan 2014 yılı ortalarında ıslah OSB niteliğine kavuşan sanayi bölgesi bulunmaktadır. Acıgöl OSB'nin atıksu arıtma tesisi için Çevre İzin Belgesi almıştır.

3. Atık

İlde Sulusaray İçmece mevkiinde katı atık deponi sahası mevcut olup, 30.05.2000 tarihinde "ÇED Olumlu Kararı" verilmiştir. Mevcut katı atık alanı toplam 655.150 m2'dir. Katı atık düzenli depolama tesisi işletme işi 20.01.2015 tarihinde sözleşmeye bağlanmış olup 27.01.2015 tarihi itibarıyla fiilen faaliyete başlamıştır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Avanos Belediye Başkanlığı'nın izinli deponi alanı bulunmaktadır.

Nevşehir ilinde 150 adet kayıtlı işletme olup, 2 adet ambalaj atık yönetim planı onaylanmıştır.

Atıkların Karayolunda Taşınmasına İlişkin Tebliğ çerçevesinde; İlde, Tehlikeli Atıkların taşınması ile ilgili 6 adet firmaya "Firma Lisansı" ve bu firmalara ait toplam 16 adet araca "Araç Lisansı" verilmiştir.

2017 yılında tehlikeli atığın 4.425.131 kg'ı geri kazanıma, 227.881 kg'ı bertarafa gönderilmiş, 6.620.460 kg'ı lisanslı tesis içinde stokta bekletilmiştir.

2017 yılında 13.270 ton atık motor yağı, 3.372 ton endüstriyel atık yağ toplanmıştır. 16.642 ton geri kazanım kazanılmıştır. 40,95 ton atık akü, 113 kg atık pil toplanmıştır. 2017 yılında 72.344 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Çizelge 527 – Nevşehir ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Nevşehir Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	2

Nevşehir'de tıbbi atıklar Kapadokya İl Özel İdareleri ve Belediyeler Birliği adına özel bir lisanslı firmaya toplatılarak Sulusaray Kasabası İçmece Mevkiinde bulunan lisanlı sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. 2017 yılında Nevşehir'de 202.14 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İldeki korunan alan, ülkemizdeki toplam korunan alanın %1,3'ünü oluşturmaktadır. Göreme Tepeleri, Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) tarafından "Önemli Bitki Alanı (ÖBA)" olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu alan Bern Sözleşmesi kapsamında Tehlike Altındaki Habitatlar arasındaki İran-Anadolu stepleri kapsamındadır.

Tarih öncesinden günümüze insan yerleşimlerinin sürdürüldüğü bu alan, günümüze kadar ulaşan önemli step bitki topluluklarını koruyabilmiş olup, milli park sınırı içinde yaklaşık 650 taksonun

varlığı saptanmıştır. Bunlardan 118'i Türkiye'ye özgüdür (endemiktir). Göreme Tepeleri ÖBA'da ülke çapında 23 nadir bitki bulunur.

İl sınırları içerisinde korunan alan olarak 1 adet milli park (Göreme Tarihi Milli Parkı) bulunmaktadır. 30.10.1986 tarih 86/11135 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Parkın ilanı gerçekleşmiştir.

Milli Park alanına ve yakın çevresi için bölgesel endemik olan iki tür astracantha kırshirica ve astracantha talassea (iki geven türü)'dır. Ayrıca, Allium nevsehirense (Nevşehir soğanı) ve Onosma decorticans'ın bilim dünyasına tanıtıldığı ilk tip örnekleri Göreme'den toplanmıştır.

Fotoğraf 44 – Göreme Milli Parkı

Fauna olarak: Memeliler; Kurt (canislupus), Tilki (Vulper vulper), Su tipi (Lutra lutra), Porsuk (Meles meles), Sansar (Martesfonia), Tavşan (Lepuseuropeus). Kuşlar; Keklik (Alectorisgraeca), Bıldırcın (Coturnix), Güvercin (Culumbaivila), Doğan (Falco sp.). Sürüngenler; Kaplumbağa (Testudograeca), Kertenkele (Lucertaviridus). Balıklar; Yayın (Silurusgionis), Sazan (Cyprinus)'dır.

Ormanlık alan toplamı 10.305 ha olup, ormancılık faaliyetleri düzenli olarak yapılmakta ve her yıl ortalama 500 ha yeni tesis edilip orman varlığı arttırılmaktadır.

İlde mevcut çayır ve mera alanı 70.000 ha'dır İlde bulunan çayır ve mera alanları ülke genelinde olduğu gibi 6-7. Sınıf tarım alanı olup verimsiz mera türüdür. İl sınırları içerisinde bulunan doğal sit alanlarına ilişkin bilgiler Çizelge 528'de verilmektedir. İlde tabiat parkı ve tabiat anıtı bulunmamaktadır.

Çizelge 528 – Nevşehir ilinde bulunan doğal sit alanları

ADI	ADET	ALAN (m^2)	ORAN
I. DERECE DOĞAL SİT	16	232.498.741,86	64,38
II. DERECE DOĞAL SİT	4	6.237.971,05	1,73
III. DERECE DOĞAL SİT	19	122.397.235,44	33,89
	39	**361.133.948,35**	**100,00**

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 529– Nevşehir ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2018)

NEVŞEHİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.196,15	1,83	11.081,38	1,99	10.918,84	1,99	11.356,07	2,07
2) Tarımsal Alanlar	459.973,26	82,48	459.218,37	82,35	458.791,37	83,67	457.734,19	83,48
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	85.326,99	15,30	85.004,39	15,24	76.275,32	13,91	76.143,97	13,89
4) Sulak Alanlar	359,05	0,06	359,05	0,06	623,04	0,11	623,04	0,11
5) Su Yapıları	1.807,04	0,32	1.999,35	0,36	1.723,50	0,31	2.474,79	0,45
TOPLAM	**557.662,49**	100,00	**557.662,54**	100,00	**548.332,07**	100,00	**548.332,06**	100,00

Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı mevcuttur.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 530– Nevşehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Nevşehir ÇŞİM, 2018).

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	17	0	2	2	1	0	4	**26**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	4	0	0	1	0	1	1	**7**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 531 – Nevşehir ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Nevşehir ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	8	**8**
Çevre İzni Belgesi	4	21	**25**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	4	**6**
TOPLAM	**6**	**33**	**39**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 532 – Nevşehir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Nevşehir ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	176
Genel Toplam	**181**

Çizelge 532 - Nevşehir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Nevşehir ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	3	0,00

Çizelge 533– Nevşehir ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Nevşehir ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	0	0	0	0	0	23.235	96925.51	**171.135.51**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	0	0	0	0	2	10	**13**

İlde 2017 yılında 2 tesise faaliyet durdurma cezası verilmiştir.

Nevşehir ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 1 adet alt seviye ve 1 adet üst seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

51. NİĞDE

1. Hava Kalitesi

Niğde ilinde 2017 yılında sanayide 2.210.626 m^3, konutlarda ise 31.521.337 m^3 doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2017 yılında Niğde ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 534'de verilmektedir.

Çizelge 534 - Niğde ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	0	57	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	72	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	74	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	67	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	74	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	66	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	91	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	85	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	111	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	100	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	0	89	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12	0	84	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Motorlu araçlarla ilgili egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, 10 sabit istasyon ve 1 adet seyyar istasyon olmak üzere toplam 11 adet yetkili egzoz ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2017 yılında 35.520 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Niğde İl Merkezine verilen içme suyunun tamamı yer altı kaynaklarından sağlanmaktadır. Faal durumda 40 adet kuyu bulunmaktadır. İlin merkez ilçesi ve Bor İlçesinde 1'er adet olmak üzere toplam 2 adet arsenik arıtma tesisi mevcuttur.

İlde toplam 275.783 hektar alanın 120.231 hektarı sulanmaktadır. Sulama yapılan alanlarda salma, yağmurlama ve damlama sulama yöntemleri uygulanmaktadır.

İlde 28 adet Belediye bulunmaktadır. Niğde Belediyesinin Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi, Bor Belediyesinin, Altunhisar Belediyesinin ve Çukurkuyu Belediyesinin doğal arıtması mevcuttur. Merkez Aktaş Belediyesi ve Gümüşler Belediyesi, Niğde Belediyesi ile protokol yapmış olup; atık suları Niğde Belediyesi Atıksu Arıtma tesisinde bertaraf edilmektedir. Diğer belediyelerin kanalizasyon iş termin planları Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Kurumlardan Niğde Üniversitesi ve Niğde Kredi ve Yurtlar Kurumu Müdürlüğünün atık su arıtma tesisleri mevcuttur.

Çizelge 535 – Niğde ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Niğde ÇŞM, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Niğde Belediyesi	X			Fiziksel+ Biyolojik	21.6			
İlçeler	Bor Belediyesi	X			Fiziksel	10.7			
	Altunhisar Belediyesi	X			Fiziksel	1.2			
	Çukurkuyu Belediyesi	X			Fiziksel	1.44			

Kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı % 80, atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise % 50'dir.

Çizelge 536 - Niğde ilinde 2017 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Niğde ÇŞİM, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Niğde OSB	Var	4.000	Fiziksel-Biyolojik		Akkaya Barajı
Bor Karma OSB	Var	1.500	Biyolojik-Fiziksel-Kimyasal		Emen Ovası

Merkez İlçesi sınırları içerisinde bulunan Niğde Organize Sanayi Bölgesine ait 1 adet (Fiziksel-Biyolojik) atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bor İlçesi sınırları içerisinde bulunan Bor Karma Organize Sanayi Bölgesine ait 1 adet (Fiziksel-Biyolojik-Kimyasal) atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Niğde Belediyesi mücavir alanları içerisinde, işletme, mesken, kurumlardan cadde ve sokaklardan günlük yaklaşık 370 ton katı atık toplanmaktadır. Hali hazırda Niğde ili içerisinden çıkan katı atıklar düzenli depolama yöntemi ile şehir merkezine 7 km mesafede bulunan Hıdırlık mevkii Katı Atık Düzenli Depolama tesisine taşınmaktadır. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi tamamlanmış olup; 2013 yılı içerisinde faaliyete alınmıştır. Tesis alanında 3 lot kullanıma hazır halde olup, hali hazırda tesis alanında 1. Lot kullanılmaktadır.

2017 yılında il genelinde 1.700.000 ton hafriyat toprağı, 6.000 ton İnşaat/yıkıntı atığı belediyeler tarafından kayıt altına alınmış olup, hafriyat toprağı dolgu malzemesi olarak kullanılırken inşaat ve yıkıntı atığı ise belediyelerin tespit ettikleri alanlarda depolanmaktadır.

İlde 7 ambalaj üreticisi ve 113 piyasaya süren firma vardır. 1 firmanın ambalaj yönetim planı onaylanmıştır.

İlde 2 adet tehlikeli atık bertaraf ve 8 adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017'de Niğde ilinde 767.487 kg tehlikeli atık üretilmiş, bunun 492.342 kg'ı geri kazanılmış ve 254.740'ı bertaraf edilmiştir.

2017 yılı içinde 15,545 ton/yıl atık motor yağı ve 37,590 ton/yıl atık endüstriyel yağı oluşmuştur.

Niğde ilinde 2017 yılında 1.198 kg atık pil, 41.900 kg atık akü toplanmıştır. İl genelinde bitkisel atık yağlar Belediye Atölye şefliğinde bulunan depolarda toplanmış ve atık yağlar lisanslı tesislere teslim edilmiştir. 13,553 ton kullanılmış kızartmalık toplanmıştır.

Çizelge 537 – Niğde ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Niğde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	8
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	2

İlde 1 adet AEEE tesisi mevcut olup, 2017 yılında 9.625 kg AEEE işlenmiştir. İlde sterizasyon tesisi mevcut olup, 258.827 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Niğde, Aladağlar ve Bolkarlar gibi biyolojik çeşitlilik yönünden zengin sıradağları içerisinde bulunması nedeniyle flora ve fauna açısından oldukça zengindir. Aladağlar Milli Parkında flora bakımından toplam 101 endemik takson ve tehlike altındaki takson 68 (66 endemik) bulunmaktadır.

Ulukışla ilçesi sınırları içerisinde bulunan Bolkar Dağları'nın zirvesinde yer alan Karagöl ve Çiniligöl'de yaşayan Toros Kurbağası Türkiye'de endemik olup; sadece bu küçük buzul göllerinde bilinir. Yine Bolkarlar'da yaşayan Yünlü Kayauyuru ve halk arasında "arısıpası" denen küçük bir böcekçil türü Türkiye'de endemik türüdür. Çamardı ilçesi sınırları içerisinde Aladağlar Milli parkı ve Demirkazık Yaban Hayatı Geliştirme sahası bulunmaktadır (Karataş A., Karataş A., Sözen M., 2008).

Niğde ilinde toplam 13 adet doğal sit alanı bulunmaktadır. Bu alanlar;

Çizelge 538 - Niğde ilinde bulunan doğal sit alanları

	Doğal Sit Alanları	Doğal Sit Dereceleri	Alan (Hektar)
1	Gümüşler Ören Yeri	I. Derece	5,6
2	Kitreli Uyuz Göleği	III. Derece	Ölçeksiz
3	Aladağlar Milli Parkı	I. Derece	55.064
4	Meydan Yaylası	I. Derece	444
5	Tepe Bağları	III. Derece	130
6	Kayardı Bağları	III. Derece	246
7	Gebere Barajı	II. Derece	70
8	Narlıgöl	I. ve III. Derece	775
9	Nar Vadisi	I. Derece	196
10	Kayırlı Çayırönü Vadisi	I. Derece	14,4
11	Kayırlı Pınarcık Mahallesi Güneyi Peri Bacaları	I. Derece	1
12	Kayırlı Pınarcık Mahallesi Peri Bacaları	II. Derece	0,12
13	Değirmenli Damlataş Mağarası	I. Derece	0,62

Fotoğraf 45 - Tepe Bağlarından Genel Görünüm

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 539 – Niğde ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

NİĞDE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.150,54	1,44	11.467,68	1,63	11.326,23	1,57	12.314,84	1,70
2) Tarımsal Alanlar	321.413,38	45,66	321.576,53	45,69	328.542,46	45,42	328.352,19	45,39
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	371.235,31	52,74	369.679,32	52,52	382.243,24	52,84	381.350,05	52,72
4) Sulak Alanlar	838,67	0,12	838,67	0,12	851,94	0,12	851,94	0,12
5) Su Yapıları	241,83	0,03	317,49	0,05	384,34	0,05	479,19	0,07
TOPLAM	**703.879,73**	100,00	**703.879,69**	100,00	**723.348,21**	100,00	**723.348,21**	100,00

Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 16.07.2007 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmış olup, bu hükümler doğrultusunda işlemler yürütülmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 540– Niğde ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Niğde ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	2	2	1	2	1	0	34
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	2	1	0	1	0	0	0	4

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 541– Niğde ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Niğde ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	17	**20**
Çevre İzni Belgesi	1	25	**26**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	2	**3**
TOPLAM	**5**	**44**	**49**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 542- Niğde ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Niğde ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	319
Genel toplam	**324**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	14	14.756,00

Çizelge 542 - Niğde ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Niğde ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 543 – Niğde ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Niğde ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer (Egzoz)	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	203.900	0	0	50.975	0	8.491	95.546	14.642	**371.617**
Uygulanan Ceza Sayısı	4	0	0	1	0	1	4	14	**24**

Durdurma/kapatma kararı verilen firma bulunmamaktadır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Niğde'de 2017 yılı itibariyle 2 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

52. ORDU

1. Hava Kalitesi

Ordu ilinde 2017 yılında sanayide 2.931.145,32 m^3, konutlarda ise 53.702.939,23 m^3 doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2017 yılında Ordu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 544'de verilmektedir.

Çizelge 544 - Ordu ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

STADYUM	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	64	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	55	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	0	73	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	0	59	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	0	49	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	53	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	49	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	11	0	62	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	0	60	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARŞIYAKA	SO_2	AGS*	PM10	AGS*	PM2,5	CO	NO	NO_2	NO_X
Ocak	65	0	63	13	34	795	134	231	365
Şubat	69	0	62	7	29	545	95	288	383
Mart	27	0	58	8	24	460	51	170	221
Nisan	25	0	42	1	17	413	10	44	54
Mayıs	18	0	31	0	12	-	6	33	59
Haziran	5	0	32	0	11	237	6	33	40
Temmuz	4	0	36	0	12	194	3	32	39
Ağustos	19	0	39	0	13	587	3	27	30
Eylül	17	0	40	0	12	609	3	19	22
Ekim	4	0	48	6	15	1105	10	24	35
Kasım	13	0	68	14	27	1650	16	30	46
Aralık	18	0	69	14	29	1199	6	25	31

(HKDY Genelgesi'nde 24 saatlik sınır değeri belirtilmeyen kirleticilerin aşım sayıları değerlendirilmemiştir.)

ÜNYE	SO_2	AGS	PM10	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	0	79	19	-		250		-		27	
Şubat	54	0	114	14	60		285		258		31	
Mart	27	0	92	17	48		179		220		31	
Nisan	15	0	63	10	32		130		162		34	
Mayıs	4	0	32	1	15		81		96		44	
Haziran	6	0	20	0	13		66		80		40	
Temmuz	3	0	23	0	13		66		79		43	
Ağustos	2	0	27	0	10		52		63		49	
Eylül	12	0	37	0	13		63		76		41	
Ekim	46	0	48	2	17		81		98		69	
Kasım	22	0	65	10	32		105		137		18	
Aralık	22	0	81	17	27		99		126		36	

(HKDY Genelgesi'nde 24 saatlik sınır değeri belirtilmeyen kirleticilerin aşım sayıları değerlendirilmemiştir.)

Çizelge 544 - Ordu ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

FATSA	SO_2	AGS	PM10	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	64	0	73	12	53		104		156			
Şubat	51	0	72	10	46		108		154			
Mart	39	0	75	12	54		107		161			
Nisan	33	0	61	9	33		90		123			
Mayıs	7	0	44	3	22		70		91			
Haziran	7	0	33	0	6		16		22			
Temmuz	6	0	30	0	6		16		21			
Ağustos	7	0	-	-	5		15		19			
Eylül	10	0	11	0	7		17		24			
Ekim	10	0	15	0	15		26		41			
Kasım	27	0	17	0	22		28		50			
Aralık	45	0	37	4	23		31		55			

(HKDY Genelgesi'nde 24 saatlik sınır değeri belirtilmeyen kirleticilerin aşım sayıları değerlendirilmemiştir)

Ordu'da 2016 yılında, 18 sabit ve 1 mobil olmak üzere toplamda 19 adet egzoz gazı emisyon yetki belgesine sahip istasyon bulunmaktadır. Bu sabit istasyonların 10 tanesi Altınordu, 4'ü Fatsa, 3'ü Ünye ve 1'i Gülyalı İlçesinde bulunmaktadır. Mobil egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu, istasyon bulunmayan İlçelerde egzoz gazı emisyon ölçümü yapmaktadır. Bu istasyonlarda 2017 yılında toplamda 67.100 aracın egzoz gazı ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

2017 yılı içerisinde Ordu İlinde kullanılmakta olan su kaynakları; 22.377.199 m^3 evsel amaçlı, 104.243 m^3 ise sanayi amaçlı olarak kullanılmıştır.

2017 yılında Ordu İlinde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 19 olup; bu kapsamda hizmet alan nüfus 742.341'dir. Yeraltı su kaynaklarından su temini mevcut olup içme suyu, sanayi ve tarım vb. kullanılmaktadır.

İl genelinde 2.552.970 dekar alanda tarımsal faaliyet gerçekleştirilmekte olup bu tarımsal alanların 3.220 dekar alanında sulu tarım yapılmaktadır

2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı ve atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı yaklaşık %78'dir.

Ordu ili Organize Sanayi Bölgesi'ndeki atıksular kanalizasyon hattı ile toplanmaktadır. Fatsa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki atıksular ise Fatsa Belediyesi Doğu Derin Deniz Deşarjına verilmektedir.

Ordu İli dağlık bir bölge olması dolayısıyla iç kesimlerdeki yerleşmelerin çoğunda kanalizasyon hizmeti verilememektedir. Bu yerlerde meskenlere ait fosseptik çukurlar yaptırılarak atıksu uzaklaştırılma işlemi yapılmaktadır.

Çizelge 545 – Ordu ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSKİ, 2018)

Ordu		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Altınordu Durugöl	X			İleri	40.000	0,347	215.000	5 (% 90)
	Altınordu Kumbaşı			X	İleri	1.150	0,008	5.000	0,4
	Altınordu Kökenli			X		200	0,0023	1.000	-
	Altınordu Öceli			X		200	0,0023	1000	-
	Altınordu Turnasuyu			X		200	0,0023	1000	-
İlçeler	Ünye Doğu ATT			X	Fiziksel+ Biyolojik	24.000	0,162	70.000	17 (%25 Kuru halde)
	Ünye Batı AAT			X	Fiziksel+ Biyolojik	8.400	0,069	30.000	7 (%25 kuru halde
	Fatsa Doğu DDD	X			Fiziksel	10.000	0,115	50.000	-
	Fatsa Batı DDD	X			Fiziksel	12.000	0,138	60.000	-
	Fatsa Örencik			X	Biyolojik	100	0,000115	500	
	Gölköy Hürriyet			X		50	0,0005	250	
	Gülyalı AAT			X	Biyolojik	400	0,0046	2.000	
	Gürgentepe AAT			X	Biyolojik	400	0,0046	2.000	
	İkizce Kaynartaş			X		60	0,00046	300	
	Kabadüz Çambaşı			X	Biyolojik	500	0,0057	2.500	
	Korgan Tepealan			X	Biyolojik	400	0,0046	2.000	
	Mesudiye Yeşilce			X	Biyolojik	200	0,0023	1.000	
	İnkur 1AAT			X	Biyolojik	200	0,0023	1.000	

Çizelge 546 – Ordu ilindeki 2017 yılı itibariyle OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Ordu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Ordu OSB	Faaliyette	-	-	-	Ordu Belediyesi Kanalına
Fatsa OSB	Faaliyette	-	-	-	Fatsa Derin Deniz Deşarjı
Ünye OSB	Faaliyette değil	-	-	-	-

3. Atık

İl genelinde günlük üretilen yaklaşık 630 ton atık, Aktarma İstasyonları vasıtasıyla Mekanik Ayırma Tesisine taşımakta, burada işlenerek geri dönüşüm malzemeleri ayrıştırılmakta ve Atıktan Türetilmiş Yakıt (ATY) hammaddesi üretilerek Ünye Çimento fabrikasına alternatif yakıt olarak yakılmak üzere gönderilmektedir.

Çaybaşı ilçesinde inşaat çalışmaları devam eden Katı Atık Düzenli Depolama Sahası tamamlandığında, burada biyobozunur atıklar depolanacak ve oluşacak sızıntı suları ise Membran Biyofiltre- Ultrafiltrasyon sistemiyle arıtılarak deşarj kriterlerine ulaştırılacaktır.

Ordu ilinde; 2017 yılı içerisinde Bertaraf edilen ve Geri Kullanılan Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları miktarı: 966.250 m^3'tür. (Yaklaşık 64.420 Kamyon)

2017 yılı itibariyle, 4 adet geri kazanım tesisi, 7 adet toplama ayırma tesisi, 4 adet ambalaj üreticisi, 152 adet piyasaya süren, 10 adet tedarikçi firma bulunmaktadır. 5 adet Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan bulunmaktadır.

2017 yılında Ordu'da 1.834.347 kg tehlikeli atık beyanı yapılmıştır. Bu miktarın 1.274.279 kg'ı bertaraf edilmiş, 552.984 kg'ı geri kazanılmış ve 7.084 kg'ı stoklanmıştır.

Çizelge 547 – Ordu ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Ordu ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

2017 yılında ilde 101.147 kg atık motor yağı ve 131.299 kg atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Ordu'da 2017 yılında 6241 kg atık akü, 264 kg atık pil toplanmıştır.

Ordu ilinde 2017 yılında 14,7 ton ÖTL geri kazanılmıştır. İşleme tesisine gönderilen AEEE miktarı 1.920 ton'dur.

2017 yılında toplanan tıbbi atık miktarı 1.112 ton olarak gerçekleşmiştir. Tıbbi atıklar Ünye ilçesinde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde Milli Park bulunmamaktadır. İlde pek çok sit alanı, tabiat parkı, mesire yerleri mevcuttur.

Ulugöl Tabiat Parkı: Ordu ilinin Gölköy ilçesi sınırları içerisinde Ulugöl Mevkindeki 26,56 ha'lık saha 10/03/2009 tarihinde Ulugöl A tipi Mesire Yeri olarak tescil edilmiş, Mesire yeri daha sonra 07/09/2009 tarihli mülga Çevre ve Orman Bakanı Olurları ile Ulugöl Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Tabiat Parkı Türkiye'nin 36. Tabiat Parkıdır. Alan içerisindeki yapraklı orman Kayın, Kızılağaç, Gürgen ve Akçaağaç türlerinden oluşmaktadır. Yapraklı ormanın sonbahar renklenmesi seyretmeye değerdir. Alt flora sarı ve mor çiçekli orman gülü, yabani karayemiş, ayı üzümü, alıç, porsuk gibi türlerden meydana gelmektedir. Alan içindeki yaban hayvanları yaban domuzu, sansar, gelincik türleri ile Sazan ve Abant alabalığından meydana gelmektedir.

Çınarsuyu Tabiat Parkı: Ordu ili Ünye ilçesi sınırları içerisinde bulunan 2003 yılında A Tipi Mesire Yeri olarak tescil edilen Çınarsuyu Mesire Yeri, 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı mülga Çevre ve Orman Bakanı Olurları ile Çınarsuyu Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

Tabiat Anıtı: Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tespit tescil hakkındaki yönetmelik kapsamında İlde Perşembe ilçesi Efirli Köyü Tepe Mahallesi Camii önünde bulunan Ihlamur ağacı ile İlin Çatalpınar ilçesi Orta köy Tikenoğlu Mahallesi Ortaköy mezarlığında bulunan Ihlamur ağacı tabiat anıtı olarak tescil edilmiştir.

Tabiatı Koruma Alanları: Perşembe ilçesi sınırları içerisinde Hoynat Adası olarak bilinen ada tepeli küçük karabatağın yaşam alanı olduğundan tabiat koruma sahası olarak teklif yapılmış, inceleme aşamasındadır.

Gaga Gölü Doğal Sit Alanı: Fatsa ilçesi, Örencik ve Yassıtaş Köyleri arasındaki Gaga Gölü, Fatsa-Aybastı yolunun yaklaşık 10. kilometresinde yolun hemen kenarında yer almaktadır. Yaklaşık 150-200 yıllık olan göl içerisinde sazan balığı başta olmak üzere değişik cins balıklar yetişmektedir. 1999 yılında göl ve çevresine ait yaklaşık 21,5 ha lık alan 1. Derece, 125,1 ha lık alan 3. Derece olmak üzere toplam yaklaşık 146,6 ha alan Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Fotoğraf 46 - Ulugöl Tabiat Parkı (Orman ve Su XI. Şube Müdürlüğü, 2014)

Kurul Kayalıkları Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili merkezine 13 km mesafedeki Bayadı köyü sınırlarında bulunan sivri bir kaya üzerine kurulmuş antik bir yerleşme alanıdır. Arkeolojik olarak önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalarda 2 metre kalınlığında duvar ortaya çıkarılmış, kurul kayalıklarının aslında kale olduğu düşünülmektedir. Bu alanda dehliz kazısı yapılmış 250 –300 adet merdiven gün ışığına çıkarılmıştır. Kaya üzerinde piknik alanları mevcuttur. Kazı esnasında bulunan pişmiş topraktan çatı kiremitleri duvar örgüsü seramik parçaları incelenmiş MÖ. V ve IV. yüzyılda yerleşme yapıldığı tespit edilmiştir. Yaklaşık 448,95 ha'lık alan Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

Fotoğraf 47 - Gaga Gölü Doğal Sit Alanı (Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, 2014)

Yason Burnu Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, Perşembe ilçesi, Çaytepe Köyü, Yason mevkiinde yer alan Yason Burnu yarımadası, kuzeye doğru uzanan eski bir yerleşim alanıdır. 1. Derece Arkeolojik ve 2. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Boğaziçi Köyü Mağarası Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, Perşembe ilçesi, Boğaziçi Köyü, Kayaağzı Mevkiinde yer alan mağara 3x5 m'lik bir açıklıktan girildikten sonra yaklaşık 250x300 m^2 geniş bir alan ve tavanda oluşum halinde sarkıtlar mevcuttur. 2001 yılında 2. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Gençağa Kalesi Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, İkizce ilçesi, Ağcakale Köyü sınırları içerisinde bulunan kale, doğal kayalıklar üzerinde iki bölüm halinde yapılmıştır. Yüksekliği ve konumu itibariyle İkizce, Ünye ve Terme ilçelerini görebilecek konumdadır. 1998 yılında 1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Yazkonağı Mağarası: Ordu ili, Ünye ilçesi, Yazkonağı Köyü sınırları içerisinde bulunan Yazkonağı Mağarası korunması gerekli taşınmaz tabiat varlığı olarak 2005 yılında tescil edilmiştir.

Çiğ Gölü Mahalli Sulak Alanı: Ordu İli, Mesudiye İlçesi, Dayılı Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 548 – Ordu ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ORDU	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.250,22	0,73	6.194,29	1,06	6.876,28	1,17	7.194,96	1,23
2) Tarımsal Alanlar	285.879,58	48,80	283.897,57	48,46	321.003,07	54,77	320.438,1	54,67
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	294.012,06	50,19	294.055,54	50,19	256.809,53	43,82	256.758,33	43,81
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	1.693,23	0,29	1.687,7	0,29	1.414,34	0,24	1.711,85	0,29
TOPLAM	**585.835,09**	100,00	**585.835,1**	100,00	**586.103,22**	100,00	**586.103,24**	100,00

Ordu ilinin de içerisinde yer aldığı Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 24.06.2011 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 549 – Ordu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ordu ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	18	1	3	4	3	5	1	35
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	1	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 550 – Ordu ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ordu ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	25	**27**
Çevre İzni Belgesi	0	35	**35**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	8	**9**
TOPLAM	**3**	**68**	**71**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 551 – Ordu ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ordu ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	131
Ani (plansız) denetimler	763
Genel toplam	**894**

Çizelge 551 - Ordu ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ordu ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	321	0,00

Çizelge 552 – Ordu ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ordu ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	208.344	103.217	203	298.567	0	0	42.470	51.711,41	**704.512,41**
Uygulanan Ceza Sayısı	6	3	1	5	0	0	1	2	**18**

2017 yılı içerisinde 3 adet tüzel kişi ve 2 adet gerçek kişi olmak üzere 5 işletmeye mevzuata aykırı çalışmaları gerekçesi ile durdurma kararı uygulanmıştır.

Ordu ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 tane alt seviye ve 2 tane üst seviye olmak üzere toplam 4 SEVESO tesisi bulunmaktadır.

53. RİZE

1. Hava Kalitesi

Rize ilinde 2017 yılında konutlarda 34.094.667 Sm^3, sanayide de 4.808.573 Sm^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Rize ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 553'de verilmektedir.

Çizelge 553 - Rize ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Ardeşen	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	6	0	-	-	3	0	6	0	9	0	75	0
Şubat	4	0	4	0	-	-	1	0	4	0	6	0	94	0
Mart	2	0	7	0	-	-	2	0	6	0	9	0	93	0
Nisan	1	0	1	0	-	-	2	0	7	0	10	0	97	1
Mayıs	3	0	7	0	-	-	3	0	9	0	12	0	84	0
Haziran	4	0	8	0	-	-	3	0	7	0	10	0	72	0
Temmuz	5	0	16	0	-	-	2	0	3	0	5	0	65	0
Ağustos	4	0	19	0	-	-	2	0	3	0	5	0	53	0
Eylül	7	0	22	0	-	-	3	0	6	0	8	0	60	0
Ekim	8	0	16	0	-	-	2	0	5	0	7	0	53	0
Kasım	8	0	14	0	-	-	2	0	5	0	7	0	55	0
Aralık	9	0	16	0	-	-	2	0	4	0	6	0	58	0

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	0	23	0	-	-	5	0	12	0	17	0	46	0
Şubat	8	0	28	1	-	-	4	0	14	0	17	0	58	0
Mart	4	0	47	7	-	-	5	0	14	0	19	0	50	0
Nisan	2	0	36	1	-	-	3	0	12	0	15	0	60	0
Mayıs	2	0	23	0	-	-	1	0	9	0	11	0	60	0
Haziran	2	0	15	0	-	-	1	0	8	0	9	0	55	0
Temmuz	3	0	22	0	-	-	2	0	6	0	8	0	60	0
Ağustos	3	0	23	0	-	-	2	0	5	0	7	0	56	0
Eylül	3	0	28	0	-	-	2	0	6	0	8	0	61	0
Ekim	4	0	23	1	-	-	4	0	8	0	12	0	43	0
Kasım	5	0	34	1	-	-	7	0	12	0	19	0	30	0
Aralık	5	0	48	10	-	-	14	0	15	0	29	0	16	0

İlde 2017 yılı itibariyle emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 8 adet sabit 1 adet mobil olmak üzere 9 adet tesis bulunmaktadır. İlde toplam 2017 yılı içerisinde 39.583 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Rize içme suyu arıtma tesisine ham su, Poşut Deresi ve Ilıca Deresi üzerinde yapılmış olan su alma yapılarından (regülatör) temin edilmektedir. Poşut ve Ilıca derelerinin suyu, su alma yapılarının bulunduğu yerde tortusuz ve kokusuz durumdadır. Her iki derenin drenaj havzası içinde herhangi bir yerleşim yeri, sanayi ve endüstriyel kuruluş bulunmadığından, bu alan içinde önemli bir yapay kirlenme söz konusu değildir. Rize'de içme suyu amaçlı baraj bulunmamaktadır. 2016 yılı TÜİK verilerine göre içme ve kullanma suyu şebekesi için toplam çekilen su miktarı 16.290.000 m^3/yıl (yerüstü: 9.700.000 m^3/yıl, yeraltı: 6.590.000 m^3/yıl) 'dır.

İlde 18 adet belediye (6 adet belde) bulunmakta ve tüm belediyelerde içme suyu şebekesi bulunmaktadır. Yeraltı ve yüzeysel sular için arıtma tesisi mevcut olup arıtma (fiziksel, gelişmiş, konvansiyonel) yapılmaktadır.

Rize İlinde toplam Belediye sayısı 18 (ilçe ve belde) olup, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %81, atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %81'dir.

Çizelge 554– Rize ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Belediyeler, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	İslampaşa	X			Fiziksel		0,440	X	116.212	
	Fener	X			Fiziksel		0,231	X	116.212	
İlçeler	Fındıklı	X			Fiziksel	11.400	0,131	x	9.800	Oluşmamaktadır.
	Ardeşen		X							
	Pazar	X			Fiziksel + Biyolojik	12.408 (m^3/gün)	0,051	X	17.000	Atık Çamur oluşmamaktadır. 2.022 Proje verilerine göre; K.ızgara: 0,02 m^3/gün İ.ızgara:0,19 m^3/gün kum tutucu:0,77 m^3/gün katı atık oluşmaktadır.
	Hemşin	x		X	Biyolojik	600	0,007	-	3.000	0,18
	Çamlıhemşin		x							
	Çayeli	x			Fiziksel+ Biyolojik	11.230	0,051	x	21.000	Oluşmamaktadır.
	Güneysu			x						
	Derepazarı			x						
	İyidere			x						
	Kalkandere		x							
	İkizdere			X						

Çizelge 555 – Rize ilindeki organize sanayi bölgeleri ve alanları (Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2018)

Bölge Adı	Alanı	Not
Rize Organize Sanayi Bölgesi	235.802,27 m^2	Parsel tahsisi yapıldı.
Ardeşen Organize Sanayi Bölgesi	523.912,18 m^2	Yer tespiti kesinleşen Ardeşen OSB ile ilgili 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ve Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği amir hükümlerince ilgili imar ve parselasyon planı oluşturulmamış olup, çalışmalar devam etmektedir.

3. Atık

Rize Belediye sınırları içerisindeki evsel katı atıklar, özel bir firma tarafından toplanıp, aktarma istasyonunda treylerde sıkıştırılarak düzenli depolama alanına taşınmaktadır. Taşınan evsel katı atıklar, Trabzon ve Rize İlleri Katı Atık Yapma ve İşletme Birliği (TRAB-Rİ-KAB) tarafından düzenli olarak depolanmaktadır.

2016 yılı TÜİK verilerine göre Rize ilinde kişi başına düşen ortalama atık miktarı 1,15 kg/kişi-gün olarak belirlenmiştir. Toplanan belediye atık miktarı ise 97.617 ton/yıl olarak belirlenmiştir.

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında merkez belediye tarafından hafriyatlar toplanarak Muradiye mevkiindeki hafriyat döküm alanına depolanmaktadır.

Rize ilinde 3 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ve ayırma tesisi bulunmaktadır. Atık ambalaj sisteminde kayıtlı, 5 adet ambalaj üreticisi ve 101 adet piyasaya süren firma mevcuttur. İlde 2 belediyenin Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmaktadır.

İlde tehlikeli atık bertaraf tesisi bulunmamaktadır. Ancak, toplanan tehlikeli atıklar lisanslı araçlarla bertaraf tesislerine gönderilmektedir. 2017 yılında 139.259 kg'ı geri kazanılmış, 13.334 kg'ı bertaraf edilmiş ve 6.890 kg'ı tesis içi stoklanmış, 1.500 kg'ı lisanslı firmada stoklanmış ve 553 kg'ı ihracat edilmiştir. Yine aynı dönemde 54.005 ton atık endüstriyel yağ ve 92.829 ton atık motor yağı toplanmıştır. Atık madeni yağ geri kazanım miktarı 146,834 ton'dur.

"Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında lokantalar, iş yerleri ve sanayi tesislerinden 46,499 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde 2017 yılında 69.99 ton atık akümülatör ve 152 kg atık pil toplanmıştır. 2017 yılında 52,760 ton ÖTL geri kazanılmıştır.

Çizelge 556 – Rize ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Rize ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında tıbbi atık üreten sağlık kuruluşları tarafından üretilen tıbbi atıklar lisanslı araçlarla toplanarak Trabzon ilinde bulunan sterilizasyon ünitesinde sterilize edildikten sonra düzenli depo sahasında bertaraf edilmektedir. Rize ilinde 2017 yılında 363,844 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Rize ilinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, 118 tanesi endemik olmak üzere 1.519 bitki türü ve 600 tohumsuz bitki türü tespit edilmiştir.Fauna olarak; 61 memeli türü, 239 kuş türü, 16 balık türü, 23 sürüngen türü, 9 çift yaşar türü ve 623 omurgasız hayvan türü tespit edilmiştir.

Rize ilinin doğal sit alanları:

1.İkizdere Vadisi: İkizdere Vadisi, Rize İli, İkizdere İlçesinde Salar Deresi, Sarpinovit Deresi, Çalçarak Deresi, Kuryatak Deresi ve Cimil Deresinin içinde bulunduğu İkizdere Vadisi; Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.10.2010 tarih ve 3019 sayılı kararı ile İkizdere Vadisinin I, II. Ve III. Derece doğal sit alanı ilan edilmesine karar verildi. Trabzon Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 22/05/2012 tarih ve 43 sayılı kararı ile 3019 sayılı kararın hukuki geçerliliğini koruduğuna karar verilmiştir.

2. Çamlıhemşin İlçesi Fırtına ve Hala Derelerinin Bulunduğu Alan: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 19/05/1998 gün ve 3148 sayılı kararıyla doğal sit ilan edilmiştir. 1/25.000 ölçekli haritada sınırları belirlenen bölümlerin I. II, III. Derece doğal sit, Zilkale ve Kale-i Bala çevresinin I. derece arkeolojik sit, ilan edilmesine karar verilmiştir. Kurulun 18/02/2010 tarih ve 2529 sayılı kararı ile düzenleme yapılarak sayısal koordinat değerleri onaylanan sit sınırları yeniden belirlenmiştir.

3. Çamlıhemşin İlçesi Kaplıca Köyü Ayder Mevkii: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 31.10.1991 gün ve 1185 sayılı kararıyla doğal sit olarak belirlenmiş, kurulun 27.06.1992 tarih ve 1404 sayılı kararı ile doğal sit alanının sınırları ve dereceleri belirlenmiştir. Yine Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 23.03.1998 tarih ve 3062 sayılı kararı ile Koruma Amaçlı İmar Planı ve yapılanma koşulları düzeltilerek onaylanmıştır.

4. Fındıklı İlçesi Aksu Mahallesi: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 28/07/2002 gün ve 4515 sayılı kararı ile sahil şeridinde yerinde yapılan inceleme sonucu Doğu Karadeniz Yöresinde ender rastlanan bir kumsal alanın varlığı saptandığından devlet karayolunun Hopa istikametine doğru jandarma bölük komutanlığı binasından Aksu ilköğretim Okuluna kadar olan

kesimin sit alanı ilan edilmesine prensipte uygun olduğuna karar verilmiştir. Yine Kurulun 03/05/2003 gün ve 4723 sayılı kararı ile sit sınırları ve dereceleri (III. Derece) belirlenmiştir.

5. Fındıklı İlçesi Çağlayan Köyü Abuçağlayan Vadisi: Dere yataklarının doğal yapısı, bitki örtüsü çeşitliliği ve ilginç peyzaj bütünlüğünün çıkardığı doğal yapının korunabilmesi için Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15/11/2008 gün ve 1852 sayılı kararı ile 1.derece doğal sit alanı ilan edilmiştir.

6. Fındıklı İlçesi Arılı Vadisi: Bitki örtüsü çeşitliliği ve ilginç peyzaj bütünlüğünün çıkardığı doğal yapı ve özgün ahşap ağırlıklı yayla evlerinin ortaya çıkardığı doğal ve kültürel değerlerin korunabilmesi için, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 18/02/2010 gün ve 2536 sayılı kararı ile 1. ve 3. derece doğal sit alanı ilan edilmiştir.

7. Merkez İlçe Kırklartepe Köyü Ayana Tepesi: Tepe üzerinde bulunan kutsal su ve orman olan çevresi-12.12.1982 tarih ve 4016 sayılı kararı ile ilan edilmiş, ancak alanın sınırları pafta üzerinde tescil edilmemiştir.

Fotoğraf 48 - Rize-Çamlıhemşin Tar Deresi (Bulut) Şelalesi

Rize İli'nin Tabiat Varlıkları

1.Kaçkar Dağları Milli Parkı: İl sınırları içerisinde 1994 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Kaçkar Dağları, Milli Park olarak ilan edilmiştir. Milli Parkın toplam alanı 51.550 ha'dır. Rize iline 68 km Çamlıhemşin ilçe merkezine 18 km uzaklıktadır. Genel alanın %35'i (18.013 ha) ormanlık alandır.

Kaçkar Dağlarını; batıdan Fırtına Deresi, kuzeyden ve doğudan Hemşin Deresi çevreler ve bu vadilerin zengin bir flora ve fauna yapısına sahiptir. Bitkilerde 54'ü endemik olmak üzere 756 takson, omurgasız hayvanlarda 6'sı endemik olmak üzere 149 takson, omurgalı hayvanlarda ise 178 taksonu içerdiği belirlenmiştir. Türkiye'de Rhodendron'ların 3.000 metreye ulaştığı tek yer burasıdır.

Fotoğraf 49 - Kaçkar Dağları Milli Parkı

2. Tunca Vadisi Tabiat Parkı: Ardeşen ilçesi sınırları içerisinde kalan toplam 4.082 ha büyüklüğe sahip saha, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bakanlık Makamının 11.07.2013 tarih ve 1516 sayılı Olur'ları ile "Tunca Vadisi Tabiat Parkı" ilan edilmiştir.

3. Handüzü Tabiat Parkı: Toplam alanı 445 ha olan Tabiat Parkı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 02.12.2014 tarihinde Handüzü Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

4. Isırlık Tabiat Parkı: Toplam alanı 12 ha olan Tabiat Parkı, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlık Makamı'nın 02.04.2015 tarih ve 18031414-401- 476 sayılı Olur'ları ile Isırlık Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

5. Akyamaç Şelalesi Tabiat Parkı: Toplam Alanı 50 ha olan Tabiat Parkı, Orman ve İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 25.08.2014 tarihinde Hemşin Akyamaç Şelalesi Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

6. Rize Çamlıhemşin-Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: İlin Çamlıhemşin ilçesi sınırları içerisinde bulunan toplam 4.273 ha'lık saha, 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı karar ile "Rize Çamlıhemşin-Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak tescil edilmiş; 16.10.2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Alanın yönetiminden Orman ve Su İşleri Bakanlığı Rize Şube Müdürlüğü Sorumludur. Orman ve İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 02.11.2015 tarihinde Tar Deresi Bulut Şelalesi Tabiat Anıtı olarak ilan edilmiştir.

7. İspir Verçenik Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Toplam alanı 63.130 ha olan İspir Verçenik Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı karar ile tescil edilmiş ve karar 16.10.2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Alanın yönetiminde Orman ve Su İşleri Bakanlığı Erzurum Şube Müdürlüğü sorumludur. Bu sahanın 1.222,9 ha'lık kısmı Rize il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Rize ilinde 15 adet tescilli anıt ağaç mevcuttur.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 557 – Rize ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

RİZE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.205,21	0,31	1.767,2	0,45	1.735,07	0,45	1.735,07	0,45
2) Tarımsal Alanlar	75.773,34	19,25	75.382,02	19,16	79.409,23	20,72	79.422,02	20,72
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	313.654,36	79,70	313.657,51	79,70	300.060,14	78,29	300.047,34	78,28
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.899,60	0,74	2.725,81	0,69	2.075,17	0,54	2.075,17	0,54
TOPLAM	**393.532,51**	100,00	**393.532,54**	100,00	**383.279,61**	100,00	**383.279,6**	100,00

Rize'nin de içinde bulunduğu "Ordu, Trabzon, Rize, Giresun, Gümüşhane, Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 24.06.2011 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 558 - Rize ilinde Bakanlık Merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Rize ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	10	0	0	0	1	3	0	**14**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	1	0	0	**1**
ÇED Gerekli Değildir (Bakanlık)	0	1	0	0	0	0	0	**1**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 559 - Rize ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Rize ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	18	18
Çevre İzni Belgesi	0	32	32
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	0	51	51

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 560 – Rize ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Rize ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	351
Genel toplam	**356**

Çizelge 560 - Rize ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Rize ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	1.016

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	12	0

Çizelge 561 – Rize ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Rize ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Atık	Egzoz	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	560.694	236.043,2	1.008	1.016	21.227	173.880	51.147	**1.045.015,2**
Uygulanan Ceza Sayısı	11	10	5	1	2	8	5	**42**

Rize'de 2017 yılı itibariyle 1 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

54. SAKARYA

1. Hava Kalitesi

Sakarya'da 2017'da konutlarda 225.595.737 m^3, sanayide de 47.172.356 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Sakarya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri aşağıdaki çizelgelerde verilmektedir.

Çizelge 562 - Sakarya ili Sakarya (UHKİA) İstasyonunda 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (µg/m^3) ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları (MTHM Müdürlüğü, 2018)

Sakarya	SO_2	AGS	PM10	AGS
Ocak	41,9	-	45,4	4
Şubat	42,0	-	49,9	6
Mart	21,3	-	33,5	-
Nisan	13,6	-	56,5	7
Mayıs	7,4	-	55,9	-
Haziran	4,3	-	47,7	-
Temmuz	3,5	-	40,8	-
Ağustos	4,0	-	65,1	12
Eylül	6,0	-	84,8	21
Ekim	8,8	-	88,3	22
Kasım	14,8	-	114,2	27
Aralık	19,0	-	67,4	8

Çizelge 563 - Sakarya ili Sakarya-Merkez İstasyonunda 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (µg/m^3; CO: mg/m^3) ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları (MTHM Müdürlüğü, 2018)

Merkez	PM_{10}	AGS	CO	AGS	NO_2	AGS
Ocak	69,1	11	1,8	-	32,2	-
Şubat	76,4	15	1,3	-	28,8	-
Mart	76,2	18	1,0	-	26,5	-
Nisan	67,5	13	1,0	-	26,7	-
Mayıs	52,9	2	0,6	-	22,3	-
Haziran	50,9	3	0,7	-	26,5	-
Temmuz	46,6	3	0,5	-	23,5	-
Ağustos	56,5	5	0,6	-	23,1	-
Eylül	59,3	8	0,8	-	24,0	-
Ekim	84,2	20	1,4	-	21,8	-
Kasım	136,2	22	2,1	-	20,8	-
Aralık	82,1	13	1,9	-	18,7	-

Çizelge 564- Sakarya ili Sakarya-Ozanlar İstasyonunda 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (µg/m^3) ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları (MTHM Müdürlüğü, 2018)

Ozanlar	SO_2	AGS	$PM_{2.5}$	AGS	NO_2	AGS	OZON	AGS
Ocak	27,5	-	46,5	-	35,1	-	36,9	-
Şubat	23,6	-	41,4	-	38,0	-	41,7	-
Mart	13,8	-	40,0	-	31,4	-	48,6	-
Nisan	7,4	-	31,0	-	30,6	-	56,7	-
Mayıs	3,7	-	22,6	-	19,5	-	49,3	-
Haziran	3,1	-	19,3	-	16,8	-	36,8	-
Temmuz	4,0	-	15,7	-	14,5	-	49,7	-
Ağustos	5,3	-	17,1	-	18,5	-	54,7	-
Eylül	11,0	-	22,1	-	28,1	-	48,1	-
Ekim	11,0	-	42,3	-	34,6	-	26,9	-
Kasım	20,8	-	60,7	-	36,7	-	18,6	-
Aralık	24,1	-	36,3	-	37,1	-	24,4	-

İlde 2017 yılında 1 (bir) adet yetkili araç muayene istasyonu ile araç muayene istasyonuna bağlı 1 (bir) adet seyyar araç muayene istasyonu ve 22 (yirmi iki) adet yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm

istasyonu faaliyet göstermektedir.Söz konusu yetkili istasyonlardan 1 (bir) adedi Şubat ayında faaliyetine son vererek kapanmıştır. 2017 yılında egzoz ölçümü yaptıran sayısı 102.000'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sakarya iline su temin eden ana kaynak Sapanca Gölü'dür. Sapanca'nın kıyıları, doğuda Sakarya ili, batı ucunda Kocaeli İli'nde kalır. Havzası 252 km²'dir. Yüzölçümü 47 km²'dir. Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırlarında bulunan ve hali hazırda işletilmeye devam eden toplam 9 adet içmesuyu arıtma tesisi vardır. Sapanca Gölü dışında muhtelif su kaynakları ve derin kuyular (sondaj) vasıtası ile su temini sağlanmaktadır. 2017 yılı itibariyle il genelinde temin edilen su miktarı 122.567.658 m³ tür. Sapanca Gölü'nden temin edilen su miktarı 69.864.419 m³'tür.

2002 yılından itibaren 2017 yılına kadar toplam 2.370.386 m kanalizasyon hattı döşenmiş olup, mevcut kanalizasyon sistemiyle 752.562 kişiye hizmet verilmektedir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %76'dır. Atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise %76'dır.

Çizelge 565 – Sakarya ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (SASKİ, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m³/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Adapazarı	X			Fiziksel + Biyolojik	198.800	0.926	514.425	78,63
İlçeler	Akyazı	X			Fiziksel + Biyolojik	13.970	0,175	56.554	6,71
	Hendek	X			Fiziksel + Biyolojik	12.970	0,155	60.483	7,53
	Geyve	X			Fiziksel + Biyolojik+İleri	7.459	0,068	56.392	0,55
	Karasu	X			Fiziksel + Biyolojik+İleri	7.291	0,095	36.586	0,14
	Kocaali		X						
	Taraklı		X						
	Kaynarca		X						

Çizelge 566 - Sakarya ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Sakarya Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Sakarya 1.OSB	AAT İşletmede (Faal)	198.800	Evsel ve Endüstriyel AAT (Fiziksel, Kimyasal ve İleri Arıtım Üniteleri)	78,63	Çark Deresi
Sakarya 2.OSB.	AAT İşletmede (Faal)	12.962	Evsel ve Endüstriyel AAT (Fiziksel, Kimyasal, Biyolojik ve İleri Arıtım Üniteleri)	7,67	Dinsiz Deresi
Sakarya 3.OSB.	AAT İşletmede (Faal)	9.000	Evsel ve Endüstriyel AAT (Fiziksel, Kimyasal ve İleri Arıtım Üniteleri)	Yeni faaliyette geçti, Henüz belli değil	Sakarya Nehri
Sakarya Karasu OSB.	AAT İşletmede (Faal)	600	Evsel ve Endüstriyel AAT (Fiziksel, Kimyasal ve İleri Arıtım Üniteleri)	Yeni faaliyette geçti, Henüz belli değil	DSİ Kanalı
Sakarya Ferizli OSB	Arıtma tesisi yok				

3. Atık

Sakarya Büyükşehir belediyesi katı atık düzenli depolama sahası 23 Ocak 2009 tarihinden beri hizmet vermektedir. Sakarya İline bağlı ilçelerde toplanan katı atıkların düzenli depolama sahasına kabulü yapılarak bertarafı sağlanmaktadır. Saha özel sektör tarafından işletilmektedir. 2017 yılında 256.823,800 kg atık depolanmıştır. Toplanan katı atık miktarı yaz ve kış ortalaması 967 ton/gün'dür.

Katı atık depolama sahası 2 lottan meydana gelmektedir. Lot 1 birinci aşamada kullanılacak olup kapasitesi Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki belediyelerin evsel katı atıklarını yaklaşık 10 yıl süreyle depolamaya yeterlidir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi olarak 2013 yılında Araç Takip Sistemine (GPS – Uydu Bazlı Navigasyon Sistemi) geçilerek, hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atığı taşıyan bütün araçlar online olarak da takip edilmeye başlanmıştır. Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği gereği; 2017 yılında 304 adet araca, "Hafriyat Toprağı ve İnşaat Yıkıntı Atıklarını Taşıma İzin Belgesi" düzenlenmiş, 171 adet araca yeni izin belgesi verilmiş 79 adet izin süresi dolmuş aracın izin belgesi iptal edildi 133 aracın ise izinleri yenilenmiştir. 31.12.2017 itibariyle sisteme kayıtlı toplam 495 araç online olarak denetim ekiplerimiz tarafından sürekli takip edilmektedir

2017 yılı itibariyle Sakarya'da, atık ambalaj sistemine kayıtlı olan ambalaj üreticisi 32, piyasaya süren 262, tedarikçi 36, ambalaj atığı toplama, ayırma ve geri dönüşüm GFB/Lisanslı firma sayısı 52'dir.

Sakarya'da 2017'da, TABS'a 39.380 ton tehlikeli atık beyan edilmiştir. Bu tehlikeli atığın 32.796 tonu geri kazanılmış, 6.215 tonu bertaraf edilmiş, 355 tonu yetkili firmada stokta bulunmakta ve 13.5 tonu da ihraç edilmiştir.

2017 yılında Sakarya'da 217 ton atık motor yağı, 667 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır.

2017 yılında 120 ton atık akü, 191 kg atık pil toplanmıştır.

Çizelge 567 - Sakarya ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	52
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	9
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	2

İlde bitkisel atık yağ toplayıp geri kazanan tesis bulunmamaktadır. Toplanan atık yağlar farklı illerdeki firmalara gönderilmektedir. 2017 yılında toplanan bitkisel atık yağ miktarı da 237 ton 'dur.

Sakarya ilinde geri kazanım tesislerine ve çimento fabrikalarına gönderilen toplam ÖTL miktarı yaklaşık 232 ton'dur. 2017'de işlenen ÖTA miktarı 7,44 ton'dur.

"Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında Sakarya'da 1 adet tıbbı atık bertaraf tesisi bulunmaktadır. Tesis, belediye adına civar illerden de toplanan tıbbı atıkları toplayarak bu tesise getirmekte ve sterilize ederek bertaraf etmektedir. 2017 yılı içerisinde Sakarya'da 1.020 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

"Sakarya İli'nin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme İşi" 2. Ara raporu sonucunda Damarlı bitkilerde literatürde toplamda 124 familyaya ait 1561 tür ve tür 6 takson tespit edilmiştir. Bunlardan 84 tanesi endemiktir. IUCN kriterlerine göre 2 takson VU; 4 takson NT; 180 takson LC; 7 takson da DD kategorilerinde yer almıştır. Bu türlerden 291'i arazi çalışmalarında tespit edilmiştir. Literatürde olmayan bu proje ile tespit edilen tür sayısı ise 61'dir.

Çalışmalar sonucunda 6 takım ve 17 familyaya ait 39 memeli hayvan türü tespit edildi. Ayrıca Chiroptera (Vespertilionidae) takımına ait Pipistrellus nathusii (Sert Derili Yarasa), Myotis nattereri (Nattereri'nin Yarasası) türleri Sakarya'dan ilk defa kayıt edilmiştir.

Sakarya ili Ormanlık Alanı 208.226,0 hektar, koru ormanları 197.467,4 hektar ve koruya tahvil 10.758,6 hektardır. Sakarya Orman Bölge Müdürlüğü sahasındaki başlıca ağaç türleri: Kayın, meşe, karaçam, kızılçam, göknar, kestane, diğer yapraklı, sahilçamı, gürgen, diğer ibreli ve dişbudaktır.

İl sınırları içerisinde milli parklar ve tabiatı koruma alanları bulunmamaktadır. İlde USAK (Ulusal Sulak Alan Komisyonu) tarafından ulusal öneme haiz tescili yapılmış sulak alan bulunmamaktadır. Sakarya İli Karasu ve Ferizli İlçeleri içerisinde kalan Büyük Akgöl 340 hektarlık alanı ile 12.10.2016 tarihinde Mahalli Sulak Alan olarak tescil edilmiştir.

İl sınırları içerisinde 3 Tabiat Parkı, 3 Tabiat Anıtı bulunmaktadır.

1. **İl Ormanı Tabiat Parkı;** Adapazarı - Sapanca karayolu üzerinde Sakarya'ya 12 km mesafede 103 ha alana sahiptir.

Fotoğraf 50 - İl Ormanı Tabiat Parkı

2. **Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı;** Adapazarı'nın kuzeyinde, Karasu yolu kenarında Adapazarı'na 8 km mesafede 231 ha alana sahiptir.

Fotoğraf 51 - Poyrazlar Tabiat Parkı

3. **Kuzuluk Tabiat Parkı;** Adapazarı-Akyazı-Mudurnu yolu üzerinde, Akyazı'ya 5 km, Sakarya'ya 40 km uzaklıktadır. 42,45 ha alana sahiptir.

Fotoğraf 52 - Kuzuluk Tabiat Parkı

1. Ulumeşe Tabiat Anıtı; Sakarya'nın Hendek ilçesi Çayırbaşı Köyü sınırları içerisinde bulunan "Meşe Anıt Ağacı" 400-450 yaşında olup, 30 m boyunda, 2 m çapındadır. 7 m çevre genişliğine ve 2.500 m^2 alan kaplama özelliğine sahiptir.

Fotoğraf 53- Ulumeşe Tabiat Anıtı

2. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı; Sakarya İl Merkezine 25 km, Sakarya-Bilecik karayoluna 10 km mesafede olup yolun 2 km si stabilizedir. Şelaleye yürüyerek ulaşılabilmekte 500 m. dik patika yol mevcuttur. İstanbul İline 165 km, Ankara iline 350 km mesafede olan tabiat anıtı Doğançay Şefliği sınırları içinde bulunmakta olup; Yapraklı ormanlarla zengin bitki örtüsüyle ve 5 basamaklı şelalesi doğal güzellik sunmaktadır.

Fotoğraf 54 - Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı

3. Karagöl Yaylası Sarıçam Tabiat Anıtı: Sakarya ili, Taraklı ilçesi, Karagöl Yaylası mevkiinde bulunan sarıçam ağacının (Pinussylvestris) sıra dışı gelişim göstermiş olması sebebiyle Bakanlık Makamının 16/12/2015 Tarih ve 1793 sayılı OLUR 'u ile "tabiat anıtı" olarak tescil edilmiştir. Sarıçam ağacı 200 yaşlarında, 17 metre boy, 1,5 metre çap ve 4,5 metre çevre genişliğine sahiptir.

Fotoğraf 55 - Karagöl Yaylası Sarıçam Tabiat Anıtı

Kaynarca ve Karasu İlçeleri hudutları içerisinde yer alan 2.517 hektarlık Acarlar Longozu sahası, 05.10.2006 tarihinde Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiş olup, hedef tür bulunmamaktadır. Saha, 2015 yılında revize edilen Acarlar Longozu Sulak Alan Yönetim Planı kapsamında yönetilmektedir. 2016 yılı envanter sonuçlarına göre 36 kuş türünden 1.358 adet kuş sayılmıştır. Ayrıca, Göynük Kapıormanı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 568 – Sakarya ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2018)

SAKARYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.192,99	1,70	11.838,51	2,46	13.272,65	2,75	14.341,67	2,97
2) Tarımsal Alanlar	215.184,36	44,70	213.134,26	44,27	267.457,37	55,47	266.595,88	55,29
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	251.134,95	52,17	249.461,73	51,82	195.247,92	40,49	194.998,07	40,44
4) Sulak Alanlar	207,35	0,04	163,64	0,03	598,27	0,12	589,7	0,12
5) Su Yapıları	6.698,47	1,39	6.820,11	1,42	5.630,37	1,17	5.681,92	1,18
TOPLAM	**481.418,12**	100,00	**481.418,25**	100,00	**482.206,58**	100,00	**482.207,24**	100,00

Sakarya ilinin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hazırlanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 569 – Sakarya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sakarya ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	12	4	8	5	5	1	3	38
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	3	1	0	0	0	0	0	4

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 570 – Sakarya ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Sakarya ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	34	**40**
Çevre İzni Belgesi	5	38	**43**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	5	8	**13**
TOPLAM	**16**	**80**	**96**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 571 – Sakarya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	85
Ani (plansız) denetimler	928
Genel toplam	**1.013**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	5	5.194,00

Çizelge 571 - Sakarya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetim	323	0,00

Çizelge 572 – Sakarya ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	30.323	1.729.390	0	1.124.186	0	0	81.205	118.871	**3.083.975**
Uygulanan Ceza Sayısı	8	27	0	8	0	0	4	10	**57**

İlde 8 adet işletmeye faaliyet durdurma yaptırımı uygulanmıştır. 8 adet faaliyet durdurma kararının 3 adedi çevre izni, 2 adedi atıksu, 1 adedi ÇED Yönetmeliğine aykırı davranmak ve 2 adedi çevre ve insan sağlığı yönünden tehlikeli faaliyette bulunmaktan dolayı uygulanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Sakarya ilinde 1 adet alt seviye, 3 adet te üst seviye olmak üzere toplam 4 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

55. SAMSUN

1. Hava Kalitesi

İl Büyükşehir Belediyesi sınırları dâhilinde konutlarda 262.399.380 m^3, sanayi amaçlı ise 1.808.292.304 m^3 doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir.

Samsun ilinde 6 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. İstasyonlarda PM_{10}, SO_2, NO, NO_2, NO_x ve CO ölçümleri yapılmaktadır. 2017 yılında Samsun ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 573'de verilmektedir.

Çizelge 573 - Samsun ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

SAMSUN İLKADIM	SO_2	AGS	PM10	AGS
Ocak	13	-	66	10
Şubat	13	-	73	9
Mart	13	-	89	23
Nisan	13	-	73	15
Mayıs	7	-	56	7
Haziran	4	-	30	-
Temmuz	4	-	17	-
Ağustos	3	-	49	2
Eylül	3	-	57	7
Ekim	4	-	64	10
Kasım	9	-	84	21
Aralık	10	-	55	6

AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı (Envista ARM 2018)

SAMSUN TEKKEKÖY	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	NO2
Ocak	13	-	64	12	827	28
Şubat	30	-	85	13	820	31
Mart	27	-	118	13	685	24
Nisan	23	-	83	4	575	20
Mayıs	27	-	81	10	311	14
Haziran	22	-	69	8	345	11
Temmuz	6	-	88	17	360	12
Ağustos	4	-	71	13	484	21
Eylül	9	-	79	15	475	25
Ekim	8	-	68	10	431	11
Kasım	14	-	74	13	720	30
Aralık	15	-	73	14	927	24

SAMSUN CANİK	SO_2	AGS	PM10	AGS	NO2
Ocak	55	-	62	9	64
Şubat	50	-	79	11	70
Mart	44	-	102	21	101
Nisan	33	-	80	20	83
Mayıs	16	-	64	11	74
Haziran	11	-	44	1	59
Temmuz	13	-	45	2	50
Ağustos	7	-	46	1	42
Eylül	8	-	49	3	22
Ekim	15	-	56	9	22
Kasım	14	-	71	14	26
Aralık	14	-	61	9	33

Çizelge 573 - Samsun ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

SAMSUN ATAKUM	SO_2	AGS	PM10	AGS	NO2	OZON
Ocak	21	-	36	-	42	32
Şubat	15	-	52	5	42	30
Mart	8	-	54	6	69	24
Nisan	7	-	45	1	64	27
Mayıs	5	-	38	2	32	33
Haziran	4	-	30	-	26	36
Temmuz	6	-	31	-	21	42
Ağustos	7	-	37	-	19	45
Eylül	5	-	38	-	45	32
Ekim	12	-	38	3	56	20
Kasım	12	-	47	4	71	14
Aralık	13	-	34	1	68	17

SAMSUN BAFRA	SO2	AGS	PM10	AGS	NO_2
Ocak	30	-	49	2	79
Şubat	33	-	65	11	83
Mart	18	-	78	12	74
Nisan	11	-	65	14	58
Mayıs	6	-	50	6	40
Haziran	9	-	46	1	19
Temmuz	17	-	45	2	7
Ağustos	56	-	45	-	12
Eylül	8	-	49	-	11
Ekim	10	-	58	8	17
Kasım	8	-	63	9	23
Aralık	12	-	46	2	10

SAMSUN YÜZÜNCÜ YIL	PM10	AGS	CO	NO2	OZON
Ocak	81	16	1223	188	25
Şubat	96	17	1066	189	26
Mart	91	22	1016	182	21
Nisan	76	15	893	166	26
Mayıs	57	10	539	167	37
Haziran	44	-	459	58	30
Temmuz	46	2	431	52	27
Ağustos	61	8	500	56	18
Eylül	53	6	480	63	21
Ekim	63	9	585	57	16
Kasım	86	21	1004	58	13
Aralık	71	12	1012	52	16

İlde 2017 yılında süresi dolan 10 adet emisyon ölçüm yetki belgesi yenilenmiştir. 2017 yılında Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı 128.250 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sağlıklı içme kullanma suyu temini amacıyla 1996 yılında DSİ'den devralınarak işletmeye alınan ve 4 merkez ilçeye (Atakum, Canik, İlkadım, Tekkeköy) su temin eden 200.000 m3/gün kapasiteli Selahattin Ereren İçme Suyu Arıtma Tesisi, Samsun'a 25 km mesafede Tekkeköy ilçesi Aşağıçinik mevkiinde yaklaşık 300 dönüm arazi üzerinde bulunmaktadır. Arıtma Tesislerine 13.346 m mesafede bulunan Çakmak Barajından gelen hamsu cazibeli olarak içme suyu arıtma tesisine gelmekte; havalandırma, dinlendirme, filtreleme ve klorlama işlemlerinden sonra arıtılan su Samsun'da bulunan ana depolara cazibeyle gönderilmektedir.

Çizelge 574 – Samsun ili içme suyu potansiyeli (DSİ, 2018)

Sıra No	Proje Yapım Aşamasındaki İşler	Fayda (hm³/yıl)
1	Samsun Terme Projesi Terme, Salıpazarı, Ayvacık ve Çarşamba İçme Suyu Temini	25,74
2	Samsun Alaçam Taşkelik Barajı	2,40
3	Samsun Vezirköprü Kapaklıeşme Barajı	1,82

Sıra No	İnşa Halindeki İşler	Fayda (hm³/yıl)
1	Samsun Bafra ve 19 Mayıs İlçeleri İçme Suyu Temini İsale Hattı ve Arıtma Tesisi	22,27

Sıra No	İşletmedeki İşler	Fayda (hm³/yıl)
1	Vezirköprü Duruçay Projesi	1,89
2	Havza Hacıdede Projesi	0,57
3	Kavak Güven Projesi	0,63
4	Samsun İçme suyu (Çakmak Barajı) Projesi	126,5

Çizelge 575 – Samsun ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (SASKİ, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (m³/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m³/gün)	Deniz Deşarjı	Nüfus	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
			Var	İnşa/plan aşamasında	Yok							
Merkez	MERKEZ	(DOĞU) Atakum İlkadım Canik Tekkeköy	X			İleri	105.000	143.250	VAR	655.540	%91,73	80
	ATAKUM	(BATI) Altınkum Çatalçam Taflan		X		İleri						
İlçeler	ALAÇAM		X			Biyolojik	2.952	2.900	YOK	25.863	%34,38	2,61
	ASARCIK		X			Biyolojik	600	400	YOK	16.997	%17,60	
	AYVACIK		X			Biyolojik	500	496	YOK	20.178	%14,31	0,4
	BAFRA		X			Biyolojik	35.000	9.100	YOK	141.552	%62,76	15
	ÇARŞAMBA	Çarşamba Merkez		X					YOK	137.739	%69	
		Çakmak Barajı Koruma Havzası					173	150	YOK			0,25
	HAVZA		X			Biyolojik	3.555	3.383	YOK	40.892	%49,14	0,83
	KAVAK			X		İleri				20.112		
	LADİK			X		İleri				16.390		
	SALIPAZARI			X		İleri				18.714		
	TERME	MERKEZ	X			Biyolojik	8.878	8.650	VAR	71.577	%41,13	0,2 t/yıl
		EVCİ	X			Biyolojik	899	885	YOK		%2,76	1
		SAKARLI (Paket)	X			Biyolojik	600	400	YOK		%4,19	
	VEZİRKÖPRÜ			X		İleri				97.023		
	YAKAKENT			X		İleri				8.624		
	ONDOKUZMAYIS		X			Fiziksel + İleri	3.450	3.300	VAR	24.826	%48,57	Yok

Samsun Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (SASKİ) ve İller Bankası tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde, 2017 yılında kanalizasyon hizmeti alan nüfus 1.038.567 kişi nüfusa göre hizmet oranı %79.10'dir. İlçelerde yapılan alt yapı çalışmaları devam etmektedir. Alaçam, Asarcık, Atakum, Ayvacık Bafra, Canik, Çarşamba, Havza, İlkadım, Tekkeköy, Terme (Merkez), Terme Evci, Terme Sakarlı ve Yakakent ilçeleri atıksu arıtma tesislerinden hizmet almaktadır. 2017 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise %61,91'dir.

Çizelge 576 – Samsun ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Samsun ÇŞİM, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Merkez OSB	Çevre İzni Bulunmakta	10.000	Biyolojik		DSİ kanalı ile Karadeniz
Bafra OSB	Bafra AAT' ne bağlı				
Kavak OSB	Yok				

3. Atık

İlde Çarşamba Belediyesine ve Büyükşehir Belediyesine ait iki adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyesi ve Çarşamba Belediyesinde düzenli depolama tesisi sızıntı suları arıtma tesisi bulunmakta olup, arıtılan bu sızıntı suları tekrar depodaki atıklar üzerine verilmektedir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Sahasına ait 2017 yılı verilerine göre 2017 yılında günlük atık üretimi 752 ton/gün olarak gerçekleşmiştir.Metan Gazından Elektrik Üretim Tesisi işletimi kapsamında gaz kalitesinin arttırılabilmesi ve biyogaz tesisi öncesi atık kompozisyonunun daha net saptanabilmesi için geçici bir Ambalaj Ayrıştırma ve Analiz Tesisi kurulmuş ve işletilmiştir.Tesise gelen toplam atık ve ayrıştırılan geri dönüşüm atığı dikkate alındığında geri dönüşebilir atık oranı %4 civarındadır. Kaynağında ayrışma oranının %39 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

2017 yılı sonu itibariyle Ambalaj Bilgi Sistemine kayıtlı olup aktif olarak faaliyette bulunan 20 ambalaj üreticisi, 317 piyasaya süren, 6 toplama ayırma tesisi, 13 geri kazanım tesisi ve 13 tedarikçi bulunmaktadır. Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan sayısı 17' dir.

2017 yılında Samsun'da 301,329 ton atık motor yağı ve 181,760 ton atık endüstriyel yağ beyanı yapılmıştır. 2017 yılında 483,089 ton atık madeni yağ toplanmıştır. Bunun 431,839 tonu geri kazanılmış, 847 tonu bertaraf edilmiş, 50.403 tonu ihracat edilmiş ve 6750 tonu stoklanmıştır.

İlde 2017 yılında 793,141 ton atık akü ve 4667 kg atık pil toplanmıştır. 144 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Çizelge 577– Samsun ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Samsun ÇŞİM,2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6+13
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	28
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde 3 Adet ÖTL geri kazanım tesisi ve ÖTL bertaraf edebilecek 1 adet tesis bulunmaktadır.2017 yılında 36,17 ton ÖTL çimento fabrikalarına ve 28,6 ton ÖTL geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

İlde 3 adet ÖTA teslim yeri bulunmakta ve 2017 yılında 47 ton işlenen ÖTA bulunmaktadır. 1 adet hurda metal atıklarından muhtelif ebatlarda çelik kütük üretimi gerçekleştiren tesis bulunmaktadır. İlde arıtma çamurları için 1 adet lisanslı yakma tesisi bulunmaktadır.

Samsun'da Tıbbi Atık Sterilizasyon Ünitesi 4 Ağustos 2008 tarihinde kurulmuştur. Tesisin kapasitesi 450 kg/saat'dır. İlde 2017 yılında oluşan tıbbi atık miktarı 1.865 tondur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Samsun ili sınırları içerisinde 52 adet endemik flora, 2 adet endemik faunaya rastlanmıştır. 15 adet amfibi-sürüngen, 9 adet kuş, 6 adet balık, adet 23 bitki nesli tehlike altındadır. Ramsar Sözleşmesi kapsamında olan ve aynı zamanda Kuş Cenneti statüsüne sahip olan Bafra Kızılırmak Deltası'ndaki en önemli türler; büyük denizdüdükçünü, kuzey incir kuşu, küçükkiraz kuşu, akkirazkuşudur.

Çizelge 578 – Samsun ilinde bulunan tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları, tabiatı koruma alanları

Tabiat Parkı		
1	19 Mayıs-Sarıgazel Tabiat Parkı	127 ha
2	Vezirköprü-Vezirsuyu Tabiat Parkı	35 ha
3	Yakakent-Çamlıgöl Tabiat Parkı	25 ha
4	Amazon Tabiat Parkı	562,65 ha
5	Bayraktepe Tabiat Parkı	132,0 ha
6	Şahinkaya Kanyonu Tabiat Parkı	1.032,0 ha

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası		
1	Bafra Kızılırmak Deltası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti sahası dahil)	5.174,0 ha
2	Terme Gölardı Simenlik Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	3.355,0 ha

Tabiatı Koruma Alanı		
1	Hacıosman Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	140,11 ha

Fotoğraf 56 - Amazon Tabiat Parkı

SULAK ALANLAR		
KIZILIRMAK DELTASI		
Coğrafik Konum	:	41° 30’ Kuzey 36° 05’ Doğu
Delta Alanı	:	56.000 Hektar
Sulak Alanın Alanı	:	16.100 Hektar
Flora	:	Kızılırmak Deltası yaklaşık 450 bitki ev sahipliği yapar. Değişik ekolojik karakterdeki habitatların varlığı deltayı bitki çeşitliliği yönünden de zengin kılmıştır. Göl kıyıları, sazlıklar ve bataklıklar yoğun vejetasyonla kaplıdır. Göllerde su sümbülleri cinsine ait türler hakimdir. Kıyılarda ise kamış, saz, sivri hasırotu bulunmaktadır. Bazı yerlerde nilüferlere de rastlanmaktadır. Kuru kesimlerde vejetasyon daha zayıftır. Bu kesimlerde hasırotu vejetasyonu içerisinde ayrıkotu, sinirotu, beşparmakotu ve sütleğen türleriyle, göl soğanı, engerekotu ve orkide yayılış göstermektedir. Kumulların yer aldığı sahil kesimleri bitki örtüsünden yoksundur. Diğer kesimlerde sütleğen, sığırkuyruğu yaygındır. Daha çok eski kumullarda olmak üzere yer yer defne, kocayemiş, mersin, süpürge otu, şimşir, orman gülü, çıkırgan ve erkek kızılcık gibi bodur ağaç ve çalılarla kaplı alanlar mevcuttur. Türkiye’deki nadir subasar ormanlardan biri olan Galeriç ormanının hakim ağaç türü dişbudaktır. Diğer önemli ağaç türleri ise; meşe, söğüt, peruka çalısı ve yemişendir.
Fauna	:	Kızılırmak Deltası, biyolojik üretim yönünden bol gıda ihtiva eden karakterde bir sulak alan ekosistemidir. Deltada bulunan göller, sazlıklar ve bataklıkların planktonlar ve omurgasız canlılar bakımından zengin oluşu alanın değişik türde zengin faunaya sahip olmasını sağlamıştır. 16.000 hektarlık alanda 100.000 su kuşunun barınması deltanın besin maddesince ve fauna elemanlarınca zenginliğinin en iyi göstergesidir. Deltada bu güne kadar 352 kuş türü saptanmıştır. Bu sayı Türkiye kuş türlerinin %73’ ü olup, Türkiye’ de bir alanda tespit edilmiş en yüksek sayıdır. Bölgede görülen türlerden büyük deniz düdükçünü ve kuzey incir kuşu bugüne dek Türkiye’ de sadece Kızılırmak Deltasında saptanmıştır. Yine küçük kirazkuşu ve akkirazkuşu son 25 yılda Türkiye’ de sadece Kızılırmak deltasında görülmüştür. Deltada bulunan göllerde, sazan, sudak, has kefal, mersin morinası, alabalık türlerine ait zengin balık populasyonları mevcuttur. Ayrıca bol miktarda kerevit bulunmaktadır. Yeşilkurbağa, sıçrayıcı kurbağa, ağaç kurbağası ile su kaplumbağaları ve su yılanları deltanın değişmez ve önemli sakinlerindendir. Delta ve yakın çevresi memeliler bakımından da oldukça zengindir. Yörede görülen başlıca memeli türleri su sıçanı, ev sıçanı, su samuru, yaban kedisi, çakal, ağaç sansarı, sincap ve yaban domuzudur.

YEŞİLIRMAK DELTASI
Yeşilırmak Deltası Türkiye’ nin Karadeniz kıyılarındaki en büyük deltalarındandır. Deltanın çok büyük bir bölümü kurutularak tarım alanına dönüştürülmüştür. Deltanın doğu bölümünde yer alan ve kısmen de olsa doğal özelliğini koruyabilmiş Simenit Gölü – Akgöl sulak alan kompleksi, kumul alanlar ve bunların arkasında geniş bir ağaçlandırma sahası mevcuttur. Simenit Gölü – Akgöl’ün 1.900 hektarlık yüzölçümünün 200 hektarı açık su alanı, gerisi sazlık ve bataklıktır. Simenit Gölü–Akgöl sulak alan kompleksi ve çevresindeki 16.042,0 ha’lık alan 1975 yılından itibaren Yaban Hayatı Koruma Sahası statüsüne alınmıştır. 16/10/2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazete’de Samsun Terme Gölardı Simenit Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 3.355 ha olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Fotoğraf 57- Şahinkaya Kanyonu Tabiat Parkı

Samsun İli sınırları içerisinde 2863 sayılı yasa kapsamında tescil edilen 4 adet doğal sit alanı ve 22 adet anıt ağaç bulunmaktadır. Anıt ağaçlara ilişkin bakım onarım ve peyzaj çalışmaları yürütülmektedir. Samsun ilinde tescil edilen doğal sit alanları aşağıda verilmektedir:

1-Kızılırmak Deltası Doğal Sit Alanı: 19 Mayıs, Bafra ve Alaçam ilçe sınırları içerisinde bulunan Kızılırmak deltası; ülkemizin en önemli sulak alan ekosistemlerinden biri olup, barındırdığı canlı türlerinin çeşitliliği, canlılar için zengin yaşam alanları bulundurması ve halen bozulmamış olan doğal yapısı ile ülkemizin uluslararası öneme sahip ender habitat alanlarından biridir. Kızılırmak deltasının yaklaşık 23.597,53 ha'lık bir bölümü Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

2-Terme Simenit Gölleri Doğal Sit Alanı: Terme tarafından denize akan bir çayın, arazinin çok düz olmasından dolayı denize dökülmeden önce geniş bir alana yayılarak iç içe oluşturduğu gölleri de kapsayan yaklaşık 1.520,83 ha lık bir alan Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

3-Hacı Osman Ormanı Doğal Sit Alanı: İlin Çarşamba ilçesi, Gelemen Çiftliği bitişiğinde yer alan Hacı Osman Ormanı, Orman İşletme Müdürlüğü mülkiyetinde olup, dişbudak, meşe, gürgen ve akçaağaç türlerinden oluşmaktadır. Yaklaşık 140,11 ha'lık alan doğal sit alanı olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

4-Asarkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Kolay Beldesi, Asar Köyü yakınında yer alan, Kızılırmak'ın batı kenarında Bafra ovasını Anadolu'nun iç kısımlarına bağlayan vadiyi kontrol etmek için kurulmuş kale tipi bir yerleşmedir. Teraslar halindeki Asarkale'de kayaya oyulmuş bir sarnıç ile yine kayaya oyularak açılmış merdivenli bir yer altı geçişi vardır. Yaklaşık 1.063,24 ha'lık bir alan arkeolojik sit ve doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 579 – Samsun ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SAMSUN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.459,98	1,60	19.075,39	1,97	17.602,02	1,81	17.727,3	1,82
2) Tarımsal Alanlar	476.631,23	49,21	471.399,45	48,67	495.893,21	50,96	495.914,38	50,96
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	449.982,38	46,46	447.994,56	46,25	430.240,63	44,22	429.966,45	44,19
4) Sulak Alanlar	9.811,85	1,01	9.710,24	1,00	9.465,42	0,97	9.455,72	0,97
5) Su Yapıları	16.702,01	1,72	20.407,75	2,11	19.849,22	2,04	19.986,62	2,05
TOPLAM	**968.587,45**	100,00	**968.587,39**	100,00	**973.050,50**	100,00	**973.050,47**	100,00

Samsun İlinde üst kademe mekânsal plan olarak Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/50.000 ölçekli Samsun Çevre Düzeni Planı ve 1/25.000 ölçekli Kızılırmak Deltası Çevre Düzeni Planı bulunmakta olup; mekânsal planlama kademelenmesinde yer almayan, kıyı ve etkileşim alanına özgü stratejik yaklaşımla hazırlanan ve imar planlarını yönlendiren 1/25.000 ölçekli Samsun Kıyı Alanları Strateji Belgesi bulunmaktadır.

Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğünün 16/03/2007 tarihli ve 111 sayılı Genel Müdürlük Makamı Oluru ile oluşturulan komisyonca 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Hükümleri, Plan Açıklama Raporu incelenmiş; Mülga Çevre ve Orman Bakanlığının 16/04/2007 tarihli ve 1481-366 sayılı Oluru ile onaylanması uygun bulunmuş; 4856 sayılı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 2(h) ve 10(c) maddeleri ile 5491/2872 sayılı Çevre Kanununun 9(b) maddesi uyarınca 20/07/2007 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 580 – Samsun ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Samsun ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	10	1	4	3	1	2	0	**21**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	1	0	0	1	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 581 – Samsun ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Samsun ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	28	**33**
Çevre İzni Belgesi	13	58	**71**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	8	6	**14**
TOPLAM	**26**	**92**	**118**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 582 – Samsun ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Samsun ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	200
Ani (plansız) denetimler	633
Genel toplam	**833**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	221	0,00

Çizelge 583 – Samsun ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Samsun ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	154.711,92	65.181	50.975	153.128	0	0	175.629,5	33.964	**633.589,42**
Uygulanan Ceza Sayısı	8	4	1	2	0	0	5	4	**24**

İlde 2017 yılında 2872 sayılı Çevre Kanununun 20.Maddesinin (e) bendi gereği, 1 adet faaliyet için faaliyet durdurma yaptırımı uygulanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 2017 yılı itibariyle 12 adet üst seviye, 6 adet de alt seviye olmak üzere toplamda 18 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

56. SİİRT

1. Hava Kalitesi

İl genelinde 2012 yılına kadar evsel ısınmada yerli kömür, ithal kömür, fuel-oil, odun vb. yakıtlar kullanılmakta iken, 2012 yılından itibaren il merkezine gelen doğalgaz hattı ile merkeze bağlı ana mahallelerde yer alan apartmanların çoğunda doğalgaz dönüşümü gerçekleştirilmiştir. Doğal olarak %100'lük bir dönüşüm olması bir süreç gerektirdiğinden hala ithal kömür başta olmak üzere çeşitli ısınma amaçlı yakıtlar kullanılmaktadır. Siirt ilinde 2017 yılında konutlarda kullanılan doğalgaz miktarı 21.201.520,77 m^3 tür.

2017 yılında Siirt ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 584'de verilmektedir.

Çizelge 584 - Siirt ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

SİİRT	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	57	0	99	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	44	0	98	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	17	0	59	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	46	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	55	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	57	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	60	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	71	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	68	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18	0	52	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	42	0	76	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Siirt ili genelinde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından üç adet firmaya egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup bu firmalar ilgili yönetmelik çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Yetki belgesine sahip firmalar Siirt Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından belli periyotlar dâhilinde denetlenmektedir. 2017 yılında yetkili firmalara 9.842 adet egzoz emisyon pulu satışı gerçekleştirilmiş olup, toplam egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 12.283 'tür.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel amaçlı su temini Şirvan ilçesi Çeltikyolu Köyü mevkiinde bulunan Hesko kaynak suyu ve Hizan'dan gelen yeraltı suyu, içme suyu arıtma tesisinde arıtma işlemlerinden geçerek TS 266 standartları ve Dünya Sağlık teşkilatı standartlarına uygun olarak sağlandıktan sonra ilgili Belediyelerin isale ve şebeke hattına verilmektedir. Mevcut sular evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Siirt İçme Suyu Arıtma Tesisi, şehir merkezine 5 km mesafede Siirt-Şirvan karayolu üzerinde yer almaktadır. Kezer Çayı'ndan regülatör vasıtası ile alınan su, müstakil bir hatla kendi cazibesiyle arıtma tesisine ulaşmaktadır. Gerekli görülen durumlarda, Hesko isale hattından da tesise su verilebilmektedir. Siirt il merkezi ile Tillo, Kurtalan, Kayabağlar ve Atabağı ilçeleri ile Gökçebağ Beldesinin 2040 yılına kadar olan içme suyu ihtiyaçları için Arıtma Tesisi 2 kademede planlanmış olup, arıtma tesisinin ilk etabının bitirilmesiyle günlük maksimum 50.000 m^3 su arıtılarak Siirt ili, Kurtalan ve Tillo ilçesi Kayabağlar ve Atabağı beldelerinin ihtiyacı olan içme ve kullanma suyu TS 266 standartları ve Dünya sağlık teşkilatı standartlarına uygun olarak sağlanmaktadır. Siirt ili içme suyu temin edilen kaynaklardan HESKO kaynağı su ihtiyacının %40'ını, HİZAN yüzeyel su kaynağı da %60'ını karşılamaktadır.

Siirt kent merkezinde yaşayan vatandaşların 2017 yılı itibari ile kanalizasyon sisteminden faydalanan nüfusun kent nüfusuna oranı %70 oranındadır. Yapılan alt yapı projeleri ile birlikte alt yapı sisteminden faydalanan nüfus oranın %100 seviyesine çıkartılması hedeflenmektedir. Atıksu arıtma tesisinden faydalanan nüfusun toplam nüfusuna oranı ise %50 civarındadır. Yeni yapılan projeler ile birlikte bu oranın yine %100 seviyesine çıkartılması ve çevrenin daha iyi korunması hedeflenmektedir.

Çizelge 585 – Siirt ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Fiziksel + Biyolojik	18,686	17,30	140.278	5
İlçeler									

3. Atık

İlde Merkeze bağlı Hatrant Yolu üzeri Çınarlısu Köyü mevkiinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın finansmanı ile yapılan ve 2012 yılı sonu itibariyle faaliyete hazır hale getirilen Siirt Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, İl genelindeki tüm Belediye Başkanlıklarını kapsayacak şekilde hazırlanan Siirt İli Yerel Yönetimleri Katı Atık Yönetimi Birliği(SİRKAB) tüzüğünün Bakanlar Kurulunun 07.11.2016 tarih ve 2016/9505 sayılı izni ile onaylanmış olup 2017 yılında tesisin aktif olarak çalışmaya başlaması planlanmış olup, 2017 yılı sonu itibari ile çalışmaya başlamıştır. Tesiste yeraltı ve yüzeysel sularının kirlenmemesi için gerekli sızdırmazlık tabakaları tekniğine uygun yapılarak drene edilen sızıntı suları, hâlihazırdaki sızıntı suyu toplama havuzlarında toplanacaktır. Sızıntı suları için uygulamada arıtma söz konusu olmadığından işletmede pratikte mevcut çöp yığınlarının üzerine spreyleme yapılarak buharlaşma ile tasfiyesinin sağlanması düşünülmektedir. Eskiden kullanılan vahşi çöp depolama sahalarında iyileştirme çalışmaları yüzeysel olarak tamamlanmış olup, nihai yapılmasından sonra bu çevresel problem ortadan kalkacaktır.

Çizelge 586 – Siirt ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Siirt ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Atık Yönetim Sisteminden elde edilen verilere göre, Siirt ilinde 2017 yılında 234.044 kg tehlikeli atık bertaraf işlemine, 386.560 kg tehlikeli atık geri kazanım işlemine tabi olmuştur.

2017 yılında 8.725 kg atık motor yağı ve 14.060 kg atık endüstriyel yağ, 1,91 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2017 yılında Siirt ilinde 225 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Siirt İlinde bu zamana kadar bu konuda kapsamlı bir çalışma yapılmamış olup, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler vb. kurumlar tarafından tespit edilen endemik türler bulunmaktadır. 2018-2019 yıllarında Siirt ili için biyolojik çeşitlilik envanteri yapılıp tamamlanmış olacaktır.

1- *Salvia siirtica* : Siirt İli için endemik olan ada çayı türü Çatılı Köyünde dar bir alanda yayılım göstermektedir.
2- *Hyecintella siirtencis* : Siirt İlinde yayılım gösteren sümbül türlerindendir.

3- *Fritillaria imperialis* : Bölge için endemik ters lale türüdür. Siirt İlinde Şirvan, Pervari ve Eruh İlçelerinin yüksek kesimlerinde yayılış göstermektedir.
4- *Populus fıratica* : Güneydoğuda nehir ve dere yataklarında bulunan dere vejetasyonu olan ağaççık türüdür. Fırat kavağı olarak bilinmektedir. Siirt İlinde Botan Çayı, Kezer Çayı ve Bitlis Çayının kenarlarında bulunmaktadır.

Siirt İlinde bu zamana kadar bu konuda kapsamlı bir çalışma yapılmamış olup, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler vb. kurumlar tarafından tespit edilen endemik türler bulunmaktadır.

1- Hyena hyena : Yerel halk tarafından keftar veya aftar olarak bilinen bölge için endemik olan çizgili sırtlandır.
2- Panthera pardus tulliana : Yerel halk tarafından plink olarak bilinmekte olup neslinin tükendiği kabul edilmektedir. Siirt İli, Eruh İlçesinde yaşadığına dair bilgiler bulunmakta olup, Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından bu konuda gerekli araştırmalar yapılmaktadır.

İl genelinde tabiat varlıkları konusunda gerçekleştirilmiş ciddi bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak Siirt İlinde 2017 yılı sonu itibariyle 2 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Merkez Çölköy sınırları dahilinde köy mezarlığı içinde yöre haklı tarafından Bıttım ve Ben olarak adlandırılan *Menengiç Ağacı* (Pistacia khinjuk-Çap: 4,71 m, Boy :17 m) Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından ve Merkez Yeni Mahalle sınırları içinde *Çitlenbik Ağacı* (Celtis australies-Çap:1,25 m, Boy:11 m) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından doğal ve kültürel varlıkları koruma kapsamında anıt ağaç olarak tescillenmiştir. Köy mezarlığı içinde yer aldığından doğal olarak korunmuştur. Diğer ağaç ise Siirt İlinde *Menengiç Ağacı ve Menengiç türleri* bölgenin ekolojisinde doğal olarak bulunmakta olup, İlin ekonomisinde önemli paya sahiptir.

Bu konularda yeni yapılanma içerisinde olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından gerekli altyapı ve envanter çalışmaları devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 587 – Siirt ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SİİRT	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Yapay Alanlar	1.221,77	0,22	1.365,55	0,24	2.272,14	0,40	2.601,76	0,45
Tarımsal	100.943,68	17,84	100.686	17,80	126.181,22	22,07	126.291,95	22,09
Orman ve Yarı Doğal Alanlar	461.751,85	81,62	461.751,83	81,62	441.357,04	77,18	440.054,76	76,95
Sulak Alanlar	274,32	0,05	274,32	0,05	204,19	0,04	204,19	0,04
Su Yapıları	1.532,01	0,27	1645,9	0,29	1.825,95	0,32	2687,87	0,47
Toplam	565.723,63	100	565.723,6	100	571.840,54	100	571.840,53	100

Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 02.08.2013 tarihli ve 12130 sayılı Bakanlık Oluru ile son revize haliyle yürürlükte olup, İl genelindeki yapılan proje ve planlamalarda bu plan hükümleri doğrultusunda iş ve işlemler yapılmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 588 – Siirt ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Siirt ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	8	0	0	0	1	2	0	**11**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	**1**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 589 – Siirt ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Siirt ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	6	**7**
Çevre İzni Belgesi	0	3	**3**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**1**	**9**	**10**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 590 – Siirt ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Siirt ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	29
Ani (plansız) denetimler	19
Genel toplam	**48**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 591 – Siirt ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Siirt ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.697	0	0	0	0	0	0	0	**1.697**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	0	0	0	0	0	0	**1**

İl genelinde herhangi bir tesise faaliyet durdurma/kapatma kararı verilmemiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 2017 yılı itibariyle 1 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

57. SİNOP

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Sinop ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 592'de verilmektedir.

Çizelge 592 - Sinop ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO2	AGS	PM10	AGS
Ocak	24	0	62	0
Şubat	8	0	58	3
Mart	14	0	55	2
Nisan	10	0	49	1
Mayıs	4	0	32	0
Haziran	1	0	34	0
Temmuz	2	0	36	0
Ağustos	2	0	41	0
Eylül	1	0	34	0
Ekim	3	0	39	0
Kasım	11	0	48	2
Aralık	15	0	53	2

Sinop ilinde 8 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu vardır. Bu istasyonlarda 2017 yılı içerisinde toplam ölçüm yapılan araç sayısı 25.782 olarak tespit edilmiştir.

İlde kış aylarında genellikle ısınmadan kaynaklı hava kirliliği görülmektedir. Isınmadan kaynaklı hava kirliliğinin sebepleri arasında, kalorifer ateşleyicilerinin birden fazla binanın kaloriferini ateşledikleri için yakıtın tutuşma zamanını beklemeden zehirli gazların atmosfere salınımının daha fazla olmasına neden olması, ateşleyicilerin bilinçsizliği, ilde doğalgaz bulunmadığından fosil yakıt kullanımı gibi nedenler yer almaktadır. Bunun yanı sıra imalat sanayi ve egzoz emisyon ölçümünü yaptırmayan araçlar da yine hava kirliliğine neden olmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sinop ilinde yeterli miktarda su kaynağı bulunmaktadır. İl merkezi ve ilçelerin çoğunda içme suyu şebekesi yapılmış olup, il genelinde yerleşimlerin içme suyu ve kullanma suyu ihtiyacı karşılanabilmektir. İçme ve kullanma suyu belediyeler tarafından kaynak, akarsu ve kuyulardan temin edilmektedir. İlde içme suyu %75 oranında doğal kaynaklardan, %22 oranında kuyulardan ve %3 oranında akarsulardan temin edilmektedir. İlde inşaatı 2013 yılında tamamlanan bir adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu arıtma tesisi ile Sinop il merkezi, Erfelek ilçe merkezi ve 33 adet köyün 2050 yılına kadar olan içme ve kullanma suyunun arıtılması amaçlanmaktadır.

Çizelge 593 – Sinop ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan/Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Akliman ATT		X			2045 Yılı Qmax = 24,3 lt/sn		2045 Yılı Yaz Nüfusu = 10.000 kişi	
	Kuzey (Çukurbağı mevkii) DDD		X			2045 Yılı Qmax =267,2 lt/sn		2045 Yılı Yaz Nüfusu = 68.700 kişi	
	Güney (Ordu Köyü mevkii) DDD		X			2045 Yılı Qmax =247 lt/sn		2045 Yılı Yaz Nüfusu = 60.000 kişi	

İlde faaliyette olan Atıksu Arıtma Tesisi yoktur. Kuzey ve Güney Derin Deniz Deşarjı ile Akliman AAT. henüz inşaat aşamasındadır. Sadece Ayancık İlçesinde Beledeyeye ait 1 adet Atıksu Arıtma Tesisi mevcuttur(Ön Arıtma + Derin Deniz Deşarjı).

Sinop ilinin Merkez ilçesinde bulunan Sinop Organize Sanayi Bölgesi'nin arıtma tesisi mevcuttur. Arıtma tesisinin günlük kapasitesi 500 m^3/gündür. Atıksu arıtma tesisinde arıtılan su Aşıklı Deresi'ne deşarj edilmektedir.

Sinop ilinde Merkez, Gerze, Ayancık, Türkeli ilçelerine ait plajlarda Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği gereği denizlerden numune alma noktalarında yapılan kirlilik ölçüm sonuçlarının, yönetmelikteki zorunlu değerleri sağladığı tespit edilmiştir.

3. Atık

Sinop İli ve İlçelerinin sınırları ve mücavir alanlardan toplanan evsel nitelikli atıklarının Düzenli Depolanması için Sinop Belediye Başkanlığı adıyla Sinop İli Merkez İlçesi, Hacıoğlu Köyü Meşadağı Mevkiinde ''*Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisi*'' kurulmuştur. 31.07.2012 tarihinde Lisans Başvurusu yapılmış ve 05.02.2013-05.02.2018 tarihleri arasında geçerli olacak olan ''*Çevre İzin ve Lisans Belgesi*'' alınmıştır.

İlde Sahil Belediyeler Birliği olarak nitelendirilen Merkez, Ayancık, Erfelek, Gerze, Türkeli, Dikmen ve Güzelkent belediyelerinin düzenli depolama sahaları bulunmaktadır.

Düzenli depolama sahamızda yüzey suyunun çöp sızıntı suyu havuzlarına girişini önlemek için çöp döküm sahası etrafından başlayan yağmur suyu kanalları mevcuttur. Ayrıca sahamızda bulunan 3 adet gözlem kuyusundan belirli periyotlarda alınan numunelerle yeraltı suyu analizleri yapılmaktadır. Tesiste evsel atıkların düzenli depolanması sonucu oluşan sızıntı suları drenajlar vasıtası ile sızıntı suyu toplama havuzlarına (L1, L2) gelmekte, buradan pompalar vasıtası ile Çöp Sızıntı Suyu Arıtma Tesisinden alınan çöp suyu, Biyolojik Arıtma Yöntemi ile arıtıldıktan sonra Vidanjör vasıtası ile yaklaşık 18 km mesafede yer alan Sinop Belediyesi Kanalizasyon hattına deşarj edilmektedir.

Ayrıca Sinop İli Merkez Hacıoğlu Köyü Meşedağı Mevkiinde yer alan *163.250 m²* alanda faaliyet gösteren Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisi sınırları içerisinde işletilmesi planlanan, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın *23.06.2017 tarih ve 73615618-145.05-E.8308* sayılı yazısında belirtilen *80 ton/gün* işleme kapasiteli *Ön İşlem (Mekanik Ayrıştırma) ve Kompost Tesisi KAP* kapsamında yapılması planlanmış olup Fizibilite Raporu hazırlanarak *06/11/2017* tarihinde Bakanlığın onayına sunulmuştur. Bakanlıktan onay alındıktan sonra *ÇED RAPORU* hazırlanması konusunda çalışmalara başlanmış olup ÇED Raporu'nun hazırlanmasına müteakip rapor Bakanlığın onayına sunulacaktır.

10/10/2015 tarihli ve *29489* sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan *''Mekanik Ayırma Biyokurutma, Biyometanizasyon Tesisleri ile Fermente Ürün Yönetimi Tebliği''* ve *05/03/2015* tarih ve *29286* sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlülüğe giren *''Kompost Tebliği''* kapsamında incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda teknik bütünlük açısından yeterli olduğu kanaatine varıldığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın *24/01/2018 tarih ve 73615618-145.05-E.14828* sayılı yazısı ile tarafımıza bildirilmiştir.

İlde Toplama Ayırma Tesisi (TAT) ve Geri Dönüşüm Tesisi (GDT) lisansı alan işletme ve ambalaj atıkları ayırma tesisi bulunmamaktadır. İlde 1 adet onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı, 63 adet piyasaya süren firma bulunmakta olup ambalaj tedarikçisi bulunmamaktadır. Ambalaj atığı toplama konusunda 2 adet Geri Dönüşüm Toplama aracı ve 4 personel ile çalışılmaktadır. Bölgede Sanayi Bölgesi Topçular Mevkiinde 1 adet ambalaj atık aktarma merkezi bulunmaktadır. Burada biriktirilen ambalaj atıkları araçla Samsun'daki tesise haftada üç gün sevk edilmektedir. 2017 yılı içerisinde geri kazanılması gereken geri kazanım oranı %54'dür.

Sinop'ta Tehlikeli Atık Beyan sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen verilere göre, 2017 yılında 497.910 kg tehlikeli atık tespit edilmiştir. Sinop'ta 2017 yılında 10.328 ton atık yağ toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir.

2017 yılında ilde 177.700 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 50 kg ise kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

2017 yılında Sinop ilinde toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 1.210 tonu geri kazanıma gönderilmiştir.

İlde 4 adet Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma Belgesine sahip işletme vardır.

Çizelge 594 – Sinop ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Sinop ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Tıbbi atıklar konusunda Bakanlığımızın ‘‘***05.11.2010 tarih ve 2010/17 nolu Genelgesi gereği Ek-1’de(Tıbbi atık alacak ve gönderecek olan İller)’’*** yapılan planlaması kapsamında, Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi bulunmayan Belediyelerin kendilerine daha uygun sterilizasyon tesisini belirleyerek Bakanlığımız onayını almak kaydı ile sözleşme yapabilecekleri ilkesinden de hareketle; tıbbi atıkların toplanması, taşınması, sterilizasyon işlemine tabi tutulup depolanması konusunda Belediye Giresun’da faaliyet gösteren bir firma ile sözleşme imzalanmıştır. Buna göre Birlik üyesi Belediyelerin tıbbi atıkları haftalık olarak tıbbi atık toplama aracı ile toplanarak firmaya gönderilmektedir. 2017 yılında Sinop ilinde toplanan tıbbi atık miktarı toplam 167.557,00 kg’dır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sinop İlinde bulunan endemik bitki cinslerinden bazıları şunlardır.

- Çiğdem Türleri (Colchicum sp.)
- Ada çayı (Salvia sp.)
- Geven Türleri (Astragalus sp.)
- Papatya Türleri (Tanacetum sp.)
- Sığır Kuyruğu (Verbascum sp.)
- Ballıbaba Türleri (Lamium sp.)
- Çiğdem Türleri (Crocus sp.)
- Yüksükotu türleri (Digitalis sp.)
- Çançiçeği Türleri (Campanula sp.)
- Kastamonu Soğanı (Allium sp.)
- Temreotu (Sempervivum sp.)
- Peygamberçiçeği (Cyanus sp.)
- Şalba (Phlomis sp.)

İlde flora ve fauna konularında genel sınırları kapsayan bir çalışma yapılmamıştır. Ancak Hamsilos Tabiat Parkı ve Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı sınırlarını kapsayan bir çalışma yapılmıştır.

Sarıkum TKA’da tespit edilen 614 tür ve türaltı taksonunun 14 tanesi endemik olup endemizm oranı % 2,68'dir. Endemizm oranının düşük olması, Karadeniz bölgesinin topoğrafik yapısının tekdüze olması ve kozmopolit türlerin fazlalığından kaynaklanmaktadır. Sarıkum TKA’nındaki taksonlar korumada öncelikli olan ve tehdit altındaki taksonlar olup bunların çoğu kumul ekosistemine ait bitkilerdir.

Bunlar arasında özellikle *Convolvulus persicus* ve *Isatis arenaria* alanda mutlak korunması gereken türlerdir.

2017 yılı sonu itibari ile Sinop il sınırları içerisinde 1 adet Tabiatı Koruma Alanı (Sarıkum TKA - 785 ha), 1 adet Tabiat Parkı (Hamsilos TP – 61,8 ha) bulunmaktadır. İlin Türkeli ilçesi Çatak Köyü civarında Milli Park tescil çalışmaları yapılmaktadır. Söz konusu Milli Park’ın ismi Çatak Milli Parkı’dır.

Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan sulak alanlardan uluslararası kriterlere sahip olan bir tek merkez ilçeye bağlı olan Sarıkum Köyü mülki sınırları içinde bulunan Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı’dır. Bunun dışında Merkez ilçe sınırında bulunan Aksaz-Karagöl bataklığı sulak alan olarak tanımlanmaktadır.

Gölün denizle bağlantısı nedeniyle hem tatlı su hem de tuzlu su balıklarını ve canlılarını barındırmaktadır. Sahanın kapladığı alan 785 ha olup bunun büyük bir bölümünü su yüzeyleri oluşturmaktadır. Özellikle güneybatı bölümü bataklık ve turbalık bitki örtüsü ile kaplıdır. Gölün güneyinde mevsimsel su basar dişbudak ormanı geniş yer tutar. Daha kuru alanlarda meşe ve gürgen ormanları gölü çevrelerken, kumulların bir bölümünde çam türleri ile ağaçlandırma yapılmıştır. Aralarında dik kuyruğun da bulunduğu önemli sayıda su kuşunun kışlamasına imkan sağlaması alanın uluslararası öneme sahip sulak alanlar içerisinde değerlendirilmesini sağlar. 1987 yılında Tabiatı Koruma Alanı, Göl ve çevresi 1991 yılında Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir.

Çizelge 595 – Sinop ili 2016 yılı tıbbi bitkileri (ÇŞİM, 2017)

Familya	Tür İsmi	Türkçe İsmi	Nispi Bolluk
Hypericaceae	Hyperiaum perforatum	Sarıkantaron	Yüksek
Malvaceae	Malva sylvestris	Ebegümeci	Düşük
Malvaceae	Althaea officinalis	Hatmi	Nadir
Rosaceae	Rubus sanctus	Böğürtlen	Yüksek
Rosaceae	Rosa canina	Kuşburnu	Orta
Gentianaceae	Erythraea centaurium	Kızılkantaron	Orta
Lauraceae	Laurus nobilis	Defne	Yüksek
Cornaceae	Cornus mas	Kızılcık	Düşük
Scrophulariaceae	Digitalis ferruginea	Yüksükotu	Düşük
Lamiaceae	Melissa officinalis	Oğulotu	Düşük
Rubiaceae	Galium verum	Yoğurtotu	Yüksek
Liliaceae	Ruscus aculeatus	Enir	Yüksek

Sinop il sınırları içerisinde Tabiat Varlıklarını Koruma Alanları ile ilgili tescili yapılmış olan liste aşağıda Çizelge 596'da verilmiştir.

Çizelge 596 - Sinop ilinde tescili yapılmış olan tabiat varlıkları listesi (Sinop ÇŞİM, 2018)

Doğal Sitler	Sarıkum Gölü (1. ve 3. derece)
	Boyabat Kalesi Doğal Sit Alanı
	Hamsilos – Akliman (1. ve 2. derece)
	Erfelek Tatlıcak Takım Şelaleleri (1. derece)
Anıt Ağaçlar	Gerze Belediye Serviliği
	Tersane Mevkii Anıt Ağacı
	Gelincik Mah. Anıt ağacı
	Bektaşağa Köyü anıt ağacı
	Salı Köyü anıt ağacı
	Kozcuğaz Köyü anıt ağacı
	Ünlüce Köyü anıt ağacı
	Dizdaroğlu Köyü anıt ağacı
Tescilli kayalık	Bazalt Kayalıkları (Kurusaray/Boyabat)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 597 – Sinop ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SİNOP	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.362,18	0,24	1.572,45	0,28	2.138,08	0,37	2.900,73	0,51
2) Tarımsal Alanlar	168.717,63	29,78	167.654,05	29,59	172.474,32	30,12	172.053,15	30,05
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	394.314,24	69,59	394.614,08	69,64	394.219,48	68,85	393.681,83	68,76
4) Sulak Alanlar	338,39	0,06	338,39	0,06	313,67	0,05	313,67	0,05
5) Su Yapıları	1.899,40	0,34	2.452,86	0,43	3.406,66	0,59	3622,8	0,63
TOPLAM	**566.631,84**	100,00	**566.631,83**	100,00	**572.552,21**	100,00	**572.572,18**	100,00

03.05.2012 tarihinde onaylanan ve 26.02.2013 tarihinde 1.değişiklik, 03.07.2014 tarihinde 2. değişikliği, 01.04.2015 tarihinde 3. Değişikliği yapılan Sinop Merkez İlçe Alt Planlama Bölgesi 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği Bakanlık Makamı'nın 01.04.2015 tarih ve 5551 sayılı Olur'u ile onaylanmış Sinop İlinde 1 ay süreyle askıya çıkmıştır.

Bu kapsamda anılan Sinop Merkez İlçe Alt Planlama Bölgesi 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı değişikliğine ilişkin ilgi yazı ekinde askı sonrası Bakanlığımıza iletilen 3 (üç) adet itiraz incelenmiş ve uygun bulunmamıştır.

2015 yılında, Sinop-Kastamonu-Çankırı 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hükümleri 4. Paftasında 8.2.1.10, 8.3.8, 8.3.9, 8.3.9.1, 8.3.10, 8.3.11, 8.3.11/1, 8.3.12, 8.3.12/1, ile 6. Paftada 8.10.6 hükümleri değişmiştir.

2016 yılında, Sinop-Kastamonu-Çankırı Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzen Planı hükümleri 4. Paftasında 8.2.1.8 plan hükmünde değişiklik yapılmak suretiyle hazırlanan 07.03.2016 tarih ve 3638 sayılı Bakan oluruna istinaden "Sinop-Kastamonu-Çankırı Planlama bölgesindeki" değişiklik onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 598 – Sinop ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sinop ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	0	2	0	0	0	0	**7**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	**0**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 599 – Sinop ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Sinop ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	11	11
Çevre İzni Belgesi	0	16	16
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	27	27

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 600 – Sinop ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sinop ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	190
Genel toplam	**195**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 601 – Sinop ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Sinop ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	152.925	0	8.491	20.452	0	**181.868**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	1	1	0	**3**

İlde 2017 yılında Çevre Kanunu uyarınca faaliyeti durdurma, kapatma cezası verilmemiştir

"Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında, ilde SEVESO sistemine kayıtlı kuruluş bulunmamaktadır.

58. SİVAS

1. Hava Kalitesi

Sivas'ta 2017 yılında konutlarda 112.594.402,8 m^3, sanayide de 18.709.452,16 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Sivas ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 602'de verilmektedir.

Çizelge 602 - Sivas ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

(Meteoroloji HKİ.)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	-	53	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	-	66	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	-	45	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	32	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	39	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	54	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	20	-	57	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	48	-	89	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	61	-	95	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(İstasyon Kavşağı HKİ.)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	83	18	1573	-	-	-	110	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	114	13	1668	-	-	-	121	-	-	-	-	-
Mart	-	-	92	20	1128	-	-	-	94	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	74	10	915	-	-	-	90	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	60	8	843	-	-	-	80	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	50	-	872	-	-	-	61	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	61	6	803	-	-	-	63	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	57	6	851	-	-	-	63	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	74	15	893	-	-	-	71	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	80	15	944	-	-	-	64	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	112	21	1174	-	-	-	70	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	111	23	1296	-	-	-	68	-	-	-	-	-

Başöğretmen HKİ.)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	53	-	42	13	-	-	-	-	53	-	-	-	-	-
Şubat	54	-	62	20	-	-	-	-	59	-	-	-	-	-
Mart	46	-	28	15	-	-	-	-	41	-	-	-	-	-
Nisan	10	-	22	5	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-
Mayıs	6	-	15	5	-	-	-	-	29	-	-	-	-	-
Haziran	5	-	13		-	-	-	-	25	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	15	2	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-
Ağustos	8	-	17		-	-	-	-	20	-	-	-	-	-
Eylül	8	-	20	13	-	-	-	-	31	-	-	-	-	-
Ekim	13	-	26	12	-	-	-	-	32	-	-	-	-	-
Kasım	19	2	47	19	-	-	-	-	41	-	-	-	-	-
Aralık	27	3	52	16	-	-	-	-	42	-	-	-	-	-

2017 yılı itibaren egzoz gazı emisyonu yetki belgesi alan 11 adet firma tarafından 2017 yılı içinde 67.294 adet egzoz gazı emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sivas ilinin içme ve kullanma suyu ihtiyacının yaklaşık %39'luk kısmı yeraltı, %61'lik kısmı da yüzeysel su kaynaklarından karşılanmakta olup; günlük ihtiyaç mevsim şartlarına göre 800–1.100 l/s arasında değişmektedir. Yeraltı suyu Tavra Vadisi'nde bulunan ve hâlihazırda devamlı çalışma

potansiyeli bulunan yer altı su kuyularından karşılanmaktadır. Kuyular ihtiyaca göre çalıştırılıp, pompalama yoluyla şehre 24 saat su verilmektedir. Şehrin yüzeysel su kaynağı ise DSİ tarafından Mısmılırmak üzerinde içme suyu amaçlı inşa edilen 4 Eylül Barajıdır.

4 Eylül Barajı'nın planlanan içme ve kullanma suyu kapasitesi 33 hm^3/yıl olup; depolama tesisine ilaveten yapılan içme suyu arıtma tesisi ile birlikte şehre ilgili standartlara uygun içme ve kullanma suyu verilmesi hedeflenmiştir. Depolama tesisi 2004 yılında, arıtma tesisi de 2007 yılında tamamlanarak Sivas Belediyesi'ne devirleri yapılmıştır. Barajda bulunan su içme suyu arıtma tesisinde arıtıldıktan sonra şehre verilmektedir. Şehre verilen suyun %90'ı evsel amaçlı kullanılırken %10'luk kısmı sanayi amaçlı kullanılmaktadır.

Çizelge 603 – Sivas ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Merkez	SİVAS	X			Fiziksel Biyolojik İleri	69,797	0,808	340.743	77 (ortalama)
İlçeler	AKINCILAR		X					3.000	
	ALTINYAYLA		X					3.250	
	DİVRİĞİ		X					11.000	
	DOĞANŞAR		X					1.500	
	GEMEREK		X					5.750	
	GÖLOVA		X		Biyolojik	300		2.500	300
	GÜRÜN	X			Fiziksel	3.500		10.000	3.500
	HAFİK		X					1.500	
	İMRANLI	X			Biyolojik	518	6	3.600	518
	KANGAL			X				11.000	
	KOYULHİSAR		X					5.100	
	SUŞEHRİ		X					15.000	
	ŞARKIŞLA	X			Biyolojik + Fiziksel	10.280	0,09	26.107	10.280
	ULAŞ		X					3.000	
	YILDIZELİ		X					10.000	
	ZARA		X					12.000	

Sivas içme suyu arıtma tesisi projesi her biri 135.000 m^3/gün kapasiteli iki simetrik etaptan oluşmaktadır. Tesis 2040 yılı için öngörülen 270.000 m^3/gün kapasiteyi sağlayacak şekilde düşünülmüş olup birinci etabı inşaa edilmiştir.

İlde kentsel kanalizasyon sistemi ile 2000 yılında nüfusun yaklaşık % 95'si hizmet alırken 2017 yılında nüfusun % 100'üne yakın kısmına hizmet verilmektedir.

Sivas Belediyesine ait atıksu arıtma tesisi Mart 2009 da faaliyete geçmiş olup Sivas Belediyesi atıksu arıtma tesisi 345.000 nüfusa hizmet etmek üzere, 78.516 m^3/gün atıksu debisi baz alınarak projelendirilmiş ve hizmete alınmıştır.

Atıksu Arıtma Tesisinden çıkan arıtma çamurunun yapılan analiz sonucuna göre, çimento fabrikasının arka kısmında daha önce maden ocağı olarak kullanılmış olan ve Milli Emlak Müdürlüğü'nce tahsis edilmiş alanda geçici olarak depolanmaktadır.

İlde 3 (üç) adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlar, Merkez ilçe, Şarkışla ilçesi ve Gemerek ilçelerindedir. Söz konusu OSB'lerin çalışmakta olan ya da proje aşamasında olan atıksu arıtma tesisleri bulunmamaktadır. Ancak, Merkez OSB, Sivas Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine bağlıdır.

Kızılırmak erozyon etkisi ile askıda katı madde miktarının artması sonucu tamamen kızıl bir renk almakta ve suyun kalitesi düşmektedir. Kızılırmak'ın kirlenmesinin bir diğer nedeni ise il merkezinin ve akarsu boyunca bulunan İmranlı, Zara, Hafik, Ulaş, Şarkışla, Gemerek ilçeleri ile diğer küçük yerleşim birimlerinin atık sularının Kızılırmak'a ve ırmağı besleyen akarsulara hiçbir arıtma yapılmadan deşarj edilmesidir.

3. Atık

İlde katı atık düzenli depolama sahası Erzincan Karayolu 12. Km'de Seyfebeli Haçin Deresi mevkiinde bulunmaktadır. Sivas Belediyesi tarafından düzenli depolama sahası çalışmaları devam etmektedir. 2014 yılı sonu itibariyle faaliyete geçmiş olan tesisten 2015 yılı itibari ile elektrik üretimine başlanmıştır

İlde 2017 yılı içerisinde yaz aylarında günde ortalama 350 ton, kış aylarında ise günde ortalama 340 ton katı atık oluşmuştur.

Çizelge 604 – Sivas ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Sivas ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Sivas'ta 2017 yılı içerisinde 1.323.316 kg ambalajın üretimi gerçekleşmiş, piyasaya sürülen ambalaj atığı miktarı da 5.170.751 kg olarak gerçekleşmiştir. İlde 2017 yılı sonu itibariyle atık ambalaj sistemine kaydedilen ambalaj üreticisi sayısı 16, tedarikçi 9 olup, piyasaya süren sayısı ise 180'dir.

2017 yılında Sivas ilinde 532.397 kg tehlikeli atık ortaya çıkmıştır. Bu tehlikeli atığın 2.188 kg geri kazanılmış, 530.132 kg bertaraf edilmiş, 73 kg'ı lisanslı firma stoğunda bulunmakta, 4 kg'ı ise ihraç edilmiştir. İlde 2017 yılında 246 ton atık motor yağ, 251 ton endüstriyel yağ toplanmıştır.

İlde 2017 yılında 1,064 ton atık akümülatör, 4.523 kg atık pil, 497 tonu atık madeni yağ, 32 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 4 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.Toplanan ÖTL miktarının 192 tonu geri kazanıma, 23 tonu ise çimento fabrikası gönderilmiştir. İlde Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmeliği kapsamında 3 adet firmaya ÖTA Teslim Yeri, 1 adet ÖTA geçici depolama alanı olup ömrünü tamamlamış araç işleme tesisi ise bulunmamaktadır.

İlde demir çelik sektöründe SİDEMİR Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş. kurulu bulunmasına rağmen faaliyet göstermemektedir.

Kangal Termik Santralının kazanlarında yakılan kömürün külü I. ve II. ünitelerde baca gazı ile sürüklenerek elektro filtreler tarafından tutulmaktadır. Elektrofiltrelerde tutulan küller ile kazan altına düşen ve burada su dolu bir teknede soğutulan cüruf ayrı ayrı silolarda toplandıktan sonra kapalı galeri içinde bulunan bantlarla kül dağına taşınmakta ve burada depolanmaktadır. Dozerlerle kül vadisine serilmektedir. III. Ünitede ise baca gazları elektro filtrelerden sonra kükürt arıtımı için BGD tesisine gitmekte ve atık olarak alçı taşı oluşmaktadır. Oluşan alçı taşı kül ile karıştırılarak kül dağına gönderilmektedir.

Çizelge 605 – Sivas ilinde 2017 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri tarafından üretilen cüruf ve bunun bertaraf yöntemi (Sivas ÇŞİM, 2018)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
SİDEMİR A.Ş.	0	0	-

Çizelge 606 – Sivas ilinde 2017 yılı termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı (Kangal Termik Santrali, 2018)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Kangal T.S.	7.126.331	176.432- 1.477.347

Sivas ilinde bulunan tıbbi atıklar; Erzincan Karayolu 12. Km Seyfebeli Mevkiinde bulunan ve 3100 m^2 alan üzerine kurulu, 850 m^2 kapalı alanı olan ve günlük 14 ton tıbbi atığı sterilizasyon edebilecek kapasiteye sahip sterilizasyon tesisinde sterilize edilmektedir. Tesiste sterilizasyon işlemi, 3,2 basınç altında 145°C'de ve 45 dakikada gerçekleştirilmekte ve sterilize edilen tıbbi atıklar zararsız hale getirildikten sonra düzenli depolama sahasında bertaraf edilmektedir. 2017 yılında günde ortalama olarak 2,21 ton tıbbi atık toplanmakta ve sterilizasyon tesisinde sterilize edilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sivas ilinde 57 adet endemik bitki türü bulunmakta olup "Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı" adlı eserde verilen IUCN Red Data Book (2000) kategorilerine göre düzenlenmiştir.

Orman ve Su İşleri Bakanlığınca verilen ödenek çerçevesinde 2011 yılında Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'ne göre Tödürge ve Ulaş Gölleri Yönetim Planı yaptırılmıştır ve 2012 yılında Hafik Gölü Sulak Alan Alt Havzası Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Alt Projesi yaptırılmıştır.

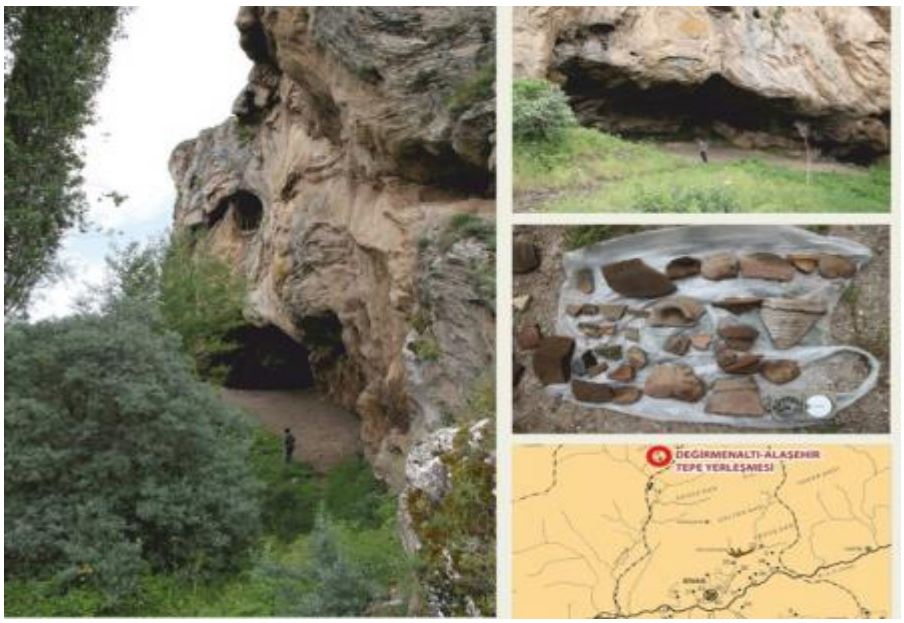
Fotoğraf 58 - Macar ördeği

Tödürge Gölü: 350 ha büyüklüğünde olan ve üçgen şeklinde bir alanı kaplayan bu göl, ülkemizin büyük karstik göllerinden biridir. Ortalama derinliği 2 m, maksimum derinliği ise 28 m'dir. Tödürge Gölü, Ramsar (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme)'a aday ve ÖKA (Önemli Kuş Alanı) statüsü olan, Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi'ne göre yüksek derecede koruma statüsüne sahip türleri barındıran bir göl olması nedeni ile büyük önem taşımaktadır. Tödürge Gölü'nde ve çevresinde, 9 takım ve 11 familyaya ait 17 kuş türü kuluçkaya yatmaktadır. Bunların yanında Tödürge Gölü, burada üreyen Nettarufina (Macar ördeği–40 çift) populasyonu nedeniyle Önemli Kuş Alanları Statüsü kazanmıştır.

Gölde sazan ve tatlısu kolyozu Avrupa Konseyi Koruma Kriterlerine göre tehlike altında ve duyarlı (etkilenebilir), yayın ve çöpçü balığı ise etkilenebilir ve nadir türler arasındadır. Ayrıca tatlısu kolyozu Avrupa'nın tehdit altında olan türler listesinde yer alır. Tödürge Gölü, sürüngen faunası açısından da önemli bir konuma sahiptir.

Çizelge 607 – Sivas ilinde bulunan doğal sit ve tabiat varlığı alanları

Gemerek	Sızır Beldesi Sızır Şelalesi	2. Derece Doğal Sit Alanı
Gürün	Mağarabaşı ve Kuşkayası Mevkii Şuğul Vadisi	1. ve 2. Derece Doğal Sit Alanı
Merkez	Değirmenaltı Alaşehir Yerleşimi ve Şelalesi	2. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Gürün	Gürün Bahçeiçi köyü Anıt Ağaçları	Anıt ağaç
Kangal	Kavak Köyü Balıklı Kaplıca	2. Derece Doğal Sit Alanı
Kangal	Kaklım Köyü Balıklı Kaplıcası	2. Derece Doğal Sit Alanı
Yıldızeli	Bakırcıoğlu Köyü Tabi Su Kaynağı ve Doğal Mağara	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Yıldızeli	Kalın Beldesi Kandilsırtı Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Altınyayla	Başören Köyü, Gölgediği Mevkii Hitit Barajı ve Açıkhava Tapınma Alanı	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Şarkışla	Alaman Köyü Sıcak Su Kaynağı	2. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit

Fotoğraf 59 - Değirmenaltı Alaşehir Yerleşimi ve Şelalesi

İlde bulunan anıt ağaçlar: Gürün Bahçeiçi Köyü Anıt Ağaç, İmranlı Karacaören Köyü (115 Ada, 1 Parsel) Anıt Ağaç, İmranlı Karacaören Köyü (151 Ada, 24 Parsel) Anıt Ağaç, İmranlı Yünören Köyü (187 Ada, 3 Parsel) Anıt Ağaç'tır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 608 – Sivas ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SİVAS	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.287,01	0,36	12.848,16	0,45	14.821,67	0,53	16.466,76	0,58
2) Tarımsal Alanlar	1.138.573,86	40,01	1.134.390,22	39,86	1078.648,29	38,31	1.077.716,56	38,28
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.686.820,72	59,28	1.684.483,36	59,19	1.705.559,97	60,57	1.703.969,41	60,52
4) Sulak Alanlar	1.746,74	0,06	1.662,17	0,06	2.260,90	0,08	2.211,57	0,08
5) Su Yapıları	8.274,87	0,29	12.319,35	0,43	14.379,77	0,51	1.5306,3	0,54
TOPLAM	**2.845.703,20**	100,00	**2.845.703,26**	100,00	**2.815.670,60**	100,00	**2.815.670,6**	100,00

İlk olarak 02/04/2012 tarih ve 4985 sayılı Olur'u ile onaylanan ve uygun bulunan itirazlara ilişkin gerekli düzeltmeler yapılarak 07/09/2012 tarih ve 14066 sayılı oluru ile revize edilen Yozgat Sivas Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (I32, I33, I37, I38 ve J38 Paftaları), Plan Açıklama Raporu Değişikliği (53. ve 55. Sayfalar) ve Plan Hükümleri Değişikliği (Plan Hükümleri 4-8-10) Bakanlık Makamı'nın 21.02.2013 tarih ve 2735 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 609 – Sivas ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sivas ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	47	1	4	1	0	1	2	**56**
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	**2**
ÇED Olumlu Kararı	2	1	0	1	0	0	0	**4**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 610 – Sivas ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Sivas ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	40	45
Çevre İzni Belgesi	0	0	0
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	3	48	51
TOPLAM	**8**	**88**	**96**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 611 – Sivas ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sivas ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	13
Ani (plansız) denetimler	430
Genel toplam	**443**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.108,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	134	0,00

Çizelge 612– Sivas ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Sivas ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	130.053	103.217	34.189	6.090	0	66.074	231.515	12.736	583.874
Uygulanan Ceza Sayısı	11	3	1	12	0	4	13	1	45

İl Müdürlüğünce yapılan denetimler sonucunda, 1 madencilik, 1 sanayi sektöründe olmak üzere 2 adet işletmeye Çevre İzni almadan faaliyet gösterdiğinden dolayı idari para cezası uygulanmış ve faaliyetleri durdurulmuştur.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Sivas ilinde 2016 yılı itibariyle toplam 3 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Söz konusu işletmelerin acil durum eylem planları hazırlattırılarak Bakanlığımıza ve ilgili kurumlara gönderilmesi sağlanmıştır. Üst seviye olan bu kuruluşlar Bakanlığımız bildirim ve kayıt sistemine kayıtlarının yaptırılması sağlanmış ve sisteme giriş şifreleri verilmiştir.

59. TEKİRDAĞ

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Tekirdağ ilinde konutlarda 211.432.604 m^3; sanayide ise 2.172.164.977 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

Tekirdağ ilinde hava kalitesini kontrol etmek amacıyla üç adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi il merkezinde olup diğeri ise Kapaklı ilçesinde bulunmaktadır. İl merkezinde bulunan istasyonlardan birisi araç trafiğinden kaynaklanan hava kirliliğini diğeri ise kentsel kirliliği ölçmek, Kapaklı'da bulunan istasyon ise kentsel/endüstriyel kirliliğin neden olduğu hava kalitesini ölçmek için kurulmuştur.

Çizelge 613 - Tekirdağ ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

TEKİRDAĞ-UHKİA (Süleymanapaşa-1)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	45,9	-	77,1	16	1500	-	-	-	42,5	-	-	-	-	-
Şubat	44,4	-	103,1	19	1600	-	-	-	45,4	-	-	-	-	-
Mart	28,9	-	105,1	23	1300	-	-	-	42,6	-	-	-	-	-
Nisan	17,8	-	93,9	19	1100	-	-	-	45,1	-	-	-	-	-
Mayıs	6,4	-	56,1	4	700	-	-	-	40,8	-	-	-	-	-
Haziran	3,5	-	58,1	7	800	-	-	-	49,6	-	-	-	-	-
Temmuz	3,1	-	63,2	9	700	-	-	-	48,8	-	-	-	-	-
Ağustos	2,4	-	57,4	5	700	-	-	-	49,2	-	-	-	-	-
Eylül	2,1	-	69,0	14	700	-	-	-	52,8	-	-	-	-	-
Ekim	10,9	-	118,5	25	800	-	-	-	50,6	-	-	-	-	-
Kasım	40,5	-	100,3	24	1100	-	-	-	51,5	-	-	-	-	-
Aralık	49,9	-	82,0	19	1100	-	-	-	54,4	-	-	-	-	-

TEKİRDAĞ-UHKİA (Süleymanapaşa-2)	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	112,3	6	62,3	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	67,8	-	64,1	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	35,2	-	77,3	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	35,5	-	71,4	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7,2	-	51,0	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3,0	-	63,7	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,1	-	50,8	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,0	-	51,5	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2,1	-	51,5	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5,6	-	57,4	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12,5	-	55,7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17,7	-	36,9	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

TEKİRDAĞ--Çerkezköy MTHM	SO_2	AGS	PM10	AGS	NO_2	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	27,0	-	36,5	2	23,2	-	500	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	36,8	-	57,6	7	29,7	-	600	-	-	-	-	-	-	-
Mart	18,8	-	51,4	6	24,0	-	400	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	15,5	-	34,6	-	26,9	-	400	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10,1	-	24,7	-	18,3	-	300	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8,4	-	35,3	-	19,4	-	400	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6,0	-	32,1	-	14,9	-	400	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,9	-	29,1	-	10,6	-	300	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8,7	-	33,4	-	20,9	-	400	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17,9	-	54,5	7	32,8	-	400	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	31,8	-	51,3	7	36,4	-	300	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	35,3	-	59,2	11	41,3	-	500	-	-	-	-	-	-	-

Tekirdağ ilinde sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin kontrolünün yapılması amacıyla, Sürekli Emisyon Ölçüm Sistemleri Tebliği kapsamında 27 adet işletmeye ait 30 adet baca sürekli emisyon ölçüm sitemi ile donatılmış ve online olarak izlenmektedir.

İlde Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş toplam 15 tane egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlardan 2017 yılı içerisinde toplam 87.447 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Tekirdağ, su kaynakları potansiyeli açısından değerlendirildiğinde yerüstü suyu 713 hm³/yıl, yeraltı suyu 172.9 m³/yıl, toplam su potansiyeli 885.9 hm³/yıl ve 2016 yılı yeraltı suyu fiili tahsis miktarı 229,87 hm³/yıldır. Yerleşim birimlerinde, sanayi ve endüstri sulama amacıyla suni olarak açılan çok sayıda kuyu mevcuttur. Ancak bu durumun önlenmesi için DSİ Bölge Müdürlüğü kuyu açılımlarını kısıtlama yoluna gitmiştir. 1970'li yıllarda 10-30 m olan yer altı suyu tablası seviyesi günümüzde 80-200 m düzeyine inmiştir.

Tekirdağ ilinde su temini için gölet (%6,21), kaynak (%3,52), baraj (%3,36) ve yaklaşık 393 adet kuyudan (%86,91) su çekilmiştir. 2017 yılında yeraltı su kaynaklarından 65.535.219 m³/yıl su temin edilmiştir. Tekirdağ İlinde toplam 9 adet içme ve kullanma suyu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Gerçek Zamanlı Uzaktan Atıksu İzleme Sistemi Genelgesi kapsamında atıksu debisi 10.000 m³/gün ve üzerinde olan 7 adet endüstriyel nitelikli atıksu arıtma tesisi sürekli atıksu izleme sistemi ile donatılmış olup, kirletici parametreler çevrimiçi olarak izlenmekte ve kirlilik durumunda anında müdahale edilmektedir.

2017 yılında il sınırları içinde yaşayan yerleşik nüfusun yaklaşık %9,80 i fosseptik, %90,20 si kanalizasyon şebekesi hizmetinden yararlanmıştır. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet alan nüfus her yıl artmaktadır.

TESKİ Genel Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi hizmet alanı içerisinde bulunan 11 ilçe belediyesinden 10 ilçede (Süleymanpaşa, Çorlu (Yenice), Çorlu İleri Biyolojik Marmaraereğlisi, Şarköy, Saray, Malkara, Hayrabolu, Muratlı, Çerkezköy İleri Biyolojik) atıksu arıtma tesis hizmeti vermektedir. Atıksu arıtma tesis hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %87,02'dir.

Çizelge 614 – Tekirdağ ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m³/sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
			Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İlçeler	Marmara Ereğlisi	M. Ereğlisi	x			Fiziksel+Biyolojik	3.840	0,012	X	11.439	0,24
		Yeniçiftlik	x			Fiziksel+Biyolojik + İleri	3.000	0,035		9.314	0,19
		Sultanköy	x			Fiziksel+Biyolojik	720	0,0052		2592	0,05
	Süleymanpaşa	Toki	x			Fiziksel+Biyolojik	800	0,009		1000	0,02
		Barbaros	x			Fiziksel+Biyolojik	200	0,002		5.080	
		Batı AAT		İnşa		Fiziksel+Biyolojik + İleri	40.440	0,46		167.083	
	Şarköy	Mürefte	x			Fiziksel+Biyolojik	1.000	0,012		2450	0,07
		Şarköy DDD	x			Fiziksel	54.950	0,64	x	19.727	
	Muratlı	Muratlı Bel.	X			Fiziksel+ Biyolojik + İleri	5.236	0,037		28.125	0,9

Çizelge 614 - Tekirdağ ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
			Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İçeler	Malkara	Malkara Bel.	X			Fiziksel+ Biyolojik + İleri	7.320	0,063		29.753	1,4
		Kozyörük Doğal Arıtma	X			Fiziksel	466	0,01		1.260	
	Hayrabolu	Hayrabolu Bel.	X			Fiziksel+ Biyolojik + İleri	5.339	0,04		18.277	0,95
		Şalgamlı		X		Fiziksel+ Biyolojik	300	0,04		1.342	
		Çerkezmüsellim		X		Fiziksel+ Biyolojik	600	0,005		2.478	
	Çerkezköy	Çerkezköy-KapaklI		Kesin Kabul Aşamasında		Fiziksel+ Biyolojik + İleri	52.800	0,61		270.187	
	Ergene	Yeşiltepe, Sağlık Marmaracık Cumhuriyet	NOT: Oluşan atıksular Çorlu ileri Biyolojik atıksu arıtma tesisine gönderilecektir.							35.534	
	Çorlu	Çorlu - Ergene		Kesin Kabul Aşamasında		Fiziksel+ Biyolojik + İleri	60.000	0,138		260.435	
		Yenice	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.000	0,009		1.425	0,08
	Saray	Saray Bel.	X			Fiziksel+ Biyolojik + İleri	7.166	0,03		26.568	1,2
		Beyazköy Doğal Arıtma	X			Fiziksel	95	0,001		1.258	

Çizelge 615 – Tekirdağ ilinde 2017 yılı itibariyle OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Çerkezköy OSB	Faaliyette	80.000	Fiz+Kim+Bio	80 ton/gün	Çorlu Deresi
Deri OSB	Faaliyette	36.000	Fiz+Bio	60 ton/gün	Çorlu Deresi
Avrupa Serbest Bölge	Faaliyette	2500	Fiz+Bio	0,16 ton/gün	Ergene Deresi
Hayrabolu	Proje	5000	Fiz+Bio		
Malkara	Proje	5000	Fiz+Bio		
Velimeşe (Yalıboyu, Kapaklı, Veliköy)	İnşaat (%55)	150.000	Fiz+Kim+Bio		Çorlu Deresi
Muratlı	İnşaat (%100)	25.000	Fiz+Kim+Bio		Çorlu Deresi
Ergene 1	İnşaat (%42)	60.000	Fiz+Kim+Bio		Ergene Deresi
Ergene 2	İnşaat (%100)	60.000	Fiz+Kim+Bio		Ergene Deresi
Çorlu -1	İnşaat (%100)	15.000	Fiz+Kim+Bio		Şerefli Deresi

İlde bulunan 12 adet OSB'den 3 tanesine (Çerkezköy, Çorlu Deri, ASB) AAT'leri kurulu ve faaliyettedir. Malkara ve Hayrabolu OSB'lerine ait AAt'lerinin proje onayları alınmış olup; çalışmalar devam etmektedir. Diğer 8 OSB'nin atıksularının arıtılacağı 5 adet merkezi AAT'lerin inşaatları tamamlanmak üzere olup; ancak atıksu kanalizasyon altyapı ihalelerinin yapılmasına müteakip devreye alınıp faaliyete geçecektir

3. Atık

Tekirdağ ilinde evsel nitelikli katı atıklar Tekirdağ Büyükşehir Belediye Başkanlığına ait Demirli Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde depolanmaktadır. Fakat ambalaj atıkları ayrı toplama çalışmaları

İl genelinde her ilçede ambalaj atıkları yönetim planı çerçevesinde devam etmektedir. Tıbbi atıklar, Süleymanpaşa ilçesinde kurulan sterilizasyon tesisi aracılığıyla diğer atıklardan ayrı olarak toplanmaktadır.

Çizelge 616 – Tekirdağ ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Tekirdağ ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	107
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	16
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	76
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

"Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında İlde 51 adet Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi, 56 adet Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi faaliyet göstermektedir. Ayrıca ilde 95 adet ambalaj üreticisi, 939 adet piyasaya süren ve 77 adet tedarikçi işletme sayısı bulunmaktadır.

Tekirdağ ilinde oluşan ve endüstriden kaynaklanan 2017 yılı tehlikeli atık miktarı 111.047,347 ton'dur. Bu tehlikeli atığın 66.028 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 44.546 tonu bertaraf edilmiş, 252 tonu lisanslı tesiste stoklanmış, 222 tonu da ihraç edilmiştir.

İlde oluşan 2017 yılı atık yağ miktarı 2.282,4 tondur. Atık yağın 2.028 tonu geri kazanıma gönderilmiştir. 2017 yılında Tekirdağ'da 143,95 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 2,86 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

2017 yılında Tekirdağ'da 225 kg atık pil, 106.601 kg da atık akümülatör lisanslı tesisler tarafından toplanmıştır. Tekirdağ'da 2017 yılında 198.835 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır. İlde ayrıca 102 ton AEEE toplanmıştır.

İlde toplamda 133 adet tehlikesiz atık toplama-ayırma belgesi almış tesis bulunmakta olup, 12 adet Geçici Faaliyet Belgeli ve 64 adet Çevre Lisanslı olmak üzere toplam 76 adet tehlikesiz atık geri kazanım tesisi mevcuttur.

Tekirdağ ilinde tıbbi atıklar, Tekirdağ İli, Süleymanpaşa İlçesin ki adresinde faaliyet gösteren Çevre Lisanslı sterilizasyon tesisi tarafından toplanarak sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. Sterilizasyon işleminden sonra atıklar konteynırlara koyularak yine Süleymanpaşa İlçesinde bulunan düzenli depolama sahasına götürülerek bertarafı sağlanmaktadır. Tekirdağ'da 2017 yılında 932,53 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tekirdağ İli'nin Karasal Biyolojik Çeşitlilik ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme çalışmaları sonucu; 730 arazi 361 literatürden olmak üzere 1091 bitki, 20 memeli, 218 kuş , 22 iç su balık, 16 sürüngen, 9 amfibi, 1032 omurgasız ve 263 tohumsuz bitki türü olmak üzere toplam 2671 tür tespit edilmiştir. Ayrıca biyolojik çeşitliliğin diğer basamakları olan ekosistem çeşitliliği ile ilgili 7 temel makroekosistem ve 33 farklı EUNIS habitat tipi kaydedilmiştir.

Tekirdağ İli Saray İlçesi, Kastro Mevkii'nde Çamlıkoy Tabiat Parkı ve Şarköy (Uçmakdere Mahallesi) ile Süleymanpaşa (Yeniköy Mahallesi) hudutlarında Kartaltepe Tabiat Parkı olmak üzere toplam iki adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Saray İlçesi Çamlıkoy Tabiat Parkı bitki örtüsü ve florası, Bölgede ağaç ve çalılardan; Karaçam, Macar Meşesi, Saçlı Meşe, Doğu Gürgeni, Kara Gürgen, Dışbudak, Kayın, Akçaağaç, Ihlamur, Kızılağaç, Menengiç, Ardıç, Kocayemiş, Funda, Alıç, Yabani Muşmula, Ahlat, Kuşburnu, Böğürtlen, otsu türlerden; Orman Sarmaşığı, Papatya, Hindiba, Uyuz Otu, Sütleğen, Ayrık Otu, Çiğdem, Sinir Otu, Sığır Kuyruğu, Yapışkan Otu, Çuha Çiçeği, Menekşe vs. bulunmaktadır. Alanda bulunan kumul, zengin bitki çeşitliliğine sahiptir. Kasatura kumulları olarak bilinen bu kumullarda; Asperulla littoralis,, Centaurea kilea, İsatis

arenaria, Linum tauricum ssp., Bosphori, Silena sangaria gibi endemik kumul bitkileri bulunmaktadır. (Kaynak: Türkiye'nin Kuzey Kumullarının Korunmasına Dair Rapor)

Tekirdağ İli Süleymanpaşa İlçesi, Şarköy İlçesi sınırlarında (Uçmakdere, Yeniköy) yer alan Kartaltepe Tabiat Parkı bitki örtüsü ve florasında, orman vejetasyonu bulunmaktadır. Bu vejetasyonda kayın, meşe, gürgen, dişbudak, akçaıhlamur, kocayemiş, süpürge çalısı, eğrelti, orman sarmaşığı, katır tırnağı, böğürtlen, ardıç, yemişgen, çayır otları bulunmaktadır.

Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında ve veya su altında bulunan korunması gerekli alan olarak ilde tescilli 8 tane doğal sit alanı vardır.

Çizelge 617 – Tekirdağ ilinin doğal sit alanları (Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

					TESCİL KARARI		
	İLİ	İLÇESİ	(MEVKİİ)	NEV'İ	TARİH	NO	KARARI VEREN KURUM
1	Tekirdağ	Merkez	İsmail Yazıcı Mahallesi 131 Ada 137 Nolu Parsel	1. Derece Doğal Sit Çeşmenin Anıt Eser Olarak Tescili	10.05.1996	3110	K.T.V.K.K 4.255 m²
2			Kumbağ Dut Limanı 8 Pafta 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932 ve 1576 Nolu Parseller	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.02.1993	1344	K.T.V.K.K 151.773 m²
3			Kumbağ Sütlüce Manastırı 8 Pafta 871, 909, 910, 911, 912 ve 913 Nolu Parseller	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.02.1993	1344	K.T.V.K.K 61.115 m²
4		Çerkezköy	Veliköy Değirmen Dere Antik Su Kaynakları	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	12.07.1996	3261	K.T.V.K.K 569.753 m²
5		Şarkköy	Uçmak Dere Şarap Fabrikası Yanı Çınarlık Alan	1. Derece Doğal Sit Alanı	30.06.1993	1429	K.T.V.K.K 7.014 m²
6		Şarkköy	Kızılcaterzi-Kocaeli-Şenköy	1. Derece Doğal Sit Alanı	09.07.1998	4777	K.T.V.K.K 2 104 389 m²
7		Saray	Güneşkaya Ergene Vadisi Güngörmez Mağaraları	1. Derece Arkeolojik Sit Alanı II. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.10.1991	994	K.T.V.K.K 2.899.384 m²
8		Saray	Güneşkaya Ergene Vadisi Güneşkaya Mağaraları	II. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.10.1991	994	K.T.V.K.K 2.644.875 m²
				TOPLAM ALAN:	**844.25 ha**		**8.442.558 m²**

İlde tescilli 31 adet anıt ağaç bulunmaktadır.

Fotoğraf 60 - Tescilli Anıt Ağaç- Çınarağacı (Tekirdağ,ÇŞİM, 2016).

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 618 – Tekirdağ ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TEKİRDAĞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.855,33	2,55	25.427,25	4,09	28.597,03	4,62	30.156,82	4,87
2) Tarımsal Alanlar	492.834,56	79,37	483.083,79	77,80	478.345,34	77,30	476.971,02	77,08
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	109.839,25	17,69	109.739,02	17,67	109.006,99	17,62	108.807,76	17,58
4) Sulak Alanlar	125,45	0,02	80,43	0,01	134,27	0,02	134,27	0,02
5) Su Yapıları	2.306,23	0,37	2.630,35	0,42	2.694,38	0,44	2.708,15	0,44
TOPLAM	**620.960,82**	100,00	**620.960,84**	100,00	**618.778,01**	100,00	**618.778,02**	100,00

Planlı ve çevreye duyarlı kalkınma ilkeleri doğrultusunda Tekirdağ ilinin sınırlarını da kapsayacak şekilde hazırlanmış ve 13.07.2004 tarihinde Bakanlığımızca 1/100.000 ölçekli Trakya alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı - BİMTAŞ / İstanbul Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (IMP) tarafından tamamlanmıştır. Bakanlığımızca plan 24.08 2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı ile birlikte, Tekirdağ ilinin içinde planlı dönem başlamış olup, Çevre Düzeni Planı ile gerek kentsel, gerek tarımsal arazinin kullanımında koşullar, sınırlar ve olanaklar tariflenmiştir. Bu doğrultuda, İlde gerek coğrafyası, gerekse mevcut durumu ile daha hassas konumdaki "Çorlu Çerkezköy Marmaracık B.Karıştıran ve Muratlı "bölgesi ile "Marmara Ereğlisi, Yenice, Tekirdağ Kumbağ" kıyı aksı da 1/25.000 ölçekli planlama bölgeleri olarak seçilmiş, 1/25000 ölçekli Tekirdağ Çevre Düzeni Planı 22.08.2011 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 619 – Tekirdağ ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tekirdağ ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	Turizm-Konut	Petrol-Doğalgaz	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	3	14	1	15	0	1	9	1	48
ÇED Gereklidir	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	1	14	1	2	1	0	0	1	21

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 620 – Tekirdağ ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Tekirdağ ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	21	68	89
Çevre İzni Belgesi	50	111	161
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	70	138	208
TOPLAM	91	206	297

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 621 – Tekirdağ ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tekirdağ ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	101
Ani (plansız) denetimler	2.622
Genel toplam	**2.723**

NOT: Bazı denetimlerde hava, su, toprak, atık, gürültü, ÇED, izin konularının hepsi değerlendirildiği için denetim sayısı; 1.665 adet olması gerekirken 2.723 adet olarak belirtilmiştir.

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 622 – Tekirdağ ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tekirdağ ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.507.755	593.293,	50.975	6.742.671	0	0	406.967	5.778	**9.318.643**
Uygulanan Ceza Sayısı	26	14	1	40	0	0	18	2	**101**

2017 yılı içerisinde Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 19 tane işletmeye 11.08.1983 tarihli ve 18132 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 15. Maddesi kapsamında faaliyet durdurma kararı alınmıştır.

Faaliyet durdurma/kapatma kararı: 10.09.2014 tarihli ve 29115 resmi gazete sayılı Çevre İzin Lisans Yönetmeliği kapsamında Geçici Faaliyet Belgesi olmadan faaliyet gösterildiği gerekçesiyle 10 işletmeye; 25.11.2014 tarih ve 29186 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'ne aykırılık gerekçesiyle de 9 işletmeye verilmiştir.

Tekirdağ ilinde 2017 yılında; BEKRA Bildirim Sistemine 520 adet tesis bildirim yapmış olup; bunlardan 14 adedi üst seviye 17 adedi alt seviye kuruluş olduğu görülmüştür. 489 adet tesis ise kapsam dışı kalmıştır.

60. TOKAT

1. Hava Kalitesi

2017 yılı içinde Tokat ilinde konutlarda 74.875.580 Sm^3, sanayide de 34.731.974 Sm^3 doğal gaz tüketilmiştir. 2017 yılında Tokat ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 623'de verilmektedir.

Çizelge 623 - Tokat ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	12	0	43	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	45	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	37	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	31	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	46	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	60	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	71	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	0	71	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Meydan	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AG S	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak			87	17	1.161		-	-	77				19	
Şubat			83	17	1.031		-	-	76				18	
Mart			57	5	700		-	-	22				21	
Nisan			46	0	616		-	-	42				23	
Mayıs			47	2	555		-	-	35				28	
Haziran			42	0	554		-	-	40				33	
Temmuz			11	3	459		-	-	40				42	
Ağustos			45	0	517		-	-	31				47	
Eylül			57	9	474		-	-	41				37	
Ekim			80	13	846		-	-	50				21	
Kasım			113	21	1.441		-	-	57				11	
Aralık			124	23	1.615		-	-	59				9	

Erbaa	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	70	0	43	21	-	-	-	-	42		-	-	-	-
Şubat	51	0	45	18	-	-	-	-	42		-	-	-	-
Mart	17	0	37	17	-	-	-	-	30		-	-	-	-
Nisan	8	0	29	8	-	-	-	-	23		-	-	-	-
Mayıs	4	0	31	6	-	-	-	-	18		-	-	-	-
Haziran	4	0	27	3	-	-	-	-	16		-	-	-	-
Temmuz	5	0	37	16	-	-	-	-	16		-	-	-	-
Ağustos	6	0	38	19	-	-	-	-	15		-	-	-	-
Eylül	6	0	46	18	-	-	-	-	82		-	-	-	-
Ekim	6	0	60	15	-	-	-	-	48		-	-	-	-
Kasım	15	0	71	26	-	-	-	-	59		-	-	-	-
Aralık	29	0	71	22	-	-	-	-	60		-	-	-	-

Turhal	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	70	0	72	11	-	-			47		-	-	-	-
Şubat	51	0	85	17	-	-			38		-	-	-	-
Mart	17	0	53	6	-	-			33		-	-	-	-
Nisan	8	0	39	0	-	-			31		-	-	-	-
Mayıs	4	0	42	3	-	-			25		-	-	-	-
Haziran	4	0	42	0	-	-			23		-	-	-	-
Temmuz	5	0	70	7	-	-			25		-	-	-	-
Ağustos	6	0	70	12	-	-			19		-	-	-	-
Eylül	6	0	90	16	-	-			29		-	-	-	-
Ekim	6	0	84	16	-	-			39		-	-	-	-
Kasım	15	3	117	25	-	-			44		-	-	-	-
Aralık	29	1	123	21	-	-			45		-	-	-	-

2017 yılı içinde Tokat-Merkez**,** Tokat-Meydan, Tokat-Erbaa ve Tokat-Turhal Hava Kalitesi İzleme İstasyonlarında ölçülen PM_{10}, SO_2 ve NO_2 Parametreleri doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında, İlde özellikle Kasım ve Aralık aylarında havaların soğumasına bağlı olarak ısınma amaçlı katı yakıt kullanımının artması, şehirlerin coğrafi yapısı ile meteorolojik şartlara bağlı olarak PM_{10} değerlerinde yükselmeler ve aşımlar gözlenmektedir. Erbaa İlçesindeki PM_{10} ortalama değerlerinin yüksek çıkma nedeni olarak ilçe merkezi ve çevresindeki tuğla fabrikalarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Tokat ilinde verilen emisyon ölçüm yetki belgesi sayısı 12 olup 2017 yılı içinde toplam 548.898 adet egzoz emisyon pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Merkez Belediye olarak su temini için çekilen suyun kaynağını temel olarak kaynak suları ve yeraltından çekilen sondaj kuyu suları oluşturmaktadır. Temin edilen su miktarı 14.307.840,00 m^3/yıl'dır. Temin edilen suyun yaklaşık %40'ı içme suyu, %30'u kullanma suyu, %20'si sanayide kullanım, %10'u tarımda kullanım olarak dağıtılmaktadır. İl merkezinde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

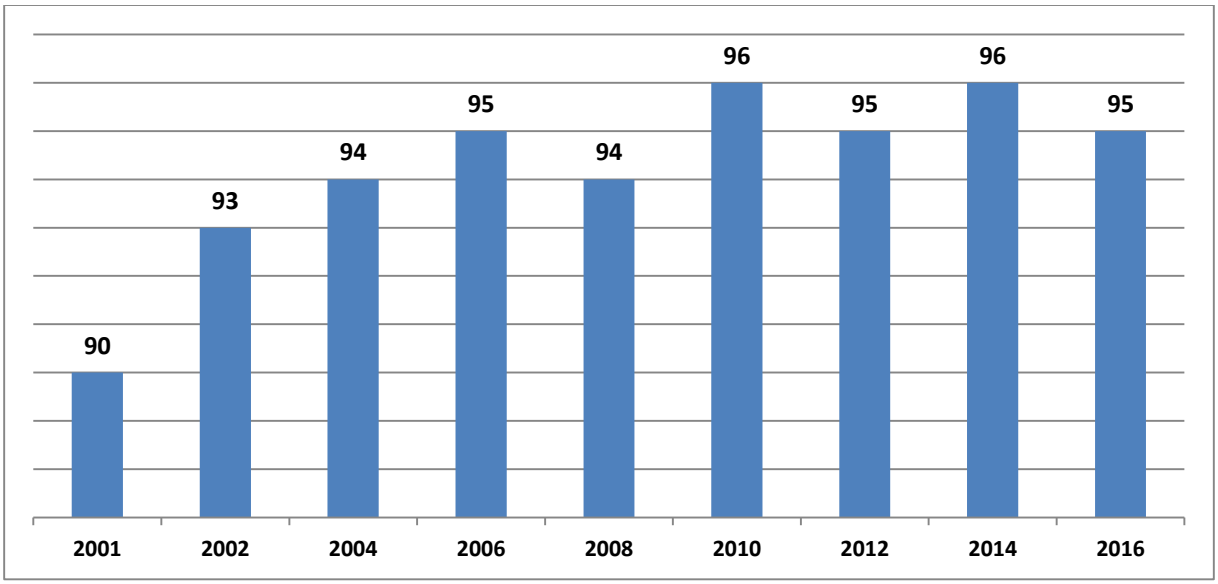
Çizelge 624 – Tokat'ta İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli

Kaynak Adı	Durumu	Potansiyeli (lt/sn)
Katmerkaya (Cazibeli Su)	Kullanımda	70
Çördük (Cazibeli Su)	Kullanımda	20
Marol (Cazibeli Su)	Kullanımda	20
Sondaj Kuyu Suları (13 adet)	Kullanımda	400

Tokat Merkez Belediyesi 2016 yılı itibariyle toplam 482,95 km uzunluğunda kanalizasyon sistemine sahiptir. Kanalizasyon hizmetini alan nüfus toplam nüfus olan 148.149 kişinin yaklaşık %98'ine karşılık gelmektedir. Merkez belediye olarak 2010 yılında atıksu arıtma tesisi hizmete açılmış bulunmaktadır. Kanalizasyon sisteminin tamamı atıksu arıtma tesisine bağlanmaktadır.

Tokat AAT'den yaklaşık olarak günlük 11,94 ton, Erbaa AAT'den yaklaşık olarak günlük 9,52 ton arıtma çamuru çıkmaktadır. Arıtma çamuru gerekli izinler alınıncaya kadar tesiste geçici olarak bekletilmektedir.

İl genelinde Tokat OSB, Erbaa OSB, Turhal OSB, Niksar OSB ve Zile OSB kurulmuş olup, Tokat OSB ve Erbaa OSB'nin atıksuları Tokat ve Erbaa Belediyeleri'nin AAT'lerinde arıtılmaktadır.

Grafik 40 – Tokat'ta 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TUİK, 2017)

Çizelge 625 – Tokat ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Merkez	Tokat	X			Biyolojik	33.120	0,278137	148.149	11,94
İlçeler	Almus		Proje aşamasında						
	Artova		Doğal arıtma						
	Başçiftlik		Doğal arıtma					2.000	
	Niksar		Proje aşamasında						
	Erbaa	X			Biyolojik	11.880	0.09	64.941	9,52
	Pazar			X					
	Reşadiye		Plan aşamasında						
	Sılusaray			X					
	Turhal		Plan aşamasında						
	Yeşilyurt			X					
	Zile		İnşaat aşamasında						

3. Atık

Tokat ilinde ve Erbaa ilçesinde olmak üzere 2 adet katı atık düzenli depolama tesisi mevcuttur. İl merkezine ait olan Tokat-Turhal-Zile-Pazar Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 2015 yılı başından itibaren atık kabulüne başlamış olup, il geneli toplanan atıklar mevcut 1 adet aktarma istasyonundan düzenli depolama alanına gönderilmektedir. 2017 yılı için toplam Tokat'tan 56.046,89 ton, Turhal'dan 24.514,98 ton, Zile'den 14.284,32 ton, Pazar'dan 1.832,666 ton evsel katı atık gelmiştir. Ayrıca tıbbi atık sterilizasyon tesisinden gelen sterilize edilmiş atıklar ve evsel nitelikli katı atıklar 582,16 ton'dur ve diğer belediye ve yerleşim yerlerinden il özel idaresi aracılığıyla gelen atıklar da 4.352,41 tondur.

Erbaa ilçesine ait katı atık düzenli depolama tesisi Tokat ili merkezinin kuzeyinde Erbaa ilçesi sınırları içinde, Evyaba Köyü, Yarıkaya Bodur düzü mevkiinde yaklaşık 7 hektarlık alandadır. Depolama alanı 2 lottan oluşmakta olup toplam alan yaklaşık 4 hektardır. Katı atık düzenli depolama alanında oluşan atık sular ve yağış sonrası oluşan sızıntı suları, sızıntı suyu toplama sistemi ile toplanarak sızıntı suyu havuzunda birikmektedir. Buradan belirli periyotta çekilerek Erbaa Belediyesi Atıksu Arıtma tesisine götürülmektedir.

Çizelge 626 – Tokat ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Tokat ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

Tokat il merkezinde 2017 yılında yaklaşık olarak 680.000 m^3 hafriyat toprağı ve 3.500 ton ise inşaat ve yıkıntı atıkları oluşmuştur. Hafriyat toprağı dolgu malzemesi olarak depolanmaktadır. Hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları İlçelerde ise ayrı belirlenen alanlarda depolanmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Tokat ilinde oluşan ve endüstriden kaynaklanan 2017 yılında tehlikeli atık miktarı 2.455,37 ton'dur. Bu atığın 487,29 tonu geri kazanılmış, 1.926,67 tonu bertaraf edilmiş, 7,28 tonu ihraç edilmiş, 2,4 tonu tesis içi stokta ve 31,7 tonu da lisanslı firma stoğundadır. Tokat ilinde 2017 yılında 30,817 ton atık madeni yağ PETDER tarafından toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir. 2017 yılında Tokat ilinde 232.060 kg atık akümülatör, 3.084 kg atık pil, 48,32 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında lisanslı bertaraf tesisi bulunmamaktadır. Tokat'ta 2017 yılında yetkili firmalar tarafından 144.500 kg ÖTL toplanmıştır.

İlde Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında sağlık kuruluşlarında oluşan tıbbi atıklar için Tokat iline hizmet verecek Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi kurulmuş olup tıbbi atık taşıyacak firma ve araç için Taşıma Lisansı 2015 yılı Şubat ayında verilmiştir. 2017 yılında Tokat'ta 554,95 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tokat ilinde nehir kenarı ve iç su yüzeyleri, iç kesim vejetasyonsuz veya seyrek vejetasyonlu habitatlar, karasal yeraltı mağaraları, mağara sistemleri, pasajlar ve su oluşumları, düzenli ya da son zamanlarda işlenen, tarım, bahçe ve yerli habitatlar, ağaçlık, orman ve diğer ağaçlandırılmış alanlar, asit ve kalkerli alpin subalpin meraları, subalpin akdeniz çam ormanı, subalpin karışık çalıları, karışık nehir kıyısı taşkın yatağı ve galeri ormanlıklar gibi önemli habitat (EUNIS) tipleri içinde yer alan toplam 23 lokasyon tespit edilmiştir.

Tokat ili için yapılan envanter çalışmalarının sonucunda literatür taramaları ve arazi çalışmaları sonucu toplam 1.086 bitki taksonu belirlenmiş olup bunun 343`ü TÜBİVES ve Türkiye Florası`ndan yapılan literatür taramalarından, 537`si çeşitli yayınlardan yapılan literatür taramasından geriye kalan 206`sı arazi örneklemeleri ve herbaryum çalışmaları sonucunda tespit edilmiştir. Literatür çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre Tokat ilinde bulunan endemik sayısı 57 olarak belirlenirken arazi çalışması sonucunda bu sayı 114 olarak belirlenmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre; (1) Erbaa Çatalan Gölü ve Tifi Çayı, (2) Erbaa-Gökbel mevkii, (3) Erbaa Fındıcak mevkii *Cedruslibani* relikt bitki topluluğu, (4) Erbaa İkizce Mevkii orkide alanları, (5) Niksar Çamiçi Yaylası-Perşembe Yaylası arası (6) Niksar Kale İçi, (7) Niksar Keltepe-Çanakçı Vadisi (8) Niksar Şahnalanmevkii, (9) Niksar Örenler Mevkii *Tulipa armena* türü, (10) Erbaa Şehitler Mevkii, (11) Niksar Muhtardüzü Mevkii yabani ayva türleri, (12) Niksar Akıncı mevkii, *Cedrus libani* relikt bitki topluluğu, (13) Niksar Çanakçı deresi, (14) Almus baraj gölü mevkii, (15) Reşadiye Sazak Beli, (16) Zile Uğurluören mevkii orkide türleri, (17) Turhal Yağlıalan mevkii orkide türleri, (18) Pazar Kazgölü, (19) Pazar Ballıca Mağarası mevkii, (20) Almus Mescit Yaylası, (21) Almus Hubyar Yaylası, (22) Çamlıbel zirve (23) Niksar-Sulugöl mevkii, (24) Niksar maki alanı hedef türlerce zengin habitatlar olup, önerilen koruma alanlarıdır.

Tokat'ın Pazar ilçesi Kaz Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 1.170 ha alana sahiptir. Kaz Gölü sucul ekosistem dengesini muhafaza etmekle kalmayıp aynı zamanda su ekosistemi özelliğini de sergilemektedir. Sazlarla kaplı alan çeşitli yerli ve yabancı su kuşlarının barınma, beslenme yuvalanma ve kuluçlanma ihtiyaçlarına cevap vermesi bakımından önem arz etmektedir. 2013 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Kaz Gölü Sulak Alan Alt Havzaları Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Alt Projesi" kapsamında gerçekleştirilen ornitoloji çalışmaları kapsamında 60 kuş türü tespit edildiği belirtilmiştir.

Tokat ili dâhilinde tabiat parkı statüsünde Pazar ilçesinde 483 ha alanda Ballıca Mağarası, Reşadiye ilçesinde 50 ha alanda Zinav Gölü ve Almus ilçesinde 5 ha alanda Orman Evleri Tabiat Parkı olmak üzere 3 adet nadide yer bulunmaktadır. Zinav Gölü Tabiat Parkına ait gelişme planı yapım işine 2016 yılında başlanılmıştır. Ballıca Mağarası Tabiat Parkı Uzun Devre Gelişme Planı çalışmasına göre alanda: Atmaca (*Accipiter nisus*), Kızıl şahin (*Buteo rufinus*), Şahin (*Buteo buteo*), Kumru (*Streptopelia decaocto*), Kukumav (*Athena noctua*), İbibik (*Ububa epops*), Tepeli toygar (*Galerida cristata*), Sarı kuyruksallayan (*Motacilla flava*), Ak kuyruksallayan (*Motacilla alba*), Kızılgerdan (*Erithacus rubecula*),

Kuyrukkakan (*Oenanthe oenanthe*), Karatavuk (*Turdus merula*), Benekli sinekkapan (*Muscicapa striata*), Büyük baştankara (*Parus major*), Alakarga (*Garrulus glandarius*), Saksağan (*Pica pica*), Küçük karga (*Corvus monedula*), Leş kargası (*Corvus corone*), Sığırcık (*Sturnus vulgaris*), İspinoz (*Fringilla coelebs*) türlerinin tespit edildiği belirtilmiştir.

Fotoğraf 61 - Kaz gölünden görünümler

Çizelge 627 – Tokat ilinde bulunan tabiat varlıklarına ait bilgiler (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Samsun Bölge Komisyonu)

NO	İli	İlçesi	Sit Alanının Adı- Adresi	Alt Adı (doğal, kentsel arkeolojik, tarihi)	Niteliği	Derecesi
1	Tokat	Merkez	Alipaşa Camii avlusunda yer alan 2 adet çınar ağaçı // Yenitabakhane Mah.	Doğal sit	Anıt ağaç	…….
2	Tokat	Erbaa	2 adet çınar ağacı// Cumhuriyet mah.	Doğal-Kentsel	Anıt ağacı	……
3	Tokat	Pazar	Ballıca Mağarası// Ballıca Köyü	Doğal	Mağara	II.Derece
4	Tokat	Pazar	Cumhuriyet Cad. yer alan 1 adet çınar ağacı // Cumhuriyet Cad.	Doğal	Anıt ağaç	……..
5	Tokat	Turhal	Koca Kavak anıt ağacı// Seyfi Demirsoy Mah. Şeker Fab. Bah.	Doğal-Kentsel	Anıt ağaç	…….

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 628 – Tokat ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TOKAT	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.886,99	0,90	9.571,66	0,97	8.769,41	0,87	9.488,12	0,95
2) Tarımsal Alanlar	390.627,99	39,53	389.728,61	39,44	396.261,33	39,49	396.111,14	39,48
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	581.510,12	58,85	581.340,96	58,84	590.938,42	58,89	590.528,10	58,85
4) Sulak Alanlar	222,06	0,02	222,06	0,02	222,06	0,02	222,06	0,02
5) Su Yapıları	6.825,56	0,69	7.209,48	0,73	7.214,25	0,72	7.056,04	0,70
TOPLAM	**988.072,72**	100,00	**988.072,77**	100,00	**1.003.405,47**	100,00	**1.003.405,46**	100,00

Tokat – Samsun – Çorum 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni planları, Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yaptırılarak 20 Temmuz 2007'de onaylanmıştır.

Çizelge 629 - Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında yapılan değişiklikler

Sıra No	Onay tarihi	Kabul sayısı	Değişiklik konusu
1	24.06.2011	1157	Özel Hükümler-Tarım alanları, Karayolu Kenarında Yapılacak Tesisler
2	07.09.2012	605-14070	1.5.7.6 nolu plan notu değişikliği
3	17.09.2013	67-14277	1.4.18. ve 1.4.30 nolu plan notu değişikliği
4	24.04.2014	6377	Tarım ve Hayvancılık Geliştirme Alanları ile ilgili olan plan notlarında değişiklik
5	03.07.2014	11128	Samsun F-36 nolu Plan Paftasında değişiklik
6	26.12.2016	21161	Yeşilırmak Havzası Peyzaj Atlası Hazırlanması Projesi ile ilgili plan notu değişikliği
7	16.02.2017	-	Samsun G-33 ve H-33 numaralı Plan Paftalarında kalan Çayır ve Mera Alanında değişiklik
8	15.05.2017	8547	Tarım ve hayvancılıkla ilgili plan notlarında belirtilen yapılaşma koşullarının yeniden düzenlenmesine ilişkin değişiklik
9	01.11.2017	19323	Tokat Kömeç Küçük Sanayi Sitesi H-36 plan paftası

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 630 – Tokat ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tokat ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	24	0	5	0	0	0	2	**31**
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	**2**
ÇED Olumlu Kararı	0	4	1	0	0	1	0	**6**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 631 – Tokat ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Tokat ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	8	**9**
Çevre İzni Belgesi	0	12	**12**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**1**	**20**	**21**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 632 – Tokat ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tokat ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	11
Ani (plansız) denetimler	244
Genel toplam	**255**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.108,00

Çizelge 632 - Tokat ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tokat ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	6	0,00

Çizelge 633 – Tokat ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tokat ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	152.925,28	0	0	237.883	0	0	245.620	5.663,75	**642.092,04**
Uygulanan Ceza Sayısı	3	0	0	4	0	0	14	9	**30**

2017 yılı içerisinde 2872 sayılı Çevre Kanununun 15. Maddesi gereğince, Tokat Valiliği tarafından 7 adet işletmeye (5 maden, 1 sanayi, 1 tarım-gıda sektörü) faaliyet durdurma kararı verilmiştir. Ayrıca bu işletmelere Çevre Kanununun 20 (e) maddesi gereğince idari para cezası da uygulanmıştır.

2017 yılı itibariyle Tokat ilinde 2 adedi de alt seviye olan toplam 2 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

61. TRABZON

1. Hava Kalitesi

Trabzon'da 2017 yılında konutlarda 342.439.211,29 m^3 sanayide ise 3.468.721,19 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. Aynı şekilde 218.064 ton ithal kömür, 9.059 ton ithal kömür kullanılmıştır. 2017 yılında Trabzon ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 634'de verilmektedir.

Çizelge 634 - Trabzon ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

AKÇAABAT İSTASYONU	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	0	45	1	2380	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	44	1	2019	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	55	7	3434	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	39	4	3194	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	28	0	3204	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	22	0	2557	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	26	0	698	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	29	0	975	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	30	0	810	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	31	2	877	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	15	0	41	1	1529	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	0	44	3	2142	-	-	-	-	-	-	-	-	-

BEŞİRLİ İSTASYONU	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	48	5	1374	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	58	9	1225	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	76	14	1284	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	51	5	913	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	39	0	621	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	33	0	628	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	40	0	524	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	38	0	502	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	36	0	550	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	36	3	570	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	50	3	1062	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	51	8	1202	-	-	-	-	-	-	-	-	-

FATİH İSTASYONU	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	20	0	55	9	2029	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	19	0	42	2	2521	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	18	0	35	1	2057	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	19	0	1264	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	12	0	741	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	16	0	596	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	0	29	0	565	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	33	0	619	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	37	1	721	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	44	4	1054	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	68	13	1798	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	22	0	91	19	216	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 634 - Trabzon ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

MEYDAN İSTASYONU	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	35	0	72	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	38	0	109	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	22	0	96	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	65	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	11	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	37	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	0	45	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	71	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	0	100	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

VALİLİK İSTASYONU	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	18	0	43	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	0	36	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	13	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	11	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	0	31	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılında Trabzon ilinde toplam 76.558 adet araca egzoz ölçümü yaptırılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Trabzon ilinde içme ve kullanma suyu olarak akarsular, kaynak ve kuyu suyu kullanılmaktadır. Trabzon genelinde endüstride kullanılan su akarsular, yeraltından kuyu ya da şebekeden sağlanmaktadır. Değirmendere deresinin suyunun aşırı derecede kirlenmesi sonucunda, kente temiz su sağlamak amacıyla Trabzon Belediye Başkanlığının talebi ve Genel Müdürlüğümüzün 05.04.2000 tarih ve 1250 sayılı olurları doğrultusunda "Atasu Barajı İnşaatı" işi kapsamında Galyan suyu Trabzon Belediyesi Arıtma Tesislerine (47 milyon m^3/yıl kapasiteli) verilmiştir. Atasu Barajında 28.12.2010 tarihi itibarı ile su tutulmaya başlanmış olup, depolanan su kontrolü bir şekilde 15.04.2011 tarihinden itibaren Trabzon iline ve mevcut arıtma tesisine iletilmeye başlanmıştır.

Trabzon ilinde denize kıyısı olan ilçelerin birçoğunda derin deniz deşarj sistemi olmakla birlikte diğer ilçelerde atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Arsin Organize Sanayi Bölgesi'nde 900 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (Fiziksel+biyolojik) bulunmaktadır.

Çizelge 635 – Trabzon ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Ortahisar (Değirmendere)	X			Fiziksel	24.645		X	150.000	
	Ortahisar (Çimenli)	X			Fiziksel	11.923		X	60.000	
	Ortahisar (Pazarkapı)	X			Fiziksel	57.715		X	110.000	
İlçeler	Akçaabat	X			Fiziksel	13.219		X	116.744	
	Araklı	X			Fiziksel	6.955		X	47.427	
	Arsin	X			Fiziksel	3.888		X	27.814	
	Beşikdüzü	X			Fiziksel	13.824		X	21.692	
	Çarşıbaşı	X			Fiziksel	3.015		X	15.399	
	Çaykara (Uzungöl)	X			Biyolojik	2.000		yok	1.577	
	Of	X			Fiziksel	13.854		X	41.277	
	Sürmene	X			Fiziksel	4.320		X	25.764	
	Tonya	X			Biyolojik	900		yok	14.771	
	Vakfıkebir	X			Fiziksel	43.200		X	26.560	
	Yomra	X			Fiziksel	43.104		X	34.629	

3. Atık

Kutlular düzenli depolama sahası, Trabzon ili ile Rize ili arasında kalan Trabzon ilinin Sürmene ilçesine bağlı Çamburnu Mahallesinde bulunmaktadır. Trabzon ilinde Kutlular düzenli depolama sahasının işletmeye açılmasıyla birlikte eski vahşi döküm sahaları rehabilite edilerek kapatılmıştır. Bugün itibariyle Trabzon ilinde vahşi döküm sahası bulunmamaktadır.

Düzenli depolama tesisinde oluşan atıksular Fiziksel+Biyolojik atıksu arıtma sisteminde arıtıldıktan sonra alıcı ortama verilmektedir. Atıksu arıtma sisteminde, fiziksel olarak membran sistemi bulunmaktadır. Bölgenin coğrafi durumundan ötürü aşırı yağışlı zamanlarda arıtma tesisi kapasitesi yetersiz kaldığında oluşan atık sular derin deniz deşarjına taşınmaktadır. Bunun yanında TRAB-RİKAB'a ait olan Deliklitaş ve Of Transfer İstasyonlarının her birinde atıksular için birer adet paket arıtma tesisi çalıştırılmaktadır.

Çizelge 636 – Trabzon ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Trabzon ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Trabzon ilinde 2017 yılında 802.947 ton hafriyat toprağı, 41.226 ton inşaat/yıkıntı atığı toplanmıştır.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 2017 yılı itibariyle 285 adet piyasaya süren firma, 25 adet ambalaj üreticisi, 10 adet tedarikçi firma bulunmakta olup, il genelinde oluşan ambalaj atıklarını toplama ve ayırma amacıyla lisans alan 4 adet firma, ambalaj atıkları toplama ayırma

ve geri dönüşüm lisansı alan 1 adet firma, toplama ayırma tesisi geçici faaliyet belgeli 1 adet firma, geri dönüşüm lisansı alan 3 adet firma bulunmaktadır. 5 adet belediyenin Ambalaj Atık Yönetim Planı onaylanmışıtr.

Atık Yönetimi Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Trabzon'da üretilen tehlikeli atığın 2.793,11 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 161,73 tonu bertaraf edilmiş ve 119,04 tonu da lisanslı tesisin stoğunda bulunmaktadır.

İlde 2017 yılı sonu itibariyle 302.038 kg atık motor yağı, 26.660 kg atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Toplanan atık yağın 301,245 tonu geri kazanılmış, 2,52 kg'ı bertaraf edilmiş, 24,93 tonu da stoktadır.

2017 yılında Trabzon'da 502,24 ton atık akü, 4.200 kg atık pil toplanmıştır.

Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği gereğince 2017 yılında Trabzon'da toplam 141,37 ton kullanılmılş kızartmalık yağ (bitkisel atık yağ) toplanmıştır.

Trabzon ve Rize illerinde sağlık kuruluşları tarafından oluşturulan tıbbi atıklar TRAB-RİKAB tarafından toplanıp taşınmakta ve bertaraf edilmektedir. Tıbbi atıkların bertaraf edildiği sterilizasyon ünitesi 5.000 kg/gün kapasitede ve Trabzon ili Trabzon-Maçka karayolu üzerinde Sanayi Mahallesi Anadolu Caddesi adresinde bulunan Birliğe ait Katı Atık Aktarma İstasyonu içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 2010/17 Genelgesi doğrultusunda Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize (Birliğe üye olmayan kısım) ve Artvin illerinde oluşan tıbbi atıklar da TRAB-RİKAB tarafından sterilizasyon işlemine tabi tutularak Kutlular Düzenli depolama sahasında bertaraf edilmektedir. 2017 yılında Trabzon ilinde 1.268,43 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Trabzon'da 127 endemik bitki bulunmaktadır. İlde 2 adet küresel ölçekte tehlike altındaki endemik kuş türü (Dağ horozu - Tetrao mlokosiewiczi ve Kafkas çıvgını-Phylloscopus lorenzii) mevcuttur. Ayrıca Kafkasya Ekolojik Bölgesi'nin en önemli türlerinden Kafkas semenderi (Mertensiella caucasica) ilde yaşamını sürdürmektedir.

Trabzon ili sınırları içerisinde, bir adet Milli Park, 6 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Altındere Vadisi Milli Parkı: Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Trabzon ili sınırları içinde yer alır. Altındere Vadisi Milli Park ekosisteminde Karasal Ekosistem ve Sucul Ekosistem olmak üzere iki ana ekosistem tipi yer almaktadır. Sümela Manastırı, Altındere Vadisi ve bu vadinin jeomorfolojik yapısı ile flora ve faunası milli parkın kaynak değerini oluşturmaktadır. Manastır, vadinin batı yamacında, M.S. 4. yüzyılda kurulmuştur. Altındere, duvarları dik ve derin bir vadi içinden akar. Altındere Vadisi Milli Parkı 1987 yılında ilan edilmiştir. 4.800 ha alana sahip milli park 1.080- 2.790 m rakımdadır.

Fotoğraf 62 - Sümela Manastırı (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Web Sitesi)

Uzungöl Tabiat Parkı: İlin Çaykara ilçesine bağlı Uzungöl Beldesi sınırları içerisinde alan 1989 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiş olup, 1.625 hektar büyüklüğündedir. Kaynak değerlerini; bir set gölü olan Uzungöl ve çevresindeki bitki ve yaban hayatı zenginliği ile manzara bütünlüğü oluşturmaktadır.

Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi; 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9.maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nun 2003/6692 sayılı kararı ile 7 Ocak 2004 tarih ve 25339 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Özel Çevre Koruma Bölgesi"olarak ilan edilmiştir. 1/25.000 Ölçekli Uzungöl Çevre Düzeni Planı: Kurum tarafından hazırlanan 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı ise 2009 yılında yine Kurum tarafından onaylanmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı" çalışması 12/12/2012 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır. Uzungöl Tabiat Parkı'na ait Uzun Devreli Gelişme Planı, Trabzon Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 10/04/2013 gün ve 156 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sera Gölü Tabiat Parkı: 2010 Yılında ilan edilen Tabiat Parkı 21,9 ha alana sahiptir. Sera Gölüne ulaşım Trabzon-Akçaabat karayolunun 7.km'sinden, güneye doğru Yıldızlı ve Derecik belde yolu ile sağlanır. Sera Gölü Trabzon iline 10 km, Akçaabat ilçesine ise 5 km mesafede olup, yolu asfalttır. Akçaabat ilçesi sınırları içinde, Trabzon ile Akçaabat arasında Demirtaş Köyü yakınında bulunmaktadır. Uzunluğu 1 km genişliği ortalama 150 m olup, en derin yeri 55 m'dir. Sera Gölü denize dökülen Sera Deresi vadisinin sahile 3 km mesafede, bir yer kayması sonucu önünün kapanmasıyla oluşmuştur.

Kayabaşı Tabiat Parkı: 1994 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yıllında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 120 ha alana sahip Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Trabzon'a 56 km (38 km asfalt + 18 km iyi vasıflı toprak yol), Akçaabat'a 43 km (25 km asfalt + 18 km iyi vasıflı toprak yol) en yakın Ana Karayoluna 48 km (30 km asfalt + 18 km toprak yol) mesafededir. Tabiat Parkının 134,1 ha büyüklüğe sahip olacak şekilde güncellenmesi teklif edilmiştir.

Fotoğraf 63 - Kayabaşı Tabiat Parkı'ndan Görünüm

Çal-Camili Tabiat Parkı: 2003 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yıllında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 17 ha alana sahip Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Trabzon'a 56 km (44 km asfalt + 12 km toprak yol), Düzköy'e 12 km toprak yol, en yakın Ana Karayoluna 39 km (27 km asfalt + 12 km toprak) mesafededir. Tabiat Parkının 8,8 ha büyüklüğe sahip olacak şekilde güncellenmesi teklif edilmiştir.

Çamburnu Tabiat Parkı: 1967 Yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 5,1 ha alana sahiptir. Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Ayrıca bir Sarıçam ekolojik alt türü olan Pinus sylvestris ssp. koçhiana'nın Türkiyede deniz kıyısına kadar inebildiği, yurdumuzdaki yegane iki noktadan biridir.

Görnek Tabiat Parkı: 2010 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yıllında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 5,1 ha büyüklüğünde olan Tabiat Parkı, anayola 21 km uzaklıktadır.

Beşikdağı Tabiat Parkı: 2016 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilen saha 20,9 ha büyüklüğündedir. Tabiat Parkı, Beşikdüzü ilçe merkezine 5,4 km uzaklıktadır.

Çizelge 637 - Trabzon ili doğal SİT alanları bilgi tablosu (Trabzon Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2014)

Sıra No	Sit Alanının Adı	Yeri	Türü	Karar Tarihi
1	Merkez	Boztepe Mah.	Doğal Sit (II.III.Der)	16.03.2006-594
2	Merkez	Soğuksu	Doğal Sit (I.II.III.Der)	07.03.1996-2375
3	Merkez	100.Yıl Parkı	Doğal Sit (II.Der)	29.10.1999-3374 21.10.1998-3303
4	Merkez	Erdoğdu Mah.	Doğal Sit	22.10.1987-3697
5	Merkez	Çamoba	Doğal Sit (I.Der)	17.08.1991-1141
6	Akçaabat	Marzalı Yaylası	Doğal Sit (I.III. Der)	27.07.2002-4513
7	Akçaabat	Işıklar Köyü Amele Çayırı	Doğal Sit (I.II. Der)	20.05.1988-3149
8	Akçaabat	Yıldızlı Sera Gölü	Doğal Sit (III. Der) ve Arkeolojik Sit (III.Der)	27.05.2005-266
9	Beşikdüzü	Merkez Adacık Mah.	Doğal Sit (I.III. Der)	29.11.2002-4614
10	Araklı	Konakönü	Doğal Sit (I. Der) ve Kentsel Sit	18.07.1996-2526
11	Çaykara	Uzungöl	Doğal Sit (I.III. Der)	04.12.1998-3332
12	Çaykara	Arpaözü	Doğal Sit (III. Der)	27.05.2005-5264 25.06.2002-4455 04.12.1998-3332
13	Maçka	Altındere ormanlık alanı	Doğal Sit ve Arkeolojik Sit (I. Der)	20.07.1996-2542 14.11.1981-3161
14	Maçka	Sümela Manastırı-Meryemana	Doğal Sit (I. II. III. Der) ve Arkeolojik Sit (I. Der)	27.01.1999-3355 03.08.1988-3214 03.08.1998-3215 26.03.1997-2778
15	Maçka	Ortaköy Aşağı Hortakop Kalesi	Doğal Sit ve Arkeolojik Sit (II. Der.)	14.12.1999-3667 19.10.1998-3255
16	Maçka	Şimşirli Köyü Kuştil Manastırı	Doğal Sit (I. II. III. Der) ve Arkeolojik Sit (I. Der.)	04.12.1988-3327
17	Vakfıkebir	Merkez Sahil Şeridi	Doğal Sit (I. II. III. Der.)	11.10.2000-3893 29.01.1999-3376
18	Tonya	Kadıralak Yaylası	Doğal Sit (III. Der.)	25.12.2009-2407

Trabzon ilinde Ortahisar'da 19, Akçaabat'ta 5, Of'ta 11, Sürmene'de 34, Maçka'da 4 Yomra'da 1, Beşikdüzü'nde 2 ve Tonya'da 1 olmak üzere toplam 77 anıt ağaç ve tescilli ağaç topluluğu bulunmaktadır.

Trabzon ili, Maçka ilçesi sit alanı dışında Maçka Tünelinin giriş ve çıkışların üst kısmında yer alan Sıra Kayalıkları 23.03.2011 tarih ve 3275 sayılı kararla tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir.

Trabzon ili, Düzköy ilçesi, Taşocağı Köyü, Lüra Mezrasında yer alan Cenehde Şelalesinin yakın çevresi 21.10.1994 tarih ve 2046 sayılı karar ile doğal varlık olarak tescil edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 638 – Trabzon ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TRABZON	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	2.225,92	0,48	3.003,36	0,65	3.935,76	0,85	4.415,91	0,95
2) Tarımsal Alanlar	216.223,51	46,57	215.541,07	46,42	190.549,47	41,12	190.185,73	41,04
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	243.393,58	52,42	243.350,22	52,41	268.210,68	57,89	268.009,14	57,84
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.486,07	0,54	2.434,47	0,52	654,74	0,14	755,82	0,16
TOPLAM	**464.329,08**	100,00	**464.329,12**	100,00	**463.350,65**	100,00	**463.366,6**	100,00

Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 24.06.2011 tarih ve 1141 sayılı olur ile onaylanarak

yürürlüğe girmiştir. Daha sonra planın iptaline ilişkin konular yeniden gözden geçirilerek hazırlanan Çevre Düzeni Planı Revizyonu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 17.08.2016 tarihinde onanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 639 – Trabzon ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Trabzon ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	1	3	1	1	2	0	**24**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	1	**2**
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	1	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 640 – Trabzon ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Trabzon ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	21	**21**
Çevre İzni Belgesi	1	43	**44**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	3	**3**
TOPLAM	**1**	**68**	**68**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 641 – Trabzon ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Trabzon ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	15
Ani (plansız) denetimler	616
Genel toplam	**631**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	340	0,00

Çizelge 642 - Trabzon ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Trabzon ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	205.121	0	258.191	25.486	344.666,7	382.806	**1.267.245,7**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	5	0	9	1	19	18	**53**

2017 yılı itibariyle herhangi bir tesise faaliyet durdurma cezası uygulanmamıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Trabzon ilinde 2017 yılı itibariyle toplam 1 adet alt seviye, 5 adet üst seviye olmak üzere toplam 6 adet SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

62. TUNCELİ

1. Hava Kalitesi

Tunceli ili hava kirliliği açısından kirlilik potansiyeli düşük illerden biri olarak gösterilebilir. İl merkezinde gürültü genelde taksi, kamyon ve motosikletlerden kaynaklanmakla birlikte trafik yoğunluğunun az olması nedeniyle rahatsız edici seviyede değildir. Sanayinin gelişmemesi, büyük çaplı sanayi tesislerinin mevcut olmaması bu durumun en önemli nedenidir. Gürültü konusunda ise Tunceli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünce özellikle yaz aylarında sayısını arttıran eğlence yerlerinden ve inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan gürültüyü önlemek amacıyla rutin denetimler gerçekleştirilmekte olup, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlarda tutmak için düzenli denetimler ve ilgili kurumlar ile koordineli çalışmalar yürütülmektedir.

2017 yılında Tunceli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 643'de verilmektedir.

Çizelge 643 - Tunceli ilinde 2017 yılı hava hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

VALİLİK	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	12	0	19	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	16	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	19	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	36	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	36	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	11	0	30	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	45	0	48	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl merkezinde bulunan bir adet firmaya emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. 2017 yılı içerisinde toplamda 5.000 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satışı Tunceli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında Tunceli'de 265 egzoz ölçümü yaptırılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kentin içmesuyu ihtiyacı Zagge Kaynağı, Büyükyurt (Hakis) Kaynağı, Hagü Kaynağı ve 2 adet Sondaj kuyusundan karşılanmaktadır. Sondaj kuyuları, kaynak sularının yeterli olması durumunda sadece Çığ semtinin su ihtiyacını karşılamak için günde 1-2 saat çalıştırılmaktadır. Suların bulanık akması ile birlikte diğer kaynakların devre dışı bırakılması dönemlerinde ve yaz aylarında kaynak sularının azalmasına bağlı olarak ihtiyaca göre 24 saat çalıştırılmaktadır.

TÜİK verilerine göre ildeki sanayi işletmelerine 2016 yılında toplam 4.482.276 m^3 su verilmiştir. Sanayi tesislerine verilen su için kullanılan kaynaklar içme suyu ile aynıdır. Belediye tarafından kaynaktan alınan sular tüm kullanımlar için aynı şebekelerden verilmektedir.

İl genelinde 14.570 m^3/yıl su rekreasyonel amaçlı kullanılmaktadır.

Belediye imar planı dâhilinde olan yerleşimlerin yaklaşık 90-95'i kanalizasyon şebekesine bağlı bulunmaktadır. Kanalizasyon şebekesine bağlı olan yerleşim alanlarının ise yaklaşık % 90'ı ilde bulunan 5 adet terfi merkezi ile 2013 yılında faaliyete giren ileri biyolojik atıksu arıtma tesisine iletilerek arıtılmaktadır. Kalan %10'luk kısmı Cumhuriyet Mahallesi ve Atatürk Mahallesinde bulunan Fosseptiklere verilmekte olup, halen inşaatı devam eden çalışmayla 2016 yılının sonunda tüm atık suların bertarafı, mevcut olan atıksu arıtma tesisimizle beraber İnönü mahallesine kurulan Paket Atıksu Arıtma ünitesiyle sağlanmış olacaktır.

Çizelge 644 – Tunceli ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Tunceli		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi		X			İleri	9000	5.500-6.000		2,5-3
İlçeler									

3. Atık

Mevzuata uygun sürdürebilir ve modern bir bertaraf tesisi kurmak, atıkların toplanması ve taşınmasını optimize etmek, mevcut düzensiz depolama sahalarınının rehabilite edilmesi için Tunceli-Pülümür-Nazimiye-Ovacık-Mazgirt Belediyelerinden oluşan Katı Atık Yönetim Birliği tarafından 'Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi' (DER-KAB) projesi için, depolama alanı olarak, Sütlüce (Tüllük) Köyü Kemer Mezrası Mevkii olarak belirlenmiştir.

Tunceli il merkezinde açığa çıkan kentsel katı atıkların tamamı Tunceli Belediye Başkanlığı tarafından toplanmaktadır. Toplama işlemi belediyeye ait hidrolik sıkıştırmalı kamyonlarla yapılmaktadır. Tunceli'de günümüz itibariyle "Düzenli Katı Atık Depolama Alanı ve İşleme Tesisi" mevcut olmayıp, 2004 yılına kadar şehir merkezine yaklaşık 2 km uzaklıktaki Pülümür nehrinin sağ yamacı düzensiz katı atık depolama alanı olarak kullanılmıştır. 2004 yılından itibaren ise il merkezine yaklaşık 8 km mesafede bulunan Kiltaşı Tepe civarındaki saha; depolama alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde İl merkezinde üretilen tüm katı atıkların bu alanda düzensiz olarak depolanması işlemlerine devam edilmektedir. Yaklaşık on bir yıldır kullanılan sahaya, kış aylarında günlük yaklaşık 35 ton, yaz aylarında ise 50 ton atık dökülmektedir. Sahanın kullanılabilir kısmı yaklaşık 20 dönümdür ve mevcut alanın tamamına yakını kullanılmış olup günümüzde katı atıklar istiflenerek yükseltilme yoluna gidilmektedir. Sahada depolanan atıkların üzeri zaman zaman toprakla örtülerek hem yeni çöp döküm alanları kazanılmakta hem de çöplerin çevreye yayılması önlenmektedir.

Tunceli'de Ambalaj Bilgi Sistemine kayıtlı olan 1 adet ambalaj üreticisi, 4 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır.

Çizelge 645 – Tunceli ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Tunceli ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

2017 yılında Tunceli'de üretilen tehlikeli atığın 19.270 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş, 51.825 kg'ı bertaraf edilmiş ve 440 kg'ı da stokta bulunmaktadır.

Tunceli'de 2017 yılında 13.160 litre atık motor yağı toplanmıştır.

Tunceli ve bağlı ilçelerinde mevcut hastane ve sağlık ocakları tıbbi atıklarını Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak ayrı biriktirilmekte olup, atıklar lisanslı araçlar ile

taşınarak Bingöl Belediyesine ait sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. 2017 yılı itibariyle 52,654 ton tıbbi atık bertaraf tesisine gönderilmiştir.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında ilde ömrünü tamamlamış araç teslim yeri olarak faaliyet gösteren 1 işletme bulunmaktadır.

İlde "Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında, İl Müdürlüğü tarafından ilköğretim okulları, kamu kurum ve kuruluşlarına atık pil kutuları dağıtılmış olup pillerin bu kutularda biriktirilerek geri dönüşüm firması olan TAP'a gönderilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca İl Müdürlüğü tarafından "Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında atık pillerin diğer atıklardan ayrı toplanması ve geri dönüşümünün sağlanması amacıyla el broşürleri dağıtımı yapılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tunceli ilinde farklı fiziki coğrafya özelliklerine, iklim farklılıklarına ve çok zengin olan su kaynaklarına bağlı olarak ortaya çıkan biyoçeşitlilik, il topraklarınında bitki örtüsünün çok zengin olmasına sebep olmuştur. Türkiye Florası (Flora of Turkey) kayıtlarına göre Tunceli ili 62 familya, 259 cinse ait 597 taksona sahiptir. Bunların da 173'ü endemiktir. Önemli bitki alanı kabul edilen Munzur Dağlarında 1.407 tür, 75 alttür ve 36 varyete olmak üzere toplam 1.518 takson saptanmıştır. Munzur dağlarında bilinen Türkiye'ye özgü endemik türlerin (Dünyada Türkiye'den başka yerde yetişmeyen türler) sayısı 277 olup toplam doğal floraya oranı %20'dir. Bunlardan 43 tür yalnızca Munzur dağlarına özgüdür. Munzur Dağlarına özgü olan bu türlerden biri Tunceli sarımsağı veya dağ sarımsağı olarak bilinen Allium tuncelianum türüdür. Diğer endemik türler ise Çançiçeği, Erzincan kirazı, Bin demir keklik otu, Munzur kekiği, Munzur Düğün çiçeği, Dağçayı, Munzur Dağı oltu otu ve Menekşe sayılabilir (Şinasi YILDIRIMLI, "Munzur Dağları Florası Üzerinde Bir Araştırma" isimli doktora tezi).

Fotoğraf 64 – Tunceli Dağ Sarımsağı

Tunceli ili, yaban hayatı bakımından oldukça zengindir. Özellikle Munzur Vadisi ve çevresi yaban hayvanları için elverişli bir ortam sunmaktadır. Çengel Boynuzlu Yaban Keçisi ve Bezuvar isimli iki tür dağ keçisi ile av kuşlarından Ur Kekliği bu yöreye özgü ilginç ve nadir türlerdir. Çengel boynuzlu yaban keçisi, yazın orman sınırının üzerindeki kayalık yerlerde, kışın ormanın içindeki sarp yerlerde yaşamaktadır. İlde sansar, kokarca, porsuk, tavşan, dağ keçisi, dağ koyunu, tilki, boz ayı, domuz, kurt, sincap ve kirpi yaban hayatının yaygın türlerini oluşturmaktadır. Mağaralarda ve kaya kovuklarında yaşayan boz ayı Munzur yaban hayatının önemli büyük memelilerinden biridir. Bölgenin diğer büyük memelileri, orman içerisindeki kayalıklarda yaşayan vaşak, yaban domuzu ve bozkurt'tur. İlde yırtıcı kuşlardan kartal, akbaba, doğan, şahin, atmaca, kerkenez, tellice ve çaylaklara hemen her yerde rastlanmaktadır. Gece yırtıcılarından puhu kuşu, baykuş ve yarasa da yaygın türlerdendir. Yörede yaşayan diğer kuş türleri arasında keklik, çil keklik, toy, mezgeldek, turna, bıldırcın, çulluk, üveyik, tahtalı ve kaya güvercinleri, bazı ördek türleri ve ender olarak da kaz bulunmaktadır.

Kırmızı benekli Alabalık, Munzur ve Pülümür çaylarında bulunmaktadır. Munzur ve çevresinde arazinin çok arızalı ve ormanlarla kaplı olması büyük ulaşım yollarına ve yerleşim merkezlerine uzak oluşu nedeni ile birçok yabani hayvan türlerinin nesilleri korunmuştur. Ayrıca dik kanyon vadiler temiz, bol ve serin akarsular sarp ve dik yamaçlar zengin bitki örtüsü; yüksek yaylalar ve sivri kaya doruklar, alp çiçek ve çayırlıklar; değişik küçük mikro klimalar yabani hayvanlar için çok elverişli bir biyolojik yaşam ortamı oluşturur.

Munzur Vadisi Milli Parkı: Tunceli-Ovacık arasında uzanan Munzur Vadisinde, 42.000 hektarlık bir alan 1971 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir. Bu bölgenin milli park olarak ilan edilmesinde etken olan veriler, başta akarsu kaynakları ve gözeler olmak üzere zengin doğal veriler, endemik bitki türleri ve yöreye özgü hayvan türleri iler zenginleşen bitki örtüsü ve yaban hayvan varlığıdır.

Örenönü Tabiat Parkı: Tunceli İli Pülümür İlçe karayolunun 5.km'sinde bulunmakta olan Örenönü Tabiat Parkı 11.07.2011 tarihinde ilan edilmiş 11,7805 ha büyüklüğündedir. Alanın genelini Karakavak (Populus nigra) meşceresi kaplamaktadır. Sahanın güneyinden ve doğusundan Pülümür Çayı geçmektedir. Saha piknik yapmak için ve doğa yürüyüşü (traking) yapmak için çok elverişlidir.

Fotoğraf 65 - Örenönü Tabiat Parkı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 646 - Tunceli ilinde arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TUNCELİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.196,92	0,16	1.551	0,20	1.440,24	0,19	1.406,32	0,19
2) Tarımsal Alanlar	123.218,88	16,12	123.043,46	16,09	118.543,33	15,61	117.926,34	15,53
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	616.227,67	80,61	616.060,87	80,58	615.106,17	81,02	61.4709,5	80,97
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	23.854,39	3,12	23.842,48	3,12	24.077,32	3,17	25.124,88	3,31
TOPLAM	**764.497,86**	100,00	**764.497,81**	100,00	**759.167,06**	100,00	**759.167,04**	100,00

Tunceli ili arazi yapısı bakımından genellikle eğimli, dağlık, yamaç ve ormanlık alanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle tarım arazileri toplam arazi varlığının %15'ini oluşturmaktadır. Geri kalan arazi orman ve mera arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım arazilerinin bir bölümünde de meyilden

dolayı erozyon problemi mevcuttur. Orman-mera bayır arazilerinde ise aşırı eğim, erozyon, topografya bozukluğu ve taşlılık problemleri mevcuttur.

İlde arazi kullanımları 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'na göre yapılmaktadır. Bunun dışında Bakanlığımız tarafından 2009-2011 Yılı Yatırım Programı kapsamında ihale edilerek çalışmalara başlanan "Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 647 – Tunceli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tunceli ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	0	0	0	0	2	**11**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	**1**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 648 – Tunceli ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Tunceli ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	1	**1**
Çevre İzni Belgesi	0	0	**0**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**1**	**1**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 649 – Tunceli ilinde 2017yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tunceli ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	9
Ani (plansız) denetimler	29
Genel toplam	**38**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	10	0,00

Çizelge 650 – Tunceli ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tunceli ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	19.910	0	0	0	0	6.700	0	**74.585**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	2	0	0	0	0	1	0	**4**

Tunceli'de 2017 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında SEVESO kuruluşu bulunmamaktadır.

63. ŞANLIURFA

1. Hava Kalitesi

2017'de Şanlıurfa'da konutlarda ve kamu binalarında 84.722,763 m^3, sanayide 196.985,671 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Şanlıurfa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 651'da verilmektedir

Çizelge 651 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Haliliye	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	63	-	107	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	61	-	100	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	-	60	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	-	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	9	-	68	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	68	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	74	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	-	152	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde toplam 17 adet yetki belgeli egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2017 yılı içerisinde toplam 122.634 adet pul satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Şanlıurfa il merkezinin içme suyu temel olarak Atatürk Baraj Gölünden gelen tünellerin yanında kurulan arıtma tesisinden karşılanmaktadır. İçme suyu arıtma tesisinden Şanlıurfa ilinin tüm içme suyu ihtiyacı karşılanmaktadır.

Çizelge 652 – Şanlıurfa ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Oluşan AAT Çamur Miktarı(ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok				
İl Merkezi	Merkez (3 ilçe) Haliliye Eyyübiye Karaköprü		X		Fiziksel + Biyolojik	145.000	*	*
	OSB	x		X	Fiziksel + Biyolojik	4.000	*	3
İlçeler	Harran			X				
	Halfeti			X				
	Bozova		X		Fiziksel + İleri Biyolojik	2.535	*	*
	Siverek	X			Fiziksel + Biyolojik	17.040	0,243	15
	Ceylanpınar	X			Fiziksel + Biyolojik	9.860	*	*
	Akçakale	X			Fiziksel + Biyolojik	8.232	*	*
	Suruç	X			Fiziksel + Biyolojik	1.265	*	*
	Birecik			X				
	Hilvan	X			Fiziksel + Biyolojik	5.700	0,037	6
	Viranşehir			X				

İlin atık su kanalizasyon şebekesi 2030 yılı ve 1.200.000 nüfusa göre hesaplanarak planlanmıştır. Bir kısmının inşaatı tamamen bitmiş olup, toplam uzunluğu 360 km'dir. Bu proje ayrık sistem olup, ağ şeklindedir. Şehir merkezinin %80 'ini kapsamaktadır. %20'si baks tipi kanaldan oluşmaktadır. Bu sistem eski Urfa'da dar yerlerde mevcuttur.

İlde 1 adet merkezde 145.000 m^3/gün kapasiteli arıtma tesisinin inşaatı tamamlanmış olup test çalışmaları yapılmaktadır.

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinin 4.000 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (fiziksel, biyolojik, kimyasal) bulunmaktadır. Tesiste ortaya çıkan çamur miktarı 2,75 ton/gün'dür.

Viranşehir Organize Sanayi Bölgesinin 250 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (fiziksel, biyolojik) bulunmaktadır.

Atatürk ve Karkamış Baraj Gölünde balık üretimi yapılmaktadır.

3. Atık

Mevcut durumda Şanlıurfa iline hizmet veren 1 adet düzenli depolama tesisi hizmet etmekte olup, Şanlıurfa ili - Merkez ilçesi - Akçamescit- İkizce Köyü sınırları içerisinde kurulmuştur. Şanlıurfa ilinde günlük ortalama 1.500 ton evsel atık oluşmaktadır. Oluşan evsel atığın günlük 1.000 tonluk kısmı Merkez Katı Atık Düzenli Depolama sahasında bertarafı yapılmaktadır. Katı atık depolama alanından çevreye olumsuz etkileri olan sızıntı suyu için; katı atık sahasının tabanından gerekli izolasyon çalışmaları yapılmıştır. Taban izolasyonu alttan üste doğru geçirimsizlik tabakası, plastik örtü, koruyucu örtü, drenaj tabakası şeklinde yapılmıştır.

Şanlıurfa Merkez Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Eyyübiye, Haliliye, Karaköprü, Suruç, Akçakale, Harran, Viranşehir, Ceylanpınar, Siverek ilçelerinde oluşan evsel atıkların bertarafı yapıldığından bu ilçelerde vahşi depolama alanları bulunmamaktadır. Düzenli Depolama sahasında bertarafı yapılmayan Halfeti, Birecik, Hilvan ilçelerinde oluşan evsel atıklar Vahşi Depolama yöntemi ile bertarafı yapılmaktadır.

Şanlıurfa Akçakale arasında bulunan 1. Lot kapasitesini tamamlamış olup 2. Lot inşaat aşamasındadır. Bunun ile birlikte Harran, Suruç ve Akçakale ilçelerinde Atık Transfer Alanları bulunmakta olup Birecik İlçesinde ise inşaat aşamasında bulunan bir adet Transfer Merkezi bulunmaktadır. Şanlıurfa katı atık düzenli depolama tesisi içerisinde katı atıklardan kaynaklanan metan gazından elektrik üretimine başlanmıştır. Ayrıca katı atıklar düzenli depolama tesisine gönderilmeden içeriğinde bulunan ambalaj atıkları, ambalaj ambalajatığı ayırma tesisinde ayrılmakta geriye kalan çoğunluğu organik kökenli atıklar düzenli depolama tesisinde bertaraf edilmektedir. 2017 yılı içerisinde Şanlıurfa İl bütününde yaklaşık olarak 571.215 ton/ yıl katı atık Büyükşehir bünyesinde faaliyet gösteren tesis içerisinde bertaraf edilmiştir.

Çizelge 653– Şanlıurfa ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2015 yılında faaliyete giren 1 adet eski taş ocağı Hafriyat atığı depolama alanı olarak kullanılmaya başlanılmıştır. 2017 yılında oluşan hafriyat toprağı ve yıkıntı atığı 662.310 m^3'tür.

İl sınırları dahilinde lisans alarak faaliyet gösteren 1 adet geri kazanım (GKT) tesisi ve 2 adet toplama ayırma tesisimiz (TAT) bulunmaktadır.

Şanlıurfa'da 1 adet Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Tesisi bulunmaktadır. 2017 yılında ilde bu 170,083 kg atık motor yağı, 174,759 kg atık akümülatör, 35.093 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. 2017 yılında Şanlıurfa ilinde geri kazanım tesislerine gönderilen toplam ÖTL (Ömrünü Tamamlamış Lastik) miktarı ise 39,672 ton 'dur.

İl genelinde tıbbi atıklar hastane ve tıp merkezlerinden Tıbbi Atık Yönetmenliği çerçevesinde belediye tarafından evsel atıklardan ayrı olarak toplanmakta ve ilde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2017 yılında Şanlıurfa'da 1.497,202 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Şanlıurfa'da 2 adet Ömrünü Tamamlamış Araç Geçici Depolama Yeri bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kelaynak (Geronticus eremita), Çizgili İshak kuşu (Otus brucei), Yeşil Arıkuşu (Merops superciliosus), Serçe (Passer domesticus), Kaya Güvercini (Columba livia), Peçeli Baykuş (Tyto alba), Sığırcık (Sturnus vulgaris), Sakarmeke (Fulica atra), Yeşilbaş (Anas platyrhynchos), Balıkçıl (Ardea cinerea), Karabatak (Palacrocrax carba) Ebabil (Apus apus), Alaca yalıçapkını (Coryle rudis), Kırlangıç (Hirondo rustica), Kılkuyruk, Yaz ördeği, Macar ördeği, Pakta, Bozördek, Angut, Çeltikçi, Balaban, Bahri. Dünyada nesli yok olma tehlikesi altında olan ve Birecik ilçesinde doğal olarak bulunan Göçmen Kelaynak kuşları, halen ilçe merkezindeki Üretme İstasyonunda 209 bireylik koloni halinde yarı vahşi olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Envanteri yapılabilen hayvanlar Kızılkuyu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası içerisinde yaşayan Ceylanlar ve Birecik Kelaynak Üretme İstasyonu'nda bulunan Kelaynak kuşlarıdır. 2015 yılı envanter sonuçlarına göre Kızılkuyu YHGS içerisinde 332 adet Ceylan bireyi tespit edilmiştir. Birecik Üretme İstasyonu'ndaki Kelaynak sayısı ise 209'dur.

İl genelinde nesli tehlike altında olan türlerin korunmasına yönelik yapılan çalışmalar; Kızılkuyu YHGS, Birecik Fırat YHGS olarak ilan edilmiştir. Birecik İlçesinde Birecik Bozkırları YHGS ilan için Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'ne teklifte bulunulmuştur. Tek Tek Dağları Milli Parkı ve Gölpınar Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen türler bu alanlarda koruma altına alınmıştır.

2015 yılında Çizgili Sırtlan ve 2016 yılında Hoş Sümbül için Tür Koruma Eylem Planları hazırlanmış olup, türlerin korunmasına yönelik eylem planları hazırlanarak, planlı bir şekilde koruma stratejileri oluşturulmuştur.

Tektek Dağları Milli Parkı: 21.06.2007 tarihinde ilan edilmiş olup, toplam alan büyüklüğü 19.335 Ha'dır. Tek Tek Dağları Milli Parkı Şanlıurfa kent merkezinin 40 kilometre doğusunda, Harran Ovası ile Viranşehir Ovalarının arasında Şanlıurfa-Mardin Karayolunun güneyinde, kuzey-güney yönünde uzanmaktadır.kuzey bölümünde, odunsu bitki türleri olarak doğal olarak menengiçler (Pistasia terebinthus) yaygın olarak bulunmaktadır. Bu tür ile birlikte bodur çalı formunda Cerasus mikrocarpa subsp. tortusa, nadir türler olarak da Crataegus aronia ve Ficus sp. bulunmaktadır.

Milli Park alanında EUNIS 2004 revizyonu habitat sınıflamasına göre, Çok Yıllık Kireçli Çayırlık Ve Basit Stepler (E1.2), Küçük Koru ve Genç Yetiştirme Alanları (G5.7), Seyrek Vejetasyonlu yada Vejetasyonsuz Habitatlar (H5.3), Geçici Akarsular (C2.5) ve Modern Metotların Kullanılmadığı, Tek Tür Ekinin Yetiştirildiği Tarım Alanları (I1.3) olmak üzere 5 habitat türü bulunmaktadır.

İlde, 81.700 ha Atatürk Baraj Gölü ve 10.470 ha Karkamış Baraj Gölü sulak alanları bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanları bulunmamaktadır.

İl merkezine bağlı köylerin sınırları içerisinde yer alan ve 20.420 ha'lık alanı kapsayan Kızılkuyu Yaban hayatı geliştirme sahası kaynak değer olarak nesli tehlikede olan Ceylan'ın (Gazella subgutturoza) doğal yaşam alanıdır. Ayrıca bu alan nesli tehlikede bulunan Toy'un (Otis terda) konaklama yeridir.

İl sınırları içerisinde 3 (üç) adet I. Derece Doğal Sit Alanı ve 32 (otuz iki) adet tescilli Anıt Ağaç bulunmaktadır.

Balıklıgöl Kent Platosu Şanlıurfa İli, Merkez İlçesi, 509 ada, 64 ve 65 parselde bulunmakta olup, mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 30.09.2009 tarih ve 962 sayılı kararı ile I. Derece Doğal Sit ve Tarihi Sit Alanı olarak tescillenmiştir. Kapsadığı alan 2.5 ha olup, kentin simgesi niteliğindedir.

Söğütlük Parkı; Şanlıurfa İli, Birecik İlçesi, Söğütlük mevkiinde bulunmakta olup mülga Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 03.07.1995 tarih ve 1644 sayılı kararı ile I. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Kapsadığı alan 2.2 ha olup, bu alanda Fırat Kavağı (Populus Euphratica) olarak bilinen ağaçlar bulunmakta ve bu ağaçların Çizgili İshak Kuşu'nun yaşam alanı olduğu bilinmektedir.

Kelaynak Barınakları; Şanlıurfa İli, Birecik İlçesi sınırları içerisinde bulunan alan bölgede yaşayan Kelaynak Kuşlarının yaşama ve üreme alanlarının korunması amacıyla mülga Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 03.07.1995 tarih ve 1644 sayılı kararı ile I. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescillenmiştir.

İldeki Anıt Ağaçlar:

Şanlıurfa İli, Eyyübiye İlçesi, Balıklıgöl Kent Platosu içerisinde yer alan 6 adet Çınar Ağacı Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.02.2010 tarih ve 1045 sayılı kararıyla tescillenmiştir

Şanlıurfa İli, Eyyübiye İlçesi Gümrükhanı içerisinde bulunan 2 adet Çınar Ağacı mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 21.12.2010 tarih ve 1322 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

Şanlıurfa İli, Birecik İlçesi, Böğürtlen Köyü, 156 parselde bulunan Çitlenbik Ağacı Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonun 22.07.2015 tarih ve 171 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Şanlıurfa İli, Bozova İlçesi, Avlak Köyü (Kaplandağı), 20 parselde bulunan 10 adet Saplı Meşe Ağacı Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 28.04.2015 tarih ve 160 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Şanlıurfa İli, Halfeti İlçesi, Fıstıközü Köyü, 129 parselde bulunan Fıstık Ağacı Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 22.07.2015 tarih ve 173 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Şanlıurfa İli, Halfeti İlçesi, Karaotlak Mahallesi, 400 parselde bulunan 4 adet Lübnan Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 22.07.2015 tarih ve 172 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Halfeti İlçesi, Tavşanören Köyü, 10 parselde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 31.03.2016 tarih ve 217 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Halfeti İlçesi, Çekem Mahallesi, 53-70 parselde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 31.03.2016 tarih ve 218 sayılı kararı ile tescillenmiştir

Siverek İlçesi, Ergen Köyü, Mezarlık Mevkiinde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 208 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Siverek İlçesi, Divan Köyü, 765 parselde bulunan 2 adet Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 207 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Siverek İlçesi, Gülabibey Mahallesi, Kanlıkuyu Meydanı, 108 ada, 1 parselde bulunan Dut Ağacı mülga Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 17.09.2010 tarih ve 1261 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Bozova İlçesi, Yaslıca Mahallesi, Ziyaret Mevkiinde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 210 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Altınbaşak Köyü, Göbekli Mezrasında bulunan Zeytin Ağacı mülga Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 28.12.2007 tarih ve 563 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 654 – Şanlıurfa ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ŞANLIURFA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.340,51	1,00	23.985,4	1,24	26.326,74	1,37	31.050,49	1,62
2) Tarımsal Alanlar	1.401.600,97	72,68	1.386.735,11	71,91	1.359.369,51	70,77	1.356.764,33	70,64
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	497.166,04	25,78	487.174,28	25,26	502.150,46	26,14	499.516,22	26,01
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0,00	0,00	162,46	0,01	161,91	0,01
5) Su Yapıları	10.239,08	0,53	30.451,85	1,58	32.693,72	1,70	33.209,94	1,73
TOPLAM	**1.928.346,60**	100,00	**1.928.346,64**	100,00	**1.920.702,89**	100,00	**1.920.702,89**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 655 – Şanlıurfa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda Hayvancılık	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	11	6	5	3	4	0	0	**29**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	2	0	1	0	1	0	0	**4**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 656 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Şanlıurfa ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	17	17
Çevre İzni Belgesi	0	21	21
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	3	3
TOPLAM	**0**	41	41

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 657 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	383
Genel toplam	**393**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

Çizelge 657 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	4	0,00

Çizelge 658 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	0	30.504,79	9.947	0	8.491	48.792	50.975	**199.684**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	12	18	0	1	3	1	**36**

İlde 2017 yılında 1 adet tesisin faaliyeti durdurulmuştur.

Şanlıurfa İl sınırları dâhilinde kurulu bulunan tesislerden 2 tanesinin Büyük Endüstriyel Kazalara Sebebiyet Verebilecek Tesis (Üst Seviye) olduğu tespit edilmiştir.

64. UŞAK

1. Hava Kalitesi

Uşak ilinde 2017 yılında konutlarda 67.074,27 m^3, sanayide de 142.384,53 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.

İlde kurulum aşamasında olan Trafik ve Isınma kaynaklı iki adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Kurulum aşamasının tamamlanması ve yazılımsal problemlerden dolayı istasyonlarda ölçülen parametreler ve sınır değerlerine ait 2017 yılı içerisinde herhangi bir veri alınamamıştır.

Çizelge 659 - Uşak ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 9 adet yetkili istasyon bulunmaktadır. İlde verilen toplam egzoz emisyon ölçüm pulu sayısı ise 40.400 adet, egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı da 37.182'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Uşak ilinde içme ve kullanma suları genelde yeraltı suyu kaynaklarından temin edilmekte olup, mevcut durumda ilin içme ve kullanma suyu temin edilen tek yüzeysel içme ve kullanma suyu kaynağı Küçükler Barajı'dır. Küçükler Barajı'nın kapasitesi normal şartlarda 450 lt/sn, Çokrağan Kaynağının ise 1.000 lt/sn'dir. Uşak merkez ilçenin su ihtiyacı ise 400 lt/sn'dir. Yıl içerisinde mevsimsel şartlara göre Çokrağan Kaynağından ve Küçükler Barajından karşılanan su miktarı oranı değişkenlik göstermektedir. Bazı dönemlerde, tüm su ihtiyacı sadece Çokrağan Kaynağından karşılanabilmektedir. Gelecekte Uşak iline içme ve kullanma suyu sağlanacak Zep ve Dikendere Barajları ile ilgili çalışmalar ise DSİ II. Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

İl dahilinde bulunan 12 Belediye'den Uşak Belediyesi ve Karahallı Belediyelerinin Evsel Atıksu Arıtma Tesisi faaliyette olup; Bölme Belediyesi evsel atıksuları terfi hattı ile birlikte Uşak Belediyesi Evsel Atıksu Arıtma Tesisine iletilmektedir. Uşak Belediyesi Evsel AAT 2007 başı, Karahallı Belediyesi Evsel AAT ise Kasım 2014 itibariyle işletmeye alınmıştır.

İlde mevcutta Uşak ve Karahallı Belediyelerinin Evsel Atıksu Arıtma Tesisleri faaliyette olup; 2 adet Evsel Atıksu Arıtma Tesisinden kaynaklanan arıtma çamurları halen vahşi olarak depolanmaktadır. Uşak Belediyesi Evsel Atıksu Arıtma Tesisinden kaynaklanan arıtma çamurlarında nem oranının sağlanamamasından, ayrıca düzenli deponi alanında arıtma çamurları için özel bir alan olmaması ve lisans kapsamında yer almamasından dolayı Düzenli Depolama Alanına kabulü yapılamamaktadır.

Çizelge 660 – Uşak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Fiziksel + Biyolojik + İleri	Ort. 20.000 Max. 30.000	30.000 – 40.000 (Kapasite artışı çalışmaları başlatıldı)*	211.187	15 - 20
	Bölme	X			Uşak Belediyesi Evsel AAT'ne Terfi ile iletilmekte	-	-	3.011	-
İlçeler	Banaz		İnşaat	X		-	-	16.644	-
	Kızılcasöğüt		İnşaat İhalesi	X		-	-	1.888	-
	Ulubey		Proje	X		-	-	4.822	-
	Sivaslı		İnşaat başlamak üzere	X		-	-	6.986	-
	Pınarbaşı			X		-	-	1.948	-
	Tatar			X		-	-	1.909	-
	Selçikler			X		-	-	1.928	-
	Karahallı	X			Fiziksel + Biyolojik	500	500	3.969	-
	Eşme		Proje	X		-	-	15.136	-
	Yeleğen		-	X		-	-	2.196	-

*Uşak Belediyesi Evsel Atıksu Arıtma Tesisinde; kirlilik yükü ve debi açısından tesis kapasitesi ile ilgili sorun yaşanmakta olup; kapasite artırımı ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır. İlave 40.000 m^3/gün'lük yeni bir tesis yapılması planlanmakta olup, yeni tesisin Proje Onay aşaması ve ÇED süreci tamamlanmış olup; inşaat ihalesi aşamasındadır

Çizelge 661 – Uşak ilindeki 2017 yılı itibariyle OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Uşak ÇŞİM, 2018)

OSB Adı	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Uşak Organize Sanayi Bölgesi	12.000	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	1-5	Celeb Deresi – Gediz Nehri
Uşak Deri (Karma) Organize Sanayi Bölgesi	24.000	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	80-90	Dokuzsele Deresi

3. Atık

İlde 24 Belediyenin katılımı ile Uşak Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği kurulmuştur. 2014'te İldeki Belediye sayısı 12'ye düşmüş olup; 12 Belediyenin tümü Birliğe üyedir. Ayrıca Birliğin ismi Uşak Çevre Birliği olarak değiştirilmiştir. Uşak Çevre Birliği Düzenli Depolama Alanı işletmeye alınmış olup; mevcutta, Uşak ve Bölme Belediyelerinin katı atıkları Düzenli Depolama Alanına iletilmektedir. Diğer Belediyelerin katı atıkları ise vahşi depolanmakta ve aktarma istasyonlarının tamamlanması akabinde Düzenli Deponi Alanına iletilecektir. Uşak Belediyesinin Gediz Havzası içinde kalan vahşi deponi alanı ile ilgili rehabilitasyon çalışmaları ise devam etmekte olup, %90 tamamlanmıştır.

Belediyelerde oluşan katı atık miktarı 146,75 ton/yıl (1,096 kg/kişi.gün hesabı ile); ambalaj atığı miktarı 15.072 ton/yıldır.

İlde 2017 yılında 310 adet piyasaya süren, 13 adet ambalaj üreticisi ve 5 adet tedarikçi firma olmak üzere toplamda 328 adet kayıtlı ekonomik işletme mevcuttur. Uşak'ta Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı sayısı 6'dır.

İlde 2017 yılında 2017 yılında 1.895.249 kg tehlikeli atık oluşmuş olup, 1.346.985 kg geri kazanıma gönderilmiş, 500.629 kg bertaraf edilmiş, 43.675 kg stok edilmiş, 14.887 kg ihracat yapılmıştır. İlde tehlikeli atık lisanslı geri kazanım tesisi 3 adet firma bulunmaktadır.

2017 yılında 157.067 kg atık endüstriyel yağ ve 153.014 kg atık motor yağı toplanmıştır. 2017 yılında Uşak'ta 295,19 ton atık yağ geri kazanıma gönderilmiş, 14,89 ton atık yağ ihraç edilmiş ve 6,3 ton atık yağ stokda bulunmaktadır.

2017'te Uşak ilinde 13,29 ton atık akümülatör, 1.330 kg atık pil, 31,62 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır. Uşak'ta 2017'de 50,80 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

Çizelge 662 – Uşak ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Uşak ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	11
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	31
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Uşak'ta tıbbi atıklar 2011 yılından itibaren yönetmeliklere uygun olarak ayrı toplanmakta ve Afyonkarahisar Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisine gönderilmektedir. İlde 2017 yılında tıbbi atık üreticilerinden toplama – taşıma ve bertarafı yapılan tıbbi atık miktarı yaklaşık 358,41 ton/yıl'dır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde flora türleri arasında; endemik, nadir, nesli tehlikede ve Bern Sözleşmesi Ek-1'e göre koruma altına alınması gereken bir bitki türü bulunmamaktadır.

Çizelge 663 – Uşak ilinde Habitat bilgileri, 2017

MAMALİA (MEMELİLER)	BERN	HABİTATLAR
MURİDAE (FAREGİLLER)		
Musmusculus (Ev faresi)	III	Yerleşim alanları
Musdomesticus (Ev faresi)	III	
Apedomusmystacerus (Fare)	III	Orman içleri ya da açıklık kayalık
MUSTELLİDAE (SANSARLAR)		
Mustelanivalis (Gelincik)	III	Değişik habitatlar, orman

2017 yılı sonu itibari ile Uşak ili sınırları içerisinde 1 adet milli park Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı bulunmakta olup milli parkın alanı 2.856,5 ha'dır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 664 – Uşak ilinde arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

UŞAK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.849,36	1,58	10.152,76	1,82	8.054,89	1,45	8.488,62	1,53
2) Tarımsal Alanlar	279.400,59	49,98	278.101,82	49,75	311.422,46	56,09	311.174,04	56,04
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	270.654,95	48,41	269.813,47	48,26	234.518,28	42,24	234.233,46	42,18
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5) Su Yapıları	126,55	0,02	963,45	0,17	1.266,68	0,23	1.366,18	0,25
TOPLAM	**559.031,45**	100,00	**559.031,5**	100,00	**555.262,31**	100,00	**555.262,3**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 665 – Uşak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Uşak ÇŞİM 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	12	0	5	2	2	0	1	**22**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	2	2	0	2	0	1	0	**7**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 666 – Uşak İlinde 2017 Yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Uşak ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	22	**23**
Çevre İzni Belgesi	1	16	**17**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	11	**12**
TOPLAM	**3**	**49**	**52**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 667 – Uşak ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Uşak ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	43
Ani (plansız) denetimler	78
Genel toplam	**121**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 668 – Uşak İlinde 2017 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Uşak ÇŞİM ,2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	ÇED	Diğer (Birleşik Denetim)	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	57.823	488.549	0	625.293	0	0	101.047	151.456	**1.424.168**
Uygulanan Ceza Sayısı	13	7	0	9	0	0	5	8	**42**

İlde 2017 yılında 2 adet firmaya kapatma kararı uygulanmıştır.

2017 yılı itibariyle Uşak ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 1 adet alt seviye, 3 adet üst seviye olmak üzere toplam 4 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Bildirimde bulunan 154 tesis de kapsam dışıdır.

65. VAN

1. Hava Kalitesi

Konutlarda ısınma ve kullanım amaçlı tüketilen doğalgaz miktarı kent genelinde (Edremit, İpekyolu ve Tuşba ilçeleri) 2017 yılı sonu itibarı ile 102.262.631,44 Sm^3/yıl olup, kent halkının yaklaşık %73'ü doğalgaz ile ısınır hale gelmiştir. Aksa Van Doğal Gaz A.Ş.'den alınan 2017 yılı verilerine göre, abone sayısı konutlarda 53.247 adet, ticarethanelerde 5.303 adet, resmi dairelerde 1.322 adet, vakıf, ibadethane, hayır kurumlarında 277 adet, organize sanayi sitesinde 20 adet olmak üzere toplamda doğalgaz abone sayısı 60.169 adettir. Van ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 669'da verilmektedir.

Çizelge 669 - Van ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

VAN	PM_{10}	AGS	SO_2	AGS
Ocak	46	4	37	-
Şubat	50	5	23	-
Mart	44	2	21	-
Nisan	24	-	9	-
Mayıs	24	-	5	-
Haziran	22	-	4	-
Temmuz	31	-	5	-
Ağustos	42	-	7	-
Eylül	53	5	6	-
Ekim	43	4	13	-
Kasım	47	4	25	-
Aralık	75	12	29	-

2017 yılında ilde toplam 62.630 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır. Ayrıca İlde 4 firma emisyon ölçüm yetki belgesine sahiptir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

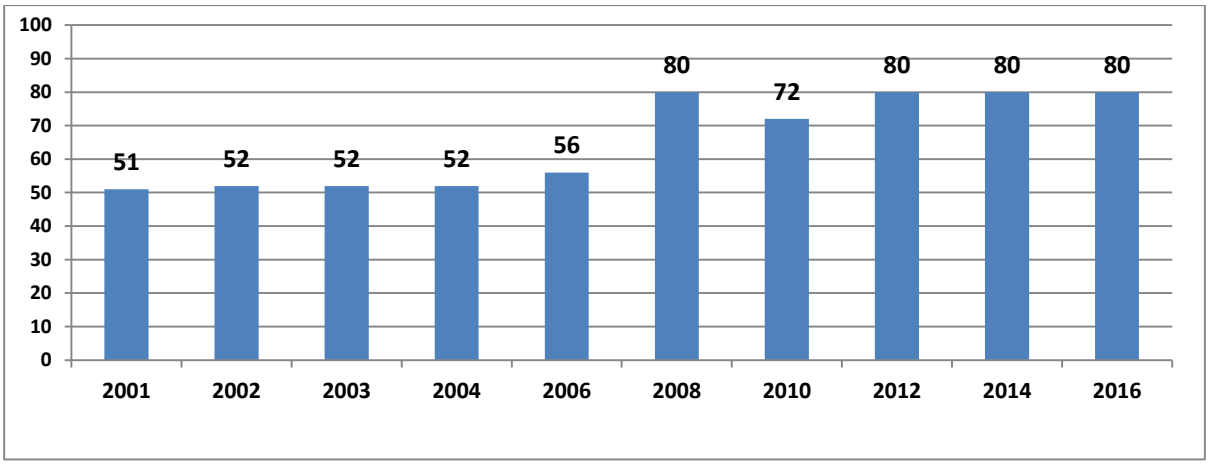
İle verilen temiz su kaynaklarının (içme suyu) kapasiteleri; Gürpınar su kaynağı kapasitesi 1.500 lt/sn, derin kuyular 300 lt/sn'dir. İlin su şebekesi aşağıda belirtilen şekilde sınıflandırılmıştır.

a) Memba suyu: Şehir İçme su şebekesi Gürpınar ilçesi Yukarı Kaymaz (Mejingir) ana membadan 1.200 lt/sn su 1 nolu su deposuna ulaşmaktadır. Şehir su şebekesi 3 kademeli olup 1. kademe 400 lt/sn, su almaktadır. 2. ve 3. kademeler terfi sistemi ile beslenmektedir. Bu kademeler de saniyede 400 litre kapasitededirler. Her üç kademeye ait su depoları mevcut olup, 1 No' lu su deposunda gaz klorlama sistemi ile klorlama yapılmaktadır.

b) Derin kuyu suyu: Derin kuyu pompaları eskiden şehri beslemiş olup, hali hazırda 3 adedi faal durumda çalışmaktadırlar. Bu kuyuların suları Sıhke su deposunda klorlanmaktadır.

c) Zernebat suyu: Zernabat suyu Erek Dağının doğusunda şehrimize 125'lik pik borularla ulaşmaktadır. Ancak yoğun göç nedeniyle, hatların geçtiği köylerde tahribatlar köylülerce yapılmaktadır. Zernabat suyu eski şebekemizi beslemekte iken, yeni şebekemizin devreye girmesiyle sadece ilin muhtelif yerlerinde bulunan Zernabat suyu hayrat çeşmelerinde akıtılmaktadır.

Van İlinin yaklaşık il geneli 1.960 kilometreye varan kanalizasyon şebekesi çeşitli bölgelerde birleşen atık suların kolektör hatları yardımıyla arıtma tesisine taşınmasını sağlamaktadır. Buna ilişkin hali hazırda yapımı devam eden kanalizasyon şebeke ve kolektör hatları mevcuttur. Sistem tarafından taşınan atık sular kapasitesi 1.200 lt/sn olan ve üç (3) üniteden oluşan arıtma tesisinde toplanmaktadır. Aktif çamur sistemi ile çalışan mekanik ve biyolojik arıtım ünitelerinde arıtma tesisinde arıtılan sular göle deşarj edilmektedir. Arıtım sonucu oluşan atıkların bir kısmı çöp alanına taşınırken, atık çamur ise kurutma yataklarına depolanmaktadır. Depolanan atık çamurun bertarafına ilişkin araştırma çalışmaları devam etmektedir.

Grafik 41 - Van İlinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı. (TÜİK, 2018)

Çizelge 670 – Van ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Van	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik	69.120	51.840 m^3/gün	350.000	5
İlçeler	Edremit	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	10.400		100.000	
	Bahçesaray		Proje aşamasında	X					
	Başkale	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.506	0,029	17.707	
	Çaldıran		Proje aşamasında	X					
	Çatak		Proje tamamlandı	X					
	Erciş	X	İnşaat aşamasında		Fiziksel + Biyolojik + İleri	30.936		81.212	
	Gevaş	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.402		11.028	
	Gürpınar		Proje aşamasında	X					
	Muradiye		Proje tamamlandı	X					
	Özalp		İnşaat aşamasında		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.481		11.069	
	Saray		Proje aşamasında	X					
	Çelebibağı	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.536	0,0075	11.629	

Van Organize Sanayi Bölgesinde 1.000 kişi/gün kapasiteli paket atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

İl merkezi ve ilçelere ait tüm atıklar Van-Özalp karayolu 8. km de bulunan vahşi depolama alanında depolanmaktadır. Ancak, ilde projesi devam eden düzenli depolama tesisi ile bu sorunun ortadan kalkacaktır. Envanter çalışmaları neticesinde Van'da kişi başına düşen atık miktarı 1,10 kg/kişi-gün olarak belirlenmiştir. Atıkların envanteri oluşturulurken mevcut durum itibarıyla konutlar, işyerleri vs. şeklinde bir ayrıma gidilmemiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İPA Dairesi Başkanlığına VANÇEB tarafından "Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi" sunulmuştur. Bakanlığımızca söz konusu proje Avrupa Birliğine sunulmuştur ve Avrupa Birliği Delegasyonu Heyeti söz konusu projeyi yerinde incelemeye gelmiştir. Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi kapsamında katı atık sahasına taşınması planlanan katı atıklar için 5 adet aktarma istasyonu için yer seçimi yapılmış olup tahsisi işlemleri için başvurular yapılmıştır. Mevcut proje kapsamında bütün katı atık sahalarının rehabilitasyonu planlanmaktadır. VANÇEB'e Büyükşehir ve 13 İlçe Belediye Başkanlıkları üyedir.

Çizelge 671 – Van ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Van ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Van'da oluşan hafriyat, inşaat/yıkıntı atıklarının bertarafı için izinli sahalar faaliyete geçirilmiş olup, söz konusu sahalara atık kabulü yapılmaktadır. İlk olarak ilde Özalp yolu üzeri Beyüzümü mah. eski taş ocağı alanı hafriyat, inşaat ve yıkıntı atıkları depolama alanı olarak belirlenmiştir.

İlde lisanslı/geçici faaliyet belgeli 4 adet ambalaj atıkları toplama ayırma tesisi, 18 adet de piyasaya süren bulunmaktadır. İl genelinde 13 adet ilçe Belediyesi tarafından ambalaj atıkları yönetim planlarının ivedilikle hazırlanmasının sağlanması için bilgi verilmiş olup, 5 adet ilçe belediyesinin yönetim planı hazırlık çalışmalarındadır. Diğer ilçeler ise Ambalaj Atığı Yönetim Planlarını hazırlayarak plana uygun bir şekilde iş ve işlemlerinin gerçekleştirmektedir.

İlde 2017 yılında Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 1.118,36 ton tehlikeli atık oluştuğu bildirilmiş olup bu atığın 205,58 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 909,45 tonu bertaraf edilmiş olup 3,34 tonu da stokda bulunmaktadır

2017 yılında Van'da 44.545 kg atık madeni yağ, 2.980 kg atık endüstriyel yağ toplanmış, nu yağın 47.525 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş ve 1.214 kg atık yağ da stokda bulunmaktadır.

2017'te Van ilinde 4.296 kg atık akümülatör, 33 kg atık pil, 16,36 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Van'da tıbbi atıklar yönetmeliklere uygun olarak ayrı toplanmakta ve Van'da bulunan Atık Sterilizasyon Tesisine gönderilmektedir. İlde 2017 yılında tıbbi atık üreticilerinden toplama – taşıma ve bertarafı yapılan tıbbi atık miktarı yaklaşık 907,6 ton'dur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde, Linum pycnophyllum Boiss&Heldr, Achillea nobilis L. Subsp Kurdica Hub.-Mor, Astrgalus sachanewii Sirj, Ranunculus vanensis PH:Davis, Astragalus chaldiranicus Kit Tan&Sorger, Limonium vanense Kit-Tan&Sorger, Centaura Karduchorum Boiss, Salvia Kronenburgii Rech.Fil, Allium gibi endemik bitkiler mevcuttur. Van biyoçeşitlilik açısından oldukça zengindir ancak Van denilince hafızalarda beliren iki önemli tür vardır. Bunlar İnci Kefali ve Van Kedisidir. Ayrıca ülkemizde yaşayan 453 kuş türünün 220'si Van da yaşamaktadır.

Van İli sınırları içerisinde Uluslar Arası Sulak Alan kriterlerine sahip 12 adet Sulak alan bulunmaktadır. Bunlardan Bendimahi Deltası (Muradiye), Çelebibağı Sulak Alanı (Erciş), Dönemeç

Deltası (Edremit), Erçek Gölü Sulak Alanı (İpekyolu), Akgöl (Özalp),Turna (Keşiş) (İpekyolu) ve Karasu Sulak Alanı (Tuşba) Ulusal Sulak Alanı Komisyonu tarafından Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan olarak ilan edilmiştir.

Fotoğraf 66 - Van Kedisi (AA, 2015)

Ulusal Sulak Alan Adı	Alan (ha)
1-Van Gölü (Van-Bitlis)	: 358.090
2-Bendimahi Deltası (Muradiye) **(Tescili Yapıldı)**	: 541
3-Çaldıran Ovası Sulak Alanları (Çaldıran)	: 13.590
4-Çelebibağ Sazlıkları (Erciş) **(Tescili Yapıldı)**	: 599
5-Çimenova Gölleri (Saray-Özalp)	: 362
a-Değirmi Göleti	: 206
b-Tuz Gölü	: 69
c-Kazlı Göl	: 71
d-Çaçan Gölü	: 16
6-Dönemeç Deltası (Edremit) **(Tescili Yapıldı)**	: 906
7-Erçek Gölü Sulak Alanı (Merkez) **(Tescili Yapıldı)**	: 10.679
8-Göründü Sulak Alanı (Gevaş)	: 124
9-Yaylıyaka Sulak Alanı (Merkez)	: 25
10-Turna (Keşiş) Gölü (Merkez) **(Tescili Yapıldı)**	: 995
11-Akgöl (Özalp) **(Tescili Yapıldı)**	: 408
12-Karasu Sulak Alanı (Merkez) **(Tescili Yapıldı)**	: 100

Mahalli Sulak Alan Adı	Alan (ha)
1-Çiçekli (Hıdırmenteş) Gölü (Muradiye)	: 263
2- Edremit Sazlıkları (Edremit)	: 58
3-Gövelek (Ermanis) Gölü (Özalp)	: 55
4-Van Sazlığı (Merkez)	: 269

İl sınırları içerisinde Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı ve Tabiat Koruma Alanı bulunmamaktadır. Ancak Yaban Hayatı oldukça canlılık göstermektedir. Av koruma çalışmaları yapılmaktadır. Van da 9 devlet, 45 genel olmak üzere 54 avlak alan bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 672 – Van ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

VAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	11.527,06	0,56	12.953,17	0,63	18.639,00	0,89	20.251,47	0,97
2) Tarımsal Alanlar	492.239,29	23,80	490.230,34	23,70	605.181,25	28,95	605.357,54	28,96
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.339.566,83	64,76	1.338.993,20	64,73	1.238.690,76	59,25	1.237.693,86	59,21
4) Sulak Alanlar	18.459,30	0,89	18459,2	0,89	16.394,41	0,78	15.584,84	0,75
5) Su Yapıları	206.680,60	9,99	207.837,14	10,05	211.602,41	10,12	211.620,11	10,12
TOPLAM	**2.068.473,08**	100,00	**2.068.473,05**	100,00	**2.090.507,83**	100,00	**2.090.507,82**	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 673 – Van ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Van ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	0	2	0	1	2	0	**25**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	**1**
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	0	0	0	**2**
ÇED Kapsam Dışı	1	7	17	8	13	0	24	**70**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 674– Van ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Van ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	11	**11**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	9	**9**
TOPLAM	**0**	**20**	**20**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 675– Van ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Van ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	50
Ani (plansız) denetimler	121
Genel toplam	**171**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	59	0,00

Çizelge 676 – Van ilinde 2017 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Van ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	105.392	5.000	**110.392**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	5	1	**6**

2017 yılı itibariyle Van ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 2 adet alt seviye, 2 adet üst seviye olmak üzere toplam 4 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

66. YOZGAT

1. Hava Kalitesi

Yozgat'da 2017 yılında konutlarda 109.007.786 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Yozgat ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 677'de verilmektedir.

Çizelge 677 - Yozgat ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

YOZGAT	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	33		15		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	47		22		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	19		29		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13		27		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3		24		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2		24		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2		35		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2		28		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3		27		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17		24		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	46		29		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	56		26		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Yozgat ilinde 2017 yılında 37.020 adet egzoz emisyonu ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yozgat ilinde kentsel su temini için çekilen yüzeysel su kaynağı Kirazlı içme suyu göletidir. Yozgat Belediyesi tarafından 1985 yılında devreye alınarak işletilen 3.000 m^3/gün kapasiteli içme suyu arıtma tesisi mevcuttur. Tesisten çıkan suyun tamamı şebekeye verilerek evsel amaçlı kullanılmaktadır.

Çizelge 678 – Yozgat ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü		Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	YOZGAT	VAR	-	-	Biyolojik	24.000	0,210	76.250	1,2
İlçeler	Akdağmadeni		PLAN						
	Aydıncık	X			Fiziksel	450			
	Boğazlıyan		PLAN						
	Kadışehri		İNŞAAT		Biyolojik	600			
	Çayıralan		PLAN						
	Sorgun		PLAN		Biyolojik	4.400			
	Yerköy	X			Biyolojik				
	Çandır		İNŞAAT						
	Yenifakılı			X					
	Sarıkaya			X					
	Saraykent		KESİN KABULDE		Biyolojik				
	Şefeatli	X			Biyolojik	1.000			
	Çekerek		PLAN						

Nüfusun ihtiyacı olan içme ve kullanma suyunun %90 ı Çorum ili Alaca sınırında bulunan Çatalkaya Dere havzasındaki 10 adet kuyudan (1999 yılından beri) ve Yozgat ili sorgun İlçesi karayoluna paralel Eğriöz deresi havzasındaki 14 adet kuyudan (1983 yılından beri) (toplam 24 kuyudan) temin edilmektedir. Kuyulardan toplanan su 40 km uzaklıktan terfi edilerek şehre getirilmekte ve klorlama işlemi yapılarak su şebekeye verilmektedir.

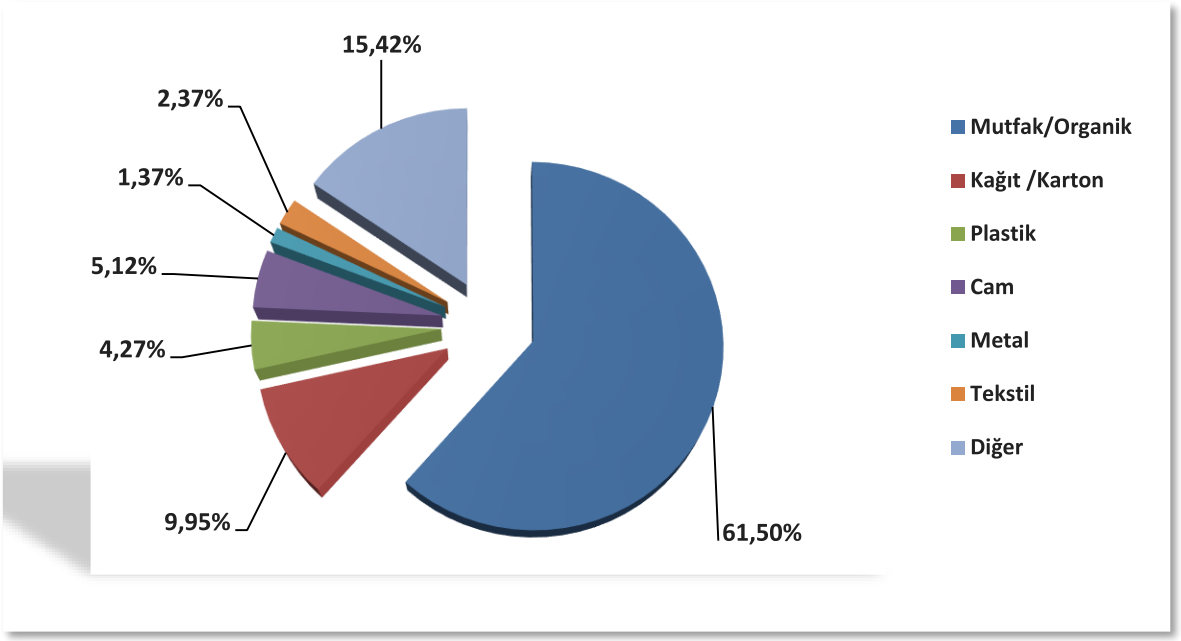
79.240 kişi merkez nüfusa sahip ilin nüfusça %97'si Yozgat Belediyesine ait kentsel kanalizasyon sisteminden faydalanmaktadır.

Ayrıca kanalizasyon sitemi ile toplanan atık suyun tamamı (ortalama 18.000 m^3/gün) Yozgat belediyesi atık su biyolojik arıtma tesisinde arıtılarak Baltaözü Deresine deşarj edilmektedir. Yozgat Belediyesi Atık su Biyolojik arıtma tesisi 2006 yılında devreye alınmış olup, tesisin kapasitesi 24.000 m^3/gün dür. Yaklaşık olarak hizmet verdiği nüfus ise 76.863 kişidir. Deşarj edilen su miktarı da 0,210 m^3/sn dir.

Tesiste oluşan arıtma çamuru miktarı 1,2 ton/gündür. Oluşan arıtma çamuru Yozgat Belediyesi Katı atık düzenli depolama alanına dökülerek bertaraf edilmektedir.

3. Atık

İl merkezinde katı atıkları toplama ve taşıma hizmeti Yozgat Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Katı atıklar ilde 2007 yılında hizmete giren Yozgat Belediyeler Birliğine ait düzenli depolama alanında bertaraf edilmektedir. Yozgat İlindeki katı atıkların bir miktarı 200 lt'lik bidonlarda, bir miktarı da 1.500 lt' lik standart biriktirme kaplarında toplanmaktadır. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinin faaliyete geçmesiyle atıkların çevreye olan etkileri asgariye düşmüştür. Planlanan aktarma istasyonlarının faaliyete geçmesi ile katı atık konusunda önemli bir tehdit bertaraf edilmiş olacaktır.

Grafik 42 - Yozgat ilinde katı atık kompozisyonu (Yozgat Belediyesi, 2017)

İlde Belediye mücavir alan sınırları içinde Mutafoğlu Mahallesi II.Mıntıka 30 ada 1 nolu parselde Yozgat Belediyesi tarafından "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıkları depolama sahası olarak belirlenmiş bir alan bulunmaktadır.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 9 ambalaj üreticisi firma, 41 piyasaya süren firma, 1 tedarikçi firma bulunmaktadır. Ayrıca Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı 5 adettir. Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmamaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması Verilerine Göre 2017 yılında Yozgat'ta toplam 753,31 ton tehlikeli atık üretilmiş, üretilen tehlikeli atığın 298.382 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş, 345.781 kg'ı bertaraf edilmiş, 76.762 kg'ı lisanslı tesiste stokta bulunmakta ve 14,385 tonu da ihraç edilmiştir.

2017 yılında Yozgat'ta 13,17 ton atık motor yağı, 4,5 ton atık endüstriyel yağı toplanmıştır. İlde atık madeni yağların 5,8 tonu ger kazanıma gönderilmiş, 1,62 tonu stokta bulunmakta ve 11,87 tonu da ihraç edilmiştir.

Çizelge 679 – Yozgat ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Yozgat ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Yozgat'ta 2017 yılında 6.897 kg atık akü, 12 kg atık pil, 26,24 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır. Yozgat'ta 2017 yılında 4,4 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

İldeki tıbbi atıklar lisanslı araçlar tarafından toplanılarak Yozgat Belediyeler Birliğine ait Merkez Salmanfakılı sınırları içerisinde bulunan Tıbbı Atık Sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Yozgat ilinde 2017 yılında 339,2 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yapılan Yozgat Florasının Derlenmesi çalışmasına göre; 56 Familya'ya ait 213 Genus ve 399 Tür tespit edilmiş olup, bu 399 türün 70 tanesi endemiktir. Ayrıca yine bu 399 türün 69 tanesi alttür ve 48 tanesi de varyete düzeyindedir. Familyaların içerdikleri tür sayısına göre yüzdeleri sırası ile; Compositae %14 (55 tür), Legüminosae %13 (52 tür), Graminea %9 (36 tür), Labiatae %7 (27 tür), Caryophyllaceae %5 (21 tür), Rosaceae %5 (20 tür), Boraginaceae %5 (19 tür), Scrophulariaceae %4 (17 tür), diğer familyalar %38 (152) şeklindedir.

Yozgat ilinin fauna türlerinin incelenmesi sonucu fauna türleri memeliler, kuşlar ve sürüngenler olarak üç bölümde incelenmiştir. Yapılan incelenme sonucu 4 türlü memeli, 9 tür kuş ve 3 tür yılan çeşidi tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları tilki, tavşan, tarla faresi, sincap, yaban domuzu, altın kartal, küçük atmaca, delice, sığırcık, dağ kargasıdır.

Çizelge 680 - Yozgat Çamlığı Milli Parkı özellikleri

Yozgat Çamlığı Milli Parkı		
Alanın resmi adı	:	Yozgat Çamlığı Milli Parkı
Coğrafi konumu	:	İl Merkezinin 2 km kuzeyinde bulunmaktadır.
Alanı	:	786 Hektar
Alanın açıklamalı tanımı	:	Başlangıçta 264 ha olan alan, belediyece Bakanlığa devredilen alanlarla 522 ha, daha sonra yapılan ilave ağaçlandırma sahaları ile beraber Milli Parkın sahası 786 Hektar'a çıkartılmıştır. Çamlık Milli Parkı, Türkiye'nin ilk Milli Parkı olma gururunu taşımaktadır.
Yasal Konumu	:	Çamlık Milli Parkı 1958 yılında Yüksek İcra Vekilleri Heyetinin 05.02.1958 tarih ve 4/9909 sayılı kararı ile Milli Park olarak ilan edilmiş ve tapuya şerh konularak, belediyeye ait olan bu alanın 49 yıllığına izin irtifak hakkı Orman Bakanlığına devredilmiştir.

Yozgat ilinin merkez ilçesinde bulunan Kent Park ve Fuar alanına yakınlığı sebebi ile yoğun ziyaretçi potansiyeli olan Davulbaztepe mevkii 2009 yılında Türkiye'nin 38. Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'na 2 km mesafede olan Tabiat Parkı 72 ha alan kaplamaktadır. Sahanın büyük kısmı ağaçlandırılmış ve koruma altına alınmıştır. Sahanın korunaklı olması nedeni ile bölgede bulunan hayvan populasyonunda artış gözlenmektedir.

Çizelge 681– Yozgat ilinde bulunan tabiat anıtları

	Bulunduğu yer	Cinsi	Kapladığı alan (m^2)	Boyu (m)	Çapı (m)	Çevresi (m)	Yaşı
1	Çekerek İlçesi Kamışçık Köyü	Kavak Ağacı	40	20	2,5	8.00	200
2	Akdağmadeni İlçesi Karadikmen Köyü	Meşe Ağacı	310	20	1,4	4,20	450-500

Çizelge 682 - Yozgat'ta Koruma Altına Alınan Alanlar (Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müd. Verileri,2016)

İL	İLÇE	MEVKİİ	ADI	BİTKİ ÖRTÜSÜ	KULLANIM DURUMU
Yozgat	Akdağmadeni	Kadıpınarı	Kadıpınarı	Sarıçam-Meşe	Mesire Yeri
Yozgat	Çekerek	Kamışcık Köyü	Ulukavak	Akkavak	Tabiat Anıtı
Yozgat	Akdağmadeni	Kadıpınarı	Geyik Üretim İstasyonu	Meşe-Sarıçam	
Yozgat	Sorgun	Bağdili	Bağdili mesire yeri	Meşe	
Yozgat	Çayıralan	Sorgun-Çevrik	Sorgun-Çevrik mesire yeri	Sarıçam	

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 683 – Yozgat ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

YOZGAT	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	17.738,17	1,32	18.961,92	1,41	18.933,51	1,38	19.610,9	1,43
2) Tarımsal Alanlar	833.962,38	62,13	829.992,38	61,83	877.035,17	64,12	875.141,05	63,98
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	490.128,04	36,51	489.793,53	36,49	468.145,45	34,23	467.824,08	34,20
4) Sulak Alanlar	205,80	0,02	205,8	0,02	166,56	0,01	166,56	0,01
5) Su Yapıları	292,85	0,02	3.373,66	0,25	3.554,60	0,26	5.092,69	0,37
TOPLAM	**1.342.327,24**	100,00	**1.342.327,29**	100,00	**1.367.835,29**	100,00	**1.367.835,28**	100,00

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanarak ve 12.09.2012 tarih ve B.09.0.MPG.0.11.03.00-305.02-998/14212 sayılı yazı ile bildirilen Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporu, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın 21/02/2013 tarih ve 2735 sayılı Olur'u ile onaylanan ve uygun bulunan itirazlara ilişkin gerekli düzeltmeler yapılarak 12/11/2013 tarih ve 17583 sayılı oluru ile revize edilmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 684 – Yozgat ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Yozgat ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	21	1	2	0	0	3	1	**28**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	1	0	4	**7**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 685 – Yozgat ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Yozgat ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	8	**11**
Çevre İzni Belgesi	2	12	**14**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	1	**2**
TOPLAM	**6**	**21**	**27**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 686 – Yozgat ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Yozgat ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	25
Ani (plansız) denetimler	47
Genel toplam	**72**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	15	0,00

Çizelge 687 – Yozgat ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Yozgat ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	25.472	4.775,83	**30.247,83**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	2	21	**23**

İlde herhangi bir tesise verilen faaliyeti durdurma/kapatma kararı bulunmamaktadır.

2017 yılı itibariyle Yozgat ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 2 adet alt seviye, 1 adet üst seviye olmak üzere toplam 3 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

67. ZONGULDAK

1. Hava Kalitesi

Zonguldak ilinde 2017 yılında konutlarda 49.570.248 m^3, sanayide ise 34.545.510 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.

Zonguldak merkezde 1 adet, Çatalağzı Beldesinde 3 adet (2 adet Çatalağzı Termik Santrali, 1 adet Eren Enerji Elektrik Üretim A.Ş. tarafından kurulmuştur) ve Kdz. Ereğli ilçesinde 2 adet (bir tanesi Erdemir T.A.Ş. tarafından diğeri de Kdz. Ereğli Belediyesi tarafından kurulmuştur) olmak üzere toplam 6 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Zonguldak ilindeki istasyonlardan Merkezde ve Kdz. Ereğli ilçesinde bulunan (Kzd. Ereğli Belediyesine ait) istasyonlar Ulusal Hava Kalitesi İzleme İstasyonuna Entegre edilmiştir.

Ayrıca Zonguldak İli Çatalağzı Beldesinde Kurulu bulunan Eren Enerji Elektrik Üretim A.Ş.'ince Çevre Mevzuatı uyarınca kurulduğu bölgenin hava kalitesinin durumunu izlemek amacıyla 3 adet izleme istasyonu alınmış olup, bu istasyonların bir adedi fabrika sahası içerisinde kurulmuş 2 adedi de Bakanlığımıza hibe edilmiştir. Bakanlığımıza hibe edilen istasyonlardan biri Kilimli Beldesinde diğeri de Kozlu Beldesinde kurulmuştur. Elektrik Üretim A.Ş. ait Çatalağzı Termik Santralinin de 2 Adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır ve bu istasyonlarında Bakanlığımız tarafından Ulusal Hava Kalitesi İzleme İstasyonuna entegre edilme işlemleri devam etmektedir.

Zonguldak ilindeki 2017 yılında Zonguldak ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 688'de verilmektedir.

Çizelge 688 - Zonguldak ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Merkez	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS*	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	34,13	-	77,19	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	33,11	-	60,31	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	27,21	-	38,81	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	23,02	-	27,51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5,88	-	16,68	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,57	-	12,24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,73	-	13,71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,50	-	14,74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4,54	-	13,07	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9,68	-	18,58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	25,86	-	32,36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	45,87	1	25,38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kdz. Ereğli	SO_2	AGS	PM2,5	AGS*	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	1,87	-	38,72	8	0,76	-	25,84	9	36,48	-	62,32	-	17,66	-
Şubat	9,39	-	45,36	11	1,27	-	40,64	11	26,035	-	85,45	6	21,56	-
Mart	6,56	-	-	-	0,78	-	20,29	1	37,44	-	57,75	-	29,18	-
Nisan	5,64	-	37,20	6	0,56	-	12,06	-	37,95	-	50,17	-	38,54	-
Mayıs	-	-	25,72	6	0,08	-	13,46	3	39,72	-	53,19	-	35,16	-
Haziran	-	-	5,66	-	0,27	-	22,71	4	36,65	-	59,32	-	28,74	-
Temmuz	-	-	3,55	-	0,13	-	13,04	1	15,89	-	28,91	-	2,66	-
Ağustos	-	-	8,86	-	0,27	-	12,20	1	11,31	-	25,53	-	2,64	-
Eylül	-	-	20,32	2	0,08	-	12,89	3	23,30	-	36,18	-	12,03	-
Ekim	1,69	-	25,14	-	0,20	-	13,25	4	29,63	-	42,88	-	19,24	-
Kasım	0,88	-	56,30	19	0,42	-	27,43	12	36,80	-	64,68	1	6,71	-
Aralık	2,68	-	38,66	3	0,38	-	32,70	12	21,94	-	54,67	-	3,93	-

2017 yılında Zonguldak ilinde 17 tanesi sabit, 1 tanesi de mobil olmak üzere toplam 18 adet Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesine sahip istasyon bulunmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Zonguldak ilinde kentsel içme suyu yüzeysel su olarak, barajlar ve akarsudan temin edilmektedir. İçme Suyu temini için çekilen suyun büyük bir kısmını baraj oluşturmaktadır. Çekilen suyun %61'si yüzeysel sulardan karşılanmaktadır. Kentsel içme suyu yeraltı suyu olarak, kaynak ve kuyulardan temin edilmektedir. Çekilen suyun %39'ü yeraltı suyundan çekilmektedir.

İlde toplam 31 adet belediyeden atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısı 6'dır. 2016 yılı itibariyle Zonguldak ilinde atıksu arıtma tesisine bağlı nüfusun toplam belediye nüfusu (toplam ilçe ve belde belediyeleri) içerisindeki oranı %30,2'dir.

Çizelge 689 – Zonguldak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Zonguldak		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X	Bitti		Biyolojik + İleri	34.000 m^3/gün	18.000 m^3/gün	105.000	7,7
	Beycuma		Proje aşamasında		Biyolojik				
İlçeler	Kdz. Ereğli	X			Fiziksel	59.875,20	0,34	118.000	
	Devrek	X	Yeni Arıtma Tesisi Planlama Aşamasında		Fiziksel + Biyolojik	9.000	0,0075	27.110	0,6
	Gülüç	X			-	1.400		7.800	
	Filyos		X		-	-		5.700	
	Kilimli	X	Derin Deniz Deşarjı Plan Aşamasında		Fiziksel			22.000	
	Çaycuma	X			Fiziksel + Biyolojik	3.950	0,046	27.000	0,8
	Alaplı	X			Fiziksel	3.924	0,03	20.287	0,13
	Karapınar		Proje Aşamasında						
	Saltukova		Proje Aşamasında						

Çizelge 690 - Zonguldak İlinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (ZÇŞİM, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Zonguldak Ereğli OSB	Faal	200	Biyolojik Ardışık Kesikli Paket AAT	0,0130
Zonguldak Çaycuma OSB	Faal	1.000	Biyolojik	0,071

Zonguldak ilinde 19 plaj bulunmaktadır. Plajlarda yapılan kirlilik ölçüm sonuçlarına göre bütün plajlar uygunluk kriterini sağlamıştır. Kapuz Plajı Mavi Bayrak almaya hak kazanmış olup Türkali plajında da mavi bayrak kapsamında numune çalışmaları devam etmektedir.

3. Atık

Zonguldak sınırları dâhilinde bulunan Belediyeler ve İl Özel İdaresi ZONÇEB'e ait katı atık depolama tesisinden yararlanmaktadır. Evsel katı atıklar kaynağında ayrıştırılmadan toplanılmaktadır. Merkez İlçe Sofular Köyü Tombalaklar mevkinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi'ne katı atıkların taşınmasının ekonomik olmasını sağlamak, taşıma hattındaki trafiğe fazla yüklenmemek için atıklar, Kilimli (Karadon), Çaycuma, Devrek, Kdz. Ereğli ve Zonguldak Belediyesi transfer istasyonlarından sıkıştırmalı semi treylerlerle düzenli depolama sahasına nakledilmektedir.

Zonfuldak'ta "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında hafriyat depolama alanı bulunmamaktadır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüm ve Belediyelerin birlikte yer belirleme çalışmaları devam etmektedir.

İlde ambalaj ve ambalaj atıklarını ayrı toplayan belediye bulunmamaktadır. Zonguldak ili sınırları içerisinde 1 tanesi merkezde ve 2 tanesi de Devrek'te olmak üzere toplam 3 tane lisanslı Ambalaj Atığı Toplama ve Ayırma Tesisi bulunmaktadır. Ayrıca Çaycuma İlçesinde Ambalaj Atığı Geri Kazanım

Lisansına sahip 1 tane tesis bulunmaktadır. 2017 yılı itibariyle ilde 130 kayıtlı ekonomik işletme bulunmaktadır.

Çizelge 691 – Zonguldak ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları (Zonguldak ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

Zonguldak ilinde 2017 yılında 10.555,96 ton tehlikeli atık üretildiği, bu atıkların 8.391,08 tonunun geri kazanıldığı, 2.016,93 tonunun berataraf edildiği, 42,54 tonunun lisanslı firmada stoğunda olduğu ve 103,4 tonunun da ihraç edildiği Atık Yönetim Uygulaması sistemine bildirimi yapılmıştır.

2017 yılında Zonguldak ilinde 284,45 ton atık endüstriyel yağ, 509,36 ton da atık motor yağı toplanmıştır. Atık madeni yağın 852,27 tonu geri kazanılmış, 4,05 tonu bertaraf edilmiş, 7,1 tonu ihraç edilmiş, 5,55 tonu da stokta bulunmaktadır.

Zonguldak'ta 2017'de 207,19 ton atık akü toplanarak atık akümülatör geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. Zonguldak ilinde 79 kg atık pil, 54,03 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde 2017'de toplanan ÖTL'nin 167,46 tonu geri kazanım tesislerine, 8,1 tonu da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak yakılmak üzere gönderilmiştir.

İlde Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliğinin 12. Maddesi kapsamında 2017 yılında 10 adet tesise "Tehlikesiz Atık Toplama ve Ayırma Belgesi" düzenlenmiştir. 2017 yılı itibarı ile "Tehlikesiz Atık Toplama ve Ayırma Belgesi" ne sahip tesis sayısı 25 adettir.

Çizelge 692 - Zonguldak ilinde 2017 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Zonguldak ÇŞİM, 2018)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
ERDEMİR	Koklaşabilir Taş Kömürü	742.124 Yüksek Fırın Curufu	Cüruflar çimento fabrikalarına verilmektedir.
	Antrasit		
	PCI Taş Kömürü		
	Satın Alınan Kok		
	Demir Cevheri Tozu		
	Demir Cevheri Parça	456.237 Çelikhane Curufu	1)Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Onayı ile Atık Minimizasyonu kapsamında Sinter Fabrikasında kullanılmaktadır. 2)Atıktan Türetilmiş Yakıt, Ek Yakıt ve Alternatif Hammadde tebliği kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Onayı ile çimento fabrikalarına verilmektedir. 3)Yol malzemesi, beton yapım malzemesi ve dolgu malzemesi olarak kullanımıyla ilgili çalışmalar devam etmektedir.
	Pelet		
	Tufal		
	Hurda		
	Yardımcı Hammaddeler		
TOPLAM		**1.198.361**	

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği uyarınca tıbbi atıklar il sınırları içerisinde bulunan 1 adet Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilize edilerek zararsız hale getirilmekte ve düzenli depolama alanında evsel atıklarla beraber depolanmaktadır. 2017 yılı içerisinde toplam 995,20 ton tıbbi atık sterilize edilmiştir.

Çizelge 693 – Zonguldak ilindeki 2017 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Türkiye Taşkömürü Kurumu, 2018)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf (ton/yıl)
ÇATES ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	853.162	286.918,89	71.725,71
EREN ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	6.191.629	147.140,85	25.329,70
TOPLAM	7.044.791	434.059,74	97.055,41

Çizelge 694 – Zonguldak ilinde 2017 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı (Türkiye Taşkömürü Kurumu, 2018)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Armutçuk TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	68.500	Düzenli Depolama	III. Sınıf
Üzülmez TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	106.290	Düzenli Depolama	III. Sınıf
Karadon TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	169.556	Düzenli Depolama	III. Sınıf
Kozlu TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	102.328	Düzenli Depolama	III. Sınıf

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Literatür ve arazi çalışmalarına göre, Zonguldak ili sınırları içerisinde Eğreltiotları'ndan (Pteridophyta) 9 familya, 11 cinse ait 16 tür, Yarıaçık tohumlu bitkilerden (Gymnospermae) 3 familya ve 4 cinse ait 9 tür ve alttür, Tohumlu Bitkilerden (Angiospermae) 87 familya ve 284 cins'e ait toplam 521 tür ve alttür seviyesinde bitki tespit edilmiştir. Tıbbi önemi olan bitkilerin sayısı 74, ekonomik olanlar ise 127'dir. İl sınırları içerisinde 17 adet endemik flora, 13 adet de endemik fauna türüne rastlanmıştır. Zonguldak yöresi endemik bitki varlığı açısından da oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Ana toprağı Zonguldak olan bu bitkilerin bir bölümü yörenin antik adları ile (phrygia, paphlagonica, galaticus, bihhynicum, pontica...), bir bölümü de mitolojik kaynaklardaki adları ile (delphinium, olympica, heracleum...) bilinmektedir. Zonguldak ilindeki flora türlerinin % 3'ü toplam tür sayısı içinde tehlike sınıfı açısından koruma altındadır. Zonguldak ilindeki fauna türlerinin % 28'si toplam tür sayısı içinde tehlike sınıfı açısından koruma altındadır.

Zonguldak ilinde Milli Park bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 695 – Zonguldak ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ZONGULDAK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**	**ha**	**%**
1) Yapay Alanlar	12.504,08	3,95	12.766,55	4,03	8.729,87	2,61	9.134,18	2,73
2) Tarımsal Alanlar	155.712,29	49,16	155.238,84	49,01	146.736,84	43,89	146.546,23	43,83
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	145.336,19	45,89	145.415,21	45,91	175.808,83	52,59	175.571,65	52,51
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	3.170,91	1,00	3.302,84	1,04	3.039,27	0,91	3.077,71	0,92
TOPLAM	**316.723,47**	100,00	**316.723,44**	100,00	**334.314,81**	100,00	**334.329,77**	100,00

İl sınırları içinde Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yürürlükte bulunmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 696 – Zonguldak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Zonguldak ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	0	4	4	2	0	0	**16**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Gereklidir	1	0	3	0	0	0	0	**4**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 697 – Zonguldak ilinde 2017 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Zonguldak ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	10	**15**
Çevre İzni Belgesi	2	14	**16**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	1	**2**
TOPLAM	**8**	**25**	**33**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 698 – Zonguldak ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Zonguldak ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	107
Ani (plansız) denetimler	224
Genel toplam	**331**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	44	0,00

Çizelge 699 – Zonguldak ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Zonguldak ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	249.235	368.244	0	998.829	0	0	36.688	46.735.466,81	**48.388.462,81**
Uygulanan Ceza Sayısı	5	3	0	5	0	0	3	2	**18**

2017 yılı içerisinde 4 adet tesise faaliyeti durdurma yaptırımı uygulanmıştır.

2017 yılı itibariyle Zonguldak ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 6 adet alt seviye, 1 adet te üst seviye kuruluş olmak üzere toplam 7 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

68. AKSARAY

1. Hava Kalitesi

Aksaray ilinde 2017 yılında konutlarda 50.471.729,81 m^3 ve sanayide 5.345.965,84 m^3 doğalgaz kullanılmıştır. İlde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 700'de verilmektedir.

Çizelge 700 - Aksaray ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	13	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	17	-	65	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	-	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	87	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	102	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	-	75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2017 yılında iptal edilen emisyon ölçüm yetki belgesi bir adet istasyon olup İlde verilen toplam emisyon ölçüm yetki belgesi sayısı 8 ve 2017 yılı egzoz emisyon ölçüm pulu sayısı ise 35.505 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Aksaray ili (merkez) içme suyu potansiyeli mevsimlere göre değişiklikler göstermekte olup ilde yılda ortalama 16,2x10^6 m^3 su tüketilmektedir. Aksaray ili içme suyu ihtiyacını üç ayrı kaynaktan kullanmaktadır. Bunların ikisi yer altı su kaynağı olup diğeri de yüzeysel su kaynağı olan Mamasun Barajıdır. Mamasun Barajı en büyük içme suyu kaynağı olup buradan alınan su belli bir fiziksel ve kimyasal arıtmaya tabi tutulduktan sonra şehre verilmektedir. Diğer iki yeraltı su kaynağı ise (Bağlıköy yeraltısu kaynağı ve Helvadere tatlı su kaynağı) kimyasal arıtım ile arsenik giderimi yapılarak şehre verilmektedir.

Çizelge 701 – Aksaray ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez		X			77.760			
	Topakkaya		X			300			
	Yenikent		X			320			
İlçeler	Ağaçören		X			200			
	Eskil	X				1000		17.145	
	Ortaköy	X				200		18.514	
	Sarıyahşi		X			86,4			

İl nüfusu 2017 itibariyle 402.404 olup bunun %98 si kanalizasyon sistemine bağlıdır. Aksaray OSB'nin atık su arıtma tesisi inşaatı tamamlanmış olup hizmet vermektedir.

Çizelge 702 – Aksaray ilinde OSB'de olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Aksaray OSB	Faal	1.500	Biyolojik+Fiziksel+Kimyasal+ Çamur Susuzlaştırma	4

3. Atık

İlde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Tesis Mahalli İdareler Hizmet Birliği tarafından işletilmektedir. Toplanan katı atık miktarı yaz aylarında 247 ton/gün, kış aylarında 213 ton/gündür. Ayrıca katı atık tesisi içerisinde oluşan deponi gazından elektrik üretimi yapılmaktadır.

Tesis 108.000 m^2lik alanda 910.000 m^3 lük katı atık depolama kapasitesi ile faaliyet göstermek üzere inşa edilmiştir. İlde vahşi depolama yapılmamaktadır.

Çizelge 703 – Aksaray ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Aksaray ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	14
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	2

İlde faaliyette olan "Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi 8 adet, Geri Dönüşüm Tesisi 7 bulunmaktadır ve onaylı ambalaj atık yönetim planı sayısı 1 adettir. Toplam 1.498.024 kg ambalaj üretilmiştir.

İlde lisans almış 2 adet ve GFB almış 1 adet olmak üzere toplam 3 adet tehlikeli atık geri dönüşüm tesisi ve geri kazanım, bertaraf, stok olarak toplamda 2.575 ton tehlikeli atık bulunmaktadır.

İlde Atık Madeni Yağ Geri Kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2017 yılında 126.960 kg atık motor yağı, 16.420 kg endüstriyel yağ toplanmıştır.

İlde 2 adet atık akü geri kazanım tesisi olup, 5.338 kg akü, 2.841 kg atık pil toplanmıştır.

İlde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında bir adet geçici depolama alanı mevcuttur. Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı 26,680 tondur. İlde 2017 yılında toplam 680 ÖTA hurdaya ayrılmıştır.

2017 yılı içerisinde 280 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Aksaray ilinde bilinen tek sulak alan Eskil ilçesi sınırları içerisinde bulunan Eşmekaya Sazlığı'dır. Yüzölçümü 7.936 ha olup, denizden yüksekliği 945 m'dir. Tuz Gölü Özel Çevre Koruma alanı içinde yer alan ve önemli kuş alanı statüsü de olan Eşmekaya Sazlığı, aynı zamanda I. Derecede Doğal Sit Alanı ve Yaban Hayatı Koruma Sahasıdır. Tuz Gölü'nün güneyinde yer alan Ö.K.A., sazlıklarla çevrili açık bir tatlı su gölünden (Eşmekaya Gölü), ana göl çevresindeki küçük sulak alandan ve içinde pek çok pınarın bulunduğu geniş bataklık ve meralardan oluşmuştur. Bölgede görülen önemli kuş türleri arasında; Kızılboyunlu batağan, leylek, sakarca, macar ördeği, dikkuyruk, bozkır delicesi, çayır delicesi, küçük kerkenez, turna, bataklıkkırlangıcı, gülen sumru, su kuşu, mahmuzlu kızkuşu sıralanabilir. Ancak, Konya Kapalı Havzasındaki yer altı sularının düşüşüyle birlikte pınarlar kurumuş ve bir zamanlar birçok su kuşu için üreme alanı olan Eşmekaya Sazlığı bugün neredeyse tamamen kurumuştur.

İlde milli park, tabiat parkı ve tabiatı koruma alanları bulunmamaktadır. İlde tabiat anıtı olarak Merkez İlçe Kurtuluş Mahallesinde Ervah Kabristanlığı girişinde Kanlı Pelit, Hamit Mahallesi Güzelbaba sokakta Karaoğlan Kavağı bulunmaktadır.

Ayrıca, İl sınırları içerisinde Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi bulunmakta ve Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesinin önemli bir bölümü de il sınırları içerisinde kalmaktadır.İlde Ihlara Vadisi Ören Yeri, Manastır Vadisi Ören Yeri, Saratlı Belediyesi Kırkgöz Yeraltı Şehri yerli ve yabancı turistleri ağırlamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 704 – Aksaray ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

AKSARAY	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.824,88	1,39	13.698,42	1,76	18.685,23	2,44	19.004	2,48
2) Tarımsal Alanlar	503.518,23	64,64	502.865,86	64,56	495.436,27	64,70	495.088,21	64,66
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	225.624,31	28,97	225.119,58	28,90	140.265,62	18,32	139.638,26	18,24
4) Sulak Alanlar	21.788,19	2,80	21.037,31	2,70	98.021,53	12,80	98.010,91	12,80
5) Su Yapıları	17.147,97	2,20	16.182,29	2,08	13.291,14	1,74	13.958,41	1,82
TOPLAM	**778.903,58**	100,00	**778.903,46**	100,00	**765.699,79**	100,00	**765.699,79**	100,00

6.07.2007 tarihinde onaylanan "Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"nın L-33 no'lu paftasında 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik", 4856 sayılı Kanun'un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun'un 9 (b) maddesi uyarınca 28.01.2013 tarihinde değişiklik yapılmıştır.

Bakanlığımızca 24.06.2011 tarihinde onaylanan Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği kapsamında M-32 nolu paftasında sehven yapılmış olan hatanın 14.06.2016 tarih ve 29030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin 20.maddesinin 2.fıkrası çerçevesinde giderilerek, "Sanayi ve Depolama Bölgesi" amacıyla yapılan düzenlemeye yönelik Kırşehir–Nevşehir–Niğde–Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği Bakanlık Makamı'nın 29.01.2017 tarih ve 1644 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 705 – Aksaray ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Aksaray ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	Su	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	1	5	1	2	1	0	0	**15**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	1	0	2	0	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 706 – Aksaray ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Aksaray ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	19	**22**
Çevre İzni Belgesi	1	15	**16**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	2	4	**6**
TOPLAM	**6**	**38**	**44**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 707 – Aksaray ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Aksaray ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	344
Genel toplam	**349**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,0

Çizelge 708 - Aksaray ilinde 2017 Yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Aksaray Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürlüğü, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	254.875	0	50.975	1.074.831	25.486	0	64.086	1.470.253
Uygulanan Ceza Sayısı	5	0	1	4	1	0	7	18

69.BAYBURT

1. Hava Kalitesi

Bayburt'ta 2017'de konutlarda 13.084.745,16 m^3, sanayide 90.425,88 m^3 doğalgaz tüketilmiştir. Bayburt'ta 2017 yılı içerisinde katı yakıt olarak 7.014 ton ithal taşkömürü, 6.314 ton yerli linyit tüketimi gerçekleşmiştir. 2017 yılında Bayburt ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 709'da verilmektedir.

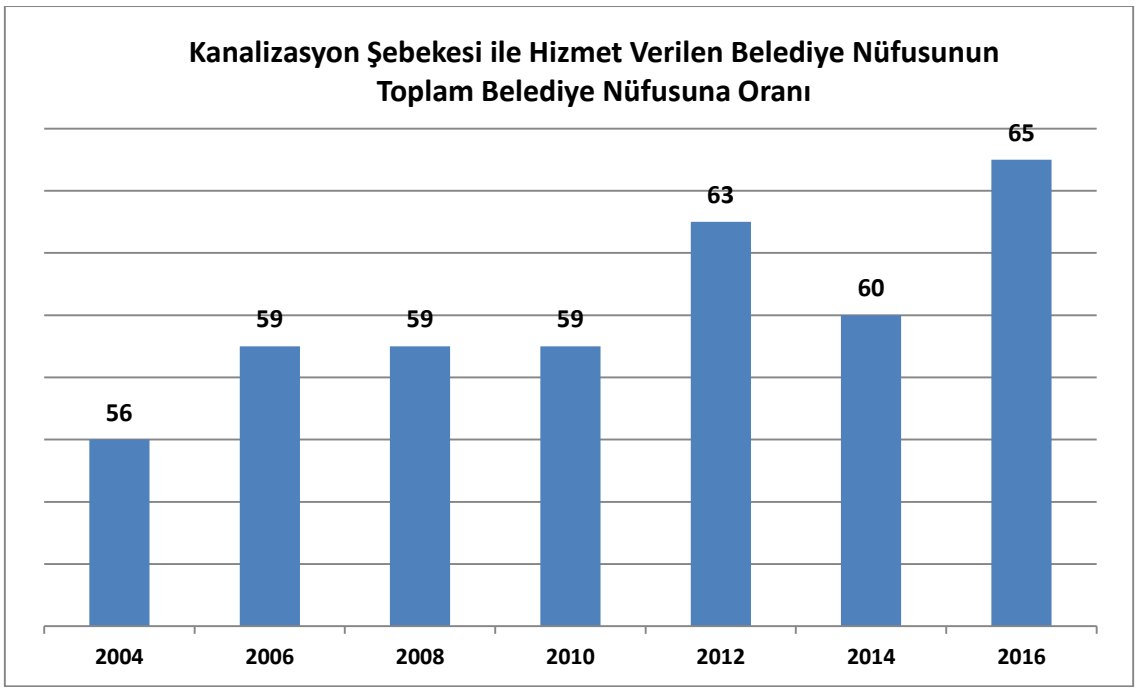
Çizelge 709 - Bayburt ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	-	36	1	-		11	-	41	10	52	25	32	-
Şubat	9	-	43	2	-		10	-	41	9	51	23	33	-
Mart	8	-	31	-	-		5	-	24	-	29	10	45	-
Nisan	6	-	12	-	-		4	-	20	-	23	4	48	-
Mayıs	3	-	8	-	-		3	-	18	-	21	3	42	-
Haziran	3	-	18	-	-		2	-	14	-	17	-	40	-
Temmuz	3	-	44	-	-		3	-	18	-	21	2	-	-
Ağustos	2	-	45	1	-		5	-	21	-	26	8	8	-
Eylül	3	-	58	6	-		8	-	23	-	31	14	15	-
Ekim	5	-	58	6	-		11	-	26	-	37	13	14	-
Kasım	10	-	66	11	-		17	-	37	1	53	22	37	-
Aralık	8	-	38	9	-		-	-	38	5	-	19	38	-

2017 yılında ilde trafiğe kayıtlı olan araçların 8.702 egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Tarımsal faaliyetler için sulamada büyük ölçüde yüzeysel sulama metotları kullanılmaktadır. İlde Masat Sulama Projesi (12.690 ha sulama alanı, 22,72 hm^3/yıl kapasiteli), Çayıryolu Kooperatifi (YAS) (625 ha sulama alanı, 5,60 hm^3/yıl kapasiteli Yeraltısuyu), Topraksu Kooperatifleri Sulaması (YAS) (216 ha sulama alanı), KHGM Sulamaları (Gölet, Yerüstü) (8.180 ha sulama alanı) ve 4.186 ha sulama alanına sahip halk sulaması mevcuttur.

Grafik 43 - Bayburt'ta 2004 - 2017 Yılları Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (TUİK, 2018)

Çizelge 710 – Bayburt ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Bayburt ÇŞİM, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bayburt Kaleardı Mevkii	X			Biyolojik	6.998		80.417	
İlçeler				X	-	-	-	-	-

Bayburt Belediyesi içme ve kullanma suyunu; Dilenci Kaynağı (Min.200-Max.245 lt/sn), Masat Kaynağı (40-60 lt/sn), Veysel Kaynağı (14-19 lt/sn) kaynak sularından temin edilmektedir. Aydıntepe Belediyesi %20 Kuyu suyu, %80 kaynak suyundan, Arpalı, Gökçedere ve Demirözü Belediyeleri suyun tamamını kaynak sularından temin etmektedirler. İlde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Bayburt ilinde toplam 48.739 nüfusa sahip 9 belediyenin yaptığı alt yapı hizmetler sonucunda %98-99 oranında kanalizasyon sistemine bağlanmıştır. İlde sanayi çok küçük olup suyu genelde şehir şebekesinden kullanmaktadır. Bayburt ilinde atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

İlde, Gökçedere Göletinde 245 ton/yıl kapasiteli ağ kafeste alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yapım aşamasında olan Kanlı Çoruh Deresi üzerine kurulması düşünülen Bayburt Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden ÇED kararı alınmış 49 ton/yıl kapasiteli alabalık tesisi ve 7 adet düşük kapasitelerde tarla alabalıkçılığı yapılmaktadır.

3. Atık

İlin sınırları içerisinde Katı Atık Düzenli depolama sahası yapılmıştır. Bayburt ili Ortak Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 11,18 a'lık bir alanı kapsamaktadır. Yalnızca evsel nitelikli atıklar depolanmaktadır.

Bayburt ilinde, 2017 yılı itibariyle toplanan katı atık miktarı 78,40 ton/gün, tıbbi atık miktarı ise 53.552 kg'dır. İlde toplanan tıbbi atıklar Erzurum'da bertaraf edilmektedir. Çöpün atık kompozisyonu bilinmemektedir. Düzenli depolama alanındaki atık sular sızdırmaz depolama alanında biriktirilerek, depolama alanının üzerine fıskiye ile geri dönüşüm yapılmaktadır.

İlde lisanslı toplama-ayırma tesisi bulunmamaktadır. İlde ambalaj üreticisi olarak 1 adet işletme mevcut olup 2017 yılı yıllık üretimi 200 kg'dır.

İlde sanayi kaynaklı tehlikeli atık bulunmamakta olup, tehlikeli atıklar; tıbbi atıklar, atık pil ve aküler, atık madeni yağlardan oluşmaktadır. Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Bayburt'ta 2017 yılında 63,29 ton tehlikeli atık üretilmiş, bu atığın 9,56 tonu geri kazanılmış, 63,53 tonu bertaraf edilmiş ve 0,2 tonu da stoktadır.

Çizelge 711 – Bayburt ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Bayburt ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

2017 yılında Bayburt'ta 1.295 kg atık motor yağı toplanmış ve bu yağın tümü gerkezanıma gönderilmiştir. İlde 2017 yılında 3.000 kg atık akü, 190,53 kg atık pil toplanmıştır. İlde 10,46 ton ömrünü

tamamlamış lastik geri kazanım tesislerine ve çimento fabrikalarına gönderilmiştir. 2017 yılı itibariyle ömrünü tamamlamış araç girişi olmamıştır.

Bayburt'ta "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Bayburt Belediyesinin belirlediği 46.246 m^2 ve 46.575 m^2 alanlara sahip 2 adet alan bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bayburt bulunduğu coğrafya itibariyle çok zengin bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Nüfus yoğunluğunun az olması ve yapılan ağaçlandırma çalışmaları sonucu orman varlığı gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle Soğanlı dağları ve Kop dağları biyorezerv olarak çok önemlidir.

Bayburt ili flora açısından oldukça zengindir. Bayburt ilinde toplam 63 familya, 278 cins, 537 takson damarlı bitki tespit edilmiştir. Bu bitki türlerinden 96 tanesi endemik olarak rapor edilmiştir. Stachys Bayburtensis (Çarşak Otu) ve Silene Bayburtensis (Bayburt Nakılı) isimli bitkiler hem endemik, hem de nesli tehlike altında türlerdir. Literatür de Bayburt ilinde olduğu belirtilen Cirsium ekimianum (Ak Kangal) bitkisi de nesli tehlike altında olan bir türdür.

Bayburt'ta 53 familyaya ait toplam 271 kuş türü tespit edilmiştir. Bunların 140 türü yerli, 131 türü ise göçmen ve ziyaretçidir. İlde 17 familyaya ait 48 memeli, 3 familyaya ait 10 iç su balığı, 14 tür yılan, 14 tür kertenkele ve 2 türde kaplumbağa olmak üzere 30 tür sürüngen, 2 tür semender ve 4 tür kurbağa olmak üzere 6 tür çift yaşamaktadır. 6 böcek takımından 42 familyaya ait 241 tür ve Gastropodea sınıfına ait familyadan 5 omurgasız tür tespit edilmiştir.

Soğanlı Dağlarının doğusunda, merkezi Kaçkar Dağları olan bölge, Önemli Kuş Sahası (IBA-ÖKA) ilan edilmiştir. Bu alan Trabzon, Rize, Artvin, Bayburt, Gümüşhane, Erzurum illerine doğru uzanır. 2012-2017 döneminde yapılan çalışmalar sonucu 122 tür kuş fotoğraflanarak teşhis edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin kelebek açısından en zengin iki alanından birisi Kop Dağı geçididir. Bu alan 10 adet endemik ve 37 adet nadir olmak üzere 134 farklı kelebek türünü barındırır.

2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında ilde 2 adet korunan alan bulunmaktadır.

- **Yakupabdal Tabiat Parkı**: Yakupabdal Tabiat Parkı 02.12.2014 tarihinde ilan edilmiş olup, gelişim planı onaylanmıştır.
- **Kop Dağı Müdafaası Tarihi Milli Parkı**: Kop Dağı Müdafası Tarihi Milli Parkı 15.12.2016 tarihinde ilan edilmiş olup, Uzun Devreli Gelişme Planı çalışmalarına başlamıştır.

Ayrıca Uzungöl Özel Çevre Koruma Alanının küçük bir kısmı Bayburt ili sınırları içindedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 712– Bayburt ilinde arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BAYBURT	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	2.034,67	0,54	2.074,99	0,55	1.906,37	0,51	1.993,97	0,53
2) Tarımsal Alanlar	137.936,49	36,44	137.913,96	36,43	141.420,61	37,76	141.319,28	37,73
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	238.416,32	62,98	238.358,21	62,97	230.839,56	61,63	230.853,29	61,64
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	180,56	0,05	152,75	0,04
5) Su Yapıları	165,29	0,04	205,61	0,05	190,59	0,05	218,39	0,06
TOPLAM	**378.552,77**	100,00	**378.552,77**	100,00	**374.537,69**	100,00	**374.537,68**	100,00

İlin çevre düzeni planı; Erzurum-Erzincan-Bayburt Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca Bakanlık Makam Olur'u ile 12.11.2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 713– Bayburt ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bayburt ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	0	0	0	0	0	2	**8**
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	1	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 714 – Bayburt ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bayburt ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	**5**
Çevre İzni Belgesi	0	0	**0**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**5**	**5**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 715 – Bayburt ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bayburt ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	9
Ani (plansız) denetimler	37
Genel toplam	**46**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	7	0,00

Çizelge 716 – Bayburt ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bayburt ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	101.950	0	0	0	0	0	0	8.491	**110.441**
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	0	0	0	0	1	**3**

2017 yılı itibariyle ilde bulunan 1 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm istasyonuna faaliyet durdurma kararı verilmiştir.

İlde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamına giren tesis bulunmamaktadır.

70. KARAMAN

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Karaman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 717'de verilmektedir.

Çizelge 717 - Karaman ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

KARAMAN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	0	69	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	27	0	129	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11,8	0	86	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8,5	0	39	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1,5	0	22,5	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	19,2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	76,8	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,5	0	60	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	75	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7,8	0	51,8	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	23	0	76,6	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	29,8	0	55,8	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Karaman ilinde 2017 yılında konutlarda 43.763.555 m^3 ve sanayide 66.574.357 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

İlde 2017 yılı sonu itibariyle egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 7.409'dır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Karaman ili 1.814 milyon m^3 yerüstü, 244 milyon m^3 yeraltı olmak üzere toplam 2.058 milyon m^3 su potansiyeline sahiptir. İlin yer üstü su potansiyelinin %85'ini Göksu oluşturmaktadır. İlde yıllık %75'i yeraltı su kaynaklarından, %25'i yerüstü su kaynaklarından olmak üzere toplam 586 milyon m^3 su kullanılmaktadır.

Karaman ilinde içme suyu temini tamamen yeraltı kuyularından temin edilmektedir.

2017 yılı itibari ile kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %99'dur. Atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise %100'dür.

Çizelge 718 – Karaman ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Karaman Belediyesi, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez			X	Stabilizasyon	24.000	0,23	158.566	
İlçeler	Ermenek Çatak				İkincil Arıtma	1.000 m^3		12.358	
	Ermenek Bezciler				İkincil Arıtma	1.000 m^3		11.144	
	Ermenek Güneyyurt				İkincil Arıtma	1.000 m^3		5.208	
	Başyayla				İkincil Arıtma	5.000 m^3		1.903	
	Sarıveliler-Göktepe				Doğal Arıtma	300 m^3		2.138	
	Kazımkara-bekir				Doğal Arıtma	300 m^3		3.365	

Çizelge 719 – Karaman ilinde 2017 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Karaman OSB, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Karaman OSB	Proje Onay Aşamasında	12.000	SBR (Ardışık Kesikli Reaktör)	-

İlde merkezde 1 adet Organize Sanayi Bölgesi olmakla beraber, OSB'nin ayrı bir AAT'si mevcut değildir. Karaman OSB atıksuları için Karaman Belediyesinin AAT'ni kullanmaktadır.

3. Atık

Toplanan çöpler şehre 10 km uzaklıktaki Karaman İl Özel İdaresi Çevre Altyapı Birliğine ait düzenli depolama tesisinde; düzenli depolama, yakma, ayırma, kompost vb. işlemler yapılarak bertaraf edilmektedir. Karaman İli Düzenli Depolama Tesisi 2012 yılı itibariyle faaliyete geçmiştir. Katı Atık Bertaraf tesisi atıksuları belediyece işletilen atıksu arıtma tesisine kabul edilmemektedir.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Karaman İl Özel İdaresi, Karaman Belediyesi, Akçaşehir, Ermenek, Güneyyurt, Sarıveliler, Kazımkarabekir, Sudurağı, Ayrancı Belediyeleri tarafından Hafriyat- Enkaz Sahası alan belirlemesi yapılmıştır. Afet Bilgi Koordinasyon sistemine de koordinatları ile bilgileri girilmiştir. Belirlenen alanlar için İlde Mahalli Çevre Kurul Kararı alınmıştır.

Karaman ilinde Ambalaj Bilgi Sisteminde kayıt altına alınan 22 ambalaj üreticisi işletmesi ve 103 adet piyasaya süren işletmesi bulunmaktadır.

İlde tehlikeli atık işleme lisanslı firma bulunmamaktadır. 2017 yılında bildirimi yapılan tehlikeli atık miktarı 507 ton'dur. Karaman ilinde 2017 yılında 10 ton atık motor yağı, 6,7 ton atık endüstriyel yağ, 4.5 ton atık akü toplanmıştır. 15,5 ton atık madeni yağ geri kazanımı ve 1,1 ton bertarafı yapılmıştır. Karaman ilinde geri kazanım tesislerine ve çimento fabrikalarına gönderilen toplam ÖTL miktarları 731.72 ton'dur.

Çizelge 720 – Karaman ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Karaman ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde tehlikesiz atıkların toplanması ve ayrılması – geri kazanımı konusunda çevre izin ve lisansı bulunan 1 adet tesis bulunmaktadır. Karaman'da Tehlikesiz Atık Toplama-Ayırma belgesi bulunan 4 adet işletme ve belge alma süreci devam etmekte olan 3 adet tesis bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Karaman ilinde endemik olarak yetişen türler içerisinde; dünyada doğal yayılış alanı Isparta'nın Eğirdir yöresi olan Querqus Vulcanica (Kasnak Meşesi) ilde Karadağ mıntıkasında dar bir alanda yayılış göstermektedir. Endemik olmasa bile yöre köylülerine gelir sağlayan Pistacia terebinthus (Menengiç) Antepfıstığı aşılaması yapılıp Antepfıstığı hasadı Bucakkışla Göksu havzasında yapılmaktadır. Türkiye'de nesli tükenmekte olan orman ağacı türlerinden Acer ssp. (Dağ Akça Ağacı) Bucakkışla Çevlik Dağında yayılış göstermektedir. Karaman'ın muhtelif mevkilerinde Tali Orman ürünleri Thymus ssp. (Kekik), Salvia ssp. (Ada Çayı), Rhus coriaria (Sumak) yöre halkı tarafından toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Kuzu Göbeği ve Dolaman mantarları da il ekonomisine katkı sağlayan önemli doğal ürünlerdendir.

Karaman Merkez İlçede Karadağ ve Yeşildere'de Meşe ormanları, Karaman Mut yolu civarı ve Değirmenbaşı, Lale Köyleri civarında Karaçam Ormanı ve Ağaçlandırma alanları, Göksu Bucakkışla havzasının Kuzeydoğusunda Maki (Yabani Zeytin, Pırnal Meşesi, Menengiç, Sumak vb), Güneybatısı alçak zonlarda Kızılçam, üst bölümlerde Karaçam, Ardıç az miktarda Göknar ve ağaçlandırma sahaları, Kazımkarabekir ilçesi Hacıbaba dağı çevresinde yoğun meşe ve kısmen ardıç ormanları, Ayrancı ilçesi Ayrancı Barajı çevresinde ağaçlandırma sahaları üst bölümlerinde yüksek zonlarda Ardıç Ormanları, Ermenek Göksu havzasında alçak zonlarda Kızılçam, yüksek zonlarda Karaçam, Sedir, Göknar ve Ardıç Ormanları, Sarıveliler, Başyayla'da Sedir, Göknar ve Ardıç Ormanları mevcuttur.

Ayrıca Karaman'ın merkez ilçe sınırları içerisinde Karadağ bölgesi Yaban Koyunu yerleştirme alanı ve Ermenek İlçesi Yaban Hayatı Koruma Sahaları bulunmaktadır (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Akgöl (Ereğli Sazlıkları) Tabiatı Koruma Alanının toplam alanı 67.870 dekar olup, Karaman ili Ayrancı ilçesi ve Konya ili Ereğli ve Karapınar ilçeleri sınırlarında yer almaktadır. 41.800 dekar Karaman İli sınırları içerisinde kalmaktadır**.** Sığ bataklık, sazlık, sığ tatlı su gölleri, gölcükler ve tuzcul stepten oluşan karmaşık bir sulak alan sistemidir. 1992 yılında I. Derece Doğal Sit Alanı, 1995 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir. Ayrıca, Ramsar Sözleşmesi kapsamında A Sınıfı Sulak Alan olma özelliğini de taşımaktadır. Havzadaki habitat çeşitliliğinden dolayı sazlıklarda 200'ü aşkın kuş türü bulunmakta olup, sazlıklar Ak Pelikan ile Filamingoların birlikte üreme özelliği gösterdiği tek alandır. Akgöl sazlıkları geniş açık göl aynasında sazlık, kamışlık alanlardan, irili ufaklı çok sayıda kum ve çamur adalarından oluşmuş bir sulak alan sistemidir. Sazlıkların güneyinde karstik Düden Gölü' de yer almaktadır. Tatlı su ekosistemine sahip sazlık etrafında yer yer çorak bozkırların bulunması hem tatlı hemde tuzlu su ekosistemlerinde görülen kuş türlerinin beslenme ve barınmalarına olanak vermektedir.

İlde Milli Park statüsünde saha bulunmamaktadır.

Altıkardeş Tabiat Anıtı: Altıkardeş Tabiat Anıtının tescil alanı 1,0 dekardır. 16.12.2002 yılında ilan edilmiştir. Karaman İli, Ermenek ilçesi sınırları Kazancı Beldesi sınırları dâhilinde yer almaktadır. Altıkardeş Tabiat Anıtının boyu 27 metre, gövde çapı 3 metre olan boylu ardıç (Juniperus excelsa) olup, ağacın yaşının 500 yıldan fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Dedeardıç Tabiat Anıtı: Dedeardıç Tabiat Anıtının tescil alanı 1,0 dekardır. 16.12.2002 yılında ilan edilmiştir. Karaman İli, Sarıveliler ilçesi, Göktepe Beldesi sınırları dâhilinde yer almaktadır. Dedeardıç Tabiat Anıtının boyu 15 metre, gövde çapı 3.76 metre olan Kokulu Ardıç (Juniperus foetidissima) olup, ağacın yaşının 500 yıldan fazla olduğu tahmin edilmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 721 – Karaman ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine vertabanı, 2017)

KARAMAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1)Yapay Alanlar	5.015,21	0,57	6.661,89	0,75	6.450,41	0,74	6.788,87	0,78
2)Tarımsal Alanlar	353.053,53	39,90	352.151,12	39,80	386.716,97	44,55	384.313,1	44,27
3)Orman ve Yarı Doğal Alanlar	523.087,24	59,11	523.492,93	59,16	471.223,68	54,28	467.636,29	53,87
4)Sulak Alanlar	523,98	0,06	2.257,27	0,26	3.112,43	0,36	3.112,43	0,36
5)Su Yapıları	3.221,19	0,36	337,8	0,04	638,72	0,07	6.291,52	0,72
TOPLAM	**884.901,15**	100	**884.901,01**	100	**868.142,21**	100	**868.142,21**	100

Bakanlıkça 03.09.2009 tarihinde onaylanmış olan Mersin-Karaman Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzen Planının yürütmesi Danıştay 6. Dairesi Başkanlığı'nın 01.11.2011 tarihli kararıyla durdurulmuştur. Konya Karaman illerini kapsayan Çevre Düzeni Planı 16.09.2013 tarih ve 14278 sayılı Bakanlık Oluru ile yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 722 – Karaman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Karaman ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	32	4	0	2	0	1	2	41
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 723 – Karaman ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Karaman ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	6	**7**
Çevre İzni Belgesi	2	10	**12**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	2	**4**
TOPLAM	**5**	**18**	**23**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 724 – Karaman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Karaman ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	7
Ani (plansız) denetimler	175
Genel Toplam	**182**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	5	0

Çizelge 725 – Karaman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Karaman ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	5442 (20-l)	0	49095 (20-j)	0	0	50972 (20-h)	42470 (20-e)	12736 (20-g)	**160.715 TL**
Uygulanan Ceza Sayısı	7	0	1	0	0	1	1	1	**11**

İlde 2017 yılı içerisinde faaliyet durdurma kararı verilmemiştir.

Karaman ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 6 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

71. KIRIKKALE

1. Hava Kalitesi

Kırıkkale'de, doğalgaz çalışmaları tamamlanmış olup, şehir merkezinde konutlarda ısınma amacıyla kullanıma başlanmıştır. Sanayi tesislerinin bir kısmı da proseste doğalgaz kullanımına geçmiş bulunmaktadır. İlde 2017 yılında konutlarda 64.707.621 m^3, sanayide 16.616.014 m^3, resmi kurumlar 16.372.746 m^3 ve ticari kurumlar da 5.189.078 m^3 doğalgaz kullanmışlardır.

2017 yılında Kırıkkale ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 726'da verilmektedir.

Çizelge 726 - Kırıkkale ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	23	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	54	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	26	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	34	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	29	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	38	0	44	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	29	0	34	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz emisyonları ölçümü yetki belgesi verilmiş 4 firma bulunmaktadır. 2017 yılında Kırıkkale'de 49.580 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl sınırlarında Kızılırmak Nehri, Delice Irmağı ve Çoruhözü Deresi olmak üzere üç önemli su kaynağı bulunmaktadır. İlde en önemli ve en çok kullanılan su kaynağı Kapulukaya Barajıdır.

İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu 202.197 dir. İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %91'dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 239.331 dir. İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı 3'tür. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 11'dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 100'dür.

Çizelge 727 – Kırıkkale ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kırıkkale Belediyesi, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Kırıkkale	X			Fiziksel + Biyolojik + İleri	38.000	28.000	202.309	3
İlçeler	Karaahmetli Beldesi				Doğal arıtma				

Kırıkkale Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü verilerine göre; İde kentsel su temini için Kapulukaya Barajından 12.508.396 m^3/yıl evsel amaçlı su temin edilmiştir. Kapulukaya Barajından içme ve kullanma amacıyla alınan su Kırıkkale Yeşil Vadi Su Birliğinin içme suyu arıtma tesisinde kum filtreler

ve reverse osmose yöntemiyle arıtma işlemine tabi tutulduktan sonra içme ve kullanma suyu şebekesine verilmektedir.

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 234.772'dir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı %98'dir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı %87'dir.

Kırıkkale OSB nin atıksu arıtma tesisi projesi 08.02.2007 tarihinde mülga Çevre ve Orman Bakanlı tarafından onaylanmıştır. Atıksu arıtma tesisi faaldir.

Çizelge 728– Kırıkkale ilinde 2016 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (OSB,2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Kırıkkale	Çalışır faal	200	Kimyasal + Biyolojik		Kuru dere
Keskin	Yok	-	-	-	-

İlde Celal Bayar Parkında rekreasyonel amaçlı olarak su kullanımı söz konusudur. Bu parkta oluşturulan suni gölün çevresi piknik alanı olarak kullanılmaktadır.

3. Atık

Kırıkkale Katı Atık Yönetimi Belediyeler Birliği tarafından yapılan "Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi" ilin Bahşılı ilçesi, Bedesten mevkiinde 28,5 hektarlık alanda kurulu bulunmaktadır. Depolama alanı 6 lottan oluşmakta olup, halen 1 adet lot yapılmış ve depolamaya devam edilmektedir. II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi Lisansına sahiptir. Depolama sahası altında 2.406,25 m^3 kapasiteli sızıntı suyu havuzu bulunmaktadır. İl merkezinden, Bahşılı, Keskin ve Yahşihan ilçelerinden 2017 yılında toplam 66.940,94 ton evsel atık katı atık düzenli depolama tesisinde bertaraf edilmiştir.

Belediyeler tarafından Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları Depolama sahası için Kırıkkale Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne yapılmış resmi bir müracaat bulunmamaktadır.

Kırıkkale ilinde 2017 yılı itibariyle kayıt altına alınan 6 adet ambalaj üreticisi ve 45 adet piyasaya süren işletme mevcuttur. Tüm Belediyelerin onaylı Atık Yönetim Planı mevcuttur.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre ilde 2017 yılında toplam 11.759.648 kg tehlikeli atık toplanmış olup, 10.988.075 kg'ı geri kazanım tesislerine, 632.826 kg'ı bertaraf tesislerine gönderilmiş, 128.347 kg'ı stokta, 10.400 kg'ı da ihraç edilmiştir.

İlde 2017 yılında toplam 2.339 kg atık motor yağı, 10.684 kg atık endüstriyel yağ toplanmış, atık madeni yağın 119,83 ton geri kazanılmış, 10,4 ton ihraç edilmiş ve 13,28 ton stoktadır.

2017 yılında Kırıkkale'de 323 kg atık akü, 323 kg atık pil, 34.210 kg atık bitkisel yağ toplanmıştır. İlde toplanan ömrünü tamamlamış lastiklerin 1.000 tonu geri kazanım tesislerine, 300 tonu da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

Çizelge 729 – Kırıkkale ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Kırıkkale ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

Kırıkkale'de oluşan tıbbi atıklar Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında bulunan Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisinde sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. Söz konusu tesis 15.03.2012 tarihinde Tıbbi Atık Sterilizasyon konulu lisans almıştır. 2017 yılında ilde 314,78 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmalar

Kırıkkale florasında 126 endemik tür tespit edilmiştir. Endemizm oranı %13,6'dır. Endemik bitkilerin tamamı IUCN kategorilerine göre sınıflandırılmış olup 1 adet CR, 2 adet EN, 7 adet VU, 2 adet LR (cd), 1 adet LR (nt), 113 adet LR (Ic) ve kategorisine giren endemik bitki türü bulunmaktadır.

Omurgasız faunasında; eklembacaklılardan 109 tür, yumuşakçalardan 2 tür, halkalı solucanlardan 1 tür ve tekerlekli hayvanlardan 14 tür olmak üzere toplam 126 tür tespit edilmiştir. İlde, kelebeklere ait toplam 638 tür tespit edilmiştir. Bu türlerden 42'si Türkiye için ilk kayıttır. Omurgalı faunasından; 10 tür balık, 3 tür iki yaşamlı, 14 tür sürüngen, 61 tür kuş, 22 tür memeli tespit edilmiştir.

Kırıkkale ili Bahşılı ilçesi Karaahmetli beldesinde 107 ha büyüklüğünde alan 29.06.2009 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Karaahmetli Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 730– Kırıkkale ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KIRIKKALE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1)Yapay Alanlar	8.621,96	1,77	9.127,59	1,87	7.459,11	1,56	7.680,1	1,6
2)Tarımsal Alanlar	336.736,08	69,03	335.973,95	68,87	332.92443	69,49	332.782,5	69,46
3)Orman ve Yarı Doğal Alanlar	140.189,6	28,74	139.936,06	28,69	135.923,15	28,37	135.795,01	28,34
4)Sulak Alanlar	0,00	0,00	0,	0,00	58,77	0,01	58,77	0,01
5)Su Yapıları	2.267,38	0,46	2.777,45	0,57	2.747,01	0,57	27.96,08	0,58
TOPLAM	**487.815,02**	100	**487.815,04**	100,00	**479.112,47**	100,00	**479.112,46**	100,00

5302 sayılı İl Özel İdare Kanunu kapsamında Kırıkkale İli 1/100.000 Çevre Düzeni Planı değerlendirilmiş olup; 29.02.2008 tarih ve 1619 sayılı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığının yazısı ile uygun görüş alınmıştır. 03.04.2008 tarih ve 4 nolu Kararı ile İl Belediye Meclisinde onaylanmıştır. 03.07.2008 tarih ve 124 nolu karar ile İl Genel Meclisinde onaylanarak 07.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 731– Kırıkkale ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırıkkale ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	15	0	3	0	1	0	2	**21**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	1	2	3	**8**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 732– Kırıkkale ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırıkkale ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	14	**17**
Çevre İzni Belgesi	1	18	**19**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	1	**4**
TOPLAM	**7**	**33**	**40**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 733– Kırıkkale ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırıkkale ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	9
Ani (plansız) denetimler	130
Genel Toplam	**139**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 734 – Kırıkkale ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırıkkale ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	57.299	0	0	53.509	59.463	39.727,04	122.847,34	327.845,38
Uygulanan Ceza Sayısı	7	0	0	3	3	4	2	**19**

İlde 2017 yılında faaliyeti durdurma cezası uygulanmamıştır.

Kırıkkale ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 14 adet alt seviye ve 8 adet de üst seviye olmak üzere 22 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

72. BATMAN

1. Hava Kalitesi

Batman İlinde hava kirliliğine neden olan etmenler arasında kış sezonunda ısınma amaçlı kullanılan yakıtlar, endüstriyel tesislerin şehir içinde kalması, motorlu taşıtlar, anızların yakılması, meteorolojik faktörler (Şehrin çanak şeklinde olması, inversiyonlu günlerin çok olması durgun gün sayısı 200 gün ve hava karışım yüksekliğinin 4 m olması) sayılabilir. 2017 yılında Batman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 735'de verilmektedir.

Çizelge 735 - Batman ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	12	-	62	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	20	-	69	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	-	50	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	-	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	-	63	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	63	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	93	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	81	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	70	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	14	-	75	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılında konutlarda 37.624.922,52 m^3 ve konut dışı (resmi daire, ticarethane) de ise 11.106.615,71 m^3 doğalgaz kullanılmıştır. Batman ilinde 6 firmaya Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş olup, 2017 yılı pul satışları ise toplamda 31.089 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Batman ilinde içme suyu kaynağı olarak yüzeysel su kaynaklarından yararlanılmamaktadır. İlde kullanılan suyun tamamı derin su kaynaklarından temin edilmektedir.

Üretilen su miktarı 2017 yılında 81 milyon m^3 tür. Batman Belediyesi BASKİ Müdürlüğünün verilerine göre üretilen suyun % 93,9 evsel ve % 4,1 sanayi amaçlı kullanılmaktadır. Geri kalan %2 de diğer ticari, inşaat, park bahçeler vb amaçlarla kullanılmaktadır.Temin edilen su İlde yalnızca merkez ilçede bulunan bir belediye kent nüfusuna hizmet vermektedir. Nüfus mevsimsel değişkenlik göstermektedir. 700 km lik şebeke ağı ise 429.665 statik nüfusa hizmet etmektedir. İlde içme suyu arıtım tesisi bulunmamaktadır.

Batman ilinin mevcut içme suyu Batman Çayı alüvyonlarından karşılanmaktadır. Batman Çayı, 945 ha alanda ve 86,75 km uzunluğundadır. Batman Çayı'nın yıllık ortalama su potansiyeli 4,2 milyar m^3'tür.

Çizelge 736 – Batman ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Batman Belediyesi, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Batman	X			Fiziksel	61.000	0,63		7,9
İlçeler									

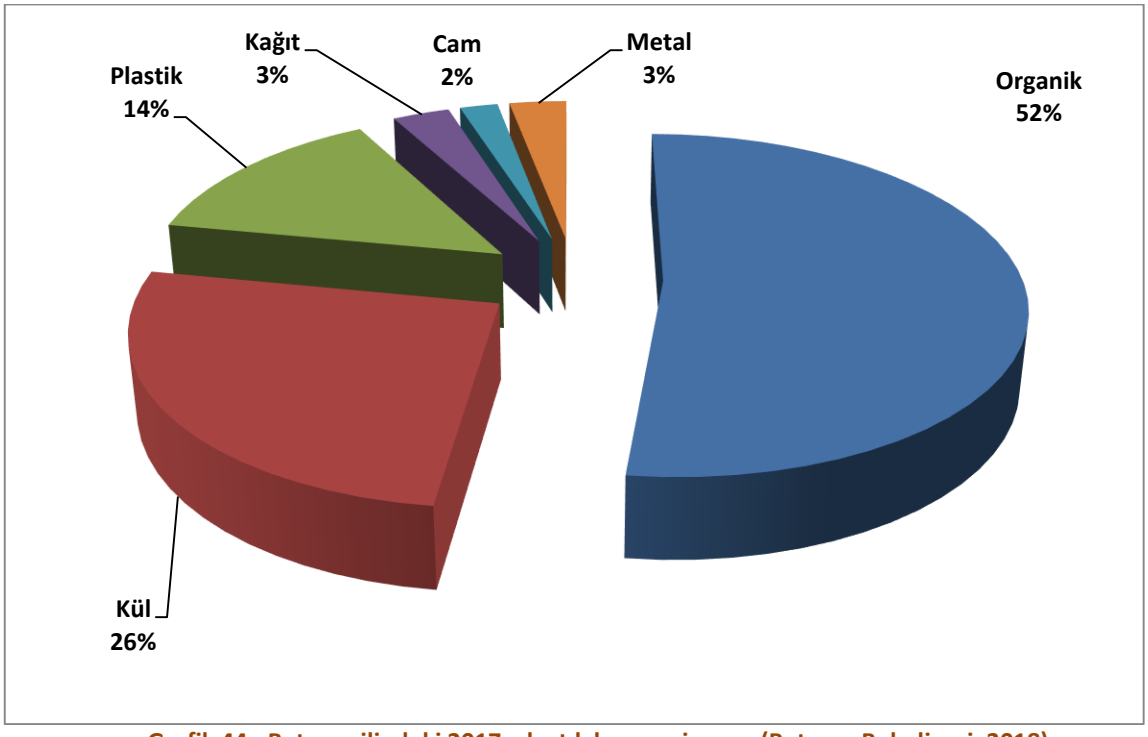
Batman ilinde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %98'e ulaşmıştır. Batman Belediyesinin atıksu arıtma tesisi 2011 yılında hizmete alınmıştır. Belediyenin atıksu arıtma tesisinden çıkan arıtma çamuru mevcut haliyle belediye katı atık sahasına gönderilmektedir.

Çizelge 737 – Batman ilinde 2017 Yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Batman OSB, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Batman Organize Sanayi Bölgesi	Çalışır faal	600	Biyolojik	0,006	Kuru dere

3. Atık

Batman ilinde 2017 yılında üretilen belediye atık miktarı toplam 335 ton/gün'dür. İlde Düzenli Evsel Katı Atık Depolama sahası bulunmamakta olup atıklar Raman Katı Atık Sahasında vahşi olarak depolanmaktadır. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülen "Batman Katı Atık Projesi"nin Avrupa Komisyonu değerlendirme süreci devam etmektedir. Değerlendirme süreci tamamlandıktan sonra Katı Atık Depolama sahası için ihale ve inşaat süreci başlatılacaktır. Düzenli Evsel Katı Atık Depolama sahası ile ilgili çalışmalar yapılmakta olup Batman (Merkez), Kozluk, Gercüş, Beşiri, Sason, Hasankeyf, Balpınar, İkiköprü, Bekirhan belediyelerinden oluşan Batman Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği kurulmuştur.

Grafik 44 - Batman ilindeki 2017 yılı atık kompozisyonu (Batman Belediyesi, 2018)

18.03.2004 tarih ve 25406 sayılı resmi gazetede yayımlanan Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin 8. maddesi gereğince; Batman ili Merkez İlçesi Tilmis mevkiinde 2304/3 parsel numaralı 36.976,76 m^2'lik Batman Belediyesi mülkiyetine ait olan arazinin Hafriyat Toprağı ve İnşaat/Yıkıntı Atıkları Depolama sahası olarak belirlenmiş ve faaliyete geçmiştir. Hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf faaliyetleri Batman Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü kontrol ekibince denetlenmektedir.

2017 yılı itibari ile ilde 40 adet kayıtlı ambalaj üreticisi ekonomik işletme bulunmaktadır.

5.680 ton tehlikeli atığın 5.318 tonu geri kazanılmış ve 360 tonu bertaraf edilmiştir. 2017 yılında ise 3.820 ton atık motor yağı, 0,38 ton atık sanayi yağı geri kazanım tesisine gönderilmiştir. Ayrıca, Batman'da 1 tane atık yağ geri kazanım tesisi faaliyette bulunmaktadır.

Batman'da Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliğinin 12. maddesi kapsamında (Akümülatör Ürünlerinin Dağıtımını ve Satışını Yapan İşletmeler ve Araç Bakım-Onarım Yerleri) 1 firmaya izin verilmiştir. 2017 yılında 11.350 kg atık akü toplanmıştır.

İlde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi ve geçici depolama alanı ve taşıma lisansı alan firma bulunmamaktadır. 2017 yılında Batman'da 22,49 ton bitkisel atık yağ toplanmış olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Batman'da ek yakıt olarak ÖTL kullanan tesis bulunmamaktadır. 2017 yılında ilde 6.770 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmış olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. 6,77 ton ÖTL çimento fabrikalarına gönderilmiştir.

Çizelge 738 – Batman ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Batman Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Mayıs 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde hurda metal (demir, bakır, çinko, alüminyum vs) toplayan ve tehlikesiz atık toplama ayırma belgesi alan 2 firma bulunmakta olup tehlikesiz atıklar konusunda çevre izin ve lisansı alan 1 tesis bulunmaktadır.

Batman Belediyesi Diyarbakır ilinde bulunan strerilizasyon tesisiyle protokol imzalamış bulunmaktadır. 2017 yılında 910 kg tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Orman alanları, meşe başta olmak üzere menengiç (bıtım), ceviz, çınar, kavak ve çeşitli meyve ağaçlarından oluşmaktadır. Alçak ve düz alanlarda, Yavşan (Pelin) ile Kekik türleri yaygındır. Bunlar arasına bazı Gramanie cinslerine ait alt türler ile diğer bölgelerde rastlanmayan tipik step türleri girmektedir. Daha yüksek ve eğimli yamaçlarda ise yastık formundaki Astragulus sp. (Gevenler), Onobrychis sp., Acantholimon sp. gibi bitkiler yaygın bulunmaktadır. Bunlar arasında; Genista, Tyhmus, Verbascum, Phlomis, Salvia, Cousinia, Stachys, Sideritis ve daha pek çok cins tür bulunmaktadır.

İl faunasını oluşturan türlerin büyük bir kısmı Türkiye genelinde, az bir kısmı ise diğer birkaç bölgede yayılış gösteren türlerdir. Ayrıca bu türlerin popülasyon yoğunlukları oldukça azdır. Kirpi, tarla faresi, çöl sıçanı, avurtlak, kayalık faresi, cüce yarasa memeli türler olarak ön sıralarda yer almaktadır.

Kuş faunasının tespiti oldukça zor olmasına rağmen çayak türleri, kartal türleri, keklik türleri, bülbül türleri, ötleğen, ardıç, sinekkapan, çekirge kuşu, toygar türleri, baykuş türleri bölgede yaşayan bazı kuş türleridir.

Sürüngen türleri, bölgede bol olarak bulunmakta ancak, tehlikeli olmayan canlılardır. Başlıcaları; tosbağa, keler, kertenkele türleri ve yılan türleridir.

Batman ilinde tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanları bulunmamaktadır

Batman İlinde, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında tescil varlığı ve doğal sit alanı bulunmamaktadır. Batman'da tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanı da bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 739 – Batman ilinde arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veri tabanı, 2017)

BATMAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.000,90	0,89	5.144,59	1,15	5.244,12	1,17	5.874,47	1,31
2) Tarımsal Alanlar	156.853,66	35,08	155.306,18	34,73	197.172,28	43,93	196.832,15	43,85
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	278.832,10	62,35	278.743,41	62,33	238.796,16	53,20	238.505,97	53,14
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,15	0,00	0,15	0,00
5) Su Yapıları	7.493,24	1,68	7.985,79	1,79	7.620,51	1,70	7.620,51	1,70
TOPLAM	**447.179,90**	100,00	**447.179,97**	100,00	**448.833,22**	100,00	**448.833,25**	100,00

07/09/2012 tarihinde onaylanan "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında; "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" (L47, M45, M46, M47,M48, M51, M52, N45, N46, N47 ve N48 Paftaları), Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Bakanlık Makamı'nın 21/02/2013 tarihli ve 2737 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 740 – Batman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Batman ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	Diğer	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	3	1	1	1	1	0	1	0	8
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 741 – Batman ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Batman ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	4	**5**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	4	**5**
TOPLAM	**2**	**8**	**10**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 742– Batman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Batman ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	15
Ani (plansız) denetimler	350
Genel Toplam	**365**

Çizelge 742 - Batman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Batman ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	3.162,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetim	17	0,00

Çizelge 743 – Batman ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bartın ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.881	0	0	0	0	0	23.600	379.592	406.073
Uygulanan Ceza Sayısı	3	0	0	0	0	0	2	99	104

İlde 2017 yılına ait tesislere verilen faaliyeti durdurma/kapatma kararı bulunmamaktadır.

Batman ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 adet alt seviye ve 2 adet de üst seviye olmak üzere 4 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

73. ŞIRNAK

1. Hava Kalitesi

Ölçüm istasyonu elektrik arızası sebebiyle sağlıklı ölçüm yapamamıştır

Çizelge 744 - Şırnak ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Şırnak	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Egzoz gazı emisyon ölçümü yapmak üzere başvuru yapacak istasyonların TS 12047 "Yetkili Servisler-Motorlu Araçlar İçin- Kurallar" standardını sağlayan sabit istasyon veya TS EN ISO/IEC 17020:2004 "Çeşitli Tipteki Muayene Kuruluşlarının Çalıştırılmaları İçin Genel Kriterler" standardını sağlayan sabit veya Mobil Araç Muayene İstasyonu olması gerekmektedir.

İlde egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 4 adet sabit istasyon, 1 adet mobil araç muayene istasyonu bulunmaktadır. 2017 yılında 4.310 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

Şırnak ilinde hava kirliliği kontrolü, kirlilik önleme ve hava kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları yürürlükte bulunan mevzuatlar ve ilde Mahalli Çevre Kurulu'nca oluşturulan Temiz Hava Programları doğrultusunda Şırnak Belediyesi ile Şırnak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün koordinasyonu ve işbirliğinde yürütülmektedir. Hava kirliliği kontrolü konusunda egzoz emisyon denetimleri düzenli olarak yapılmaktadır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü bahçesi içerisinde bulunan hava kalitesi ölçüm istasyonunda düzenli olarak ölçüm yapılmakta ve kontroller sağlanmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çizelge 745 – Şırnak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Şırnak			X					
İlçeler	Cizre			X					
	Silopi			X					
	İdil			X					
	Beytüşşebap			X					
	Uludere			X					
	Güçlükonak			X					

DSİ 10.Bölge Müdürlüğünün denetiminde yapımı tamamlanan Şırnak İçme Suyu Tesisleri ve İsale Hattı 1. Kademe İnşaatı işi 2009 yılında başlanıp 2010 yılında tamamlanmıştır. Yapılan tesislerle Mijin kaynağından Şırnak merkez, Şenoba, Hilal ve Balveren beldelerine 2020 yılı ihtiyacı olan 8,07 milyon

m^3/yıl içme kullanma suyu sağlanmıştır. Bu proje kapsamında çalışılmış ve içme suyu olarak kullanılabilecek olan alternatif kaynak ise Anılmış Kaynağıdır.

2016 yılı verilerine göre nüfusun yaklaşık %87'si kanalizasyon hizmetlerinden yararlanmaktadır. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 19'dur. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 301.634 tür. İlde, atıksu arıtma tesisi hizmeti verilen belediye bulunmamaktadır.

3. Atık

İlde toplanan atık miktarı 2016 yılı itibariyle TÜİK tarafından 183.130 ton/yıl olarak belirtilmiştir. İlde düzenli depolama tesisi henüz bulunmamaktadır. Düzenli depolama tesisi yapım aşamasındadır. İlde Şırnak-Cizre karayolu 7.km güneybatı yönü 1/25.000' lik Cizre-M8-C3 pafta sınırları içerisinde bulunan alanda vahşi olarak depolanmaktadır.

Çizelge 746 – Şırnak ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Şırnak ÇŞİM, 2018)

Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

2017 yılında 337.844 kg tehlikeli atık toplanmış olup, 2.000 kg madeni yağ geri kazanıma gönderilmiştir. İlde lisanslı Atık Akü Toplama ve Geri Kazanım tesisi bulunmamaktadır.

2017 yılında 8.190 kg akümülatör toplanmıştır. İl genelinde bitkisel atık yağlarla ilgili lisanslı atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. İlde 2017 yılında 13.620 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

Silopi Termik Santrali Tehlikesiz Atık Depolama Alanı Şırnak ili, Silopi ilçesi, Çalışkan Beldesi'nin kuş uçumu 4,5 km kuzeybatısında ve Görümlü Beldesinin 3,5 km güneydoğusunda yer almaktadır. Tehlikesiz Atık Depolama Alanı Santral alanının batısında yaklaşık olarak 700 m uzaklıkta bulunmaktadır. Depolama tesisinin inşaatı 2009 tarihinde tamamlanmış olup santralin üretime başladığı 02/05/2009 tarihinden itibaren işletmeye alınmıştır. Silopi Termik Santrali'nde 2017 yılında 424.238 ton kömür kullanılmış olup 33.710 ton cüruf ve 134.839,8 ton uçucu kül oluşmuştur.

Merkez ilçe ve diğer ilçelerde tıbbi atıklar ayrı toplanıp Van İlinde bulunan Lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisine götürülerek bertaraf edilmektedir. 2017 yılında 216,480 kg tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde biyolojik çeşitlilik ve endemik flora/fauna türleri ile ilgili yapılmış bir araştırma bulunmamakla birlikte, Şırnak ili Silopi ilçesinde Varanus griseus türü sürüngenin yaşam alanları mevcuttur. Söz konusu sürüngenin dünyada yayılış alanları, Kuzey Afrika'dan başlayarak ülkemizin güneydoğu bölgesini de içine alacak şekilde Suriye, Filistin, Lübnan, Ürdün ve Irak'ta bulunur. Dev kertenkele türü ülkemizde Suriye ve Irak sınırındaki Şanlıurfa ve Şırnak ili sınırlarında yayılmıştır. Şırnak ili Silopi ilçesinde, Kapılı, Çiçekli, Ortaköy, Çiftlik, Buğdaylı, Ovaköy, Aktepe ve Çardaklı köylerinde görülmektedir. Tüm dünyada geniş bir yayılış sahasına sahip olan dev kertenkele, sayılarının hızla azalması nedeniyle IUCN tarafından nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan türlerin yer aldığı "Kırmızı Liste"de yeralmakta olup, durumu "Hassas" olarak tarif edilmiştir.

İl genelinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında henüz koruma statüsünde alan (Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Anıtı) bulunmamakta olup, potansiyel alanlar (Cudi Dağı Milli Parkı, Güneş Tabiat Parkı vb) değerlendirilmektedir.

Şırnak orman varlığı bakımından, alan olarak zengin, nitelik olarak ise fakir bir ildir. Şırnak İlindeki toplam orman alanı 257.600,5 hektar olup, 428.282,0 hektar ormansız alandır. İlin toplam alanı

685.882,5 hektardır. Şırnak orman varlığının, il yüzölçümünün yaklaşık %35'ini oluşturması ilk bakışta iyi bir gösterge olarak görünmesine rağmen, söz konusu alanları kaplayan ormanların niteliği dikkate alındığında, ormanların tamamı baltalık meşe ormanıdır.

Bölgemiz genelindeki doğal alanlar, sulak alanlar, ormanlar ve türler, Kurum olarak ilgili mevzuat (Milli Parklar Kanunu, Orman Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu ve diğer ilgili mevzuat) çerçevesinde korunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 747 – Şırnak ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Başkanlığı Corine Veritabanı, 2017)

ŞIRNAK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.680,33	0,66	6.022,89	0,85	4.283,32	0,61	4.923,12	0,70
2) Tarımsal Alanlar	160.767,74	22,59	160.168,54	22,51	171.886,81	24,35	171.661,41	24,31
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	543.421,75	76,37	542.673,34	76,26	526.636,31	74,59	526.221,89	74,54
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.731,13	0,38	2.736,19	0,38	3.189,63	0,45	3.189,63	0,45
TOPLAM	**711.600,95**	100,00	**711.600,96**	100,00	**705.996,07**	100,00	**705.996,05**	100,00

Bakanlığımız kontrol ve onayı ile Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde bulunan bütün Şube Müdürlükleri ve ilde faaliyet gösteren bütün firmalarca yapılan her türlü plan, inşaat ve çevre düzenleme faaliyetleri; 3194 sayılı İmar kanunu, Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği ve Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği gereği Mekansal Planlama Kademeleri ve İlişkileri stratejisi çerçevesi içinde 07/09/2012 tarihinde onaylanan ancak askı süreçlerinde gelen itirazlar sonrasında son olarak 24.04.2014 tarihli ve 6376 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanan "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"na göre uygulanmaktadır

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 748 –Şırnak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	0	7	0	0	0	1	**27**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	**0**

7. Çevre İzin ve Lisans işlemleri

Çizelge 749 – Şırnak ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	1	**1**
Çevre İzni Belgesi	1	0	**1**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	**1**
TOPLAM	**1**	**2**	**3**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 750 – Şırnak ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şırnak ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	9
Ani (plansız) denetimler	0
Genel Toplam	**9**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 751 – Şırnak ilinde 2017 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.054	0	0	50.975	0	0	65.030	0	**117.059**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	0	1	0	0	7	0	**9**

74. BARTIN

1. Hava Kalitesi

Bartın ili 2. derecede hava kirliliği yaşanan 14 il arasında bulunmaktadır. Coğrafi konum ve topografik yapı sebebi ile şehrin %80'inde hava sirkülasyonu yoktur. Kış aylarındaki meteorolojik şartlar kirli havayı dağıtamamaktadır. İlin bazı bölgelerinde doğal gaz kullanımına başlanmış olup, çalışmaları devam etmektedir. Çalışmaların tamamlanması halinde kömür kullanımının önemli oranda azalacağı, buna bağlı olarak hava kalitesinde olumlu yönde gelişme olması beklenmektedir.

İlde 2017 yılında konutlarda 19.565.581,52 m^3, sanayide de 10.575.196,48 m^3 doğal gaz kullanılmıştır.

2017 yılında Bartın ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 752'de verilmektedir.

Çizelge 752 - Bartın ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

BARTIN	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	-	78	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	19	-	79	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	-	65	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	-	79	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	21	-	78	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2017 yılı içinde 2 adet yetkili servis faaliyetini sonlandırmış, 1 adet yetkili servis ise faaliyete başlamış olup; 2017 yılında toplamda egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 1 mobil olmak üzere 3 adet yetkili servis ile egzoz gazı emisyon ölçümü yapılmaktadır. 2017 yılında egzoz gazı ölçüm yetki belgesine sahip işletmelere toplamda 20.416 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 4.704 adet egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir. Trafiğe kayıtlı olan araçların 19.088 i egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Ülkemizin toplam kullanılabilir su potansiyeli 104,5 milyar m^3/yıl'dır. Bartın İlinde emniyetli çekilebilecek yeraltı suyu potansiyeli; 6,0 hm^3/yıl'dır. Bartın ilinde 2017 yılı sonuna kadar toplam 109 adet tahsisli kuyu ile 8.213,105 su tahsisi yapılmıştır.

Bakteriyolojik kontrol raporunda Bartın Çayı'ndaki Coli bakterileri miktarı oldukça yüksek bulunmaktadır. Bunun başlıca iki önemli nedeni vardır:

1. Şehir merkezlerinin kanalizasyon sularını direkt çaya vermesi,
2. Kırsal alanlardaki hayvan dışkı ve artıklarının, yağmur sularıyla oluşan yüzey akış sularıyla çaya ulaşmasıdır.

Gerçekten, kırsal alanlarda lağım sularının arazide açılan çukurlara verilmesine karşın; çay etrafında toplu halde bulunan Hasankadı, Kumluca ve Kozcağız Beldeleri ve Bartın İli gibi yerleşim birimlerinde kanalizasyon suları hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan doğrudan çaya verilmektedir.

İlde ana içme ve kullanma suyu kaynağı Ulupınar-Bahçecik membasıdır. Ayrıca Karaçay mevkiinde sondaj ve keson kuyular ile Çayırköyü mevkiinde keson kuyuları mevcuttur. Kaman Köyünde de Kavşak içme suyu memba bulunmaktadır. 2017 yılında evsel amaçlı 2.370.342 m^3 ve sanayi amaçlı da 124.035 m^3 su tüketilmiştir. Bartın Merkez Belediyesinin 2017 yılı nüfusu 71.485, 2016 yılı nüfusu ise 68.900'dür. Bartın şehir nüfusunun %99,5'i Bartın su şebekesinden faydalanmaktadır.

2017 yılında evsel amaçlı 2.370.342 m^3 ve sanayi amaçlı da 124.035 m^3 su tüketilmiştir. 2017 yılında Bartın Belediyesi tarafından temin edilen içme ve kullanma suyunun yaklaşık %66' sı Ulupınar-

Bahçecik kaynağından, %24'ü keson kuyularından, %7'si sondajlardan ve %3' ü de Kavşak İçme Suyu membasından elde edilmektedir. (Bartın Belediyesi Su İşleri Müdürlüğü, 2017)

İlde, merkez ilçe ile birlikte 4 ilçe ve 4 belde bulunmaktadır. Bunların büyük çoğunluğunun kanalizasyon sistemi kısmen de olsa tamamlanmıştır.

İlde İnkumu ve Merkezde olmak üzere iki adet atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Ancak İlde bulunan 8 belediyenin de atıksu artıma tesisi bulunmamaktadır. Tüm Belediyelerin (Mülga) Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün 23.06.2006 tarih ve 2006/15 sayılı Atıksu Arıtma Tesisleri için İş Termin Planı Genelgesi kapsamında iş termin planları mevcuttur.

Çizelge 753 – Bartın ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bartın	X	21/04/2017 tarihinde geçici kabul yapılmıştır.		Fiziksel+ Biyolojik	12.439	0,104	71.485	1,3
	İnkumu (Derin Deniz Deşarjı)	X	16/08/2016 tarihinde geçici kabulü yapılmıştır.		Fiziksel	2.283	0,005	12.000 eşdeğer nüfus	
	Kozcağız	X	Geçici kabul tarihi 23.11.2017		Fiziksel	555.50			
İlçeler	Ulus		X		Biyolojik				
	Amasra			X					
	Kurucaşile		X		Fiziksel+ Biyolojik			2.892	
	Kumluca		X						

İlde sanayi kuruluşları genellikle Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi'ne ait atıksu arıtma tesisi inşaatı 2014 yılı sonu itibariyle tamamlanmış olup devreye alınmıştır. Organize Sanayi Bölgesi atıksu arıtma tesisi, deşarj edilecek atıksu miktarı 1.700 m^3/gün olarak projelendirilmiş olup, sanayi tesislerinin büyük bir kısmının münferit olarak atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 754 – Bartın ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Bartın Merkez 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Aktif	1.920 m3/gün	Evsel ve Endüstriyel	4,2

OSB Atıksu arıtma tesisinde 2017 yılı sonuna kadar oluşan 1.559 ton arıtma çamurunun lisanslı atık firmalarına gönderimi sağlanmış olup, günlük ortalama çamur miktarı 4.200 kg'dır. (Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2018)

3. Atık

İlde katı atıklar Gürgenpınarı Mevkiindeki alanda vahşi depolama ile depolanmaktadır. Bartın Belediyeler Birliğince, 5491 Sayılı Kanunla Değişik 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun Geçici 4. Maddesi gereği Katı Atık Bertaraf Tesisi kurmak için Mayıs 2012 tarihli İş Termin Planı Bartın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne sunulmuştur. Bu kapsamda; İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile Zonguldak ili E28-C1 pafta haritada Kaman Köyü sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 98.029,94 m^2'lik alan "Bartın İli Katı Atık

Bertaraf Tesisi" alanı olarak belirlenmiş olup, projeye ait ÇED süreci tamamlanmıştır. 2017 yılı sonu itibariyle Katı Atık Bertaraf Tesisi ihale aşamasındadır.

Çizelge 755 – Bartın ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Bartın ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde 1 adet Çevre İzin ve Lisans Belgeli ambalaj atığı toplama- ayırma tesisi bulunmaktadır.

Bartın ilinde tehlikeli atıklar için ara depolama, geri kazanım ve/veya bertaraf tesisi bulunmamaktadır. 2017 yılında Bartın İlinde toplanan tehlikeli atıklardan 7341281 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 190774 ü bertarafa gönderilmiş, 12335 i stokta bekletilmiş ve 22200 ihraç edilmiştir.

İlde 2017 yılında, 2.080 kg atık endüstriyel yağ, 27.530 atık motor yağı toplanmıştır.

2017 yılında Bartın ilinde 1.045 kg atık pil toplanmıştır.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesis bulunmamaktadır. 2017 yılı içerisinde 17.428 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. İlde toplanan ömrünü tamamlamış lastiklerden 36 ton geri kazanım tesislerine, 17 tonu çimento fabrikasına gönderilmiştir.

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'' kapsamında toplanan tıbbi atıklar Zonguldak'da bulunan bir 'Tıbbi Atık Bertaraf Tesisi'ne gönderilmektedir. 2017 yılında ilde 199 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bartın İli ve çevresinde 4 adet endemik bitki türü tespit edilmiştir. Bu endemik bitkilerin ad ve populasyonları aşağıdaki gibidir (Z.KAYA Bartın Florası 1999).

- Centaurea kilaea - Dar populasyon
- Centaurea cadmea - Dar popülasyon
- Abies nordmanniana subsp. Normandiana
- Campanula lyrata subsp. lyrata – Normal

Bartın İlinin arazisinin %56'sı Ormanlarla kaplıdır ve Orman varlığı açısından 59.sırada bulunmaktadır. Ormanlık alanda bulunan önemli ağaç cinsleri; başta Kayın olmak üzere sırasıyla Göknar, Meşe, Karaçam, Gürgen, Sarıçam, Kestane, Kızılçam, Çınar, Kayacık, Ihlamur, Sahilçamı vs gibi ağaç ve ağaççıklar bulunmaktadır. Orman bakımından en zengin ilçe Ulus ilçesidir.

Yaban yaşamı türleri, endemik hayvan türleri ve yılın çeşitli zamanlarında geleneksel olarak kullandıkları yaşam ortamlarındaki popülasyonlar ile ilgili olarak il geneli yapılmış bir envanterimiz bulunmamaktadır. Sadece hedef türü geyik, karaca olan Bartın Ulus Sökü YHGS için yapılan envanter çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmada da Geyik ve Karaca sayımı yapılmaktadır.

Önemli Doğa Alanı, Önemli Kuş Alanı ve Önemli Bitki Alanı olan Küre Dağları Mili Parkı ve tampon bölgesi, 930 bitki taksonuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu bitkilerden 157'si endemik ve 60 taksonun nesli tehlike altındadır. Bölge, yaban kedisi (*Felis sylvestris*), susamuru (*Lutra lutra*), bozayı (*Ursus arctos*) ve ulugeyik (*Cervus elaphus*) gibi memeli türleri dahil, Türkiye'de yaşayan 160'dan fazla memeli türünden 48'ine ev sahipliği yapmaktadır. Bugüne kadar 129 kuş türünün yaşadığı belirlenen milli parkta yaşayan küçük akbabaların (*Neophron percnopterus*) nesli küresel ölçekte tehlike altındadır. Ayrıca, Küre Dağları Milli Parkı'nda 113 omurgasız türü, 10 çiftyaşamlı (amfibi) türü ve 23 sürüngen türü yaşamaktadır.

Uluslararası ve ulusal öneme sahip milli park ve tampon bölgesi günümüzde tehlike altındaki "Karadeniz Nemli Karstik Orman" ekosistemlerinin en iyi yabanıl örneklerine sahiptir ve Avrupa'da

korunması gereken 100 Orman Sıcak Noktası'ndan biridir. Ayrıca Dünya Doğayı Koruma Vakfı'nın (WWF) doğa koruma açısından küresel düzeyde öncelikli 200 ekolojik bölgeden biri olan "Kuzey Anadolu ve Kafkasya Ilıman Kuşak Ormanları" içinde yer almaktadır.

İlde 1 adet Milli Park ve 3 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Küre Dağları Milli Parkı İlde Karadeniz Bölgesi'nin batısında, Küre Dağları üzerinde ve Bartın ile Kastamonu il sınırları içinde yer alan Küre Dağları Milli Parkı 07.07.2000 tarihinde Milli Park ilan edilerek koruma altına alınmıştır. 37.753 hektarlık yüzölçüme sahip Milli Parkın çevresindeki tampon bölge ise 134.366 hektardır.

Doğal yaşlı ve bakir ormanları, habitat ve peyzaj zenginliği, dünyaca önemli kanyon ve mağaraları, şelaleleri, jeolojik/jeomorfolojik özellikleri, bitki çeşitliliği, yaban hayatı zenginliği, kültürel ve mimari özelliklere sahip milli park, Türkiye'nin en önemli ekoturizm merkezlerinden biridir.

Doğu-batı doğrultusunda uzanan milli park, yakın çevresi için fiziksel ve sosyal anlamda bir eşik niteliğinde olduğundan sınırları içinde yerleşim yeri bulunmamaktadır. Tampon bölgede Azdavay, Pınarbaşı, Şenpazar, Cide, Kurucaşile, Amasra ve Ulus ilçeleri ile Arıt belde sınırları içerisinde 123 köy köyde 20.000'den fazla kişi yaşamaktadır.

1998-2000 yıllarında Orman Bakanlığı, UNDP ve FAO ortaklığında yürütülen "Milli Parklar ve Koruma Alanları Yönetimi, Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Kırsal Kalkınma Projesi" kapsamında koruma süreci başlayan bölgede Türkiye'de ilk kez katılımcı bir anlayışla bir korunan alanın sınırları belirlenmiş ve milli parkı ile korunması amaçlanan biyolojik çeşitliliği güvence altına almak için "tampon bölge" kavramı da Türkiye'de ilk kez gündeme gelmiştir. Bu çalışmalar sonucunda alan taslak yönetim planı hazırlanarak 2000 yılında milli park ve tampon bölge ile birlikte resmi olarak koruma altına alınmıştır.

Balamba Tabiat Parkı: Merkez İlçesinde yer alan 131 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Aralık 2006 tarihinde 1. Revizyon Balamba Mesire Yeri Gelişme Planı onaylanmıştır. Balamba Tabiat Parkı Gelişme Planı revize çalışmaları devam etmektedir.

Ahatlar Tabiat Parkı: Amasra İlçesinde yer alan 93 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Gürcüoluk Mağarası Tabiat Parkı: Amasra İlçesinde yer alan 500 dekarlık saha 11.07.2013 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü) sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar osnucunda Bartın ili sınırları içerisinde, 2017 yılı itibari ile 14 adet doğal sit alanı, 7 adet anıt ağaç ve 1 adet mağara olmak üzere toplamda 22 adet koruma altına alınmış (tescil edilmiş) alan bulunmaktadır. Bartın İli sınırları içerisinde koruma altına alınan alanlara (doğal sit alanları, mağaralar ve anıt ağaçlar) ait bilgiler aşağıda Çizelge 756'da yer almaktadır.

Çizelge 756 – Bartın ilinde koruma altına alınan yerler

1	Bartın İli, Güzelcehisar Köyü Suuçuran Mevkii ile Güzelcehisar Burnu Arasındaki Kıyı Bandı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 16/12/1988 tarih ve 605 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
2	Bartın İli, Amasra İlçesi Göçkündemirci Köyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
3	Bartın İli, Amasra İlçesi Bozköyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
4	Bartın İli, Çakrazşeyhler Köyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	2.Derece Doğal Sit Alanı
5	Bartın İli, Amasra İlçesi Çakrazboz Köyü Gürcüoluk Mağarası	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 15/11/1994 tarih ve 3777 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
6	Bartın İli, Kurucaşile İlçesi Tekkeönü Köyü Tekkeönü Kalesinin olduğu yer	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 11/12/1995 tarih ve 4385 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı

Çizelge 756 – Bartın ilinde koruma altına alınan yerler (devam)

7	Bartın İli, Ulus İlçesi Ulukaya Köyü Ulukaya Şelalesi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 13/11/1998 tarih ve 6015 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
8	Bartın Irmağı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 26/07/2002 tarih ve 8087 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
9	Bartın İli, Amasra İlçesi Tavşan Adası	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
10	Bartın İli, Amasra İlçesi Kuşna Kayalıkları	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
11	Bartın İli, Amasra İlçesi Poseidon Mabedinin bulunduğu tepenin kuzeybatısındaki alan	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
12	Bartın Amasra Karayolu Kuzeyi	Bartın-Amasra Karayolunun kuzeyinde bulunan alan Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	3.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
13	Bartın Karabük Karayolu Sıra Ağaçlar	18/08/2009 tarihli ve 1338 sayılı Karabük KTVK Kurulu kararı	1. Derece Doğal Sit Alanı
14	Ulus İlçesi Hasandede Türbesi Çevresi	Ulus İlçesi Hasandede Türbesi çevresi Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarih ve786 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
15	Bartın İli, Amasra İlçesi İnceğez Köyü İnceğez Mağarası	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/11/2005 tarih ve 1077 sayılı kararı	Tescilli Mağara
16	Bartın İli, Ulus İlçesi Hasandede İlköğretim Okulu bahçesindeki 2 adet çınar ağacı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarih ve 786 sayılı kararı	Anıt Ağaç
17	Bartın İli, Büyükkızılkum Köyü Kavlandibi Mevkiindeki tescilli 1 adet çınar ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 30/05/2012 tarih ve 39 sayılı kararı	Anıt Ağaç
18	Bartın İli, Ulus ilçesi Demirciler Sokaktaki (Uğur Mumcu Sokak) tescilli 1 (bir) adet çınar ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarihli ve 786 sayılı kararı	Anıt Ağaç
19	Bartın İli, Köyortası Mahallesi tescilli 1 (Bir) Adet Çınar Ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 16/11/1993 tarihli ve 3269 sayılı kararı	Anıt Ağaç
20	Bahçecik Köyü (Ulus İlçesi) (bir) adet doğu çınar ağaçı (Bahçecik Köyü merkezindeki karayolu köprüsünün yanı)	Karabük KTVKB Kurulu 18/08/2009 tarihli ve 1338 sayılı kararı	Tescilli Ağaç
21	Hasankadı beldesi merkezindeki meydanda yer alan 1 (bir) adet doğu çınar ağacı	23/02/2015 tarihli ve 214 sayılı Ankara 2 Nolu TVK Bölge Komisyon kararı	Tescilli Ağaç
22	İlyasgeçidi Köyü (Kurucaşile İlçesi) yer alan 1 (bir) adet doğu çınar ağacı	03/04/2015 tarihli ve 223 sayılı Ankara 2 Nolu TVK Bölge Komisyon kararıyla	Tescilli Ağaç

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 757 – Bartın ilinde arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BARTIN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.666,82	1,54	3.777,45	1,59	2.844,56	1,22	2.923,61	1,25
2) Tarımsal Alanlar	103.788,44	43,59	103.543,7	43,49	101.677,77	43,62	101.678,42	43,62
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	128.811,36	54,10	128.940,21	54,15	126.898,08	54,44	126.818,38	54,40
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5) Su Yapıları	1.832,36	0,77	1.840,62	0,77	1.692,62	0,73	1.692,62	0,73
TOPLAM	**238.098,98**	100,00	**238.101,98**	100,00	**233.113,03**	100,00	**233.113,03**	100,00

Bakanlığımızca 19/07/2007 tarihinde onaylanan, 12/05/2009 tarihinde askı sonrası onayı ve 24/06/2011 ile 03/05/2012 tarihlerinde değişikliği yapılan Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı yürürlüktedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 758 – Bartın ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bartın ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	2	0	0	1	0	0	1	**4**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	2	0	0	0	0	0	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 759 – Bartın ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bartın ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	2	3
Çevre İzni Belgesi	0	7	7
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	2	9	11

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 760 – Bartın ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bartın ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	20
Ani (plansız) denetimler	198
Genel toplam	**218**

Çizelge 760 - Bartın ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bartın ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	19	0,00

Çizelge 761 – Bartın ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bartın ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.054	50.975	0	0	0	0	42.470	245,44	**94.744,44**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	0	0	0	0	1	2	**5**

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 1 adet alt seviye SEVESO Kuruluşu vardır.

75. ARDAHAN

1. Hava Kalitesi

İlde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ise; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır. Kullanılan katı yakıtların tamamına yakını evsel ısınmada kullanılmıştır. Genellikle kış aylarında kullanılan bu yakıtlar hava kalitesi sınır değerlerini aşmamakla birlikte inversiyon etkisiyle de Ardahan hava kalitesini lokal de olsa olumsuz yönde etkilemektedir.

İlde 2014-2015 kış sezonu itibariyle doğalgaz kullanımı başlamıştır. 2017 yılında Ardahan ilinde konutlarda 14.322.930 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. İl düzeyinde 2014-2019 yılları Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmıştır, Bu kapsamda İl Müdürlüğünün çalışmaları devam etmektedir..

Ardahan ilinde 1 adet ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonda SO_2, PM, NO_x, CO ve O_3 parametreleri ölçülmektedir.

Çizelge 762 – Ardahan ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	42		53		-	-	13		55		69		23	
Şubat	33		42		-	-	8		51		59		29	
Mart	17		20		-	-	3		25		27		36	
Nisan	9		12		-	-	2		14		16		37	
Mayıs	7		11		-	-	**3**		15		18		9	
Haziran	3		12		-	-	4		18		22		21	
Temmuz	2		16		-	-	5		13		24		27	
Ağustos	4		17		-	-	4		15		60		38	
Eylül	3		13		-	-	3		18		30		31	
Ekim	6		18		-	-	4		18		22		19	
Kasım	13		21		-	-	7		21		28		12	
Aralık	33		44		-	-	12		33		45		9	

İlde egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 1 adet tesis olup söz konusu ölçüm istasyonuna 2017 yılında 5.854 adet egzoz emisyon pulu verilmiş, 1.350 adet ruhsat satışı yapılmıştır.

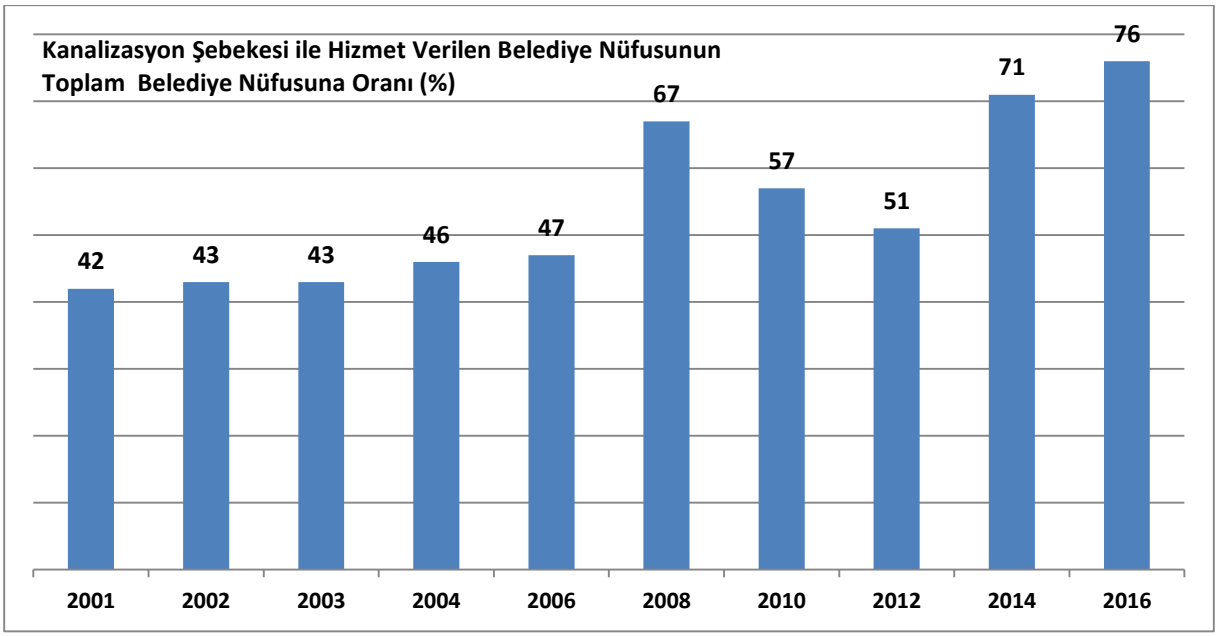
2. Su ve Atık Su Yönetimi

Ardahan Ovasında açılan araştırma kuyuları genellikle su kalitesi yönünden C_1 - S_1, C_2 – S_1 sınıflarında iyi kaliteli sulardır. Göle Ovasında açılan araştırma kuyuları genellikle su kalitesi yönünden C_1 - S_1, C_2 – S_1 sınıflarında iyi kaliteli sulardır.

Ardahan Belediyesinin kullandığı Su Atan kaynağının debisi 40 lt/sn, Büyükdere kaynakğının 80 lt/sn, Çataldere kaynağının 15 lt/sn debisi olup kullanılan suyun %100'ü evsel amaçlı kullanılmaktadır. İlçe belediyelerinde kentsel su temini kuyu ve kaynak suları ile sağlanmakta olup evsel amaçlı kullanılmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen 1 Merkez ve 5 İlçe Belediyesi bulunmaktadır. Merkez Belediyede içme suyu şebekesi 21.568 nüfuslu şehrin tamamına hizmet vermekte olup, %100 evsel amaçlı kullanılmaktadır. Göle Belediyesinde 6.025 civarında bir nüfus, Hanak, Damal ve Çıldır Belediyelerinde yaklaşık 3.000-5.000 kişilik nüfus, Posof Belediyesinde yaklaşık 2.500 kişilik nüfusun tamamı içme suyu şebekesinden faydalanmaktadır.

Tarımda kullanılan şebeke suyu yoktur. İlde ağır sanayi olmadığından ayrıca sanayi suyu kullanımı yoktur. Küçük Sanayi Sitesinde ise şebeke suyu kullanılmaktadır.

Toplam belediye sınırları içerisinde 2017 yılında yaklaşık 30.540 kişilik nüfusa 6 belediye tarafından kanalizasyon hizmeti verilmektedir. İlde atık su arıtma tesisi bulunmamaktadır. İlde yeni yapılan Organize Sanayi Bölgesinin altyapısı henüz yeni tamamlanmış olup bölgede atıksu arıtma ve ön arıtma sistemleri bulunmamaktadır.

Grafik 45 - Ardahan ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (http://www.tuik.gov.tr/, 2018)

Çizelge 763 – Ardahan ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez		İnşa Aşamasında						
İlçeler	Çıldır		Plan Aşamasında						
	Damal		Plan Aşamasında						
	Göle		Plan Aşamasında						
	Hanak		Plan Aşamasında						
	Posof		Plan Aşamasında						

3. Atık

İlde günlük miktarı 15-20 ton olan katı atıklar, ev ve işyerlerinden elden ve sabit konteynerlerden düzenli olarak toplanmaktadır. İl merkezindeki katı atıklar, İl merkezine 4 km uzaklıkta Kartalpınar mevkiinde yaklaşık 45.000 m^2 lik bir alanı kaplayan vahşi depolama sahasında depolanmaktadır. Stabilize yolu dışında hiçbir alt yapısı olmayan katı atık depolama sahası, konum açısından aranan katı atık sahası için aranan niteliklere sahip olup yaklaşık ömrü 40-50 yıl arasındadır. İldeki atık kompozisyonu bilinmemektedir.

Ardahan İli Belediyeler Birliği tarafından söz konusu alan düzenli depolama sahası olarak planlanmış olup, konuyla ilgili yapılan çalışmalar Ardahan Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından takip edilmektedir. İlde il ve ilçe genelinde vahşi depolamalar yer almakta olup Ardahan Belediyeler Birliği tarafından yapımına başlanan düzenli depolama sahası inşaat faaliyetleri devam etmektedir.

Çizelge 764 – Ardahan ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Ardahan ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İl Belediyelerinin düzenli hafriyat depolama alanı bulunmamaktadır. Ancak çıkan inşaat atıklarını dolgu alanlarında kontrollü olarak kullanılmaktadır. 2017 yılında hafriyat atık miktarı toplamda yaklaşık olarak 47.850 m^3 tür.

İl sınırları içerisinde ambalajın üretimi yapan firma bulunmamakla birlikte 2017 yılı itibariyle 16 tane kayıtlı firma bulunmakta olup ambalaj atığını piyasaya süren 6 firma bulunmaktadır.

2017 yılında ilde 155,17 ton tehlikeli atık toplanmış, bu atığın 92,76 tonu geri kazanılmış, 61,26 tonu bertaraf edilmiş, 1,15 tonu da lisansli tesis stoğundadır. 2017'de Ardahan'da 2,17 ton atık motor yağı, 5,94 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağların 8,11 tonu bertaraf edilmiş, 1,15 tonu da lisanslı tesis stoğundadır.

Ardahan ilinde 2017 yılında toplanan atık akümülatör miktarı 4.806 kg'dır. 2017 yılında ilde atık bitkisel yağ toplanmamıştır. 2017'da ilde geri kazanım tesislerine gönderilen ömrünü tamamlamış lastik miktarı 200 kg'dır. "Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında ilde 1 (bir) adet hurda araç teslim noktası bulunmaktadır.

Hastane, sağlık merkezi ve dispanser gibi sağlık kuruluşlarınca üretilen ve diğer atıklardan ayrı biriktirilen tehlikeli ve tıbbi atıklar her yıl İl Mahalli Çevre Kurulu gündemine alınarak tıbbi atık ücreti belirlendikten sonra Ardahan Belediyesi tarafından Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile anlaşma sağlanarak toplanan tıbbi atıklar Erzurum'daki sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. Ardahan'da 2017'de toplanan tıbbi atık miktarı 57,14 tondur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Ardahan İli, yaban hayatı yaşama ortamı için son derece uygun bakir bir bölgedir. İlde yaban hayatı için uygun yerler oluşturan orman, çalılık, sulak alan ve kanyon gibi doğal barınak alanları bulunmaktadır. Tepeli Pelikan, Türkiye'de sadece 5 sulak alanda kuluçkaya yatmaktadır. Ardahan İlindeki Aktaş Gölü de, Tepeli Pelikanların kuluçkaya yattığı 5 sulak alandan biridir.

Aşağı Kafkasya Ormanlarında yaşayan Huş Tavuğu, ülkemizde de yalnızca Posof Huş Ormanlarında yaşamaktadır. Huş Tavuğu'nun yaşam alanı bulduğu Posof Ormanları; Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak ayrılmıştır.

Kura Nehri'nin İl Merkezinden Gürcistan sınırına kadar oluşturduğu kanyon İldeki yaban hayatı ve yok olma tehlikesi altında bulunan bitkiler için son derece önemli bir alanı oluşturmaktadır. Bu kanyonda yaşam alanı bulan en önemli türler; Kızıl Akbaba, Kaya Kartalı, Sakallı Akbaba, Küçük Orman Kartalı, Kızıl Şahin, Ur Keklik ve Puhudur.

Yörede akuatik alan ve kıyı şeridi üzerinde yaşayan kürklü hayvan türü olarak **su samuru** tespit edilmiştir. Ayrıca bu alanlar dışında büyük memelilerden; kurt, ayı ve tilki bulunmaktadır. İldeki tüm akarsuları gökkuşağı alabalığı ***(Oncorhynchus mykiss- kültür alabalığı)*** üretimi için idealdir. Akarsularımızda balıkçılık veya sportif amaçlı amatör balıkçılık için uygun yoğun olarak sazan türleri ***(Cyprinidae familyası)*** ve yayın balığı ***(Silirus glanis)*** bulunmaktadır.

Ardahan İli ile ilgili yapılan floristik çalışmalar literatür taramalarına göre 1.225 bitki taksonu tespit edildiği belirtilmektedir. Fakat yapılan çalışmalar ilin tamamını kapsayan çalışmalar olmayıp bölgesel niteliklidir. Ardahan İli flora ve faunasının belirlenmesi amacıyla ''Ardahan İli Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Projesi'' 2016 yılında ihale edilmiş olup 2018 yılı sonunda tamamlanması amaçlanmaktadır.

Fotoğraf 67- Posof Ormanlarında Yaşayan Huş Tavuğu (Dağ Horozu)

Ayrıca İlde yaban hayatı ve zengin bir flora çeşitliliğine sahip önemli bir alan olan Ilgar Dağı ve çevresinin korunma altına alınması gereklidir. İlde doğal çiçekli flora elemanlarının tespitine yönelik olarak İl Müdürlüğü ve Doğal Hayatı Koruma Derneğinin işbirliği ile yürütülen "Ardahan'ın Nadir Bitkilerinin Korunması Projesi" kapsamında hazırlanarak basımı gerçekleştirilen "Karlı Yaylaların Saklı Bahçesi/Ardahan'ın Doğal Bitkileri" kitabında ilde var olduğu konusunda üzerinde görüş birliğine varılmış 1.500 çeşit çiçekli bitki türünden, 85 adedi bu bölgede yaşayan ender türlerden olmak üzere 1.150 adet çiçekli bitki türüne yer verilmiştir.

Kura Nehri Yukarı Havzasında, bütün ormanların hakim ağaç türünü iğne yapraklılardan soğuk ve nemli iklim isteyen Pinus silvestris (sarıçam) meydana getirir. Posof Havzası sınırları içinde sarıçamlarla birlikte Picea orientalis (ladin) ve daha az olarak Abies nordmanniana (Göknar), yükseklerde Betula pendula (Huş) karışmış olarak bulunur. Saf sarıçam orman topluluklarına dağınık olarak Hanak ve Ardahan depresyonunun kuzeydoğusunda Kura yarma vadisinin iki yanında, Çamlıçatak (Hamamlı Ormanı), Ölçek ve Altaş Köyleri civarında, Kura-Cot Suyu kavşağı arasında (Kumsallar yeri), Danalık, Topuzoğlu, Kışla, Harmanyeri, Şahinbey ve Başağıl Tepelerinde; daha yoğun olarak da Ardahan Ovasının güneybatısındaki Uğurlu Dağının Yalnızçam Bucağına bakan yamaçları ile Kılıç Dağının Kura Vadisine ulaşan yamaçları üzerinde ve Göle depresyonun güney-güneybatısındaki dağlık, tepelik alanlarında rastlanır.

Fotoğraf 68 – Çıldır Gölünde balıkçılar

Çıldır Gölü: Ulusal Öneme Saip Sulak Alanlarımızdan (2015) birisi olup yüzölçümü 124 km^2, derin yeri 42 metre, deniz seviyesinden yüksekliği 1.960 metredir. Çıldır Gölü, Ardahan ve Kars İl sınırları

içerisinde kalan Göl Doğu Anadolu Bölgesinin en büyük tatlı su ve en büyük ikinci gölüdür. Deniz seviyesinden 1.965 metre yükseklikte bulunan gölün en derin noktası 42 metre civarında olduğu tahmin edilmekte olup, tektonik oluşumlu bir göldür. 2017 yılı içerisinde ihale edilen Çıldır Gölü Sulak Alan Yönetim Planı hazırlanmış olup onay aşamasındadır

Aktaş Gölü: Ulusal Öneme Saip Sulak Alanlarımızdan birisidir (2015). Ardahan İli Çıldır ilçesi sınırları içerisinde yer alan 2.700 ha yüzölçümüyle ilin ikinci büyük gölü olan Aktaş Gölü'nün 1.400 hektarlık kısmı ülkemiz, 1.300 hektarlık kısmı Gürcistan ülke sınırları içerisinde yer almaktadır. En derin yeri 10 metre olan kapalı havza şeklindeki 1.794 m rakımlı göl tektonik oluşumludur. Gölün doğusunda Gürcistan, batısında Kenarbel Köyü ve Kayabeyi Köyü, kuzeyinde Öncül Köyü ve güneyinde Akbulak Harabeleri yer alır. Göl içerisinde irili ufaklı on iki tane ada bulunmaktadır. Gölün suyu acı ve sodalı olduğundan gölde canlı barınamamaktaydı ancak, son yıllarda gölün yapısında meydana gelen değişiklikler paralelinde göl birçok balık türüne yaşam alanı sağlamaktadır. 2017 yılı içerisinde ihale edilen Aktaş Gölü Sulak Alan Yönetim Planı hazırlanmış olup onay aşamasındadır.

Fotoğraf 69 – Aktaş Gölü florası ve gölü simgeleyen Ak Pelikanlar (F. Yıldız)

Putka (Gölbaşı-Sazara) Gölü: Ardahan Merkez ilçe sınırları içerisinde yer alan sulak alan 4,181 ha büyüklüğündedir. Putka Gölü 2015 yılında Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan ilan edilmiştir. Göl çevresinde çayır bitkileri ve söğüt, sarıçam, huş ağaçları ile göl içerisinde gruplar halinde sazlıklar bulunmaktadır. Alan kuşlar açısından önemli bir alandır. Üreyen 10 çift çayır delicesi nedeni ile uluslararası öneme sahip bir sulak alandır. Alanda ayrıca turna da üremektedir. Bölgede ayrıca angıt, boz ördek, karabatak, karabaş martı, serçe, kızkuşu ve kızıl şahin bulunmaktadır. Putka Gölü 2015 yılında Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan ilan edilmiştir. 2017 yılı içerisinde ihale edilen Putka Gölü Sulak Alan Yönetim Planı ve biyolojik çeşitlilik alt havza çalışması hazırlanmış olup onay aşamasındadır.

Ayrıca ilde Kanlı Göl (8 dekar), Ayaz Göl (10 dekar), Sagre'nin Gölleri (7 dekar), Davar Gölü (3 dekar), Arile (Balık) Gölü (8 dönüm) gibi irili ufaklı göllerde yer almaktadır.

İlde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından başlatılan ve 2016 yılında arazi çalışmaları tamamlanan Çıldır Gölü ve çevresi, Aktaş Gölü ve çevresi, Putka Gölü ve Ardahan Ormanları, Atatürk Silüeti alanlarında doğal sit ilan edilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Cemal Tural Fidanlığı Tabiat Parkı: Ardahan Merkez İlçesinde özellikle sarıçam ağaçlarının oluşturduğu, öncesinde Cemal Tural Fidanlığı Mesire Yeri adıyla hizmet veren koruma statülü bir alandır. Orman, sulak alan, dağ ve çayır peyzajlarına sahip olan, bu kaynak değerleri yanında, manzara seyir terasları, piknik alanları ve barındırdığı farklı klimatik özellikleri ile önemli bir rekreasyonel potansiyeli bulunmaktadır.

Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Ardahan'ın yaklaşık 65 km kuzeyinde bulunan ve Posof İlçesinde yer alan 59.589,00 hektarlık alan "Ardahan Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak ilan edilmiştir. Alan önemli bir bitki alanıdır ve ilde gerçekleştirilen akademik çalışmalar sonucunda 12 adet endemik flora türüne rastlanılmıştır.

Fotoğraf 70 – Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 765 – Ardahan ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ARDAHAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.615,29	1,34	6.639,16	1,34	5.641,94	1,14	6.016,02	1,22
2) Tarımsal Alanlar	169.920,69	34,39	170.120,68	34,43	236.834,53	48,03	236.600,13	47,98
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	307.602,89	62,26	307.385,72	62,22	230.028,54	46,65	229.888,87	46,62
4) Sulak Alanlar	696,25	0,14	689,53	0,14	11.342,62	2,30	11.342,62	2,30
5) Su Yapıları	9.227,17	1,87	9.227,17	1,87	9245,89	1,88	9.245,89	1,88
TOPLAM	**494.062,29**	100,00	**494.062,26**	100,00	**493.093,52**	100,00	**493.093,53**	100,00

02/04/2012 tarihinde onaylanan Ardahan-Ağrı-Kars-Iğdır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, plan paftaları, plan hükümler ve plan açıklama raporu askı sonrası itiraz onayı; 11/11/2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve görevleri hakkında K.H.K. nin 7. maddesi uyarınca 03/01/2013 tarihinde yapılmıştır. 24/02/2014, 20/08/2015 ve 09/01/2017 tarihlerinde Çevre Düzeni Planında değişiklik yapılarak Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

İl için yapılan Çevre Düzeni Planları ile de öncelikli olarak tarım ve hayvancılığa dayalı sektörleri kalkındırmaya ve geliştirmeye yönelik mekânsal planlama kararları alındığı görülmektedir. Ayrıca koruma ve hassas ekolojik alanların ile genelinde yaygın olduğu bilinmekle beraber planlamalarında bu kriterler göz önünde bulundurularak daha sürdürülebilir gelişme gösterileceği düşünülmektedir. İlde çayır ve meraların büyük bir alan kaplarken orman alanlarının %9 luk bir oran ile yetersiz kaldığı görülmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 766 – Ardahan ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ardahan ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	0	1	0	0	1	1	**9**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	2	1	**4**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 767– Ardahan ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ardahan ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	12	**12**
Çevre İzni Belgesi	0	5	**5**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**17**	**17**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 768 – Ardahan ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ardahan ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	54
Genel toplam	**59**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	10	0,00

Çizelge 769 – Ardahan ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ardahan ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	227.154	0	0	0	141.410	0	**368,564**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	2	0	0	0	0	0	**6**

İlde 2017 yılında 2872 sayılı Çevre Kanunu çerçevesinde 1 (bir) adet maden sektöründe tesise ÇED başvurusu yapılmaksızın faaliyet yapılmasından dolayı idari para cezası ve faaliyeti durdurma kararı verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Ardahan ilinde SEVESO kuruluşu bulunmamaktadır.

76. IĞDIR

1. Hava Kalitesi

Iğdır ilinde; etrafı yüksek dağlarla çevrili ova konumunda bir il olması, rüzgar hızının ve yağış oranının düşük olması, rüzgar erozyonu görülmesi, kentin üzerinde oluşan inversiyon tabakası nedeniyle, hava kirliliği kış mevsiminde ilde önemli bir sorun haline gelmektedir.

İlde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ise; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır. Ancak, 2017 yılında il merkezinin yaklaşık %54'ünün doğalgaza geçmesi ile beraber hava kalitesinde büyük oranda iyileşme görülmüştür.

İlde 2017 yılında 7.301.752 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

Hava kalitesi ile ilgili denetim ve kontroller devam etmekte olup, İl düzeyinde 2014-2019 yılları Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmış olup, çalışmalarımız devam etmektedir. 2017 yılında Iğdır ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 770'de verilmektedir.

Çizelge 770 – Iğdır ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS
Ocak	15	-	145	28	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	-	179	27	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	-	108	24	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	-	75	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	-	57	13	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	-	66	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	109	24	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	-	135	31	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	154	24	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	-	159	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18	-	175	22	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	24	-	201	20	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 1 adet istasyona İl Müdürlüğü tarafından egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup, 2017 yılında yetkili araç muayene istasyonu tarafından, 14.899 adet egzoz emisyon pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çizelge 771 – Iğdır ilindeki 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Iğdır ÇŞİM, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok				
İl Merkezi	Merkez		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X				
	Melekli		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X				
	Halfeli		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X				
	Hoşhaber		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X				
İlçeler	Karakoyunlu		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X				
	Aralık			X				
	Tuzluca			X				

İlde içmesuyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. İçme suyu yeraltı suyundan karşılanmaktadır. İlde 6.025.000 m^3/yıl (TÜİK, 2012) miktarında içme suyu, 9 adet derin kuyudan alınan Q=175 lt/sn ile karşılanmaktadır. Kişi başına düşen su miktarı 152 lt/kişi-gün içme suyu olarak kullanılmaktadır. İlde,

OSB'nin içme ve kullanma suyu sondaj kuyuları ile Iğdır Orman İşletme Müdürlüğü tarafından yapılan ortak çalışma neticesinde, Yeşil Kuşak Kent Ormanında açılan kuyulardaki yeraltı suyundan temin edilmektedir.

3. Atık

İlde Melekli Beldesinde, Çevre Hizmetleri Birlik Başkanlığı tarafından yapılan Katı Atık Düzenli Depolama tesisi mevcut olup, 2013 yılında Birlik Başkanlığı tarafından işletilmesine başlanılmıştır. Çevre İzni kapsamında "Bakanlığımızca verilmiş olan 23.01.2015 tarihli Çevre İzin ve Lisans Belgesi" mevcuttur.

İlde, "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında, hafriyat, inşaat ve yıkıntı atıklarının depolanması amacıyla depolama yeri belirlemek için çalışmalar devam etmektedir.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında, ambalaj atıkları konusunda lisans almış 1 adet Toplama Ayırma Tesisi, bulunmaktadır. İlde oluşan tehlikeli atıkların yaklaşık 100 tonu bertaraf edilmiş ve yaklaşık 10 tonu ise geri kazanılmıştır.

2017 yılında oluşan, 15.703 ton atık motor yağı PETDER tarafından toplanmıştır.

İlde, "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında, Ömrünü Tamamlamış Lastik Geçici Depolama İzni verilmiş olan 1 adet ÖTL Geçici Depolama Alanı mevcut olup, ÖTL Geri Kazanım Tesisi bulunmamaktadır. 635.380 ton Ömrünü Tamamlamış Lastik geçici depolanmıştır.

İlde, Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik ve Ömrünü Tamamlamış Araçların Depolanması, Arındırılması, Sökümü ve İşlenmesine İlişkin Teknik Usuller Tebliği kapsamında, uygunluk yazısı verilmiş olan 6 adet ÖTA Teslim Yeri bulunmaktadır.

Çizelge 772 - Iğdır İlinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Iğdır ÇŞİM, Mayıs 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde, Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği kapsamında, Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma Belgesi almış 1 adet tesis bulunmaktadır. İlde, Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi 2015 yılında faaliyete girmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Flora: Ardıç, Gürgen, Huş, Söğüt, Kafkas Üçgülü, Kırmızı Üçgül, Akküçgül, Yabani Fiğ, Yabani Yonca, Kılçıksız Brom, Tilki Kuyruğu, Koyun Yumağı, Yabani Arpa, Yabani Buğday, Yabani Çavdar önemli odunsu ve otsu bitki türleri olarak öne çıkmaktadır. İlde tespiti yapılan türlerden 3 tanesi bilim dünyası için yeni türler olup bunlar;

-jurinella moschus (habl) ssp pinnatisecta (Boiss) Danina / Ağrı dağı Kazan Kulpu
-atsragalus vesicaris L. Subsp. Agridagensis Y.Z./ Ağrı Dağı Geveni
-linaria genistifolia L. Subsp agridagensis/ Ağrı Dağı Katırtırnağımsı Nevruz otu'dur

Fauna: Ur Keklik, Kaya Kekliği, Çil Keklik, Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi, Ayı, Tilki, Kurt, Tavşan, Vaşak, Yaban Domuzu, Akbaba, Kartal, Şahin, Doğan, Engerek Yılanı, Alabalık, Sazan bulunmaktadır.

Ağrı ve Iğdır il sınırları içerisinde kalan ve toplam alanı 87.380 hektar olan Ağrı Dağı Milli Parkı'nda uzun devreli gelişme planı onaylanmış olup; düşük yoğunlukta turizm faaliyetleri yapılmaktadır. Genelde dağ tırmanışları ve doğa yürüyüşleri, ekoturizm, doğa turizmi, kayak, dağcılık sporu, yamaç

paraşütü ve sportif olta balıkçılığı için ideal olmakla birlikte 2017 yılında kaçak avlanan 21 kişiye 49.354,00 TL idari para cezası kesilmiştir.

Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı 5.137 m yüksekliği ile ülkemizin ve Avrupa'nın en yüksek noktasıdır. Bu özelliği nedeniyle de ülkemizde ve dünya dağcılığında önemli bir konuma sahiptir. Yarattığı turizm faaliyetleri ile bölge ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.

İlde Ağrı Dağı Milli Parkı başta olmak üzere İl sınırlarında bulunan nesli tükenmekte olan akbabalar için koruma faaliyeti yapılmaktadır. Kuşların göç yolunda olduğu için çeşitli kuş türlerinin halkalanması faaliyetleri yürütülmektedir.

Çizelge 773 – Ağrı Dağı Milli Parkının coğrafi katmanına ait öznitelik bilgileri (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı)

Öznitelik	Açıklama
Yasal Kurulus Tarihi (İlanTarihi)	01.11.2004
Yasal Kuruluş Dokumanı	2873 SAYILI MİLİ PARKLAR KANUNU
Korunan Alanın Adı	AĞRI DAĞI MİLLİ PARKI
Veri Üretim Ölçeği	1/25 000 (İ52 a1,İ52 b1- İ52 a3,İ52 b4- İ52 d2, İ52 c1, İ52c2- İ52 d3, İ52 c4 İ52 c3- J52 b1, J52 b2)
Alan Açıklaması	01.11.2004 tarih ve 2004/ 8078 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Ağrı Dağı Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir. Ağrı ve Iğdır il sınırları içerisinde kalan ve toplam alanı 87.380 hektar olan, Ağrı Dağı Milli Parkı Türkiye, Ermenistan, Nahcıvan ve İran Devlet sınırlarının kesişme noktası yakınında, Ağrı ili, Doğubayazıt ilçesi, Iğdır ili, Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve Dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık havalarda Ermenistan, Nahcıvan, Azerbaycan ve İran toprakları ile Erzurum, Van, Kars, Bitlis yörelerinden görülebilen büyüklüktedir.
Alan Kaynak Değeri	En önemli kaynak değeri Ağrı Dağı, eşsiz peyzaj özellikleri ve endemik bitki ve hayvan çeşitleriyle ekoturizm Doğa Turizmi, Kayak, Dağcılık Sporu, yamaç paraşütü ve sportif olta balıkçılığı.
Alan tanımlayıcı	Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve Dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik-jeomorfolojik oluşumları, Arazi yapısı zirveden itibaren buzul, (Türkiye'nin en büyük buzulu olup 12 km lik bir alanına sahiptir. Buzul kolları ise 0,5 ile 1,8 km arasında değişen uzunluğa sahip olup, buzul kalınlığı 50 m ile 100 m arsında değişmektedir. Aşağılara indikçe lav akıntılarının oluşturduğu kokurdanlıklardan oluşur. Tüm sınırlar içerisinde arazi çok sarp ve engebelidir)
Veri Kaynağı	Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve Dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık havalarda Ermenistan, Nahcıvan, Azerbaycan ve İran toprakları ile Erzurum, Van, Kars, Bitlis yörelerinden görülebilen büyüklüktedir. Ağrı Dağı Milli Parkı olarak ilan edilen alan, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik-jeomorfolojik oluşumları, sulak alanları, rekreasyonel potansiyeli, Türkiye'nin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması gibi ulusal ve uluslararası düzeyde kaynak değerlerine sahiptir
Alan Büyüklüğü	87.380 ha
Alan Yönetim Planı	Uzun Devreli Gelişim Planı için çalışmalar başlatılmıştır.
Korunmuş Varlık	Birçok tarihi eserlerin Kız Kalesi, Oğlan Kalesi, Korhan Kalesi Artaksiyaslılardan kalma mezar taşları değirmen kalıntıları, meteor çukuru, zerdüş tapınağı ve mağaraların bulunması büyük bir avantajdır. Bilindiği gibi ağrı dağının toplam 4 çıkış rotası bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi (fikret ünlü rotası, korhan rotası, küpgölü rotası), Zengin biyolojik çeşitlilik, epik ve jeomorfolojik oluşumlardır.

İlde sulak alan olarak göl statüsünde olabilecek Bulakbaşı Sazlığı bulunmaktadır. 135 ha'lık alan üzerinde Ağrı Dağı'ndan çıkan su kaynakları ile beslenen bir göldür

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 774 - Iğdır ilinin arazi kullanım durumu (mülga Çevre ve Orman Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

IĞDIR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.695,17	0,47	1.921,59	0,54	4.280,34	1,17	4.644,15	1,27
2) Tarımsal Alanlar	104.869,21	29,31	104.879,71	29,31	119.134,04	32,62	119.462,59	32,71
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	244.030,15	68,20	243.871,71	68,16	235.796,38	64,57	2.35104	64,38
4) Sulak Alanlar	5.332,70	1,49	5.332,71	1,49	4.362,83	1,19	4.362,83	1,19
5) Su Yapıları	1.863,76	0,52	1.785,62	0,50	1.608,58	0,44	1.608,58	0,44
TOPLAM	**357.790,99**	100,00	**357.791,34**	100,00	**365.182,17**	100,00	**365.182,15**	100,00

Iğdır ilinin, 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 2011 yılında Ardahan, Kars, Iğdır ve Ağrı'yı kapsayacak şekilde hazırlanmış ve 02.04.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 775 – Iğdır ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Iğdır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	2	0	0	1	0	0	0	3
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 776 – Iğdır ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Iğdır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	6	**6**
Çevre İzni	0	8	**8**
Çevre İzin ve Lisansı	0	0	**0**
TOPLAM	**0**	**14**	**14**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 777 – Iğdır ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Iğdır ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	49
Ani (plansız) denetimler	52
Genel toplam	**101**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	**0**	**0**

Çizelge 777 - Iğdır ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Iğdır ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	**36**	**0**

Çizelge 778 – Iğdır İlinde 2017 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Iğdır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	203,00	0	0	0	0	**203,00**
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	0	0	**1**

Iğdır ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında SEVESO tesisi bulunmamaktadır.

77. YALOVA

1. Hava Kalitesi

Yalova ilinde hava kirliliğine etken olarak sanayiden kaynaklanan emisyonlar, evsel ısınma kaynaklı emisyonlar ve trafikten kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarıdır. Yıllık ortalama sıcaklık değeri 14,1 °C'dir. İlde en yüksek sıcaklık değeri 35,8 °C ile Ağustos ayında, en düşük değeri ise -1,8 °C olarak Şubat ayında ölçülmüştür.

İlde sanayi ve evsel olarak öncelikli olarak ısınma kaynağı olarak doğalgaz kullanılmaktadır. Sanayi kuruluşların tamamına yakın bir bölümü, konutların ise %96'sı doğalgaz kullanmaktadır. 2017 yılında konutlarda 104.488.656 m^3, sanayide 111.020.228 m^3 doğal gaz kullanımı gerçekleşmiştir.

İlde hava kirletici emisyonlarının azaltılmasına ilişkin tedbirler Mahalli Çevre Kurulu Kararlarınca belirlenmektedir. Bu kapsamda ilde özellikle doğalgazın hem sanayide hem de evsel ısınma amaçlı kullanımı artmaktadır. İlde sanayide ağırlıklı olarak doğalgaz kullanılmakta olup, bazı tesislerimizde fuel oil kullanımı devam etmektedir.

Rüzgar enerji santrallerinin çalışmasına elverişli Armutlu bölgesinde 2009- 2010 yılları arasında ÇED gerekli değildir kararları alınmış olup, santrallerin yapımına başlanmıştır.

2017 yılında Yalova ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 779'da verilmektedir.

Çizelge 779 - Yalova ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

YALOVA	SO_2	AGS	PM10	AGS	PM2.5	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	O_3	AGS
Ocak	5,0	0	58,7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4,3	0	75,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5,0	0	89,1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3,2	0	81,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3,0	0	66,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,5	0	50,3	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,9	0	56,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,9	0	62,0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2,3	0	66,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2,2	0	76,8	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	2,4	0	94,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	1,9	0	52,9	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ALTINOVA	SO_2	AGS	PM10	AGS	PM2.5	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	O_3	AGS
Ocak	11,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	18,1	0	52,0	0
Şubat	11,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	26,0		50,1	0
Mart	16,1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	32,8	0	47,4	0
Nisan	9,8	0	-	-	-	-	-	-	-	-	30,4	0	62,2	0
Mayıs	7,7	**0**	-	-	-	-	-	-	-	-	23,5	0	68,9	0
Haziran	7,0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	18,6	0	78,5	0
Temmuz	6,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	16,2	0	85,1	0
Ağustos	4,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	13,9	0	69,5	0
Eylül	7,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	17,1	0	49,5	0
Ekim	7,1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	19,5	0	34,1	0
Kasım	7,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	29,7	0	32,2	0
Aralık	6,8	0	-	-	-	-	-	-	-	-	23,0	0	46,7	0

Çizelge 779 - Yalova ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

ARMUTLU	SO_2	AGS	PM10	AGS	PM2.5	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	O_3	AGS
Ocak	9,9	0	22,4	0	-	-	-	-	13,7	0	-	-	55,9	0
Şubat	5,9	0	26,0	0	-	-	-	-	11,2		-	-	64,6	0
Mart	7,2	0	36,8	0	-	-	-	-	15,8	0	-	-	61,0	0
Nisan	7,7	0	31,9	0	-	-	-	-	16,9	0	-	-	77,7	0
Mayıs	6,0	0	31,4	0	-	-	-	-	12,5	0	-	-	83,9	0
Haziran	6,3	0	31,0	0	-	-	-	-	8,6	0	-	-	99,7	0
Temmuz	6,2	0	30,4	0	-	-	-	-	9,6	0	-	-	101,3	0
Ağustos	4,3	0	27,8	0	-	-	-	-	8,9	0	-	-	93,6	0
Eylül	5,4	0	30,3	0	-	-	-	-	7,6	0	-	-	101,2	0
Ekim	7,9	0	22,4	0	-	-	-	-	9,2	0	-	-	71,5	0
Kasım	8,5	0	16,7	0	-	-	-	-	12,8	0	-	-	54,0	0
Aralık	14,1	0	10,8	0	-	-	-	-	11,1	0	-	-	52,1	0

İlde 2017 yılı sonunda egzoz emisyon ölçüm yetki belgesine sahip 3 adet sabit ve 1 adet mobil olmak üzere 4 adet egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2017 yılında emisyon ölçümü yaptıran araç sayısı 38.813 olmuştur.

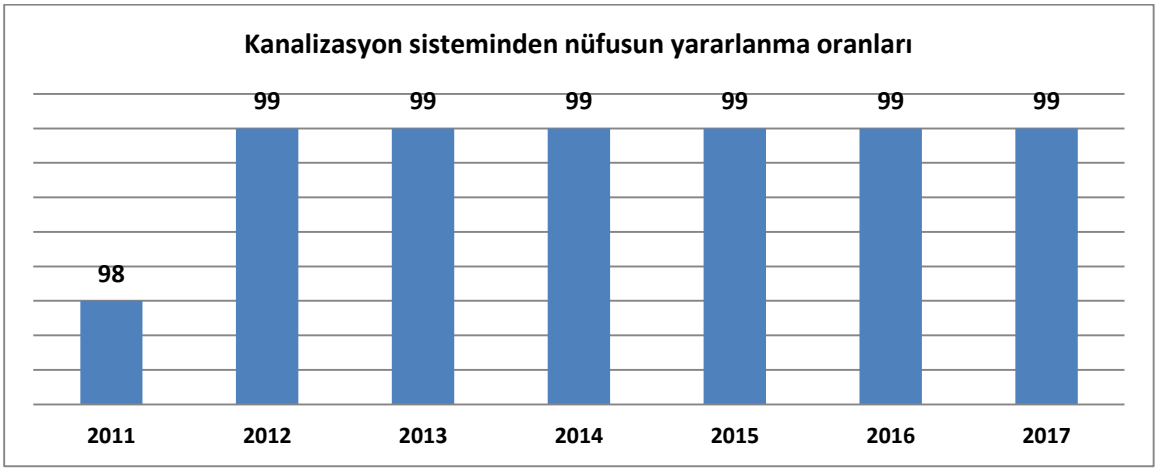
2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yalova ili Gökçe Barajı'ndan temin edilen su ile Çınarcık'tan Altınova'ya kadar olan bölümün su ihtiyacı karşılanmaktadır. Ayrıca, 2014 yılında yaptırılan Kurtköy Deresi derivasyon hattı ile de Gökçe Barajına su aktarılmaktadır.

Yeşil Körfez Su Birliği tarafından işletilen arıtma tesisi, diğer birlik üyesi Belediyeler ve abonelerine içme suyu standartlarına uygun su sağlamaktadır. İçme suyu arıtma tesisi 1.200 lt/sn kapasiteli olup; havalandırma, kimyasal madde ile çöktürme, filtrasyon ve klorlama ünitelerinden oluşmaktadır. Baraj kapasitesi 25.000.000 m^3'tür ve baraj için 60 yıl ömür öngörülmektedir.

İçme suyu arıtma tesisinden Yalova Belediyesi şebekesine günlük 50.000-90.000 m^3 su iletilmektedir. İletilen suyun içerisindeki mineral miktarları TS-266 ve WHO'nun standartlarına uygunluk sağlamaktadır.

İldeki sanayi kuruluşlarının kullandığı sular Gökçe Barajından temin edilmektedir. Yaklaşık 5.000.000 m^3/yıl su tüketilmektedir.

Grafik 46 - Yalova ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (Yalova Belediyesi, 2017)

2017 yılı itibari ile Yalova Belediyesi nüfusunun %99'u kanalizasyon hizmetinden yararlanmaktadır. İlde evsel nitelikli atıksular, kanalizasyon sistemi ile belediyelerin ortak arıtma tesislerinde sonuçlanıp arıtılmakta ve Marmara denizine deşarj edilmektedir.

Çizelge 780– Yalova ilde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İlçeler	Merkez(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	35.000	Var	183.000	1,2
	Kadıköy(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	35.000	Var	150.000	1,2
	Armutlu	X			Fiziksel Biyolojik	10.000	5.000	Var	8.000	1
	Altınova(TASKKAB)	X			Fiziksel Biyolojik	20.000	7.200	Var	24.900	1
	Çınarcık (Mavi Deniz)	X			Fiziksel Biyolojik	25.000	25.000	Var	19.464	2
	Esenköy	X			Fiziksel Biyolojik	6.000	4.200	Var	4.297	0,6
	Koruköy		İnşaat aşamasında	Yok						
	Teşvikiye(Mavi Deniz)	X			Fiziksel Biyolojik	25.000	25.000	Var	19.646	2
	Çiftlikköy(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	35.000	Var	183.255	1,2
	Taşköprü(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	35.000	Var	183.255	1,2
	Termal(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	35.000	Var	183.255	1,2
	Armutlu ilçesi Kapaklı köyü	X			Fiziksel Biyolojik	300	200	Var	2.000	

Yalova İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisi YASKİ tarafından işletilmektedir. YASKİ'ye üye belediyeler; Yalova, Çiftlikköy, Termal, Taşköprü ve Kadıköy Belediyeleridir. Üye belediyelerden gelen atıksuyun tamamı tesiste arıtılmaktadır. Yalova İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisinden çıkan arıtma çamuru YAKAB katı atık düzenli depolama tesisine gönderilerek orada depolanmaktadır.

Çizelge 781 – 2017 yılı itibariyle Yalova ilindeki OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Mevcut Durum
Islah Organize Sanayi Bölgesi	8.200	Kimyasal + Biyolojik	24	Faal – Denize deşarj

Yalova ilinde Gökçedere üzerinde 1 adet 20 ton/yıl kapasiteli alabalık, Teşvikiye Deresi üzerinde 1 adet 25 ton/yıl kapasiteli alabalık, Esenköy Çal Deresi üzerinde 1 adet 29 ton/yıl kapasiteli alabalık üretme çiftliği bulunmaktadır.

Yalova ilinde 2017 yılı itibariyle Mavi Bayrak Almış plaj sayısı 4 adet olup Çınarcık Serender Aile Tatil Merkezi Plajı, Mawish Beach, Ömür Kafe Plajı ve Altınova Kaytazdere Belediyesi Saralkent Halk Plajıdır. İlde Mavi Bayrak almaya hak kazanan marina sayısı 1 adet olup, Setur Yalova Marina bulunmaktadır.

3. Atık

Yalova ilinde Denizçalı köyü Handere Mevkiinde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, söz konusu tesis ildeki Belediyeler ve İl Özel İdaresinin üyesi olduğu YAKAB tarafından işletilmektedir. 2017 yılında YAKAB Düzenli Depolama Tesisinde 95.738,39 ton katı atık depolanmıştır.

Yalova Belediyesi Hacımehmet Köyü sınırları içerisinde 106 ada, 36 parsel sayılı alanda 'hafriyat toprağı sahası' gereklilikleri sağlanmış ve köy tüzel kişiliği tarafından hafriyat sahası belgesi alınarak

07/01/2015 tarihinde işletmeye açılmıştır. Esenköy Belediyesi sınırlarında 2015 yılında hafriyat depolama sahası hizmete açılmıştır. 2017 yılında Yalova'da oluşan hafriyat toprağı miktarı 239.390,43 m^3, inşaat yıkıntı atığı miktarı da 6.718,59 m^3 tür. 2017 yılında Yalova Belediyesi sınırlarında Hafriyat Toprağı nakliye işi yapan şahıslar/şirketler bilgilendirilerek, 2 yıllık taşıma izin belgesi almaları sağlanmıştır.

2017 yılında toplam 918.100 kg karışık ambalaj atığı toplanmıştır. Cam ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması projesi kapsamında Yalova Belediyesi sınırları içerisinde uygun bulunan noktalara 80 adet cam kumbara yerleştirilmiştir. Bu kumbaralardan 2017 yılında toplam 1.089.440 kg cam ambalaj atığı toplanmıştır *(Yalova Belediyesi, 2017)*. 2017 yılı itibariyle Yalova'da 5 adet ambalaj üreticisi ve 74 adet piyasaya süren bulunmaktadır. Ayrıca 8 adet Belediyenin Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmaktadır.

İlde çevre bilgi sistemi üzerinden atık beyan sistemine kayıtlı 291 adet firma, 1 adet tehlikeli atık geri kazanım lisansı almış tesis bulunmaktadır. İlde oluşan atıklar atık yönetim planları kapsamında ülke genelinde bulunan lisanslı tesislerde (çimento fabrikaları, İzaydaş, ara depolama, geri kazanım vb) bertaraf edilmektedir. Tehlikeli atıklar, TABS üzerinden beyan edilmekte ve Yalova Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından onaylanmaktadır. 2017 yılında Yalova'da 1.624 ton tehlikeli atık bertaraf edilmiş, 14.518 tonu geri kazanılmış, 224 tonu lisanslı tesiste stoklanmış ve 17 tonu da ihraç edilmiştir.

Çizelge 782 – Yalova ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Yalova ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Yalova'da 2017 yılında yaklaşık 19,51 ton atık motor yağı, 305,91 ton da endüstriyel yağ toplanmıştır. İlde atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Toplanan ve bir önceki yıldan kalan stok atık madeni yağların 307,8 tonu geri kazanılmış, 0,44 tonu berteraf edilmiş, 17,14 tonu ihraç edilmiş 0,91 tonu da stoktadır. İlde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Yalova'da 2017 yılında 32.403 lt bitkisel atık yağ toplanmıştır (Yalova Belediyesi, 2017).

2017 yılı içerisinde 4.022 kg atık akü, 296 kg atık pil toplanmıştır. 2017 yılında Yalova Belediyesi sınırları içerisinde 993 kg elektronik atık toplanmıştır (Yalova Belediyesi, 2017).

Çizelge 783 – Yalova ilindeki termik santralde kullanılan kömür, oluşan curuf ve uçucu kül miktarı (Yalova Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
AKSA Kojenerasyon Santrali	369.244	6.697
TOPLAM	**369.244**	**6.697**

İlde oluşan tıbbi atıklar, belediyeler aracılığıyla tıbbi atık taşıma lisanslı firmalar tarafından toplanmakta ve Bursa'da Lisanslı bertaraf tesisine taşınmaktadır. Yalova'da 2017 yılında 260,096 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2014 yılında Doğa Koruma ve Milli Parklar Yalova Şube Müdürlüğü tarafından "Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi" gerçekleştirilmiştir. Proje sonucunda 621 adet damarlı bitki tespit edilmiş olup bunun 25 adedi endemiktir. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme projesi kapsamında ilde toplam 38 adet memeli türü, 234 adet kuş türü, 8 adet çift yaşar türü tespit edilmiştir.

Yalova İli sınırları içerisinde literatür kayıtlarına göre 3 kaplumbağa, 11 kertenkele ve 13 yılan türü bulunmaktadır.

Yalova ilinde Mahalli Öneme Sahip **Hersek Lagünü** bulunmaktadır. 23/02/2016 tarih ve 241 sayılı yazısıyla Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan olan tescil edilmiştir. Gölün yüzey alanı 152 ha dır. Oldukça sığdır, ortalama derinliği 40-50 cm, olup en derin yeri 90 cm'dir. Hersek Lagününde 201 kuş türü bulunmaktadır. Bölgede kara gagalı sumru, Akdeniz martısı, gümüş martı ve sumru bu alanda koloni olarak kuluçkaya yatmaktadır. Bölge, kara gagalı sumru için Gediz Deltası'ndan sonra Türkiye'de bilinen ikinci önemli üreme kolonisi olmuştur. 07.02.2018 tarihinde yapılan KOSK sayımlarında 41 türe ait 6.340 adet kuş sayılmıştır.

Yalova ili sınırları içerisinde 2 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

a) Delmece Yaylası Tabiat Parkı; Yalova ili Çınarcık-Armutlu ilçeleri sınırları içerisinde kalan mülkiyeti orman olup, 19,76 ha'lık alanı kapsamaktadır. Orman amenajman haritalarına göre Çınarcık 271 nolu bölme ve Armutlu 107 nolu bölme içerisinde kalmaktadır. Yayla turizmi potansiyeline sahip, her yıl yayla şenliklerinin yapıldığı yer olma özelliği taşıyan bölgedir. Denizden yüksekliği 750 m dir. Alanın vejetasyonu kayın, gürgen, karaçam, meşe, funda ve otsu bitkilerdir.

b) Harmankaya Tabiat Parkı; Harmankaya Tabiat Parkı Yalova ili Termal ilçesinde bulunmaktadır. Tabiat Parkının alanı 0,6 ha'dır. Tabiat Parkı ve çevresinde *Fagus orientalis, Tilia argentea, Casteneasativa, Carpinus betulus, Quercus frainetto,* ile karışık ormanlar oluşturmaktadır. Saha ve çevresi odunsu türlerin yanı sıra otsu bitki türleri açısından da zengin yapıya sahiptir. Yaban hayatı olarak da memeli türlerinden kurt, çakal, tilki ve yaban domuzu, yırtıcı ve ötücü kuş türleri bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 784 – Yalova ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

YALOVA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	2.158,14	2,74	3.272,52	4,15	3.667,46	4,65	3.888,36	4,92
2) Tarımsal Alanlar	28.770,67	36,50	27.713,99	35,16	26.266,86	33,28	26.266,86	33,25
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	47.705,82	60,53	47.542,63	60,32	48.881,88	61,94	48.726,11	61,69
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	183,41	0,23	284,09	0,36	106,68	0,14	106,68	0,14
TOPLAM	**78.818,04**	100,00	**78.813,23**	100,00	**78.922,88**	100,00	**78.988,01**	100,00

1/25.000 ölçekli Yalova İl Çevre Düzen Planı, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince İl Genel Meclisi'nin 09.02.2007 tarih ve 37 ve Yalova Belediye Meclisi'nin 09.02.2007 tarih ve 58 nolu kararları ile onaylanmış, 06.07-06.08.2007 tarihleri arasında askıya çıkartılarak ilan edilmiş; askı süresi boyunca yapılan itirazlar İl Genel Meclisi'nin 08.06.2007 tarih ve 145 ve Yalova Belediye Meclisi'nin 270 sayılı kararları ile itirazların değerlendirildiği şekli ile kesinleşerek yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 785 – Yalova ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Yalova ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	0	1	1	0	2	4	**9**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	**1**
ÇED Olumlu Kararı	0	0	1	0	0	1	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 786 – Yalova ilinde Bakanlık merkez ve 2017 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Yalova ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	6	**7**
Çevre İzni Belgesi	2	5	**7**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	1	**2**
TOPLAM	**4**	**12**	**16**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 787 – Yalova ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Yalova ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	49
Ani (plansız) denetimler	408
Genel toplam	**457**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	12	0,00

Çizelge 788 – Yalova ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Yalova ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	7	4	0	8	0	0	3	0	**23**
Uygulanan Ceza Sayısı	259.091	200.926	0	793.024	0	0	37.325	0	**1.290.276**

İlde 2017 yılı içerisinde 4 adet faaliyet durdurma kararı Bakanlık Kararı ile yapılmıştır. Bunlar 3 adet kıyı tesisi, 1 adet madencilik ve 1 adet dolgu faaliyetidir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Yalova ilinde 2 adet üst seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

78. KARABÜK

1. Hava Kalitesi

Karabük'te 2017 yılında konutlarda 40.779 m^3, sanayide 84.121,775 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. Karabük istasyonunun 2018 yılında yerinin değiştirilmesi nedeni (Hava Kalitesi Ön Değerlendirme Projesi kapsamında yeni istasyon kurulumu ve yer değişim çalışmalarından ötürü) ile 2017 yılına ait izlemesi yapılan kirletici parametre değerlerine ulaşılamadığından Karabük istasyonuna ait çizelge doldurulamamıştır.

Çizelge 789 - Karabük ilinde 2017 yılı yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

KARABÜK	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARDEMİR1	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	23	0	78	11	1075	0	59	-	50	0	109	-	10	-
Şubat	38	0	102	9	1307	0	43	-	47	0	92	-	13	-
Mart	24	0	87	12	1433	0	28	-	48	1	75	-	20	-
Nisan	21	0	72	14	1079	0	19	-	44	0	63	-	21	-
Mayıs	9	0	46	1	819	0	24	-	36	0	56	-	**12**	-
Haziran	4	0	30	0	915	0	8	-	22	0	30	-	12	-
Temmuz	4	0	38	2	581	0	6	-	-	-	25	-	21	-
Ağustos	2	0	60	6	764	0	6	-	-	-	25	-	26	-
Eylül	12	0	53	8	882	0	14	-	-	-	44	-	16	-
Ekim	32	0	53	6	902	0	33	-	-	-	63	-	18	-
Kasım	45	0	62	10	1311	0	54	-	-	-	88	-	10	-
Aralık	87	5	63	9	1578	0	73	-	39	1	111	-	15	-

KARDEMİR 2	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO2	AGS	NOX	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	61	8	1184	0	18	-	27	0	45	-	-	-
Şubat	21	0	51	2	999	0	37	-	28	0	65	-	-	-
Mart	18	0	43	2	880	0	44	-	30	0	74	-	-	-
Nisan	7	0	48	4	853	0	7	-	20	0	27	-	-	-
Mayıs	4	0	33	0	965	0	9	-	17	0	25	-	-	-
Haziran	4	0	23	0	1611	0	5	-	14	0	20	-	-	-
Temmuz	4	0	22	0	999	0	4	-	15	0	19	-	-	-
Ağustos	4	0	29	1	1009	0	3	-	12	0	15	-	-	-
Eylül	3	0	29	1	816	0	3	-	19	0	22	-	-	-
Ekim	5	0	30	0	1030	0	14	-	29	0	43	-	-	-
Kasım	24	0	19	0	1271	0	144	-	40	0	184	-	-	-
Aralık	61	0	20	0	1440	0	104	-	46	0	150	-	-	-

Karabük ilinde 5 yetkili servise Egzoz Emisyon ölçüm yetkisi verilmiş ve bunlarla 2017 yılı için protokol yapılmıştır. İlde, 2017 yılında 26.550 adet egzoz pulu, 6.255 adet ise egzoz ruhsatı satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Karabük Belediyesi sınırları şehrin yaklaşık %92 Karasu su kaynağından ,%8'i ise Hamzalar su kuyularından beslenmektedir.

Karabük İçme suyu Projesi ve Karabük İçme suyu Sertlik Giderme Tesisi' nin kapasitesi 32,37 hm^3/yıl'dır.

Çizelge 790– Karabük ilinde 2017 Yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m^3/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Karabük	X			Fiziksel+ Biyolojik	61.776		113.277	
İlçeler	Eflani		X		Fiziksel+ Biyolojik	600		2.235	
	Eskipazar		X		Biyolojik	1.200		6.965	
	Eskipazar*	X			Fiziksel+Biyolojik	335		2000	

**Eskipazar İlçesi Mermer Mahallesinde bulunan 2.000 kişilik paket AAT henüz aktif durumda değildir*

İlde, Yenice İlçesi, Yenice Çayı'nda (Şeker Deresi) mersin balığı, yavru alabalık ve gözlenmiş alabalık üretiminin yapıldığı bir adet balık çiftliği bulunmaktadır.

2017 yılında Karabük ilinde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı ve atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %98'dir.

3. Atık

İlde düzenli depolama alanı bulunmadığından vahşi depolama yapılmaktadır.

Merkez ve İlçe belediyelerinin ortaklaşa kullanabilecekleri düzenli katı atık bertaraf tesisinin yapılması için Karabük İli Çevre Hizmetleri Birliği kurulmuş olup, KARÇEV tarafından katı atık düzenli depolama tesisi için yer seçimi çalışmaları yapılmaktadır.

Çizelge 791 – Karabük ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Karabük ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4
Bitkisel Atık Yağ Ara Depolama Tesisi Sayısı	1
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde 2017 yılında 2 adet ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 2 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi, 5 adet tedarikçi, 2 adet ambalaj üreticisi ve 62 adet piyasaya süren firma bulunmaktadır.

İlde bir adet lisanslı tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. 2017 yılında toplanan tehlikeli atıkların, 952.348 tonu geri kazanılmış, 359.673 tonu bertaraf edilmiş, 1.983 tonu stokta bekletilmiş, 11.340 tonu ihraç edilmiştir.

2017 yılında Karabük'te 21.010 ton atık motor yağı, 96.520 ton atık sanayi yağı toplanmıştır.

Karabük ilinde 2017 yılında 72 kg atık pil, 6.401 kg atık akü, 15.527 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde, "Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmeliği" kapsamında üç adet ÖTA teslim yeri bulunmakta olup, ÖTA geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır. 2017 yılında 67,708 ton ÖTL geri kazanıma gönderilmiş olup, 4.024 ton AEEE toplanmıştır.

2017 yılında Karabük'te 322,764 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yapılan çalışmalar ile toplamda literatürle 701'e ulaşan bitki taksonu sayısı 1.000'in üzerinde toplanmış bitki örneğinin teşhis edilmesiyle 1010'a ulaşmıştır. Karabük ili için 309 yeni bitki taksonu kaydı verilmiş ve literatürde 65 olan endemik tür sayısı 90'a ulaşmıştır.

IUCN kapsamında NT (Near Threatened) yani neredeyse tehdit altında (şu anda tehlikede olmayan fakat yakın gelecekte VU, EN veya CR kategorisine girmeye aday olan türler) olan Lutra lutra'nın dünya ölçeğinde ve Türkiye ölçeğinde popülasyon yoğunluğu tam olarak bilinmemektedir.

Yapılan arazi çalışmaları sonucu 28 memeli türüne rastlanılmış olup, literatürde yer alan memeli türleri de eklendiğinde 57 farklı memeli türünün Karabük ilinde yayılış gösterdiği tespit edilmiştir. İlde ulusal ve uluslararası mevzuat gereğince tescil edilen sulak alan olmamakla birlikte; Araç Çayı, Soğanlı Çayı, Filyos Çayı ile Ovacık-Karagöl ve Eflani Göletleri önemli su kaynaklarıdır.

Tabiat Parkları;

Çamlık Tabiat Parkı: Karabük il merkezinde 15 ha lık bir alanda yeralmaktadır. Saha içerisinde kızılçam, karaçam gibi boylu orman ağaçlarının yanı sıra; meşe, sandal, akçakesme, böğürtlen, kuşburnu, yayılıcı ardıç gibi çalı formlu bitkiler görmek mümkündür. Hayvan ve kuş türlerinden ise; tavşan, karatavuk, kızılgerdan, beç tavuğu türleri görülebilir.

Baklabostan Tabiat Parkı: Alan bozulmamış orman yapısı, sahip olduğu fauna ve flora elemanları ile dikkat çekmektedir. Ayrıca manzara seyri de sunmaktadır. Tabiat parkı olarak teklif edilen bölmelerde Uludağ Göknarı hâkim tür olmakla birlikte Karaçam, Meşe türleri, Doğu kayını yer alan asli ağaç türleridir. Bununla birlikte kızılcık, kuşburnu, maki elemanları çalı grubunda yer alan odunsu bitkilerdir. Alan ve çevresinde yapılan fotokapan çalışmaları ve gözlemlerde; büyük memelilerden, ayı, karaca, kurt başta olmak üzere, yaban domuzu, çakal, sincap, yılan gibi türler alanda yaşamaktadır.

Tabiatı Koruma Alanları:

Kavaklı Tabiat Koruma Alanı: Alanın çok çeşitli ağaç, ağaççık ve çalının yer aldığı nadir bir orman ekosistemi özelliği taşıması; olağanüstü boy ve çapta porsuk, fındık ve dişbudak ağaçlarının bulunması; Batı Karadeniz Bölgesi'nin geniş yapraklı ve ibreli orman ağacı türlerinin oluşturduğu, farklı yapısal özelliklere sahip tür çeşitliliği yüksek, yaşlı orman ekosistemi ile kaplı olması koruma altına alınmasının ana nedenleri arasındadır.

Çitdere Tabiat Koruma Alanı: Çitdere Tabiatı Koruma Alanı, toplam 721,5 hektar büyüklüğündeki alanın koruma altına alınma nedenlerinin başında, alanda çok çeşitli ağaç türlerinin bir arada bulunması; dünyada eşine ender rastlanan boy ve çapta Istranca meşesi örneklerinin yer alması ve nadir, nesli tehlike altında veya nesli tehlike altına girme riski bulunan pek çok bitki ve hayvan türlerinin varlığı gibi nedenler sıralanmaktadır.

Tabiat Anıtları:

Eskipazar Türbe Çamı Tabiat Parkı: Sahada yaşlı ve nadir formlu bir karaçam yer almaktadır. Ayrıca Karaçam, at kuyruğu, meşe gibi flora elemanları yakın çevrede mevcuttur.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 792 – Karabük ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KARABÜK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.539,26	1,08	4.568,26	1,08	3.748,71	0,90	3.860	0,93
2) Tarımsal Alanlar	106.359,71	25,24	106.087,48	25,17	102.235,34	24,64	102.228,42	24,64
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	309.077,78	73,34	309.321,04	73,40	306.919,42	73,97	306.780,18	73,94
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	1.455,81	0,35	1.455,81	0,35	2.023,57	0,49	2.058,44	0,50
TOPLAM	**421.432,56**	100,00	**421.432,59**	100,00	**414.927,04**	100,00	**414.927,04**	100,00

12/05/2009 onay tarihli Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın: Plan Paftaları'nda (E28, E29, F28, F29 No'lu Paftalar ile Gösterim Paftası), Plan Hükümlerinde (3/14, 8/14 ve 11/14 No'lu Plan Hükmü Paftaları) ve Plan Açıklama Raporu'nda (VI.7. başlığı altında) yapılan plan değişikliği, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 03/05/2012 tarihinde onaylandı.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 793– Karabük ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Karabük ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	0	3	0	2	0	0	**10**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	0	0	0	0	**2**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 794 – Karabük ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Karabük ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	9	**10**
Çevre İzni Belgesi	1	10	**11**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	3	**5**
TOPLAM	**4**	**22**	**26**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 795 – Karabük ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Karabük ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	123
Genel toplam	**133**

Çizelge 795 - Karabük ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Karabük ÇŞİM, 2018) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	0	0,00

Çizelge 796 – Karabük ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Karabük ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Egzoz	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	165.661	176.544	0	255.773	0	8.491	42.470	5.270	12.736	**666.945**
Uygulanan Ceza Sayısı	4	2	0	8	0	1	1	5	1	**22**

Yapılan denetimler sonucunda ilde madencilik sektöründe faaliyet gösteren 3 firmaya hava emisyonu, atıksu deşarjı ve ÇED Tahhütlerine uyulmaması nedeniyle faaliyet durdurma/kapatma kararı verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Karabük ilinde 1 adet üst seviye, 1 adet de alt seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

79. KİLİS

1. Hava Kalitesi

2017 yılında Kilis ilinde konutlarda 14.527.610 m^3, sanayide ise 538.747 m^3 doğalgaz kullanılmıştır.

2017 yılında Kilis ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 797'de verilmektedir.

Çizelge 797 - Kilis ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

KİLİS	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	18	-	43	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	-	48	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	-	44	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	-	49	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	23	-	55	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	-	72	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2017 yılı itibariyle 3 adet sabit ve 1 adet mobil emisyon ölçüm yetki belgesi yenilenmiştir. 2017 yılında İlde 11.998 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Belediye hizmet bölgesi içerisindeki içme suyu kaynakları; Yeniyapan (Bent Harabeleri Kaynağı) ve Seve Barajı'dır. Yeniyapan kaynağından 2017 yılında 1.545.558 m^3 su çekilmiştir. Seve Barajından 2017 yılında 5.761.711 m^3 su alınıp içme suyu arıtma tesisinde arıtılarak şehre dağıtım yapılmıştır. Ayrıca 2017 yılında 3.324.533 m^3 kuyu suyu çekilmiştir.

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı 2017 yılı için %100'dür.

Atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %75'dir.

Çizelge 798 – Kilis ilinde 2017 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kilis ÇŞİM, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Biyolojik	15.109		91.458	15-20
İlçeler	Elbeyli			X					
	Musabeyli			X					
	Polateli			X					

Kilis ili Merkez İlçesi, Gaziantep Yolu üzeri Organize Sanayi Bölgesi, mevcut durumda 90 hektar alan üzerine kurulu olup, 300 hektar genişleme alanına sahiptir. 300 hektar genişleme alanının 128 hektarı için kamulaştırma tamamlanmıştır.

Çizelge 799 – Kilis ilinde 2017 yılı OSB'lerde atık su arıtma tesislerinin durumu (Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Kilis	-	200	-	-	Vidanjör ile çekim yapılmakta
Kilis	Proje	1.Kademe 2.000 m^3/gün 2.Kademe 2.000 m^3/gün	-	-	Arıtma Tesisi

3. Atık

İldeki Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Çukuroba Köyü mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılına kadar ilde vahşi depolama yapılmaktaydı. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi yapılmış ve vahşi depolama alanının rehabilitasyonu da yapılmıştır. İlde, üretilen belediye atık miktarı ve toplanan atık miktarı 60.225 ton/yıl'dır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında ilde hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları için Kilis Belediyesi tarafından Kilis 7 Aralık Üniversitesi kuzeybatısındaki alan encümen kararı ile inşaat yıkıntı atıkları depolama alanı olarak belirlenmiştir.

Kilis ilinde 3 adet ambalaj üreticisi ve 62 adet piyasaya süren işletme vardır. İlde Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı sadece Kilis Belediyesi tarafından hazırlanmıştır.

Kilis ilinde tehlikeli atık bertaraf tesisi mevcut değildir. Tehlikeli atık üreten 113 adet tesis sistemde kayıtlı olup, Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılı itibari ile bu tesislerden kanaklanan tehlikeli atığın 170.203 kg'ı bertaraf edilmiş, 24.369 kg'ı geri kazanılmış, 978 kg'ı da lisanslı tesis stoğundadır.

2017 yılında Kilis ilinde 880kg endüstriyel atık yağ ve 3.660 kg atık motor yağı oluşmuştur. Oluşan bu atık yağlar 4540 litresi geri kazanım ve 850 litre stok yapılmıştır.

Kilis ilinde atık pil ve akümülatör toplama, depolama, bertaraf ve geri kazanım yapan tesis mevcut değildir. İlde 2017 yılı içinde 0,950 ton atık akü toplanmıştır.

Kilis'de 2017'de 9.118 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. Kilis ilinde 2017 yılında 150 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

Çizelge 800 – Kilis İlinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Kilis Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Kilis ilinde Ömrünü Tamamlamış Araçlar için 2 adet geçici depolama alanı mevcuttur.

İl genelinde toplanan tıbbi atıklar 173.754 ton civarındadır. Bu atıklar Gaziantep ilinde bulunan lisanslı araçlarla toplanarak tıbbi atık sterilizasyon ünitesine götürülmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde 8 adet endemik bitki bulunmaktadır. Burada belirtilen endemikler Türkiye Endemikleri olduğu ve Kilis ilinde de bulunduğu TÜBİTAK tarafından rapor edilmiştir.

İl sınırları içerisinde Hisar Çamlığı Tabiat Parkı şuan Uzun Devreli Çalışma kapsamında olup, gelişme aşamasındadır. Kilis ilinde 27,032 ha olan orman alanlarının %54 verimli orman ve %46 bozuk orman alanıdır. Mevcut orman alanında 16,741 ha kızılçam, 8,950 ha meşe, 46 fıstık çamı, 12 ha badem, 22 ha menengiç ve 1,261 ha diğer (ibreli+yapraklı) ağaçlar görünmektedir. İlde 8.592 ha çayır ve mera arazisi bulunmaktadır. Arazinin tümü hayvan otlatmak amacıyla kullanılmaktadır.

İlde sulak alan bulunmamaktadır

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 801 – Kilis ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veri tabanı, 2017)

KİLİS	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	815,36	0,58	918,74	0,65	1.279,38	0,91	1.279,38	0,91
2) Tarımsal Alanlar	125.775,22	89,34	125.534,28	89,17	112.268,50	80,05	112.282,66	80,06
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	14.184,63	10,08	14.184,63	10,08	26.524,72	18,91	26.524,72	18,91
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	0,00	0,00	137,56	0,10	169,40	0,12	155,25	0,11
TOPLAM	**140.775,21**	100,00	**140.775,21**	100,00	**140.242,00**	100,00	**140.242,01**	100,00

1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı İl Genel Meclisinin 01/06/2009 tarih ve 33 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 802 – Kilis ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kilis ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	0	0	0	2	0	0	0	2
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	3	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 803 – Kilis ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kilis ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	4	**4**
Çevre İzni Belgesi	1	3	**4**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	**0**
TOPLAM	**1**	**7**	**8**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 804 – Kilis ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kilis ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	248
Genel Toplam	**253**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

Çizelge 804 – Kilis ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kilis ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	32	0

Çizelge 805 – Kilis ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kilis ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

2017 yılında ilde faaliyet durdurma cezası uygulanmamıştır.

Kilis ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında SEVESO tesisi bulunmamaktadır.

80. OSMANİYE

1. Hava Kalitesi

Osmaniye ilinde 2017 yılında konutlarda 20.258.960 m^3, sanayide de 28.677.717 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Osmaniye ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 806'de verilmektedir.

Çizelge 806 - Osmaniye ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Osmaniye	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	42	0	107	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	40	0	89	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	15	0	62	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	47	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	44	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	0	57	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	63	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	57	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	95	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	47	0	140	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılında toplam 43.342 adet araçta egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Merkez Belediye İçme sularının %50'lik kısmı Zorkun Yaylası kaynak suyundan, %50'lik kısmı ise Yeniköy Köyü içme suyu kuyularından ve merkez yeraltı kuyularından elde edilmektedir. İlde 1.254.062 dekar işlenen tarım arazisinin 859.580 dekarı sulanabilir durumda olup, bunun 713.329 dekarı sulanmaktadır.

Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde (OSB) kullanılmakta olan endüstriyel suyun tamamı, bölge içerisinde açılmış olan sondaj kuyularından temin edilmektedir. 6 adet su sondaj kuyusunun 4 adeti bölgede, 2 adeti Hatay İli Erzin İlçesindedir. Kadirli Organize Sanayi Bölgesinde kullanılmakta olan endüstriyel suyun tamamı Akarsu gözünden temin edilmektedir.

İl merkezinde kanalizasyon sistemi mevcut olup, evsel atıksular kanalizasyon sistemiyle toplanıp arıtma tesisinde arıtıldıktan sonra Hamus Çayına verilmektedir.

Çizelge 807 – Osmaniye ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Osmaniye Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Osmaniye	X	İşletmede		Fiziksel Biyolojik	70.000	33.000	263.104	-
İlçeler	Kadirli		İnşaat aşamasında		Fiziksel Biyolojik	-	-	-	-
	Düziçi	X	İşletmede		Fiziksel Biyolojik	7.700		82.445	
	Bahçe	X	İşletmede		Fiziksel Biyolojik	2.520		21.704	

Osmaniye İlinde 2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %63, atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye sayısı 3'dür.

Osmaniye il sınırları içerisinde işletmede olan 2 adet OSB bulunmaktadır. Osmaniye OSB'nin atıksu arıtma tesisi Nisan 2009'da işletmeye alınmıştır. Kadirli OSB'nin arıtma tesisi bulunmamakta olup, Kadirli Belediyesi kanalizasyon sistemine bağlıdır.

Çizelge 808 – Osmaniye ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Osmaniye Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m^3/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi	Faal	3.600	Fiziksel, kimyasal ve biyolojik arıtma esaslıdır.	1,5 ton/gün (1 yılda 260 gün çamur çekilmektedir)	Alıcı ortam (Erzin sulama kanalına ait taşkın koruma kanalının denize 1 km kalan noktası)

3. Atık

İlde düzenli depolama sahası inşaat aşaması tamamlanarak tesis kurulumu tamamlanmıştır. 2015 yıl sonu itibariyle inşaat aşaması bitmiştir. Osmaniye Katı Atık Bertaraf ve Altyapı Hizmetleri Mahalli İdareler Birliği'ne ait olan II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi 2015 yılsonu itibari ile atık kabülüne başlamıştır.İl geneli yazın günlük 341 ton kışın ise 356 ton katı atık toplanmaktadır.

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 1 adet tesise Hafriyat Toprağı Sahası/Geri Kazanım Tesisi Belgesi düzenlenmiştir. Ancak tesis henüz faaliyette değildir.

Osmaniye ilinde 8 adet ambalaj üreticisi, 4 adet toplama ayırma tesisi, 2 adet geri kazanım tesisi, 4 adet tedarikçi ve 137 adet ambalajlı ürünü piyasaya süren firma bulunmaktadır.İlde yılda üretilen ambalaj miktarı 6.759.965 kg'dır.

2017 yılı içerisinde 221.058 ton tehlikeli atık oluşmuştur. İlde 2 adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Oluşan tehlikeli atıkların 220.442 tonu geri kazanım tesislerine, 495 tonu bertaraf tesislerine gönderilmiştir. 120 tonu stoklanmıştır.

Osmaniye ilinde 2017 yılı içerisinde 541,955 ton atık yağ oluşmuştur. Oluşan atık yağın 528 tonu geri kazanıma gitmiş, 13,21 tonu ihraç edilmiş, 9 tonu da stokta bulunmaktadır. İlde iki adet lisanslı atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği gereğince 2017 yılında Osmaniye ilinde toplam 15,94 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

İlde 2017 yılında 110.775 kg atık akü toplanmıştır.

2 adet "Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi" bulunmaktadır. Osmaniye ilinde 2017 yılında 9.590 ton ÖTL geri kazanılmıştır. İlde 2 adet ÖTH teslim yeri, 4 adet ÖTA Geçici Depolama ve 2 adet ÖTA İşleme tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 809 – Osmaniye ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Osmaniye ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	8
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

İlde demir ve çelik üreticileri toplam 5.180.981 ton/yıl hammadde kullanmışlardır. Çıkan cüruf miktarı ise 694.598 ton/yıl'dır.

İlde 8 adet tehlikesiz atık geri kazanımı tesisi bulunmaktadır

2017 yılında 425,479 ton tıbbi atık toplanmış ve ilde faaliyet gösteren sterilizasyon tesisine gönderilmesi sağlanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Amanos Dağları, bitki coğrafyası açısından holarktik flora bölgesi içinde, Doğu Akdeniz bölümünde bulunmaktadır. Jeobotanik açıdan bölge Akdeniz sert yapraklı ormanları olarak tanımlanmıştır. Bölgede; Maki Kuşağı, Orman Kuşağı ve Orman Üstü Kuşak olmak üzere dikey yönde üç farklı vejetasyon kuşağı yer almaktadır.

Amanos Dağları ülkemizin en zengin faunistik alanları durumundadır. Yaban hayatı bakımından oldukça zengindir. Bölgede karaca, kurt, çakal, yaban domuzu, tilki, sırtlan, tavşan, kirpi gibi memeliler yanında akbaba, kartal gibi yırtıcı kuşlar ve turna, keklik, bıldırcın gibi kuşlar yaşamaktadır.

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (Karatepe – Aslantaş) 4.295,50 ha, 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Zorkun) 3.889,85 ha, 22,75 ha'lık 1 adet Tabiat Parkı (Çiftmazı) bulunmaktadır.

Karatepe-Aslantaş Milli Parkı: 29.05.1958 yılında Bakanlar Kurulu olur'u ile 8.006,5 ha'lık alan üzerinde kurulmuş olan Milli Park, Hitit devrinin zengin arkeolojik kalıntılarını barındıran bir açık hava müzesi şeklindedir. Milli parkta avlanma ve yerleşme yasaklanmış, özel koruma altına alınmıştır. Bakanlık Makamının 17.09.2012 tarih ve 70 sayılı oluru ile Milli Park içerisinde değerlendirilen ancak muhafaza ormanı statüsünde olan 3.596 ha saha Kadirli Orman İşletme Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Milli park sahası 4.295,50 olarak tespit edilmiştir.

Zorkun Yaylası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Zorkun Yaylası civarında Osmaniye Merkez ilçeye 25 km mesafede Amanos Dağlarında 3.889,85 hektar orman alanında Karacaların üreme sahası olarak ayrılmış olup av yasağı getirilmiştir.

Çiftmazı Tabiat Parkı: Çiftmazı Mesire Yeri 2011 yılında tabiat parkı ilan edilmiştir. Osmaniye ili Merkez ilçesinin güneyinde Osmaniye kent merkezine yaklaşık 10 km mesafede yer almaktadır. 22,75 ha'lık bir alanı kapsamaktadır.

İlde yasal statüye kavuşturularak koruma altına alınmış sulak alan bulunmamakla birlikte Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında korunan Kastabala Vadisi Önemli Doğa Alanı bulmaktadır. Kastabala Vadisi Önemli Doğa Alanı havzasında, mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı personeli, Doğa Derneği ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan araştırma ve incelemeler sonucu, 241 adet göçmen ve yerli kuş türü tespit edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 810 – Osmaniye ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2018)

OSMANİYE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.362,38	1,34	6.104,17	1,88	7.044,72	2,12	7.823,78	2,36
2) Tarımsal Alanlar	179.029,64	55,13	177.036,54	54,51	171.678,42	51,73	171.479,24	51,67
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	137.134,08	42,23	136.863,37	42,14	148.383,13	44,71	147.783,43	44,53
4) Sulak Alanlar	152,33	0,05	259,91	0,08	130,14	0,04	130,14	0,04
5) Su Yapıları	4.083,02	1,26	4.497,46	1,38	4.609,86	1,39	4.629,64	1,40
TOPLAM	**324.761,45**	**100,00**	**324.761,45**	**100,00**	**331.846,27**	**100,00**	**331.846,23**	**100,00**

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 811 – Osmaniye ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Osmaniye ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	1	3	11	4	0	0	**28**
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	1	1	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 812 – Osmaniye ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Osmaniye ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	21	**25**
Çevre İzni Belgesi	2	17	**19**
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	6	2	**8**
TOPLAM	**12**	**40**	**52**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 813 – Osmaniye ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Osmaniye ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	437
Genel toplam	**442**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	46	0

Çizelge 814 – Osmaniye ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Osmaniye ÇŞİM, 2018)

	Hava (anız)	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Çevre İzni	Diğer (Bilgi-Belge)	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	28.368	0	0	0	0	0	132.950	50.975	12.736	**225.029**
Uygulanan Ceza Sayısı	40	0	0	0	0	0	9	1	1	**51**

2017 yılında 8 adet tesise faaliyet durdurma kararı verilmiştir. Faaliyet durdurma kararları firmaların ÇED Gerekli Değildir Kararı almadan faaliyete başlanılmış olması nedeniyle uygulanmıştır. ÇED Gerekli Değildir kararı alınmasına müteakip faaliyet durdurma kararı kaldırılmıştır.

Osmaniye'de 2017 yılı itibariyle sistemde yaşanan sıkıntılardan dolayı alt seviyeli ve üst seviyeli kuruluş sayılarına ilişkin verilere ulaşılamamıştır.

81.DÜZCE

1. Hava Kalitesi

Düzce'de 2017 yılında konutlarda 66.103.029 m^3, sanayide 42.119.522 m^3 ve ayrıca diğer alanlarda da 27.824.980 m^3 doğal gaz kullanılmıştır. 2017 yılında Düzce ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 815'de verilmektedir.

Çizelge 815 - Düzce ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO_2	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_X	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	91	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	18	0	128	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	105	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	63	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	39	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	44	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	44	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	62	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	66	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	0	138	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	128	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2017 yılında yetki belgesine sahip 1 (bir) adet sabit araç muayene istasyonu ve araç muayene istasyonuna bağlı 1 (bir) adet mobil istasyon ile 7 (yedi) adet sabit yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu tarafından motorlu taşıtların egzoz gazı emisyon ölçümü yapılmakta ve standartlara uygun değerleri sağlayan araçlara egzoz gazı emisyon ruhsatı düzenlenip egzoz gazı emisyon ölçüm pulu verilmektedir. Düzce ilinde 2017 yılında 31.010 adet aracın egzoz gazı emisyon ölçüm işlemi yapılmıştır (İlde bulunan sabit yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonlarından 3 adet istasyona ait veriler elde edilemediğinden diğer yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonları ile yetkili araç muayene istasyonu ve araç muayene istasyonuna bağlı seyyar araç muayene istasyonuna ait verileri içermektedir).

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Düzce ilinin Akçakoca ilçesinin kıyı kesimi dışında kalan alanda yer alan akarsuların tümü, Batı Karadeniz havzasının bir alt havzası olan Melen Havzasına, ya da başka adıyla Efteni Havzasına aittir. Melen Su Toplama Havzası İstanbul İline İçme suyu sağlayan Büyük Melen Projesi havzasını oluşturmaktadır. Akçakoca İlçesi hariç ilin tamamı Büyük Melen Projesi Havzası içerisinde kalmaktadır.

Düzce ilinin içme suyunun tamamı yüzeysel bir su kaynağı olan Uğur Deresinden karşılanmaktadır. Düzce Belediyesi İçmesuyu Arıtma Tesisi sahasında 5 adet sondaj kuyusu bulunmaktadır. Sadece yaz aylarında kuraklığa bağlı yaşanan su sıkıntılarında yeraltı suyundan yararlanılmaktadır. Beyköy Beldesinde bulunan İçme Suyu Arıtma Tesisinden Düzce Şehir Şebekesine 2017 yılında 13.186.280 m^3 su verilmiştir.

Düzce Belediyesi, nüfusunun %95'ine kanalizasyon sistemi hizmet vermekte olup kanalizasyon sistemi Düzce Merkez Atıksu Arıtma Tesisi ile sonlanmaktadır. Kent merkezi ve civarındaki yerleşim yerlerinin yaklaşık %15'i fosseptik kullanmaktadır.

Akçakoca Belediyesi nüfusunun %97'sine kanalizasyon sistemi hizmet vermekte olup kanalizasyon sistemi Akçakoca Merkez Atıksu Arıtma Tesisi ile sonlanmaktadır. Düzce İlinde kentsel atıksu arıtma tesisi olarak Düzce Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi, Akçakoca Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi, Akçakoca Ak Evler Sitesi Atıksu Arıtma Tesisi bulunmakta olup toplam deşarj edilen miktar 60.600,00 m^3'tür.

Düzce Organize Sanayi Bölgesi'nden kaynaklanan atıksu miktarı 726 m^3/gün civarında olup Bölgeden kaynaklanan atıksular kolektör hattı vasıtası ile Düzce Belediyesi Merkez Atıksu Arıtma Tesisi'ne taşınmakta ve burada arıtılmaktadır. Bölgenin arıtma tesisi olmadığından arıtma çamuru oluşmamaktadır. Bölgede faaliyet gösteren 6 adet tesisin ön arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 816 – Düzce ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			İleri	50.000	0,58	Belediye Nüfusunun Tamamı	0,5 ton/gün (Bir yılda ~6 ay kek yapılabilmektedir)
İlçeler	Akçakoca	X			İleri	5.000	0,12	Belediye Nüfusunun %90'ı	
	Çilimli			X	-			-	-
	Gümüşova			X	-	-	-	-	-
	Gölyaka			X	-	-	-	-	-
	Yığılca			X	-	-	-	-	-
	Kaynaşlı			X	-	-	-	-	-
	Cumayeri			X	-	-	-	-	-
	Beyköy			X	-	-	-	-	-

Çizelge 817 – Düzce ilindeki 2017 yılı itibariyle OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Düzce OSB, 2017)

OSB Adı	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Mevcut Durum
Düzce Organize Sanayi Bölgesi	726			Atıksu Arıtma Tesisi yok. Atıksular Düzce Belediyesine ait arıtma tesisine deşarj edilmektedir
Düzce II. Organize Sanayi Bölgesi	129			Atıksu Arıtma Tesisi yok. Atıksular Düzce Belediyesine ait arıtma tesisine deşarj edilmektedir.

Düzce ilinde arıtılan toplam atıksu kapasitesi 67.074,53 m^3/gün dür. Bu arıtma tesislerinin bir kısmı kanalizasyon sistemine, bir kısmı alıcı ortama arıtılmış su deşarjı yapmaktadır. Toplam 48 adet atıksu arıtma tesisinin 36 adedi endüstriyel, 12 adedi evsel AAT dir.

Düzce ilinin Karadenize kıyısı bulunan Akçakoca ilçesinde 11 adet plaj halkın yüzmesi için açıktır. Akçakoca İlçesinde deniz suyu numuneleri yüzme sezonunda Akçakoca Toplum Sağlığı Merkezi tarafından düzenli olarak alınmaktadır. Düzce ilinde 2017 yılı itibariyle mavi bayrak almış plaj sayısı 2'dir.

3. Atık

Düzce ilinde çevre kirliliğini oluşturan ve toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyen çevresel sorunlara çözüm üretmek amacıyla 27.12.2002 tarihli ve 2002/5116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Düzce İli Belediyeleri Katı Atık Birliği (DİBKAB) kurulmuştur. Birliğe Düzce, Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca İlçe Belediyeleri ile Beyköy, Boğaziçi Belde Belediyeleri üyedir. Düzce İl'inde bütün belediyelerin üyesi olduğu Katı Atık Birliği tarafından kullanılacak olan Kat Atık Bertaraf ve Düzenli Depolama Tesis sahası için yer seçim çalışmalarına 2004'lü yıllarda başlanmıştır. İl Merkez İlçesi Esençam Köyü Mevkii'nde yapılacak olan Katı Atık Bertaraf Tesisine ait 13.01.2011 tarihli Nihai ÇED Raporu Bakanlığımıza sunulmuş ve 28.02.2011 tarih 15970 sayılı yazı ile "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı verilmiş olup 08.11.2013 tarihinde tesisin inşaat çalışmaları başlamış 2015 yılında tamamlanarak atık kabul edilmiştir. Ancak "Düzce Katı Atık Bertaraf Tesisi"ne ilişkin Sakarya 2.İdare Mahkemesinin 06.11.2015 tarihli ve K:2015/1051 sayılı kararı ile "ÇED Olumlu" kararında hukuka uygunluk bulunmadığından kapatma kararı verilmiştir. Daha sonra Düzce İli Katı Atık Birliği tarafından Düzce Merkez İlçesi Hasanlar-Esençam Köyü Mevkii'nde yapımı tamamlanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanan ve 04/11/2016 tarih ve 4350 sayı ile 2. kez "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı" verilen Düzce Katı Atık Bertaraf ve Düzenli Depolama Tesisi kapatma kararı kaldırılmıştır.

Çizelge 818 – Düzce ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları (Düzce ÇŞİM, 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	12
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	0
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	18
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	1

Düzce'de 2010 yılından bu yana ambalaj üretici firma sayısı 16 iken, sisteme kayıtlı piyasaya süren işletme sayısı 2017 yılı itibari ile 166'ya ulaşmıştır. Belediyelerce hazırlanıp Düzce İl Müdürlüğü'nce onaylanmış Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmamaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2017 yılında Düzce ilinde 30.481,3 kg tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiş, bu atığın 10.251,6 kg'ı geri kazanıma, 19.779,4 kg'ı bertarafa gönderilmiş, 90,9 kg'ı ihraç edilmiş, 359,4 kg' da stoktadır.

Düzce Belediyesi bünyesinde oluşan atık motor yağları, atık yağ üreticisi yükümlülüklerini yerine getirmek ve kamu kurum ve kuruluşlarına örnek olmak amacıyla Makine İkmal Müdürlüğü'nde bulunan geçici depolama alanında biriktirilmekte ve Bakanlığın yetkilendirdiği tek kuruluş olan PETDER'e düzenli aralıklarla teslim edilerek lisanslı tesislere gönderilmektedir. Düzce ilinde 2017 yılında 113,51 ton atık motor yağı, 135,07 ton atık sanayi yağı toplanmıştır. Düzce ilinde atık madeni yağların 157,70 tonu geri kazanılmış, 90,87 tonu ihraç edilmiş 0,02 tonu bertaraf edilmiş ve 32,53 tonu da sotokta bulunmaktadır.

2017'de Düzce ilinde 51.649 kg atık akü, 2 kg atık pil, 15,91 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 9,65 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. Ayrıca Düzce'de toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 143,09 ton'u geri kaznım tesisilerine, 79,16 tonu da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir. Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 3 tane Araç Teslim Yeri, 1 tane de ÖTA işleme tesisi bulunmaktadır.

Düzce'de 2017 yılında toplanan 441,63 kg tıbbi atık Sakarya ilinde bulunan bir sterilizasyon firmasında gönderilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Düzce'de yapılan çalışmalar sonucunda 102 familya, 471 cins, 1.200 tür ve tür altı takson tespit edilmiştir. Toplam familya sayısının %6'sını eğrelti, %3'ünü Gymnospermae ve %91'ini Angiospermae'ye ait familyalar oluşturmaktadır. Toplam cins sayısının %1,6'sını eğreltiler, %1'ini Gymnospermae ve %97,4'ünü de Angiospermae'ye ait cinsler teşkil etmektedir. Toplam tür ve tür altı takson sayısının %1'ini Eğrelti, %0,5'ini Gymnospermae ve %98,5'unu da Angiospermae'ye ait tür ve tür altı taksonlar oluşturmaktadır.

Çizelge 819 – Kategorilere Göre Endemik Takson Sayısı (Düzce Üniversitesi, 2014)

Tehlike Kategorisi	Vahim (CR)	Tehlikede (EN)	Hassas (VU)	Tehdite Açık (NT)	Düşük Riskte (LC)
Takson Sayısı	5	2	3	12	44

Endemik olmayan ancak Bern Sözleşmesi gereği koruma altında bulunan *Cyclamen coum* subsp. *coum* türü bölgede geniş yayılış göstermektedir (Aksoy ve ark, 2010).

Düzce ilinde Milli Park alanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte il sınırları içerisinde Tabiat Parkı olarak Güzeldere Şelalesi Tabiat Parkı, Kurugöl Tabiat Parkı, Aydınpınar Tabiat Parkı ve Yılançatı Tabiat Parkı bulunmaktadır. Ayrıca bir (1) adet Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır.

Fotoğraf 71 - Anadolu Aklar Otu (Düzce Üniversitesi, 2014)

Güzeldere Şelalesi Tabiat Parkı: Gölyaka İlçesi Güzeldere Köyü Güzeldere Şelalesi Mevkiinde yer almakta olup 20,24 hektarlık alanı kapsamaktadır. Mesire Yeri olarak 28.12.1993 yılında, Tabiat Parkı olarak 11.07.2011 yılında tescil edilmiştir.

Kurugöl Tabiat Parkı: Merkez ilçe ve Kaynaşlı ilçesi sınırlarında yer almakta olup 21,95 hektarlık alanı kapsamaktadır. Mesire Yeri olarak 16.01.2004 tarihinde Tabiat Parkı olarak 11.07.2011 yılında tescil edilmiştir.

Aydınpınar Şelaleleri Tabiat Parkı: Alan Düzce ili, Aydınpınar Köyü sınırları içerisinde Kızılpınar Deresi üzerinde bulunmaktadır. Tabiat Parkı olarak 25.08.2014 tarihinde tescil edilmiş olup 100 hektar büyüklüğe sahiptir. Alan içerisindeki **1. Şelale** kayalardan aşağıya 15 metre akmakta ve sonrasında 15 metre yükseklikten, **2. Şelale** 50 metre yükseklikten, **3. Şelale** ard arda 3 şelaleden oluşmakta ve en üsteki şelale 20 metre, sonrakiler ise 10'ar metre yükseklikten **4. Şelale ise** ard arda 2 şelaleden oluşmakta ve en üsteki şelale 9 metre sonraki ise 8 metre yükseklikten dökülmektedir.

Yılançatı Tabiat Parkı: Düzce İli Yığılca İlçesi Hocaköy Mevkiinde yer almaktadır. Tabiat Parkı olarak 11.02.2016 tarihinde ilan edilmiştir. Sahanın tamamı 196 ha'dır.

Demirciönü Tabiatı Koruma Alanı Akçakoca Alaplı sınırı Çayağzı Köyü Mevkii'nde yer almaktadır. Akçakoca ilçesi sınırları içerisindedir. Saha 430 ha olup, 12.04.1994 tarihinde tescil edilmiştir. Tabiatı koruma alanı olarak belirlenen alanda Kayın, Gürgen, Kestane, Meşe türlerinin yer yer saf, yer yer karışık mesçereler oluşturması optimum yayılış alanlarından doğal özellikleri bozulmamış bir örneğini teşkil etmesinin yanı sıra zengin bir alt flora ve fauna potansiyeline sahip bir orman ekosistemi özelliği göstermesidir.

İl sınırları içerisinde dört adet Tabiat Anıtı bulunmakta olup bunlar;

a) Samandere Şelalesi Tabiat Anıtı: Merkez İlçe Samandere Köyü Köyiçi Mevkiindedir. Alanı 10 hektardır. 19.12.1988 tarihinde tescil edilmiştir. Çavlan, çağlayan ve cadı kazanı gibi ilginç jeolojik özellikler ve yer yer anıt ağaçların da var olduğu zengin ve bakir bitki örtüsüne sahiptir. Türkiye'nin ilk tescil edilen tabiat anıtıdır. Şelalenin düşüş yüksekliği 20 metredir.

b) Sarıkyayla Göknarı Tabiat Anıtı: Merkez İlçe Çınardüzü Köyü Odayeri Bölgesi Sırıkyayla Mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Göknar Ağacı (Abies nordmanniana) türü 300 yaşlarında, 70 m boy, 1,36 m çap ve 6 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m^2 alan Tabiat Anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

c) Paşabükü Dişbudak Ağacı Tabiat Anıtı: Yığılca ilçesi Kırık Köyü Paşabükü Mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Dışbudak Ağacı (Fraxinus oxycarpa) türü, 110 yaşlarında, 46 m boy, 1 m çap ve 3 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m^2 alan tabiat anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

d) Kayadibi Porsuk Ağacı Tabiat Anıtı: Yığılca ilçesi Gökçeağaç Köyü Kayadibi mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Porsuk Ağacı (Taxus baccata) türü, 775 yaşlarında, 27,5 m boy, 1.90 m çap ve 4.80 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m^2 alan tabiat anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

Düzce ili sınırları içerisinde 3 adet Tabiat Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS) bulunmaktadır: Efteni Gölü YHGS, Yedigöller YHGS (Merkez Bolu), Yeşilöz YHGS; (Merkez Zonguldak).

a) Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Merkez ilçeye bağlı Gölormanı, Paşakonağı, Kuşaçması ve Ballıca Köyleri ile Gölyaka ilçesine bağlı Hamamüstü ve Hacıyakup Köyleri Mevkiinde yer almaktadır. 764 ha'lık alanı kapsamakta olup sedde içindeki göl alanı 158 ha'dır. Maksimum su kotu 977 ha, su taşkın alanı ise 3.760 ha'dır. 14.02.1992 tarihinde "Su Kuşları Koruma ve Üretme Sahası" olarak 580 ha alanlı tesis edilmiş olup, 03.05.1995 tarihli Bakanlık oluru ile 750 ha'a genişletilmiştir. Son olarak Bakanlık emri gereğince saha üzerindeki sınır çalışması yenilenerek koordinatlar belirlenmiş, alanın 764 ha olarak düzeltilmesi 05.07.2005 tarihinde talep edilmiş ve Bakanlar Kurulunun 29.11.2005 tarih ve 2005/9729 sayılı kararı ile "Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak ilan edilmiştir.

Gölün Flora (Bitki) Varlığı: Aksoy (2006) ve Keten (2009) tarafından yapılan çalışmalarda otsu ve odunsu olmak üzere sucul, yarısucul ve karasal 105 tür tespit edilmiştir. Bunlardan Lythrum anatolicum (Leblebici&Secmen), Verbascum bithynicum (Boiss.) ve Campanula lyrata (Lam.) tespit edilen endemik türlerdir.

Fotoğraf 72 - Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Sulak Alanı (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce İl Şube Müdürlüğü, 2017)

Gölün Fauna (Hayvan) Varlığı: Kuş tür (Aves) sayısı 175 olup, 123 adet kuş türü Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) Kırmızı Listesine göre tehlike altındadır. Ayrıca, 11 balık türü (Actinopterygii), 2 çift yaşamlı tür (Amphibia), 6 sürüngen türü (Reptilia), 9 memeli türü (Mammalia), 14 omurgasız türü (Invertebrata) bulunduğu tespit edilmiştir. Göl içerisinde ve çevresinde görülebilecek kuş türleri; Sakar meke, beyaz leylek, kara leylek, beyaz balıkçıl kuşu, angıt, pasbas patka, karabaş patka, dikkuyruk, orman kartalı, çakır kuşu, kırmızı doğan vs dir. Göldeki başlıca balık türleri ise; Çapak balığı, turna balığı, kadıncık, tatlı su kefali, kızıl göz balığı, yeşil sazan, yayın balığı, tatlı su levreğidir.

Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası aynı zamanda sulak alan olarak da tanımlanmaktadır. Efteni Gölü için hazırlanan "Sulak Alan Yönetim Planı" Temmuz 2012 Ulusal Sulak Alan Komisyonu Olağan 1. Toplantısında görüşülerek sulak alanının koruma bölgeleri ile plan hükümleri kabul edilmiştir.

Efteni Gölünün sedde içindeki göl alanı 158 ha, su maksimum kotu 977 ha, su taşkın alanı ise 3.760 ha'dır.

b) Yedigöller Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Yedigöller Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir. Yaklaşık 40.000 ha büyüklüğündeki sahanın batısındaki 21.000 ha'lık kısmı Düzce ili, doğusundaki 19.000 ha'lık kısmı ise Bolu ili sınırlarında kalmaktadır. Yedigöller havzası, kayan kütlelerin vadilerin önlerini kapaması sonucu oluşan Büyükgöl, Küçükgöl, Deringöl, Seringöl, Sazlıgöl Nazlıgöl ve İncegöl gibi 7 adet heyelan gölünden meydana gelmektedir. Bu göller Bolu il sınırları içerisindedir.

c) Yeşilöz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir. Bu alanın tamamı 30.717 ha olup 5.704 ha'lık kısmı İl sınırları içerisinde kalmaktadır.

Düzce ili sınırları içerisinde 3 adet Doğal Sit Alanı bulunaktadır. Bunlar:

1) Sarıkaya Mağarası Bölgesi: Sarıkaya Mağarası ve çevresi 2001 yılında 1 inci Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Düzce'nin doğu kesiminde Yığılca İlçesi sınırları içerisinde yer alan Doğal Sit Alanı, 43,75 ha büyüklüğe sahiptir. Alanın büyük bir bölümü orman alanıdır. Flora ve fauna özellikleri yanında alanda bulunan karstik mağara alanın önemini arttırmaktadır. Sarıkaya Mağarası, derin ve boyuna bir düden tabanında gelişmiş bir mağaradır. Tamamen doğal özelliklerini korumaktadır. Sarıkaya Mağarası, derin ve boyuna bir düden tabanında gelişmiş bir mağaradır. Tamamen doğal özelliklerini korumaktadır. Mağaranın geniş bir girişi ve devamında görece dar bir koridorla girişe bağlanan oldukça yüksek tavanlı geniş bir galerisi bulunmaktadır. Mağaranın toplam uzunluğu 717 m olarak haritalanmıştır. Mağara içerisinde iyi gelişmiş damla taşlar, sarkıtlar ve dikitler bulunmaktadır.

Fotoğraf 73- Sarıkaya Mağarası (Yığılca Kaymakamlığı resmi internet sitesi, 2017)

2) Fakıllı Mağarası Bölgesi: Fakıllı Mağarası ve çevresi 1995 yılında 1inci Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Düzce'nin kuzeyinde, Akçakoca ilçesi sınırları içerinde yer alan Fakıllı Mağarası Bölgesi Doğal Sit Alanı, 2,40 ha büyüklüğe sahiptir. Yerleşim yeri ve tarım alanlarının bulunduğu alan, flora ve fauna özelliklerinin yanında karstik özellikteki Fakıllı Mağarası ile önem kazanmaktadır. Fakıllı Mağarası, yatay olarak gelişmiş, yer yer geçit özelliği gösteren düden karakterinde bir mağaradır.

Birbirine bağlı iki ayrı girişi bulunmaktadır. Mağaranın uzunluğu 1.012 metre olarak haritalanmıştır. Mağaranın içerisindeki bazı galerilerde aktif damlataş oluşumu devam etmektedir.

Fotoğraf 74 – Fakıllı Mağarası

3) Akçakoca Kale Mevkii Bölgesi: İlin Akçakoca ilçesi, Hacıyusuflar Mahallesi'nde yer alan Ceneviz Kalesinin bulunduğu alan ve çevresi 1996 yılında arkeolojik ve doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. Bölge, sahip olduğu özelliklere göre 1 inci, 2 nci ve 3 üncü Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak ayrılmıştır. Bölgede ayrıca 2,50 ha büyüklüğünde Ceneviz Kalesi'ne fon teşkil eden 3üncü Derece Doğal Sit Alanı bulunmaktadır.

Koçköy Mağarası: Akçakoca İlçesi, Yeni Mahalle'de bulunan Koçköy Mağarası 2008 yılında sarkıt, dikit ve şelale bakımından zengin ve güzel bir görünümüne sahip olması ve turizm potansiyeli taşınması sebebiyle taşınmaz tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir. Mağara, daire şekilli bir çukurluğun tabanında yer almaktadır. Koçköy Mağarası, yarı aktif ve aktif bölümlerden meydana gelen bir mağaradır. Aktif galerinin içi, görünümleri sarkıt, dikit, sütun, duvar ve pembe damlataşları ve damlataş havuzları ile kaplıdır. Ayrıca buradan geçen yeraltı deresi çoğu yerde göl, dev kazanı ve küçük şelaleler oluşturmuştur.

Düzce ilinin Yığılca İlçesi, Gökçeağaç Köyü, Kayadibi mevkiindeki porsuk ağacı; Kırık Köyü, Paşabükü mevkiindeki dişbudak ağacı; Cumayeri İlçesi, Dokuzdeğirmen Köyü, Köyiçi mevkiindeki çınar ağacı; Merkez İlçe, Çınardüzü Köyü, Sırıkyayla Mevkiinde göknar ağacı; Burhaniye Mahallesi, 256.sokak 86 ada 69 parselin güneyindeki 4 adet şimşir ağacı; Akçakoca İlçesi, Orhangazi Mahallesi, Hamam Sokak, Orhangazi İlkokulu yanındaki kestane ağaçları; Arabacı Köyü yolu, Cumayeri Mesire Alanı, Değirmendere kenarındaki 3 adet çınar ağacı; Orhangazi Mahallesi, 206 ada üzerindeki 2 adet çınar ağacı, Yalı Mahallesi, İskele Sokak'taki 4 adet ıhlamur ağacı ve 2 adet çınar ağacı anıt ağaçlar listesinde yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 16.07.2014 tarihinde onaylanan "Düzce İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı" plan hükmü değişikliğine ilişkin 30 günlük ilan-askı işlemleri sonucunda yapılan değişiklikler 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 05.02.2015 tarihinde onaylanmıştır.

Çizelge 820 – Düzce ilinin arazi kullanım durumu (mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

DÜZCE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.874,05	1,56	5633,4	2,27	7.543,85	3,03	7.698,98	3,09
2) Tarımsal Alanlar	86.044,47	34,73	84.301,71	34,02	116.663,72	46,80	116.507,62	46,74
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	157.495,37	63,56	157.320,13	63,49	124.065,16	49,77	124.066,09	49,77
4) Sulak Alanlar	43,13	0,02	43,13	0,02	403,80	0,16	403,8	0,16
5) Su Yapıları	327,35	0,13	485,98	0,20	578,63	0,23	578,63	0,23
TOPLAM	**247.784,37**	100,00	**247.784,35**	100,00	**249.255,16**	100,00	**249.255,12**	100,00

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 05.02.2015 tarihinde onaylanan "Düzce İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı" plan hükmü değişikliğine ilişkin iletilen itirazlar ve plan değişikliği teklifleri değerlendirilerek Düzce İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (Plan Paftası, Plan Hükümleri, Plan Değişikliği Raporu) 25.02.2016 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 821 – Düzce ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Düzce ÇŞİM, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	0	1	1	7	0	0	**14**
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	**1**
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	1	0	0	0	**3**

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 822 – Düzce ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Düzce ÇŞİM, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	15	**22**
Çevre İzni Belgesi	1	28	**29**
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	4	**5**
TOPLAM	**9**	**47**	**56**

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 823 – Düzce ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Düzce ÇŞİM, 2018)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	16
Ani (plansız) denetimler	478
Genel toplam	**494**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.108,00

Çizelge 823 – Düzce ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Düzce ÇŞİM, 2018) (devam)

	PGD Denetimi Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetimi	914	0,00

Çizelge 824 – Düzce ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Düzce ÇŞİM, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	104.058	203	0	118.127	0	121.009,66	63.242	**406.649,66**
Uygulanan Ceza Sayısı	4	1	0	16	0	5	2	**28**

İlde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkındaki Yönetmelik" Ek-1 Listesi "Bu Yönetmeliğin Uygulandığı Tehlikeli Maddeler" Bölüm-1 ve Bölüm-2'sinde yer alan sınır değerlere eşit veya üzerindeki miktarlarda bulunan alt ve üst seviyeli herhangi bir kurum ya da kuruluş bulunmamaktadır.

YAYIN LİSTESİ

YAYIN NO		YAYININ ADI	YAYIN YILI
Yayın No 1	:	Ankara İli Çevre Durum Raporu	1994
Yayın No 2	:	İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	1996
Yayın No 3	:	Çevreyi Öncelikle Etkileyen Bazı Sanayiler ve Temel Sektör Faaliyetleri	1996
Yayın No 4	:	Türkiye Çevre Atlası 96	1997
Yayın No 5	:	Türkiye Çevre Durum Raporu	2007
Yayın No 6	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2005- 2006)	2008
Yayın No 7	:	Çevresel Göstergeler 2008	2009
Yayın No 7	:	Environmental Indicators 2008	2009
Yayın No 8	:	Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2009	2010
Yayın No 8	:	Environmental Indicators 2009	2010
Yayın No 9	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu 2007-2008	2010
Yayın No 10	:	Çevresel Göstergeler 2010	2011
Yayın No 10	:	Environmental Indicators 2010	2011
Yayın No 11	:	2011 Yılı Türkiye Çevre Durum Raporu	2012
Yayın No 12	:	Çevresel Göstergeler 2011	2012
Yayın No 12	:	Environmental Indicators 2011	2012
Yayın No 13-1	:	Çevre Denetimi Raporu: 2011 Yılı	2012
Yayın No 13-2	:	Environmental Inspection Report of Turkiye in 2011	2012
Yayın No 14	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	2012
Yayın No 15	:	Çevre Durum Raporu: 2012 Yılı Özeti - İller	2013
Yayın No 16	:	Çevre Denetimi Raporu: 2012 Yılı	2013
Yayın No 16-2	:	Environmental Inspection Report: 2012	2013
Yayın No 17	:	Çevresel Göstergeler 2012	2013
Yayın No 17	:	Environmental Indicators 2012	2013
Yayın No 18	:	Çevresel Etki Değerlendirmesi: Etkiler - Önlemler	2013
Yayın No 19	:	Çevre İzin ve Lisansları	2013
Yayın No 20	:	Çevre Denetiminin Temelleri ve Türkiye'de Çevre Denetimi	2013
Yayın No 21	:	Uluslararası ÇED Kongresi Bildiri Kitabı	2013
Yayın No 22-1	:	Çevre Denetimi Raporu: 2013 Yılı	2014
Yayın No 22-2	:	Environmental Inspection Report of Turkey in 2013	2014
Yayın No 23	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu	2014
Yayın No 24	:	Çevresel Göstergeler 2013	2014
Yayın No 24	:	Environmental Indicators 2013	2014
Yayın No 25-1	:	Çevre Denetimi Raporu: 2014 Yılı	2015
Yayın No 25-2	:	Environmental Inspection Report of Turkey in 2014	2015
Yayın No 26	:	Çevre Durum Raporu: 2013 Yılı Özeti - İller	2015
Yayın No 27	:	Çevresel Göstergeler 2014	2016
Yayın No 27	:	Environmental Indicators 2014	2016
Yayın No 28-1	:	Çevre Denetimi Raporu: 2015 Yılı	2016
Yayın No 28-2	:	Environmental Inspection Report of Turkey in 2015	2016
Yayın No 29	:	Çevre Durum Raporu: 2014 Yılı Özeti - İller	2016
Yayın No 30-1	:	Türkiye Çevre Durum Raporu	2016
Yayın No 30-2	:	State of the Environment Report for Republic of Turkey	2016
Yayın No 31	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2013	2015
Yayın No 32	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2014	2016

YAYIN LİSTESİ

YAYIN NO		YAYININ ADI	YAYIN YILI
Yayın No 33-1	:	Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2015	2017
Yayın No 33-2	:	Environmental Indicators 2015	2017
Yayın No 34	:	Çevre Durum Raporu: 2015 Yılı Özeti - İller	2017
Yayın No 35	:	Çevre Denetimi Raporu: 2016 Yılı	2017
Yayın No 36	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2015	2017
Yayın No 37	:	Çevre Durum Raporu: 2016 Yılı Özeti – İller	2017
Yayın No 38-1	:	Çevresel Göstergeler 2016	2018
Yayın No 38-2	:	Environmental Indicators 2016	2018
Yayın No 39	:	Çevre Denetimi Raporu: 2017 Yılı	2018
Yayın No 40	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2016	2018
Yayın No 40	:	Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2016	2018
Yayın No 41-1	:	Çevresel Göstergeler 2017	2019
Yayın No 41-2		Environmental Indicators 2017	2019